ZORA

DALMATINSKA

DRUGA GODINA.

U ZADRU

U SLOVOTISKARNICI BRATJE BATTARA

1845.

GOSPODI PREDBROJITELJIMA, IZDAVATELJI.

Kao što je obično, poklanjamo ovdě Gg. P. T. predbrojiteljima zavitak i kazalo sviuh predmetah sadèržanih u ovoj drugogodišnjoj ZORI DALMATINSKOJ, sastavljeno i razdredjeno po Gos. *Kaznačiću*, dojakošnjemu vrědnom uredniku našega Časopisa. S tim izpunjujemo sva naša obećanja.

Dosad nije moguće bilo, niti razložno, iz jednoga ili drugoga izvitno lista, il ovoga ili onoga sastavka, upravo suditi na sve ostalo, to manje duh narodnoga razvijanja i ćutjenja (koji kao iskra pod pepelom ležeća rěči tepli i ponjatja krije), štono mlogi, koi misle da ima svaki i može na njihovu misliti, bi htěli, ne pazeći koliko ima zaprěkah, koliko različnih zahtěvanjah u narodu: kojim trěba i nužno je, ako ne u sve, štogod barem zadovoljiti. Izvan toga, svaki zna, da suprot burnom větru sa svom snagom i umom putujemo, podupirajući silom ovu malu ladjiću naše slobode, okom i duhom, gdě nam Zora zrake svoje pruža i upire, kroz gustu maglu prošaste slěpoće i tamnosti; zato stavljamo pred oči svakomu kao pregled sviuh stvarih prěko godine u njoj napečatanih, da se ugleda i uvěri o tomu, suviše i o mložini i kakvoći predmetah, naških, domorodnodomaćih. Svako će naći, što je njemu pristojno i sposobno, a što nije, propuštajući neka reče, to se mene ne tiče, služit će drugomu. — Bog dao! da mi nadjemo dosta dobrih i blagodarnih čitateljah, koliko mi u poslu našemo podnašamo i tèrpimo pomnje i tegobah, ponajviše zaradi nepravih zahtěvanjah mlogovèrstnih štiocah.

U ostalom, dosadašnji raznopis proměnjen na jedini općeni pravopis, novi red za novu godinu osnovan u izabranju i sastavljenju čkljanah; jasno dokazat će, da ne rěčju, koj li dělom ljubimo narod, iskreno ištemo pravu korist i zadovoljenje domorodacah. Tako nam oni u pomoć bili. Da ste zdravi. —

KAZALO PREDMETAH.

PĚSNIČTVO.

Narodne pěsme.

UMĚTNO PĚSNIČTVO.

Staro pěsničtvo.

Novo-pěsničtvo.

IMENA GG. PISATELJAH.

Ban Matia.
Bèrlić I. A.
Bèrndušić Cvio.
Bezić I.
Bogović Mirko.
Bona Pierko, Markez.
Boroević Nestor.
Božich O. Kostantin.
Carević Vladimir.
Cipiko Starac.
Ćurković V.
Dimitrović Spiro.
Drasković Janko Knez.
Filipović I.
Grubišić I.
Jelčić V.
Ivičević Stěpan.
Katić A. d.
Katalinić Antun.
Kazali P. Antun d.
Kaznačić Antun.
Kaznačic I. August.
Kovačević F. M.
Kurtović Mate d.
Ljubić Sime d.

Marinović Marko.
Medaković M.
Miočević V.
Okružić Ilia.
Ostrožinski Ognjislav.
Petranović Božidar d.
Persić I. I.
Počić Orsat Knez.
Preradović Petar.
Resti Miho.
Roči Antun D. d.
Rukavina Ljubački Ilia.
Sabljar Miho.
Santić Mate d. r.
Stazić Andria.
Starčević Sime.
Tèrnski Ivan.
Tripković T.
Torkvat A.
Vraz Stanko.
Vèrdoljak Imoćanin.
Vèrdoljak Ana.
Vidović Ana.
Zaffron Ivan d.

BROJ 1. II. GODINA

NA 6 SIEÇNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedieljak. Godišnja mu je ciena **4 f.** u Zadru, a po ostalih miestih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cielu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zamienu za kojmudrago narodni oli strani list.

UVEDENJE.

Evo drugo lieto poçimlje **ZORI DALMATINSKOJ**. Videchi izdatelji, da prem da pomnje mnogo se je postavilo u sastavljenju ovoga lista, ništanemanje nije se podpuno zadovoljilo višemu broju çitateljah, koji su iskali korist sadašnju i opchenu, vele ne vierovajuchi onoj, koja se ima çekati u došastje, i to ne samo za sebe koliko za neumietne koji i po hotjenju preçestita Vladanja, imaju bit najpèrvo zamjereni u pisanjih, što nastoju izobraxenje našega naroda, prem još dalekoga od nekoliko drugih. S toga razloga oni ponukovani od vele mudrih i pismim i rieçim miesto poçet opet s ovim malim stvarima, koje bi bile dobro sieme za samo dohodeche vrieme, odrediše pravie i bèrxje svoj cilj dostignuti. Jer u prav što bi trebovalo novi drum raditi, kad drum po drugih uradjen stoji pred nami? Sluximo se dok š njime moxemo, a kad ga do konca doteçemo o napredovanju mislit chemo. Trieba nam je sadar znat dokle se taj drum pruxa, a to buduchi da nije moguche obaznat nego po razbiranju knjixevstvah svakoga vriemena, svakoga miesta, svakoga jezika, bit che pèrvi naš posao pokazat Dalmatincima knjixevstva tudja, a najvlastito inih Slavianskih granah, a za da i ovima koristno bude çitanje ovoga lista, pokazat chemo im knjixevstvo domorodsko, koje moxe bit nije jošte u svoj svietlosti poznano ni istim naše zemlje sinovima.

Ujedno s' tiem izdavat chemo çklanah osobito posvetjenih texastvu, ne samo vèrhu onog, što imamo, na priliku ulja i vina, nego vele više vèrhu onoga što bi smo mogli imat još koristnie kako muravah i bubah i ostalih, što budemo cieniti izverstnie i bolje da moxe çinit texaku blagovat kruh svoj, poliven znojem svojim, a tojerbo mi znamo da nije moguche dostignut xudjeno izobraxenje naše rodne zemlje, dokle texak ne uzbude nachi vremena za uçenja i za kako bude dobio trudom svoijm svoju hranu i diece svoje cielovito, i tako mogo upravljat misli svoje i chutjenstva k urešenju pameti i duha dobrim i pravim znanjem. Ali buduchi da za nesretju malo se medju nami nahodi onih, koji su do sad u tomu bitju, mi nechemo mochi pisati kako bi smo xudjeli, upravljajuch govor kako da oni imaju çitat ova pisma naša, nego kao da im imadu bit po mudrih prikazana, i ono što mnimo još bolje, da im ima biti dan dobar izgled bez kojega za njih, svi, baš da su izuchi nauci, izprazni su. Pored umješat chemo sve ono što u svakdanih potriebah ljudskoga xivota il koristno, il sladko moglo bi nam se namierit, i za ne ostavit naše ni današnje knjixevstvo, uçinit chemo dobrovoljno miesto svim piesnicam, pripoviestim i t. d. koje nam budu poslane i koje budemo cienit, da se od ovoga cilja našega ne odieljivaju.

Samo sve çitatelje naše sèrdçano molimo da podmetajuch kako sebi nedostojna, ona jadna chutjenstva koja ih zavexivaju samomu svomu gradu ili selu, spomenut se budu da mi svi sinovi jedne matere, imamo se siedinit za çuvat i razpruxit jezik naš, jedino baštinstvo ostavljeno nami od otacah naših još neoskvèrnuto. Radi toga bez vele pristajat nad izgovaranjem rieçih toga oli onoga miesta da se obvèrnut imamo na korjene jezika našega i hvalit samo onaj obiçaj izgovaranja, koi se od njih ne razluçiva, i njega samoga sliediti.

MISLI O ZORI

U POSLJEDNIH DANIH STARE GODINE

OD

P. Preradovicha.

Evo novoga ljeta pred vratima. Posljedni dani staroga izmiçu naglim bjegom pred nami i uzbudjuju različne misli u mnogom razumu, različna chutjenja u mnogome sèrcu. Bogati, koji u izobilju svega staru godinu prexivi i nikad ni pomislio nije, da uzporedi svoj imetak sa svojim potriebama, sad itak za koji tren stane razsudjivati, hoche li i u novoj godini sa svojim dohodkima zadovoljiti xeljam svojim, hoche li se svietu kao i do sad pokazati mochi. Siromah, koji novacah prebrajati nema, prebraja tuxne dane, koje je preplakao i nada se, da moxebit s novom godinom i njemu novi, bolji xivot osvane. Mnogi otac, koji je u kuchevnom miru, u krugu dobre djeçice ove dane doçekao, preporuçuje se višnjem Bogu, da mu i u napredak milost svoju s kuchevnim blagoslovom sdruxi. Mnoga majka, koju je staro ljeto s mnogoxudjenim çedom nadarilo, zagleda se sad u oçi svog dieteta i gata si iz njih buduchu neizmiernu sriechu svoju. Ljubovnici novu ljubav si prisixu; dievojke na udaju, mladichi na xenidbu misle. Ali što sad misli udovica Zora t. j. što misle ljudi o njoj u pogled staroga i što se nadaju od nje u novome ljetu. Svatko znade, da je udovica najnesrietnija osoba na svietu; ako nije ljepa ili bogata nitko za nju i nepita, kao da je umèrla. Liepota i bogastvo jedine su u sadašnjem svietu vlastitosti, koje vriednosti imadu i posjeditelja uzdichi mogu; tko je bez njih i bez svake·je ciene u oçiuh pokvarenog ljudstva. Zato na Zoru nekoji mèrze, nije liepa, nije bogata, mèrtva je. Ali kad je mèrtva *de mortuis nil nisi bene* iziskuje barem kristiansko milosèrdje; Zora bi mogla po svoj pravici preokrenuti ovu poslovicu i rechi *de vivis nil nise male*, jer mnogi xivi zlobno na nju viçu. Lakše je vikati i ruxiti nego pomilovati i pomochi, lakše ubiti nego oxiviti, lakše govoriti nego raditi, na tisuch rieçih jedva sliedi jedan çin. Kad je Zora na Dalmatinskom obzorju zabielila, ona je prazno nebo našla, zato je umilno rodbinu i priatelje zamolila, da joj uxexu koje svietilce. Mnogi su na taj poziv priskoçili i dali što su mogli dati; ali mnogi, koji ništ nisu dali niti mogli dati, poçeli su prezirati one darove, uzporedjivajuch male iskrice sa sjajnosti sunçanoj, mudrujuch, da se Zora u red ima staviti s drugim çasopisima izobraxenih jezikah. To nije moguche bilo, niti che još za koju godinu moguche biti. Ja nemislim dokazati, da je sve ono, što je Zora nami u ovoj godini pred oçi izniela, dobro bilo, i da ovdie samo zloba bielo u cèrno prevratja, ali nenalazim zato pravo, da one ruke, koje bi imale pomochi ju, njozi jamu kopaju. Tko Dalmaciu poznade, znati che takodjer da talianski jezik u njoj vlada, da njezini izobraxeni ljudi u njemu su se izobrazili. Ako dakle Zora nikakve druge koristi kroz ovo godinu danah doniela nije, barem je osietila odtudjena sèrca na domorodna chutjenja, barem je probudila na misao, da je jezik, u kojem ona piše, pravi i glavni jezik Dalmatinske zemlje. Porad tog jednog uzroka vech morao bi ovaj list svakome Dalmatinu sveti biti, a kao mladjani i jedini u narodnome jeziku, podpunom skèrbi od svakoga podpomagati se.

Što che nam Zora u novoj godini donieti to se još nezna, ali nadat se moxemo, da che uplivi njezini, ako ništ drugo, barem u ono malo njozi viernih sèrcah potvèrditi ljubav k narodnomu jeziku, razbistriti gdiekoju zamaglenu glavu i tako malo po malo k xudjenom bielom danku dopirati. Neka samo u novoj godini svaka mèrxnja prestane, neka svaki k glavnoj svèrhi oçi uzdigne; svi smo još poçetnici u pisanju našega jezika, svaki sam za se ništ nemoxe, priskoçimo jedan drugome, ali bratinskom ljubavi, dobrim svjetom, budimo sami bolji, pak che sve bolje biti.

PIESNIÇTVO.

TRI VIENCA.

Tri dievojke po sred Konavala
Skladno poje i prebiru cvietjé
Od zorice dokle padè sunce.
Kad nabraše koliko im drago
Zasjedoše polag Svèrla hladna,

Da bi ondi savijale vience.
Jedna sbira ljubidrag goruchi,
Krasnu ruxu, i ljubicu smirnu
I sve cvietke koji miris daju,
Al za dugo ne uzdèrxu liepost.
Druga sbira cmilja zlatjenoga,
Plamni trator, i modru slavulju
I sve cvietke koji dugo xivu,
Miris daju, ako i liepi niesu.
Tretja sbira ternja i badelje,
Pusti krastelj, kî nit nose ploda
Nit veselja znak u ljudem kaxu.
Skladno vije svoga vienca svaka,
Skladno vije i sobom se smije.
A kadar su vience dokitile,
Svaka svoj je u Svèrlo metnula
I podixuch k nebesima oçi,
Liepo ga je svaka pozdravljala.
I pèrva je viencu govorila:
Plovi plovom moj zeleni viençe,
Plovi plovom na ljubovne glave;
Doplovio svieh xivuchieh!
Za malahno vrieme prestanut che
Na tvoîm cvietkim ta ljepota tvoja,
Tako u njima iskra od ljubavi
Za malahno vrieme prestanut che,
Al kao miris u listih ostaje,
U listieh uvehnuta cvietka,
Nek ostane njima uspomena
Slatkosveta od ljubavi pèrve!
A druga je viencu govorila:
Plovi plovom svegj xivuchi viençe,
Plovi plovom na bratinske glave;
Doplovio svieh xivuchieh!
Nije u tebi od lieposti gizde,
Al je tvoja gizda od stavnosti,
Kako tvoje neumèrlo cvietje,
Xivech vazda, vazda isto biva,
Tako sèrdce priatelja mila,
Ki se daje milu priatelju,
Çisto pravo i ljubavi puno,
Kakvo 'e bilo, neka vazda bude!
A tretja je viencu govorila:
Plovi plovom moj bolestni viençe,
Plovi plovom na izdajske glave;
Doplovio svieh xivuchieh!
Kako u tebi ni' vesela lista,
Kako u tebi ni' mirisa zdrava,
Neg bodesna, neg otrovna cvietja
Tak ne bilo zdravlja ni veselja
U hudome sèrcu izdajnika,
Ol junakah oli dievojakah!
Tako mlade polag bèrza Svèrla
Boga mole i umolîše ga.
Jer od tada ljubovnicim sviema
Vesel vienac al za malo dojde,
Jer od tada priateljim sviema
Stavni vienac al bez gizde dojde,
Jer od tada izdajnicim sviema
Draçni vienaç od xalosti dojde,
I zaman ga s' svoje glave smetje,
I zamani pod plaśom ga krije,
I zamani u smiesih ga davi,
I zaman ga rujnim vinom tjera,
I zamani celovim ga sladi,
Onaj vienac po sred sèrca bode
I u çemer naslade obratja;
Ah u vieke obratjo mu, Boxe!
Jer je izdo tvoga sinka miso!

P. A. K.

STARO KNJIXESTVO.

O PIESNIÇTVU IGNATIA GJORGJICHA.

I.

Tkogod stane razmiśljati cestu, kojom je ljudski um udario za sgraditi narodno knjixestvo, lasno che moch tri konaka uviditi, gdie je stanovalo. Do pèrvoga pamet slaba a zablieśtena liepotom prirode, vobraxenjem nehita nego samo one proste slike koje vajnska priroda joj prikaxuje, tako da kad hoche ista unutèrnja chutjenja izbaciti njom se sluxi kako svojom tolkovateljicom. Tad ribe, tice, cvietja imadu ljudsko sèrce, ljudski jezik; tad śto bi ljudi to one razgovaraju se, veselu se, plachu i t. d.; no ne mogavśi sviem ljudskiem chutjenjima i ganutjami odgovarati, prestraśena pamet izmiśljava ona çudna i nerazumljiva stvorenja, kao vile, vukodlake, tence i t. d., kojem su sve prostonarodne piesme nakitjene. Ali kako po posebnomu znaçaju tieh proizvodenjah *priroda* sasviem zakriva liçnost *ljudstva*, i kako su bez niednoga nauka soçinjene, tako sasviem da su

cviet najkrasniega piesniçtva, ipak nemogu se nikako smatrati kao dio knjixestvenih tvorah.

No to doba nemoxe dugo trajati, osim samo kod prostoga puka, jerbo çovieçanstvo pokle se naucim izobraxuje, pamet krieposti i sile dobiva; a tad çoviek vatrenom poxudom obratja duśevni pogled na unatèrnja svoja ganutja i vidivśi, da svoja cutjenstva vlaśtitim jezikom izraziti moxe, u tomu razmotrenju tako radost kuśa, da od prirode zaboravljen, s' neizreçivom raskośju sve sile zabavlja o samomu izkazivanju svoje unutrenosti. Koliko je to stanje ljudstva piesniçtvu podobno? Koliko vaxnosti sadèrxavaju ta razmotrenja ljudskoga sèrca sred najjaçeg njegovog plama? Ali glasi *ljudstva samoga* vechma mudroznanju negoli slovesnosti moraju se pripisati, i zato, sasviem da po vanjskoj formi broju se medju knjixestvena proizvodjenja, ipak nemoxe se nikako rieti, da od njih se knjixestvo sastavlja.

Za to dostignut trieba joś jedan stepen, trieba da trud taj śto pojedini ljudi na vlaśtitiem sèrcu uçiniśe, bude ukupno na sve ljudstvo protegnut; trieba da uçeni muxevi plod razmotrenjah svoieh preuzmu kao predmet uçenja i da s toga prignutja i prilikovanja, kao iz kamena vatru çinu izachi *hudoxestvo*. Jedini temelj slovesnosti jest hudoxestvo. No kad o takomu temelju govorimo, misli naśe ne idu ni na *Epistolu ad Pisones Horatiovu*, ni na *l' Art poetique Boalovu;* jerbo po naśemu mnenju nije tudara da se mogu nachi pravila njegova, a da bolje reçem ne ima ti on drugieh pravila osim sveobchih zakonah narave koji ga oda svuda gèrlu, i posebnih naukah, koji u pojedinih dielah izhodu iz vlaśtitieh okolistah svakoga. Zato Victor Hugo pravo piśe: Cilj hudoxestva jest kao boxanstveni; u dogodopisu uskèrsnjivati, u piesniçtvu stvarati.

II.

Da nas tko upita na kojemu od tieh triu stepenah mislimo mi da cavti ilirska slovesnost, odgovor naś nebi mogao bit tako toçno oznamenovan kako bi xeljeli. I za istinu kadgod pogled naś svèrnemo na ono neizbrojno blago piesniçtva, śto iz ustih naroda naśega slobodno teçe, razveseljivajuchi njegov xivot i utieśavajuchi prirodjenu njegovu xalost, radostju i ponositnostju mislimo na to blago, koje ostali narodi oli nigda ne imaśe oli od davna izgubiśe, i koje kod nas jośter xivo, neizcèrpljivu rudu otvara sviem ljubiteljima prostoga i pravoga jezika duśe. Ali osim toga vech od XV vieka Dubrovnik dade kolievku drugoj onoj vèrsti piesniçtva, çiem samiem se diçi ilirska slovesnost. A kad govorimo o Dubrovniku nije naśa misao da sve śto se uçinì od tada, samo Dubrovçanini uçiniśe; no grad naś bi tada kako ognjiśte, koje raxari ostale gradove, bi sredotoçje od kojega se zraci protegnuśe na cielo ilirsko kolo, i za trista lietah sladostju svoieh piesnih taku jeku probudì u sèrcu svieh uçenieh ljudih da i njihovo potomstvo do danaśnjega dana nezna çiem bolje zadovoljit svoju pozornost nego starom dubrovaçkom slavom.

No i razgledavajuchi to doba njegovog knjixestvenog monopolia, çoviek lasno che moch ga razdielit u dvie epoke, dosta razliçne, pèrva od kojih dèrxi XV i XVI viek a druga XVII. A po çemu se ta razlika poznaje? — Obchi xivot dubrovaçki ne biaśe za istinu toliko velik i razprostren, za moch on po sebi stvorit vlaśtitu slovesnost kao izraz svoj. Zato uçeni dubrovçani, koje niśta ne silovà podstavit se pod taki jaram, za pogodit xelji objasnivanja svoieh chutjenjah polag one nauke kojom biahu nauçeni, ne moguchi se nachi u ikakvoj uzajemnosti sa blixnom bratjom slavjanskom zbog razliçnosti izobraxenja, uześe za izgled njihovog piesniçtva neumèrla diela onieh narodah, koji se vech bogatiem knjixestvom slavjahu: — promjena tieh izgledah kaxe i tu promjenu piesniçtva, o kojoj malo prie smo govorili. Da mi nebi bilo drugieh razlogah, za rieti koliko uplivah u naśe knjixestvo uçinì u pèrva dva vieka Gèrçka slovesnost, bilo bi dosta pokazat ovdie çislo prevodah iz Gèrçkoga, śto se je tadara imalo, kako na pr: Ekuba Euripidova, prenesena po Vetranichu, Jokasta po Babulini, Atamanta po Lukarichu, piesne Telemona i Moska po Ranjini, Ljubavi Pirama i Tizbe i Sofokleova Eletra po Zlatarichu; ali tko çitajuchi svu piesnaricu naśu toga vriemena nepozna Gèrçki ukus? Tko che sad prebroiti mnoxtvo prevodah iz Talianskoga, śto se u sliedechem vieku uçinì, a tko oçevidno ne pozna Talianśtinu i u slogu i u smislu svieh naśieh piesnikah toga doba? Osim te razlike jest druga u istomu metru, jest druga u istomu jeziku kojiem su se sluxili. Pèrvi naśi upotrebljavali su ponajviśe dugi dvanaestosylabni

stih, a novi do nesviesti zaljubiše se u onoga poskakavca osamsylabnoga; starii za podignut jezik na dostojanstvo piesničtva misljahu ga ukrasiti i obogatiti s dosta staroslavenskih izrazah i načinah, a novi za *ohraštit ga od divljaštva* sa sviem grane izkidaše i medju mu stisnuše tako, da izprazno bi njemu biti jezikom xivuchiem; starii sviem liepostim slavjanske syntaksi sluxiahu se, a novi sve njezine posebnosti zaboraviše za namiestiti Taliansku, tako da vech nikako slovesnost naša ne mogaše se uzdèrxati. Kako dub koi nije usadjen u svojoj zemlji ne moxe dugo xivieti, tako ni ona, koja vech nije narodnost odahnjivala, nije mogla xile pruxat i sèrnula je na propast; no kako sviecha, koja prie neg se udune naisvietlii plamen baca, tako i ona prie umèrtja dade porod najkreposniem svoieh sinovah. Taj svietli plamen taj sin kreposni bi (kako svak vech misli) Opat Ignatio Gjorgjich.

(Sljediti che produxenje) Or. P.

NARODNI OBIÇAJI.

O NARODNIEH PRAZNIKAH.

Jedan od najsilnieh sredstvah k sblixenju ljudih i narodah, i jedan od najobilnieh iztočnikah k poznanju vanjskoga i unutèrnjega xivota svakoga naroda, jesu njegovi praznici, skupa sastavljeni s izpraznovierniem obredam, plesanjim, piesnami i igrami. Uznikli s pèrviem vierovanjami u kolievci çovieçanstva, po odkritju same prirode, prie obrazovanja pèrvoga obçestva, u sebi uzdèrxavaju davno bitje naroda, na stranu gdie je xivio gibaju njegova poniatja od Astronomie, Jestestva i Pravednosti -- njegovo Vierovanje, Istoria i Poezia. Kako viera cieli xivot naroda gèrli tako i gradjanski ustavi i obiçaji domachi svexivaju se najtiesniem vezom s njegovim mythami i povjerami predanjami i s kazanjem, s kolievçenim piesnami njegova dietinstva k kojemu nevoljno sèrce obratja se u svako doba xivota. Narodni praznici ukrašivajuchi radosno prirodna i poboxna çutjenstva postaju udionicami njihovieh slastih. Nigdie s takom punosti i slobodi ne razkriva se ličnost narodna kako u praznicih, nigdie kako u njih ne sblixavaju se ljudi dušom i sèrcem. Tuda ukriepiva se staro i uvadja se novo poznanstvo, tuda odmienjivaju se mislima i çutjenstvami, tuda svieh çastiva se prošasto i buduche, obratjiva se u sladnosno sadašnje; tuda biva prostor umu i razgovor duši.

Vechi dio narodnieh praznikah rodio se je u davnomu poganstvu, gdie s poboxniem obredima sjedinjeno biaše i sudstvo i promišljenost; zato gdie biaše *dernek* (torxestvo) tu i sud i razprava. Imajuchi tiesni vez s vanjskon prirodom i s unutèrnjem xivotom naroda, praznici početak vodu iz njegove duboke davnosti, uhodu u sostav njegove historie, xivopisaju njegov duh i karakter, kaxu korenito bitje i osnovanje njegovieh ideali. Uredjene po epokam godišta oni objasnivaju se i osvietljvaju se mythami narodniem, koje u sebi sadèrxavaju poviere o boxanstvu çovieçanstvu i prirodi. Kako poezia xivota narodnoga oni slivaju se simbolami, pripoviedkami, piesnami i plesanjim, — jezikom duše i sèrca poznatome sviema.

Svi narodi imaju prirodjenu sklonost izkazivati glasno radost i pechal. Sam Bog uredi i ostavi praznike narodu Xidovskomu, za uspomenu svoieh dobroçinstvah, za uzbudjene blagodarnieh chutjenstvah i za uveselenje sèrca u dnih pokoja i slobode. Pèrvi praznici u Gèrkah, govori Aristotel, oznamenovani su bili radostju i blagodarnostju. Po sobranju plodah zemaljskieh narod shodio bi se u izbranih miestih za prinositi xèrtve i za veselit se od primienieh obilno blagah zemaljskieh.

Kako praznici u svieh narodah staroga i novoga svieta imaju obche početke çovieçanstvu prirodjene, tako prirodne i naravne promiene različnieh ljudih odlikavaju ih po cilju i po izraxenju, od toga proizhodi razlika u praznicih kod vojničkih i mirnih plemenah, kod zemljodielskih i pastirskih, kod divljih i prosvieçenih, kod poganskih i kèrstjanskih, kod xiteljah gorah i dolinah, kod istočnieh i sievernieh narodah. Gdiegod preselenje i smiešanje plemenah, preselivaju se i smješavaju se poviere i obiçaji; radi çesa u Rimskih praznikah nahodimo sliedstva Gèrçkieh, u Slavianskih ulianje tieh i drugieh s primiešanjem Skandinavskih, Germanskih, Finskih i Istočnih.

Veche oli manje javno ostatki Slavianopoganskog bogoučenja, zametnuti u povierah, obredah i praznikah, što se i do današnjega dana predanjem sahraniše, ostaju u Rusii i u svieh onieh stranah Europe, gdie se je razteklo Slavjansko pleme i gdie njegovo slovo zvuçi. Svešteni *derneki* u tieh plemenah kako i u drugieh sievernieh narodah provodili su se molitvam, obiedima, xèrtvami, gatanjem, pienjem i plesanjem oliti igrami, obchim pirstvami i uzajemnim darima; sluxahu za utvèrdjenje veza bratinstva vlaštitoga pastirskih i zemljodjelskih plemenah.

Davni praznici naroda, različivajuchi se po cilju i sobstu svojemu od cèrkovnieh kèrstjanskieh praznikah, ostali su od davnoga njegovog bitja kako domorodni obiçaji, obratjeni u igru njegovoga xivota. *(Iz Ruskoga polag Snegireva)*

POKLON HARNOSTI.

FERDINANDU PERVOMU CARU,

Vratjajuchemu se

S Uzmnoxitom Zaruçnicom

Iz Istrie u Terst

na 13 *Rujna* 1844,

Gradjani za uvjeru radostna poklona i harnosti.

(Iz talianskoga)

Ovi Obluk, *Chachko i Gosparu*,
Kog je Tvoj Terst uzdigao,
Obiljexja ne nosi *na staru*,
Kervna boja (nebudi Ti xao!):
Dok Te ganu s Tvoga stola
Vjernog puka ljubav çista
Pohoditi iz okola
Tvoju djecu, Tvoja mista;
Slavoobluk se uzvisi na sviu',
Nas veselje, a xalost niçiu.

Na didinsko kadono pristolje
Tebe *doba çestita* zazvaše,
Doletiše k Tebi berxe bolje
Do dvi Vile i prid Tobom staše:
S *junaštvom* Te *Leksandrovim*
Ponudjaše jedna, a druga
Miloserdjem pak *Titovim*,
Dal se s pervom Ti naruga; —
A kad milo Ti drugu zagerli,
Perva ode ko da se operli.

Nijel *ljubav* sve! — Kakve su mochi
U jakosti, gdi *ljubavi* nema?
U potrebi kakvoj — nut cheš prochi
Po kraljestvu, da s' obrana sprema;
I vidit cheš da zaludu
Grom j' u glasu serditomu,
Pod koim se ljudi trudu
U nauku nemilomu;
A da *ljubav* paka milovana
Carim jeste najbolja *obrana*.

Al tog neche bit za Tebe xiva,
Mirotvorçe, mira *branitelju!*...
Ak' u tudjoj kuchi oganj biva,
Mir i zdravlje nami u veselju! —
Oproštenjah i *milosti*
Dilitelju, Tebi amo
Kruna sjaje u svitlosti
Trizno-tihe slave samo:
Tebi pjesme, kano *kolo Vilah*,
Neche nikad bit kervavih kril ah· —

Nu *još jednom, Chachko* i *Gosparu*,
Pogledaj Tvoj Terst jeli *pristao!*...
Bogat svakim tergom, *po Tvom daru*,
Mora i kopna *zaruçnik* — Rekao
Njemu Ti si: „ *U sva jedra*
„ Dobra srecha ti puhala,
„ *Vjerni grade* moj; — i njedra
„ Da t' obilnost napunjala!"
A on veli; „ *Po Tvom daru ja sam*,
„ *Gospodaru mili, što sam, da sam!*"

Po Tvom daru — pod lakšim brimenom
Çekam boljeg jutra i veçera:
Çekam kola da *stazom gvozdenom*
Doletjati budu od sjevera:
Çekam da mi dadeš *ruku*
Zaštititi od vjetarah
Raztvorenu moju luku; —
I ovo je *dar verh darah*,
Na obranu nevoljnih brodovah
Naskoçenih od morskih valovah. —

Po Tvom daru.., — Dali, nitko nikad
Moxe sbroit sve darove Tvoje.
A iz medju svih darovah, ikad
Od *obraza Tvoga*, draxe što je!...
Blagoslovjen budi kuda
Gospodaru, god Ti sajdeš!
Medju svakim pukom svuda,
Medju Carim kad se najdeš!
Najbolje si obro!... Srecha s *Tobom*
A radostne spomene *za Tobom*

Da si blaxen! — — Kad se danak dili,
Kod *Uzmnoxne Xene* (koju Tebi
Za *vjetnicu ljubavi* podili,
I za *podpor kriposti*, Bog s nebi)
Ti sidechi: — „ *Nije*, veliš,
„ *Dan se zalud izgubio* — „
I drugoga za njim *xeliš*,
Da bi milost ponovio: —
Xelja (kojoj svaka slava *nixe*)
Da Te *sama* na nebesa dixe!!

Ovu plemenitu pjesmu Nauçitelja **Antuna Gazzoletti' a** odvitnika u Terstu, *pretoçio sam* naški, za više uzrokah: — 1. Na *slavu* Našega Cara i Kralja **FERDINANDA**. — 2· Na *pohvalu* vridnoga pjevaoca **Gazzoletti**. — 3. Na *poštenje* našega jezika *Slavinskoga*. — 4. Na *çast* naše **Zore**, i njezinih štiocah. — Reko, da sam *pretoçio*, a ne *preveo*; zašto je ovi moj mlohavi prevod *slobodan* po chutjenju, a ne *suxanj* po besidi. —

Ja nederxim da sam podpuno dohitio visinu *matice* talianske; paçe xelim da bi *znanci* i *štovaoci* jezika našega izporavili krivine moje, i pokazali mi kako su se mogle bolje i *prikladnie* izrechi naški *pjesmom* one krasne misli tvorca **Gazzoletti**. — Dali, ako ji nisam znao podpuno *izrechi*, çini mi se da sam ji s pametju blizu dosegnuo; — a *istinito* jesam ji *duboko* u sercu ochutio, tako da serce moxe mi pamet opravdati — Ne derxim da sam matici *odmetnuo*, ni *dometnuo*. I ako sam se istim kamenom umetao, kušao sam što mogu. S toga pak *jaçim*, neka se umetau *tko che bolje*. Budem li najstraxnji, odkupit chu druge od stida, a ponosit chu se što sam *potakao* nadmetanje u poslu *uljudne zabave*, na razširenje i *prosvitlenje* jezika našega uz *dostojanstvo* tako plemenita tvora, *ljepim uzrokom* porodjena. —

A, za da se moxe omiriti njegova s mojom, evo doli talianska pjesma **Gazzoletti' ova.**

Plemenitost uzrokah osvitla, che erdju moje bezoçnosti; rad kojih, da mi se ljubezno oprosti, snixno molim. —

Stipan Ivichevich.

A FERDINANDO I.° IMPERATORE reduce coll'Augusta Consorte

dall' Istria a Trieste

il dì 13 *febbraro* 1844

I Cittadini in arra di lieto omaggio e riconoscenza.

Padre e Signor, quest' Arco, che Ti eresse
La Tua Trieste e che gradir Tu degni,
Non ha memorie impresse
D' armi felici e di felici sdegni:
Sollecito al desir d' altri Tuoi fidi
Scorresti i vicin lidi,
E l' arco trïonfal sorgeva intanto
Di mille al plauso, e di nessuno al pianto.

Padre e Signor, quando nel regio tetto
Ti chiamò la grand' ora al soglio avito,
Stettero al Tuo cospetto
D' Alessandro il destino e quel di Tito —
L' un T' offria serto di superbi allori,
L' altro d' olivo e fiori —
Ma non sedotto da bugiarde larve
Tu clemenza abbracciasti, e il primo sparve.

Non è amor tutto? Il nerbo intimo e vero
D' ogni fortezza altro esser può che amore?
Cerca al Tuo vasto impero
Cerca il dì del periglio armi e valore;
Vedrai, che non si chiede ad esser forte
Lunga scuola di morte,
E che d' amato popolo l' affetto
È il miglior scudo de' regnanti al petto.

Ma quel dì non verrà fin che Tu sei
O crëatore e difensor di pace —
Barbari incendj e rei
Susciti altrove la viperea face —
Arbitro della grazia e del perdono
Di caste glorie il trono
Tu cingi, e l' inno che a quel trono sale
Tinte di sangue non avrà mai l' ale.

Mira una volta ancor, Signore e Padre,
La Tua Trieste come bella appare —
Ricca d' opre leggiadre,
A ogni terra sposata, e ad ogni mare:
Tu dicesti „ Sia gioja alle tue vele,
O mia città fedele „ —
Ella risponde „ Quant' io valgo e sono,
Tutto, Augusto Signor, tutto è Tuo dono.

Tuo don, se, alleviato il nuovo pondo,
M' arride un avvenir fausto e sereno,
Se di lucri fecondo
Quinci aprirà la ferrea strada il seno:
Se, nuovi argini opposti alla tenzone
Di Noto e d' Aquilone,
De' naviganti miseri a conforto
L' aperta rada chiuderassi in porto. —

Tuo don ... ma chi potrebbe i doni Tuoi
Noverar tutti? E non è il don maggiore
Quello che apristi a noi
Gentil sorriso dal paterno core? —
Te benedetto esaltino le genti,
Beato infra i potenti,
Che la parte miglior sceglìesti, e lassi
Sol memorie di gaudio ovunque passi.

Te benedetto! — E quando in sulla sera
Seduto accanto dell' Eccelsa Donna,
Che d' amor consigliera
Iddio Ti fece e di virtù colonna,
Sclami, vagando col pensiero intorno
„ Non fu perduto il giorno! "
Quel d' augusta pietà fervido zelo
È gloria tal, che T' avvicina al cielo! —

UDOVICA IZ ZEGRE.

PRIPOVIEST U DVA PRIZORA.

Eben Baśir kadia u Zegri, i jedna plaçucha xena vodech magare.

Pèrvi prizor.

Eben Baśir. Śta ti je? śto plaçeś, kukava xeno?

Xena. Baś sam kukava! ovo xivinçe, ova prazna vrecha, i ovo ruha śto je na meni to je sve, śto mi je ostalo, a sve mi je drugo Kalifa uzeo.

E. B. Kalifa? — a śta si sve imala?

X. Malo sam imala, al mi je bilo dosta! Eno gledaj onaj stan; on mi je od mojih roditeljah, i od roditeljah moga muxa baśtina, i moj vlastiluk bio, u njemu sam srietna i nesrietna bila. Ondie sam ja rodjena, a i moj mux; ondie smo se nas dvoje rodili, ondie zajedno se sigrajuch odrastli, ondie dietinstvo u ljubavi sproveli, i odrastli se uzeli; ondie sam petnaest godinah s njime kao muxem xivila, ondie je umro, i na smèrtnoj mi postelji zapoviedio, da onoga stana nikad neprodadem, nego naśem jedinomu sinu uzdèrxim i predadem.

E. B. A gdie ti je taj tvoj sin?

X. On je vojnik, i baś sada vojuje za Kalifu, koji evo sada mene i njega u prosjake proganja.

E. B. Al za śto ti Kalifa tvoj stan otimlje?

X. Da ondi perivoj i çardak (*Lusthaus*) naçini!

E. B. Perivoj i çardak? — (*xalostno za sebe*). Jedini, vieçni i dobri Boxe! Ti si mu toliko çardakah i toliko zemlje za çardake dao pak opet otima od sirotah jedino stanje, da na njemu çardak gradi! — (*xeni*). Al ti je opet tvoj stan izplatjen?

X. Nije. Najpèrvo mi je njeśto malo za njega davao, al nisam hotila primiti, jer mi moj stan nije na prodaju bio, eto on je poslje na silu oteo, śto nije kupiti mogo.

E. B. Zaer mu nisi tvoju nuxdu iztomaçila?

X. Kako nebi? Jesam, plakala sam, tuxila mu se, pred njim klicala, i sve govorila i kazivala, śto tuga, nuxda i xalost govoriti moxe, a on me ,.. (*stane joj govor*).

E. B. Nije uslisao? —

X. (*plaçuch*) A on me je od sebe oturio!

E. B. (*s pogledom na nebo*) Nestvoreni a stvoritelju! on je do duśe na ovom svietu miesto tebe, al te nenaslieduje! — Ti naśe najnepravednije molbe barem muçe odbijaś, a on od sebe odtjeruje one, koji pravdu traxe. — Xeno! uzajmi mi tvoje magare i vrechu na kratko vrieme i iz daleka me naslieduj. — Kuśat chu, hochu li śtogod opraviti mochi, mene Kalifa kolik tolik śtuje. — Gdie je on sada?

X. Eno baś kod stana, kog sam joś prie njekoliko çasah mojim zvati mogla. — Ali çemu cheś moje magare, i ovu praznu vrechu?

E. B. Moja je to briga ti samo iz daleka za mnom hodi.

Drugi Prizor.

Kalifa Hakem, i Eben Baśir.

E. B. Preslavni pravovjerniçki vladaoçe! evo ljubim prah iz pod tvojih noguh.

K. Nu, odkud tako Baśiru! dobro mi dośo! çini mi se, da je veche dvadeset godinah, od kad te nisam vidio!

E. B. Velika je to milost i sriecha za roba, koga se njegov gospodar zaxeli i traxi ga.

K. Tako je! çovieka, kao śto si ti, vazda traxim i zaxelim ga se. — Nego, od kuda ti danas tako?

E. B. Evo me goni njeka malaśna tuxba jedne xene, çij je ovo stan...

K. Sad muçi! — veche znam śto hocheś, al nechu da çujem. Nek sada nepokornica tèrpi, kad nije dragovoljno moju xelju izpuniti htila. Tko neche da prodade, taj nek zabadava dade i izgubi! — Śto bi bilo, kad ja nebi mogao nad imanjem i xivotom mojih podloxnikah gospodovati?

E. B. To moxeś, ti bo si na zemlji neomejaśeni gospodar. Al nemoj zaboraviti, da te ova xena nemoli za ośtru pravicu, nego samo za milost.

K. A ja chu joj samo ośtru pravicu uçiniti. Mora bo se ośtra pelda dati, da se drugi od ovakve nepokornosti habaju. — Kad je ona moju ponudjenu cienu odbacila, tako i ja sada njezinu prośnju odbacujem.

E. B. Samo neodbacuj dok ju neposluśaś. Ona ti netraxi njezina njekoçnjega stana, nego te samo za malenu uspomenu prosi, tako malenu,

da cheś za svaku rieç xaliti koju ti i ja o tomu prospemo.

K. Kaxider dakle, što ona traxi?

E. B. Moli te, da mi dopustiś evo ovu vrechu zemljom od njezinog pèrvaśnjeg stana napuniti.

K. Vrechu zemlje? — il je ona poludila, il si ti?

E. B. Ona drugo niśta netraxi, nego ovu vrechu njezine bivśe zemlje!

K. Drage volje, ako cheś uzmi i deset vrechah, ovdie dosta nabacane zemlje lexi. — (*veselim glasom*) Za mala necheś viśe ovaj komadich zemlje moch poznati, jer nut evo ovdje prekrasan çardak sagraditi chu, s koga che se sva ova okolica moch viditi, na onoj chu glavici krasan vodopad, a na onoj drugoj kulu naçiniti, ona śumica pretvoriti che se u prekrasni perivoj i śetaliśte.

E. B. (*punech sa zemljom vrechu*) Eh tako li!

K. Nescieniś li, da che to sve prekrasno i uzorito biti?

E. B. Zaisto, poznato bo je da sve śto ti praviś, krasno je naçinjeno. — Evo sam vrechu napunio, sada, sc usudjujem preslavni Kalifo joś te za jednu milost prositi, za milost koja je manje vriednosti nego li pèrva.

K. Nut kaxider!

E. B. Da mi pomogneś ovu vrechu na kljuse poddichi.

K. Çudnovata prośnja! to se bolje mojima slugama pristoji. Zovni si jednog!

E. B. Nechu, nechu! ja baś tebe za tu milost molim, nemoj me odbiti!

K. Idi budalo, to je meni pretexko.

E. B. Pretexko? — samo ova jedna vrecha pretexka? Ovo je samo mali dielak one zemlje, śto si ju od udovice oteo, i veche ti je pretexko? — Pak se joś nebojiś onoga dana, kadno cheś pred tvojim i sviu nas najvechjim Gospodinom stajati, i razlog oda tvojih dielah davati? gdieno te neche samo ova vrecha, nego çitava ova zemlja s palaçama, vodopadim, i kulama, śto na njoj sagradiś, tereśiti i to joś sve sa sirotinskima suzama nakvaśeno, śtono che ti texje na duśi lexat, nego li planina Kaf, u kojoj se po naśoj (turskoj) vieri, sav sviet zatvoren nahodi.

K. (*mèrklo*) Ebu Baśire!

E. B. Znam da se mnogo usudjujem. Samo okom namigni eto ti moje siede glave doli; pak onda neche samo sirotinske suze nego i moja kèrv ovu zemlju pośkropit. Ele budi tomu tako, çini sa mnom śto ti je volja, ovdie si ti gospodar. Tvoja sèrdxba ubija, tvoja rieç moxe hiljade uniśtiti, ili osirotiti. Ali che prichi vrieme, kad necheś niśta vechji biti, nego jedan od najmanjih?

K. Kao jedan od najmanjih.

E. B. Ne, ne, zareko sam se, ostati che ti pèrvenstvo, ali pèrvenstvo u kaśtigi. Ovdie si mnogo mogo otimati, tamo cheś mnogo imat tèrpiti. Mi ostali samo od naśeg vlastitoga imamo razlog davati, ti pako od nas sviu. Malo je śto je naśe, i veche nam je texko; kako li che tebi nesrieçniçe istom biti, komu dva diela svieta sluxe! — Dobro dakle, Care! gradi, i pravi, çini çudesah od palaçah i çardakah, uxivaj u onom śto si pootimao. — Govorio sam, texko onom tko nesluśa. S Bogom, i oprosti mi.

K. (*ganut*) Da ti oprostim? — da tebi, da oprostim, koji si mi viśe nego zemaljski xivot izbavio? Ne, ne, zahvaliti chu ti, zahvaliti s rieçju i dielom. — Zovni mi ovamo udovicu! nek joj bude opet njezino zemljiśte, a da joj i suze otarem, koje je ondie livala, i koje che me moxebit jednoç tiśtiti, dajem joj joś dva puta toliko od okolo lexechih zemaljah, sa svim śto je na njima. — Ali sad i ti mi moraś moju molbu usliśati.

E. B. Zapoviedaj Gospodaru.

K. Da se od mene neodaleçujeś; u viek mi istinu kazujeś kao śto si danas govorio. — A ja chu te za to bogato obdariti. O da bi mi kralji, knezevi, i poglavice u viek uza se takvog çovieka i pouçitelja imali, koji bi nas oda zla odvratjao, kako bi srietni mi i naśi podajnici bili! Eben Baśire, brate i priatelju moj! ti mi budi vazda opomenitelj i ukoritelj.

I. A. B.

OBJAVLJENJE.

Izdavatelji harni blogovoljnoj dobroti P. T. predbrojiteljah dati che, śto prie moguche, njima obchenito kazalo sviuh çlanakah sadèrxanieh u prośastoj godini Zore Dalmatinske, *i naslov zajedno sliepim zavitkom.*

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 2. — NA 13 SIEÇNJA

II. GODINA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedieljak. Godiśnja mu je ciena 4 f. u Zadru, a po ostalih miestih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. Predplatja se za cielu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdateljah, oli na c. k. pośtah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti svakoga trośka.

Zora Dalmatinska daje su u zamienu za kojmudrago narodni oli strani list.

PIESNIÇTVO.

IZDAICA.

od

P. PRERADOVICHA.

Tko to uviek iz otraga
Kud se krenem meni sliedi?
Klobuk mu na oçma siedi,
Duga krije haljina ga.
Po perju te poznam ptico,
Sram te budi izdaico!

Digni glavu, napred skoçi,
Nek se çelo çela tica,
Kad si çoviek boxieg lica
Śta po zemlji vuçeś oçi?
Obraz gdie t' je kukavico?
Sram te budi izdaico!

Zaśto i ti tad nestojiś
Kad ja stanem i xestoko
U te uprem bistro oko?
Zaśto biexiś, śta se bojiś,
Sèrce gdie t' je kukavico?
Sram te budi izdaico!

Kad te' e moje kèrvi xedja
Tèrgni sablju od pojasa,
Pèrsimice daj mi glasa,
Al nekolji izza legja,
Pustainska postajnico!
Sram te budi izdaico!

Nemaś snage, nemaś sèrca,
Prazan si u duhu i tielu,
Śto che ti ostat spomen dielu,
Kad te smèrt u zemlju skèrca?
O spomenah bit che dosti
Za prevratjat tvoje kosti!

STARO KNJIXESTVO.

O PIESNIÇTVU IGNATIA GJORGJICHA.

(Produxenje i Zakljuçenje).

III.

Kad smo uzeli za predmet ovoga sastavka Ignatia Gjorgjicha ne bi namiera naśa uçiniti se xivoto-pisaocem, nego samo kroz razmotrenje njegovieh dielah upoznati se s njegoviem ideami i xivopisat viśe nego gradjanski, piesniçki i knixevni xivot njegov. Za to ostavljajuchi na

stranu za sad sve okolnosti njegovog xivlienja, i uzimajuchi u ruku sama diela toga neumèrloga Dubrovçana, pamet ostaje zaçudjena, videchi kojem su vezom svą zapletena i kako nije nego jedna misao sama, koja se u njih kroz toliko razliçnieh naçinah razlila. Misao ta slavna bì istierat piesniçtvo iz tiesnieh granicah, sred kojeh ga zadèrxavà bitje njegovo kakono izraz posebnieh çuvstvah, i prisilovat ga, da postane pravom ustrojenom slovesnostju. Mi chemo, stioçe, sad tierati tu misao kroz sva diela njegova za moch uvidit, kolikiem pravom on pisaśe: „ Moje knjixevno nastojanje, za „ sve o druzieh nauciech zabavljeno, uzdèrxalo „ je svedj osobitu ljubav svomu rodnomu jeziku „ i svojoj Adriano-slovinskoj pokrajini; koju, prem „ da i sada prionut latinski i talianski pisati „ razlika nepogèrdiva umohitrenja, dèrxim sèr„ çano i dobrohotno svedj pred oçima, i sve „ śto piśem çinim da nju gleda, da nju utiśti, da „ nju hvali i uzmnaxa u plemenitoj cieni i svietlu „ imenovanju pred svietom. “

A koja sredstvą upotreblja on za to dostignut? Upoznà najpèrvo kako za govorenja pravo izgovoranje rieçih tako i za pisanja pravopis jest nerazdieljiva potreba i u to postavi svoj trud, da bi latinska pismena po talianskomu primienju ugodio s naçinom najobiçajniem dubrovaçkoga govorenja, stavljajuchi najviśu pomnju za uklonit se svakoga *equivoca* „ a gdie ne bì prilike od zamèrśenja i tamnosti malo hajà, i upisà kako mi na ruku dodje. “ Nije dakle on postao ureditеljom novoga pravopisa, nego samo za odaleçiti neřednosti hotiè, da se s latinskom abecedom primi i talianski pravopis. Śto pak Dubrovçani govoru, da su se tiem naçinom pisanja sluxili svi stari njihovi piesnici, to je izmiśljenje; tkogod je imao pred oçima oli starieh rukopisah oli peçatenieh knjigah moxe bit mi sviedokom. Sam Gjorgjich piśe: „ Pèrvo znaj, da mi Adrianski primorci oli „ Slovinci od Dalmacie ne imamo stavna i osobita za„ kona za urednopisanja oliti ortografie, jer piśuchi „ mi tudjiem, to jest latinskiem slovima, kojeh vlast „ svaki od nas ne sudi jednako, kako komu na um „ dohodi, i bolje vidi se, sbiramo i razredjivamo „ ta slova po rieçih.... Za to chutechi se ja „ slobodan za u tomu kako hochu dielovati, vidjè „ mi se podobno koliko mogo ugoditi i t. d. “

Slovesnost, koja sred uśkieh medjah stisnuta je, ne moxe nikako, kako vidjesmo, xivieti i zato jedna od najpoglavitieh krepostih naśega piesnika bì ono śto iskà slieditelje naśe slovesnosti davnih vremenah i po odalienih krajinah, xeliechi po svojoj mochi ukazati kako i staroxitnost i prostranost nju proslavi. Zato çitajuch u Ovidiu:

Nam didici Getice Sarmaticeque loqui

promisli vidjeti slavnoga Rimljanina, gdie mu govori:

U slovinskoj ovoj strani Besiede uzeh vaśe rodne, Nu mi pievat smèrt zabrani, Njim xudjene piesni ugodne...	Tiem kad tielo s vam je moje A us tielo xeljna duśa, Ona vaśu potrebno je, Da u viek ljubav nosi i kuśa.
I ako ljubih rodne kraje, Gdi za malo bì mi stati, Na vas ljubav mâ vecha je S kiem chu u vieke poçivati...	Za to pievaj, ter me izmieni Kroz pievanja najmilia Pievaj u jezik tvoj rodjeni, U kom xudieh pievat i ja.

piesnik paka razglediva sve slave naśega jezika i s neizmiernom radostju vapi:

Gleda' onamo s kraja od svita Gdie od Leśke rodjen kèrvi Gre put znanja glasovita *Kohanowski* piesnik pèrvi,	Na njegova pienja uredaa Mrazni siever tiek ustavi, A xeliezna sviezda ledna Uxixe se u ljubavi.

Ovdie che mi tko rieti, da ne biahu sami Poljaci, koji vech u Gjorgjichevo doba se slavjahu piesnicima, i moxe biti da ni *Kohanowski* nije najslavnii poljski piesnik, to sve istina: no ovo je jedini primier kod naśieh obrachivanjah pogleda na slovesnost ostalih slavianskih narodah, ova je pèrva poxuda one slavianske uzajemnosti, koja iz ustih *Kolara* zove ona slavna doba kad: „ O da sretnieh vremenah! od svih che narodah poštovan, s velikim narodnim ponosom svaki Slavjan na svoj jezik i uzviśeno ovo, srechno izvèrśeno opredielienje pogledati mochi! “

Ali da i ostali Slavjani uzljube slovesnost naśu, trieba, da ova ne bude kako bì na svèrsi nasliedovanje tudjinskieh, potreba da bude izrazenje narodnoga slavianskoga xivota, imajuchi sve posebne svoje znaçaje; to dobro vidí naś Gjorgjich i za to ne riedko promieni *lyru* guslom i poçme oli na Bugarsku kazati kako su:

U Popa Jovana
Do dvie dievojke i t. d.

oli slavnom davoriom pievati smèrt Kralievicha Marka:

Kralj Vukaśin vojsku kupi
I pieneze svud razsipa — Davori! davori! i t. d.

on vidì koliko se poezie nahodi u prostonarodnim

obiçajima puka i gdiegodj okusì stavit u usta sliepca prosjaka svoje piesni, kako:

Çujte sliepca gospoje
Što vam gude ter poje.
oli: — Gledah vile uz jezer tekuchi,
Ter izgubih oçi gledajuchi. i t. d.

a gdiegodj razveseli svate i xenidbe svoiem piesnami (vid. Zaçinku III. i X.) ne samo to, neg još izgubivši sasviem osobnost svoju kroz smješno ruxnorieçje Mlietsko, uzmè tako prikazati svu xestokost ljubavi *Marunka* siromaha, da stavljajuchi ga nam pred oçi, kad ostavlja Mljet za sobom, pravu xalost uzbudi:

Tad ne umiem ja nikako
Ni napit se ni ruçati,
Niti veslom upriet jako
Niti jedrom *abossati*.
Jer mi s tvoje daleçine
Draga Pave, snaga gine!

Ali Gjorgjichu, kako je pravo misliti, ne bì zadosta od samoga puka cèrpiti svoje piesniçtvo; drugi lovor kojega nitko nebiaše još krenuo primamivaše ga iz daleka i to bi ukrasiti cvietjem piesniçtva najoštrie toçke bogouçenja; trud za istinu preteški „

Multa novis verbis praesertim cum sit agendum
Propter egestatem linguae et rerum novitatem.
(Lucretius)

Ali to njega ne prestraši ni malo i kako dospiè spievanje „Uzdasi Mandaliene Pokornice“ hotiè ga preniet u Latinski za da svi narodi vidu, kako „*quam difficilimis perplexisque rebus exhibendis, contorquendae vibrata suavitate sententiae, excitandisque quibusdam in oratione, ita dixero igniculis Slavonicum idioma carmenque suffecerit*“. A sred takovoga truda kakvih stihovih!

More 'e stvorno da 'e do vika
Izgled stvorca veliçini;
Kruna 'e nebo, tries šibika,
Pristolje mu oblak çini,
Slikaje se po sred tminah
Svoja otajna kraljevina!

Plod iste volje predobivanja u piesniçtvu najtrudnieh tegotah, bì i prenesenje Davidova Psaltira; on sam to kaxe: „Bivši to pismo medju sviem „iniem pretrudno i preduboko i buduchi u nje„govu tumaçenju malosrechni biše dosleka svi „slovinski spievaoci; stavì se kušati ide li mu „od znanja i od ruke proz taj tiesan put pro„tisnut se naprieda i toliko muçnu, prem da „preplemenitu stvar, neobsienjeno, uljudno i „svèršeno izgovorit.“ Ovo više nego prenesenje jest *metaphrasis* Psalmah Davidovieh, i osim unutèrnjem svojom vaxnostju preporuçiva se i razliçnostju *metrah*, kiem se sluxi „za uzmnoxit „Slovinsko piesniçtvo noviem uredbam od pri„pievanja i za povratit na svietlos njekoliko dav„nieh Dubrovaçkieh naçinah od pietnomietja, „jur malo ne sa sviem u nescienu i u zabitje „pometnutih.“ Koliko slave on dobì tiem prenesenjem i koliko truda zanj tèrpì; neka nam reçu sovremeni njegovi xivotopisaoci.... *Non dubito quin Georgius comuni omnium consensu Sacrae Scripturae interpres diceretur clarissimus, in idiomatum quibus psalmi conscripti sunt et sensum etiam difficiliorum intelligentia versatissimus ... Videtur enim legisse versiones omnes, atque, ut prophetica arcana clarius exponeret, non pepercisse lectioni ac studio Haebraici Graeci ac Latini textus.* Kako on od mladosti biaše sviem tiziem jezicima nauçen, što se iz opaskah Psaltira vidi, tako trud taj ne mogaše predobit nikako prirodjeno u njemu piesniçtvo, s koiem samiem sluxiše se kadar bì prikazati nadahnuta slova Kralievskoga piesnika. A kolikiem blagom piesniçtva bi Gjorgjich od Višnjega nadaren, bolje nego ikakve rieçi kaxu ista diela njegova još od nezrele mladosti; za to hochu ovdie koju strofu prepisat od najpèrve njegove piesni, najpèrvoga uzroka onoga nepokoja i nemira, çiem vas njegov xivot bì otrovan.

Liepa vilo, kôi zapiso
Moj se 'e xivot, duša moja,
Da robuje mâ ti miso
Sred viecnoga nepokoja;
Tvoi su uresi *Boxi dari*,
Ah ma liepa za me mari!

Tvê su oçi nebu slika,
Kô tvâ liepos nebeska je,
Gdi sunçana vedra dika
Stanovati ne prestaje,
Tve su oçi *Boxi dari*,
Ma ljubiena za me mari..

U obrazu tvomu slavna
Ruxica se svedj rumeni,
Ili silna il naravna
Od istine draxa meni,
Tvâ su lica *Boxi dari*,
Ma razbludo za me mari.

Ah! da mi je pçelom biti
Za iz preliepa cvietja tvoga
Neizreçenu slas ispiti
Moga od meda ljuvenoga.
Tvoje cvietje, *Boxi dari*,
Mâ premila za me mari!..

Drag perivoj gdie vidi se
Ljubav stati za straxnika,
Gdie na cvietju rumeni se
Kèrv ranjena ljubovnika;
Tvê su dike *Boxi dari*,
Ma preslatka za me mari...

Svaku stranu tvê livade
Ukazat mi ah! ne skrati,
Er me çut cheš xeljno tade
U ove glase zapievati:
Ki su ovo *Boxi dari*,
O moj raju za me mari!

Piesma ova ne bì dobro prilmjena od dievojke, koju on ljubjaše kako ona koja ime njezino svemu narodu odkrivaše, i zato Gjorgjich uliezè u re-

dovničtvo, prie kako jezuit, pak kako prosti pop, a na koncu kako *kaludjer* benediktinski, u kojemu redu dobi čast Opatstva i ovo najposliednje njegovo zvanje okoristi knjixestvo naše najliepšom knjigom što u prostomu govoru, (u prozi) bi do tada upisana „*Xivot S. Benedikta opata*“ koi kako bi u zapadu utemelitelj kaludjerskih skupštinah tako i xivot njegov, kako Gjorgjich ga upisa, ne sluxi nam samo za poznati diela toga svetca, no još bolje za upoznat se s' cielim stanjem kerštjanstva i svieta europejskoga u to doba. Za to Gjorgjich odluçi „sloxiti njegov xivot u Slovinskoj „besiedi i xivotom jednoga çudotvorca, koga „çudesa slovu do zviezdah, uresiti naš jezik, „koji najprostranii medju iniem od Adrianskieh „pokrajinah do Ledenoga mora u duljinu, a u širi- „nu od Niemških granicah tja do Cèrnieh xalah, „prostire se.“

Znam, da bi se moglo o našemu piesniku još dosta stvarih rieti i da ne bi trudno bilo, na primier ukazati, kako kroz njegova se diela slavna nieka trilogia ljubavi razlieva, u *Marunku* ljubavi tielesne, u *Razliekieh* duhovne, u *Mandalieni* boxanstvene. Ali ostavljam druziem taka prilikovanja; meni je dosta, da svak vidi kako u rukah Gjorgjicha piesničtvo nije veche *izraz ljudstva samoga*, nego onoga *hudoxestva*, što smo od poçetka xelieli.

Or. P.

DRAÇA I RUXA.

(Polag talianske Pignotti'a.)

Divljom draçom okruxena
Sred sgusnuta skrovna busa,
Kao dievica posramliena,
Cavtiela je liepa rusa;

Vèrh gustine tamo i amo
Tak nemila tamnost siede,
Da se od dana jedva samo
Nazirahu siene bliede;

Jur gdie pupak rastvora se
Kroz sred listja zelenoga,
Tudar ištom ukazà se
Krimiz cvieta ljuvenoga.
Sred pustoši tmasta stana
I pod hladom gusta busa,
Za sve raste neuxivana,
Nu bez straha xive rusa.

Netèrpètja i bez svieta,
S' sve lieposti zatravliena,
Svietlu u skupu bludnieh cvieta'
Xudjela je bit vidjena;
I kò ludna poçme tada,
Jer nje liepost bì sred tmine,
S rieçim punim tuxbe i jada
Draçi davat sve krivine.
Nju nazivlje bez milosti,
Çim slobodu mladoj vili
Svietlu u cvietu od mladosti,
Prem u gorkoj otè sili;
I da tako bez razloga,
Bez koristi i bez slave,
U tamnosti miesta onoga
Gubi urese pregizdave.
„Vech zamukni, cvietu bludni“,
Draça vapi opsovana,
„Mieri bolje jad zaludni,
Znaj da jasam tvâ obrana,
Ako od poldne zrak ognjeni
Tvoj ne pèrli list izbrani,
Okol tebe hlad zeleni
Tko prostire, da te obrani?

Tko te grabi plahu stadu,
Tko te brani od vietara',
Tko te krije silnu gradu,
Kì ti cvietje truni i hara?

Muçi, i miesto tvê skroveno
Ljubi, dosad gdie rasla si,
Još ni' vrieme dovèršeno,
Da se slava tvâ proglasi.

Neznaš koja škoda i šteta
Sred ajera bez obrane
U nevješto doba od lieta
Tebe obkruxa na sve strane?“

Tad zamuknù, nu muçechi
Sebe u sèrxbi grize i mori,
K nebu uzdiše tries vapechi,
Straxanina da izgori!

Bèrz seljanin u toliko
S oštriem gvozdjem tu doletje,
Kosech zelje svekoliko,
Koje mori travu i cvietje;
I jur kosier bez milosti
Maha u ruci iz visina'

Mladoj ruxi ah! neoprosti,
Vierna sieçe straxanina.
Tada mieśte suza' i plaça
Cviet neharni raduje se,
Çim izdiśe i mre draça
Ruxa na nje smèrt smie se.
Na sto diela' izsieçena
Iśtom zemlji draça pada,
Eto gdie bi hlad i siena
Dan uvodi sunce sada.
U slobodi nepomnjiva
Tad vèrh cvietja i travice,
Rusa k nebu uzdignjiva
Svoje oholo liepo lice;
Igraju se s njom vietrichi
Prie neg zrakne sunce s gora',
Pozdravljaju nju slavichi,
Njoj biseri prame zora.
Nu oh Boxe! od razblude
Kako bèrzi çasi letu!
Ah! s nesreche kako hude
Nestavna je slast na svietu!
Iz daleka jer vidi se
Gusienica eto ljuta,
Uz zeleni bus petri se
Zube oštrechi prismagnuta
Bèrzo za njom iza stiene
Svê stupaje spux upravì,
Kî, çim riga gnusne piene,
Kosi mladoj list gizdavi.
Bliedi od sunca opèrliena,
Docapticla sasve nije...
Tad zamani ucviliena
Vapi draçu daje skrije;
Jur bez duha blieda tada
Pregiba se, slabi i stine,
List za listom eto opada,
U nevrieme vaimeh! gine.
O nevieśte dikle izbrane
Kê bez straha u radosti,
Pod vladanjem majke znane
Dni trajete od mladosti,
Ako pomnje potrebnite
Teške vami prikaxu se
Lake bit che, kad smislite
Udes vama sliçne ruse.

Iz Rukopisa
Ivana Salaticha Dubrovçanina.

POLJODIELSTVO.

ORANJE.

Vid, i Bariša.

Bar. O, o, o, Vide... Vide, Vide... Vide, e, e...
Vid. O, o, o, Bariśa... što je? što?...
Bar. Hodi amo, hodi...
Vid. Nemogu ne... hodi ti amo...
Bar. Na dobro ti došlo mlado lito...
Vid. I tebi Bariśa, i tvojoj domachici, i svoj tvojoj obitili.
Bar. Što radiś?
Vid. Evo kopam jarugu da posadim gradju, oko doca...
Bar. Vala baś, još nisam vidio, kako idje ovi tvoj dolac. Lip imena mi... Pa jeli sve tvoje do medje.
Vid. Nije brate... vidiś li ono śuśnja?
Bar. Vidim...
Vid. Ondi je lapat jedne udovice, moje konśije.
Bar. Je... da ga vidimo... Jer ga ne kupiś?...
Vid. Neche da ga proda...
Bar. A zašta?
Vid. Ja dajem malo, a ona iśche puno...
Bar. A ti se zamini...
Vid. Neche ni to.
Bar. A sašta neche?
Vid. Nemam ja lapta zemlje da se udre s' onim. Moje su zemlje velike, pa ona pita veliku za malu...
Bar. Znaś što je, Vide, kad se hoche izagnat konśija iz zemlje, iz kuche, da mu se viśe neg valja. Zar bi ti hotio, da ti da zemlju za niśta a moxe bit da nema neg ovu.
Vid. Baś i nema, pa je pazi ka oko.
Bar. A što che rech, da nije uzorana? nema vola..
Vid. Ovo su tri godine da lexi...
Bar. A jer joj ti nisi uzora zemlju, i posia? Ti imaś volovah dosta, moga si joj uçinit tu miloštinu. Çuo si što veli Pop; da nije Kerstjanin tko ne pomaga sirote i udovice, oli s' poslom, oli s' xitom, oli s' svitom. Te çoviçe ne oreś doma svaki dan, moga si joj svake godine uzparat ovi lapat, i posiat, da se zabavi o çemu, i okusi svoga kruhśca bar na Boxich.

Jadna je xena, koja je izgubila muxa. Ako je konśija ne pomoxe, teśko njoj.

Vid. Vire mi Bariśa, dobro govoriś. Sad je vech kasno, ali na prolitje hochu joj uzorat ovi lapat, da bi deset putah, i posiat kukuruz, a na jesen pśenicu.

Bar. A śto cheś ti siat po docu.

Vid. Mislim se i ja. U jednu bili trapio i sadio vinograd, u drugu bili ora i sia.

Bar. Çini mi se, Vide, da ova zemlja nije dobra za lozu. Mertva je ova zemlja. Da je posadiś, dala bi ti dosta vina, ali kako bi bilo! Śto bi od njega? Danas neche niko tverdu vinu; svak iśte slaçicu, ali za slaçicu hoche se i zemlja i loza.

Vid. Znaś śto je, Bariśa, mi bi htili imat dosta vina pa kako bilo bilo. Ne traximo uba dobru lozu, onu koja daje ljubko i sladko vino, neg onu, koja daje viśe vina, bila loza kakomu drago.

Bar. Pa śto se dogadja? Da lexi vino u konobi oli da se merśavo prodade, pa da texak ne vadi truda. Znaś li śto je, Vide, ori ti ovu zemlju, imat cheś kruha ko u vrichi...

Vid. Ali za orat svake godine i siat hoche se gjubra, moj Bariśa, bez gjubra nije kruha.

Bar. Da to reçe tko nema volovah, ajde, ajde; ali ti imaś plugo i viśe, pa moś imat i gjubra.

Vid. Ali se hoche i vina. Bez vina nemogu bit, Bariśa. Omersio sam se o vino, pa ako se ne napiem, derche mi xivot.

Bar. I gore che, Vide, da si ga manje pio nebi ti dercha xivot, te znaś śto veli, Pop; da vino i kripi i slabi. Kad se malo pie kripi, ali kad se odviśe pie slabi. Pa kad çovik oslabi, i malo vina udre mu u glavu.

Vid. Vala je to istina, Bariśa. Ako se i malo napiem, ljuliam se, nemogu stat na nogah.

Bar. Ah! ah! ah! To se dogadja svim piancem, Vide. Neka te, neka, sadi lozu... Çujeś? kad ti je tako milo vino, posluśaj mene: ori ovu zemlju, a posadi loze na rede, daleko jedan od drugoga barem 24 noge, a ako cheś i viśe, da moś laglje orat na sukrix, jer kad se zemlja, najskoli jaka, ne ore na sukrix, nemoxe se umekotit.

Vid. Neznam, koju bi lozu sadio, ni kako bi okrenuo rede . . .

Bar. Da si bio u Popa u nedilju . . . (znaś da nas je çeka) . . .

Vid. Je . . . ali u nedilju teśko me bolila glava . . .

Bar. Bi cheś se dernuo?

Vid. Śto cheś; ima sam priateljah na ruçku . . .

Bar. To, to, ajde ti tako, vide, ajde, xivi cheś viśe . . . Da si bio u Popa . . .

Vid. A ko je bio?

Bar. Bio sam ja, bio je Gerbeśa, bio je Vuçica; bili smo svi; pop je govorio o oranju, tako natuknuo śtogod od lozah.

Vid. Śto veli od lozah?

Bar. Veli śto ti reko, da sadimo one loze, koje daju slaçicu, a ne one koje daju viśe vina. Ista je radnja, veli, isti je trud; a śto je bolje, bolje. Uz to kaxe nam śto çine Omiśani. . .

Vid. A śto cheś da bude u Omiśu, bolan?

Bar. Śto? sade oni slaçicu, pobratime, pa svake godine idju prid Boxich u Zadar, pa iz baçve vina u dva u tri dneva izvade na śtotine talirah. Prodaju oni slaçicu po 20 karantanah oku, a ti nemoś tvoje marçine ni po pet. Pa je to tako.

Vid. Imena mi, Bariśa, to je lipo. Ima li bi i mi tako sadit. Vala chu u nedilju i sam poch u Popa, da mi kaxe, koju lozu sade Omiśani. A śto veli od oranja?

Bar. Od oranja? Dugo je govorenje od oranja, priatelju, vala me zamislio . . .

Vid. Da kako to?

Bar. Kako? prometnuo je naśe zemlje, naśe oranje, naśe kopanje, naśe orudje . . . Te on zna kako se zove svaki komad naśega pluga, naśega rala . . . Pa kaxe to ima bit tako, to tako . . .

Vid. Ajde bolan, śto cheś da on znade od rala, od pluga, od lemeśa . . .

Bar. Śto? vala znade bolje neg ja i ti. On veli da texak ima imat dva rala lagahno i teśko, dva lemeśa, uski i śiroki, dvi brane . . .

Vid. A raśta, muke ti, dva rala, dva lemeśa, dvi brane . . .

Bar. Çuj śto veli. S' ralom lagahnim i s' lemeśon uskim oru se zemlje lagahne i mekotę, a s' ralom teśkim i s' lemeśom śirokim oru se ledine i zemlje jake . . .

Vid. A jer to, Bariśa? . . .

Bar. Çuj śto veli. Kad ugneś ralo lagahno u ledinu, oli u zemlju jaku, poskaçe, pa ne vata.

A kad ugneś ralo teśko u zemlju lagahnu zadube se od viśe, pa vodi na dvor donju zemlju, koja nije vazda dobra.

Vid. Vala se to meni dogodilo, Bariśa. Ti znaś, da je moje ralo teśko, pa lani uz jesen uzora sam moje *brixine,* u oru ako cheś, zemlja lagahna zadublo se ralo, te je iznilo na dvor drugu zemlju, pa zaludu xita ni zerna.

Bar. Vidiś li, Vide, da Pop zna śto veli.

Vid. Je li, Bariśa, je li? Bili umio izporavit raśta se oru zemlje lagahne i mekote lemeśom tisnim, a jake i studene lemeśom śirokim; nemogu se osvistit.

Bar. Kaza chu ti ja śto veli Pop. Kad se oru zemlje vruche, lagahne, mekote, oru se s' tisnim lemeśon, jer nije potriba da budu śiroke brazde; zaśto ove zemlje lako oduśe; a kad se oru zemlje studene, jake, ledine, hoche se da lemeś bude śirok, za da brazde izadju śiroke, nek zemlja moxe bolje oduśit i vitrit; vitar debelu zemlju pomaga, a ne iznemaga.

(*slidit che*)

Santich.

PARABOLE.

I.

Gospodar razumni.

Budite medju tugjinima kako gospodari, koji primaju goste i sprovodivaju ih do doma.

Neki Gospodar glupi sprovodivajuchi goste pokaxiva im najprie u kuchi svojoj gdie bacaju smetliśta i ostala miesta gnusna; a taki gad u njih uzbudi da nitko po tiem ne htiaśe siesti k stolu njegovomu.

Ali gospodar razumni provadja goste çistom śetnjicom do sobe besiedne. Miesta za smetliśta i gnusobu jesu u svakoj kuchi, ali zakrita od ochiu.

Ima iz medju vas nekieh, koji govorechi tudjinima o otaçbini svojoj poçimlju o tomu śto u njezinih pravah i obiçajah nije do konca bezgrieśno i dobro: a drugi zaçinju od toga śto jest liepo i najprie ugodno vidjenju. Recite mi sad, koji su od njih glupi gospodari a koji su razumni i koji goste do doma privadjaju?

II.

Poxar.

U davnih vremenah kad pèrvi grad bi sazidan na zemlji, sgodilo se je, da se razpali u tomu gradu poxar.

Ustalo je nekoliko ljudih, da vidu kroz prozor, no videchi oganj vèrlo daleko podjośe s' nova spat i usnuśe.

A drugi videchi oganj blixi, otidośe na krov i govorahu: Ugasit chemo kad oganj do nas pridje

Ali oganj vele se uzmnoxi i poxari kuchu tieh, koji na krovu stajaśe, a one koji spavaśe poxari s kucham njihoviem.

A bili su neki ljudi pośteni, koji videchi oganj, iztèrçaśe iz kuchah svojeh i svietovaśe blixne susiede; ali malo njih biaśe pośtenih i tako dosvietovat se ne mogaśe.

A gdie grad sgori tu pośteni ti ljudi sa susiedima sazidaśe novi, i pomoxe ih cieli narod od okolice, a grad postane viśi i liepśi nego priaśnji.

Ali one, koijeh u poxaru nije bilo nego samo na krovu kuchah, protjeraśe i ti gladom poumrieśe.

Pak u gradu bi tako pravo ustanoveno: Da u ças poxara svikolici moraju s vodom i siekiram tèrçat na oganj, oli iznachi osobnieh ljudih, koji nochu budu çuvat i gasit oganj.

I pravo to i taj red od tad u gradovih nastaśe i ljudi naśi spavaju pokojno. —

III.

Kèrstjanin i Xidovi.

Kèrstjanin neki staśe polag dubrave biuchi lovac. Tu ugledà uboicu, gdie ukradiva se iz dubrave i ide k kèrçmi, u kojoj biahu xidovi, da ih pobije i odre. Razbojnik reçe lovcu: Hajdmo skupa na xide i podielimo se tèrgovinom njihovom.

Lovac imaśe u ruci puśku ali samo nabitu olovom za ptice, pak izbacì ju na razbojnika i ranì ga, no i on sam bi grubo izranjen; tad povataju se i biju se dugo dokle razbojnik obali lovca i poplesa, i misli da ga je ubio. Ali i on sam, biuchi izranjen, ne moga zbog raztoka kèrvi ichi na razboj, i vrati se u dubravu: lovac privuçe se do kèrçme za pomoch.

I reçe Xidovima: Eto pobì çovieka razbojnika i odtierà ga i izranè ga, ali on skoro izlieçit che se i vratit, i ako se ne vrati ovdie, pochi che lupat ostale Xide po kèrçmah. Ustanite, uhitite ga i svexite, ako li se bojite, pomozite me, razbojnik jest çoviek dugieh rukah, no oslabliena nadjaçat chu ga.

Xidi vidjeśe s kèrcme sve što se dogodì i vidjeśe, da ih obrani; ali bojahu se da nebi iskao naplate.

Pak kazaśe veliko udivlienje pitajuchi ga odkle prihodi i çesa xeli; starii mu dadu rakie i hlieba a dieca plakahu.

I svi rekośe: Ne vierujemo da razbojnik htiaśe nas ubit; i prie biaśe kod nas i pijaśe rakiju a nije nam zla nigda uçinio.

Odgovara im lovac: Ako dodje tiem gore za vas, dobit che kuchu vaśu i skrinje vaśe i razvalit che ih, jerbo u kuchi stoju Xidi, to jest, narod halava i slaba sèrca.

Na to rekośe iz nova Xidi: Ne psuj na narod naś; jerbo ne iz njegovoga no iz naśega naroda bì David, koi ubì Goliata i Samson najmochnii od ljudih.

Odgovara im lovac: Ja sam çoviek u knjigah neuçen, ali sluśà od xupnika, da taj David i Samson pomèrli su i neustaju viśe; zato radite o sebi.

Rekośe na to Xidi: Nije naś red çistit dubravu od uboicah; jest za to uredjena vojska, podji i pripovidji njima.

Odgovori lovac: Branechi vas ne pità reda, niti çekà vojsku.

Rekośe mu xidi: Branio si sam sebe.

Odgovori lovac: Mogò pomoch razbojnika biti vas, oli ichi iz daleka za njim muçe, a podielio bi on sa mnom dobra vaśa. Mogao sam i ne izhodit iz kuche.

Rekośe Xidi: Branio si nas jerbo si mislio na platu. Eto ti dadosmo rakije i vina i povezasmo rane a dati chemo ti jośter talier.

Odgovara im lovac: Zaplate vaśe ne iśtem, a za hlieb i rakiju poslati chu pieneze, kad se vratim k mojoj kuchi.

Rekośe s nova Xidi: Bio si se s uboicom jerbo si, kako vidimo, çoviek krutni i ljubiś boj i iśteś po dubravi zvieri.

Odgovara im lovac: Da bi iśao na boj oruxao bi se bolje, uzeo bi praha i olova, iziśao bi oli prie oli poslie; al vidjeli ste da nisam iziśao ni prie ni poslie nego samo onaj ças kad vidjè çovieka razbojnika ichi na vas.

Tad xidi zadivlieni ostahu i rekośe. Pripovidji nama i pokaxi dakle radi çesa si uçinio ono što uçinì, i kakve biahu misli tvoje, jerbo ti si çoviek sasviem divni.

Odgovori lovac: To nechu pokazati vami, a i da bi pokazao nebiste razumieli, jerbo inako kaxe razum Xidovski, a inako Kèrstjanski, ali da biste se obèrnuli na Kèrstjanstvo sami bi ste razumieli postupanje moje, ne imajuchi potrebe pitati me. I to rekavśi otide od njih.

Hodechi jeçaśe zbog ranah.

A Xidi govorahu medju sobom: Jeçi, a rane njegove niesu teśke i samo jeçi, da nam straśi diecu.

Vidjaśe xidi, da on teśko bì izranjen i çutjahu da su zlo uçinili, no htiaśe sami sebi rieti, da niesu zlo uçinili.

I vikaśe glasno za zagluśiti svako sumlienje.

(Prevedeno iz Poljskoga.)

MLADI I STARI MEDJED.

Da mi je biti onako tankim i hitrim, kao što je jelen, reçe uzdiśuch mladi medo. „Al si baś pogodio i liepu si sliku izabrao!“ pouçavajuch ga reçe mu otac: tko ima bolja i glavnija svojstva, onaj nek se za manjima i slabijma svojstvih nejagmi, nit si jih nepoxeli. Kako li bi se rado plaśljivi a bèrzi jelen, s tromijim, ali hrabrjim medvedom mienjao?! I. A. B

Predjaśna zagonetka znaçi: Na-pol-jun

OBJAVLJENJE.

Izdavatelji harni blogovoljnoj dobroti P. T. predbrojiteljah dati che, što prie moguche, njima obchenito kazalo sviuh çlanakah sadèrxanieh u proślastoj godini Zore Dalmatinske, *i naslov zajedno s liepim zavitkom.*

Svi oni koji koche i u buduche nadarivati svoim prilozim naś list, mole se da ih pośalju prosti od svakoga troška i upravliene na Bureau Urednictva Zore Dalmatinske *u kuchi izdavateljah.*

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 3. II. GODINA

NA 20 SIEÇNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedieljak. Godišnja mu je ciena **4 f.** u Zadru, a po ostalih miestih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cielu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zamienu za kojmudrago narodni oli strani list.

PJESNIÇTVO.

PREVODI IZ INOSTRANSKIEH JEZIKAH.

Pozdrav Domovini.

(Byron, Childe Harold 's Pilgrimage.)

S' Bogom, s Bogom! Iza sinieg mora
Skriva mi se rodni stan;
Nochni viefar jekta, val xamora,
Kvèrka divlji morovran.
Ono sunce, koje slazi s nebi
Za njim che mo sliedi poch
U to s Bogom njemu, s Bogom tebi,
Domovino! — dobra t' noch!

Malo satih novom danu resa
Jopet njegov zrak che stech,
Pozdravljat chu more i nebesa
Al ne rodno miesto vech!
Mili dvori, pusti mi ostaste,
Ognjište mi pusto je!
Divlja trava na zidima raste,
Pred vratim mi jauçe pse.

„ Hodi amo, hodi, slugo mala,
Çemu plaç taj, çemu cvil?
Il te plaši biest sèrditih vala
Il te vihar prestrašil?
Ah oteri suzu, otri oko,
Driev je nami bèrz i vit,
Jedva bi ga najsivii soko
Mogo krilim nadletit. "

„ „ Nek dmi vietar, nek val visok leti,
Ne plašu me oni sad,
Al ne çud' se da me u pameti,
Gospodaru, mori jad!
Jer sam pošo od baba mojega
I od mile majke, ar
Nemam dragih osim nje i njega,
Nego tebe s onim s' gar.

Bez xalosti sèrcem blagosove
Meni dadè babo moj,
Al m' uzdasim mila majka zove
Dok ne vidi doch me k' njoj! „„
„ Dosta, dosta, drago diete moje,
Oku 't suza pristaje;
Da ja imam çiste pèrsi tvoje,
Neb' bez suzah bilo mê.

Hod', junaçe, amo hod', u lieu
Çemu si! mi tako blied?
Strah te 'e sresti Franaçku vojnicu
Ol te plaši vihra jed? „
„ „ Mniš li da ja tresem se za mene?
Mene slaba tak ne mni!
Nego miso mê daleke xene
Vierni obraz bliedi mi;

Kraj jezera, gdie su i tvoji dvori,
Ona s diecom ima stan,
A što hocheš da im odgovori,
Kad ja budem od njih zvan? „„
„ Dosta, dosta, nitko se ne priechi,
Moj junaçe, bolu tvom;
Al ja, kî sam bezbrixan, smiechi
Odbiego bi taki dom.

Tko b' uzdahu prevarnu vierovo
Xene oli ljube, tko?
Oko che otèrt milovanje novo,
Koje s' suzit vidio;
Ja ne xalim prošaste razblude,
Ni blixechu pogibu,
Jer ne ostavljam, ah bolesti hude!
Stvar kâ ište suzu mû.

Sad u svietu sám sam! prostranoga,
Prostranoga vèrhu mora,
A çemu bi uzdiso ikoga
Kad men nitko ne uzdisa?
Bèrx zaman che jaukati pseto
Dok po drugim odhranjen,
Kad se vratim, kad bi ga susreto,
Bio b' po njem razkidjen!

Proletit' chu s tobom moja plavi
Kroz pienuche puçine,
Nit ja hajem gdigod me ostavi,
Samo u rodnom miestu ne!
Zdravo, zdravo, tmaste modre vode
A budech mi s vida poch
Zdravo pustoš i hridne zahode,
Domovino — dobra t' noch!„

P. A. K.

Udaljenoj.

(Polag Lenau'a)

U daljini tudjeg svieta
Ovu ruxu berem sad,
Tebi, sladka dušo, tebi
Donesao bi ju rad.

Ali dok bi k tebi došo
Kroz daleki ovaj sviet,
Ruxa b' davno uvenula,
Jer prebèrzo vene cviet.

Nek neidu nikad dalje
Jedno od drugog sèrca dva,
Neg još cvietajuch u ruci
Ruxa nositi se da.

Ili nego slavulj ide
Skupljat slamke k gniezdu svom,
Ili nego piesan svoju
Šalje s tihim vietrichom.

P. P.

Çeznutje.

(Polag Suberta)

Iz gore se put moj vije,
Dolj se puši, more vrije;
Svud te traxim pod nebesi,
Uzdah uviek pita: gdie si?

Olednù mi sunce odje,
Cviet uvenù, xitje prodje,
Nerazumim glase ovuda,
Ah tudjinac ja sam svuda!

Gdie si zemljo poxeljena,
Nepoznata a obljubljena,
Zemljo mojih nadah sviju,
Gdie mi ruxe moje kliju,

Gdie si dragi moji çuju,
Moji mèrtvi uzkèrsuju,
Zemljo s jezikom najdraxim,
Zemljo svega što ja traxim!

Svud te traxim pod nebesi,
Uzdah uviek pita: gdie si?
Vilin odziv meni glasi:
Gdie ti nisi, nije spasi.

Prognan sam iz zemlje one,
Za kojom me tuge gone,
Koju xelim svakim sankom,
Svakom nochi, svakim dankom.

Prognaniçe! ah za tvoje
Bije li idje sèrce koje?
Da se milno s tobom shodi,
Kroz xivot te tamni vodi.

Smèrti gdie si? ah nekasni,
Dodji, oçi mi ugasni,
Pruxi meni blagu ruku,
Vod' me u tvoju mirnu luku.

P. P

Xiva ti ga davam (*)

Polag Goethe'ova:

„Stirbt der Fuchs so gilt der Balg."

Mladi momci po obiedu
Zabavljat se u hlad siedù;
Dodjè i Ljubav, hotje igrati:
Xiva ti ga drugu dati.

Igrat su se tad poçeli
Radostivi i veseli,
Ljubav luç upali i zbori:
Pozor bratjo! sviecha gori.

Luç tad poçme xaroviti
Bèrzo okolo prohoditi,
Svak ga hvata, pak ga dalje
Drugu svome opet śalje.

Kad ga 'e meni Zorka dala
Śalno se je posmiehala,
Iśtom dodje ruke u moje
Luç na jednoç planuo je!

Zasliepi mi lice i oçi,
Sèrce u silnoj vatri skoçi,
On ças tielo sve mi biva
Plamen gorki, vatra xiva.

Uduhnut ga ni' govora,
Svak ças vatra 'e jaça i gora,
Svedj che i goriet sèrcu u mome
Ona silom svedj vechome.

Ljepir

Neuvième Méditation par A. de Lamartine - „Le Papillon".

Rodit se s' prolietjem, a s' ruxam dospieti,
Na krilih vietarca po nebu letjeti,
Sred cvietja treptjati radosti premilom,
Opit se mirisom, nebeskim svietlilom,
Jośtera mladjahan prah s krilih strestiti,
Kao duh se lagahan po nebu nositi;
To je udes ljepira śto Bog mu podaje
Priliçan poxudi, kâ nigda ne staje,
Neg svedjer nemirna sve stvari prihvati
Pak k nebu se vrati za razkośu izkati.

I. A. K.

(*) Ova igra, koja je Niemaçkom piesniku povod dala k njegovoj piesmi, pozna se tagodjer kod nas pod imenom — *Xiva ti ga davam*, to jest: stanu u kolo momci i djevoike, te jedan goruchi ugarak ide okolo od ruke do ruke, kod koga se ugarak ugasi, platja zaklad.

POLJODIELSTVO.

(Produxenje razgovora o oranju.)

Vid, i Bariśa.

Vid. Hodi, hodi, śto ti meni kaxeś, Bariśa, a ja sam mnio, da je sve isto orat zemlju oli tisnim, oli śirokim lemeśom.

Bar. A da ti kaxem, da u suśi ledine više zasuśe neg dobre oranice, śto bi reko?

Vid. Ajde, bolan, śto veliś? Kad je meka zemlja, bolje je sunce proxima, pa ima gore zasuśit neg ledina.

Bar. Ne veli tako, pop, ne. On veli da oranice nisu svezane s' donjom zemljom, kao ledine, pa da one nemogu izgubit lako donju vodu, vech da je dodaljega derxe.

Vid. Kad bi to bilo, tot suśa u prolitju nebi udila Oranicam, tot moje xito nebi nikad prigorilo.

Bar. I ja sam tako kaxiva, Vide; ali znaś śto mi je odgovorio Pop? Pazi u prolitju, kad je suśa; ali izgori pervo trava na ledini; oli xito na njivi?

Vid. Vala! Pervo izgori trava na ledini, neg xito na njivi.

Bar. Dakle je istina śto veli, pop!

Vid. A śto to sluxi, moj Bariśa?

Bar. Što sluxi?... Çuj popa.

Vid. Vala se i ja zamiśljam...

Bar. Çuj popa... Veli mi, Bariśa, hoch siat na prolitje zelen? Hochu veljumu. Nu, uzori tvoju njivu pervo neg poçmu zimne kiśe, pa je opet uzori u Siçnju, u Veljaçi, kad vidiś, da che kiśa, propaśche doli voda, pa ako zasuśi u prolitju, tvoj kukuruz, tvoje proso, bolje che odolit suśi, neg ono tvoga konśije, koi bude ora samo u Oxujaku, u Travnu.

Vid. Kad je tako, Bariśa, imena mi uzora chu prid zimu i ja ovi moj dolac za kukuruz, da kuśam śto veli pop. A jeli, Bariśa, ti znaś, ti si çuo popa, koje bi ralo utira u dolac.

Bas. Brate, plugo, zemlja je debela; volovah imaś dosta, pluxi, bolje cheś umekotit zemlju...

Vid. Što bi reko? Dva, tri puta...

Bar. Ni dva, ni tri, veli pop, neg toliko putah, koliko je dosta za umervit zemlju. Što je bolje umervljenja zemlja, to bolje prima vodu, to je bolje uzderxi, to je bolje proxima vruchina i ajer. Te znaś, çujo si od popa, śto çini plodne zemlje, kiśa, ajer i sunce. Pazi sunce, ako cheś da ti zemlja rodi...

Vid. A naśa baba veli, pazi misec, ako cheś da ti zemlja rodi.

Bar. Je... I ja sam tako Popu kaxiva, pa znaś śto veli, tako su mislili naśi didi, i sukundidi; a sad se pazi sunce. Oli se ore, oli se sie, oli se kopa, oli se siçu derva, oli se çini u polju koi mu drago posa pazi se sunce. Misec nema posla s' poljem: on nit tepli, nit ledeni zemlju. Da bi misec imao koi upliv; zimi kad su one duge nochi, kad je vedrina, kad se uzpenje po srid neba, pa veli ko sam ja sam, ja zapovidam, imala bi narav poklonit se njegovoj sili, ali neche, nemiçe se na njegovu zapovid ni mertvo, ni xivo. Ali kad se poçme penjat uz nebo *Kolonja*, kad se vrati s' juga, eto ti trava, eto ti stabla, eto ti guje, eto ti lizuche i plazuche, sve nadvor, svih kralju na posluh... Zamislio me.

Vid. Dakle pop veli, da se ima radit polje uz prolitje...

Bar. Uz prolitje, uz lito, uz jesen, uz zimu, u svaka dobu, za moch pripravit zemlju za sidbe, za sadidbe, koje ti drago, kad je çemu vrime. A kad cheś ti orat dolac?

Vid. Eto danas, çekam plugo. Do ruçka, dospit che ratalj niśto oranja onamoka u drazi, gdi chu siat niśto sirka, pa che doch amo...

Bar. Eno se culja jedno plugo, da nije tvoje?...

Vid. Gdi?... Je baś moje, vala je na vrime dospio momak oraçidbu u drazi. Sad chemo poçet ovde...

Bar. Vala, Vide, dobri su ti voli, ali ovo tvoje plugo çini mi se lośe... Slabe *guxve*, slabi *jarmi*, slabi *teljizi*...

Vid. Śtocheś, nemaś naprav gdi ubrat pruta. Ovi blaxeni naś narod, siçe, umita goru, kolik da che s' njim dospit svit, pa da viśe neche bit potriba od dervah.

Bar. Je muke mi xeśtoko, svi umitamo goru; do malo godinah, neche mo imat naśto svarit kaśu... Ni su ti ni *oje* chak dobre, znaś tanke su a *xagre* izpucale su... Nu pazi izpast che ti oni pervi *kurelj* od *xagarah* treche *oje*... A kako ti je krivo ono *kerçalo?*

Vid. Imena mi, ti svemu nalaziś mandu... A kad nemam boljeġa...

Bar. *Kerçalo* hoche se da je upravno i dosta jedro; jer kad nije, nemoxe dobro derxat *kuku.* O krasnih *kolah!* Nezna se ki su zakon, ali su obla, ali su çetveronugla. Vazda su ovaka naśa kola, pa kad idju śkriplju, da se çuju na śest poprichah daleçine. A krasna ti je i *oraçica* znaś?...

Vid. Tebi nije niśta krasno, ta neche ni tvoje plugo bit bolje...

Bar. Baś, ako nije niśta *sovina*, jest bolja od tvoje. Kako cheś da se na njoj verte kola, kad nije obla, kad nema okova nijednoga? A i *maçka* ti je lipa; nek zapreś pvi brazde ostat che *gredelj* na jednu stranu, a voli na drugu.

Vid. Hodi, hodi od mene danas, ti bi htio, da je sve sredno, sve novo. Te znaś, da kod nas nema majstora, pa da gradimo sami naśe orudje, i naśa kola, kako bi bi.

Bar. Imaś toliko sinovah, pa nis vridan odredit dva na majstoriu, jedan da gradi kola i orudje, a drugi da kuje. Vala da ja imam i jednoga hotio bi, da gradi kola. Kad kola nisu sredna, i okovana, nemogu krenut na dug put, a opet jedva se miçu. Bili mi s' naśim kolim mogli prich priko *Velebicha*, ko Hervati naśi susidi? Oni grade njihova kola sredna: u njih sredna je *puśka*, sredna je *śiśka*, sredni su *palci*, sredne *gobelje*, pa jih okuju, pa s' kolima dolaze do nas, prodaju kumpire, glavaś, kiseljach, slive, orahe, liśnjake, strahotu dervah za sloge, pa vade gazet, odnesu vina, ulja, rakije, i śto im je potriba.

Vid. Hochemo i mi hochemo, u kerçmu ako cheś u peçeno meso, u vino, u rakiju... Nije nam potriba od gazet. Da bi vazda imali i kruha... Zla nauka, brate, zla... Ajde momçe, u ime Boga, upregni vole, da poçmemo parat...

Bar. A kakvo ti je *sertalo,* jadan? Tupo neche prodrit xile ikakve; a i *lemeś* vas ti je oberdan; *plaz* odviśe śirok. Znaś ti da *plaz* odviśe śirok, tare odviśe donju zemlju pa zemlja utarena ne da na se ni vodi, ni xilam.

Vid. A śto chu mu ja!

Bar. Suxi śto moś *plaz;* a kad budeś prioravat za dubi malo bolje lemeś, i prodri pervi utor, nek moxe dublje propast voda... Jer ti nije *kozlac* od guozda? A dobro bi bilo da bude i *cimur*, pa bi jaçe derxa *dasku. Daska* imala bi biti malo izboçena, jer bi bolje priverchala zemlju. *Priruç* nije loś. Ajde momçe ajde u ime Boga, poçinuli su voli, sekaj, sekaj, bodi, bodi. Kamoti *Otka?* Śto budeś çestje struga *plaz* to cheś manje umorit vole, se, se, lipo idu.

Vid. Duśe mi moje lipo. Vech znaś śto? Zemlja je suha...

Bar. Bolje da je suha, neg od viśe mokra; jer kad se ore zemlja od viśe mokra, najskoli ako je gnjilovaça, zavali se oli se dixe u grude oli kuche pa se nemogu rastat ni pośto. A pop veli da zemlje zavaljene i grudaste nisu dobre za sidbu, jer da po njih simena nemogu xilit.

Vid. Vala i nemogu, i dobro veli. Lani tako posio sam niśto pśenice po jednoj njivi grudastoj, pa sam izgubio polak simena, a ni sam se sitio raśta. Dakle je bolje orat u suho neg u mokro.

Bar. Znaśli śto je Vide? Nije zlo da je zemlja malo vlaxna oli kako niki vele, procidjena, jer se voli manje trude, i jer se bolje dube, i mekoti. Zlo je kad je odviśe mokra oli pastra. Kad je pastra zapari se; a kad je odviśe mokra zavali se, pa se nemoxe napravit za dugo vrime.

Vid. A mi budale derximo da je dobro orat u mokro. Ti svakoj znaś reda...

Bar. Zna bi i ti da si bio u nedilju kod popa... Kud ide momak s' volim? Vrati, momçe, vrati, neçini odviśe duge brazde jer cheś berxe umorit vole. Amo, amo, natrag...

Vid. Śto ti se çini, Bariśa, ore li kako momak?

Bar. Ore, vala, dobro. Dube zemlju i goni uprav brazde ko idje. Pop veli da zemlje debele imaju se orat duboko; a lagahane i mekote plitko. Veli da i ledine perve godine imaju se orat plitko; druge malo dublje, a treche joś dublje, jer tako malo po malo iznese se na skorup donja zemlja, koja nije plodna dok je ne proxmu voda, vruchina i ajer.

Vid. Vala si ti çovik tanke pameti, kad umiś izporavit svaku popovu riç.

Bar. Çuj i ovu: Bariśa, veli, kad oreś dubi zemlju ne samo po versti od zemlje, nego i po versti od simena, koga misliś siat. Dublje se ore za bob, za grah, za soçivo, neg za xito, za proso, za bar i. t. d. Jer soçiva hrane se s' donjom zemljom, a xita s' gornjom...

Vid. S' toga dakle za bobom xito izadje dobro, a dobro ne izadje xito za xitom...

Bar. Neznam ti baś izporavit do kraja. O tomu u prośaśtu nedilju nije govorio pop. Zar che govorit u drugu, ako nesverne govorenje o napravljenju od zemaljah. Natuko je niśto da zle zemlje mogu se napravit, i da che nam kazat kako; da za sad derximo u glavi uprave od oranja.

Vid. Vala sam i ja śtogod zapantio. Znam kako chu orat moj dolac... Duboko, i s' lemeśom śirokim, nek brazde ostanu śiroke...

Bar. Çekaj... Poklega uzoreś od istoka k' zapadu uzori ga na sukrix od sivera k' jugu. Çini guste i upravne brazde da moxe oticat saviśna voda, i da ti ne ostane niśta cila. Ostavi na jugo zadnju brazdu, i sloge, jer tako sunce bolje che ti pomagat sidbu.

Vid. Tako chu se ja vladat i u moih *brixinah*...

Bar. U *brixinah* lagahane su zemlje, a zemlje lagahane, çujes, oru se plitko, s' ralom lagahanim, i s' lemeśom tisnim, a zadnje brazde, i slozi ostavu se od istoka k' zapadu, jer tako brazda pokriva brazdu, i manje suśi se zemlja. Gdi je pak brig, zemlja ore se pored brigom, jer tako manje se trude voli, i manje voda nosi zemlju.

Vid. Imena mi, Bariśa, nekajem se da nisam bio kad popa u nedilju. U nedilju pio sam, a u çetvertak ti si mi da lipa nauka za oranje, evalati brate, evala popu koi se brine za nas, i koi śtije novine i daje nam dobre nauke.. Hocheś da ruçamo?

Bar. Nechu, kasno mi je za ich na posa. Vidi chemo se kad se vratim. Jośje niśto pop govorio, o oranju oli nemoxe mi svaka doch na pamet. Eto s' Bog, Vide.

Vid. Pośa s' Bogom. Vidit chemo se u nedilju. Imam dobra vina znaś.

Bar. Teśko ti je na pameti vino.

Vid. Vince liçi; vince kripi, tko mu neche da oslipi.

Santich.

IEZIKOSLOVIE.

Ponosnost Kule Babilonske.

(Produxenje. Vid. B. 53 na str. 422.)

Prilog dakle *iza*, kad zlamenuje straga, zada; to jest od suprotivne strane, s onu stranu, i. o. (*di dietro*); ili ga uzamśi kao zadnju koju stvar çesa god, na priliku uzamśi sunce s onu stranu planine, misec s one strane bèrda (*posterior in forza d' aggettivo*) imam ga razumit da nije uz planinu sunce, ni uz bèrdo misec, — nego da je više, ili manje dalje od planine i od bèrda — nego li onda kad bi rekao: *za* planinom je sunce *za* bèrdom je misec, što bi se razumilo, da je uprav ciko, kako gori reko, — ili pokraj planine i bèrda. Nut vidimo iz slidechih prilikah, koje su u obiçaju svaki dan, pak chemo se lasno obistinit jeli tako, ali ne. Evo ji jedan dobar dijo.

Granu sunce *iza* gore, — ciklo je sunaśce *iza* bèrda, — podixe se misec *iza* planine, — zgadja se pomerçanje sunca kadno suprot njemu uprav (*diametralmente*) nastupi misec; jerbo sunce u to vrime nahodi se *iza* miseca, to jest s onu stranu miseca, — a *iza* sunca drugi svitnjaci takojder *iza* planine sjaje, — *iza* Biokove siva, — *iza meteriza* napravlja top, natexe puśku, — *iza* kule ga pazi, — *iza* kuche viri, — *iza* vrata sluśa što se govori, — *iza* krova gleda kud che odletit, *iza* kamena podixe glavu, — *iza* duba udari ga zèrno, — *iza* gomile smiri ga u çelo, — *iza* potoka cerljeni mu se kapa, — *iza* konja baci ga se iz dvocivke, — *iza* busa smiri ga po vèrh glave, — *iza* chośka hiti ga se bovanicom, — *iza* gèrma dopade ga rana, — *iza* mosta rupi pram njim, — *iza* jele zagleda se vuk u ovce, — *iza* plecha eto ajduka, — *iza* uśiu okèrpi ga *chulumom*, — *iza* graba prexi soko na tice, — *iza* vertla vrabi jastreb na kokośi, — *iza* pasa tergnu nox, i udrí ga po *beriketu*, — *iza* zubih (bolje iz medju zubih) kerv mu teçe, i. t. d. — Nikad daklen nechu virovat, da je isto rechi, i da je jedne daleçine: *za* gorom, ili *iza* gore; — *za* planinom, ili *iza* planine; — *za* Carigradom, ili *iza* Carigrada; — *za* Beçom, ili *iza* Beça, — *za* Mletcim; ili *iza* Mletakah; — *za* Rimom, ili *iza* Rima: — takodjer *za* Dunajem, ili *iza* Dunaja; *za* Savom, *za* Dravom, *za* Neretvom, *za* Biokovom, i o.; ili *iza* Save, *iza* Drave, *iza* Neretve, *iza* Biokove, i o., jerbo u pèrvom dogadjaju više me çine uvirovat, da je koja stvar kucha, vinograd, marva, voda, paśa, jezero, i o., (kako reko) blixe, ili baś ciko, nedomak, blizu, kod, u susidstvu, uz Dunaj, uz grad, nedomak Rima, blizu kuche, i o. što u drugomu dogadjaju vidit je, da je dalje odmaknuto po svakomu razlogu. Nevalja bo pak cinit kad se reçe na pr. *iza* pasa, *iza* zubih, i o., tèrgnu nox, teçe mu kèrv, da je one daleçine kako u komu drugomu dogadjaju, jerbo se vidi da je baś medju pasom nox, medju zubim kèrv, i da nemore bit nego baś tiçac; — je dali to naçin za govorit: što nebi bilo tad kad bi rekao: *iza* pasa stojimu nox razumio bi da mu je nox straga na zadnjici, na plechi, — što nije vidit kad bi rekao: *za* pasom stoji mu nox, gdi bi razumio da mu je u pasu uprav. — Kadno reku naśi primorci: naśa marva pase *za* planinom, *za* stinam, *za* Biokovom, i o., oni uprav razume rechi, da je marva u istoj planini, u Biokovi, i da njezinu paśu pase, što je brez ikakve sumnje. A kad bi rekli: naśa marva pase *iza* planine, *iza* Biokove, i o., razumi se da je tada *marva* na dalje od Biokove, od planine u kakvu selu, u docu, u polju, što je oçito. I tako nejma se rechi: Petar stoji *za* planinom blizu, nego priprostito: Petar stoji *za* planinom, razumi bo se, da je kod nje. — A kad bi rekao: Petar stoji *iza* planine blizu, to bi bilo suprotivno jedno drugomu; jer *iza*, i *blizu*, nemogu stati ujedno, — buduch da pèrvo zlamenuje odaleçenje niko od planine, a drugo susidstvo iliti pristupstvo planini. Zadosta je dakle rechi priprostito: Petar

stoji *iza* planine, gdi se ima razumit da je od nje odmaknut. — Petar stoji *za* planinom, gdi se ima razumit udilj uzanju. — Po isti naçin reci: Ovce pasu *iza* planine, razumi bo se da ovce nisu u planini, po planini, na planini, — nit u Biokovi, po Biokovi, na Biokovi. — Ovce pasu *za* planinom; razumi bo se da su ove u planini, na planini, po planini, — da su po Biokovi, u Biokovi, na Biokovi, i o. Zaçepimo ovu rasudu s jednim dogadjajom:

Jedan se kladi, i govori drugomu: Eto ako priskoçiś ovo dèrvo (biaśe bo dugo za tri pedlja) derxech ruke *iza* guza, dat chu ti tele: ako li ga nepriskoçiś ja tebi ne pitam niśta, nego chu ti dati po *giotluku* deset batinah. Hochu, odgovori junak, cinechi lasno priskoçit, ufajuchi se dobit tele, i utvèrdiśe. Udilj postavi ruke strage na guz, i śinu s kokom priko biliśke dva put viśe i jaçe: — Evo reçe priskoçio sam, daj tele (biaśe bo u postavi — *deposito*). Ni je istina drugi povika da si prìskoçio, nego lez doli, i derx batine; — jer si ti derxao ruke na guzu, a daji budeś derxao na tèrbu, śto je protivno guzu; — ili da budeś ji derxao odmaknute strag od guza, tad bi dobio tele — lez doli. Svi povikaśe tako je; i povaliśe ga pod batine. Pozatim ode se tuxit sudu, koji izvidivśi razloge, potvèrdi osudu onoga skupa i batine. Tko śto imade, imade. —

(slidit che).

Verdoljak Imochanin.

KNJIXEVNE VIESTI.

List iz Beça.

S kraj Dunaja.

Evo mi u rukah Antologie Slavjanske! Ova pèrva knjiga sadèrxi razlike çlane iz rukopisah XV i XVI vieka.

Gjore Darxich kako vojvoda slavnoga skupa pèrvi stupi. Od njegovieh dielah su donesene cetèrnest razlikieh piesamah, sve ljubovne. U ovieh liepi jezik i hrabreni, plemenita chutjenstva osivaju; nu i u dieloispravnieh je glasovit, s toga je ufati da che nam u drugieh knjigah naś sakupitelj joś koju god njegovu uloxiti. Iza njega Mauro Vetranich Çavçich kaludjera opisuje svoj pustośni stan, otok S. Andrie. Nikola Demetrich tèrgovac dohodi s svoiema priçicami. Andria Çubranovich zlatar vodi svoju Jegjupku, robinjice, prelice, dievojke i kaludjere. Śesti iza Gjore unuk mu pristupa Maroje Darxich. U piesni Sabu Nikolinovu brani svoju ças. V Razgovor, II çinjena i prolog njegove Tirene, javljaju kako u ondaśnja vriemena pirna su se veselja uzmnaxavala i dohodom mudrieh priateljah, i ujedno narodni se je duh uzgajo. Evo nam Nikole Naljeskovicha. Nesrechan u tèrgovinah i xenidbi, svoje je ime proslavio bogoljubniema pievanjima, i tamasniema prikazanjima. Dinko Ranjina za 7 putah Knez Skupovladanja Dubrovaçkoga dariva nam dvadeset i çetiri izbrane od svoieh razlikieh piesamah; a Sabo Bobali Miśetich pisalac talianski i slavjanski iz medju ostalieh *Jeku* prenosi, *Jeka* koja che moxe biti i medju naśiema unucima njegovo ime odliegati. Miha Bunicha Babulinovicha slavi njegova Jokasta. Frano Lukarich Burina neka sluxi mladosti naśoj za izgled prenesenjah iz tudjeh jezikah. Nije moguche s rieçnikom na ruci izvèrstno śtogod prenieti iz nepoznanoga jezika. Burina je prie gerçki nauçio pak je priveo Athamantu. Red zatvora Dominko Zlatarich. Odgojen u Italii, vèrhovni upravitelj sveuçiśta Padovanskoga (Rector Magnificus) dostojao se je misliti i pisati materiskiem jezikom. Budi ovo na prikor tolikoj naśoj bratji, koja u svojemu domu, s svojom kuchnom çeljadim sramuju se ili neznaju jezik govoriti, kojem su pèrvi put svoju majku zazvali. Uçimo tudje jezike navlaśtito u sadaśnje vrieme, kad imamo potriebu nauçiti śtogod od drugieh izobraxenieh narodah, nu nemojmo zaboraviti tko smo. Jeli sramota zvati se sin Slave?

Antologia potvèrdjuje śto je odavna poznato, da Dubrovnik bi u prav Atena Ilirska. Daj Boxe da oni priaśnji duh oxive! Nu cienim da moguche ponukovanje njegovoj mladexi mogla bi biti izvèrstna diela toli slavnich sugradjanah. Dokle che neprocienjeno blago naśega jezika medju knjixinami u prahu lexati? Nek mi bude dopuśteno ovdi napomenuti prevod Horatia naśega umnoga Gjura Higja. Xivu joś oni koi su sluśali od njega istoga śtiti ovo dielo, śto se je pak od njega dogodilo? Kako bi reçeno sad ga imaje jedan uçeni Redovnik S.

Françeska u Dubrovniku. Ah za što veche ckni što ga ne izdaje na svietlost? Nebi hotio, da se izverši što jedan zlogovorac nedavno reçe: Çeka se vrieme da se dielo malo zabudi, za mochi ga tudjem imenom pritieštiti. Nu ovo nemogu vierovati. Idilii Gesnerovi Salaticha u Zadru su, i to u jednoga redovnika. Sad ima liepu prigodu, ako ne skupa, neka ih na svietlost izvede za korist mladosti u našoj Zori, tako che zadobiti harnost svoje bratje, inako ni ja ni drugi nechemo prestati na ime narodnosti vikati suproch oneziem, koi taju, njoj kradu, neznam za koi ne razloxiti razlog, slavna diela njezinieh sinovah.

A. R.

BASNA.

Sunce i Arapi.

„ Baš si nam kadšto prevruche drago sunce! povikaše u najtoplijoj Afrikanskoj zemlji stanujuchi puci pogledaj der nas, evo chemo svi izgorjeti! “ Nebudi ti to texko draga malino! reçe sunce: da nisam ovdje ovako toplo i xexko, hiljade bi se hiljadah ljudih u dalekom polunochnom zemaljskom okrugu pomèrzle. “

Mlogo nam poslovah tovariš! rekoše najvech dvorjani svomu šahu Akebaru. — Nemojte znoja xaliti! odgovori šah: miliuni se mojih podloxnikah s njime blago natapaju.

I. A. B.

ZAGONETKA.

Ko' što kaxu, ko' ovo, ko' ono —
Oto isto u *pèrvoj* ti dado';
Traxi *drugu* blejuch bielo stado,
Obe u ustih dixu se smiono.
Rieç je *jedno*, *drugo* ti je sgrada;
Glasak *pèrvi*, kaxe da je *cielo*
Rieçi *drugoj* nalik od niekada;
A i tako ime se 'e poçelo.
De ga kaxi, da xivi veselo!

Tèrnski.

KNJIŽEVNI OGLAŠ.

U Beču.

Izdat će se do konca Veljače 1845.

Vila Ortrožinska.

Piesme Og. Ostrožinskoga; s jednim dodatkom **Misli o krasnieh umietnostih**, *kao uvod (propylaee) za krasoslovje ili esthetiku; a ovome će biti priložena dva bakroreza (Kupferstiche):*

1.) s pilovi jonskimi ukrašena kuća, za primier, kako liepo se zgrade u svagdanjem gradjenju uspodobiti mogu.

2.) poznata tri reda pilovah starogèrčkieh (Säulenordnung).

Ciena je 40 krajc. sr. za onoga, tko do 15 tog. Veljače 1845 predbroji, ili samo podpiše, da će novce položiti, kad knjigu dobije. Podpisati ili predbrojiti se može:

U Zagrebu u narod. tiskarni, u çitaoni, kod kniigarah gg. Župana i Hiršfelda; u Karlovcu kod knjig. g. Prettnera, u čitaoni i kod g. Bar. Kušljana; u Varaždinu kod g. Drag. Švagla varm. bilježnika, i u čitaoni; u Križevcih kod g. Antuna Nemčića varm. sudca, i u čitaoni; u Zagorju kod gg. Kazimira Jelačića i Stiep. Mlinarića kapelana loborskoga, u Sisku kod g. Fr. Lovrića, tèrgovca; u Senju kod g. prof. Luke Petrovića, u Bakru kod g. prof. Pašk. Živičića; u Rieci kod g. Daubaćia, guber. prakt.; u Osieku kod g. profes. Saverie Mikšića; u Požegi kod g. otca Fr. Muhe; u Velikoj kod Požege kod g. Luke Ilića kapelana; u Novom Sadu kod g. Dra. Petra Ivanovića; u Moravici kod g. komisara Petrovića; u Biogradu kod g. profes. Sime Price i g. Miloša Popovića učrednika; u Pešti kod g. Dra. Subotića; u Požunu kod g. Dra. Ljud. Štura; u Zemunu kod g. Marianovića kaplana; u Vinkovcih kod g. profes. Wanjčeku; u Pančovi kod g. profes. Unterwegera; u Zadru kod gg. Batarah knjigarah, u Šibeniku kod g. Špire Popovića; u Dubrovniku kod g. Kaznačića mladj.; u Beču kod knjigara Bräumüllera (am Graben.)

Rečena gospoda umoljavaju se uljudno, da bi dostojali broj podpisah, ili predbrojene novce do 20. Veljače 1845 gospodinu Babukiču, Advokatu u Zagreb; ili g. Pretneru knjigaru u Karlovac *poslati; tako isto i one novce koji se s vremenom na podpise dobiju, kako knjige dodju.*

Na svako deset *predbrojenieh ili podpisanieh knjigah dat će se jedna badava.*

Od 15. Veljače 1845 dignut će se ciena knjige na 50 kr. srebra.

Og. Ostrožinski.

LA DALMAZIA

GIORNALE LETTERARIO ECONOMICO.

Prilagomo Zori oglas prebrojenja na jedan novi çasopis: **LA DALMAZIA**, koga che G. Prof. **Franceschi** poçeti izdavati u Zadru netom bude sakupio predbroitelje; sèrçano preporuçujemo ga sviem onima, koji ljube talianško knjixestvo, i napredovanje u izobraxenju.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 4. — NA 27 SIEÇNJA

II. GODINA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlasi svaki ponedieljak. Godiśnja mu je ciena **4 f.** u Zadru, a po ostalih miestih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pośte. Predplatja se za cielu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdateljah, oli na c. k. pośtah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexaji ne primaju se, ako nisu prosti svakoga trośka.
Zora Dalmatinska daje su u zamienu za kojmudrago narodni oli strani list.

PIESNIÇTVO.

Sèrce moje.

od

P. PRERADOVICHA.

Tko je, sèrce, u te dirno,
Da si tako sad nemirno?
Kao pticu u zatvori
Xelja: *van, ah van!* te mori;
Nije vani nebo tvoje,
Miruj, miruj sèrce moje!

Neudaraj odvech tako,
Razbit moxeś pèrsi lako;
Preslabe su, izmuçene,
A da puknu bez koprene
Bile b' gorke rane tvoje,
Miruj, miruj sèrce moje!

Stisni se u tvome kutu
I pregori xelju ljutu,
Tople su ti ove grudi,
Sebiçni su vani ljudi:
Svaki grije sèrce svoje,
Miruj, miruj sèrce moje!

O mani se svieta, mani,
U bolesti śta cheś vani?
Sviet boluje viek do vieka,
Ni sam za se nema lieka,
Kamo li za bole tvoje,
Miruj, miruj sèrce moje!

Ti bi prosjak vani bilo,
Plaçuch kuche pohodilo.
Svak' bi mislio, da ti treba,
Za utiehu mèrva hleba,
Tko b' razumio suze tvoje?
Miruj, miruj sèrce moje!

Znam ja, ti bi ma'om na vrata
Poletjelo tvoga zlata.
Nije . . . *e* tvoja viśe,
Za drugoga ona diśe;
Drugi uxiva zlato tvoje,
Miruj, mirnj sèrce moje!

Na grebu M.... S.... nakon śest godiśtah vidjenu.

Zaboravjen! — zaboravjen
I od majke kâ te rodi!
Sad, kad misli 'e trud ostavjen,
Kad spomena sama shodi,

Za objavit da još vlada
Našim xitjem jedan duh, —
Listak naxut koj ne pada,
Jer hrek sasvim nije suh!

Al što 'e tebi? tvoje misli
Tvoja uhvanja, ljubav tvoja
Daleko su teb' odtisli
Od našega vaja il goja.

Naše misli? razpèršane,
Naše uhvanje? ah da' e smèrt!
Naša ljubav? — stid me stane
Kazat našto 'e idu stèrt.

Uspomene same ostaju;
Svud su uzroci koj' ih tvoru:
Prah u zemlji, list u gaju,
Zrak u suncu, val u moru.

Al i one kada pazu
Da b' prikorne bile nam,
One iste na lax slazu,
Da izrodnieh pokriu sram.

Jadom zemlja sad jektaje,
Strahom trepti list u gori,
Vèrhu suza sunce sjaje,
Rieç sramotnu val xamori,

Biše biljeg od veselja,
Od radosti biše dah —
Al kojih su bili xelja,
Sad oni su siena i prah.

Al prah niesi onog' praha,
Niesi siena onih siena,
Od prikora nemaj straha,
Jer što 'e prikor? Uspomena!

Greb nepoznan tebe 'e çeko,
Greb nepoznan sad je tvoj;
Što si mislio, što si reko,
Što si xudio vech ne boj!

Tvih zaçetka val ognjeni
Tvorenjom se koj razlieva
Sve kupechi po svòj cieni
U ljubavi da svud sieva,

U ljubavi kâ sve grije,
Kâ veseli svaki viek
Nestajuch te vech ga nije
Osta usahnut njegov tek.

A što bi ti? Sad je triebi
Od bogastva, a sva druga
Izbavila tebe nebi,
Da nebudeš svieh podruga.

Ne u sèrdcim! Al kad sèrne
Duh zanesen na svoj sviet,
Što se nitko ne obvèrne
Za slobodit hrabri let?

Sivi soko nad oblacim
Koj 'e razstiro svoja krila,
Isti 'e ovi kog nejacim
Ukovanog preda sila;

Ako hocheš da nadleti
Najvišieh bèrdah res,
Razdrieši mu vez prokleti,
Kog ne snova njemu udes.

Ali rieçca koja nuka
Ne znaš dobro: štani! hèrli!
Al tegnutje njekieh ruka'
Koê te muti, koê te pèrli

Pak te biexu kadar vezi
Tvèrdje k zemlji snixu teb'...
U nepoznan tvoj greb lezi,
Nepoznan je bolji greb!

JEZIKOSLOVJE.

Uvedjenje S. Štievnice (Liturgia) Slovinske.

(Produxenje v. broj. 7 na stran. 53 p.g.)

Buduchi smo se mi dovle zabavili svèrhu slovlja i slovoredja cirilianskoga, pristojno jest, da se sada, ne s manjom pomnjom, zabavimo i svèrhu, vele davniega od onoga cirilianskoga slovlja i slovoredja, opcheno zvana *jeronimians-*

koga, što je nami Dalmatincim slavnie, potribitie i koristnie znati. Za bolje poznati davninu jeronimianskoga slovlja, dosta bi bilo rechi, da po naših ulicah tja od pèrvih vikovah razdiljenja sinovah Noeta Illiriçki jezik zvonio jest i uzdèrxao se u svojoj çasti i cilovitosti.

Pridajstvo sve starovštine jest, poçamši od Noeta, da njega istoga sin Jafet prišao bijaše sa svom svojom obitili u Europu i napunio ljudskim narodom sve dèrxave naše zemlje. S koim on tada jezikom govoraše i svoj porod uzdixaše, mnogi mudraci izpovidaju, da s našim illiriçkim, iz kojega, sliçno vidi se, da svi jezici starih vrimenah, kao Xudinski, Gèrçki i Latinski izniknuše i svoj poçetak primiše. Stari bo jezik s koim svi Frigi govorahu bio jest ondi donesen iz Europe, navlaštito iz Tracie, Macedonie i Illiria, od kuda puci biahu ušli za posidovati onu plemenitu stranu svita, i tako svi Frigi sluxahu se s slavo-iliriçkim besidam. Josip Xudio (lib. 1. c. 2.) S. Jeronim (in q. Heb.) i Boccarto (Phuleg. l. 3.) po svetomu pismu kaxu, da sva Frigia bijaše napuçena od Pomera sina Jafetova, i od Jogarma sina Pomerova. Erodot (l. 7.) i Strabone (l. 7. 10. e 12.), Plinio (l. 5. c. 37.) i Eustazio (in Homer et Dionys.) ispovidaju, da Frigi od Azie manje izhodjahu iz onih Frigah, oliti Brigah, koji bivahu u Illirikumu, i u Macedonii.

Zanikat se nemore, da u Illirikumu i u Macedonii bivaše puka, koi se imenovaše Frigianski ol Bogorski po svidoxbi Scimno'cha (in Europa N. 360.) i Strabona (Libr. 12.) U Macedonii, gdi ona dèrxase mejaše s Traciom i s Illirikom, bivaše u jedno vrime jedan grad, koi se zvaše *Brygium*, i jedan puk s imenom *Bryges*; i na mejašu zapadnjemu Liburnie bivaše, po riçim Apolonia Rodia (*Templum prope, quod quondam extruxerunt Dianae Brygi indigenae ex adverso Argon.* l. 4.) jedan drugi puk s imenom *Bryges* ol *Phryges*.

Naravno jest, da ovi puci, koji iz Tracie izajdoše i osvojiše navlaštito Aziu manju, sobom odnesoše i svoj materinski jezik i svoje otaxbeniçko Bogoslovlje. Od ovde slidi da jezik traco-illiriçki raširivaše se po svima dèrxavam, koje uxivahu Frigi, Misi, Bebrici, Mariandini, Migdoni, Medobitini, Fini, Bitini, Kaukoni, Treri i Mili, to jest malo da ne po svoj Azii manjoj. Ovi puci s vrimenom rinuše svoje slavodobitno oruxje u okolo stojeche dèrxave, to jest u Paflagoniu i Galaziu; u Liciu i Pisidiu; u Likaoniu i Panfiliu; u Kapadociu i Pontum; svuda uvadjajuch svoj jezik i svoje Bogoslovlje; buduchi da Strabon (*lib. 10. ubi de Musica Thracum*) i Licofron (*pag. 10. et ibi Tre.*) svidoçi, da stovanje Cibele imadiaše poçetak u Tracii, i da od onde biaše potlen uvedeno u Aziu.

Dali biaše li Azia pusta i brez pribivaocah kad u nju stupiše puci iz Tracie? Ne stanovito. A od koga biaše pribivana? Od unukah Jafetovih. Zna se bo da (Bochart Geogr. sacr. l. 3.) Pomer sin Jafeta, i brat Tira, od kuda imadiahu poçetak Traci ištom potlen razdiljenja naroda çoviçanskoga, napuçio biaše Frigiu, i da tri njegova sina *Ascenez* podade pèrve pribivaoce Troadi; *Rifat* Paflagonii, i *Togarma* Kapadoci i Galicii.

Sada je potribnito znati, kada Gèrci stupiše u Aziu manju. Mnogo kasnie neg biahu stupili Trako-Frigi, Lidi, Kari, Misi, Cimeri, i Sciti. Mudri Petavio razloxechi svèrhu starovštine zabilixuje dosašche Gèrkah u Aziu 30. godinah potlen razrušenja Troje. Nevalja daklen mišati Gèrke s domorodcim Azie manje, ni s onima Scitim ol Cimerim, koji bivajuchi u velikoj Frigi, ni s Traco-Illiricim, koji jurve biahu napuçili Europu i njezine otoke, i još svu Gèrçku i mista okolostojecha.

Ono, što bi mi se uçinilo muçno razumiti, jest, kako sinovi kolina Jafetova mogli jesu xivuchima napuniti svu Europu, smorašnju stran velike Azie i Aziu manju, Mediu, Armeniu, svu širinu koja se nahodi medju Pontom Euzinom i morem od Kaspia, veliku Tartariu, Indie i Kinu, ako se sve to nebi naklonilo blagoslovu, kojega Patriarka Noe podao bijaše svomu pridragomu sinu Jafetu (Genes. c. II. V. 12.)

Ovo pristavljeno, potribito sada jest iskušati razliçnost i priliçnost, koja prohodjaše medju jezikom Frigiah, i ostalih pukah Azie manje, i medju onim kojega dèrxahu Trako-Illirici, i paka istomaçiti s današnjim jezikom slavo-illiriçkim. Za bistrie ovo istomaçiti 1: Iskušati hochemo imenah *dèrxavah, gradovah, poljah, planinah, rikah, jezerah, primorjah, i ratah*, Azie manje.

Na poçetku od Elesponta bijaše jedan grad

u Troadi zvan *Parium*, ime izštetjeno kao tolika ostala od prioholih Gèrkah za na svoju obratiti ih i svoj jezik s illiriçkim imenim i riçim nakititi. Ovi *Parium* daklen vidi se, da je bio sagradjen za çuvati i braniti ulazište svega tisnoga. Za rechi da Parium izlazi iz illiriçkoga dosta bi bilo izvaditi mu nadometak gèrçki i povratit mu slovo izvadjeno, to jest *p*, obratiti na *v*, i onda bi se štilo *Var* ol *Varje*, što naški zlamenuje *tvèrdinu*, ol *branišche*, ol *kljuç*. Ovakova imena mi u naším a dèrxavam imamo gradovah, koji sluxe za obranu kao *Varna*, *Temesvar*, *Petervaradin*, *Vèrlika*, *Vèrgorac*, *Vèrbovska*, *Vèrbenik* i. t. d. sve tverdine i varoši od gradovah koji sluxe za koju god obranu. Zaludu daklen muçili se jesu Gèrci, çiniti virovati da Parium bijaše sagradjen od *Daria* sina Jasona i da mu je postavio svoje ime, svidoçi Ammian i Marcelin (lib. 22. de ora Hellesponti), kako oholost Gèrçka biaše uçinila za pomesti i pomèrçati slavno ime *Jeruzolima i Judee*, izvarciše dva svoja viteza jednomu postavljajuchi ime *Jeruzolim*, a drugomu *Judea*, i tako dati na znanje svakomu, da njihov biaše i oni S. grad, i ona slavna dèrxava. Plutarko (de Irid. et Osirrid.) Tacito (libr. Hist.)

Ondi biaše jedan stari turanj reçen *Perkote* kojega Plinio postavlja na srid tisnoga oliti Ellesponta; kojega spominje Omer (Iliad. 1. 2.) i Strabon (libr. 13.) i Arion (libr. 1. de expedit. Alex.) Poznaje se iz Plinia, da *Perkote*, ol *Perkope* biaše tako zvano ol od izdubljena svega tisnoga, ol od mista izdubljena svèrh kojega biaše usadjen. *Prokop* i *Prekop* u jeziku Trako Frigah zlamenuje izdubljenje. Gèrci pogrubiše i ovo ime vadechi *r* i postavljajuchi *e* za rech *Perkop*.

Nadmorje, koje zatvora Ellesponta od zapada ima dva rata jedan vechi a drugi manji. Vechi zove se *Raeteum*, *Rhaeteum*, i jošter *Rhoetium* po Tucididu. *Rat* oliti *ret* u jeziku Trako-Frigah zlamenuje *art* (extremitatem). Poluotok od Pelišca pram Korçuli priliçan xalim Retejskim i danas zove se slovinski *Rat*, i tako ga zvahu Rimljani s imenom *Rataneum*.

Drugi art; koi je blixje Troje, i za to sada se zove glava od Troje, zvaše se *Sigeum*, gdi bivaše grad istoga imena, u kojemu biaše grobnica Achila pohodjena od Alexandra velikoga. Svi Illirci zovu *sidje* oni zidich na kojemu se sidi, što biahu Gèrci pokvarili zovuchi *Sigeum* na misto *Sidje*. Nadmorje *Lectum* sada zvane *glava Badora* iliti *glava S. Marie* iza strane *Lexba* (sada Metelin) zavijaše po prilici lakta od ruke, po Strabonu (libr. 13.) i Titu Liviu (libr. 37.) koi lakat dohodi sastaviti luku Adrametinsku. Gèrci i ovo ime bijahu osakatili vadechi ga iz jezika starih Trako-Frigah, koji prominjivahu *a* u *e*, *Lekt*, ol *Lekat*. *Troja*, grad stolni, nikne iz imena illiriçkoga *Troica*. I sada naši Dalmatinci govore *troja vrata*, *troje xivine*, *tri vola*, *tri sela*, *tri çovika*, i t. d. More biti, da Trako-Frigi prozvali biahu ovi grad s takovim imenom, jerbo biaše obzidan su tri mira. Gèrci prikèrstiše i ovi grad darivajuchi ga Jliu, i prozivljuchi ga njegovim imenom. *(Sliedit che)*

O. Kostantin Boxich.

Ponosnost Kule Babilonske.

(Produxenje. Vid. B. 3. na str. 22. i. g.)

Ovi prilog *iza*, kad je u isto vrime i *pririçak*, zlamenuje isto što zlamenuje: posli, nakon, za, po, i o. (post, postea, deinceps, etc — dopo), na pril: *iza* Varona najnauçnii (justa Varonem doctissimus — il più dotto dopo Varone), *iza* ruçka nije dobro poch spavat (non est bonus somnus de prandio — dopo il pranzo non è buono il sonno), i o. — tako reci: *iza* veçere štiti, *iza* sna poch se kupat, *iza* sivataje gèrmljavina, *iza* nje lipo vrime, *iza* sunca oblaçina i kiša, *iza* kiše nadat se je krupi, *iza* krupe suši, *iza* suše vitrim i gladu, *iza* glada bolestima, *iza* nji pomoru, i t. d. — Takojder: tuxe se na vuka, a *iza* vuka lisica, *iza* lisice kuna, *iza* kune još što gore — *iza* vojske kuga, *iza* kuge svaka xalost, i t. d. — Što je isto rechi: posli Varona, po za Varonom Petar je najnauçnii; po ruçku, po za ruçkom, nakon ruçka ili veçere: posli kiše, za kišom doche lipo vrime (post nubila Phoebus), po za vukom, nakon vuka, potle lisice, za lisicom za kunom: potla rata, za vojskom, nakon vojske, i t. d. I ko che rechi da je nevaljalo ovo govorenje ili daje *nerazumno*? — Ja ovako po svuda çujem govoriti, i svaki dan, — i znam da nije stramputno, ni protiva upravam slovstvenim. A da bi

mi tko rekao da nije ovako, — to bi bilo da svaki po svom umu tomaçi kako hoche, i tad bi bilo koliko ljudih, toliko chudih, — ter zaradi razliçnih chudih, valjalo bi satvorat i razliçita slovstva, što neima biti u knjixestvu, koje samo o jednomu izabranom skupu visi. — Kad bi dakle tako bilo, da svak po svojoj chudi piše i govori, kako bi mu se vidilo, tad što bi bilo, — ne drugo nego jedan razdor i smetnja medju nama istim, koji neimamo biti, nego jedan duh, i jedna put sama. Ja bi tada zajeçao, kad bi çuo da ovi naš starinski jezik ostaje pod suxanjstvom toliko razliçitih gospodarah, i nepogodnih chudih, ter bi rekao (kako niki razmišljajuchi u što se okrenu starinska nika kucha zavapi: *O domus antiqua! heu!) O lingua antiqua!!! heu quam dispari dominaris domino!* (presso Cic. un antico poeta.) —

Što mi odgovarate vi domorodci, i vi ostali susidi kojim vam je na sèrdcu naš slovinski jezik, kad biste çuli ovake promine u njemu, i tolike gospodare koji bi ga hotili zasuxnjit i odèrpat, ili lipše rekši ogoliti? Jedali nebiste zajeçali i proplakali iz sèrdca, i rekli: *heu!! lingua antiqua!!!* Meni se çini da çujem odovlen vaš odgovor gdi mi dajete slobod i nutkujete s Virgiliom da nepuštam porušit naš stari zariçaj: *Tu ne cede malis, sed contra audentior ito...* (Æ n. 6.)

Ja vam doisto zahvaljujem na sèrdçenom nutkovanju, i na vruchoj vašoj priporuki, — i dajem vam besidu da chu nastojat koliko budem mochi; — a opet nemojte me ni vi zapustit, nego pripomozite gdi bude potriba i kad bi nasèrnuli suprotivni vitri. Vi znadete da u vrime jednoga opchenskoga rata, imade biti i opchensko nastojanje; — takojder u vrime opchenskoga juriša iliti vam napadnutja (assedio) jednoga grada, svaki domorodac jest, i ima biti vojnik, jerbo iskra ljubavi i virnosti njegova sèrdca prama otaçbini ima biti vavik spravna, i brez ikakva obzira, i brez svake slabodušnosti (pusillanimità) odapriti se nepriateljskoj naglosti. Razumio sam što mi velite, i da mi potverdjivate. Ja chu derxat na pameti svaka. —

Bio sam se malo opet pozabacio, po mom obiçaju, od moga razgovora s g. Rukavinom, pak evo me opet pade mi na pamet, da se povratim; kud che suza, ter na oko. Nu vidimo što još kaxe ovi naš Hervat.

On piše ovako „ *iza* Principa je kuga mnogo svita pomorila, jer da nebì Principa, nebi ni kuga mogla iza njega nitkoga umoriti. „ Kakvo je ovo govorenje? — Pèrvo koje çujem — ja ga ne razumim. Ma molim ga za (g. R.) što je Princip kriv zato da je kuga pomorila? — Mogao je ostavit za drugi put g. R. ovu pripovist, — ili ju prilipit, ma ne spljuvakom, *ad valnas.* Dakle (ex concessis) nije se imao Princip rodit na svit, i tako nebi bilo kuge, jer je zarad njega, on kaxe, došla. — Razumit che berx g. R. da je Princip unio kugu u svit, — i ima razlog, ako je tako tuxiti se nanj; jer da ne bì njega, kako i on govori, nebi svit pomro. Dali mi je još jedna stvar u sumnji; to jest rad bi znat koji to biaše Princip zarad kog je uvukla se kuga u *vilaet,* nek bi ga mogaò ukorit. To che bit zaboravio kazat g. R. ili nech bit mogao pogodit na njegovo ime. Ja bi ga rad znati, — i tako molit chu gospodina s drugom sgodom da mi ga objavi, nek ga mogu unit u sgodovštine ovog vrimena našeg. — Çujte gosp. Isto je da reçem: da se nebude Petar rodio, nebi mu bili sinovi taki, i taki: — da nije lisice na svitu, bilo bi više kokošiu, i t. d. Što je Petar krivac da su mu se sinovi porodili, jer se je on rodio? — Što je po isti naçin lisica kriva da je na svitu, — što li je komu na putu da je lina bila maja spratit kokoši u kuchu? — Što na maçku viçu, daje izila jetru, kad je nisu uklonili sputa? — Tako bi valjalo rech: da nije tog i toga, nebi bilo to i to, — i na taj naçin valjalo bi da nije nikakva poçetka u niçemu, — nikakve sverhe iz niçesa: — i tada što bi bilo? Sve brez reda i izvan svoje naravi, — što samo zamislit nebi se moglo, brez neuvridit umoslovje (logica), i neodaprit se svakomu razlogu: — bila bi napokon jedna neslika (assurdo).

Ako li pak g. R. razumi uzest Principa kao jednu planinu, berdo, brig, stup, ili što drugo iza çesa moxe štogod dochi ili prispit, tada moche se razumit da je *iza* njega, to jest *iza* Principa došla, i pomorila kuga, to jest s onu stranu Principa, kako rekši s onu stranu planine kadno

izlazi sunce, i nama otud donosi svitlost. Dali i ovdi neznam zašto je Princip kriv, da je kuga pomorila? — Na isti naçin da bi rekao, da je planina kriva, zašto je vuk iza nje došao i ovcu izio — *(sliedit che).*

Verdoljak Imochanin.

IZVORNA PRIPOVIEST.

Sirotica od Lopuda.

I.

Bilo je po obiedu najposlednje nedielje pokladah. Iz svake ulice, iz svake kuche šmigutalo je jedno po jedno, dvoje po dvoje, troje po troje preobraxenieh u odielu, u rieçi, u çinu. Muški xensku, xena mušku, gospodar siromašku, siromah gospodarsku, gradjanin seljansku, seljanin gradjansku haljinu nosjaše, na tisucha naçinah izmiešani. Najzamieritnia bieše dieçice obucha. Ako muška u gacham bieliem širokiem, dokoljenicam cèrljeniem s pucami od zlata oli od srebra, papuçami kajserniem, bieçvicam navezeniem, pasom oli cèrljeniem oli modriem a za pasom svoj nox srebèrni, vèrhu toga koret cèrljeni zlatom navezen, pak o ramenu lievomu *pešteman* od svile modre i biele pak kapica cèrljena s njekoliko svetieh Vlahah (*) zlatom navezenieh, pak košulja s širokiem rukavima, zatvorena pod gèrlom s pucami od zlata, pak o noxu verixica od srebra, od koje visjaše britvica od srebra i ona; çinili su od dieteta jednoga vojnika Dubrovaçkoga. Dieçica ako xenska imala su bit preobuçena kao sluxbenice to jest opletena u traku cèrljenomu, u zubunçichu i u koretichu na cvietke samokovicah ogèrljah, pèrstenah od tisuch naçinah, sve što više moglo se je nositi, bieçve biele i papuçe cèrljene. Toliko pak dievojka, koliko vojnik imaše bit okrunjeni ruxicami, bez koieh ni Vila, ni Jovo, ni Çoroe, ni Pelješka, ni Gospar stari, ni Gospodja stara, ni nijedan drugi preobraxeni nije se kazo. Mahnitosti! Kako vi hochete. Cvietje svud i svak prikaxivo je, i nemojmo im se rugati mi! Çesto nebi to preobraxenje ni bilo drugo nego prikaxivanje liepieh haljinah i liepa cvjetja. Sam je bio jedan, — sam Turica kakonoti Bog od boja, koi je imo oblast ne nosit na sebi cvietja, on koi s svojom glavom konjskom, i vratom od çaplje imo je strašit svakoga, koi se dao strašit i šalit se svakiem s kiem se hotio šalit od prosjaka do kneza, jer u te dneve bio je svak jednak, a osobito za njega.

U onoj šetnjici sred Dubrovnika — koja je bila u ono doba šira nego sad, buduchi da je dopirala do blizu ulice od baçvarah — ne bi bio mogo bacit zèrno prosa, koje bi bilo palo na tle od tieskoche u kojoj çeljad od svake vèrste, od svakoga spola, od svakieh godištah vèrvila je za vidjeti tanac, koga preobraxeni vlasteli po sred poljane vodjaše. Njeki od Konavljanina, njeki od Konavoke pod diplima skakaše svom snagom bez pristanka na izgled onieh koieh su nosili haljinu.

Nego poslušajmo razgovor, koga çinu one dvie susiede jer je pao na jednoga, koi che biti veliki udionik ove pripoviesti.

Gled, gled! susiedo Ane, kako se vèrcka mali Pierka Mencicha, reko bi da 'e liepirica.

Prosti, susiedo Jele! ono nije mali Pierka Mencicha, nego Savine Benese, ono je mali Givo Benesa što sad dava ruku Klimu Bobali. A mali Pierka Mencicha ima prikaxivati Radata u Tireni, koju je uçinio Maroje Darxich.

Oli Maroje, oli Mauro Vetranich?..

Kako, kako? tko je to reko?

Ja sam çula od njekoliko çeljadi da je uçinio Tirenu otac Mauro, ali za ne dati vidjeti, da mieste zabavljat se o redovniçkiem poslima, zabavlja se o stvarima, koje mu neche za istinu sahraniti dušu, nije mogo nikoga nach nego ovoga maloga Maroju da se prikaxe za tvorca.

To mi je novo.

A da kako bi ti htjela da jedno diete, jer Maroje uprav je diete ....

Poznam ga, neche imati još dvadeset godištah.

Da kako bi ti hotjela da jedno diete uçini liepu onaku stvar, jer govoru da je uprav liepa Tirena.

Çula sam i ja da je liepa, ali nevidim za što i jedan mladich, nebi mogo uçiniti jednu liepu stvar. Eno ti i Çubranovicha.

Onoga mahnitca!

Oli mahnit, oli sviestan, reko mi je stari

(*) S. Biagio.

Gjore Darxich, a ti znaś koi je ono çoviek, da che mo danas i od njega çuti jednu uprav smieśnu piesan, da kad moxe Çubranovich, za śto nemoxe Darxich prem da mlad?

To jest istina da bi mogo kad bi umio, ali svak govori da ne umie ništa.

Svak? Niesam çula nego od tebe. A znam s druge strane tko ga je vlado i tko mu je pomogo.

Tko je to?

Njegov priatelj, onaj baś o komu smo malo prie govorili, Givo Benesa.

On? A on je mladji od Darxicha.

U istiem su godištima. Ali od Giva nitko ne sumnji da ne umie, jer svak mu govori, da onake glave do malo neche biti u Dubrovniku.

Çula sam i ja śtogod, ali ne paka toliko.

A pita je, susiedo Ane, kad je ona od koga dobra vele çula. Ovako je iz jednoga kraja jedan tretji glas progovorio, umieśivajuchi se u njihov razgovor.

A tko je tebe zvao, jadna halo? sèrdita Jele odreçe.

Puh! Puh! susiedo Jele! ti bi hotjela onoga tvoga bakratçicha uzvisit vèrh tudjeh çastih, ali moja susiedo Jele, vieruj meni da on ti nevalja od vèrh glave do dna petah za jedan nokat ol Darxicha ol Benese.

Podjimo s Bogom od ovde, susiedo Jele. — A ona, koja moxe bit u sèrdcu chutjela je radost rad onoga maloga progonstva i rad onieh malieh mukah, koje je imala chutiet nje draga susieda, namigne tretjemu. Ovaj jer je bio muški, koi je uljezo s njima u razgovor, odmigne joj, pak odgovori:

S Bogom, susjedo Jele! ima sat da çekam je da bi se mogo izvuch jer imam posla ali neimam kud ni pèrsta provuch. A zašto bi i pośla od ovde? nijeti bolje ovdi stat u susiedstvu nego tamo gdiegod nach tko te nepozna?

Pośla bi za ne bit poleg tebe.

Tako uredno? moja draga susiedo . . .

Moj dragi ludove, vech mi je dosta tvoieh. Nenavidni nenavidniçe! sve ti kopa oçi; onoga moga maloga nemoxeś ni çuti ni vidjeti, jer mu svak hoche dobro i hvali ga, a ti cèrknjivaś radi toga, i hocheś mu çiniti sve śto više zla moxeś. Da nije bilo tebe tko zna śto bi on danas bio, sasviem da je još diete.

Nemoxe više biti nego je, tvoj *mali* Niko.

A śto je tebi za to? Śto te utišti da je malahan oli velik? necheś mu od tvoga skrojiti ni gachah ni košulje.

To i još neznaś, moja draga Jele.

Śto to hoche riet?

Puśti jadna — tad Ane uloxi — puśti jadna taj govor. Pogledaj onamo! Tko je onaj, koi se je umorio, nut kakomu zvixdu.

Dobro je, kumo Ane, ako s tiem prestanu.

A za śto bi imali prestanuti? — odgovori Jele — imo je ne hitat kolo kad nije mogo igrat.

Reci joj, susiedo Ane, zašto nije ona nje Niki tako rekla.

A zašto bi mu imala rieti?

Ah moja susiedo Jele zašto? Gdie ti je sin? Ne bi ti umiela riet.

Umiet che ti riet tvoj susied Vlaho. Sin ti se je preobrazio piesnikom — piesnik uprav! puh, puh! rila od piesnika! ha, ha, ha...

Susiedo Ane, podjemo s Bogom.

Çuj śto ti ima pripovidjet susied Vlaho.

Dokle je dodijevo papuçarima, crevljarima, kamenarima, śavcima, smiali su se njegovoj ludosti, jer niesu mogli njegoviem zaçinkami — ali vrag ga je napastovo upastiti u uçenike — i hotio im je uçinit njeke stihe protiv njima — a oni i tad su se smiali jer oni su ovo govorili, (nemoj cienit za Boga da sam ja,) tovar śto reve nema se hajati; ali i ti stihovi imali su nesrechu bit ukradeni, i njeki od njih umieli su ih na pamet i poçeli su ih s njime govoriti a tad on ostane kako koza ter oni svi kako divlju kozu tjeraju ga po gradu ha, ha, ha . . .

To je sve lax.

Ti dèrx za lax; javit cheś mi se na peçenomu.

Nut, nut, nut gledaj susiedo Jele i susiede Vlaho tko je onaj śto biexi niz śetnjicu?

Ono ti je baś sin naśe susiede Jele.

(sliedit che).

DNEVNE ZGODE.

I. Prosjak.

I biaśe noch. Oblaci prikrivaśe zviezde, jektaśe vihar iz sievera, mukaśe valovi o stienama i sva narav zapanjena staśe.

Snieg pokrivaśe zemlju, i ne biśe svèrhe padanju njegovom. Plukajuchi ptice iz gniezdah svoieh plakaśe, jer zima omraziva ih velika priko naçina.

Śkripaśe grane stabarah pod tegotom vietra i zvixdaśe u divljiem opustieniem hrecima preko nevodne samoche.

Nu i zvieri od gajah zaboraviśe svoju chud grabechu i xelechu kèrv, i u toj nochi lexaśe s uśima nadignutiem radi straha.

A tko bi od ljudih taku noch primio na se?

——

Ali biaśe jedna mlada udovica od dvadeset tri godiśtah, koje mux skoro pogine; i s njime sve dobro svietovno uniśteno pade.

Uz nju rastu tri dieteta prem nejaka, jedno muxkoga, a dvoje zenskog spola.

I oni muśkoga spola ne dohitaśe çetiri godine, a najmladje jednu.

Svi u suzami okolivahu majku svoju, koja biaśe bolestna u tielu svojemu, radi bolesti duśe svoje.

Svi u suzami okolivahu majku svoju i pitahu kruha, jer taj dan nesretnji nebiahu se okrusili, nu ni nijednom hranom nebiahu susreli duh svoj.

A majka xalostna pored s njima suziaśe, jer ne imaśe zavapjena kruha odkle im dati. I biaśe veoma jadna.

Nego dieca nerazborna nepoznaśe jad majke svoje neg slicdiaśe u iziskavanju svojemu.

I ona hlepiaśe u sèrdcu moch o postelje dignuti se i poch u susiedah svoieh jeda bi naśla pitje za uzdèrxat duh u kostima svoiem i diece svoje.

I nemogaśe: texko bo ju bi ognjica predobila.

A i da texko ne biaśe ju ognjica predobila, kako bi ona bila tu noch primila na se?

I u çemeru, i u suzah, i bolu neizgovorivu, vapiaśe Bogu otcu svojemu.

——

Bieśe u tomu miestu jedan siromah, koj hodiaśe od vratah do vratah za Boga prosech.

Mimohodechi vrata mlade udovice obvèrne oçi k nebu i uzdahne jer ne vidi otvorit ih nijednom.

Znaśe bo da biaśe ona od nemoçi osvojena.

I prodje drugom i prodje tretjom i ne vidi jednako otvorit ih.

Suzom na oku ulieze u pojatu svoju.

Zavapi Boga i blaguje — ali miso bi njemu prid vratim mlade udovice.

Oh Gospodine, Gospodine! pomozi joj radi imena tvojega!

I nedaśe mu se zaspat; nego dignuvśi se s svoje slame, stane kod vratah gledajuchi platutice sniega padajuchega.

Ali miso letjaśe k jadnoj udovici

——

U jedan ças medj jektanjom vietra, mukanjom valovah i śkripanjom granah on zaçù jedan zvek koj ne biaśe sliçan ni jektanju, ni mukanju, ni śkripanju.

Ah koliko biaśe xalostivii!

Grozne suze padu niz obraz staroga prosjaka, staroga od sedamdeset i pet godinah.

Njeśto ga osvoji, i povede pred vrata mlade udovice.

Zakuca i nitkomu ne ozivljaśe, i drugom nitko, i tretjom nitko.

Zaupi glasom po svom svojom jakosti — zamani!

Tad snaga od svoieh mladieh lietah u njemu za ças se brobudi, i on upre u vrata, i vrata raztvoriśe se.

Uleti — i vidi — oh xalosti! xalosti!

Udovica od dvadeset i tri godiśtah prostèrta na tlehu lexaśe — mèrtva, a troje diece okol nje pitahu kruha.

I prosjak uzme ono troje diece za svoju diecu i ide od vratah do vratah za Boga pitajuchi.

Nu koga je sèrdce bogato kako ovoga prosjaka?

On ih hrani, on ih vlada, on ih nuka, al neche vidjet koristi od hranjenja, od vladanja, od nukovanja.

Jer bèrzo ime njegovo na zemlji bit che upisano medj mèrtvieh a na nebu medj blaxenieh, i jur jest.

Tako budi, Gospodine, tako budi! Al uzdèrxi prosjaka dobroçinca radi ono siromaśadi u miestu gdie nije bogata dobroçinca neka on opravda Providienstvo tvoje u ljudih!

P. A. K.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 5. II. GODINA

NA 3 VELJAÇE 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedieljak. Godiśnja mu je ciena 4 f. u Zadru, a po ostalih miestih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pośte. Predplatja se za cielu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdateljah, oli na c. k. pośtah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zamienu za kojmudrago narodni oli strani list.

PIESNIÇTVO.

Pěsma Domorodska.

Tebi, domovino, darujem,
Svaki hip ti, mila, aldujem;
Bilo meni sladko ali zlo,
Sve zbog tebe mi je ugodno.

Domovino, ti si ljubav ta,
Za kojom zmir gine duša ma,
Budi ja bolestan al' ubog,
Srebrom kinčen bio ćak do nog.

Svakog' domorodca zbog tebe,
Serdcem celim ljubim kao sebe,
Da m' je samo smertju odkupit',
Tebe, domovino, izvisit'.

Horvati, Slavonci bratja svi!
Matere ste jedne dětca vi!
Bosne i Dalmacje lěpi kraj,
Sve to domorodcem krasan raj.

Serblji vi i Krajnci dragotni,
Slavske kervi slavni rodovi,
Stari vaši bratja bijaše,
Jedan vama jezik dadoše.

Krajina junačka miljena,
Mnogo, krasna, ti preterpi zla,
Zibka si ti bila junakom,
Slogu ti uvedi u tvoj dom!

Kralja valja v časti imati,
Vladanje zmir věrno slušati
Sloga nek nam bude pervi cvět,
Pravica tim bude mnogo lět.

Komu domovina draga je,
Za njezine sine nek' pije,
Věre, roda, časti kak će bit,
Samo, da je v' serdcu istinit.

Grof Janko Drašković.

(Iz Danice 1835).

Udri naši!

(Davoria pèrve banovaçke regimente)

Oj Banovci oj junaci
Samo napried, udri naši!
Tope dušman nek izbaci,
Nek nas pakla vatrom plaši:
Graniçarka kog odoji,
Vatre ti se taj neboji.

Šta smo, kaxte, neg bojaci?
Pa da kog se mi bojimo?
Svi Hèrvati svi junaci,
Koji smèrti pèrkosimo.

Tako sviet nas pozna dugo;
Kukavica, ko je drugo.

Ta Sboriśte, Kladuś znade,
Çija 'e ruka Turke opekla,
I pod Gjurom, zna se i sade,
Banovaçka kèrv je tekla:
Ko junaci od niekada
Valj da niesmo babe sada?

Na naśem je Laudon kraju
Junaśtvu se mlad priviko
I u poraz turskom zmaju
Mnog je kod nas junak niko:
Herceg Karle to je znao,
Koi junake nas je zvao.

Napried dakle udri naśi,
Nek u bubanj slava buba;
Puśku hvataj, sablju paśi
Puśka seja, sablja ljuba.
Hèrdju samo smèrt uplaśi
Ne Banovca — udri naśi!

Ivan Tèrnski.

JEZIKOSLOVJE.

Ponosnost kule Babilonske.

(*Produxenje.*)

Ako li bi suviśe on razumio uzest prilog *iza* kao i pririçak: nakon, posli, to jest u slid, u tom dogodjaju moglo bi se razumit, da je *iza* Principa, to jest za Principom, posli njega, po, za njim dośla, ili umorila kuga puno svita, — kako rekśi: po, za vojskom nastupi glad, pomori kuga, i o., tada moglo bi se rech, da je Princip bio uzrok, da je kuga pomorila kud je on prolazio, da je vojska glad donila, kud je ona palila, — i to tada, kad bi se znalo, da oçito u vojski bila je kuga, — ili da je saderla i izila kud ona prolazaśe, — i tako uprav rekśi bio bi i Princip kriv i vojska, i u tom dagodjaju da bi svu pravicu g. R. tuxiti se nanj.

Ako napokon razumi g. R. da prilog *iza* isto zlamenuje śto i prilog *za*; to jest: uz, do, pokraj, nedomak i o., kako rekśi: *za* Principom je kuga pomorila; to jest one koji su lexali, sidili, stali pokraj njega, uzanj, do njega, nedomak Principa, i o., tada che imat razlog ukoriti ga, da je okuxio one, ako je imao kugu na sebi, koji su spavali, ili sidili do njega; — ako li pak nije kuge na njem bilo, tad nije pristojno korit Principa, da je druge, koji su uzanj bili, kuga pomorila, — jer je kuga mogla dochi na nje, i nji pomoriti, a njega mimochi. —

Postavivśi daklen (posto, ma non concesso) da prilog *iza* vrime zlamenuje (śto ja nikad ne do puśtam) po dosudi (opinione) g. R. koji rad bi na svoj mlin vodu dovest govorechi „*iza* Principa kuga je pomorila mnogo svita, jer da ne bì Principa, nebi“, çemu ja suprotivno odgovaram: *za* Principa kuga je pomorila (u çemu vrime nosi sobom), i o. kako sam jur dokazao, — nemogu nikad propuśtat da nepripitam: zaśto je Princip uzrok bio, da je kuga svit pomorila, ne kaxuchi nikakva razloga sverhu toga, śto je brez sumnje potribito, — i da se Principu sva krivina daje, da je iza njega (kako hoche g. R.), to jest u vrime njegova vladanja, dok je Princip zapovidà, kuga pomorila? To nije zadosta rechi: „jer da ne bì Principa, nebi ni kuga mogla iza njega nitkoga umoriti“, nekaxuchi, kako reko, tko je uzrok bio tomu, i po koji se je naçin dogodilo. To je u vitar reçeno; — jerbo nevalja ostavljat drugomu da pogadja śto che śto rech, i zaśto je śto, — i kakva je odluka pisaoca u toj, ili u onaj stvari; buduchi da u riçma iziskuje se *çistocha, vlastitost,* i *pomnjivost*; a u dosudam *bistrost, snaga, jedinstvo i skladnost* (armonia), brez çesa svako govorenje ostalo bi dvoumno (equivoco *)), koje

(2) ***Equivoco, ambiguo***, dvojstruka su zlamenja. Espressione ***equivoca*** è quella, che ha un senso palese inteso da tutti, e un senso occulto inteso soltanto dalla persona, che l' usò: espressione ***ambigua*** è quella che ha palesemente due sensi, e ci lascia in dubbio qual le si debba applicare. L' espressione equivoca si usa col' intenzione d' ingannare; l' ambigua, quando si adopera appositamente, s impiega per non dare un intiera spiegazione. Un uomo onesto non userà mai un espressione equivoca; un uomo confuso spesso proferirà delle frasi ambigue senza avvedersene.

Naśao mi je niki pod ovim imenom G...... r. (śto se boji upisat svoje ime?) jednu zamirku, koju sudim od nikakve cine, u jednomu momu dodatomu çlanu k jednom listu knjixevnomu talianskomu, da ove dvi riçi gori spomennte jedno samo imaju zlamenje, buduchi, govori, ***istotomaçech*** (sinonimo) za obe riçi jednako postavljen, radi śta, slidi govorit, medju njima nije nikakve razlike, nego da su jedne jedine valjaśtine (peso). Vidit mi je iz njegove dosude, da je posve malo i slabo pribira krasnoslovje (frasologia) dok se je tako usudio rech, i da su mu malo poznate uprave od knjixevstva. Eto sam odgovorio mu i na drugom mistu, gdi che uporavit drugi put pametnije sudit, i dajem mu vrime da se moxe pripravit odgovorit mi dok god bude na nogu Milan (cinim da je odtolen).

poradja çestokrat ne malo inada. Quintilian dodaje nam jednu priliku ovog dvoriçja. Jedan, govori, biaśe naredio u svom poslidnjem izvoljenju, da mu se imade uzdignut potla smerti jedna bogovina iliti kip (simulacro, statua). „ Statuam auream hastam tenentem “, zarad çesa porodi se jedan xestoki prigovor u sudu, imadiaśeli bit vas kip, ili samo kopje od zlata: prigovor, koji se nebi dogodio, da bude reçeno: *auream statuam hastam tenentem*, śto bi zlamenovalo da vas kip, imadiśe bit od zlata; ili: *statuam hastam tenentem auream*, s kojim riçma razumilo bi se da imadiśe samo kopje bit od zlata. Ja sam po isti naçin, gospodine, u sumnji rad vaśih riçih: „ *iza* Principa je kuga pomorila... jer da ne bì Principa... “ śto bi rada puno, da bistrie budete poistomaçili. Mogliste, gospodine, i s manjim baś uçinit netruditi se prinosechi ono:„*za* Principa je kuga mnogo svita pomorila. — Per il Principe o invece del Principe affogò la peste molta gente. “ Na misto çesa moglo se je rechi (kad bi hotio da vrime nezlamenuje): Per il Principe o invece del Principe morirono molti di peste, — ili: In luogo del Principe morì di peste molta gente, — to jest kad bi hotio razumiti da na misto Principa, Petra, Pavla, i o. umri toliki svit. — Mi obiçajemo rechi: umorila je kuga po Saraeva, śto nebi bilo dobro prineśeno po mnenju g. R. ovako: *affogò* la peste mezzo Seraglio, i o. — nego: morì di peste mezzo Seraglio, ili: mezza città di Seraglio, di Costantinopoli ec., — tako reci: Pietro morì di peste, Paolo morì di peste, molti o tutti morirono di peste, ec., a ne *affogò* la peste Pietro, Paolo, — affogò molti o tutti la peste; — jerbo mi se nedopada ono vaśe *affogò* u ovoj zgodi: dakle ostavite ga, gospodine, za drugi put gdi vam bude upotribovat, jer ovdi sada netribuje gdi ste ga hotili navernut, — i nemojte se trudit toliko prinesechi iz jednoga u drugi jezik, jer je to trudno dosta, a navlastito kadno je malo mraçno i oblaçina; zato bi dobro bilo uxech svichu. I Jung pisao je pri svichi. A oprostite da ja to napominjem. — Vi to bolje znadete nego ja. — Vi znadete da je nepochudno çuti nike riçi, koje nespadaju k cilju, jer vridja çudo uho, — kako i ondi navlastito, śtono eto gori reko, kadno velite: *bidu*, *moxedu*, *oprostidu*, i o. Ja derxim, da to nemoxe biti ugodno svakomu. Meni se baś nedopada, kako reko, — i tako ja chu se sluxit kao i dosad śto razgleda take, i k tomu priliçne riçi. A derxim, da chu imat naslidnikah ne manje nego i vi isti. Eto chemo vidit na śto che izichi. Znam samo rechi, da bismo hotili sluśat vaśa mnenja, i nji prigerlit, uvridili bismo çudo doisto narodne naśe izgovore, i joś i rastechu naśu knjixevnost. Neka znate daklen, da ne samo da ji nechemo nastojat uvodit u ovu naśu knjixevnost, i njima se sluxit, — dali jośte nemarimo ji uba ni çut da nam ji kaxete. Dali mi nji darivamo samim vaśim ljubiteljim vaśeg uma i vaśepomnje, — tkojim xelimo bolji napridak, i sjajniu izobraxenost u slavskoj knjixevnosti. Nemislite, gospodine, da negovorim baś iz serdca, — jer hlepim za naś opchenski napridak, i ne manje nego vi isti, zaradi śta, derxim, nechu bit prikoran. I çastno vas pozdravljam. *(sliedit che).*

Verdoljak Imochanin.

IZVORNA PRIPOVIEST.

Sirotica od Lopuda.

(Produxenje)

II.

I Niko je bio. Za dokazat ono malo śto moxe se riet o ovomu i ovakiem povidiet chemo, da u odlechi u rieçi kazo se je u prav onako, kako ga nam je susied Vlaho opisao, to jest: pohlepan slave medj ljudima i cienechi, da u tomu sve prebiva ljudsko dobro. Zaisto nije imo sa sviem ni krivo, jer tako se dogadja vazdan, i dogadjat che se u vieke, dokle ne poçmu se uzimat za mieru ljudskieh dielah ljudske misli, ali kad che to biti? Nigda, jer koliko je lastnie mislit tudjiem mislima, govorit tudjem rieçima, dielovat tudjiem dielima, nego svaki ças razabirati, śto bi se pod oniem dielima, rieçima, i mislima sakriti moglo. U prav bi bilo liepo uzimat svak ças mierila pak primat ovo, odmetat ono, kako bismo dèr-

xali mi da je bolje! A tad kakva bi se smutnja dogodila! — Ako se cieni, da xive samo oni koi misle svojom misli, koi sude svoiem umom, koi hotje svoiem hotienstvom, devedeset i devet medj sto xivuchieh, koje zovemo ljudi, ne bi se imali cienit ni da xivu. Ali to nek lexi gdie lexi, to niesu naši posli; mi pripoviedajmo našu pripoviest.

Niko, kako rekoh, misljaše da samo izvanjsko prikaxuje çovieka i s toga o izvanjskom imo je pomnju veliku. U njemu nebi ti vidio dlake kosah izvan miesta, ne haljine nepodobne i što je za zaçudit se, ne rieçi nepristojne u opchenïem razgovorima. Za kose nitko neche, ja mnim, ni pitat kako su bile vazda na svojemu miestu, moxe bit ni za haljine, jer to svak zna da mogu i na blezgami stat kako blezge xude, nu rieçi! to je ono što iz poçetka nitko nemoxe znat kako bi se moglo iztomaçit; buduchi dèrxech obiçajno, da rieçi izlaze iz dubine misli i iz ponora sèrdca. O mi ludi! Rieç je pienez koi prikaxiva toliku çienu koliku mi, koi ju slušamo, joj podavamo. Vierujeś joj? tad tebi veliku stvar prikaxiva. Nevierujeś joj? tad je za te pienez himbeni kojega odbaçaś od tebe. Iz medj toga vierovanja cielovita i nevierovanja paka ima stepenah neizbrojnieh, od koieh njekoliko imadu svoja imena na priliku: sumnja, mnenje, cienenje, i t.d. a najvechi dio nema imena medj nami jer tko bi našo toliko rieçih koliko bi bilo potrebnito za sve to? Pak, za riet kako sam zaçeo, svi smo prem lotri. Mi puštavamo, da jedna rieç zlamenuje nam njekoliko stvarih, mi puštavamo, da njekoliko rieçih ne zlamenuje nijednu, i imamo razlog i jednom i drugom. Bilo bi liepo hotiet se oprieçit teku mislih — to jest jer u ovomu xudim iztomaçit ono što chutim protiv hotienju obchenitom, po komu svak hotje bit cienjen za çovieka mislecheg. Baś tako je! Jedan koi hotje se sluxit ovakiem zaçetkima ljudskieh vierovanjah nebi imo drugo uçinit nego pomnjivo slušat za jedno godište danah razgovore njihove, pak otèrçat onaj ças doma i upisat sve što je çuo i vidio, ako umie pisat, ako ne, znamenovat, u raboś ono što je u pameti uzdèrxo. Govorim za godište, ali cienim, da bi bilo potrebnito i još manje, jer u toliko malom krugu viju se naša chutienstva, od koieh visu na njeki naçin naše rieçi, da prie nego bi prošli tri mieseca danah nebi imo çesa nova ni pisat, ni znamenovat. Kad bi vidio pak, da sve sto çuje, sve je što je jur çuo, tad bi imo skupit sve razliçne rieçi i poredit ih po bukvici s oznanenjom kad, kako, i koliko putah çuo je njim se sluxit. S tiem imo bi preloxit za smok njekoliko *ali.,. ako.,. ha? ah! e, e, e!* pak klimanjah glave, uzmicanjah ramena, njegda desnoga, njegda lievoga, opuhivanjah, skupienjah obèrvah, pogibanjah çelah, namèrdjivanjah, posmiehivanjah, pak vazda polako govorit, nigda više od tri rieçi zajedno, ugrabit rieç iz ustah drugoga oli puštat sebi ugrabit ju, kad neznaś što govoriś, pak hodit vazda polako, vazda stavno, vazda s oçima u tle, obiesite me, ako prie drugoga godišta danah ne budeś dèrxan za najpošteniega najizvèrsniega, najznaniega çovieka u tvomu gradu. To je bilo ono što je i naš Niko bio na njeki naçin uçinio, prem da ne u svoj izvèrsnosti potrebnoj. Ne chutechi u sebi jakosti za moch opriet se siromaštvu u komu rodì se, i videchi da sva svoja silovanja izprazna izlaziše za moch podignut se znanjen vèrh drugieh, na svèrhu odredi priliepit se k komu god i lazit i lizat za bit velik pred ništadi i za imat lastno hranu, ne gledajuch podnixenstva ni sramote na koju bi se postavio. Za to bio se je prisusiedio k jednoj staroj udovici od kuche Benese-ove, zvanoj Mara Gjivova, koja je spadala tetka Givi Benesi, koga gori smo spomenuli i o kojoj visjaše sve uhvanje njegove kuche rad zemaljskieh dobarah, koiem ona biše obilno nadarena.

Mara imaše nješto od çudi Nikove u koliko xeljaše bit pèrva u svemu, ako ne pred drugiem, pred sobom, i kupujuchi od drugieh hvalu za kojugod cienu hotjaše ju prodavat. S toga nje kucha biše vazda puna starieh veliçanstvah, starieh imenah, starieh umietnostih, starieh liepotah, izgubienieh pred svietom od davna, ali koi imahu ne samo potrebu od hrane tielsne, nego i od hrane duševne, koju predavahu s neizreçniem bezoçanstvom jedan drugomu. Nego ni oni niesu toliko bili zasliepieni od samih sebe za ne vidjeti da to ostajaše medj njima i da što sebi snovaše, sebi su imali i tkat i derat. Imali su potrebu bit viši, bit branitelji, bit parci çiji, imali su potrebu od jednoga, koi vierujuchi im od konca do konca, uzeo bi za sebe njihove zaçetke, branechi se štitom njihoviem, podloxivajuchi se sudu njihovu, çinechi se velik uzveliçivajuchi ih, jednom rieçi, bit

njihov tvor u svemu i po svemu. Udes uçini na çudnoviti naçin da taj izabrani Niko bude. On hodech jednom iz njekog sela çini mi se iz Xupe Xèrnovice, i gradechi za dośastje kuche na oblacih, kako çine devedeset i devet diece, koja che bit do bèrzo mladex, igro se je sam sobome, razgledajuchi jedan cvietak, kojega nenamiśljeno hodechi ubere. Srecha il nesrecha hotiaśe da onaj cvietak bieśe ljubimac Gospodje Mare, koja videchi ga u njegoviem rukami promisli da i njemu cvietak biaśe od iste ciene i s toga, śto u tome jednake su misli, moglo bi bit, da i u ostalom bi jednako mislit imali. Lude nasliedbe! Dievojçica i maçka xudu imat ptiçicu, koju proletiet vidu, ali dievojçica za njegovat ju, a maçka za proxdriet. Kako god je to u naśoj pameti, u nje ovo je bilo razloxenje i ona tad zaçe u svom sèrdcu, da onaj mladich biaśe obdaren milom nje naravi, nje znanjom, i nje prignutjem radi çesa smisli kako bi ga pomilovala. *Nikov* udes paka uzhtie, da se nadju blizu u njekiem skupśtinam, da on uzmoxe njeke male sluxbe prikazat joj, da to sve sjedinjeno s oniem hvalami, koje je on vèrh moguchieh jur od dietinstva razmeto, uçini, da on bì primjen, chutjen, milovan od svieh od njezine skupśtine a ono śto najviśe on xeljaśe, pohvaljen i platjen za svoju hvalu. Jer o çemu god bi se govorilo od njegove strane imala je vazda razlog gospodja Mare. Mogo je tkogod besiedit kako Salamun od svieh stabarah poçimljuch od cedrah Libanskieh do Sipanta trieba je bilo dat pèrve hvale cvietku preljubienomu gospodje Mare. Ako bi gdiegod hvalila se koja god xivina od slona do mravi, pèrve i najizabranie hvale imale bi se pridat psetu gospodje Mare. Da bi htio hvalit liepotu ciju a najvlaśtitie xene koje god, pervo imao bì priglavit, da najizvèrstnia, i najkrepostnia bila je gospodja Mare. Tko bi vierovo da ove ludo-bezoçne hvale imale su moch pritegnut sèrdce te gospodje Niku malome na taj naçin, da u śest miesecih od kad su se pèrvi put susreli do vriemena gdie, poçimnje naśa pripoviest u kuchi gospodje Mare nitko nije mogo ni mislit, ni govorit, ni dielovati inaçie nego kako je dopuśtivo da se misli, govori, i dieluje Niko mali. Istina je da nije bilo ni to tako lastno kako na pèrvi pogled moglo bi nam se çiniti, jer imo je i on çesto proxdriet gèrkieh kusah, koi bi mu kadkad çinili proklet dan i ças kad se naśo u tomu skupu i pod takovoj vlasti. I za negovorit od gnusnobe pseta pohvaljenoga, koju je on imo tèrpiet, i za negovorit od liepote gospodje Mare, koja je o pokladam varśila sedam desetu-petu godinu, koju je on imo uxivat svojom ljubavi goruchom od dvadeset godiśtah i za negovorit o posmiehim, o podrugam, od podgovorenjim bezprestajniem toga ovega i onoga, bilo je u istoj stvari neśto odmetljivoga, neśto nepriġèrljivoga, śto bi mu çesto çinilo izgubit ustèrpienstvo i çinilo bi mu za koi ças pomislit na promienu. Ali njegova ga je zviezda vodila, to jest uhvanje, da to neche bit za dugo.

U toliko on je bio podnixni sluga gospodje Mare i priateljah i u onomu, śto bi on bio xudio da ga puśte mislit i çiniti na svoj naçin, jer su hotieli da on bude njihovo oruxje prema ostalomu svietu, od koga se niesu mogli izbavit, nehajajuchi ga onoliko koliko su xeljeli. Bio je njegov poso, poso izprazan, śto je i on sam spozno, ali poso zapovidjeni, naredjeni, poso veliki, branti ih svud od svakoga, ne kako bi on cienio podobno, nego kako oni bi zahtieli, bilo njemu po chudi oli ne. Nebismo mogli do ciljka izriet na koje ga je to muke unutèrnje i izvanjske postavjalo, çinechi ga i u svoiem oçima potiśtena a pak koliko ruxna pred drugiem sviem, koi su śtogod za njega znali, a navlaśtito oskvèrnjenje pośtenja i pameti i sèrdca u sluxbi bludnostih i znanja gospodje Mare od sedam deset i pet godiśtah i njezinih starieh priateljah.

Mnim da iz toga moxe se razumiet razgovor naśega susieda Vlahe vèrhu njega, i moxe se ugonenut lastno, da ona nesrechna sgoda s uçenicima od istoga pripovidjena nije drugo bila nego jedan od onieh usilovanieh dielah za obranit svoju druxbu, ol za uvriedit kog uçenika koi, u svomu nehajstvu bit che reko njim sviem inokupno, da su ono śto, su uprav bili.

Ali iz ovoga śto smo mi do sada u njemu pripoviedali vi moxete, bez da vam se reçe, znati da oni nehajajuchi ni za nas, ni za Nika, sliedili sú svoje pokladske igre.

(*sliedit che.*)

VERHU HVARA.

O uljudnosti nauka Hvarskog otoka tja od istoçenja.

Facesti come quei, che va di notte,
Che porta il lume dietro a se non giova,
Ma dopo se fà le persone dotte.

Dante Purg. 22, 67.

Ako Faria (u sadaśnje doba Starigrad kakono nas tverdo uvjeravaju vidive razvaline starovite kovnice i gerçki nadpisi) bì ona, koja po svojem Demetriu Farskomu zabiliexi vrieme najglavnie domovnog sgodopisja, zaśto tad viśe neg igda u njoj okusi se svako çovjeçno pohotjenje, zadostoji se doisto, da se stavi opaz i na nje uljudnost, navlastito u pervih vriemenah. Skup muxevah iz otoka grebenitog Paro odielujuchi se, dojedri u mletaçko more „ *oraculi cujusdam admonitu* “ (*) po besiedi Diod. Sik. knjiga 15. naseljuje se na Hvarskom otoku, i sagradjuje od temelja grad, utverdi ga, i nazove ga Faria. Istok njegov, kako mni Diod. Sik. (u knjizi 15) nosi doba 390 lietah prie dosaścha Isukarstova. Śto nije doisto istinito, buduchi da Silace Kariandeno u svom Periplusu imenuje ju, a Silace po besiedi mudrih trajaśe dni (520) u teçenju śestog vieka prie odkupljenja, kraljujuchi Dario Istaspe. (Ab. Lenglet dufresnoy — Marmi d' Arondel). Izvan toga çetiri nadpisa nadjena tu skoro medju oborinah Farie, oglasena po çastnomu Gospodinu P. Nisiteu u nadometku oglasnice Zadarske (1836. broj 38.) uzjaçuju potverdjenje, kad u izjasnjenju priloxenom on ovako govori: „ *Lo stile, i caratteri e le desinenze, che discordano dal vero greco le danno una lontanissima epoca, non meno del sesto secolo avanti Cristo, anzi forse sarà stata estesa dal fondatore della colonia dei Fari.* “

Onda baś mudroznanja u gerçkoj zemlji biahu u najcvatnijemu prolietju. Solone, Anakreonte, Pitagora, Aristeo, Anakarsi... i ost. tada naricavahu njihove knjige. U istom otoku nazvanomu Paro, odkle Faria iztieçe, porodì se Arkiloko, prekrasan piesnik, koj dni trajaśe oko 15 Olimpiade (Ab. Lenglet.), i potle drugi mnozi, kakono još i u ostalih blixnih otocih. U Paru naśli su se u teçenju sedamnaestog vieka poslje dosaścha Isukarstova neki mramori, koi soderxahu jedno lietopisanje utjeśteno 264 godinah prie odkupljenja, mnogo prudno skupnovladanju knjixevnomu, i dobro poznano pod imenom „ *Marmora insulae Paros vel Arundellianorum aut Oxford.* “ Ovo sve moxe doisto prikazati osobnu uljudnost Parskog otoka. A sad po besidjenju mudrih, izputnici prinieśe domovnu uljudnost u naselito miesto osobitima gerçkim zakonima upravljajuchi samovlastito skupnovladanje. Dionizio Sirakusanski (390) ne samo neujarmì jih, nu još s njima sklopi uviest. Agron çado Pleurata, najmoguchnii kralj Ilirski, bì pervi, koj pod svoju vlast postavi ovaj otok (240. P. Farl. Proleg.)

Naimirisnije cavtjenje imaśe ova uljudnost pod Demetriom Farskiem. Ovaj çoviek, rodjen u Farii oko poçetka trecheg vieka prie dosaścha Isukerstova, bi zapinjac na kom su se obertala dielovanja onog doba za ilirsko vladanje i rimsko. Podloxnik Teute ilirske kraljice i gladitelj puka, steçe stolovanje otoka Kerfa i pridstavu Farie (Appiano); predatelj Teute i samosilnik, hitro preda svoju vlast En. Fulviu Centumalu i L. Postumiu Albinu (229) burmistrim rimskim, i stavi se njima na sluxbu, i to ne samo za vladati poslie odstupjenja ovih burmistrih samogospodiçan, ali još za dotegnuti druga i viśja çinjenja. Buduchi se sklopio mir medju ilirskim i rimskim vladanjem (228) otme za se kraljestvo, komu je s najdugovitom hropnjom hlepio, i tako prilagajuchi gerçkomu rimsko xiteljstvo, uljudi sve to veche domovinu. Ni sit o tomu, sjedè na prestolje Agrona oxenechi se s Triteutom, od ovoga odverxenom; materom nasliednika Pinea pomanjega. Ni drugo xeljaśe. Nu ovde nek mi bude prosto rieti s Polibiom: „ *Ego id esse verum existimo, quod dici solet, temeritatem saepe numero homines ad insaniam et ad nihilum adducere solere.* “

(*) Prie toga prozvana bì od Argonautah πἰτυεἰα (πιτυς pinus), kakono kaxe Appolonio Rodio u knjizi putovanja ovog puka (l. 4. v. 565.) kroz Krominsko (mletaçko more „ Ισσοτε, Δυσκηἐλαδος και ιμερτη πἰτυεια “ i bi naseljena od Liburnah (Eustakio Tessalon.)

Potlaçujuchi rimsko priateljstvo i sliznujuchi se s Antigonom Dos one (Polibio), stvara, jao jada golemoga! poraz sebi, i izorenje svojoj otaçbini. Ali imaśe vidjeti, da *il tarlo genera la morte a se stesso* (Botta u sgodopisanju Italije). Zakeralo je, sunulo je vrime nebeske osvete. Biexav k Macedoni, u vrieme obsiedanja Mesenskog grada u gerçkoj zemlji obnoch stermenito prem s malo sovojnikah preko zida prepenjajuchi se, u śto zorivaśe se, poznat, bì potisnut i smaknut. U vrieme izgonjenja otaçbina verlo derxaśe ga zadubena u mislieh (Plutarko). Bi nepripaden, berze dosude, ali nerazborit i bez pravdosudja. Tieku ovog vriemena dopadaju kovnice s nadpisom gerçkim ΔΙ, sliçno kovane od Demetria u Dimalu gradu njegovomu poglavitomu na kopnu, i one koje nosu ΦΑΡΙΩΝ, upeçatjene u Farii, gdino je bila pienezokova, nalazene medju pechinama i klisurama. Vriemena joś starijeg doticaju se pienezi nepodavna izkopani s nadpisom ΒΑΛΛΑΙΟΥ, istinopodobno samosilnik ovog otoka, i peçatnice prikupljene s' pomnjivim trudom i tratnjom velikom u tieku vremena po gospodinu P. Nisiteu, koj po sudu premudrog Steinbüchla podao je ovoj krajini plemenitog grada poznanje (Eraclea in promontorio Diomedis, postea Prætorium), imajuche s jedne strane slikovano obliçje Omera olòvoreno i bradato s nadpisom ΟΜΗΡΟΣ, poslane od njega mudrozbornim skupśtine starinistva u Rimu, i koje su bile razbistrene u oglasnici rimskoj zvanoj, „ *Buletino Archeologico di Roma* " na broju 7 Serpanja 1838 po slavovitomu Ratgeberu uçitelju pienezoslovja i starine u knjixnoskupu Gothe, koj ovako oglasi se „ *Probabilmente aveva Omero in quest' isola qualche culto particolare.* " Na drugih u svemu sliçnih pienezih takodjer joś zapazi se nadpis ΦΑΡΙΟΝ, koj to veche utverdjuje. Iz dovle tumaçenog more se doverśiti zakonito, da je Faria derxala u prevelikoj çasnosti gerçkog piesnika, i potom sliedbenim naçinom da je derxala u najvechoj cieni gerçko knjixevstvo.

Faria buduch propala (219) i razasula se, smaknula se je svaka uljudnost iz otoka. Joh! ovdie zametnuje se tek karvavih ratovah, koi opustośuju Dalmaciu. Razasutje ilirskog samovladanja u raspi Skadra pod Gentiom kraljom po hercegu Aniciu Galu (168) çini prasnuti Delmitane i Liburne, dokle u 28 godiśtu prie rodjenja Kristova zemlja ilirska, buduchi nje iztergnuta snaga, bì kakono derxava privedena u suxanstvo Rimljanah. Ali jada viśega! Narodi slavjánski uzmnoxuju se po svom kotarju śve to veche s opustośenim robnjama, joś ugospodaruju se, i napokon razliju svoj jezik slavjanski, a odtisnuju ilirski narodski, ovim stranam prijaśnji, u Albaniu, odkle bi nazvan Albanezki.

Jasnost kerstjanstva, prosterta na ovom otoku po blagoçestitomu dielu S. Dujma uçenika S. Petra (Farl. u svitku 4), razagnala je sve guste stare tmine poganstva, koje davno u teśkomu suxanstvu derxahu zavite ove derxave, i uzbudi ono ljudstvo koje idjaśe skupljajuchi se. Po tom pak buduch poplavena jaoh verlo Dalmacia od nemilih nepriateljah Slavjanah, imenovani Abari, Hervati i Serblji, (Procop. l. 3. c. 40 Blondo i Porfirog. c. 31 e 32) i raztergnuta amo tamo, bixavi Solimjani (639), u doba kraljestva Cara Eraklia Augusta, doselili su ohsitane otoke, i tako presadili su śtogod domovne uljudnosti osobito u Hvar, koj uzkersnivaśe. Ovaj otok zbog mnogoçestne promjene stolovanja, najpervo pod carima rimskim, potom gerçkima, i napokon u vrieme Kostantina Porfirogenita istoçnog cesara, pod vladanjem gusarah, stoperv razluçenih, i Serbljanskog traga, lagotno popirjaśe. Nu god. 987 buduchi da ovi Neretvani bili su zapuśteni od sadruxenih uvjetom, i zato oboreni i satreni po Pavlu Orseolu u pomorskom ervanju, ochuti Hvar jaram sladji t. j. Mletaçki Joś god. 1141 imaśe svoga najparvieg Biskupa Martina, nazvana „ *Episcopus insularum* " (Farl. u svitku 4). Ali iznova upao je pod kraljestvo s razliçitom sriechom sada gerçko, sada ungersko, i sad mletaçko, dotle da god. 1419 bì prodan s' ostalim otocima od Acilia Kapena viechu mletaçkomu, komu ostade u podloxnosti do razasutja (1797) onog skupnovladanja glasovitoga. Po svemu ovomu poslednomu redu razliçne ubornosti, Hvar vladao se je po sve svojima prerazbornim zakonima kakono se vidi iz gradskih zakonah sloxenih god. 1331 (al mnogo prie obiçanih) u vrieme Franje Dandola duxda mletaçkoga, a oblastnika Ivana Loredaona. Evo ti jih u kratko:

Gospodovanje se sadarxaśe u jednom vechomu i manjemu saboru plemenite gospode, kojoj bi na glavi knez; verhu opchenog bitja imaśe osim tieh śtogod moguchnosti i ljudstvo; bivahu parci, pisalci, brinutnik gradske obchine i razsuditelj, i tako bi vladanje puçkovlaośko. Zakoni tu biahu svietovni, odsvadni, nadbraniski, i verhu mirnoxiteljstva, ali svietovnih ne jedan hip sloxen; i opravitelji, za izpuniti hotjenja preminutih, kad od bastiniskih al po neizvernosti izverśiteljah opornçnih ne bi bila u tri miseca doverśena. Pravde medju branjenih spustivahu se na sudce obrane. Iskuśaoc imaśe obrediti mejaśe medju baśtinam, i tako uztegnuti tudjopriuzetja. Nadredbenih ogledatelj svernivaśe pogled na lupeśtine poljanske, kakono i straxani njivah zapazivahu i okrivljivahu śkode. Za potverditi kvarenja poljska ne preteçecha pet pletah biaśe zadosta prisexba. Zabranivaśe se za uzderxati dubrave i potom da nebi prenestala poljana texanju hrane u nika miesta usadjenje lozah. Biaśe lieçnik, ranarnik, predstavnici plavoshrane, prigledaoci luke, zakoni verhu tverdih nametnutjah, mornarah, kormnikah, i dieljenja plienjenja u vrieme rata. Dieca bez razlike spola nastavahu u nasliedje ravnim naçinom; ali dom gradjski pristojaśe se samo muśkomu; naredba verlo uljudna i pametna, osobito podobna za produxiti bratinsku ljubav u obitelih; i pohraniti diçnost plemena.

Potla ovoga doba, kakono je liepim svakojakim vochem rodio, da nazvan zakonito bi mirisni, onako je dao vriednih ljudih, koi cvatili su u knjixestvu ne samo, dali koi na glasu bili su porad velikog znanja i kripostih a osobito medju Biskupima „ Dans le quinzième siecle, la ville de Lesina a produit plusieurs savans dont Vincent Priberio rapporte les noms dans sa harangue de origine et successibus Slavorum, prononcée en 1525 " veli Fortis u svome putovanju po Dalmacii. Imena posliednih, kakono Ektorovicha, Priberia, Anibala Lucia, Bionda.. i ost., koima odavna smert lieta prekrati, i Nisitea, Macheda, Plancicha, Budrovicha... i ost. koi liepi vienac svojoj domovini sada upletaju, jesu opchena. Zaglavujem napokon s besiedom slavnog Otca Farlata (Pars. 2. Prol. c.6). „ Pharia nobilis olim græcorum colonia... græcis litteris celebrata et latinis, rerum gestarum gloria et nominis fama...—

D. S. Ljubich Starogradjanin.

BASNA.

LISAC I LAVORIS.

Zamiśljen lisac sidjaśe na uliśtu od svoje jame. — Śto si se opet tako zamislio? Upita ga xena lisica. Hm! reçe lisac: Malo prie proide ovuda Risopas, i pozdravi me tako çedno i uljudno, još prie nego sam ga ja pozdravit mogo. — Śto li da to znamenuje? — Lisica. Idi budalo? śto bi to moglo znamenovati? Lisac. To che ti moja xeno znamenovat, kakvu god dvornu sluxbu. Nepoznajeś bo ti Lavorisa, ako scieniś, da me je on zabadava pozdravio.

Tako misli svaki siromah, kad mu se koji plemenitaś, ili velikaś prie pokloni, nego ga on pozdravit moxe.

I. A. B.

ZAGONETKA.

Igra kolo dvanaest sestarah,
Divne vile, śto neimadu tiela,
A nalik je jedna drugoj s ciela,
Ko je nalik kaplja kaplji s gara.
Çudno kolo sviet che nadtrajati,
Premda s kola sve na istoj stazi
Jedna vila za druhom odlazi,
A nikad se nijedna nevrati.
Çudo veche — da nam sviet ostavi
Kadgodj vila odilazi koja,
Jauk tuxan svog izusti broja,
Dvanaest putah zadnja se ojavi.
Kad se tako sva druxba izreda,
Eto drugieh dvanaestero sekah
I tako che trajati do vieka:
Srietan, ko ih osvojiti gleda.
Ko mi bratjo vile te poznaje
Ko l' che kazat odkuda se rode,
I kad vilah dvaput dvanaest ode,
Ko po njima za vieke nestaje.

Ivan Tèrnski.

Predjaśna Zagonetka znaçi: Kotor grad, koi se smione u ustih kotorskih dixe.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 6. — **NA 10 VELJAÇE**

ZORA DALMATINSKA.

II. GODINA — **1 8 4 5.**

Ovaj list izlazi svaki ponedieljak. Godišnja mu je ciena **4 f.** u Zadru, a po ostalih miestih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cielu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zamienu za kojmudrago narodni oli strani list.

PIESNIÇTVO.

Pčele slavjanske.

od

P. PRERADOVICHA.

U snu jednoč, u mučnome lovu,
Vila me je planinkinja srela,
„ Pogledajder „ reče „ zemlju ovu,
Puna 'e cvietja, puna voća zrela,
A iz cvietja, iz voća se čuje
Silni žamor od silnieh pčela '.
Od veselja ove pčele zuje,
Vidiš, ciel dan a ciel danak rade:
Gdie je cvietić i pčelica tu je,
Traži, skuplja, za odmor neznade,
A kad večer ih k ulištim vratja
Puna 'e svaka slasti i sladke nade.
Ove pčele to su Česka bratja
S pobratincim Tatre i Morave,
Negledajuč jel' im trud se platja,
Nežaleći ništ u ime slave.
Oni kupe iz svakoga cvieta
Slavjanskoga svaku slast i sprave
Ju potomcim u ulišta sveta,
Nad Moldavom koja zlatno sjaju. "
Kriepki puče! tvoga žitja lieta
Bez dietinstva knjige nazivaju,
Jer si odmah *Krokom* koračio,
Kojeg stope sad se još poznanju.
Od te dobe *krok* t' je uviek mio,
Od te dobe uviek dva koraka,
Dočim drugi jedan, si činio,
Vriedni značaj lava dvojrepaka!

Marii ***.

Ja te ljubih — al do groba
Ljubav naša dospiela je
Nit povratku pèrvog doba
Itko od nas drugo haje;
Grubo t' našoj jer mladosti
Vaj! udieli prem xalosti!

Vech stupaji naši sèrnu
Na protivna sazma hoda;
Ako k jugu tvi s' obèrnu
Tèrću moji put zahoda;
Kako duša, tak za cjelo
Nek razlučno bude i tielo!

Ali za šta još tužnica
Miso sèrcu mira ne da?
Za šta u svih ženskih lica'
Njeznu sliku svudar gleda?
Svud ište kroz te siene,
Da pomladi nje spomene?

U sred tminah dugih nochi,
Kad se gubi svaka slika
Za što sama svedj pred oçi
Ostaje mi nje prilika?
Niema, gluha, mrazna, biela
A nit plaçna nit vesela?

Ah! ne boj se sèrce tužno,
Nema tebi veće boja,
Nit che drugo milost ružno
Lišati te tvog pokoja!
Pod udarcem pèrvjem puknu
I viekoma ti umuknu!

Ali dugo obvonjàne
Ruže miris nam ostaje;
I kad gudbe gdje izbrane
Utieši nas sklad pievaje,
Dugo u uših sladke rieči
I taj sklad nam blago zveči.

Or. P.

JEZIKOSLOVJE.

Rieç pisateljima.

Da su meni çupave siedine na chelavoj glavi miesto što xuti bèrci lice mi uresivaju, moxe biti da bi ovaj sastavak nazvao svjetom, iskajuchi da mi kašljavi glas poda vriednosti slovima; ali po srechi kako mi se još mladost po xilami razlieva, tako treba da ištem drugieh pomochih mojemu govoru, i da na same razloge naslonim njegovu pravednost; posao vèrlo trudan i texak. Vi pisatelji ilirski, o çiem trudu ja se ovdie bavim, budite mi u pomochi. — Jest nekoliko od vas, koji mislu da svaka tudja rieç nalazecha se u slavjanskom pisanju kako gnusna mana narodnost knjixestva uvriedjuje i na nju, ako ju po srechi susretu, grubo se nahumoru i na pisatelja, koi se njom sluzi, još gore psuju; a jest drugieh koji ne toliko u çistochu korienah slavjanskih postavljaju narodnost knixestvenu koliko u naçin slaganja rieçih i u upotrebljivanje narodne phrasologie, u syntaxi i u stylu. Na koju od tieh dviu strankah mi gibamo, i na koju bi smo htieli vidiet za sad nagnutje sve knixestvenike, lasno che upoznat çoviek kad bude ovu našu rieç proçitao; ali treba nam najprie, da nam njeka razmišlenja put sprave; i to su ova.

Europeinska izobraxenost nije plod jednoga naroda samoga nego sviuh skupa kroz mnogo trudah i brigah dobit, za to se dogodi, da iz tog miešanja ljudih i plemenah, kao historiçni spomenik, osta u razlicih jezikah biljeg, po kojemu se ne samo prikaxuje borba i pridotitje tudjinstva nego još i upliv toga naroda u sastavljenju europinske zgradje. Sve te razliçnosti uçiniše, da na vèrhu svieh našieh jezikah gospodjuje njeki konventionalni jezik, od razliçnieh sastavljen, svakomu poznati, koi svedj šire medje raztexe i s koiem se ne sluxit prem je trudno a kad hocheš toçno govorit baš i nemoxno.

Pribitje toga jezika javljivaju nam one iste rieçi što su tehnike nazvate, jerbo u tehnologii osim gèrçkih i latinskih slovah nalazimo mnoxtvo barbarskih, oliti arapskih kako *almanak, algebra alchimia chemea alkoran alcali* i t. d. oliti germanskih kako *gas*, *finnglas* i drugieh, koje vech sad i najoštrii puristi primljaju dobrovoljno. Ali tehnologia nije nego jedan dio toga jezika, a ostala se ne s manjim razlogom priporuçuju navlaštito nami slavjanima. Ne ima dvoibe, da s napredkom izobraxenja uzmnoxavaju se i raztriebivaju se svedj veche naše misli i naše idee, koje trebuju za to svaka vlaštitoga slova u jeziku, kakono svoga biljega; ali izobraxenost kod ostalih narodah uçinila je, xaliboxe, dosta dulji tèrk negoli kod nas slavjanah. Za to mi slavjani niti moxemo psovat na naši jezik kad god ga nadjemo slaba u izgovaranju tieh napredkah izobraxnosti europeinske, niti je moguche da jezik uzima biljeg u sebi onieh ideah što u slavjanskoj pameti nijesu jošter dozdrele. Tko je kriv tomu? Nešto nesrechno stanje naroda i nevoljna njegova historia; nešto karakter ponajviše bojniçki našieh pradiedovah, a nešto i nehajastvo našieh uçenieh ljudih, koji su voljeli sredstvom jezikah tudjih nauçiti razliçne nauke nego misliti k stvorenju vlaštitog podobnoga. Jerbo jest i kod nas slavjanah ne malahan broj ljudih, koji silom svoje pameti mogu stati uzporeda s kojemu drago od tudjinah ili oniem ljudima, koi su prosti narod

prem prelckli, manjka sa sviem za sad jezik podoban za prikazati domachim napriedak europeinski. Biuchi dakle gotovi za osvojit plod sveobchega napriedka, ne ostaje njima druge pomochi nego prigèrliti onaj konventionalni jezik iz tudjinskieh slovah sastavljeni, kojim se vech i ostala europa sluxi. Istina da nekoliko od našieh ne moguchi terpiet to ulievnje tudjih rieçih u našemu govoru, promislili su priniet u naški jezik najviernie što mogoše te tudje rjeçi, ali osim da tiem prevoditelj, kako bi Terentius rekao :

„ *Ex' Graecis bonis latina fecit non bona;* "

jest i drugo da pamet usilovana svaki put prilikovat taj nepoznati prevod s poznatiem originalom, gubi ne samo vriemena nego i jakosti i vriednosti, a najviše jest pak i to, da u tomu konventionalnomu jeziku logiçko znaçenje svakoga slova ne soglasuje se s njegoviem gramatikalniem znaçenjom, na pr. „ Geometria " sasviem da po imenu znaçi „ Zemljomierje " i pak u cieloj geometrii ne nalazi se nauka za mierenja zemlje; tako i Astrologia i Alhimia i mnoge druge. Vidi se dakle oçito da taj system prevodenja jest po svemu opak i narazloxivi. Ne ostaje dakle drugo nego primiti dobrovoljno sve te rieçi tudje, koje sa sviem da po tomu obogatit che naš jezik, ne mogu paka nikako oteti mu originalnost, prem su bo razliçni korieni slavjanski od ostalieh za moch igda se pomiešat.

Ako tkogodj još biva, koi se samnom u razlozih ne sudara, tomu pokazat chu izgled niemeckieh pisateljah, koji se ne stidu upotriebit, kadgodj im dodje pod ruku, francuske i latinske rieçi, pokazat chu mu izgled sviuh poljskih i ruskih i çeskih knixestvenikah, koji ne mislie pogèrditi slavjanski jezik, kad se sluxu tudjim rieçima i od našieh pokazat chu im iz medju starieh komedie Nalješkovicha i Darxicha, iz medju novieh diela Dositheja Obradovicha; i mislim da iza toga tkogod gleda slovcnost, ne kako ludu zabavu bezposlicah, nego kako veliko sriedstvo narodnoga blagostanja biti che sa mnom u soglasju.

Or. P.

Čemu ogovaranja?

Ima jedno žalostno, ali bo u čověčanskoj naravi duboko ukorenjeno ukazanje, da su ljudi veoma nagnuti, poštenje i dobar glas svoga iskernjega ocèrniti, njegova děla ili govorenja tako dugo na sve strane okrětjati i prevratjati, dok ikakvu ljagu ili manu na njimi odkriju. Što je zlo i opako, věruje se svakomu berljavcu na njegovu rěč, najskoli ako se to takovih ljudih tiče, koji bez svakoga prikora u dobru glasu stoje, — tad pohlepno našèrnu oni na vèrličinu, da ga sa zlobnim pridavkom : „ tako sam čuo; tako se govori, ecc. ozloglase i, ako je mogućno u blato svale; i tako proleti jedan porugljivi i nepošteni glas, ali jedna u otrov i žuč zamočena laž, kao větar od ustah do ustah, i čim dalje dojde, s tim još većja i gèrdobnia postane. Ali bo koliko truda i muke ima naprotiv jedno krasno i plemenito dělo, ili jedna obće koristna naměra dok si put probie kroz sve one cincarske i potištene duše, koje si mira nedadu, dok im za rukom nepojde, da ih barem ocèrne ili da štogod s njih oškèrnu!

Na isti način nalazi se na sajmištu javnih listovah tako obštenih i nesvěstnih ljudih, koji proti svakomu dobro mislećemu spisatelju porad njegovih mnenjah ustaju, njegovoj se dobroj naměri suprotive, děla mu hule i ime cèrne, da se čověku, koi ikoliko plemenita čutjenja i boljega uvidjenja ima, od žalosti sèrce razboliti, i on se pred licem izobraxenih ljudih stiditi mora, da je u takovo družtvo dospio. — Kako nebi zlovoljnost i bojaznost jednoga, s takovim kovarstvom nepoznata spisatelja napopala; kako nebi takovo postupanje njegov duh potlačilo i snagu njegovu oslabilo! — Ali bo s temeljitim zaufanjem i podpunim osvědočenjem neka svaki spisatelj ide, koi svoje zemljište znade, putem iskrene volje i neka uvěren bude, da pravi domorodci odurno gledaju na one, na povèršinu spete i njega huleće literarne glumare, koji samo o tomu nastoje, da sa svojim klapićanjem kod prostih i neizobraženih ljudih većji upliv i pridèržak zadobiju. Kroz odbianje koristnih i potrebitih pobolišanjah u pogled narodne književnosti misle oni većji broj naroda na svoju stranu primamiti, buduć da je lasnoća, kod starih običajah i navadah ostati, za prostoga čověka koi je malo kad u stanju, ukor proti njegovim predsudbam i manam priznati

već sama od sebe jedna ugodna i usurna stvar sve novo, bila istina i obćenita korist, ukaže mu se u protivnomu vidělu, i zato jogunasti protivnici misle, da će narodno izobraženje bez svakoga nauka dostići. Ali bo težko onomu narodu, koi bez nauka u svomu mèrtvila tupo boravi i srěćan se ćuti, kad samo svoje jednostruke potrěboće podmiriti može. Nauk je najpèrva i najvećja potrěboća, da se uz ćudoredno, takodjer i duševno izobraženje naroda i njegovih sinovah dostigne, čemu i nauk materinskoga jezika po zakonu svih njegovih dělah, to jest: po gramatici spada. Ako baš protivnici ovoga mnenja na sav glas povikuju: „ Što će nam gramatika? — Gramatika je umitja, tako pisati kako nitko negovori, i tako govoriti, da nam se svatko smihe;" tako ipak trěba znati, da gramatikalni nauk jezika duševnu snagu probudjuje i uzdiže, i kroz neodložno věžbanje krěpi; naše znanje razprostranjuje, naš razum izobražava, ukus čisti i ćutjenje za sve plemenito i veličanstveno u življenju uzdiže. Mladić, koi svoji materinski jezik pravo i pravilno pisati i govoriti zna, zadobie toliki naprědak za duševno izobraženje, da je istom on za dělotvorno življenje vèrsnii i domovini koristnii, nego li onaj, koi bez svakoga pravilstva samo prosto, pučko narěčje govori.

Moradu li se dakle narodni spisatelji najprie temeljito govorit naučiti nego si slobodu uzmu, da javno kao učitelji naroda pisat mogu? — Od pokle su plemeniti i hvale dostojni domorodci udrěmanu narodnost probudili, nastupiše stari i mladi spisatelji, još nepripravni i kao iza sna, na domorodno pozorište, da učitelji svoga naroda budu. Ali bo većjim dělom obavljaju oni taj težki posao jednostrano, bez temeljita i podpuna znanja književnoga jezika, i bez obira za obćenitu korist. Svaki bo samo onako piše, kako se kod njegove kuće govori; malo ih je, koji o toj stvari pokoito i nepristrastno razsudjuju, a još manje, koji si truda daju, da pomanikanja u svomu narěčju iznajdu i njih malo po malo svèrgnu. Kakova je korist, uvěk o slozi govorit, kad nitko neće da svoje pogrěške uvidi i popravi? Da od krivih mnenjah i zlih običajah odstupi? Sloga se može samo onda dostići, kad se sva pomanjkanja u jeziku, ili bolje rekuć, u gramatici iztrěbe, i sa starim predsudbam odbace; ali bo će to veoma kasno biti, buduć da svaki samo svoje brani i drugomu veli: „ budi složan, " a sebi neće nitko da to rekne, niti da što od svoga popušti! — Tko dakle temeljito izobraženje materinskoga jezika za pèrvu potrěboću i za temelj narodne književnosti smatra i ono, što je u njemu istina i potrěba, prizna, taj je već u kolo sloge stupio; a tko tvèrdoglavo kod netemeljitih i jednostranih mnenjah ostaje, i još k tomu u najpolištenih izrazih svatkoga ruži i huli, koi za tu plemenitu svèrhu svoja mnenja objavi, taj ne samo da razdor medju druge sije, nego i naprědku narodne književnosti škodi. Hulenja i osmihavanja naměsto temeljita nauka i uputjenja, nisu na svomu městu: to ogorčava, a nenauči. Svatkomu budi slobodno, svoja mnenja za obćenitu korist izjaviti, ali bo tko hoće naprotiv da pravo zadobije, neka se krotkih rěčih i jakih uzrokah služi, i neka se toliko netèrsi, da svoga protivnika u osobi narodnoga priatelja uvrědi i osramoti, koliko da ga osvědoči i nauči. Evo kako „ Horacio " o razsudjenju priateljah kaže: „ Mi se doisto nesmiemo na poskvèrnah naših priateljah većma narużiti nego jedan otac na poskvèrnah svoga sina. Otac, ako sin njegov škilji, veli, da on malo na stranu gleda. Ako li od patuljka većji nije? Ja nalazim, kaže on, da je kod njegova sitna struka, sasma dobro uzrastao. i. t. d. Mi bi na isti način s našim priateljim postupati morali. Ako je koi zaisto skup? Nedaj Bog, on je samo dobar gospodar. — Ako li se mnogo hvali i silom ponudjuje? Nije tako, nego je samo gorućnost, svojim se priateljim udvoran pokazati. Drugi je, ako hoćeš, prežestok i preprost u svomu govoru? Vi niste pravo smotrili, recite dapače, da sèrce i iskrenost posěduje. Ako li je gnjevan i prenagao? Reci, da je živahnost. To je, kako mislim, tajnost, priatelje zadobiti i obdèržati. Ali bo naša opakost dotle ide, da mi i iste njihove krěposti u zloće prevratimo, i najslavnie, što oni na sebi imaju, izštetimo i pokvarimo. Ako li je čověk duševan? Vi ga malo vrědna zovete. Ako li promišljav? Vi velite, da je trom i tup. Ako li tko u ovih vrěmenih, gdi zloba i

navidost vladaju, na taj način na oprezu stoji, da se svim nesgodam i omražnjam oprěti i ukloniti znade? Umah ga za sumnjiva, pretvorena i lukava dèržite. Recite dopače, da je uman i pametan. Jedan drugi, koi u svojoj nedužnosti jednoga ugledna čověka neslutnim govorenjem u njegovih poslih ali mislih pretèrgne: tomu, velimo, sasma um čověčanski manjka. To će u istinu reći, proti nami samim posve štrogu osudbu izustiti! Mi nimalo nepromišljamo, da se nitko bez poskvèrne rodio nije, i da je samo onaj, s najmanjim poskvèrnam, najbolji. Kad jedan priatelj, koi živiti znade, moje nedovèršnosti pram mojim dobrim svojstvenostim razvagne, neka se, ako hoće da ga ljubim, na dobru stranu nagne, najskoli, ako dobre svojstvenosti zločeste pretežu; i neka zatim računa, da ću i ja to isto smilovanje zanj imati. Tko imati želi da se na poskvèrne njegove osobe nenaruži, nesmi takovih trušakah ni na svojih priateljih opazivati. Nije li pravo, ljude štedit, buduć da i mi štedjeni biti želimo? I ako vendar sa svim tim nemogućno ostane, da iz našega sèrca onu klicu od gnjeva i jada, što mudroznanci razljutjenost zovu, s ostalim manam našega glupoga spola sasma iz korenimo, tako daj da svu našu pamet ujedno sastavimo, za moći stvari s jednom tako pravom měrom razměriti, da pregrěšenja, koja se proti nami učine, nikad preko njihove vrědnosti nepedepšemo.

Cvio Bernđušić.

POLJODJELSTVO.

Uprave za zemljotexanje,

poklanjene texacim svoga naroda Dalmatinskoga.

Jedan od najpoglavitiih i najpotribitiih çlanjah ljudskog uzderxanja i napridka jest zemljotexanje; iliti naçin za višto i okretno raditi o zemlji, to jest u polju, u berdu, u vertlu, i posvuda gdi moxe doprit plug, lemiš, ralo, motika, mašklin, kosor, kosir, kosa, serp, sikira, pila, grablja, brana, tralje, vile, i sve ono što je od potribe jednomu texaku, ili vertlaru za dovesti svoju radnju na jednu dobro upravljenu sverhu svoje cilovite koristi, o kojoj visi vas njegov xitak i opchenski napridak; paçe i xivot isti. Radi çesa kakva ikad imade biti njegova pomnja, kakvoli nastojanje za podpuno se uvixbati u svojim poslim texaçkim, koji razgledaju ovu opchensku korist i çestitost, koja se zadobiva po upravam i nastojanju jednog znanog i urednoga zemljotexanja.

I sasvim da je zemlja u opchinu po svojoj naravi podobna i spravna gdi više, gdi manje izvesti svoju plodnost; ništanemanje naçin za nju texiti, i iz iste plod izvoditi nije svakud jednako poznat. Mi vidimo da gdi se o zemlji bolje i urednie radi, ondi iz iste viši napridak i korist dohodi. Ondi pak gdi je zemlja zapuštena, i manje poznato njezino texanje, oçito je da slabi, ili nikakav plod iz nje moxe se çekat: — iz çesa pozatim slidi, da je više i glotnie siromaštvo u onom puku: — da je viši glad i çestji pomor, a sverhu svega da je višja danguba i linost u gradovim i u selim; jerbo brezposlica poradja svaki zlotvor i opaçinu; tako da nevoljni çovik ostaje svedjer pod jarmom jednog vikovitoga zla upravljenja i izgubljenja. Evo što poradja jedna brezposlenost i danguba: — zlocha toliko merzecha od svakoga, i u svim vrimenim. Bog bi hotio, da ovog betega nije çuti i u našemu puku!! Ali kad stanem poništo razmišljat, vidi mi se da ovog nepriateljskog zlotvora imade više negoli po drugim mistim kud sam prohodio; i da u našim xitnicam nahodi se više ljulja i šene, nego pravog xita.

Naš texak ore, kopa, kerçi, sije, sadi, rixe, siçe, naverche, i znoji se çudo brez pravog poznanjstva, i brez pravih upravah zemljotexanja. On sve to çini po samom obiçaju godixbine, i po zanajviše kako mu je i njegov stari radio; i zato meršavne plode on dostiguje sa svojih zemaljah. Ali kad bi on k tomu nadodao jednu bolju i stavniu upravu, u kojoj bi izašao na prostorie uvixban, desetrojstruk, nek mi nije zamirno rechi, plod mogao bi on vadit, i tako u svemu obilni xitak dobivati.

Nebi baš uprav ovdi mogao rechi, da je naš texak, opcheno govorechi, lin i slab u svom poslu texaçkomu, i da xali svoj trud uloxit u radju; koliko bi mogao rechi da neznano on texi

svoje podvornice. On trudi, kako reko na taj naçin, da se u kervavu znoju, moxe se slobodno rechi, vas okupa. A kad bi on trudio na naçin drugih viðtih i umitnih texakah, nebi ni deseti dio naš radiša truda çuo; i tako bi çudo višu korist sebi, i kralju prinosio.

Uzrok je ovog našeg slabog napridka, da nismo nikad inostranske texake u našu derxavu uvodili, kako su drugi narodi çinili; po çemu bi se moglo dostignuti jedno bolje i koristnie zemljotexanje. Dok je Dalmacia bila bogata u rudam svake verste jagmili su se obanju od najdaleçniji mejašah kralji. Sviju bo vrimenah zgodopisja to nam svidoçe. Ali su malo zlata iznosili Rimnjani svake godine iz samoga Mosora planine kod Solina? A iz tolikih drugih gvozdnoplodni planinah? Biše ona jednom zlatne brade derxava, pak kad joj zguliše bradu, osta i dan današnji golobrada, i goloberka. — Naša je zemlja i od svoje naravi sladka, i zato mal da ne opcheno plodna, što nije vidit u mnogim drugim derxavam ovako, mogu pohvalno rechi. I sasvim da je ona kerševita više nego ravna, plode zadosta lipe i obilne prinosi: niti se baš uprav moxe rechi da je zapuštena i neuredjena posve, kakono se niki varaju tuxiti. Meni su zadosta poznata i njihova mista koji se tako tuxe, i vidio sam da nisu posvuda bolje uredjena nego kod nas. (*)

Druga je stvar rechi neumitno se radi, ili moglo bi se bolje. Niki je prikor, mal da ne po svuda. „ Dalmacia puno je zapuštena u zemljotexanju". Eto recimo da je tako; ali nedopustimo. Pitam ja do koga je to da njezini napridci u zemljotexanju nisu kako u drugim nikim mistim?

Njezini stanovnici za Mletaçkog skupnovladanja, valja uprav rech, bili su zapušteni i u tomu, niti je uba nama za tu sverhu napridke poljske nastojalo pouzdignuti, i k nama uvodilo radiše vištake iz drugih mistah, koji bi nam upravili texaçke posle, i na bolje naše texake u njima uvixbalo. Šta da bude se çinilo i uvodilo, jedali bi na dan današnji sadašnje vladanje malu korist i dohodak vadilo iz naših plodnih zemaljah? Jedali nebi naši stanovnici bolje i napridnie stali? Brez svake je sumnje. Ali se je nadat u milostivo nastojanje ovog pomnjivog vladanja, pod kojim çestito i mirno sluxujemo, da che naša derxava i u zemljotexanju, kako i u svemu ostalomu, sve to vechma napridovati, i vechu korist sebi, istomu prinositi. — Što reko, da je ova naša derxava, koja nije najmanja iz medju ostali na serdcu Slavnoçestitog Dvora Austrianskog (kako je bila i vazda) keršna više negoli ravna, to je xiva istina. Ali nevalja tako odma siçimice rechi da je zapuštena, i neuradjena. Vidio sam dosta i po drugim mistim, a osobito po Ungarskoj, lexeche zemlje, i ne malo zapuštene, na kojoj bi mogla biti bilica pšenica, vochka i gora svake verste. One lipe ravnice puste tute planduju, i neuradjene! Ah! reko da je naša Dalmacia toliko ravna, i da su taki pokrajci našeg kerševitog primorja, koliko bi se ikad tute pomnja uloxila! gdi se tute, moxe se rechi, iz suhoga kamena trudno xitak traxi izvaditi; i sasvim tim xive se ne glotno, i ne najgore. — Vidio sam jošte po štogodi i po istoj Nimaçkoj gornjoj i donjoj, gdi bi se još ne malo xelilo da bude bolje uradjeno texanje; i izvedeno na višu sveršenost; jerbo i po njoj ostaje dosta zapuštenih tegovah. I sasvim da je nimaçko podnebje zadosti oštro i jidovito (što je sve pitomnie i blagie taliansko, gdi je poljska radja u svoj svojoj doveršenosti) iz çesa lasno se moxe sudit, da njezino zemljotexanje nemoxe biti uredjeno tako kako u drugim mistim gdi je viša vruchina; ništa nemanje radi velikih upravah zemljotexanja, i vištine onizih texakah donosi ona po vrimenu obilate svoje plode (*sliedit che.*)

Verdoliak Imochanin.

STARO PIESNIÇTVO.

Prevodi iz Horatia.

I.

(*Od: I. lib: I Maecenas atavis etc*)

Mecenate, koj s' iz davna
Kraljevskoga hreka niko,
O utieho mâ poglavna,
O presladka moja diko!

Njeki hlepe oprašiti
Vlasi u igram Olimpskime,
Da prie budu k cilju priti
Na kolima goruštime;

(*) Dèrxao sam sverhu toga osobiti javni razgovor kod Priuzvišenoga Gospodina Opchenskog Upravitelja zgradjah Nadvojvode od Myrbacha u Beçu, i znao sam dokazat jeli tako ili ne.

Da slavnoga puni uresa
  Medju umèrlim vechma sjaju,
  I uzadju do nebesa,
  Gdi Bogovi stan imaju.

Çest tristruku njeki xudi
  Rimskog puka stech vèrgljiva,
  Njeki britkom kosom trudi
  Çistit prostor xitnih njiva'.

Po guvnieh od Libie
  Njeki skuplja mnox pšenice,
  Otriebljenu i spremi je
  U prostrane svê xitnice;

Pokloni mu blago Atala
  Bitje nebi promienio,
  Nit pomorac bies bi vala',
  Plavi u slaboj prebrodio.

A tèrgovac çim se ugleda
  Spet na moru zle od godine
  Vas predobit strahom preda,
  Hvalech kopno i baštine.

No kad more uzmamienu
  Silu utaxi, sunce izide,
  Plav naçini razrušenu
  I opeta brodit ide.

Na' cheš i onih koj' provode
  Vechi u hladu dielak dana,
  I uz tihi romor vode
  Prazne çaše vina izbrana.

Mnozi na boj naglo teku,
  Kî 'e materah svih skonçanje,
  Çim bojnieh trublja' u zveku
  Iznahode uxivanje.

Lovac milu ljubu ostavi
  I pod golim nebom stine,
  Košuta se il objavi
  Vepar mu uze il razkine.

Vienac spleten od bèrštana
  Diçna plata što 'e mudrima,
  Sred jasnoga neba stana
  Mene druxi s Bogovima.

Hlad dubrave od zelene,
  Skup Satyrah, lake i Vile,
  O tamnoga puka mene
  Daleko su razluçile.

Ako Euterpe svèrdonice
  Meni uzsliedi poklanjati,
  Slasnu i liru Lezbinice
  Polymnia mi ne sukrati;

Ter lyriçke medj piesnike
  Ti me budeš postaviti,
  Nedospietne pun chu dike
  Glavom zviezde dohititi.

II.

(*Od IX Lib. I. Vides, ut alta stet nive etc.*)

Paziš kako zabieli se
  Bèrdo s sniega visokoga,
  Pod tegotom ter skuçi se
  Dublje gaja uvehloga;
  I zich zime mrazne i prike
  Ustavile tiek su rike.

Priatelju, obilnime
  Dèrvljem oganj takni i draxi,
  I mèrzetje ledne zime
  Xestoçinu s njim utaxi;
  Vadi iz tmasta kuche stana
  Chmulu vina izabrana.

Puštaj Višnjim misli ine,
  Kî bies vietar' uztezaju
  I njih inad sred puçine
  Umirene satiraju,
  Da njihova silnost plaha
  Veljim dubim' vech ne maha.

Što che paka sutra biti
  Sasvim traxit ti ostavi;
  Što uxivaš sad na sviti
  Srechnu u dobit sve postavi;
  Mlad si, vrieme tvê ne gubi,
  Tance i liepe dikle ljubi.

Prie neg glava ti posiedi
  Tvê u igrah trajaj vrime,

Nochi slatko ti provedi
Xamorima u tihime,
I za izpunit ugovore
Dopan k mladoj ti na dvore.

Sad je vrieme da skrovena
Posmiehom se tebi objavi,
I od tebe zaljubljena
Primi biljeg nje ljubavi,
Kog' joj dixi s pèrsta il s ruke
Bez nevanja i bez muke.

Iz rukopisa
Dr. Gjura Higje Dubrovçanina.

BASHA.

Sokolovi.

Mlad njeki sokol, istom politar, uputi se pervi put izletiti, gdje ga u tomu poslu mlogo drugih i starih i mladih sokolovah gledaše; stari muçech, a mladi se smijuch jer pervo letivo biaše slabo, nemochno i nestalno. — Stari jedan u svemu jatu najrazboritiji sokol, pristupi k onomu što se je najviše smijao, ter mu, oštro ga pogledavši, reche: Xao mi je što si takve kratke pameti! „Za što to?“ reçe mladac. Za to jer vele kratku i prekratku imaš pamet, kad se moxeš tugjoj slabosti sperdati, i to s onoga duba, na koga prie malo miesecih još kod svega tvoga truda, nisi mogo uzletiti.

Da bi se oni, koji çestje mladjanog spisaoca nemilosredno ruxe — svoje u mlado doba naçinjene spisotine obazrili, i promotrili jih.

I. A. B.

KNJIXEVNI OGLAS.

Objavljenje.

U tiskarnici Bratje Batara u Zadru, utiskuju se različne stvari sloxene po **Petru Ektorevichu** *piesniku petnaestog vika pod naslovom „Ribanje“.*

Ovo tvorenje uredno pritiskano u osmini maloj na hartiji i pismenima pozivu podobnima, izlaziche na svitlo po mladomu litu 1845.

Ciena mu je 30 kr. u srebru. Primaju pridbroj u Zadru Bratja Batara, i svi oni, koji budu diliti ovaj proglas.

Ako se pomotre ove knjige od strane knjixevnosti, nalazi se u njih bistro naš pravi nariçaj, xitkocha u stihih, sladost u riçih, lakomost u pisanju, hitrina, razmniva u smišljenju, i druge uljudne kriposti, koje je trudno dokuçiti. I za ne prikazati se slobodan i dioniteljan u takvom sudu, prinosim samo potverdjenja dvaju glasovitih ljudih, i u domorodskom jeziku verlo uviex banih.

Blagoçastni otac poboxnih uçionicah **Frano** *Appendini ne samo u pridgovoru slovstva, ali bolje u knjizi* „Notizie Istorico-critiche della Storia e letteratura de' Ragusei“ *ovako govori*: „L'Ektorevich é più robusto de' Ragusei e in merito di lingua non è punto ad essi inferiore. Qualora esistessero (*njegova tvorenja*)... in qualunque luogo della Dalmazia, si dovrebbero ristampare.“

Stiem jošter blagosudje više Ektorevicha gos. A. Kaznaçicha u oglasnici Zadarskoj god. 1839. na broju 85. „Pietro Ektorevich con le sue eccellenti egloghe e classiche versioni, in cui mostrò forza e sublimità, da non degradare i Ragusei.“

Nadam se da che se mnogi ljubitelji narodnoga jezika rado pribrojiti na dilo ovoga vele vridnoga i slavnoga spisatelja, po kojemu se znade da prie çetiri stotine godinah naši stari su çisto govorili, kao i danas što govore, ter tako za veliku našu diku potverdjuje nam starinski naš jezik, i obara mnenje onizih, koji brez temelja pripovidaju, da još i u ono vrime drugaçije se govorilo (V. Broj. 31).

S. Ljubich.

Predjašna zagonetka znaçi: — dvanaest çasovah ili urah, kao bieguche çerke vriemena, a kad ih dva put dvanaest ode, onda noch i dan po njima nestaje.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 7. —— NA 17 VELJAÇE

II. GODINA —— 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedieljak. Godišnja mu je ciena 4 f. u Zadru, a po ostalih miestih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cielu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjizarnici izdateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svezuji ne primaju se, ako nisu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zamienu za kojmudrago narodni oli strani list.

PIESNIÇTVO.

PIESNI STANKA VRAZA.

Izvadjenje iz novog njegovog dêlca „*Gusla i Tambura*" (1)

Udaljenoj. (2).

Mlada krasna domorodko!
  Cérnokosa, bêloruka!
Znaš li vrême kad mâ desna
  Vila ti se oko struka?

Od sto svêćah sjá dvorana,
  Od sto zvêzdah' krasnih očiu
A ja htio, bi sad, da mogu,
  Taj noćni dan sastàrt noćju.

U kolo se momčad hvata,
  Al nij meni do zabave,
Već ja žudim ko što lani
  Igrat s kosom tvoje glave.

Žudim čarom od cêlovah
  Usta moja k njoj priljepit,
Gledajuć ti cárne oči
  Za ostali svêt oslêpit.

(1) Vid. Književni oglas na kraju ovoga lista.
(2) U glas metnuo *Berko Livadić.*

Sestrica.

(*Romanca.*)

„*Solingo vissi senza speranza*".
Luigi Carrer.

Živuch samotan bez svake slasti,
  Márzih na vênce, plêse i časti,
  Za radost mártav, za ljubav hladan,
  Svak mi sastanak bjaše dosadan,
  Dok tvoje stidno nevidêh lice,
  Sladka sestrice, sladka sestrice!

Kad me nanesla párvi put sgoda,
  Te te ja vidêh u našeg roda,
  Duh mi kazaše: „S tom se već skobi!"
  Al neznah kadê? u kôj li dobi?
  Nu sèrdce reče: Ovo ti j' lice
  Tvoje sestrice, tvoje sestrice!

Sestrice! ime, draže od zlata!
  Sad stopàrv ćutim, čim si mi data,
  Da nejma dražeg sárdašcu slovca
  Ni ime „druga" ni glas „ljubovca";
  Za to će vêk mi orit pêsmice:
  Zlatna sestrice! zlatna sestrice,

Naći ćeš tragah mojoj ljubavi
  S mladim prolêtjem u cvêtju travi:
  Vêtrić što igra s lištjem mladime
  (Čini se) šaptje krasno to ime,

Letjuć žubore, te lastavice:
Moja sestrice! moja sestrice!

Bud' ja konjica vladao po danku,
Budi sréd noćce ladjicu tanku,
Livadam, vodam, šumam i njivam
Uvěk to sladko ime prizivam,
I želje kliču sve nehotice:
Dodji sestrice! dodji sestrice!

Kád me pogleda srěća popréko,
Pomislim na te, što si daleko,
A brižna duša mah mi s' okrěpi:
„ Kose svilene, očiuh lěpi'
(Kaxe mi) imaš prijateljicu —
Znaš li sestricu, znaš li sestricu? "

Pošto mi ote majku zla srěća,
Ljubav brižljiva, briga ljubeća
Ostaviv mene (mnjah) da me pusti
Sasvime tugam past u čeljusti,
Al ju povratja vedra mi lica —
Opet sestrica, opet sestrica.

Kad jednom stigne strašan on danak,
Koj će bit nama věčni razstanak,
Pàrvo neg smàrt mi glas obastavi,
Da věrno sàrdce još te pozdravi,
Nek skrajne budu te besědice:
S Bogom sestrice! s Bogom sestrice!

KNJIXEVNI PREGLED.

Ljubitelj prosvieštenja. Sèrbsko Dalmatinski Magazin za lieto 1844. Izdao na sviet Georgio Nikolajevich Par: u Dubrovniku. Deveta godina. U Zadru u knjigopeçatni Bratje Battara. (Peçatenje kirilskom azbukom.)

...Ovaj je lietopis poçeo izlaziti god: 1836 pod uredniçtvom gosp. D. Boxidara Petranovicha, koi ga je izdavo sve do 1841; u kojoj godini preuze uredniçtvo g. G. Nikolajevich, sliedechi uzdèrxavati ga u istoj vriednosti za ljubitelje *našega* jezika, koju je vech bio zadobio pod pèrviem urednikom. Sadèrxava ova godina: I. Jedan mnogo koristni sastavak, çini mi se istoga gosp. Nikolajevicha, pod naslovom – Dalmacia – produxenje jednoga sastavka u Magazinu prošaste godine, gdie opišuje njezina bèrda, doline, ravnice, pechine, sluxechi se oniem, što su vech pisali vèrhu naše dèrxave *Katalinich, Peter, Casotti* i m. d.; ali je pristavio mnogo noviela primiereniah, tako da se moxe rechi sastavak po sve izvorni. II. Oteçestveni lietopisi. (Cronaca patria). Dr. je Petranovich prikupio iz razlikieh razsutieh knjigah imena mnozih naših junakah, i tako je još s jednim liepiem viencom okrunio posiedjenu glavu naše domovine. III. Ovaj dio Magazina zabavlja se o vozpitanju; pèrvi sastavak govori o koristi i napriedku sirotinskih uçionicah za dieçicu, gdie urednik opišuje napriedke njihove u Milanu, na poçetku god: 1840; drugi sadèrxava njeke opomene roditeljima i vozpitateljima gos: Dimitria Vladisavljevicha (?); u tretjemu g. V. Popovich prikaxuje potrebu povinovati se zakonitim vlastima, a çetvèrto je jedno prevedenje g. I. K. Ivanovicha pod naslovom – Njekoliko rieçih o blagoçestiu za mladex. – IV. Obiçaji. Jedan mladich Sèrbin iz Risna opišuje *kèrvno kolo*, kojem se pomiravaju osvete kod Krivošaninah u obchestvuh Risanskom, o istomu obiçaju u dulje pripovieda g. Jerei Dim. Vasiljevich; sastavci dostojni velike hvale, jer izvan što inostrane s našiem obiçajma opoznavaju, našiem istiem davaju koristni izgled za da svadnje i osvete ne uzdèrxe se u vieke medju bratjom. V. Je jedno pismo neumèrloga Dosithea priobšteno uredniku od Paroka Mokrinskoga g. Andrie Lazarovicha, pri kom se i original nahodi. VI. Stihotvorenja. *a.* Priçice Fericheve iz I. knjige. To se dielo isnašlo u Dubrovniku po smèrti pisátelja, i evo kako o njemu sudi isti g. urednik na l. 76 svoga Magazina: „ Dubrovaçka predjašnja stihotvorenja nixu se u red medju najbolje slavenske proizvode; Ferichevo priçice to isto miesto zasluxuju. Misli u njima prevoshodne su, ali da rieçi onako bez nevolje nisu razmetane, bolje bi za uho zvonile ". Sve su ove priçice izvadjene iz narodnich poslovicah, skupa ih je devetnaest, jer bivši ovaj rukopis dugo vrieme zabaçen, pèrvi list i na njemu pèrve çetiri priçice propale su. *b.* Jedna narodna piesma. – Philip Madjarin – iz rukopisne sbirke: Narodne ilirske piesme, koje se pievaju po Bosni, sabrane po I. F. Jukichu Ban-

jaluçaninu. Njozi sliedu dvie umietne poezie: pèrva na neustrašimost cèrnogorskog duha g. G. Sèrdicha; a druga, mladjahnoga gospodicha Vladimira Gagicha roditelju svome na imendan. VII. Ovaj je dio posvetjen Bibliografii, u njemu nieki siedoglava (za srechu knjixestva našega ne joštera starac) s kritiçeskim biçom pregleda njekoliko najnovieh knjigah sèrbskieh, obechavajuchi drugom prigodom zabaviti se o drugiem i navlaštito o našoj Dalmatinskoj Zori. Mi chemo dobrovoljno poçuti i okoristiti se svaçiem posmotrenjem u našemu çasopisu, a najvlaštito siedoglave, koi je vech ukazao svietu slavjanskomu svoju vaxnost u narodnome knjixestvu ne samo *rieçim* nu i *dielim.* VIII. Lietopis istoçne cèrkve u Dalmacii. *a. Historia.* Peroi. Pèrvi je sastavak g. Boxidara Petranovicha iz niemaçkoga Dra. Kandlera u çasopisu „*Das Ausland 1843. December.* N. 337." Ovo selo, sasve da po politçkomu razdieljenju spada k Istrii a ne k Dalmacii, uvedeno je u lietopis istoçne cèrkve u Dalmacii jer su Peroici eparhiani ist. dalmatinskog Arhijerea. Drugi je prevedenje g. Nikolajevicha iz italianskoga sastavka Gosp. Grofa Jerolima Agapita donešena u *Strenn* triestinskoj god. 1844 *b. Bibliografia.* Uzdèrxava: 1. Diplomu Despota Stefana sina Lazareva s kojom poklanja monastiru Milješevu pet selah. II. Pismo Arsenia Cèrnojevicha Patriarha Igumnu i bratji manastira Kèrke, u kom izmedju proçeg, ukorava vladiku Busovicha. III. Pismo Patriarha Arsenia Cèrnojevicha Igumnu i bratji manastira Kèrka, s kojim proglašuje Arhijerea Nikodima Busanovicha za pravilnog episkopa dalmatinskoga. — Sèrçano bi se imalo xeljeti da i svi ostali dalmatinci kupe istom pomnjom dogodopisne spomenike, ter da ih na sviet izdavaju, jer sliedechi lexati u prahu kako do sadera, za istinu malo che se okoristiti i oni pred kojima su, i malo che podpomochi one koji bi se koristno zabavili o spisanju Dalmatinske dogodovštine. Najposlednji (IX) dio Magazina sadèrxoje tolkovanje jednoga latinskoga nadpisa, nadjena u Perastu na jednoj ploçi, uçinjena od uçenoga Furlanetta u najposliednjemu izdanju slovara Forcelinianovog. Budi dosta za sadera ovaj bieguchi pogled na sadèrxaj *Ljubitelja prosvieštenja*, jer je toliko dosta za prikazati svakomu oçito njegovu korist, i za pohvalit dostojno g. Nikolajevicha njegova urednika. Gospodinu Petranovichu, koi ga je pèrvi poçeo izdavati vech je dosta bilo zahvaljeno od svieh onieh koji naše knjixestvo cienu i poznaju, i rado ovde donosimo piesmu s kojom gosp: Antun Kaznaçich Dubrovçanin pozdravio je na ime svieh Dalmatinah ovaj lietopis i njegova urednika. (Vid. Mag. god. 1843.)

Trublja Slavska s' gar s' planina',
Velebitjom zvek prostire;
Dalmatinska pokrajina
Na glas trublje maç podire.

Medju çetam slavka mati
Ustavte se, sinci, vika;
Ni' glas ovaj glas od rati
Kî vas budi stèrt silnika;

Bratja vaša slovinskoga,
Bratja plemskog od koljena,
S zvekom trublje narodnoga
Vas na obranu budu imena.

Oruxe vam ne trebuje
Za domachu slavu iznieti;
Duh je rodni s kîm vojuje
Ko se strankim xeli oprieti.

Što nepomnja nama krati
Što navidnost huda otima,
Slavjan ište da povrati
Da od tugjnieh priuzima.

Bèrxe u skupu priskoçite
Za podpomoch svetu odluku,
Duh i glase podignite,
Bratjî vašoj dajte ruku.

Dalmatinske lovorike
Uvehnute nek ne vidim;
Stare naše vaimeh dike
Spominujuch nek ne blidim!

Glas matere slavke çuje
Kroz knjixevne sve zabave,
Petranovich ... kî poštuje
Što se rodne dèrxi slave;

Hèrlo ustaje, bratju zove,
Njima otvora knjige i liste

Nek ilirske medj glasove
Svoje uloxe piesni çiste;

Jedno dušno nek se oglase
Na narodno na pozvanje:
Neka tudjin snebiva se,
Da smo od njiga ništa manje.

Ah! da ti je u viek hvala
Slavska kervi, brate izbrani,
Krepost tvoja ne prem mala
Našu diçnost zdèrxi i brani,
Ah zdèrxalo ah branilo
Svako tebe svedj svietlilo!

I. A. K.

DOPIS JEDNOGA DALMATINCA.

Prevedri i preçastni Urednice Dalmatinske domorodne Zore!

Ime g. Stipana Ivichevicha Makaranca milo spada svakomu ljubitelju slavjanske knjixevnosti, a najskoli paka domorodcim Dalmatincim. Za uvieštiti se od toga, zadosti bi bilo priupitati, paçe samo i napomenuti, što od njega medju nauçnim u svakom miestu Dalmacie; etoti na stotina ustih çuo bi njegove pohvale uzveliçivati. Ne govorim to kakono uz vietar: ja sam isti dokušao što velju i u Zadru, i u Šibeniku, i u Splitu, i u Trogiru, i napokon u Makarskoj. I s razlogom svak njega cini, kako dostoja; jer vriednost njegova, i zlatna njegova spodobnost u pokušanju kakve mu drago vèrste uljudnih uçenjah domorodnog slavnoga jezika, jest u prav zamirita. A kako nechеš?—Hocheš li ga u razgovoru? Slišaj ga: eto ti ga ugodna, prosta, ali brez priçinjenja; besieda izhodi mu laka, slobodna, naravska; ali çista, bistra, nepokvarena: u istinu *naše je gore list;* ter ga sudiš da baš *govori kako misli.* — Hochešli ga u razloxenju? Nacheš ga razborita, mudra, tankoumna; ali po ništa muçna, bez ikakve dosadne texine, da te ne stisne oštro, nego te povoljna malo po malo na svoju dotegne. — Njegovo pojanje krasno i sgodno se slaxe, a nije natezano *neskladnim skladom*; piesni duh iz njega poje. — Znan i umitan u prenosenju inostranih piesamah, tako da srechno kušaš ochutjenje pervotvorca pritoçeno na slovinsku. — U *protresanju* dopokon oh koliko viešt i opazan! Kako obertno umide odkriti ranu, kako je liepo lieçi, i lieçechi pomastju natapa i milostivo povie! Negovorimli istinu? Pozivljem sve nauçne domorodce, pozivljem sva priliçna spomenuta tvorila hitre svjesti Ivichevicheve; a nada sve neka pak sudi tvoja pravica, o prevedri Urednice. Evo **Zora Dalmatinska**, neka ona ista javi kolikuli uresu prima od bistrosti Makaranca. Neka ona povidi koliko putah bi zabacena i nehajena kad neimaše štoli toli biserna od njega prosuto po nje listu; a kada na suprotiv ili što njegova donosaše, koliko zaprialnie bi vidjena, bi štivena, bi slušana.

Ali da što bolje i zglednie reçem, u pèrvomu listu iste Zore, koja tekuchim lietom istjeçe, oni *Poklon Harnosti* od Ivichevicha *pretoçen* iz talianskoga, nijeli baš za diku piesniçtvu slavnoga naroda? Nieli to pretoçenje najvecha pohvala koja bi se mogla na njegovo poštenje iskititi? Paçe nijeli uprav dokuçio uzroke za koje se biaše na taj poso prestavio? Nijeli plemenito, za svoju i našu diçnost, Gazzolettove prekladnosti ne samo zatekao, da i u çemu još (rechu vele!) i pretekao?..

Ovu pravicu jur davno ja chutim i u sèrcu krijem. Nisam se ništa manje usudio dosle na svitlo pismom iskazati, ne pouzdavšise u mlohavost moju. Çekao sam i tarpio, jeda bi se ki ti domorodac iznašao da ispuni moju i opchensku xelju. Uzdao sam se, da che mudrie pero pristojno namiriti prikladne dostojnosti Ivichevicha. Dali jedno lieto mimošloje, drugo eto prosviche, a još moja nada zaludu se nada: svi nauçni mukom zamukoše. Zamukoše: çim medjuto i *protresanja* nestade; pomanjka *protresanje*, ono knjixevno *protresanje*, ono korisno i potribito, što oxivljuje uljudne krasoche, što pomaga, što provodi na plemenitia i uzoritia. Nema više *protresanja*, nema one dobroplodne šibike, koja iskrivljena ponapravlja ali bez zavade, bez uvriede; šibika koja te ne davi, nego ti vechma duh topli, xexe, da se na bolja okreneš, i uljudnjega i svaršenjega dovexeš. Nema provodca vierna, koi bi nestavnoj, dvoumnoj, vietrenoj mladexi brez himbe ukazao: evo staze

za hoditi, evo puta nezahodna. Sve se to rasparša, jer ukroti *protresanje* starac Cippico. Ja çastim, ja klanjam, ja ljubim siedu starost: tako mi knjige mudroga naredivaju. S toga uzroka ja mu praštam sasvim da mu nehvalim ni potvèrdujem njegov sviet. A ne samo da mu ne hvalim ni potvèrdjujem, nego još poticao sam i dèrxao sam da che ko na prostrano izachi, pokle se je ugledala *Ukrota protresanju*, i da che slobodno upeliti našemu Makarancu: „ *Siedi gosparu na zlatnome stocu*,
„ *siedi*, ne da ostaviš, kako prosi starac Cippico,
„ ona tvoja mironosna, neprikorna *protresanja*
„ siedi paçe, i napriduj protresati: tebi je pristalo.
„ *Ustaj, uzlazi i siedi na stolac* koi je baš za te
„ pripravljen. *Sasiedi, i s njega pripovidaj;*
„ sasiedi i neboj se: nechete lako bolji *s njega*
„ *tèrgnuti. Sasiedi i reci: svakomu je drago*,
„ nije komu *mèrsko*. Prosto ti je.. *plij... reci tvoju.*
„ Ispravljaj, protresaj: jerbo tvoje *protresanje*
„ nije *zlochudni prikor*, nego bratinsko ponuko-
„ vanje. Protresaj: jere tvoje *protresanje gleda*
„ *sa strane dobra, a ne zla*. Protresaj jere tvoje
„ *protresanje* nije xuçno, nije oholo, nije licimiersko
„ nije ubadljivo, nije zavadno, nije nepriateljsko:
„ *prava je ljubav bratinska*. Da ga starac bude
„ bolje razgledao, ah! nebi se bio *smutio* pri
„ besiedi, nebi bio *zaplakao*; jerbo nebi bio
„ vidio *da kèrv na kèrv, brat na brata udara*,
„ nebi bio poznao, o Stipane, u tvom *protresanju*
„ *prikor*, dali istu hvaljenu *ljubav bratinsku*,
„ s kojom brat brata liepo svietuje i milosno na
„ kreposti prevodi. Bio bi poznao, i nami kazao,
„ da ovo tvoje *knjixevno protresanje* nije *uvrieda*,
„ tiem ni *grieh*, nu paçe da je društvo, da je
„ priateljstvo, i kako rekoh da je *bratinska ljubav*;
„ ter miešte pokuditi, bio bi te pohvalio i suviše
„ zaklinjao da se dostojiš *protresati*, i za xivota
„ i do konca *protresati*. — Protresaj dakle, jere
„ *voliš hvaliti pauna pera, negoli mu kaditi noge*.
„ Protresaj, jere *netraxiš u jaju dlaku, nego*
„ *na tèrnu çvit*; jere *voliš govoriti o ruxi nego*
„ *o draçi*. Protresaj i sliedi *nekuditi što ima*
„ *biti hvaljeno, a nehvaliti što ima biti kudjeno*.
„ I tako što je bolje svak che prigèrliti, što je
„ hudo svak che pogèrditi. “ — Nadao sam se da che ovako ili priliçno ko zatechi pohvalnoga, ali zaman. Iskao sam, da bi mi ko zaštedio, da nepovadim vanka moje ime medju pisaoce Zore (koje ovdi sada nehvalim, buduchi ih protresanje jur zadosti poçastilo, a dèrxim da che ih još oslen opet više poçastiti.) Ali nesmiduchi niko baciti se pèrvi u široko, evo mene, nemore da se uzdèrxi moja miso, poticana najposli vech sada i od nagovorah jednoga visoke vlasti starišine, koga jur dvorim, i koji na moju ochuti dostojnosti *poçastienoga*.

Evo dakle, prebistri i preçasni uredniçe, ja najpèrvi, a na ime svekolike domorodne zemlje koraçim naprieda, i kao vierni tomaçitelj njezine xelje, smiono kaxem što ona pravo chuti u sebi prema g. Stipanu Ivichevichu, i prosim, da se dostoji tvoja dobrota izvesti na svitlo ovo nekoliko mojih besiedah na list koga pèrvlje Zora izdade, jeda tako koja sviest od moje mudria podobnie izreçe što odavno naši domorodni knjixnoljubci çekaju.

A ti, o naše Zore uresitelju, prosvitlitelju knjixevnosti slavjanske, mili otaçbeniçe naš, odpusti mi ako sam nesputno i netrizmeno u çemu prezamirnu tvoju krotkost uvriedio, i za uvieru opcheuske zamiere:

Ovaj vienac od harnosti,
Kog ti rodna zemlja kloni,
Stipe, primi; — ali prosti:
Mlohavaga pamet proni,
S dostojnosti zato nije
Ko što sèrce chuti i krije.
Sliedi, sliedi... resi, resi,
Spievaj, sputne svietuj riçi,
I *okušaj*, i *protresi*,
Piesno-liepost slavsku diçi:
Zori *danak* boljom çesti,
A sebi cheš *krunu* sresti.

I. Bezich.

JEZIKOSLOVJE.

Ponosnost kule Babilonske.

(*Produxenje.*)

Iz ovog neslidi da g. Rukavina nije vridan pisaoc slovinskih zgodovštinah. Nevalja sudit tako s oka štono se reçe, da nije njemu poznata snaga

i vlastitost našeg jezika. On je višt, vidit je, u poslu naše knjixevnosti, niti se moxe išto rech na suprat; — izvan što je samo svoje osobite chudi (imade jih dosta) u satvoranju novih riçih zanešen procinitelj. — Ovdi mu se osobito nezavidi. Ali ja derxim da se to moxe lasno poispravit, i g. R., izvan što je, mogao bi ponastat dobar knjixnik i pomochnik. Zato nije za pogerdit njegov trud, i potlaçit njegovo znanje. Varao bi se oni, koji bi toliko dopro pomislit, a kamoli ukorit. Što ako je jednom bio stegnut Cicerun ukoriti jednoga razloxnika (Oratore) zazvavši ga „*Stercus Curiæ*“, nije razlog da je prosto svakom drugomu i u svim dogadjajim priliçne ukore çiniti. G. Berlich kaxe „da je Rukavina po sve slab na peru...“ — da je „rodom iz Like...“ Tute ga je merviçak uzbercno i uštinuo, valja rech pravo. Što je tomu, da je on iz Like, drugi iz Slavonie, iz Dalmacie i. o. Ali zašto je iz Like nemoxe zato biti valjan? Kao da nejma ondi pametnih ljudih, ili da nemogu postati? Što se je rodio Cicerun u Rimu, Livio u Padovi, jedan ovdi, drugi ondi, zato su zar mudri postali; — ali zar oni svinjar, oni govedar nebi mogli postat mudri kao što su i oni, i drugi? Ostavimo to na stranu. Derxim da neche bit toliko *slab*, g. R. kako se govori. Ako ga je tiknuo tekice u jednoj, ili u drugoj stvarçici, berx neche bit došlo baš do xivca. Znam kako govorim i sudim. Eto nu nek se çešljaju. — Ja nenataxem za nijednu stranu — niti hvalim, štono se kod nas reçe, Medaka, niti kudim Gojaka, obadva su jednaka; jerbo znam da su obadvoica dali na svitlost dobrih podlagah našoj knjixevnosti, i da jošte trude. Koji pak bolje, koji li gore, to nemarim znati, niti su moji posli istraxivat. — Eto vrime prid nami, ono che osudit. Ja nebi znao ni zato, da neçujem da drugi glasi, niti bi što govorio. Da kokoš, štono se reçe, zna šutit kadno snese jaje, nebi drugi znali zanj, niti bi ga zdigli. Ja gdi mi bude viša potriba, i kad mi što dojde na ruku, zasluxichu se kako mi se bolje uzbude vidit. — Kad bi mi pak bilo na obir utergnut grozdich, volio bi iz staroga vinograda, jer je sladji, negoli iz novog sada, kog je grozdje mervice xerbo. Iz ovoga slidi, da bi se volio priderxat çistopisa g. Berlicha, pravo rekši, nego onog štono hoche g. Rukavina, koje je malo još xerbo, xuklo, tverdo i na kvas poçelo ichi, jer nije iz starog našeg vinograda slovinskoga. Zato ja velju da nezapuštamo stari *drum*, a da medjuto kerçimo kroz pustoš nove staze, za prispiti lašnje novom tergovištu. Zaradi toga neprišimo ichi na priçac, i oputinom, gdi nismo višti, jer çestokrat smetne s puta, — i tako se lasno zabasa neznaduch kud se idje, — ter se smetnu i papci, i nokti se podbiu, — i još ostane oderpana haljina veruchi se kroz çaçak, dok se opet nedobavi pravog puta.

Naš je jezik onda najzamiritii, kad ga skupno naslidujemo i poštujemo, kano sinovi jednoga otca: paçe mi smo otcu tada najugodnii, kad ga jednodušno slušamo; — jerbo nesklad sinovah i nepoštovanje svoga otca ne njemu, nego sebi istim škodu donosi i razasutak. — Mi poznajemo starinstvo našeg jezika, — i brez ikakve sumnje jeste tako, da nadhodi starinstvo i gerçkog i latinskog jezika, — koji, sasvim da su saversni, mnogo krasote stigli su od onizih starinskih dilovanjah, s kojim su prosvitili njiov izod i napridak, štono je jur dokazano od valjanih pritresaocah svihu vrimenah. — Zato bo jezici sadašnji najizobraxenjeg naroda Europejskoga nejmadu što çiniti s jezicim starinskim u ovom rodstvu. Sami jezik iliriçki moxe se rech da je odpa posve s oka i kod svoga narastaja, i kod inostranacah; (ufat se je da che se unaprid pouzdignuti, i sve to vechma rasti, ako skladno bude se o njemu napridovati). Sa svim tizim dogodovštine svojih narodah, i njegovo ljuboknjixevstvo (filologia) donosi nam prid oçi jedno polje neizreçenim naçinom prostoritie i širje, — bogatje i obilnie, nego ikakav drugi jezik. — Sjajnost, koju ovi zamiriti jezik moxe razasjat po starinskom zemljopisju (Geografia) jednoga golemoga dila Azie, i sve Europe, cinila bi se nemogucha i nevirovana stvar, da nam ne svidoçe svihu vrimenah zgodopisja. — Imam k ovomu nadostavit ona blixnja opovidenja (rapporto), koja ima jezik iliriçki s drugim jezicima mertvim i xivuchim; — opovidenja, koja izbistrivši, i obstinivši, kako se iziskuje, rastvoraju mudracim jedan novi svit po razlogu izhoda jezikah, i mnogi drugih starinskih iznašastjah, koja se nemogu lasno izvest iz ostalih

sadašnjih jezikah. — Inostranski narod, komu su poznata zgodopisja starih vikovah, stegnut je ispovidit ovu istinu. — Ja sam se nahodio u mnogim zgodam gdi sam govorio naški u tudjem vilaetu sad s jednim, sad i s drugim, i svagdi sam çuo, gdi više gdi manje govorit s pohvalom o našem jeziku (svak ga xali da nije po svuda poznat, kako drugi izobraxeni jezici). Oni koji bi ga slušali, kad bi se razgovara, na uho samo, neznaduchi zametnut ni riçi, rekli bi mi „ taj vaš jezik, gospodine, kog govorite, çini nam se jedna stvar osobita iz medju toliko drugih, koje çujemo govoriti, ili poznajemo, jer na uhu našemu zvoni (jedan mi reçe) poput u zvoniku od Štrasburga i njegov zuk salazi nam uprav u serdce, i otud razliva se po svem tilu...“ — Nu što mi reçe jedan Englez (*) nedavno s kojim bia ništo malo u putovanju, koji se još i sad nahodi putujuchi po našoj Dalmacii, i njiezine starinske dogode (avvenimento), i greblja *starovirska* (monumento) opisujuchi, govorechi o našem jeziku „ Illyric is a very expressive language: — Illyric is very ancient: — It is sait tobeom temporary with the tower of Babel. “ — Da je jezik iliriçki, kaxe, çist i izustiv (espressivo), — i da je jedan starinski jezik, kog istoçaj derxi se da dohodi još od razrušenja kule Babilonske. —

Ovi isti gospodin nadostavlja, da se ovo çestokrat çuje u zborenju medju njima govoriti, istraxujuchi vrilo jednoga ili drugoga jezika, — i da je zamirito pohvaljen naš slavjanski zarad njegova snaxna i gromecha izgovora, i njegov narod hrabreni, kog starinstvo i slava svihu vikovah derxani su u çasti prid svim narodim.

Eto sada u naš slavni jezik materinski dodaje nam g. Katalinich dogodovštine našega naroda, i otvora nam tolika vrila starih vikovah, koja nisu nam, moxe bit, dosad toliko na bistro bila poznata (osobito u naš jezik), koliko ovizih poslidnjih vrimenah, u kojizim odkriva nam ovi blagodarni domorodac, zanešen ljubavju slavjanskog serdca prama svomu narodu, tolika hrabrena dilovanja, i slavne uspomene naših starih. Koliku mu zahvalnost, kolikuli harnost ima pokazat naš narod!!! Boxe ga poxivi, i nadodaj mu duga i çestita lita! —

(*) Sir (Cavaliere) Gardner Wikeinson.

(sliedit che).

Verdoljak Imochanin.

STARO PIESNIÇTVO.

Po smèrti Dra. Gjura Higje Dubrovçanina, glasovita i za duboko znanje u liekarstvu, i za podobnost u naškome i u latinskome piesniçtvu, došla su u ruke njegovih nasliednikah dvoja njegova diela u ilirskome jeziku, ne joštera peçatena, ali oba dostojna smatrati se iz medju najvaxnieh dielah knjixestva našega, to jest: Prevod sviuh dielah Virgilia i prevod Odah Horatia. Ali buduchi ta diela ne joštera sasvim popravljena, uredjena i prepisana, nasliednici njegovi predali su ih u ruke dvaju uçenih redovnikah, reda S. Franceska u Dubrovniku, O. Sebastianu Frankovichu i O. Pacifiku Radeljevichu, da ih ponaprave haljinom dostojnom za izachi na sviet; predavajuchi njima i vlaštitost rukopisah. Ova dva uçena i duševna Malobratjanina vas njihov trud postaviše za izveršiti to dèrxanstvo, tako da sadera diela su pripravna za biti peçatena. Ali xaliboxe! u Dalmacii peçatiti jedno dielo nije posao tako lasan, kako njeki misle! Kadar sam posto urednikom Zore Dalmatinske, O. S. Frankovich blagovoljino mi predade vechi dio prevoda Horatieva, za da njim uresim liste našega çasopisa, i za da u isto vrieme budem se baviti da u tiskarnici bratje Battara u kratko vrieme pritiešti se cielo dielo, a u naprieda i Virgilievo prevedenje. I eto u prošastomu broju vech sam çitateljim podo, kao okušanje prevod Ode I. i IX iz I. knjige. Nije se dakle çuditi, ako u listu iz Beça donesenu u 3. broju Zore ovoga godišta, dupuštio sam da gosp. A. R. prepovie nam zloçestu sumlju o tome dielo njekoga zlogovorca; zlogovorcima najbolje se odgovora duševnostim dielah, njihov kuxni dah çistochu ne huli, nego sve toveche prosvietljava. Tko bi zlogovorcima pobiegnuti

mogo? Nije su li ona na smèrt osudili i onoga, koi je bio pravednost ista? A za potvèrditi moje rieçi sliedim u izdavanju, onoga ljepoga prevoda.

I. A. K.

(Od XIV. L. 1. O navis, referent etc.)

O korabljo, teb' zaniti
Novi vali che u puçinu,
Vech što kèrzmaš? nagli otiti
Luke ugodne u tišinu.
Al nepaziš? kao skèršena
Vesla su ti s obie strane?
S' Juga od Panja kao skuçena
I od Prikèrstak' jeka stane?
Kao bez çela i konopa',
Plav podobna brodit nije,
Proxdruje jazi šitka utopa
Sila 'e morska pridobije.
Jedra su ti raskidjena,
I s' tobom nije Bogova',
Vapit u zlo uvedena
Manj cheš pomoch njih iz nova.
Sasve dasi Prekopskoga
Luga porod plemeniti,
Neche s' traga gospodskoga
Tvoja se srecha uzmnoxiti.
Plašiv brodar ne uzda se
U plav masti koju rese;
Opaz imaj çuva se
Da te vihar ne zanese,
Ti bì gorka ma dosada,
Sad si pomnja sèrca moga,
Od hridnieh biex Ciklada,
I njih mora utopnoga.

KNJIXEVNI OGLAS.

Ima tomu tretja godina, što se nisam ujavio u světu s nijednom knjigom, što bi uzdèržala stvari samo mojeg pera. Budući se odposlě drusi moji oglasili s děli svojimi koi po jedan, koi po dva put, a drugi opet, kojim do onda jošt ni glasa nebiaše — svaki po koi put, — stao mi svět i u oči i iza ledjah prigovarati koješta, n. p. „ da sam lěnčina, da sam bacio pero u zapećak, da mi je sasvim presahnulo vrělo pěvajuće, da su mi Cigani ukrali konja krilatoga, da mi je stara služkinja, neimadući dèrvah, za nevolju naložila peć tamburom i guslami, i Bog zna, šta jošt sve ne. Prigovaranje ovo vèrlo mi dosadi (pa komu da neudari u nos toli ljuti hren?). Zato odlučih prěkim načinom stati na put svim ovim prigovorim i spèrdnjam; otvorim staru jednu škrinju, u kojoj čuvam silu božju pisamah za moljce; stepem s někojih prašinu i pročitavši ih izaberem iz njih ono, što mi se učini dostojniim za pečatnju, i dodavši několiko komadićah iz novie dobe, priuredim sve za tisak, i evo vam slavna gospodo, štioci i priatelji naše literature knjigu, koju kèrstih sličnim imenom „ **Gusle i tambura** “ a to će reći, da knjiga uzdèržava različnih, pěsnih, pěsamah, pěsmicah, i pověsticah. Ja sam nastojao, da stvari te budu u koliko mi sile dopuštaju, gladke i prijatne. Osobito tèrsio sam se, da i jezik i rižme budu puno čistje, okretnie i blagoglasnie, nego li što to biaše u pèrvašnjih mojih knjigah zvanih „ **Djulabie** “ i **Glasi iz Dubrave Žeravinske**, jerbo o tom sam se najviše starao, da se někako uklonim onim prikorom, s kojim učeni štokavci (naši Atenijanci) osudjuju nas „ kekavce “ (tobože **Böote** slovinske) i děla naša.

I tim se usudjujem sada pozvati svu našu sl. gg. štioce, nebi li dostojali predplatiti na ovu moju novu knjižicu. I onako (kako rekoh) nismo se već davno vidili na čestitom tom pazaru: i Bog zna hoćemo li se opet ikad viditi? Predplata iznosi samo 30 kr. sr.; rok njezin traje do 15. d. m.; a knjiga će izaći někako u korizmi i bit će (do jedne prilike) onolika i onako urešena, kao što su „ Glasi iz dubrave Žeravinske, “ i sva je prilika, da će i poněšto deblja biti. Dućanska cěna poskočit će poslě na 45. kr. srebra.

Imena sl. gg. predplatiteljah tiskat će se na koncu děla, zato umoljavam uljudno gg. sakupitelje predplate, neka izvole s novci poslati nam i imena, a ono vèrno i razgovetno. Bez novacah neće se nitko smatrati kao predbrojnik, niti će se poslati knjige bez novocah, budući mi nepretiče kad obavljati jedan isti posao dvostručno, što bi iz toga proizašlo.

Predplatu primaju: U Zagrebu gg. advokat i tajnik čitaonice *Věkoslav Babukić*. U Varaždinu g. *Mihail Košćec*, advokat, exaktor slob. i kr. var. Varaždina. U Karlovcu g. bar. *Dragutin Kušland* kr. grada podbilježnik. U Križevcu g. *Franjo Zigrovic*, sl. var. podbilježnik. U Sisku g. *E. Lovrić*. U Pešti g. *Antun Pavković*, sudac predgradja tabanskoga u Budimu. U Požunu g. prof. *Ljudevit Štur*. U Osěku g. *Gjuro Tordinac*, kapelan. U Novom-Sadu g. *Gjorgje Kiriaković* i *P. E. Stojanović*. U Vukovaru g. *Kajo Agjić* gvardian. U Brodu g. *Ignatia Berlić*. U Mitrovici g. *Tadia Berkić*. U Valpovu g. P. *Gotlibović* prepozit i v. arkidjakon. U Djakovu g. *Pavao Penjić*, exaktor i računovodja gospoštine diakovačke. U Novoj-Gradiški g. *Pettek* kapelan. Za Štajersku gg. Dr. St. *Kočevar*. fysik Podčetèrkom; Josip *Muršec*, odgojitelj i Blax. *Sterman* bogoslovac u Gradcu. Za Krajnsku gg. Dr. *Bleiwes*, urednik. kranjskih novicah i Luka *Jeran*, bogoslovac u Ljubljani. Za Korusku g. M. *Majer*, kapelan stolne cèrkve u Čelovću. Za Tèrst gg. Ant. *Rušnov*, predsědnik sanitete i *Vladisavljević* učtielj u Tèrstu. Za Primorje i Istriu gg. Žiga *Farkas*, praktikant kod gubernija Rěčkog, i Cavaliere A. *Trejer*, advokat u Rěci. Za Dalmaciu sl. uredničtvo *Zore Dalmatinske u Zadru*; g. Andria *Stasić*, učitelj u Splětu i g. Gjorgje *Nikolajević*, parok u Dubrovniku. Za Serbiu gg: Dr. I. *Šafarik* i A. *Price* profesori u Biogradu,

NB. Novci i imena imadu se opraviti na g. Věkoslava *Babukića*, advokata i tajnika čitaonice narod. u Zagrebu.

Zagreb, dne 1. Prosinca 1844.

Stanko Vraz.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 8. II. GODINA

NA 24 VELJAČE 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna 4 f. u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jedraka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nisu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

San.

od

P. PRERADOVICHA.

Nuder, ljubo, da ti pripovědim,
Što sam sanjo u prošasnoj nochi:
Na moru sam uzbunjenom bio
U brodichu slabom bez pomochi.

Cèrna noch je na moru lexala,
A na nebu oblak do oblaka,
Ni' se vidlo pèrsta pred očima
Od sgusnutog svud okolo mraka.

Kiša pljušti strahovitim pljuskom
Ko da hoche more prenaliti,
More kipi ko u silnom jědu
Kuhajuchi razdor strahoviti.

Gromi tutnje jekom strašne smutnje,
Strěle lete, trěsk za trěskom gnjete,
K vodam nixe oblaci se blixe,
Vode uzpete oblacima priete.

Větar huče s valovim se tuče,
Val se vije s větrovim se bije
Pěna skače, morska ptica plače,
Ponor vrije, gladna smèrt se smije.

Ko ljupina orahova mala
Dèrhche brodich moj po běsnih vali',
Sad ga jedan u oblake rine,
Sad ga drugi pak u ponor svali.

A ja tuxan medj tima strahotam
Vech se vidim zalogajom smèrti,
Koga ona prie neg progutne
U čeljustih simo tamo vèrti.

U sdvojenju na vèrh pogibeli
Vech mi sile tělesne s' unište,
Vech i misli prestrašene traxe
Ne u xitju u smèrti utočište.

Kad na jednoč na cèrnome nebu
Otvore se oblaci sbijeni
I kroz prozor milostivog neba
Dvie zvězde progledaju k meni.

Dvie zvězde -- o milote, Boxe!
Kao světla ona odvech blaga,
S koj'ma spomen uzhitjena plane,
Kad pomisli drag na svoga draga.

Blago světlo sve sile ublaxi:
Grom umukne, větri se utaxe;
More stane kao zablěšteno,
Tmine sběgnu, zemlja mi se kaxe.

Videch zemlju, vidim xitje moje,
Sgrabim veslo, brodich tamo skrenem,

Stignem zemlju, stignem xitje moje
I radostju velikom se prenem.

Što je ono more uzbunjeno,
Što je onaj brodich slab slabcati,
Što su one čudotvorne zvězde,
To chu, ljubo, tebi tolkovati:

Ono more to je svět opasni,
Onaj brodich to je xitje moje,
One zvězde blage čudotvorne
To su, dušo, meni oči tvoje.

KNJIXEVNI PREGLED.

Iskrice od Nikole Tommasea, izdao Ivan Kukuljević Sakcinski. U Zagrebu tiskom kr: povl: nar: tisk: D. Ljudevita Gaja 1844.

Budući da je ovo dielo plod jednoga glasovitoga sina Dalmacie će mo uresiti naš časopis niegoviem riečima, na izgled mnogo slavjanskieh časopisah, koji tolikom pomnjom popretiskivaju one duboke i sèrdčane misli, i prevadjavaju ih u svoja nariečja, za obćenu korist svega slavjanskog puka. Kako pako o Tommaseu i od njegoviem dielima misle naša bratja Hèrvati, mogu sviedočiti sliedeće rieči gosp. Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, koje su za istinu dostojan predgovor *Iskricam* Tomaseo-viem „ ..... Ovako, kako su one tiskane ovde, napisane su rukom muža veleučenoga kojega *Dalmacia* porodì, *Franceska* gostoljubno primì, a *Italia* kojoj je jezik tolikimi dieli izvèrsnimi proslavio, kao rodjenoga sina svoga ogèrlì, i njemu drugu domovinu, drugi život i neumèrlu slavu podà. On je sin i slava Slave, a ovo je pèrvo dielo njegovo u jeziku *materinskom*, i od njega u pravopisu *novom.* "

„ *Hlieb iz zemlje, liepotu iz naroda; narod nam je otac, a zemlja majka naša..*

II.

Vietar baca simo i tamo sitna siemena, a svako će velikim stablom uzrasti. Rekao bi da ih srieća nosi; ali Bog ima na svako sitno sieme isti pozor kanoti na tisuće neizmiernih sunacah. Bog ih metje na miesto jur odredjeno od viečnieh viekovah; Bog ih hrani. Tako i u čoviečansku pamet Bog svako nenadano ćućenje dovede, Bog ga hrani rosicom ljubavi svoje. Zbog milosti njegove i suzah naših ono dolazi i uresi misli i svaka je duša kao veliki sviet, pun skladanjah i čudesah bez broja.

I ti si malo po malo, dušo moja! ponarasla, a različiti jezici tebi su bili prozori, koji otvaraju izgled na daljna miesta, prikazujuć nove gore i planine, sada sniegove sada cvietja.

Ako ja nakon polovice mog života počimljem izustivati materinske rieči moje, tebi sam, Spiro, zahvalu dužan. Jer ti imaš sèrce pučko i puno krieposti tihe. I ti si čuo što su žalosti, ali i poznaješ žalostih častivi stid, znadu se mučati tuge tvoje a drugih požaliti. Može biti da ja u knjigi tvoga života pustim trag koji neće nigda pomèrčiti; ali ja znadem u istini, da u svakoj rieči našoj slovinskoj, koju ću štiti oli pisati, sakrit ću, Spiro, ime tvoje.

IV.

Nije našeg puka ruho čisto i tanano, ali mu je duša slobodna i u prostoti jaka. Napije se siromak vina i rakie; ali pianstvo oholosti malodušne, silnoga straha, lažih i novacah gore je i nepoštenie pianstvo. Nema puk dvore, ali nije ni postelju svoju napunio s nečistoćami, nije kuću otacah svojih prodao inostrancim. Bolje je nikada neimati blaga, nego blago svoje bacati u dubljinu sramote; — bolje je nespominjati se diedovah svojih, negoli ime njihovo u grebu pogèrdjivati. Nemamo mi uspomesah koje bi nas razvesele, ali nemamo ni onih, koje bi nas zasramile. Novi život možemo početi, vráta budućnih vriemenah nisu nami zatvorena. Piesme naše pievaju junačtvo i ljubav, naravni duh u njima živi. Neznadu zlatna pera onako pisati, kano javorove gusle gude. Neleži naša vila u velikim posteljama, kod gospodskih tèrpezàh, nesiedi; žedna i gladna tèrči ona kroz gore, i čim se zatèrče, tim liepša postane, a glas njezin punii izlazi iz golih i hlepećih pèrsah. Nije u našim piesmam izmišljeno i studeno nepoštenje; mi pievamo dike i žalosti naše; a ne sramote živinskoga života. Kuće nemamo ali imamo porodice; otac i mati nisu jošte imena bez znamenja; oni koji prezire čestnosti čoviečanskih dušah, oni je pravi varvar.

JEZIKOSLOVJE.

Uvedjenje S. Štěvnice (Liturgia) Slovinske.

(Produxenje V. b. 4. t. g.)

Neizbrojenih drugih imenah iliričkih ima posijanih po svoj Azii manjoj, koje Gerčka oholost sve jest osakatila, od kojih ako bi hotio govoriti, moje govorenje protegnulo bi se na dugo. Za koi uzrok odlučio sam štogod sadera od rěkah rechi.

Homer iz medju rěkah, koje izviru iz *Ida*, jednoj daje ime *Rhesus*, što u Trako-Frigskom zlamenuje *rizati* ol *rezati*; a drugoj daje ime *Rhodius* koje niče iz iliričkoga *roditi*, to jest uzrokovati urod zemaljski; *Rodanus* u Franceskoj, i *Rodus* u Arcipelagu izlaze iz istoga imena.

Strabon i Plinio čine izvirati druge dvě rěke iz *Ida*. Pervu prozvaše Gerci *Granicus*, *Asepus* drugu. Perva biaše od Trako-Frigah zvana *Grana* iliti *Granica*, za zlamenovati mejaš medju gradom Parom i Lamsakom, viuchi se medj njima i slěvajuchi se u Propontidu. Druga biaše zvana *Oreba*, koju za ištetiti, Gerci proměnuše *b* u *p*, što zlamenuje jednu rěku, koja uzderxi studenu vodu.

Arian gerk još jednu tretju rěku pokaxuje nam, koja izvire iz istoga *Ida*, koja se slěva u more medju Eussinom i Elespontom, i daje joj ime *Prosactium*, što uprav zlamenuje ilirički *prosik* ol *prosiek*, to jest izdubljenje za da voda more slobodno vriati.

Planine različite u onih derxavah biahu: *Olympus Mysorum*, i *Montes Dyndimi* u Frigii. *Olympus* ukazuje jednu planinu svuda obučenu stablim od *Tilia*, iliti naški od *Lipe* ol *Olipe*, Gerci po njihovu običaju uveli su u ovo ime za ištetit ga *m*, i tako ovu planinu prozvaše *Olympos*. Blizu Dubrovnika jest jedan otok, ne daleko od Šipana (*Giuppana* Jupana) vas pokriven s zelenim stablašcim, i zove se *Lipa* ol *Olipa*.

U Jonii mnogi gradovi uzderxe iliričko izvodenje kao na priliku *Miletus*. Koliko je lěp ovi grad i ugodan, Strabon hvali ga mnogo (lib. 1.), toliko više svedni biahu pohvaljeni njegovi gradjani, i za to biaše prozvan *Mil* i njegovi prebivaoci *Mili*. Jedan drugi grad zvan *Lebedus* izhodi iz *livat* oli *lievati*. Jošter trechi biaše zvan *Smyrne*, to jest *smiran* ol *smiren* (pacifico).

U Frigii nalazi se iliričkih gradovah, kao *Nacolea*, *Miduium*, ol *Midaeum* i *Cadi*. *Nacolea* zlamenuje *nakoliti*, to jest okolišiti s mnozim okolišim za učinit ga jaka. *Miduium* ol *Midaeum*, zlamenuje grad *meden*, sladak, bogat s medom. Ovi grad imaše svoga kralja pod imenom Mida, što zlamenuje naški *medan*, *sladak*, *pametan*. „*Butirum et mel comedet ut sciat reprobare malum et eligere bonum*“. *Cadi* dolazi od *kaditi*, jerbo ovaj grad uzderxaše mnogih mirisnih stvarih.

Sada zaderxmo se malo sverhu imenah Jafetskoga jezika za izkušati, ako ona imena frigianska, koja nam napomenuje Platon i toliki drugi pisaoci, imadu koju blizochu s jezikom trako-iliričkim.

Gordan, Gesner i Boearius jesu vridni poborci od starih rěčih frigianskih. Gesner uči nas da u jeziku frigskomu *kruh* zvaše se *Becos*. Ilirici zovu *pek*, kao i danas zovu *pekovac*, ol *pegovac* oni kruh koi je učinjen s veche verstih brašna: *pech* zovu gdi se kruh peče, i *pechiar* ko nastoji okolo pechi. Odovle slědi, da Judeska rěč *beff* zlamenuje *pechara*, izlazi iz iliričkoga *pech* prominjen *p* u *b* daklen ovo ime *beff* Judesci uzeli su iz slovinskoga, kako tolika druga imena.

Noricus ovo ime ja nalazim u rěči *ponjorit* ol *dnorit*, što zlamenuje *hoditi pod vodom plivajuchi*. Frigi zvahu *nori* u čemu nosahu vodu, što mi zovemo *měh*.

Exis od svih Slavo-Ilirikah zove se *ješ* ol *jex* izvadjeno *i*, kako činjahu Gerci i Latini. Tolike druge rěči gerčke donosi Bokartus (In Epist. de aventu Aeneae in Ital.) po sve iliričke; koje oni za obogatit svoj jezik uzeše; i jesu *Bagaios*, *Bedy*, *Pyr*, *Kyos*, *Zelcia*, *Cybele*, *Agdistis*, *Saboi*, *Jes*.

Bagaios, odgovara ilirčkomu *Bog*, kako *Papaios*, odgovara iliričkomu *babo* ol *otac* prominjena dva *p p* u dva *b b*, kako i sada naši kotarci običajni jesu zvati redovnike *Papase* po gerčkomu, a po našemu *pope*.

Bedy zlamenuje *vodu* kod Frigah, i kod Trako-Macedonah, kako svědoči *Neante Ciziceno* (apud Clem. Alex. strom. 5.) Ime *voda* u ustim gerkah, po svidoxbi Platona (in Cratylo) izajde *ydor*, more biti iz imena *vědro*, što se zove jedan sud s kojim se měri svako piche.

Pyr, naški *oganj*, *vatra*, jest ime frigiansko,

kako kaxe Platon na gori rečenomu městu. Ovi gerčki *pyr* poradja se iz iliričkoga *piriti*, uxigati, loxiti oganj, kako naši kotarci i danas besěde.

Kyos, ol *Kynes*, naški *pas*, *pseto*. Trako-Iliri za k sebi dovabiti pseto, govore *kis-kis*, oliti *kiskati*. Naši Dalmatinci za imenovati *pseto*, ol *psa*, govore jošter *kučak*, *kučke*.

Zelcia kod Frigah zlamenuje svake vèrste trave, koje su dobre za blagovati. Naši Dalmatinci zovuih *zelje*.

Cybebe biaše boginjica *Cibele* Liburnička. *Cyde* biaše kod Frigah *medvidica nebeska*. Ova zvěr, koja se od Latinah zvaše *hyena* ol *jena* imaduchi děl kučka, i děl vuka, od naših Dalmatinah zove se *čagla*, *čagalj*, što se priblixuje *čydu*. Ovakovih zvěrih nalazi se po svoj Dalmacii a navlaštito okolo Neretve i na otoku Šipanu (Giuppana.);

Agdistis biaše jedno zaime *Cibele*. Frigi zvahu *Agdus* jednu veliku klisuru od xivoga kamena u njihovoj Frigii, od kuda potlen potopa izvadiše stěne za ugraditi zaklonište kako Ovidio pěvaše; (Metamor. l. 1.) i zlamenuje *zad*, *zada* ol *ada*, *post tergum*.

Saboi biaše zaime *Baka* još kod Trakah, i zlamenovaše duboke pechine, gdi po nochi obsluxivahu se njegove svetkovine. Ovo zaime *Saboi*, proměnjeno *s* u *z*, naši Dalmatinci izgovaraju *zabiti*, *zabosti*, *zabijeno*, *zabodeno*. *Gdi se je zabio? Zabio se je u dno kuche.*

Jes, *Attes*, ova dva imena, uzderxahu se u pěsmi s kojom hvaljaše *Orgia*. Strabon je koi potverdjuje (libr. 10.) da ova dva imena stahu zdruxena s ovim *evo yes ates*, koja odgovaraju ovima Dalmatinskim *evo jes otac*, to jest Bog.

Napokon Strabon donosi několiko imenah Frigo-Paflagonskih, koja jednako odgovaraju današnjim iliričkim. Ona jesu: *Bagas*, *Rhathoces*, *Zardoces*, *Tiberi*, i *Gazis*, koja naški zlamenuja *Buga*, *Radost*, *Sardan*, *Divoe*, i *Gazo*. S ovima sastavljaju se imena obiteljih Dalmatinskih *Bugašinovich*, *Radoševich*, *Sardanovich*, *Divoevich*, *Gazich*, *Vojvoevich*, i. t. d.

Sada zaderxat se valja malo okolo imenah kraljah Frigskih, i razdiliti chemo ih na troje: pèrvo govorit chemo od onih, koí su postali od kolěna Jafetova; drugo od onih od istoga města; tretje od onih koji inostranci biahu, dali jezika Frigskoga.

Ime Jafeta u Xudinskomu hoche rechi *razširit se*, i to porad njegovih unukah, koji još i potlen razděljenja svega světa, imadiahu po svemu světu proglasiti blagoslovljeno ime svoga děda. Ime Jafeta uzdèrxalo se jest i bilo je čaštjeno po svoj starovštini toliko u Azii i u Africi, koliko u svoj Europi, gdi biaše domovinu usadio.

Ime *Gomer* drugo nije neg *Frigia*. Svi stari pisaoci govore, da oni dio Azie manje, to jest *Frigia*, bia še jedna derxava *suha*, *okorena* kao da bi bila s ogniem izgorena, porad česa od istih Frigah prozvana biaše *Ascania* ol *uxgana* po naški. Xudie prinosechi na svoju; prozvahu je *Gomer*, što zlamenuje toliko Xudinski koliko Frigo-Ilirički *vruche*, *saxguno*, *izgorěno* i t.d. (Klement Grubišich de orig. Alphab: Glagolitici.)

Magog drugi je sin Jafeta našega. Što verhu njegova imena po Xudinsku *mug*, naški *muka*, mnogi rekoše i od Prometea. Slična jest stvar i stanovita, da ime *Magog* nikne iz iliričke rěči *moguch*. *Sciti* bo s imenom *Euncim*, naški: *Junaci* u svetomu pismu jesu zvani *viri famosi*, *et potentes a saeculo*. *Moguchi* uprav zlamenuje *mochi*, *mogal*, ol *mogli*, ol *mogoli*, ime velikoga *Mogola*, i Mogolah Tartarskih, koji izajdoše od kolěna *Scitskoga* ol *Cimerianskoga*.

O. Kostantin Boxich.

POLJODJELSTVO.

Uprave za zemljotexanje,

poklonjene texacim svoga naroda Dalmatinskoga.

(*Produxenje*).

Što pak razgleda Slavonju, i osobito Hervatsku zemlju vidio sam i tamo da imade dosta zaludnie prostorie i plandovanja, — i da bi se čudo i čudo bolje moglo nagnati na izverstnost; sasvim da onamo ima baš dosti kerša i čačka. Inostranci koji prohode prěko naše Dalmacie s jednim, mogu rechi, drumom; -- ili najviše prěko jedne, prěko dvili dulibe, cěne da su, tuda prohodechi, viděli svu cělovitu derxavu; — iz česa udilj sude da je korševita, i da je po svuda taka: kao da nejma lěpih, i plemenitih poljah, ravnicah

i dolinah zamĕritih? Ovakih slabih rašuditeljah poznao sam zadosta. (Kano i nĕkih meršavnih popraviteljah našega slavnog jezika, koji sertaju rasudivati ono što imadu još učiti. To nemogu biti drugi nego golichi još nepoznani, koji ziju iz gnjĕzda za tudjom hranom, brez da su moguchi po svojoj kriposti nju stechi). Čudo se oni varaju, koji tako krivo sude našu Dalmaciu; ter tako stanu kazivat i pisat kao uprav rekši da je tako. Ovake ja zovem: *occulis plus inspectores, quam facti perceptores.* —

Ova derxava od pravih i znanih pohoditeljah nazvana je „ Classica regio...“ – što cheš više? Bio sam u više prigodah, i čuo sam kako se od poznatih s častju govori od nje; i od njezinih stanovnikah. – Jedali nije zamĕrito njezino kopno pokraj mora, i njezini bili gradovi? — Unutranja njezina ponosita ravna polja i livade? — Njezina uzorita i mirisna masliništa? — Zlatno stablo! Lozice lipe po svuda — pivo ono boxje, kakoga stari zovu (nettare — bevanda degli Dei.) Sladka kervca! — Suzica ugodna! — Gdi su narančice s pomastju zlatnom zavgernute, i lemunčichi, lik priki jednoga Ipokrata i Galena pervih vikovah zdravljosaraniteljah, — oduha kojizih ptičice najgornjega vozduha k sebi pritexe i mami? — Vochka mila rajskog perivoja!! A što bi rekao, od svake druge verste stabla i vochke, koja pod našim milim nebom uzorito raste i cvate? — Štolise napokon plemenitje i gizdavje moxe viditi od obtokah, i poluobtokah dalmatinskih, gdi posvuda više, manje svašto raste i cvĕta? — Jedali se nisu otimali oba nju rimski Cesari, i drugi mnogi kralj i zapovĕdnici i nju hlepili, i toliku kerv prolili za imat ju pod svoja gospodarstva? Neka kaxu svihu prošastih vĕkovah toliki dogodjaji, kojizih neumerlo ime i slava ostatiche za zamirku vikovite uspomene do konca svita. — Jedali nije tako? — Ako su sad ovaka vrĕmena došla, tomu se nije čudit; jerbo svašto se je prominulo i izverglo, i gdi nije? *Tempora mutantur, et nos in eis!!* Dali mi se opet uhvamo u boxju pomoch, i u nova nastojanja sadašnjeg prosvĕtljenoga naraštjaja, da che i naš napridak po putu boljeg i pametnieg zemljotexanja i sva ostala pozatim na izverstnje stanje dopriti, — i da che naš neumoreni texak uloxiti višu pomnju, i okretnie nastojanje prigerliti k svojoj raboti; — i da che napokon trud njegova znoja desetrojstruk plod i korist izvest njemu, i njegovu porodu, koji pozanjim bude nastupiti. — Eto mu je dosti dodato, i slidi se dodavat u *Zori Dalmatinskoj* dobrih i koristnih uspomenah, za uvĕxbati ga tovechma u njegovu poslu texačkomu: samo dabi naš texak nastojao ispunit ji, i okoristit se u njima, kako se je i uhvat. — Eto mu poništo i ja dodajem za njegovu, i opchensku korist, — i što bude vidit da mu je pochudno, i da mu idje k ruki, nek neizostavi ispunjat koliko mu pripisujem.

Poznatiche naš texak s vrĕmenom da che mu bit koristno, i da se neche pokajat da je zaludu utrudio, ako je gdigod i suviše dva tri put s mašklinom u brĕg udrio, te neche ga odma bit priko povora prisiklo. Nek, velju, texak, kad započme radit, nezabaci u kut svoj texački halat, i nek nezapušta radnju; dali nek sve tovechma nastoji naprĕdovat o svojoj texačini; — i tada che se njegov trud i znoj okrenuti u veselje i u radost kad pozna da mu nije ostao isprazan, i brez ploda.

Najpri dakle sverhu svega od potrĕbe je, za činiti da zemlja bude davati svoju zadovoljnu plodnost, zemlju tri, četir i pet putah uzorati, ili na drugi način priverchati i uskopati, — i to prie vrĕmena zimnoga. — U oračini, gdi moxe bit, nek nebude brazda dulja od 60 koračajih. Ne ima se takojder sijat xito u zemlju vlaxnu. — O Lučinu dne puno je spodobno vrĕme za sidbu. —

Što razgleda pak način za gnjioti zemlju, nejma biti na punu mĕsecu; buduchi da čini malu korist tog vrĕmena; nego je dobro prie, i potla tog vrĕmena. — Iz svačesa moxe se gnjoj zametnuti i izvesti. Dali gnjoj ovčiih jest jedan od najbolji, — takojder iz golubnjaka još bolji; — čovičiih pak derxise za najbolji, i najplodnii, što naš sebični texak nebi ga niposto na svoju njivu pobacio. — Po zemljam pak meršavim najbolje je sijat vučii bob što se zove, iliti vučak, (lupino), koji pritili zemlju; — i tako njegovu slamu puštat da sagnjie na tegu, jerbo je od velike koristi. —

Što se tiče posadjenja stabalah u opchinu, neka texak imade pomnju nesadi ji u rupe stopro izdubene, jerbo taj način činit che izginuti stabla; — dali potla neg su rupice iskopane dva, ili tri měseca imadu se saditi. — Oko stabalah nejma se zbijati zemlja s nogam ili s čim drugim, nego imadu se rupice naravno napunit s zemljom; — i tako napunjene dobro ji napoiti s vodom.

Kad se rečena stabla sade pod zimnja doba, imadu se sadit s čitavim xilam koliko je vechma moguche: — što nebi marilo da se sade i brez nji u vrucha vrěmena; — i u tom dogadjaju stablo koje se ima sadit iliti hrek, imade se mervičak nacěpit u dnu što ulazi u zemlju, i u rascěpotinu metnut jednu stěnčicu; jerbo na taj način neche na manje dochi da se neprimi, i prie vrěmena da neozeleni.

Ona pak stabla koja nečine ploda imadu se okopat iz okola sve do xilah, i po istim pobaciti klačarde, ili priprostita klaka, — i tako po zatim nagernut zemlju po njemu, iz česa che slědit da che ona stabla izvesti po vrěmenu xudjeni svoj plod.

Što se tiče loze, i tko xeli da mu na vrěme vinograd prispie, imade se stavit u dno sada gdi se je iztrapilo; t. j. u rupu gdi ima biti loza usadjena luga od saxganog lozja; — ili kakvi ustrixakah krojačkih: — ili napokon i onizi štono izostaju kod crevljara iliti papučara; i tako nagernuvši k tomu zemlju, i zasuvši lozu pustit da raste, — i brez svake sumnje izache snaxan vinograd, i prinět che čudo obilnii plod. — Imade se ovdi zabilěxiti da nije dobro u svako vrěme saditi lozje, ili druga stabla; — takojder ni sijati sěmena kojemu drago bila verste, izvan samo onda kadno je na mladu měsecu, kako chemo unaprěd viditi; jerbo čudo bolje i naprědnie izniču iz zemlje toga vrěmena.

(slědit che).

Verdoljak Imochanin.

Texaclm.

Měseca Oxujka nadat se je da bude:

Od 1. Oxujka (poslědnja polutina okolo poldne) do 8. istoga. (Měna po iztoku sunca). Větri; dali kopuch sněg. Prěti kiša. Valja se čuvati od naxdiranja.

Od 8. Oxujka do 16. istoga. (Perva polutina po polnocha.) Vrěme sve jedno, kano i do sad. Jošte xestoka studen. Dali se valja čuvati od berza prominutja vrěmena, koje se moxe desiti, i tako bi naskočile: nazeba i mostobolje (reuma, poganica.)

Od 16. do 23. Oxujka. (Uxba okolo trecha doba nochi). — Stojte veselo! Rekao bi da zima kuša još najposlědnju svoju snagu. Od bolestih neima ništa iz nova.

Od 23. do 30. Oxujka. (Poslědnja polutina u večer). — Vrěme che biti mekše; i uzdam se da che proljetje biti porosito.

Od 30. Oxujka do 6. Travnja. (Měna okolo trecha doba nochi.)— Kiše i větri. Vrěme erdjavo za probaviti jestbine. Zato je od potrěbe nenaxdirati se.

Ovo je měsec najpoglavitii za radnju texaku. Ovoga měseca texak doveršuje rězat vinograde i vochke, i okopavat jih. Sije jaro xito i lan jari, sadi i razsadjuje iz sěmeništah: murve, orase, loze, i svaku verstu vochke. Razbija grumenje po pšenicam, ore zemlje za kukuruze; sije travu dětelinu, slani grah, i grah jarik. Čoban škopi janjce. Domachica nasadjuje kokoši. Razsadjuju se sva zelja, i siju se svi, izvan oni koji su ozimni. Po vertlim ima dosta radnje; i zlo onomu koi nije lěpo prěpravio zemlju uzkopanu i očištjenu. Sade se tikve, pošanj (faxol) grah loxujak. Siju se salate lětnje svake verste, rige, xutinice i blitve. Razsadjuju se kupusi glavati, jagode, i kapule. S vochakah obrixe se sva suvarika; nek su stabla čista, kano izčešljane děvojke; za da sok uzlazi u mladice xive, a da se netrati zaludu u suvariku.

Svěstne besěde.

„ *Nitko nezna* “
Zločinacah dosta zlo děluje;
Zašto, da se neche znat, věruje.
Al se zemlja nebu zaklinjala,
— „ Tako pusta da bi neostala,
Kako sve što na meni se sgodi,
Sve chu odkrit, na kopnu i vodi. — “

„ *Dobro došla Neve naša* “
Naši stari veljaju da stoji
Svaka kucha, i što s' u njoj goji,

Ne na *zemlji* vech *na xeni*, Toma!...
Daklem pazi kakvu vodiš doma !! —

„ *Oj Děvojko věro i nevěro* “.

Ljubovnikah věrnost prilična je
Čudnej ptici (o kojoj se baje;
Sama sebe potle neg izgori,
Da se, opet, od svog luga tvori,)
Nitko nebi rekao „ laxeš, nije“ —;
Dal nitko neumi kazat gdi je! —

Stěpan Ivičevich.

DNEVNE ZGODE.

II. Maria.

Daxd lěvaše se kako u dnevieh potopa opchenoga i ovo biaše tretja noch da ne prestajaše.

Otac od obitelji.

Tko je?

Putnik.

Jedan izgubieni u ovoj nochi, ište konak.

Otac od Obitelji.

Budi ti što pitaš.

I ulieze jedan putnik obvien plaštom bogatiem iz kojega tekaše voda.

I najstaria kchi otca od obitelji, kojoj běše ime Maria, priblixise k putniku i digne mu s ramenah mokri plašt.

I preda ga sestri da ga razastere, i uzme stolac i stavi ga kod otca svojega za putnika.

A Maria biaše lěpa kako pèrvi zrak sunca vèrh prolětne travice.

I oči putnika nepadaše s nje.

A ona milostiva izpitivaše ga jeli mokar jošter a i bili hotio proměnit se, i bili prie večere štogod uzeo za pokrěpit umorenu snagu njegovu.

On odgovori zahvalivajuchi, ali sréd rěčih glas mu se zatrese, u licu poblědi, i skloni oči.

I kchi otca od obitelji obvèrne oči k tlehu radi jednoga chutjenstva neizustiva.

I on povědaše od xalostih, i povědaše od progonstvah, koja tèrpiaše on i bratja svoja u zemlji svojoj.

A kchi otca od obitelji roniaše suze u povědanju gosta svojega.

I projde dan pèrvi, i projde dan utori, a putnik ne projde s vlasti otca od obitelji.

Prilěpila bo se běše duša njegova k duši Marie, najstarie kcheri otca od obitelji.

Ali koliko gorucha bi ljubav ove děvice od sedamnaest godištah! Jer ona odgovorì ljubavi njegovoj.

Tad sjedinit se u mislieh ne bivaše neg izpunit misli svoje?

Tad ugodit mu ne bivaše neg ugodit sebi.

Tad predat mu se u svemu ne bivaše neg predat se sebi istoj.

Ah jadnico, jadnico! njegova razbluda učini se njezina, njegov goj učini se njezin, njegovo plandovanje učini se njezino.

Ona bì u njemu sva; nje duša u njegovu dušu ulije se i počine, kako rěka u moru.

Ona bì u njemu sva a on u njoj?

Ona se preda njemu, a on dělova'....

Al je to rěč neizgovoriva.

Al svane dan pèrvi, 'al svane dan utori, i gost koi biaše se odalečio, neprikaxu je se.

On imaše ichi, tako govoraše, k miloj svojoj majci rad bola lexechoj.

Al svane dan pèrvi, i svane dan utori od kad izide vrěme obetjanja njegova a ona čekaše ga jošter a.

Jer biaše rekao kad tretja luna prikaxe městčinu svoju, bit chu tamo.

Ona věrovaše. A što je ljubav nego věrovanje, što je věrovanje, nego ljubav?

Ona, věrovaše. A proide i tretji i cetvèrti dan nit je njega, nit glasa, nit slova.

Proide peti, proide šesti, proide sedmi, nit bì njega, nit glasa, nit slova.

Na polu osmog predobita: Budi on proklet u miesecim tvoiem, luno!

On doide — *On* moxeli se rět kada više ne biaše njezin? On doide, al ne njezin.

I malo danah proide a on zaruči se drugoj.

Hochu li ja kazat kako u malo dnevih poblědi lice Marie? kako oči zamute se? kako oskoknu jabučice obraza Marie?

Ona uvehnu kako cvět tèrgnut goruchiem větrom od pustinje.

Nego i um njezin ne presta, nego tvori sebi istomu mislih nedohitnieh.

Ah jada! te misli nedohitne běše izprazne.

I to ona nepozna nego ih slědom slědi i vapi Bogu da ih bèrzo izpuni.

I u izpunenju tieh postavi vas pokoj duše svoje.

Sad ide Maria od cèrkve do cèrkve u molitvah, u postieh, suzechi i prosechi.

I njezine misli uzavirahu neuredno, i njezino sèrdce hlaptaše neuredno, i njezine oči vèrtiaše se neuredno, jer nevidi oni čas dovèršiti prošnju svoju.

I prične slabit u najpèrvoj ljudskoj krěposti, koju imenujemo věru.

I ona prične mislit o pokoju i govoraše u sebi istoj: kad bih mogla umirit kèrv moju i utaxit chutjenstva moja imala bih pokoj.

A to gdě se nahodi? U grebu. O tomu misliš od osamnest godištah, o najstaria kcheri otca od obitelji?

Tvoji dragi u veselju čekaju dan pirni i pogled zaručnika tvojega.

Bi to vrěme i za Mariu, al bèrzo dojde, bèrzo i projde kako voda potočna na lětnome suncu iza lětnieh daxdja.

Sad Maria misli o pokoju.

Jest blizu D.... jedno město zvano *Propast*.

Jest to visoki skrip u litici vèrh mora prignutoj.

I dogodi se u priašno vrěme da njeki bez uhvanja od tole zanoriše se.

I ostaviše telesa svoja shrustana, plovutinu moru nechutechemu.

Ali i oni, nechutiaše vech bolesti světa ovoga.

Maria jutrom hodiaše po običaju k Gospi od Milostih i tud projde.

Tuda projde i pogleda; pogleda i zamuti joj se pamet, i oči; i poblědi, kako mèrtvilom polita.

I u nje moxdanih sieknu misli prestrašne i jaoh! neoprěchene.

Tretji dan chù se putom od D..... glas xalostni vapechieh. „Pomiluj se meni, Boxe, po velikome milosèrdju tvojemu!“

I u licieh svetčenikah ta xalost poznavaše se uděljana.

Oni moliaše: „Iz dubinah vapim k tebi Gospodine! Gospodine usliši molbu moju“.

Ali ne kako vèrh ostalieh koi pokopat nosu se nego neizrečenom bolesti.

I pogledivaše odar i njeki suze roniahu, a njeki bez ronit ih još više jadovanje kazahu.

Běše bo sèrdce njihovo prepunjeno.

Njeki medju ostalim tu biaše mladich od šestnaest godištah, koi pretèrpi malo prie muku od smèrti i ne umrie.

I on prigne se vidět tělo mladice lexeche na odru.

I videch njezinu glavu u mèrve razpuknutu obvèrne oči i zaupi: Joh glave razpuknute!

Greboder, koi kupiaše pokrov, pogleda ga i suza mu zatrepti niz obraz.

Pogleda ga i reče: Prie i gore bilo joj se je sèrdce razpuknulo!

I oni pogled běše mu rat od mača.

I to koi reče běše greboder. A tko je bio oni koi běše to doradio?....

Ne chu rět njegovo ime na zemlji, al tko nezna njegovo ime prokleto u pismieh sudca věčnoga na nebu. Ne samo njegovo, nego i svakoga činca takoga diela?

P. A. K.

Gèrdoj Gospodi.

Polag Martialova.

„Si quando leporem mittis mihi Gallia dicis.“

Kad god zeca pošlješ meni
Običavaš poručiti:
Kad ga izješ, moj ljubljeni!
Sedam danah lěp cheš biti

Ako istina prava to je,
Te rugat se nijesi htěla,
Doista, draga, ah Gospoje,
Nikad xeca nijesi jela.

Iz rukopisa **Ig. Gjorgjicha Dub.**

J. A. Kaznačich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 9. | II. GODINA

NA 3 OXUJKA | 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedėljak. Godišnja mu je cėna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mėstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cėlu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nėsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zamėnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

Pěsni Stanka Vrazi.

Izvadjene iz novog njegov dėlca „ **Gusla i Tambura.** "

Sirotica. (*)

(*Parabola.*)

Za zelen vėnčac beruć cvėtljice,
Prolazi dėva kraj sirotice:
„ Ah mili Bože, da je sad meni
„ K ružam u onaj vėnčac zeleni!
„ Volila bi tu ma časak stati,
„ Nego sto godin na gredi sjati! "
Tako uzdiše željna bez mėre.
Dėva ponikne, cvėtak ubere,
Do kitnih ružah u vėnčac stavi,
Na glavu metne vėnčac gizdavi.
S pėrva u vėncu nježnoga tėla
Cvėtljica naša stoji vesela;
Al čim se sunce više uzdigne,
I žarkim zraci do vėnca stigne,
Evo zlo po nju, sirota sahne,
Glavicu skloni, težko uzdahne:
„ Ah mili Bože da lude glave!
„ Bila sam srėtna srėd zelen - trave;
„ Ali me tašta želja zahiti
„ Stati uz ružu što vėnčac kiti,
„ Evo me kako ludo poginu'!.... "
Čim to izusti, već i preminu.

(*) *Sirotica*; cvėt, što ga zovu Nėmci „ Stiefmütterchen (viola tricolor *Lin.*)

Koga god u dol namėsti sudba,
Nek ga na goru nevuče zudba.

Psalm CVIII.

Moju hvalu Gospodine
Ne premuči; jer grėšnici
Usta kich su bez istine,
Podignu se zlim jezici':

Zlobnim ustim na me psuju
Nenavidnim i slovima,
Za cėlo me poraxuju
Bez da činjah kriva njima.

Ne ljube me nego mėrzu
A ja prosim svedj tvû milost—
Za blago mi zlo odvėrxu
I za ljubav nenavidost.

Nanj grėšnika ti postavi;
K desnoj svedj mu djavo bio!
Nek osudjen bude u pravi'!
Molbu mu u grėh ti primio!

Bili dani njemu mali!
Vladarstvo mu oteo drugi!
Sirotom se dėca zvali
Udovici joj suprugi!

Od nemila do nedraga
Sinovi mu svud prosili!
I od svoje kuche praga
Izagnani gėrdno bili!

Zaimatelj blaga svoja
I svê imanje iziskao!
A na plodih njegva znoja
Tudjin mu se nasladjao!

Ne bilo mu pomochnika!
Nit siroti poxaljenja!
Pogibla mu svakolika
Jednim rodom istrěbljena!

Njegvih dědah opačine
Da 'e pred Bogom svedj spomena!
Nit bila mu svê krivine
Mati nigdjer očistjena!

Gospodinu pred očima
Bezakonja ta svedj bila!
A na zemlji věk o njima
Spomena se izgubila!

Jer s ubogim ne spomene
Milostinju uděliti;
Jadne progna; umiljene
Sèrcem hotiè umoriti.

U kletvu se zaljubio
A nanj kletva budi prechi,
Blagosova ni 'e hotio
I od njega s odaleči.

Veche kletvom kako ruhom
On s oděva; ter s ulije
Unj ko voda svud tarbuhom
A u kosti kako ulje.

Oj bila mu kakno čoha
Kojom tělo se pokriva,
I ko pojas posred boka
Čim svak dan se pripašiva!

To je dělo tih ki mene
Pred Gospodom pogèrdjuju,
Kî na dušu mû himbene
Lukavštine svake psuju.

A sad zato Gospodine
Imena mi radi tvoga
Samnom děluj: tvê miline
Blaga krepos k nam je mnoga!

Jer sam ubog uništeni
Nek m' izbavi milost tvoja;
I moê sèrce vech u meni
Vaj! izgubi svog pokoja!

Kakono ti sěna lahka
Bèrzo prodje, prodjoh i ja
I obilnost moja svaka;
Kako pruzi stresen bia'.

Od posta su mâ koljena
Iznemoxna sasma sada,
I put mà je osušena
Porad ulja kog bi rada.

A sramotom ja bih njima
Na kog s' oni ponosjahu;
Viděše me i svojima
Glavami se zatresahu.

Gospodine mili Boxe
Spasi mene nevoljnika;
I neka me sad pomoxe
Tvoja milost prevelika!

Neka vidu da tvoja je
Ovo ruka kû s' stvorio;
I gdě kletva njih prošla je
Blagosovom ti s' posio!

Nek su grubo postiděni,
Kî ustaju suproch meni;
A rob tvoj ucviljeni
Veseljom se nek rumeni!

U sramotu nek s' uvuku
Pogèrdnici moji kleti;
Kao haljinom nek s' obuku,
Svojim stidom svi prokleti!

Ja chu Boga moj'm ustima
Vèrlo u glase spoviditi,
I njega chu pred mnozima
Cělim sèrcem uzhvaliti.

Jerbo Gospod se postavi
Polag desne ubogoga,
Moju dušu da izbavi,
Od progonstva prokletoga.

Or. P.

SLAVJANSKA PROČITAVANJA.

U broju **13** (**12** Veljače **1845**) Novinah Horvatsko-Slavonsko-Dalmatinskih čitamo slědeche objavljenje: „Slava Bogu višnjemu a věčna hvala i dika budi nj. apostolskomu veličanstvu premilostivomu našemu Caru i Kralju **Ferdinandu V.** koi je narod naš novim dokazom otčinske svoje ljubavi obradoviti dostojao, milostivo previšnjom svojom odlukom zapovědivši, da se na kralj. akademii znanostih u Zagrebu podignuti ima posebna stolica narodnoga našega jezika i knjixestva!"

Blagověst ova oglašuje se od strane ovdašnjega vèrhovnoga ravniteljstva učionicah i naukah slědechim sluxbenim pozivom:

„Uzvišeno kralj. ugarsko naměstničtvo izvolilo je pod **21** Sěčnja gd. **1845** uslěd previšnje odluke ovamo dostaviti, da je na ovdašnjoj kr. akademii znanostih utemeljena posobna stolica za horvatsko-slavonski jezik i knjixestvo, i godišnjom platjom od **800** for. srebra; za koju che se pred ovdašnjim kralj. vèrhovnim ravniteljstvom učionicah i naukah dana **5** Svibnja t. god. konkurs obdèrxavati. Što se time do obchenitoga znanja dostavlja. U Zagrebu **11** Veljače **1845**.

S velikom radostju oglasujemo ovu milostivu kraljevsku odluku čitateljima našega časopisa, jer zagrebačka stolica narodnoga našega jezika i knjixestva, zabiljexuje jedan stepen naprědka u izobraxenju knjixevnome jugo-Slavjanah, koga naš narod u sviem predjašnjim stoletjama nikada ne běše dostignuo. I s ovom prigodom rado prepečativamo u naš list jedan prevaxni sastavak iz ruskoga, prenesen naški po gosp. Jovanu Markovichu, koi se čita u Biogradskoj Podunavki p. g. u br. **32**, pod naslovom: *Slavenska pročitavanja* (Prælectiones.)

„Evo je vech trideset godinah od kako niko ne spomenù Slavene; dvadeset godinah survaše se u pučinu nepovratka i rědko pisà kogod što o njima; deset je godinah i rědko progovori što o njima. Sad paka u devet gradovah Europe otvoriše se katedre za slušatelje slavenskih pročitavanjah, i široko polje ukaxuje se izobraxenom ispitatelju, kad pozorljivi pogled na Slavene baci.

Šta pak mogu ovi slušatelji od svojih Professorah poiskivati? Pao bi u bludnju svaki onaj, koi bi mislio, da Professor moxe svome slušatelju samo goliem osmotrenjem slavenskih literarnih dělanjah udobletvoriti, on neche ni sebe, a jošt manje svog slavenskog slušatelja zadovoljiti, kad samu literaturu u smotrenje uzima, on che uviditi da mu je nuxno pozor na proizvode narodne literature upraviti, a da bi iste poznao, mora jezik narodni i njegovu prostotu ispitati; da bi poznao narodnost u knjixestvu i govoru, mora narod, njegov karakter, njegove pravi, město obitavanja i njegovo znanje točno izučiti; da bi pak poznao sve ovo u svom povremenom razvitku, a i uticaj ovoga na dělanje naroda', mora prošlost i starinu njegovu providiti. *Filologia*, *Etnografia* i *Istoria* očekuju jošt svoje město u slavenskim pročitavanjima.

Ako Slaveninu i nije nuxno *gramatiku* s rodnog narěčja u svemu prostranstvu, kao stranih jezikah izpitivati, to ipak mora on svojstvo i duh govora slavenskog, njegov razvitak u svima narěčjima shvatati i poznavati, mora ovog karakter sravnjavati, mora slavenske zvuke kimičeski razdrobiti i razlučiti rěči, kao sojaz zvukovah, za postavljenje mislih anatomičeski razčleniti, i način slovoslaganja, kao jezikoizobraxenje mislih, filosofičeski dokučiti, i mora ih iz xivog jezika, a ne iz starih spomenikah izpitivati. Mnogostručni ga posao izčekuje, no Dobrovski i Šafarik, Vostokov i Kopitar, Linde i Pavski olakšavaju mu trude.

Jezik je spomenik xivota naroda, njegovog izobraxenja, njegove duševne snage, njegove narodnosti, no na izpitanje samo toga onaj se ograničiti moxe, kome druga srědstva, oskudjavaju, da moxe narod poznati. Sam jezik dovodi k pitanju „Kako je xivilo kod naroda to, što se danas na jeziku pokaxuje?" Slavenski izpitatelj mora se dakle obazrěti *a*) na fisičesko izobraxenje naroda, na tělesni sostav i vid, fisiognomiu, temperament, těla i xivota snagu, u kratko na sve ono, što pravi karakter naroda kao jedne *mase* licah, familiah, i rodovah sačinjava. *b*) na razvitak tèrgovine, na fisičesko bitje naroda, na njegova obitališta, odělo i hranu, na njegove običaje, ekonomičeske poslove i zanimanja, zanate i tèrgovine; mora se obazreti na *c*) pravstveno izobraxenje njegovo, na ponjatje o Bogu, prirodi i čověku, o njegovim duxnostima i pravama, o njegovom familiarnom xi-

votu, i o njegovoj narodnosti, i na spoljašnosti ovih predstavlenjah u vĕri i zavedenjama, u igravima i običajima, knjixestvu i hudoxestvu; on se na poslĕdak obazreti mora, na druxevno izobraxenje, na obična i svobšta zanimanja naroda, na njegovo odnošenje k pravu i praviteljstvu, na njegova dĕla, kao jednog nerazlučnog lica. Ko to sve nezna, nemoxe narod poznavati, i Slavenin koi na polju svoje jednoplemene bratje izpitanja čini, zaista che se pri ovom krugu znanja duxe zadèrxati i pozabaviti nego pri ikojem drugom.

Na konac istoria che mu obĕlodaniti to, što je on kao literator, filolog, i etnograf izpitao i izkusio. Istina je, da izpitianje na polju istorie i narodnosti Slavenah nije tako lako kao učenje slavenske literature, i njenih narĕčah, istina je da dĕla Šafarika i Macijerovskog, Engela i Štrittera, Karamzina i Naručevicha, Snergireva i Golembiovskoga i drugih, same su monografie, al opet zato dosta olakšavaju trude izpitatelju, a što u njima nenadje, to neka bogatstvom svoga sobstvenog iskustva popuni.

Literatura, filologia, narodnost i istoria Slavenah jesu predmeti, koji pozornost novih Slavenah na sebe privlače, svemu ovome posvetjuju oni svoje domache poslove, sve ovo iz slavenskih pročitavanjah hoche da izkuse? Po sebi se razumie, da Profesor samo Slavenin biti moxe, o svojoj jednoplemenoj bratji izvĕšten i to ne iz samih knjigah. Iz medju dosadani devet Professorah četverica su Rusi, dvoica Poljaci, jedan Ceh, jedan Slovak i jedan Luxičanin. U koliko oni svome dĕlstvovanja krugu odgovaraju, ako obštih biljexakah o metodu pojedinih Profesorah i nema, moxe se iz slĕdujućeg uviditi.

Godine 1838 dèrxao je samo Kačenovski u Moskvi slavenska pročitanja. Za Moskvom slĕdovaju je Pariz i Poxun, ovima Berlin, Vratislava, Lipiska, Kazan, Petersburg i Harkoi.

U Poxunu i Vratislavi učiniše slavenska pročitavanja veliki naprĕdak, tamo se slušatelji ljubavlju k stvari, a ovdek učenostju Professora plĕnavaju. Al opet nedostixu savèršeno svoju blagorodnu namĕru nit ovde, nit' tamo počem se izključiteljno na filologiu i sravniteljni pregled slavenskih narĕčjah ograničavaju. Istina Čelakovski u svojim pročitavanjama nešto i istoriu i literaturu Slavenah upletje, no opet se vidi, da che filologia njegov izključiteljni predmet ostati. Šturova pročitanja mogla bi se smatrati, kao da ko sveobštnosti texe, i mogla bi sve, ako ničim, a ono svojim enciklopedičeskim upravljenjem zadovoljiti; no mĕsto, gdie on svoja pročitavanja dèrxi, stavlja mu prepone na put.

Primĕtiti se mora, da svi ovi Profesori, izuzimajuchi jednoga, svoja pročitavanja ne dèrxe u slavenskom jeziku, ako ih najvišc i Slaveni posĕtjuju; u Parizu je Slavenin Francusom, u Berlinu, Lipiskoj, i Vratislavu Nĕmcem postao. Samo u Poxunu slušaju Slaveni pročitavanja na svom materiem jeziku, na Česko slavenskom narĕčju.

Od ostalih četirih Professorah čitaju za Ruse u Rusii, Bodjanski u Moskvi, Grigorovich u Kazanu, Preis u Petersburgu, Sreznievski u Harkovu. Njihova slavenska pročitavanja imaju, po uredbi praviteljstva, istoriu i literatura slavenskih narĕčjah za svoj predmet, al opet ne izključuju iz svog zadèrxanja narodnost ni istoriu.

(*Slĕdit che*)

JEZIKOSLOVJE.

Slovoljubiteljim.

Mnogi od naših naginju odveć na mladu, a mnogi pak bi htĕli na staru. Za ukazati kako posve razloga neima ni s jedne ni s druge strane, i kako pravi Ilirski slovoljubitelj (filologo) imao bi probirati i s jedne i s druge strane, brez činit se sužnjom nijednoj, prinosim ovdi ova četiri vèrstopisja, omĕrajući jih medju njima, iz Matice Latinske (Volgata).

.... *Scientes tempus: quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior es nostra salus, quam cum credidimus. Nox praecessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, ed induamur arma lucis. Sicut in diac honeste ambulemus: non in comessationibus, et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, non in contentione et aemulatione: sed induimini Dominum Jesum Christum*... (*Ep. S. Pauli Ap. ad Rom. XIII.*)

Staro-Slavensko.

„—Vjedašche, vremja jako čas uxe nam ot sna

vostati. Ninje bo blixajšec nam spasenie, nexeli egda vjerovahom. Nošch ubo *preide* a den priblixisja, otloxim ubo djela temnaja, i oblečemsja *vo oruxje svjeta.* Jako vo dni *blagobrazno* da hodim, ne *kozloglasovanii* i pijanstvi, ne ljubodjejanii i *studodjejanii*, ne *crveniem* i zavistju. No *oblecitesja* Gospodem Jezisom Hristom.... " (Biblia ......)

Glagolačko.

„ — Vjedašche, jako čas jest uxe nam ot sna vostati. Ninje bo blixaisee jest naše spasenje, nexe egda vjerovahom. Nošch *preide* a den preblixisja. Otverxen ubo djela temnaja i *oblečemsja vo oruxje svjeta.* Jako vo dni *blagobrazno* da hodim ne u *lišejadenniih* i pijanstvih, ne u loxeh i *nečistotah*, ne u *crvenii* i revnovanii no oblecitesja vo gospoda Isusa Hrista. — (Misal Rimskije.)

Dalmatinsko.

„ — Znajuchi, jer vrime jest jurve, da se od sna ustanemo. Sada bo blixe jest naše spasenje, nego smo vèrovali. Noch *minula* jest, a dan se je priblixao. Odvèrzimo dakle dila tamnosti, i *obucimo* se oruxjem světlosti. Kakono u dnevu *pošteno* hodimo, ne u proxdèrlstvih i pijanstvih, ne u loxnicah i nečistochah, ne u *prigovaranju* i naticanju; dali obucite se Gospodinom Isukerstom. " — (Pištule i Evandjelja - U Mletcih 1838.)

Bosansko.

— „ Znajuchi vrěme: da je *ura* vech da od sna ustanemo. Sad bo je blixje naše spasenje, nego kad věrovasmo. Noch *projde*, dan se pak priblixa. *Bacimo indi* děla tminah, i obucimo oruxje světlosti. Kako u dnevu *pošteno* hodimo: ne u *gost enjim* i pianstvim, ne u loxnicam i *nestidnostim*, ne u *svadjanju* i *poxudnosti.* Nego obucite Gospodina Isusa Kersta. — " (U Budimu 1831 — Sveto Pismo, slavno-ilirički, izgovora Bosanskoga). —

Razabiranje.

1. Draxe mi je „ *noch preide* " (præcessit) na staro Slavensku, nego „ *minula* " i „ *projde* ", kako rekoše Dalmatinac i Bošnjak. Tako tumačenje nije pravo. Da je noch minula ili prošla, nebi se reklo „ *dan se je priblixao.* " Ako se je dan priblixao, to che rechi da noch još nije prošla ni minula posve. *Preiti* hoche rechi: *pred hoditi*, a ne *minuti.* Pred zoru, noch je *otišla napréd*, dali još nije *minula.*

2. Bolje je „ *odverzimo* ", kako reče Dalmatinac i Glagolac, tako i „ *odloximo* ", kako reče Slavonac (abjiciamus), nego „ *bacimo* ", kako reče Bošnjak. Drugo je *baciti*, a drugo *odbaciti.* Matica latinska veli „ *abjiciamus* "

3. *Pošteno*, znamo što je; dali je pametnie: *blagoobrazno*, " kako rekoše Slavenac i Glagolac. Svaki put, kad u jednoj besědi imaš veche zamišljajah (idee), pametnia ti je. — U besědam sastavljenim uvěk ima tri zamišljaja ujedno. Pèrvi (blago), drugi (obraz), trechi (blagoobrazje).

4. *Indi*, Bosanska, da nije od talianske *quindi*? Sumnjim. Čini mi se da je bolja „ *dakle* " Stara *ubo* vech u ustim nexive. Pokoj joj duši!

5. *U gostenjim*, reče Bošnjah. Dali gostenje moxe biti i trězno brez grěha. A Pismo razumi od grěšna. Dobro daklem reče Dalmatinac *prozderlstvih.* Lěpo i směhšno mi se čini „*kozloglasovanii*" Slovenca. „—*Bleji, a nezna što bleji* " (ima jih dosta!) kod nas je mudra beséda. *Lišejadeniih* Glagolca, pametna je. To che rechi „ *jedenja prěko potrěbe* ". Lěpo kaxe *netrizmenost.* Dali mi se čini bolje, što predlogu *u* daje Bošniak tretji padex vechega broja, nego ostali, koji mu ga daju drugoga; ili kako hoche jezikonaučitelji „ *Lokativ* " (Městenjak.) Ja tu nevidim ništa drugo da ima danas biti medju nami, nego trechi padex, kano i u manjemu broju. Velili se „ *u kuchi*? " Veli. A zašto daklem neima se rechi jednako „ *u kucham* " nego, u *kuchah*? Ovoj brezrednosti u vechemu broju nevidim razloga. Dèrxim da to nije drugo, nego merxnja na ono *m.* Meni mèrzak nije. Ako je tvèrd, nek je tvèrd. Ja od muxkoga jezika nečinim xenskoga, niti mu rěxem uda, da *adum* nastane.

6. *Nečistochah*, veli Dalmatinac. Nestidnostim, veli Bošnjak. Pèrvi se slaxe s Glagolcem, a drugi za Slavencom (studodjejanii). *Nestidnost*, naměsto *nečistoche*, lěpa je beséda, i u sebi ima pojstva (poesia). Mnogi se u nečistocham diče, a nestide, kako bi se imali stiditi. Nestidit se od grěha učinjena, to je opet drugi grěh gori od pèrvoga, jer nedaje bilěga pokajanja; nego prěti da che opet, i gore. —

7. *U prigovaranju i naticanju* bistre i lěpe besěde Dalmatincah, bolje od ostalih. *Poxudnost*, Bošnjaka, neima posla ništa s Latinskom „ *aemulatione* ". *Contentio*, nije „ *ervanje* ", nego baš „ *prigovaranje.* "

8. *Oblecitesja*, Slovinski i Glagolaški, bolja nego „*obucite se*“ Dalmatinski i Bosanski. Korěn bo je „*oblak*“. Dali mi velimo bolje „*oblačite se*“.

9. Obucimo se *oruxjem*, na Dalmatinsku, bolje je, nego *u oruxje*. Idje oruxje na nas, a ne mi u oruxje.

10. *Svjet*, hoche rechi světlost. Tko bi mi kazao zašto se je iz toga korěna izvadilo ime světa? Da su mu danas ime naděvali, nebi mu ga vadili iz světlosti, nego iz tminah!

Iz ovo malo rěčih izaximljem: Da pravi slovoljubitelj duxan je mudro izabirati iz knjigah i iz ustah ilirskih beséde izvèrstne, pametne umom salivene, a mudrostju nalivene; i s njima vezti svoje listove. I u tomu světu, kano u ljudskomu, imade: plemichah i neplemichah: bogatih i ubogih, lěpoticah i nakazicah; toliko u ustim, koliko u knjigam.

Stěpan Ivičevich.

POLJODJELSTVO.

O napravljenju od zemaljah.

Razgovor.

Gerbeša, Vučica i Pop.

G. Vuce....

V. Što je Gerbeša...

G. Hochemo li u Popa?

V. A gdi je Bariša?

G. Boli ga; kaxe mi Stane, da mu je matrun...

V. A Vid?

G. Vid je pošo na put. Xeni sina...

V. Dobro čini kad ima kruha. Rodila je litina, ove godine; a kad rodi litina, ti znaš, da se xene naši momci...

G. Znam, znam. Ali mi se čini da nije toliko ni rodila ove godine, ko ti veliš. A pak čini mi se da mu nije baš ni potriba od neviste. Ljudi imaju se xenit za potribu, a ne za obist. Tko se xeni za obist, bèrzo se pokaje.

V. Vala dobro govoriš, Gerbeša. I ja imam sina na xenidbu, ali nemislim da vodi xene, dokle ne udam kchere.

G. Dobro činiš. Gdi je puno xenah u kuchi, tu je i smetnje. Nisu nikad u miru xene: nemogu se podnit, ko pas i mačka.

V. Jesu bas nike i nike javlene. Ali opet nemoxe se ni bit bez xenah. Ko che sredit kuchu, ko che izmest tor; ko che izpech kruh, ko che svarit ručak; ko che poch za jancim... Hoche se, hoche se i xene.

G. Hochemo li krenut?

V. Hodmo polako divanech. Ja mislim da chemo nach Popa kod kuche.

G. Mislim i ja; ako ne bude poša u grad. Govorio mi je tu nikidan, da ima poch u grad, da ga zove starešina.

V. A rašta ga zove!

G. Neznam, brate. Govorio mi je da su ga tuxili niki seljani starešini...

V. Koji, muke ti?... Bit che oni, kojima je učinio dobra. To se vazda dogadja kod nas...

G. To se dogadja i po drugih selih, i po svitu, ako cheš. Ljudi su neharni. Kad imaju potribu od koga, kad ištu zajam, a *mili*, a *dragi*, a kad čovo pita svoje; etoti dušmanina; pa bi bilo dobro poslušat i Turčina. Znaš li što veli Turčin? „Nečini dobra, da te zlo nenadje“...

V. A znaš li ti što veli Pop? Učini dobra svakomu čoviku, i onomu koi ti je dušmanin; koi mèrzi na te; koi te propasti; koi te progoni; pa koga chemo slušat, ali Turčina, ali Popa?

G. Neka ti našega Popa, neka, slušajmo mi njega, pa che bit bolje i po dušu i po tilo.

V. Vir emi hoche... Nu, čini mi se da sidi prid kuchom, i da ništo čati...

G. Vala je, čati che novine. Nebi on zna što znade, i što nam kaxe da ne čati novine. Hodmo bèrxe, čekat che nas.

V. Duše mi moje, njegovi razgovori meni nedodiavaju uba; ja bi ga sluša i noch i dan.

G. I ja ko i ti. Je li malo govorio o oranju!

V. Dosta, dosta. Čut chemo danas što che nam kazat.

G. Dobro jutro, Pope, dobro jutro.

V. Hvaljen Bog, Pope...

P. O priatelji, dobro došli, dobro došli. A kamo druxina? Kamo Bariša? Kamo Vid!

G. Barišu boli, a Vid je na putu. Preporučio

mi je Bariša, da kad se vratim namah k njemu dodjem, pa da mu kaxem što cheš divanit.

P. Eh! To je dobro, to je dobro. U nedilju govorili smo o oranju, a danas govorit chemo o napravljenju od zemaljah. Tuxite se vazda, da nisu pitome vaše zemlje, da vam neradjaju ko idje; da gubite trud: kazat chu vam danas kako se pitome, i kako che vam bolje radjat. Ja mislim da che vam bit ugodno i koristno ovo moje govorenje.

V. A kako neche. Imam, Pope, zemaljah rastèrkanih po svem polju, pa neche naprav nijedna da rodi.

P. Moj Vučica, kad su rastèrkane zemlje nemogu dobro radjat. Dok ti oreš, i kopaš jednu, tvoj susid tare ti drugu; pa kako cheš da rodi. Ja štiem da po svih kraljevinah gospodari traxe skupljat zemlje u velike komade; pa da pravi texaci ne stoje po selih, neg po polju, da rade, da paze, da ne gube vrime po kerčmah, i po sajmih; pa da tim texacim radjaju zemlje ko idje, pa da ti texaci ne gladuju; a vami neradjaju, a vi više putah gladujete jer su vam rastèrkane zemlje; jer ne stojite na zemaljah...

G. Dobro govoriš, Pope; ali znaš što je kod nas? Mi se texaci izdilimo, pa kad se dilimo, svaki brat, svaki stričevich, hoche da ima komad zemlje na svakom mistu; pa tako raztèrču se zemlje, i razkèrpate da jih nesladi radit.

P. To je xiva istina, a jer nepovèrxete ti za običaj? Zašto se ne naknaditi jedan s drugim? Zašto neuzmete jedan simo, a drugi tamo? Vala da sam ja gospodar od zemaljah nebiste vi krixali moje zemlje ne; a ufam se da i zakon bio bi od moje. U malih baštinah nemoxe napridovati zemljotexanje po ništa. Hoche se jaki komadi, da zabave texaka svaki dan, da ga svexu po niki način s zemljom; da mu čine omiliti zemlju. Kad texaku omili zemlja, bolje je radi, bolje je čuva; kviče na njoj noch i dan.

V. Sunca mi! Pope to je baš tako. Kad su rastèrkane zemlje, malahni komadi, texak neljubi zemlju, nit je radi ko idje. Hoche li simo, hoche li tamo; pa dobro ni simo, ni tamo. Mi bi se imali izprominjivat iz medju nas, pa radit vazda na jednomu komadu; pa bi naš komad bio uredjen i ogradjen ko idje; bili bi raskèrčeni kraji, zasadjeni, ometnute greblje, vinogradi dobro uskopani, objaštrene i pognojene masline, sve bi bilo bolje...

P. Nadodaj svemu tomu, Vuce, da kad bi čovo svaki dan kvičio na jednoj zemlji, nebi se boja štete, ni lupexa. Mogo bi imat i kruha i vina i ulja, i sočiva, i vocha svake vele, i zeleni svake, i luka, i kapule, i ljutike, i kumpirah, i mlunah, i dinjah i. t. d.; pa bi se mogo hranit iz polja tri dila od godine, a zimi iz vriche ko i miš; nebi se boja glada.

G. Imena mi, Pope, xiva je istina što veliš? Ali se bojim, da mi texaci nebi se mogli pogodit u prominah od zemaljah, ko veli Vučica. Ti znaš da nisu sve zemlje jednake. Ti znaš da su dobre one koje su u polju i pri moru a da nisu dobre one koje su pod bèrdom i na bèrdih; pa nebi hotio niko pustit dobre zemlje za zle, ostavit polje, a ichi u bèrdo.

P. Rech chu ti na to Gerbeša, da ni u polju nisu sve zemlje jednake, da jih ima uz tičak dobrih i zlih; a tako i na bèrdih, da ima i zlih i dobrih. Rech chu ti opet da i sva mista imaju svoje dobro, i svoje zlo. Zemlje na polju običajno topi voda, a zemlje na bèrdu dere, nosi. Tko ima zemaljah na polju, nema dèrvah, nema paše, a tko ima zemlje na bèrdu nema ravnice, ni prostorine za sijat xito. Nu, sva ova zla moxe lako napraviti pomnjiv texak, kad hoche.

G. Nu! Kako reci mi Pope. I ja vidim tamo i amo da su betexne zemlje; ali neznam baš dobro kako se mogu ukinut betezi, kako se mogu napravit zle zemlje...

P. Lako, lako, Gerbeša. Spominješ li se ti, kad smo govorili o zemljah, da sam govorio, da su nike betexne po naravi, a nike po mistu?

G. Spominjem...

P. Da su betexne po naravi one koje nemogu lako primat vodu, i one koje je nemogu lako uzdèrxat. Da su betexne po mistu one koje su podloxne vodi, n. p. blatnjače, i one koje su stèrme oli skrapljive, iz kojih texak nemoxe izvodit velik plod...

G. Spominjem vèrlo dobro...

P. Kad to imaš na pameti rech chu ti, da se mogu napravit zle zemlje, oli s mišanjen od zemaljah oli s radnjom, oli s gjubrom...

V. Kako, kako, Pope. Ja imam jednu zemlju koja nemoxe lako primat vodu; na kojoj u prolitju lexi voda do kasna, pa nemoxe zasušit; a kad zasuši izpuca, rastvori se, pa bi reko da che me proxdrit, pa me ne volji nikad u nju utirat vole. *(slědit che).*

Santich.

STARO DAVNOSTI

Opovidjenje

Skupštinam Mudroznanja.

Buduchi da u Godištopisanju lista Milanezkoga (Gazzetta Privilegiata) broj **330 - 1844. 20.** Studenoga čita se što slidi:- Pišu iz Vinkovca (iz Granice Austrianske) da medju razlikiem ostancima Rimske starine, koje su iznašli kopajuchi zemlju, našli su jedan kamen velik kao kostanj, koi naravno promienjiva mâst kako kamaleonte. Poistinuju kad su ga inašli, da je bio cèrn, iza toga da se je obratio na xuto, paka na rusu, a najpošlie u zeleno, na nebo s njekoliko trakah na zlato po vérhu. Kad se stisne u šaku, kadgod je tmâst kadgod bistar, a ter kad světal kao zlato. S oviem kamenom moxe se bilěxiti što se dosle nije věrovalo; to jest da su starodavni nosili take kamene zakovane u pérstenu za *Termometer*, to jest za orudje kojiem se měri vruchina i zima. — Da je rečeni kamen od staroga doba Rimskoga vladanja čini se posve istinito, buduchi se iznašo, ni vlas dalje nego uprav ondi gdie je bio glasoviti i bogati grad Cibalis.

Za razvětlit dvomnenje vèrhu takijeh kamenah koji promienjivaju naravnu svoju pomast po studeni, i po vruchini, i koje su staradavni nosili zakovane u pèrstenih, dèrxim za duxnost, razglasiti kako jedan od takijeh kamenah, zakovan u zlatnome pèrstenu, nahodi se u Dubrovniku kod moga brata, gosp. Frane Markesa de Bona. Rečeni kamen malo je uxi i manji od nokta palačkoga pèrsta, pomast je njegova nacèrna kako kostanja. Ali po studeni povuče se malo po malo vèrh njega jedan oblak pomasti xute, koi malo po malo čisti se; ali kako ochuti vruchinu iznova počme malo po malo cèrnět, dok se sasvim očisti od onoga oblaka. Na rečenomu kamenu urezan je jedan vojnik u Rimskome odělu, koi stoji skučen ko da vadi is jedne rane od lěvoga lista svoje iste noge jednu gvozdenu strělu. Bez sumnje taj je kamen od staroga doba, buduchi donešen u Zaptat (Epidauro) zakovan u pèrstenu, kako se nahodi i danas, u ono vrěme kad su Turci osvojili Bosnu, a mnogi broj naroda slavjanskoga poběgnù u Dubrovnik. Vazda se uzdèrxala predaja toga kamena od otca do sina u kuchi, koja ga je posědovala s velikom cěnom; dokle najzadnji od rečene kuche umiruchi (nije vele godinah), ko priatelju, za uspomenu poklonioje rečeni pèrsten s rečeniem kamenom momu bratu, koi ga vavěk nosi na svome pèrstu. I kad bi bio nemochan od ognjice poznao bi udilje po rečenomu pèrstenu dèrxili ga jošte ognjica, buduchi da kako ognjica bi se uzmnaxala, tako bi kamen tojače pocèrnjivo; a kad bi imao ognjzicu po jaču, isto bi se, rad vruchine njegova těla, očistio oni xuti oblak ko lěti po vruchini.

Ufam se, da skupštinam mudroznanacah bit che ugodno ovo poznanje, ako je istina da se nije věrovalo da su starodavni nosili takovi kamen u pèrstenu; a jesu li ga paka dèrxali za *Termometar;* to najbolje mogu znati isti mudroznanci svojim nastojanstvom, i poznanjem o stvarih naravnih, i najskrovitijeh od zemlje.

Pierko Mar. de Bona.

Gàrdoj Vili.

(Iz latinskoga)

Svoju u vodi pazech diku
Mlad Narciso u dubravi
Tak obljubi svoju priliku,
Da poginù rad ljubavi;

A ti, o Vilo, sa svom vlasti
Od sèrcala biex, da nebi
Izdahnula od prepasti
I od omraze suproch sebi.

Iz rukopisa *Ig. Gjorgjicha Dub.*

J. A Kaznačich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 10. II. GODINA

NA 10 OXUJKA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih porućnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIČTVO.

Sumnja, i Pokajanje

Pĕsma

Ane Vidovicheve.

Ive.

Jur te nadjoh, nevĕrnico
Gdi si u vertlu cvĕche brala

Ira.

Pak što za to? Izdajnica
Ti me necheš za to zvat.

Ive.

Kak te nechu tako zvati
Kad si vĕnac darovala
Momku jednom....... hocheš znati
Kud se vĕnac nadje sad?
Jedna mila dĕvojčica
Glavu svoju s njim okruni,
Tak s nevĕrom, nevĕrnica
Nadplatjena bila si.
Ja ti hodo, i viditi
Vech me necheš........

Ira.

Ah! stan' de.
Kam ti hocheš sad otichi
Blago moje, slušaj me!
U ničem te tuxna nĕsam,
Dušo moja, uvrĕdila,
Mome bratu dala jesam,
Nesrechnica, vĕnac taj!
Vjerenici on ga daše
Vjeruj, vjeruj! al ti odlaziš!.....
Ive podje, a na sve glase
Tak se stavi ona tuxit.

Ira.

Dodji dragi moj xudjeni,
Ah vĕrujmi da te ljubim,
Što se zgodi, vajmeh meni!
Da nenadno izgubih te?
Mila zoro obveseliti
Vech mi necheš sèrce u pèrsi',
Jer me necheš vech viditi
Pod javorom s dragim stat!
A ti, sunce, tvoje lice
Kod zahoda u moru necheš
Oplakati, neg suzice
Moje imacheš za se umit!
Gdje ste drage oči mile,
Rajska moja sladost sama,
Zašto gorko da s razcvile
Moje oči hochete vi!
Zaboravio s' Ive dragi
Ono jutro kad si sjeo
Pokraj mene, i prem blagi
Rekosi mi ovako: „ Znaj
„ S drugom hoche da me xeni,
„ Draga Ire, majka moja,
„ Al zaludu, ljuba meni
„ Ire, bicheš sama ti. “

„ Ja odgovorah: Ive neka
„ Mir cheš s drugom tako nachi,
„ Mene samo grob jaoh čeka,
„ Kad mi 'e sila te izgubit “
Tol se jesi rukovao!
Tak che biti ja se bojim;
Tešku si mi ranu dao
Iz te rane chu ti umrit!

Janko.

Seko draga, dobro moje,
Evo tebi věnac mali,
Ah! otari suze tvoje
Tvomu Ivi věnac daj.
Věrenica moja ê bila
Pri kojoj ga ê on vidio,
Što si za to ti tèrpila
Znaše ona i xali te.

Ive.

Ire sladka dušo moja,
Mogu li dostojan biti
Da još rečeš, ja sam tvoja,
To mi reci, i prosti mi!

Pěsni Stanka Vraza.

Izvadjene iz novog njegov dělca „ **Gusla i Tambura.** “

Hajduk i Vezir. (*)

I.

Ištom svane s iztoka dan běli,
Na poljanu kroz gvozdena vrata
Çèrne narod kan od ticah jata.
Čoek bi reko, da se vas grad seli.
Kroz ulice iz Travnika grada
Vode spetog Kuljaša hajduka,
Od kojega ko janje od vuka
Dèrhtje isti Car srěd Carigrada.
Vezir viče: Davori dželati!
Bèrže, děco, na kolac djaurina!
Uteče li danas, tako dina,
Sutra che nas po Travniku klati...
Pseto djaursko, deder běsni sade!
Plěni, robi našu slavnu Bosnu,
Vod u grade hajdučad ponosnu,
Kolji Turke, plaši bule mlade.
Grozno hajduk zubima zaškèrtnu,
Očim baci trěsah hiljadicu;
Zaljula se Vezir na konjicu
Kan da primio od njih ranu smèrtnu.
„ Nespèrdaj se, kèrvniče Vezire,
Pamti dobro, šta ti kažem sada:
Srěd pol noći doć ću ti u grada,
Pa te ubit, tako meni vîre! “

(*) U narodnih poslovicah sabranih g. Vukom Stefanovićem Karadžićem o toj se stvari govori se (evo ovako str: 39) Kulaš arambaša je bio u Bosni. Još u djetinstvu slušao sam pješmu, kako su ga turski svatovi iz Podažeplja zatekli negdje u kući ranjena, pa ga uhvatili i poklonili nekakvom Topal paši; nu Topal-paša ga nije smijo pogubiti od njegova družtva od Kokara i od Jezdimira, nego ga poslao Bosanskom Veziru a on ga nabio na kolac. “ S. V.

To još s kolca Kulaš progovori,
Na Vezira běsno se nasměhne,
Da mah Vezir konjica okrene,
Smeten ode, u grad se zatvori.

II.

Vezir jakim stražami obsadi
I Kulaša, i sebe u gradu,
Čim se sunce smiri na zapadu,
Od hajdukah tim da se zagradi.
I već kodže k jacii s munarah
Razvikaše družbu pravověrnu,
Čut je samo kroz šutnju večernu
Laja pasah i korak stražarah.
Viče Vezir baš oko pol noći:
„ Gdje ste momci? gle Kulaš dolazi! “
Skoče bèrže u sobu kavazi,
Da Veziru budu do pomoći.
„ Gdje je djaurin? “ Svaki od njih pita.—
„ Zar nevidiš gdje me odje davi?
„ I nogu mi na vrat već postavi?
„ Nevidiš li djaura strahovita?
Vezir stenje, gèrči se i vije,
Grozan strah mu iz očiuh siva,
Ustne dèrhtju, sapa utèrnjîva,
Protegne se još a već ga nije.
Po aharu, čardaku, magazi
Mah se momci raztèrkaju;
Još protraže harem i odaju,
Al se zalud vratjaju kavazi.
Nejma nigdě ni živoga stvora,
Nij Kokara, nije Jezdimira,
Što pretiaše, da će zla Vezira
Tu noć smaknut a ono srěd dvora.

III.

Ištom Turci već sabu klanjaše
Kad bi grozan glas k agama prenet,
Tu noch Vezir da ode u dženet...
Uplaše se i Age i Paše.
Jedni kažu: Jezdimir ga ubi! —
Drugi Kulaš uteko je s kolca!
Al Jezdimir robi oko Dolca;
Kulaš dušu na kolcu izgubi.
Tim raztura glas se po narodu:
Do pol grada ostavi ognjište
Sad k Veziru, a sad na stratište,
Da razvide i město i sgodu.
Vezir lězi raztegnut na odrih.
Valah mèrtav! kaže jedan Paša;
Idu dalje, a da vîš Kulaša:
Gdě mu nikla glava ustah modrih!
Telu žiče napnute ko šibe,
Rujne kapi kèrvi na tle cure:
„ Djaur još žive “ (kaže jedno Ture)
„ A naš Vezir nočas već pogibe “ —
Mah te rěči uzdèrnu hajduka
Kano větar suhi list u gaju,
Razabrà se jednom još u vaju,
Odpre oči, digne mu se ruka.
Na kolcu se izpravi, izusti:
„ Slava Bogu! “ ustma se nasměhne,
Glavu digne i nebu okrene,
Jednom dahne, te i dušu pusti.

JEZIKOSLOVJE.

Ponosnost kule Babilonske.

(Produxenje i konac.)

I doisto nemoxe se rechi, pravo sudechi, da naša knjixevnost nepostupa naprěd. Eto po svuda otvoraju se učionice i druxstva, i nagli naprědci u njima se vide. — Eto izlaze i tolika umna děla vrědnih spisateljah, i doisto puna zanešenog nauka. A zašto nebi još tovechma bratjo? — Nu daklen skupno pritecimo na ovu opchensku našu korist, ter nastojmo osvoit oni ukor inih narodah, koji nas popadaju da smo zapuštili našu izobraxenost, koja uvamo se da che moch poisporedit se jednom, i stati medju drugim uljudnim vilaetom cěle Europe. Eto nam je polje široko i priko široko, baštinstvo naše starinske dědovine, nemojmo ga zapuštati, naprědujuchi svedjer zabavljeni o našoj jednoj koristi, kano o najpoglavitijem koncu (meta).

Još chu jednu rech. Nemojmo se stidit naški govorit, i pisat; — to nevalja. A zašto bi s tudjim jezikom govorili brez potrěbe? — A zašto drugi narod negovori s našim? Neche to on gdě mu nije potrěbe samu rěč progovorit izvan svoga jezika. — I ja mu zavidim — tako ima i bit. A to kod nas nije. Svaki je čověk nesvěstan, koji duxi u drugoga sěme kad imade svoga vlastitoga, i texi tudju njivu, a svoju pred očima zapušta, koja bi mu izmetnula desetrojstruko više. Svaka stvar domacha ima nam bit draxja nego tudja, a mi kupujemo tudji bob, i čini nam se prama našemu da je izverstitiih i napridnii, — kad tamo varamo se. Zašto bismo mi dakle zapuštali naš jezik, a tudji učili? — i u tudje se chudi utvorali? — To nejma bit. Dali mi o našem nastojmo, niti ga zapuštajmo, a tudji kad moxemo nemojmo ga odbacivat — Još pače ima ništo, — da pogerdjuju to jest mnogi i mnogi naški jezik, i njega prid inostrancim zloglase. Tko? — našinci, kuchani isti; — jerbo hoche da poništo znadu talianski ili drugi jezik, pak počmu svomu porodu ulivat inostranske običaje s inostranskim govorom. A da čuješ kakoji uče, — štoli im kaxu, što od směha nemoš ji čut. Evo ti samo dvi, tri rěči za poznat njiovu valjaštinu. Nemoj se smihat koji štiješ, ako moxeš. On mu govori: „Znaš kure kako se zove sunce? — *Neznam pape*, odgovara. „Zove se *solj.* “ — „A kako měsec?“ *Neznam ni to*: kaxe „zove se *lunja.*“ — A kruh?“ — *Neznam* dite kaxe, „*panj*“ odgovara chako. — Brat „*vradelo*“ baba, děd — „*njonja*, *njonjo*“, i t. d. Kad sin to nauči govori mu otac, „brafo, čune, tako: da chu ti jabuku: tako uvik panti.“ — (Tu se *chale* posmiaje.) Što vam se čini, jeli čemu ovi nauk?(!). Reko da mnogi pogerdjuju materinski jezik. Ja neznam kako bi ji nazvao, s kojim li imenom. Recimo da su zvěri nemile, koje raskidivaju. Diogen jednom upitan: tkoja je zvěr koja razdire najiačje? „Medju nemilim, odgovori, zlorek“ (maldicente), a medju kuchnim blaznik (adulatore).

Bog bi dao da nejma ovake zvěradi naš slovinski jezik, koja ga razdira!!! Ali ništa zato, jer neche naš jezik izgubit svoju sjajnost s toga, nego oni neche nju, bojim se, dostignut, koji nju traxe. Nenavidnici svoga imena i svog jezika!! Upita něki: zašto je zlato tako blědo? — Zašto ima, bi mu odgovoreno, puno nenavidnikah. Dojti che vrěme da ovako budu nenavidit i naš jezik, kad ostane za zamiru tudjem vilajetu. Svaki bo koji ne ljubi svoj vlastiti jezik, kano svog poroda čedo, jest gori, kako prie reko, od svake zvěri: pače neima svěri, govori Cicerun, koja ne ljubi svoj porod: „Feræ partus suos diligunt.“ Mi smo jednoga naroda sinovi, -- svi slavjanskog korěna istočnici, nit ima biti medju nama različnost u misli, ni u duhu. Narod koji se radja u jednomu jeziku, ima biti i jednoga duha, — štono nije vidět gdi su različiti jezici, u čemu svaki traxi svoga jezika naslědnika, kano milog brata il pobratima, a od inostranskoga běxi kao od ljuta i nepoznana šarova. Nu čujte što S. Augustin govori: „Linguarum diversitas hominem alienat ab homine, et propter solam linguarum diversitatem nihil prodest ad consociandos homines tanta similitudo naturæ; ita ut libentius sit homo cum cane suo, quam cum homine alieno.“ (Lib. 29. Cap. 7. de Civ. Dei.) — Da nesličnost, ili ti vam različnost je-

zikah čověka razdruxuje od čověka, i zaradi same nesličnosti jezikah ništa neprudi za zdruxiti ljude tolika slika naravi; tako da dragovoljnije biva čeljade sa svojim paščetom, nego li s tudjim čověkom. Nu što sama različnost jezikah poradja.— Odvratja druxštvo medju ljudima, a paščetu se, kano vištu drugu, pridruxuje. Ovo je vidět u svagdanjemu iskušanju (esperienza), kadno čeljade čuje govoriti tkoga svojim jezikom, a osobito u inostranskim městima, — gdě mu se čini da čuje u njima glas svoga domorodca, svoga susěda, svoga otca napokon i svoga brata; — i evo udilj s njim něko poznanstvo čini, i daje mu sva zlamenja prijateljstva. Tako je brez ikakve sumnje.

A kako ikad nebismo daklen mi slavjanskog korěna porod stali u druxštvu jezika, misli, děla, i jednog samog običaja i duha? Mi traximo više zabavljati se o tudjem knjixenstvu, nego li o našem, na koje i merzimo, — i tako tudje knjige štijemo, a naše zapuštamo. To nije pravo bratjo. Ostavimo se mi parat kostrič, vranju nogu, gerzdulju, i drugu neznanu divjač, kad moxemo u našim vertlim koromač i lobodicu lěpu zelju brati. Na to biaše i Katunu xao da njegove knjige zapustiše, a tudji se privatiše: „ Cato dolet, quia non lego libros suos. “

Svaki bo narod svoj običaj ljubi, mi to vidimo u svemu, — i duxan je svoga vrutka poprave slěditi, i po tomu se ukazuje kog je do plemena, koga li je naroda i početka: „ Et documenta damus, qua simus origine nati. “ (Ovid. Met. 1.) Zašto bismo se, reko, odmicali od našeg istočaja, i pritvorali sebe iste u inostranske običaje i chudi? — Jedali naše narodstvo nejma svoju zaměritu cěnu i slavu? — Imamo se o čemu zabavit: — samo ako bismo hotěli; — ter bi smo mogli hrabreni vojnici postat i u duhu, i u knjixevnosti — i naše otačbine ogledalo i dika. „ Tu potes, et patriæ miles, et esse decus. “ (Mart.l.6.) Na ovi način, a ne drugačije, ostati che vavěk proslavljeno onog domorodca ime i poštenje, koji bude uzderxati u persima iskru prave ljubavi i vatrenosti prama zavičaju svoje slavjanske dědovine, kano naše opchenske, i mile majke. „ Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt. “ (Virg. Æn. 1.) *Verdoljak Imoch.*

POLJODJELSTVO.

O napravljenju od zemaljah.

Razgovor.

Gerbeša, Vučica i Pop.

(Produxenje i konac.)

P. Ako lexi voda na tvojoj zemlji do kasna, to je bilig da je gnjilovača. Ako cheš napravit tu tvoju zemlju i nagnati je da lako prima i uzderxi vodu, da je moxeš orat kad hocheš, znaš štocheš uradit? Produbi je s mašklinom na više mistah, pa gledaj koi steralj od zemlje ima pod pervim steraljom. Ako pod pervim steraljom najdeš perxinu oli sivicu, u dobri čas. Ugni vole pervo neg zašuši, pa dubi s ralom malo po malo do donjega steralja, izmišaj donji s gornjim; etoti napravljena zemlja. Ako pod pervim steraljom, ne nadješ perxinu neg opet gnjilu; ne krechi u donji steralj, jer cheš je učinit goru. — Kad bi bila tvoja zemlja kod ke potočine, oli kod mora, oli kod koje rude od perxine, prinesi na tvoju zemlju perxine pa je izmišaj s tvojom zemljom, pa che ti lako primat vodu i lako uzderxat, pa cheš je moch orat i siat na volju, i blagosivat cheš trud koi si uloxio.

V. Viremi, Pope, nek dodjem kuchi, etome nama traxit perxinu oko moje zemlje.

G. A što bi ja uradio, Pope, kad imam jednu zemlju, koja u prolitju ne derxi vodu dva dneva, pa na njoj vene xito, trava, stabla, sve što se nadje, pa je nemili radit.

P. To je bilig da je zemlje perxinasta. Učini i ti ko i Vučica. Produbi pervi steralj, koi nemoxe bit dublji od noge, pa ako nadješ pod perxinom gnjilu, etoti naprava.

G. Dušemi, Pope, to je dobro, nisam duboke pameti, ali bas dosixem da je tvoj nauk dobar. Ali da nebi naše pod perxinom gnjilu, što bi mogo uradit za napravit moju zemlju?

P. Valjalo bi da nosiš gnjilu odkle, otle; a kad nebi bilo moguche, valjalo bi da je gjubriš

s onim gjubrom, koi stiska zemlju, a ne razpušta, kako chu ti kazat kad budemo govorit o gjubru; oli da je ne sieš, neg da je odrediš za lozu, koja nepati u perxini, neg se goi. Ona pruxa xile na daleko, idje za vodom, pak napriduje bolje u perxini neg i jedno drugo sadje.

V. Suncami, jase kerstim što ti meni kaxeš. Neg znaš što je, recimi još jednu; kako bi ja napravio moje sadine? Znaš da su sterme, pa ji odviše dere voda i nosi zemlju.

P. Nije mučno napravit ni zemlje sterme čoviku radiši. Znaš ti što čine uz Mosor i niz Mosor Poljičani?

V. A gdi je ta Mosor?

P. Mosor je jedna velika planina, koja se pruxa od Solina chiach do Omiša. Govore ljudi, da su stari Rimljani vadili iz Mosora silu zlata, a mi mladi Dalmatini ne moxemo ni silu gvozdja. Izgubile su se rude, pače nema na Mosoru biliga od rude, nevidi se neg pusto golo kamenje. Zar su Rimljani s zlatom izderpali iz Mosora i panje, pa zato nije vidit na Mosoru ni gore, ni zeleni ikakve.

G. Što, muketi, ne zeleni se ništa na Mosoru?

P. Ništa, ako ga paziš s kraja; a ako ga paziš s mora pod berdje zeleni se donikle; a da se popenješ po njemu, i obadješ, naša bi dragah, dulibah, i dolacah dosta po koih ima lozah, xita, gore i vocha svakoga.

G. A kako to?...

P. Kako! Poljičani su, neka znaš, vridni texaci. Sasvim da je Mosor sterm, i da je mučno po stermih uzderxati zemlju i radit, Poljičani je uzderxe i rade. — Oni najpervo s verha učine put vodi, pak je svernu na jedan kraj, kako im neche po sridi poplavice derat i nosit zemlju. Zatim počmu zdna uzdizat medje i gonit zemlju na vlake. Učine tolike vlake, koliko jih je dosta, za izravnat zemlju. Pokle su izravnali zemlju siju xito, sade loze, masline, smokve, jabuke, kruške, slive, praskve, trišnje, i one lipe višnje, s kojim Zadrani grade oni glasoviti *Roxulin*, koga vech poznaju sva četiri dila od svita, i hvataju tolike lipe jaspre.

V. A nebili i mi mogli sadit višnje?

P. A tko vam smeta, Vučica? Ali znaš što je, viste lini ko i kljusine; vami se nije drago mučit, ko Poljičanim. Od njih se naučite napravljat zemlje sterme, i goit svaku Boxju viru, svako sadje. A znateli vi da oni goje i guje, i da prodaju svilu po Splitu.

G. I mi chemo, kad nam narestu murve. Posadio sam ja ništo muravah oko moga vertla pa chu i ja prodavat svilu.

P. A da bi to Bog dà, da ja vidim u mojoj Xupi. Eto vam pripovidam, eto vas nagovaram sadit murve; eto kralj da je mladice, i dariva one koji sade; ali vas je malo koji se vatate ovoga posla.

G. Hochemo, hochemo, dušemi, Pope, slušat tvoj nauk i tvoj svit. Nu kaxi nam jošte kako se mogu napraviti i zemlje skrapljive, pa da idemo kuchi, eto je noch...

P. Hochu, hochu. Kaza chu vam što čine Inglezi po zemljah skrapljivi. Kad imaju na blizu germa, palega po skrapah, pa tako ujapnuju kamenje, i obrachaju u zemlju. Kad nemaju germa, tuku skrape, i slagaju kamenje u mocire, pa nose na zemlju svaku Boxju viru koja moxe gnjiti, sušan n. p. slamu, trave, listja, mercine, smetilišta, glibe, gnjuse, i namechu dokle se malo podigne zemlja. Pokle se malo podigne zemlja, počmu siat trave, i ne kosu jih, neg jih puštaju sagnjiat na zemlji, i uzmnagat zemlju. Nakon nikoliko godinah, nareste zemlja po škrapah, pa siju po njioj psenicu, i svako drugo xito.

V. A daj ti to sve uradit, Pope, i čekat toliko godinah da se navuče zemlja na škrape.

P. Znam ja daste vi neusterpljivi, i da vam je merzak trud. Vi biste htili svaka u hip. Vi bi ste htili pit vino, a ne kopat; xet xito a ne sijat. Ali to tako nije u naravi. Bog je ostavio za pedipsu pervoga griha, da se mučimo, i da radimo; i da u trudu i u znaju blagujemo naš kruh. Nemoxe bit inako.

V. Znam i ja da je to tako, Pope, ali čoviku koi nema neg škrape mučno je čekat da nareste zemlja, za sijat xito...

P. A on nek sadi po škrapah lozu i maslinu. Loza dobro izlazi disu škrape, a i maslina neračise

zemlje škrapljive. Istom da texak izdube iz medju škrapah i učini dobro misto lozi i maslini, napriduju dobro, a najskoli kad se namire na rupice kroz koje mogu pruxat xile, i nalazit svoju osobitu hranu. Glasoviti su u Dalmacii, Bračani, Soltani, i Šibenčani za sadit loze i masline iz medju škrapah; a nisu za odbacit ni Školjari Zadarski. Van što vino Zadarsko, Bračko, i Soltansko nije dobro ni ljubko kao Šibeničko najskoli ono od Tertah; a to jer grozdje Šibeničko jest bolje od grozdja Bračkoga, Soltanskoga, i Školjarskoga. Vino čini i loza i zemlja, a to neche da razume naši texaci, koji u svaku zemlju sade svaku lozu, i vole onu koja daje više vina; neg onu koja daje manje, ako je i bolje. Govorichemo dalje o lozi i o vinu; za danas budi dosta štosmo rekli o napravljenju od zemaljah. Da Bog dade, da vam bude koristan ovi moj nauk.

G. Etoti, Pope, ja sam baš razumio kako se mogu napravit zle zemlje; i nastojachu napravit moje. Ako u radnji ne dogjumi svaka na pamet, etome k' tebi, da mi kaxeš.

V. Vala chu se i ja derxat tvoga nauka, kud puče, puče. Neg eto idemo. Dobro ti večer, Pope.

G. Ostaj s Bogom, opet chemo se vidit berzo.

P. Pošli u miru.

Santich.

Muka od kostih dobar gnjoj.

Çitase u broju 8. t. g. mnogo koristnoga kranjskoga çasopisa *„ Kmetijske in rokodělske novice “* izdanu od ç. k. Škupštine za poljodelstvo u Ljubljani; da šest *stotinah*, to jest šest *Metzen* Austrianskih, punih muke od kostih; pomišani su toliko luga oli pepela, malo skvašena; tako da sve sakupivši u erpu svruçi se; paka prie i posli sijanja posipajuchi s tom smišom jedan dan oraçine, i zakopaju chi je maškliuom, oli s branom zubatom (erpice dentato); okoristiva pèrvu xetvu, koliko 20 kolah ili 300 *stotinah* gnoja od xivotine. Ali korist ove smiše jest mnogo vecha u drugoj, u tretjoj i u çetvertoj xetvi. Osobito pomaga zemlje gnjilaste (argillose) i veche u godinam daxdivim nego u suhim.

Iz ovoga slidi da jedna *stotinah* kostih samljevenih pomišana s istom mirom pepela, okoristiva litinu koliko 50 *stotinah* dobra gnoja.

Za jedan gonjal Zadarski htilo bi se 247 ℔ take muke, ili 14 varichakah punih uz vèrh

Za jedan	Gonjal Šibeniçki	℔.	89	to jest	5 varich:
„	Vrit Trogirski	„	81	„	4½ „
„	Vrit Splitski	„	89	„	5. „
„	Operu Hvarsku	„	45	„	2½ „
„	Gonjal Korçulanski	„	95.	„	5⅔ „
„	Soldo Dubrovaçki	okah	76	„	6 kupeli:

Buduchi da je izašlo samo u dvi godine 1841 i 42 iz Dalmacie veche od 20 hiljadah *stotinah* kostih, ove uloxene u naše zemlje bile bi sluxile za jedan miliun *stotinah* dobra gnoja, koi bi valjao više od 150 hiljadah florintah, a iz prodaje kostih nije izvadila Dalmacia ni 20 hiljadah.

Razmišljajuchi korist koja bi bila prinila texaku ona smiša, xalimo gubit još vechu.

Stavljamo na pomnju ovoga gnoja navlastito okretne Dubrovçane, koji s tolikim trudom dobavljaju potribni gnoj, dajuchi njima na znanje da jedna *stotina* praha od kostih okoristiva koliko pedeset vrichah gnoja, koi valja 8. fl. a kosti mogu se imati za sami jedan fl. Stvar ova jest od velika uzderxanja, i od ovud ufamo se, da che koigod Dalmatinac, gospodar od zemaljske, prokušati ovu vèrstu gnoja i njegovu vaxnost. Trud je naivechi izpoçela zamljiti kosti, nemajuchi za sada potribnih kamenicah. Meljenje, cinimo da neche biti od velika troška buduchi da u Ljubljani gdisu kosti skuplje, muka se prodava po dva fl. *stotina*. Kad bi ista cina bila i u Dalmacii, svedjer ostala bi joštera velika korist, buduchi ovo jedan od još nekušaniih naçinah za podpriti plodjenie od zemaljah u našemu mistu, u komu pustopašica jest poglaviti uzrok od male pomochi gnoja xivinjega.

JUGOSLAVJANSKA KNJIŽEVNOST.

U

Krajnskoj, Štajerskoj, i Koruškoj.

Kao što prie tisuće godinah, kada bratja Ciril i Metod od Soluna Slavjanom u velikoj

Moravskoj i Panonii čine božje i dogadjaje čověčanstva slavjanski propovědati stadoše, hramovi božji od pěsamah na čast Bogu pěvanih zaoriše i kada se sveto pismo u slavjanskom jeziku čitaše, — po biskupiah se škole podigoše, gdě je slavjanska mladež u svom jeziku znanosti càrpila; tako isto se razvijaju Slavjanah unutàrnje krěposti u naše vrěme i to s tim pospěšnie i u krasniem cvětu, čim se je dulje spavalo. Sada im dopušta blagoslov mira, da se iz nutra razvijati mogu, i tako se rasvija slavjanstvo na radost bolje mislećih osobito i najviše pred svim u *jeziku* i *pismu*; s radostju nagàrće krasna (većinom s odlikujućim se urednim licem) slavjanska mladež na učilišta, za da se slavjanski i němački uči, i tako se rědki nalaze, koji nebi iz slavjanskih knjigah molili i pěvali ili takove knjige za um i sàrce oplemeniti upotrěbljavali.

Nu kako rado Slavjan knjige u svom jeziku pisane i čita, ipak mu ih još malo na službu stoji, jer dokle se razvije t. j. podpunoma izobrazi, obdělavaju još većom stranom kao što je naravno naši književnici gramatikalno polje; tako imamo slovenske slovnice od Bohorića 1584, Hippolyta 1715, P. Marka 1765, od Gutsmanna 1777, Zelenka 1791, Popovića (koi je kao profesor němačkog jezika god. 1763. u Beču umrò), prispodabljajuću gramatiku od Kummerdeya, zatim gramatičke sastavke od prof. Vodnika, slovensku gramatiku za Štajersku, Krajnsku i Korušku od Kopitàra, (umrò je 11. Kolovoza 1844 u Beču) 1808, ovoj jednaku od Šmigoca 1812, jednu od Dajnka 1824, jednu od Metelka 1830, a najnovia od Murka 1832 (drugo izdanje 1843) i d. o.

Rěčnikah imamo od Megisera (gdě se ilirski jezik lingva vulgo slavonica zove), od P. Marka, od Gutsmanna 1789, od Vodnika (rukopis), od Jarnika 1832, od Murka 1833. Zaff radi sada okò obširnoga etimologičko-kritičkoga prispodabljajućega rěčnika i to novim pravopisom.

Akoprem se sada malo po malo sve više i više dělah t. j. pojedine koristne i spasonosne slavjanske knjige pokazuju, ipak je još njihov broj malen, tako da se izvan molitvenih ćudorednih i několiko drugih knjigah za mladex sasvim malo nalazi, jer izuzamši duhovničtvo malo se tko drugi š njimi zabavlja, i radi toga nemožemo se tako bàrzo većim proizvodom književnosti nadati; nu bilo bi želiti, da bi svi svoju dužnost u tom poslu tako izvàršivali, kao što ovaj stališ, koi se još k tomu trudi, da svojimi prodikami čistoću i izobraženost jezika razširi, u kojem obziru su mnogo zaslužni: Cvětko, sadašnji varoški župnik u Optuju, Slomšek, glavni župnik u Saldenhofenu, Vodušek u Celju, Dr. Vogriu u Optuju i d.o., koji duh s rěčmi sjediniti znadu, i koji jezik kao glavni predmet njihovog nauka dàrže.

Ipak tako neutrudljivo děla duhovničtvo na razprostiranju spasonosnih knjigah, nu gdě žalibože i to zlo vlada, da spisatelj zajedno i izdavatelji biti moradu, zatim što su tiskarne u noviem vremenu pismena novog pravopisa priskěrbljivati si morale i najposlie što je još jedna mala stranka istom pravopisu do dan danas protivna.

Knjigah za mladež ima sila; u ovoj struci se osobito odlikuju Slomšek i Dajnko, zatim Skamperl (nauk o peldah) Krempl i t. d. Najbolje pisani slovenski katekizmi dolaze od vrěmena M. Terezie, koji su od bratovštinah za razprostranjenje nauka kàrstjanskog izdani i uvedeni bili.

Molitvenim knjigam ni broj se nezna, nu vàrlo malo ih je za izobraženii svět izdělano, buduć da do sada neimaju drugih, koji bi ih čitali, i u ovoj struci medju svima odlikuje se Petar Dajnko; sa hvalom moramo takodjer napomenuti marljivoga i od dugog vrěmena u Štajerskoj jedinoga izdavatelja dělah spomenutog Dajnka, g. Weitzingera u Radgonu, koi si je velike zasluge za razširenje slovenskih knjigah pribavio.

Ćudoredne knjige u obće, imenito pako svete legende s ćudorednim naukom, propovědi (Predigten) i katekizme pisali su Krempl, Veriti i Slomšek, kojega je *Mnemosynon slavicum* (u Čelovcu 1840) meštarski tvor u svojoj struci.

S novinami i povrěmenoj književnosti, slovensko narěčje osim „ ljubljanskih ròkodělskih novinah " nije dalje dopàrlo; nu ove nam u rukotvornom i gospodarskom obziru veliku korist obećivaju.

Za javne poslove ima takodjer veoma koristnih sastavakah — naravno (ako i za Slovence) němački pisanih, da se od svih razuměti mogu; pored toga se Slovenac i tim odlikuje, da ako želi biti izobražen, dva jezika znati mora, što mu je medjutim lahko, buduć da Slavjan laglje nego itko drugi svaki jezik nauči.

Kao marljivi historički iztraživalac, nadvisuje sve Krempl; njegov sgodopis Štajerske s posebnim obzirom na Slovence (s novim pravopisom) može lahko pučkom knjigom postati. Gledeć na osnovu istoga děla i njezino izvedenje scěnimo, da će hvalu svakoga Štajerca steći.

Al niti dosada nije vrědni taj župnik dangubio, nego je već prie izdao pučku knjigu, navadno evangjelje s priklopljenimi nauci od věre i ćudorednosti, a sada opet radi na sličnom dělu, koje će dobit naslov kàrstjanske čitanke, sve s novim pravopisom, koj da svi latinskimi pismeni pišući Slavjani prime, iskreno želimo. „Neprocěnjivu, zavidnosti vrědnu prednost imali su Gàrci prema nam Slavjanom, u pisanja načinu" veli učeni Kopitar „a oni su imali, istina, više granah i narěčjah, al sve ove grane imale su istu azbuku, isti pravopis."

Sbirke od pěsamah, — važna i dostojna zadaća kod tako spěvnoga naroda, kao što su Slavjani, — takodjer su izašle. Na čelu stoji Slomšek, kojega pěsme izdao je u vàrlo lěpoj slici Leon u Cělovcu; Krempl, koj u svojoj dogodovštini na koncu svakoga věka najvažnie dogadjaje u pěsmi ponavlja, ima mnogo pěsamah i pěsmicah u rukopisu; Volkmarove pěsme i bajke izašle su izpod tiska, kano i Dajnkove sbirke. Srětan pěsnik bio je Modryak u sv. Nikolu; a i Věrbnjak, Mathiašić i t.d. sastavili su i skupili světovne i càrkvene pěsme, kojimi nijedan narod nije tako bogat kao što su Slavjani. Tkogod je slušao lěpim večerom u naših dolinah i vinogradih one mehke bistre glasove, ma i od prostih čobanah samo, zaisto su mu se dopali, i on je želio, da bi se napěvi ti po notah sačuvali; jerbo na sve jest, reć bi udaren osobiti značaj tuge i mehkosti *).

(Slědit će.)

(Iz Danice p. g. u br. 34 i sl.)

*) Čini nam se. da g. izvěstitelj ništa nezna za najbolju sbirku gornjo-ilirskih pěsamah, koju je g. Stanko Vraz skupio i izdao.

Opazka Učred: **Danice.**

KNJIŽEVNA NAVĚŠTENJA.

U Karlovcu: kod I. N. Prettnera, tiskara i knjigoteršca isašle su:

BASNE,

Knjiga I. i II.

od

Ignatie Čivića Rohrskoga; u velikoj 8. stranah 93, sa krasnim kipnim zavitkom i 6 na kamenu urezanih kipovih; druga pako knjiga sa produxenjem 181 str. i četiri kipa od M. Trenčenskog u Beču. Cěna svakoj knjizi 30. kr. srebra.

Od ovih basanah (fabulah) izit će ukupno 6 knjigah ititi svezakah, svakome bit će ista gore navedena cěna. Ne za hvaliti ovo dělo, samo da veću prodju dobie, nego baš u iskrenome smislu moxe se preporučiti svakome izobraxenome kao koristna zabava i zabavni nauk. Neka si ga dakle svaki pravi domorodac i rad vlastite koristi i za pomoći domorodnom knjixestvu dobavi, neće zaista žaliti one nekoliko krajcarah. Tko od Dalmatinah želi ovo dělo imati nek se javi kod izdavateljah ovoga lista.

Oznanenje.

Dovaršeno utištenje Naruçnika (Manuale) poçetakah i upravah Pivanja-Carkovnoga po stazam utemeljenim S. Gargura Velikoga, ozdo ubilixeni obznanuje gospodu pribroitelje, i ostale koji bi ga mislili dobaviti, da se oni nahodi na prodai, s cinom triu dvadeseticah, u Zadru kod gospode knjigarah bratje Battara, Morovicha, i Rougiera, u Splitu kod Marie Piperate i sina, u Dubrovniku kod P. F. Martekina, a u Mlecim kod Andrie Santina.

P. Mate Kurtovich

Majka i sin poluslěpi.

(Iz Gèrčkoga)

Prozorom je slěp desnieme
Děte Zorko, lěviem mati,
A oba mogu svoijem dragieme
Licem sunce zatěcati;

Uzmi u sina, majko lěpa,
Prozor, kog mu srecha ostavi,
On tad bit che Ljubav slěpa
A ti majka od Ljubavi.

Iz rukopisa *Ig. Gjorgjicha Dub.*

J. A Kaznačich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 11. II. GODINA

NA 17 OXUJKA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

PETI SVIBNJA,

ODA

ALESSANDRA MANZONI'A

Iz italianskoga prenesena

po

ANTUNU KAZNAČICHU.

Vech ga nije ... ukočeno
Ter kako se ukorěpi,
Pěhà onakog raztavljeno
Tělo od kog se duh odcěpi;
Tak, kad doglas zemlja je' čula
Zapanjena 'e utèrnula:
Najposlědni spominjuchi
Udesnoga čas čověka,
Nit zna sama kad che vechi
Kog li drugog sličan věka
Ljudski stupaj gdi nastati,
Za njê kèrvav prah plesati.

Na pristolju na kom' sio je
Ja mučechi pazih njega,
Na izměnu kad pado je
Kad se uzdignù, kad podlegà,
Na glasovah svek bez broja
Nit se uloxi rěčca moja.

Nit govora rad zlobnoga,
Niti dvorbe suxanj kleti,
Na pad prěki onakoga
Zraka, glas chu moj izněti;
Na grob pěsmu ter sloxiti,
Koja lasno neche umriti.

S' bèrda' Alpinskih k' Nila vodi
Do Germanske s' Španjiske rěke,
Trěs za munjom kud on hodi,
Udaro je bez zaprěke,
Oba uzbuni mora sile
Od Tanaja sve do Šile.
Moxe li se to rět slava?
Nek poslědnji sude o temu;
Nami ostaje duxnost prava
Snixiti se Previšnjemu:
Koj hti u njemu trag tvornoga
Jači urezat duha svoga.

Čudne osnove kê on vije,
Radost sèrca i dèrhtanje,
Duha nemir, kî ga grije,
Za posvojit kraljevanje,
Kê doteče; za sve 'e bilo
Ufati ga stech slěpilo.

On sve kuša; slavu vechu
Za pogibam kû je steko;
Poběg, dobit, kraljsku srechu,

Potisnuche kê ’e dočeko,
Do dvaš u prah posèrnuti,
Na otar se dvaš dignuti.

On se prozva. Oruxana
Dva se věka protiviše
Od njem visech; snixno ufana
Sva mu u ruke postaviše:
Zamuknù ih, jer meu njima
Sědech oba vladat ima.
S’ oč’ se oděli za těsnoga
U kraj města dni svèršiti;
Poxaljenja dubokoga,
Zavidosti znak očiti,
I mèrzine neizrečene
I ljubavi neukrotjene.

Jak vèrh glave utopniku
Val se mora texak vije,
Val, kog odzgar bi jadniku
Měrit s’ okom malo prie,
Za razpoznat, nu zamani,
Gdi uběgnut kojom strani;
Spomena se tak navrati
Na duh oni silni dio,
Poslědnicim kolik krati’
Sebe ’e skazat odredio,
Nu one liste nedospětne
Utrudjena ruka smetne!

Bez zabave kî se istoči,
Na pad dana misli vrati;
Strělovite sklonech oči,
Rukah svitieh, kolik krati’,
Skameni se: prednieh lěta’
Spomena ga gorka smeta.
Preměstive čas šatore
Smišlja i oganj svîh bojnikah,
Prolomiene čas tabore,
Konja’ vèrve i konjikah,
Čas strělvitost zapovědi,
Bèrxi posluh koju slědi.

Lasno ah! lasno da od nemira
Duh izmoren kruta izginù
Bez ufanja; nu se obzira
Nanj moch Višnja po načinu,
Da podnebie u blagie
Milostiva njeg prenie.
Po putima drobnog cvěcha
Na věčna ga polja vodi,
Gdie ufanje, čest, i srěcha
Plata xelje gdi nahodi;
Gdi mrak i muk moxeš rěti,
Kâ je mimošla slavu od světi.

Věro lěpa, blagostiva
Slavovanjim običnia
Spiši i ovo radostiva,
Jer visina ponosnia
Golgotskomu nikad prie
Snixila se krixu nije.
S’ umèrloga praha ti si
Kâ cheš smèrzit glas najgori,
Bog kî uništi i uzvisi,
Kî razcvěli i razgovori,
Na pernicu, kû svak běxi,
Posadit se k’ njem potexi.

POLJODĚLSTVO.

Svèrhu texanja.

Na slavu texanja, a na pogèrdjenje onezih koji ga dèrxe za najposlědnju i sramotnu radnju, prinosim govorenje Pověstitelja (1) *Rollina.* (2)

Čověk je po svojoj naravi pohlepan, ne samo na korist, nego i na pohvalu od ostalih ljudih.

---

(1) *Pověstitelja* (...ě) — Zora ove druge godine za pogoditi svim trima: I-kavcim E-kavcim i Je-kavcim, počela je pisati *ě* (Pověst). Tako, po vlastitomu izgovoru, mogu bratja Dalmatinci izustivati; ili *i*, kakono Bosno-Dalmatinci, ili *e*, kakono Hervato-Dalmatinci; ili *ie*, kakonot Serbo-Dalmatinci; buduchi da se puk Dalmatinski moxe rechi *u jeziku* razděljen na ova tri ogranka.

(2) I ja mnim, kako govori uvedenje pèrvomu broju Zore, II. godine: — „.... Što je trěba novi drum (put) raditi, kad drum po drugih uradjen stoji pred nami? Sluximo se dok s njime moxemo; a kad ga do konca dotečemo, o napredovanju mislit chemo .... “ Nego, uzpored, knjige uljudnih narodah prevodechi, moxemo i naše mnenje priloxiti, kano lozu uz brěst, kano bèrštan uz dub, i nadogradjivati sprednju sgradju, a ne razvaljivati ju, pak istim lěsom drugu iz nova započimati. Gubi se trud i vrěme.

Od kad je texanje izgubilo svoju staru slavu, od tada je i osiromašilo, i zapustilo se. — Ako daklem xelimo, kako imamo xelěti, uslobodit i potaknut texanje, imamo ga povratiti na njegovo staro i cělovito poštenje.

Evo što piše Rollin:

Član I.

— *„Starina i korist texanja: u kakvoj časti biaše u stara vrěmena: koliko je od potrěbe u poštovanju uzdèrxat ga i koja je šteta zapustit ga.* —

— „ Sa svim razlogom od rukodělah govorechi, počimljem od texanja, koje se moxe dičiti da je najstarie, i najkoristnie. Moxe se rechi da texanje vèrsnik je zemljom; buduch da u u raju zemaljaskomu počelo je, kadano Adam, stopro izašav iz rukah stvoritelja, dragocěnjeno, dali slabo, neoskvèrnjenja blago uzdèrxaše. Buduch ga Bog u perivoj raskoša naselio, zapovidi mu o njem raditi (ut operaretur illum. Gen. 2. 15.), ne u trudu i nevolji, nego u lastnochi i ugodnosti, to jest, kako bi ga u slatkoj zabavi zadèrxalo, i kako bi mu na blixe dalo prigodu u plodim zemlje, mudrost i blagodarnost Gospodina svoga razmišljati. — Dali grěh Adamov buduchi zamèršio tako lěpo uredjenje, i zazvao na se tuxnu odredu, da bi imao u znoju čela svoga kruh blagovati, Bog obrati uxivanje u pedepsu, i odsudi čověku truda tegochu, koju nebi on poznao nikad, da ne bude poznao što je zlo. Zemlja odmetnica i gluha na njegove zapovědi, za pedepsu njegova odmetnutja od Boga, pokri se dračam i tèrnjem, tako da biaše za nevolju s njome èrvat se, za usilovat ju čověku platiti danjak, kojega on rad njegove neharnosti, vech dostójan nebiaše; i s texanjem stegnutje dati mu svake godine hranu, koja bi mu brez muke bila data. Evo odklem iztiče početak texanja, koje po osobitu milosèrdju Boxjemu, od pokore, kako bi prie, za majku i dojnicu ljudskog naroda izajde.

— „ I u istinu texanje je vrělo sviuh dobarah i sviuh bogastvah, koja unutrenju svoju vrědnost imadu, i od ljudske samovolje ne visu; koja potrěbam i razkošjim zadovoljavaju; koja pribavljajuchi njemu potrěbita, svaki narodizbavljaju od nevolje tudjenim uticati se, i skupljaju poglaviti dohodak kraljevini, dajuchi joj sve ono što neima.

—„ Da bi rude zlata i srebra nestale, da bi biser i drago kamenje u dubinam zemlje i mora sakriveni ostali, da bi se tèrgovina sa svim blixnim narodim zabranila, i da bi se sva rukoděla urednosti i naprave uništila, sama plodnost zemlje sve bi pripravila, podpuno svima potrěbam zadovoljila bi, i bila bi zadosta puk i vojske uzdèrxati.

—„Nije se daklem čuditi, što je texanje bilo u stara vrěmena toliko cěnjeno, čudit se je pačem zašto je sada s one cěne spalo, i zašto najpotrěbitie i neodpustivo poslovanje toliko se je pogèrdilo.

—„U teku naše pověsti vidili smo, da jedno iz medju najvechih nastojanjah koje pametne poglavice i prosvětljeni naměstnici imadoše bilo je, uzdèrxati, podaprěti i uslobóditi texanje.

—„Medju Assirianim i Persianim bili bi nadareni oni Bani, u čijim Banovinam baštine dobro radjene nalazile bi se, i biahu pokarani oni drugi, kod kojizih bi se našle zapuštene. *Numa Pompilio* kralj najrazumnii izmedju svih koji su od starih pověstih proslavljeni, Numa, koi duxnosti poglavice najbolje je razumio i najvèrnie obsluxio, razděli dèrxavu Rimsku u više dělah, on činjaše podpuni razlog sebi dati vèrhu načina s kojim bi zemlje radjene bile i činjaše texake sebi prilaziti, za one koje bi dobro izradili zemlje, pohvaliti i ukrěpiti, a nepomnjive prikoriti. U ono vrěme, kaxe pověstnik Dionisio Alikarnaso (Dionys. Italic. Antiq. rom. l. 2. p. 135.) dobra zemaljah, kano bogastva pravednia i zakonitia dèrxali su se; i vele draxe, od malo stavne koristi po ratu dobivene, bile su. Anko Marcio, četvèrti kralj Rimski, koi se je ponosio izgled Numa'ov slěditi, iza bogoštovja i bogoljustva za najviše texanje i pastirstvo preporučivao je. Ovo prignutje uxdèrxalo se je za dugo medju Rimnjanim, i u slědechim věkovim, oni koji bi ovu duxnost zapustili, prikorim Nadchudnikah (1) podlagali su se. Znalo bo se je, po dugu kušanju, koje nikad nije zašlo, da texanje i xivinah velikoga i maloga zuba odhranjenje, što za njim potrěbito slědi kano njegov dio neodupljivi, nezasušivo i neizcèrpljivo vrělo bogastva i obilnosti dèrxavi

(1) *Nadchudnik* (Censore). Bio je onda kakono jedan sudac, koi bi izkušavao i prigledao chud i děloradje gradjanah za ponukovati i pokarati one, koji bi zlochudni bili, dali ne taki zločinci, za dostojati teške pedepse.

jest. Texanje, vcche neg igdě bì poštovano u Egiptu, gděno je bilo vladanja i xiteljstva (politike) poglavita svèrha. Za to drugoga města ni veche napučena, ni jačega, ni bogatiega viđělo se nije. Jakost jedne kraljevine neprocěnjuje se po měri zemlje, nego po broju podloxnikah i po njiove radnje vrědnosti. Pomučno je věrovati kako jedan (1) nuglich toliko těsan, kanoti onaj *Zemlje od obečanja* mogao je uzdèrxati i hraniti mnoxtvo prebivaocah blizu nebrojeno, dali texanje města savišnjom pomnjom tomu je predpomagalo.

Ono što nam pověst (storia) kaxe svèrhu bogastva mnogih Sicilianskih gradovah (navlastito bogastva Sirakuxanskoga) svèrhu veličanstva njegovih zgradjah, svèrhu moguchstva njegovih brodomnoxjah, i xestokih vojskah, ne bi se věrovati moglo, da od svih starih pisaocah nebude potvèrdjeno. Odklem ikad Sicilia mogla je vaditi toliko blago za podněti tolike tratnje, da to nebude bilo is svojih zemaljah s čudnovatom hitrostju texanih? Kakva se je tu pomnja ulagala moxe se razuměti od nastojanja Gerona II., jednoga od Sirakuxanskih kraljah najmoguchiih, po sloxenju svèrhu toga posla jednih knjigah pametnim opomenam i urednim upravam napunjenih, za obilnost one zemlje uzdèrxati i uzmnoxiti.

Izvan Gerona, spominju se mnogi poglavice, koji poznajuchi njegovu korist, něsu dèrxali njiovu rodu, ni njiovu veličanstvu, za sramotu, uprave svèrhu texanja unucim ostaviti. Na priliku Atalo, pridivkom *Filometore*, *i Arkelao*, jedan kralj *Pergamovski*, a drugi *Kapadocianski*. Nečudim se da *Platone*, *Senofonte*, *Aristotele* i drugi mudroznanci, koji su osobito svèrhu xiteljstva (politike) pisali, govoriše o texanju, koi dio poglaviti xiteljstva jest.

Ali tko bi se nadao izmedju texačkih pisaocah *Magone*'a Kartagineškog vojvodu viděti? (2) Valja věrovati da je ovi o tomu odvech na dugo razloxio, buduch da ta njegov umotvor, koga najdoše kad Rimnjani Kartagine'u osvojiše od dvadeset i osam svezakah biaše sloxen, i valja rechi da je mnogo cěnjen bio, kad po zapovědi Věcha (Senata) u jezik latinski prěnesen bì; i *Silano*, jedan od poglavitih starešinah hotì sebi to brěme napèrtiti. *Kasio Dionizio* Utikanski biaše ju prie iz puničkoga u gèrčki jezik prenio.

Medju to *Katone* veliki Nadchudnik (Censore) biaše jur knjige svoje svèrhu toga posla izveo. Nebiaše bo još Rim posve razpušten, i chutjenstvo stare priprostosti jošte do neklem uzdèrxavalo se je. Barem bi se s radostju i začudjenjem spominjalo, kako u druga doba starovětnici blizu vavěk u selu prěbivali su; kako rukam vlastitim svoje su zemlje radili, i kako ne rětko, *Nadvěchnici* (Consuli) i *Samosvětnici* (Diktaturi) s rala su bili na Gospodstvo uzdignuti. U ona čestita vrěmena, kaxe *Plinio*, zemlja, ponosno gledajuch se radjena od rukah jakih i slavodobitnih, rekao bi da se je natezala obilnie ploditi. To che rechi brez ikakve sumnje da oni veliki ljudi jednako vrědni s motikam i s oruxjem vladati, zemlje siati i zemlje osvojiti, kad bi se zadubli zbilja u radnju, radili bi s boljom jošte srěchom. — Toliko je istina da kada god čověk dobrorodjen, vrědan i uman, pomnji na rukoděla, po okušanju vidi se, da jih oprema s vechom hitrostju, s boljim chudjenstvom, s dubljim dohitanjem, s novim iznašastjem, i različitim izkušanjim; a da na opako světina vavěk ostaje kakono robinja zatvorena medju prazim njezina običaja, i tvèrdoglavo sve goni na staru. Ništa je nemoxe otresti, ništa je neuzdixe nad njezino prignutje, tako da potla toliko godinah truda i nastojanja sve na istoj stopi ostaje, brez nimalo u poslovanju svomu naprědovati.

(Slědit che.)

Stěpan Ivičevich.

PĚNEZOSLOVJE.

Odgovor

I. Zafrona gosp. S. Ljubichu.

(Pogledaj broj 21 i 52 g. p.)

Bit cheš proštio, vèrli moj Ljubichu, u mome sastavku na broju 21. narodne Zore g. p. da kad presvětli Gosp. Kapor razredjivaše pěneze visokoga i nixnega cesarstva (alto e basso impero) dojde mu u ruke jedan pěnez neobičajni

(1) Ovo se isto vidi i u jednoj siromaškoj obitěli gdě je dosta čeljadi radišne; a kraljevina drugo nije, nego jedna velika obitěl, u kojoj Kralj je „ *Otac od obitěli* ".

(2) Od ovud izlazi njiov dio hvale Hèrvatskim Nadvojnicim (Oficialim) koji se dadoše na pisanje jezikom slovinskim; i uměnje štujuchi, stiču ga sebi, i poděljuju ga drugomu.

ali zakoniti, u komu cinjaše mu se čitati nadpis slavjanski, i da buduchi ga on tomačio a ja š njim zajedno ositio se od prudnosti ovoga tomačenja, dostignuo sam od njegove dobrote da ga na světlost izvede, e da bi se našao kojgod zgodopisac koi bi svèrhu ovoga temelja hotio štogod korisnie za opcheno otačbine dobro, sagraditi.

Biti cheš takodjer upazio, da rěči kojih se sluxi ovi bogoljubni sveštenik i naučni pěnezoslovac, něsu bile jedna ohola zapověd po kojom je hotio usilovati ni tebe ni drugoga da dèrxi za nesumljivo ovo njegovo tomačenje, buduchi da *ja bi ovako čitao, moxe se čitati*, ne hoche toga rechi.

Nu ti, koi si bio jurve u tvojoj glavi utvèrdio, da pěnezah s. nadpisom slavjanskim nema, (1) naslonjen veche na ovi presud (pregiudizio) nego na tvoje razloge, koje chemo nixe razviditi, ovo tomačenje odbacaš, kako mi je viditi u tvojih istih rěčih „ *da je taki nadpis amo tamo uběgnuo traxenju glasovitih spisateljah?— uvodi se po taj način u umstvu pěnezoslovja preteških novinah—nijedan starinik nije se još u posao tako veliki upertio.* “

Vidim i ja, da se něka ter něka mladex današnja hoche pèrtiti, a pak što se dogadja? Što i ptichu, koi prie nego perje skupi hoche na let, a pak o grixi. A što cheš š njom učiniti? Mladost plahost govore naše babe.

Nu ako mi hocheš rechi da je u pěnezoslovju sve dospěveno, da što je bilo bilo, i da starincima (antiquarii) vech ništa ne ostaje, nemogu s tobom. Kako? Jedan zakopani pienez nije dakle mogao i glasovite pěnezoslovce uběgnuti? Samo dakle ime njihovo ima biti za nas jedan zid nepreskočni? A neznaš da samo ime Stagiranina nije vech gusta magla iz medju oka i istine? A neznaš li da su padnuli stupovi Herkula, niti vech straši broditelje prazna sablazan nadpisa *non plus ultra*. Ima od onih koji su hotěli nachi nove zakopane gradove, a neche bit dato nami zakopani novi pěnez iznachi, kad znamo verlo dobro da se kad i kad š njima napunja praznocha zgodopisja? (le lagune della storia) A nije li skoro očitovao světu jedan prekoristni, olovnik (piombo) naš verli naučitelj Karara? A nije li iza Banduri'a upisao jednu knjigu jednaku, ako ne vechu, Tonini svèrhu pěnezah istoga nixnega Cesarstva? Pazi sto nam govori glasoviti Froelich: (ad numism. Regum vet. anecd. pag. 48) *Utinam existeret alicunde eruditorum aliquis, qui aut pari aut meliore delectu, feliciore-que eventu, quam de Hispanicis Latanosa, incognitos.. Thraciae, Moesiae, Poeniae, totiusque Illyrici late sumpti numos explicandos dirigendosque susciperet.* Nu od presuda tvoga, predjmo na razvitje tvojih sumljenjah, i prie svega prepišimo nadpis našega pěneza, buduchi da nije bio u Zori, kako bi trěba prenesen. Niti je čuda: radi se od slovah neobičnih, i dosta su učinili Gosp. izdavatelji kad su ih učinili urezati. Poznati cheš odovle, bez da ja drugo rečem (ako bude, kako ufam dobro urezan) poznati cheš rekoh, da bukvar ovoga nadpisa nema slovah koja sluxu za izrěti glase sasma različne:

sprěda (nel ritto):

Ꙋ Г Н Ѕ Н Т О О І Ꙣ Ꙋ Н Ч Т* И

u g a s a t o o i d v a r p u

pod slovom nadpisa mi postavljamo slova latinska njimi odgovarajucha, koja počimljuchi od desne put ljeve, moguse čitati na slědechi način. Upravdi, (o) Otcu, (Otas) Otasnomu (Agu), Agustu:

s zada (nel rovescio)

Н Ч Г* Ꙥ Н Т І Λ О

a r p o a t i l o

koja slova od desne put lěve mogla bi se štiti (o) obilno, lità, (opra) opravljenje.

pod rězom (nell' esergo)

I S Ⅱ S I

i s p s i

Od lěve put desne štiti cheš (is) istišten (p) pienez (si) Sišie ili u Sisku.

Svèrhu predloga (u) ništa ne odgovaram jer znaš i ti da se u kratku okolišu jednog pěneza moxe i jedan predlog ostaviti, kako se i štogod

---

(1) Da si proštio (hist. Aug. et num) Arduina ne bi bio ovoga presuda učinio, jer ovi glasovlti starinik dèrxi da jedan pěnez kod kneza de Schwarzburg s glavom Maximina ima nadpis slavjanski.

texie ostavlja, nu ako ti nije ni ovo drago, a ti uzmi SI za Sišie, ili za nadimenik (aggettivo) *Sisianški.* U ovomu ga nema.

Pazi jošteра da po nauku Katančicha И jest jednako *u* kako i ovo Ӈ. Pazi takodjer gdi najdeš zvězdicu (*) da Gèrci něsu latinsko P vazda pisali kako je Π dali i ovako Γ kako je viděti u pěnezu ΑΓΑΜΕΩΝ koi nosi polustas (busto) Pallade; pazi napokon da gdi najdeš ovi bilěg [.......] onde nije dosta měda slovima, a gdi je bilěg ¦ ¦ onde su slova malo da ne posve izlizana, ali se po putu očnice (lente) mogu dohititi.

Što bi pak hotio da ti pripišeu do cěla način ovoga bukvara, rech chu ti, da kad bi ja imao pred očim vas bukvar iz koga su bila slova na našem pěnezu prenesena, da nebi ja ondar ne, dali koja mu drago babica mogla ga tomačiti; rech chu ti saviše da slova našega nadpisa něsu posve ni gèrčkoga ni latinskoga bukvara. Koje ga su dakle? Hoche li zato bolje pogoditi Gosp. Arkipop Kapor, kad pomagajuchi se gèrčkim, latinskim i cirilianskim bukvarom bude čitati kako je čitao, ili ti kad budeš rekao, što je lasno rechi, da je nezakonit pěnez? Znam da cheš priuzeti na ovo, da je Cirilo xivio puno potla Justiniana, ali pazi vèrlo dobro, da je Sisek imao prie Cirila svoje biskupe i misnike, koji su učili slavske narode u njihovom jeziku; da je ovi jezik imao imati svoga bukvara puno slična bukvaru gèrčkoga naroda s kojim su susědi bili; i da kad je Cirilo ponapravio narodni bukvar bit che se po svaki način sluxio od bivajuchega, niti che biti posve novi sastavio. Jer da nije to tako, kako bi se bili knjixevnici onoga doba svi mahom podloxili naučiti jedan bukvar, posve prečinjen i s njime se sluxiti kad smo tromi mi isti ljudi XIX věka zagèrliti slovosloxie narodne Zore, jedinstvo koga, moglo bi jedan dan sjediniti mochi rastèrkane goruchega serdca, na otačbine velexudjeno dobro? Jeli ti drago ovako? Ako nije, a ti čitaj bolje, samo da budeš graditi a ne razoriti, a mi chemo se sastati od draga sèrdca.

(*Slědit che*).

JUGOSLAVJANSKA KNJIŽEVNOST

u

Krajnskoj, Štajerskoj, i Koruškoj.

(Produxenje i konac.)

O znanostih, kao što su matematika, pravdoznanstvo, lěkarstvo, mudroznanstvo, i t. d. nesměmo tako bàrzo ni slovenskih prevodah, a kamo li izvornih spisah očekivati, jer koi ih potrěbuje, već je odavna němački naučio.

Prie nego li sve drugo, potrěbna su pripravljajuća pisma, to jest, prave pučke knjige, koje bi razprostranjene kako valja, kadre bile podučiti prostoga čověka o svemu, što mu je neobhodno potrěbno znati, a u tom obziru stoji zaista jedino u svojoj vàrsti Šlomšegovo dělo: Blaže i Nežica (u Cělju 1842), koje vrědi, da se prevede na istu svèrhu i u němački jezik. Ima duboko promišljenu osnovu, koju izvesti rečenomu spisatelju savèršeno za rukom podje i to u ugodnom slogu, koj je gdigdi oštar i kratak, i sjedinjuje koristno s potrěbnim. Ali i izobraženi ljudi, učitelji i književnici pročitat će ga s veseljem i zato čudim se, da ga još nijedno věšto pero napomenulo nije. To dokazuje žalibože, da se izvan naše domovine još slabo tko stara za naše slovensko književnstvo.

Rečena knjiga sadèržava pako stranom razgovore, stranom pripovědke, stranom govore i t. d. o koristi nauka, potrěbe istine, čistoće i svih krepostih; o korenitom ponjatju od sastava našega světa; o zemljopisu; o glavnih načelih pravdoznanstva; o onih sudbenih formah, koje su prostomu čověku neobhodno potrěbne, kao n. pr. kod svědočanstvah i t. d.; o najznatniih stvarih iz naravne historie, na priměr o otrovnom bilju i t. d.; o glavnih pravilih němačkoga i u obće svakoga jezika; o srědstvih, kojim se opet oživiti mogu obumèrli, utopljenici i t. d.; o obazrivostih kod bolestih i svakojakih slučajah); o razlici stališah gradjanskoga života i njihovih dužnostih; o gospodarstvu: o računstvu i u obće o pismenih sastavcih i t. d., rěčju: miscuit utile dulci.

Neka bude dosta ovo kratko objavljenje ove mnogo sadèržavajuće pak jedva 20 tabakah iznoseće knjige, koja za cělo vrědi, da svaki

priatelj naroda obrati na nju svoju pozornost, ali koja je takodjer u neobičnom razprostranjenju već i našla priznanost.

Bože daj, neka njezin vrědni sačinitelj neohladni u gorljivosti za dobru stvar i svoj rod, nego neka tako koristno i bezkoristljivo i u napred děluje k izobraženosti i uzvišenju svojih zemljakah! jer još uvěk mnogo ostaje želiti, a samo takovi ljudi kadri su da razrěše ili barem k razrěšenju približe veliku zadaću razkàrčiti put slovenskom knjižestvu i pridružiti se onim vrědnim muževom, po kojih se tako bàrzo razvija knjiženstvo ostalih Slavjanah, — medju tim i ovo tàrsenje ostaje hvale vrědno, komu iz svega sàrca želimo najbolji uspěh. *I. C. H.*

(Iz Danice p. g. br. 36 i sl.)

VELODUŠNOST

JEDNOGA DALMATINSKOG BRODARA.

Dogodjaj istinit.

Jurve je poznata mnogim rěka Cetina, navlastito čitaocim naše Zore Dalmatinske, buduchi učinio o njoj poštogod uspomene g. Kuzmanich u listu od 29. Sèrpnja prošaste godine, broj 13. Kako je bèrza, kako li skače preko razlitog kamenja, kroz jednu strašnu drągu od posve gèrdnih kamenjah, i kako zaradi strahovitosti njezine bèrzoche i skakanja nije mogoche dèrxati na njoj mostove, za preko nje prelaziti. Zaradi toga u više selah, kroz koja se razlěva, na njoj dèrxu se malene brodice (ladje), ondi gdě je poštogod mirnija voda, a navlastito jesu od potrěbe u selu *Blatu*, buduchi jedan dio sela preko rěke stoji. U ovome selu prebrodivajuch se několiko kipah, kad biše na srěd rěke osvoji ih strašna snaga od vode, ali buduch vozac valjan plivaoc skoči u vodu i potexuchi za sobom brodicu priblixi se k kraju, i oslobodi sve od utopa, samo velika bèrzina vode zanese brodicu i u njoj jednoga mladicha neznaduchega plivati; što vidivši plivaoc odma odpliva za osloboditi od smèrti svoga izkèrnjega, ali vele izmoren od èrvanja prama vodi koja ga osvoji utopi se. A onaj mladich pun velikoga straha, videch smèrt pred očima, nosech ga štrašna voda preko razlitih kamenjah i na kamenja u brodici, preporučujuch sam sebi dušu Bogu, mislio je do malo izdahnuti.

Tadar videchi seljani vele oxalostjeni hodjahu sa obe strane rěke vapijuchi ime Stvoritelja, i s njima dva sveštenika koji ga krepljahu. Nosaše ga voda za 2 milje puta, što se je svak čudio kako se nije odma brodica potopila; ali to biše veche čudo; kad mladich preuzet od pretuxne xalosti usudi se i izskoči na jednu liticu ploču blizu kraja, i tako se oslobodi od nemile smèrti, a odma brodica utopi se nit se vech mogaše nazrěti. Tadar mladich radostan uputi se; ali kad razumi smèrt nemilu svoga domorodca razxalosti se veoma.

Ovde svaki čověk moxe poznati harnost Dalmatinca. Nekudim ovdi ostala města i dèrxave; da harnost je svudara poznata; ali medju narodom Dalmatinskim goruchia, razlikuje ga od ostalih.

KNJIŽEVNE VĚSTI.

Naša slavjanska bratja, Čehi, preveli su u svoje narěčje i izdali u Pragi, ove godine, naško dělo slavnoga rodoljubca i velikaša hèrvatskoga G. Grofa Janka Draškovicha Trakoštjanskog, koje je ovaj odma u početku novog probudjena Hèrvatah k narodnosti, pod imenom „Ein Wort an Illyriens hochherzige Töchter über die älteste Geschichte und die neueste literarische Thätigkeit u. s. w." (Několiko rěčih k velikodušnim kčerama Ilirie o najstarjoj istorii i najnovijoj knjixevnoj dělatelnosti i. t. n.), u němačkom jeziku spisao i izdao, xelechi s tim drěmajucha čuvstva za jezik, narod i otečestvo u Hèrvatima i u obšte Jugoslavjanima probuditi, i njih sa njihovim narodnim xivotom upoznati. Ovim dělom pokazali su Čehi, da kod njih uzajemnost slavjanska nije ostala samo poniatje i rěč, nego da je u sam xivot ušla, i da oni neprestano texe s ostalom bratjom svojom slavjanskom upoznati se, i da na njihovoj sudbini i duševnom stanju bratsko učastie imaju. Dělce je izišlo pod imenom: Starši Dějepis a nejnovější literarni obnova narodu Ilirskěho; iz tipografie mnoga sluxenog G. Pospišila vèrlo ugledno i moxe se u svima knjigoprodavnicami dobiti.

(Iz Podunavke B. 4. t.g.)

POBOŽNOST I KNJIŽEVNOST.

Pobožnost, kakono vez, koi ljude s Bogom sdružuje, ima neograničeni upliv na život pučki i na blagostanje naroda, i tako spasonosne plode donosi, da je sveta dužnost što bolje ju u narodu utvèrditi i bogoljubnosti plam razžeći. Ovo ćemo najbolje dokučiti putem književnosti, ova bo sve plode ljudskoga uma zagèrljuje, te ovako i pobožnost i bogoljubnost u lěpoj i dostojnoj oděći světu prikazuje. Ali žalibože dosada taj vez izmedju pobožnosti i književnosti biaše tako slab, da su mnoge tiskane knjige molitvah svèrhu svoju promašile i nipošto nisu bogoljubnost kod izobraženog čeljadeta probudile; s kojeg pomanjkanja vidimo, kako se sad svi narodi brinu, da toj potrěbi ljudskoga sèrca *dostojnu* hranu priprave. „ Narod naš (Kollar u Slavi Bohinji l. 67.) takvu ljubav k pobožnosli i takvu naklonost k svetim stvarim i u pogansko i u kristjansko doba je pokazivao, kako malo koi drugi; on svedj Boga u sèrcu nosi, sve rado od Boga priznaje i imenuje, sve k Bogu obratja i do Boga uzdiže, s Bogom svedj rado obći i sdružuje se “. A tu slavjansku pobožnost isti Kollar dokazuje ne manje iz tudjih spisateljah, nego li iz dokazah cèrpljenih iz gradjanskoga života Slavjanah, iz njihovih imenah, pěsamah, poslovicah, pěsničtva i t. d. a pak pravo uzkliče: „ U kojem drugom jeziku i narodu naći ćete takvi pobožni značaj na tako visokom stupnju? Koliko se mi dičiti moramo, da k naznačenju najsvetiega sveza čověka s Bogom, nijedan jezik krasnie, shodnie i priměrnie rěči neima nego što je naša „ pobožnost “? —

Stari Dubrovčani veliki dio njihovih pěsnih na to obèrnuše; ali te njihove pěsni ponajviše něsu dosada niti poznate; akoprem bi mogle u isto doba, što bogoljubnost probudjuju, i dušu kristjansku najčistiim pěsničkim nadahnutjem napuniti i tako hvaljenu vezu pobožnosti s književnostju skladno ustrojiti. — S toga prinudjeni priporučujemo slavjanskomu obćinstvu dělo, što je g. Antun Roči, dubrovački svetjenih, u Beču hèrvatskim, i dalmatinskim pravopisom izdao pod naslovom: „ *Duh kristjanski itd.* “ jerbo mislimo', da taj hvaljeni cilj dostiže: buduć da je i bogoljubnost utvèrdjena molitvami iz knjigah S. S. Ivana Damascena, Efrema Sira, Gargura, P. P. Augustina, Bernarda i t. d. u naš jezik čisto prevedenih, i književnost podupirę neumèrlimi pěsnami Gjorgjića, Bunića, Kanavelića i dvaiuh Betondićah. *Or. P.*

STARO PESNIČTVO.

Rakli *koja je sumljila biti ljubjena.*

Tvomu u licu skupljeno je
Blago obilno svieh razbluda',
Nu ti nijesi dobro moje,
U kom xive mâ poxuda.
Gizdava si, *Rakle*, i mila,
Ali sèrcu mom zamani,
Ljubica gą rajska vila
U sladkome robstvu hrani.
Ah! zamani pèrsi od lěra,
Usta od ruxe kaxeš meni,
Zaman jasna tvâ zaměra
Otvora mi dan ljuveni.
Pazech lěpost tvome u licu
Tudje obracham misli moje,
I razmišljam mû *Ljubicu,*
I nje lěpos lěpšu od tvoje.
U tebi se naresiva
Obraz cvětjem, zvězdam oči;
U nje čelo zorom siva,
Pogled suncem od istoči.
Na nje ustih xivot pravi,
U posměhu raj se kaxe,
Na nje pèrsi ljubav stavi
Što je imala sladje i draxe.
Za to nemoj bit sumnjiva,
Jer drugoga rob sam lica,
Svaku světlost dan dobiva,
Svaku lěpost mâ diklica.

Iz rukopisa *Ig. Gjorgjicha Dub.*

Opomena gospodi prebrojiteljima i porųçnicima.

☞ *Měsecom Travnjom poçimlju druga tri měseca* Zori Dalmatinskoj, *Izdavatelji preporuçuju se gg. prebrojiteljima i porųçnicima za da na vrěme ponove naruçenja kod C. K. Pośtah, kako je obiçajno.*

J. A Kaznačich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 12. | II. GODINA

NA 24. OXUJKA | 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih naroda na Hvarskomu otoku.)

Nella favella di questa poesia stà riposto
il più fecondo tesoro di tutte le lingue.
Tommaseo.

Pedepsa Nevirnosti.

Kad se Jerman na vojnicu spravlja
Ljubu svoju na dvoru ostviše.
Jerman svojoj ljubi govoraše:
A Jelina, draga ljubo moja,
Evo junak na vojnicu gredem,
Nechu doma do dvanaest dana',
Nemoj Jele priko dvora moga
Rad obraza i moga i tvoga.
Jermanu je ljuba govorila:
Pojdi s Bogom dragi Gospodine. —
Pri neg Jerman na pol puta dojde
Vazme Jele okovano vidro
I išla je za goru na vodu,
Tot na vodi Pere Latkovicha,
Za kapom mu cviche *tramantine*.
Govori mu ljuba Jermanova:
Dan ti dobar Pere Latkovicha,
Jel ti toga na prodaju cvicha?
Govori joj Pere Latkovicha
I ti zdrava ljubo Jermanova,
Ni' ovoga na prodaju cvicha,
Neg je ovo za darovat cviche.
Kad to čuje ljuba Jermanova,
Bèrzo grede na dvorove svoje
I dvorkinji Jele govoraše:
Ja te molim dvorkinjice moja,
Da ti pojdeš za goru na vodu,
Na vodi je Pere Latkovicha,
Za kapom mu cviche tramantine.
Ti mu reci dvorkinjice moja:
Pozdravlja te ljuba Jermanova,
Ka te čeka na večeru svoju,
Da ni' doma Jerman gospodine,
Da donese cviche tramantine,
Da su u mene vrata devetera,
Da che nachi jedna otvorena,
Najtisnia od suside moje.
Kad to čuše dvorkinjica mlada
Izišla je za goru na vodu.
Kad je došla za goru na vodu,
Tot na vodi Pere Latkovicha.
Govori mu dvorkinjica mlada:
Dan ti dobar Pere Latkovicha,
Pozdravljate ljuba Jermanova,
Da te čeka na večeru njenu,
Da ni' doma Jerman gospodine,
Da poneseš cviche tramantine,
Da su u nje vrata devetera,
Da cheš nachi jedna otvorena,
Najtisnia od suside njene.
Kad to čuše Pere Latkovicha,
Samo xeli da noch bèrzo dojde,
I išal je k Jermanovim dvorim!
Konja klade gdi ga Jerman klade,
Chordu visi gdi je Jerman visi,
Klobuk klade gdi ga Jerman klade.
Totikaj su večer večerali
Pak išli su nochcu nochevati.
Kad je bilo niko doba nochi,
Jerman ljubu iza dvora zove:
Otvor Jele draga ljubo moja!
Kad Jermana ljuba razumiše,
Hitro se je na noge skočila,
Misal mislech učiniti što che.
Petra klade u sanduke svoje,
Pak Jermanu otvoriše dvore.

Jerman ljubi svojoj govoraše:
Što si moja uranila Jele,
Što nis' zvala dvorkinjicu tvoju,
Da otvori bile dvore moje?
Jermanu je ljuba govorila:
Viruj meni Jerman Gospodine,
Sinoch mi je s velom tuxbom legla,
S tuxbom velom da je boli glava,
Milo mi je probudit ne biše.
Jerman svojoj ljubi govoraše:
Dobro Jele ako tako bude,
Ako Jele drugako nebude.
Cigov konjic u stali 'e mojoj,
Još i chorda o čavlu mojemu,
Još i klobuk na mistu mojemu?
Jermanu je ljuba govorila:
Viruj meni Jerman Gospodine,
Sinoch mi je prošal mimo dvore,
Dala sam mu pol barila vina,
I za zaklad konja ostaviše,
Ne sam' konja neg i svitlu chordu,
Još i klobuk sa glave njegove.
Jerman ljubi svojoj govoraše:
Dobro Jele ako tako bude,
Ako Jele drugako ne bude.
Al što su ti kose pomèršene
Još i bilo lice poblidjeno?
Jermanu je ljuba govorila:
Viruj meni dragi Gospodine,
Sinoch sam u perivoju bila,
Naranča mi lice poblidila,
A jabuka kose pomèršila.
Jerman ljubi svojoj govoraše:
Dobro Jele ako tako bude
Ako Jele drugako ne bude,
Daj mi ključe od sandukah moji'.
Jermanu je ljuba govorila:
Viruj meni Jerman gospodine,
Sinoch ja sam u sandukah bila
I u njih sam ključe ulomila.
Jerman svojoj ljubi govoraše.
Daj mi ključe nevirnice Jele,
Jer bo chu te rastaviti glavom,
I udari s njome u sanduke;
Sanduke se same otvorile,
Ter todikaj Pere Latkovicha.
Govori mu Jerman Gospodine:
Što si toti, Latkovichu Pere?
Jeli sila, ali dobra volja?
Govori mu Latkovichu Pere:
Viruj meni Jerman Gospodine
Da je sila u gori bi bila,
Dobra volja posrid dvora tvoga,
Jer sam ja zvan da ti u dvore dojdem.
Kad to čuje Jerman Gospodine;
Da je sila u gori bi bila,
Dobra volja posrid dvora tvoga,
Jer sam ja zvan da ti u dvore dojdem.
Kad to čuje Jerman Gospodine
Petra pusti niz dvorove svoje.
Jerman svojoj ljubi govoraše:
Tak mi vire, nevirnice Jele,
Ali voliš da te mlini melju?
Ali voliš da te konji taru?
Ali voliš svitlit za večerom?
Jermanu je ljuba govorila:
Viruj meni Jerman Gospodine,
Nisam hrana da me mlini melju,
Nisam trava da me konji taru,
Nego chu ti svitlit za večerom.
Kad to čuje Jerman gospodine
Obukal joj od voska košulju,
I poda nje oganj naxigaše.
Kada joj je noga dogorila,
Jermanu je ljuba govorila:
Nebi l' mi se mladoj smilovao,
I na ove bile moje noge,
Koje su ti oblitale dvore?
On se toga ništa ne hajaše,
Nu to bolje oganj naloxiše.
Kad joj bile ruke dogoriše
Jermanu je ljuba govorila:
Nebi l' mi se mladjoj smilovao,
I na ove bile ruke moje,
Koje su ti pronosili sina?
On se toga ništa ne hajaše
Neg to bolje oganj naxigaše.
Kad joj bilim dojkam dogoriše,
Jermanu je ljuba govorila:
Nebil' mi se mladjoj smilovao
Ni na ove bile dojke moje
Koje su ti odgojile sina?
Ma on toga ništa ne hajaše,
Neg to bolje oganj naxigaše.
Kad joj cèrnim očim dogoriše,
Jermanu je ljuba govorila:
Nebi l' mi se mladjoj smilovao,
Ni na ove cèrne oči moje
Koje su ti pogledale sina?
A on toga ništa ne hajaše
Neg to bolje oganj naxigaše;
Xivim je je ognjom izgorio.

SLAVJANSKA PROČITAVANJA.

(Zaključenje.)

O pročitavanjama u Kazanu moxe se suditi iz predgovora, koi je prie kratkog vrěmena izdan i od okruxnog osmotritelja potvèrdjen bio. U početku upoznaje Professor slušatelje sa Slavenskim koljenima, počem granice njihovom jeziku postavlja, i poglavitije istoričeske dogadjaje iz njihovog xivota do XIV. stolětja pokaxuje. Zatim prelazi na kratku teoriu Sèrbskog, Slovenskog, Českog, gornjo-Luxičkog, Poljskog i Slavenskog cèrkovnog jezika, i na sveobšta osmotrenja, koja medjutim sravnitelnu grammatiku slavenskih jezikah zastupiti moraju. Na konac pokaxuje svojim slušateljima pregled slavenske literature, stare i srednje iz XIV, XV,

XVI, XVII i XVIII stolětja, i nove, koja predstavlja texenje Slavenah, da osnuju sobstvenu, iz xivota svog izcèrpljenu literaturu. Priznati se mora, da taj plan mnogo zauzima. — Pročitavanja za něko vrěme moraju se prekinuti, ako Professor otide putovati po Slavenskim zemljama.

Za pročitavanja u Moskvi skrojen je drugi plan. Professor je sebi za cilj postavio, da sve Slavene monografičeski, jedne za drugima promotri, i to je počeo od Čehah. Njegova učenost, njegova revnost i ljubav k svemu, što je Slavensko, jemstvuje nam za dobar uspěh. Njegovi slušatelji osobito ga pohvaljuju.

Pročitavanja u Petersburgu po istom planu, kao i u Moskvi uredjena su i na četiri godine razděljena; Professor počinje sa pregledom juxnih Slavenah, s ovih prelazi na Čehe i Slovake; zatim na Poljake i Luxičane, u četvèrtoj godini zanimat che se s ravnenjem gramatike sviu Slaven skih naréčjah. U jezikoslovnom ili filologičeskom smotrenju osobito moxemo od njega izredna, oštroumna i strogo na dostopametnosti osnovana sačinenja očekivati. Medju svima noviem filologima Preis bez svakog protivorěčja pèrvo město zauzima.

U Harkovu dèrxe se pročitavanja po istom uredjenju, al sravnitelne gramatike nema tamo; no na město ove trudi se Professor pobuditi vnimanje blagodarstva za narodnost i narodno knjixestvo.

Berlin, Poxun, Vratislava, Kazan, Lipiska, Moskva, Pariz, Petersburg, Harkov, vech imaju Slavenska pročitavanja; Dorpat, Kiev, Niexin, Odesa, Jaroslav, Varšava i Poznan, Prag i Pešta, Zagreb i Biograd (*), Beč i Lvov očekuju ih. Kad li che se ova očekivanja izpuniti? (**) Izpunit che se kad se novo Slavensko pleme bolje urazumi i izobrazi, i kad sebe samog bolje pozna, pa che i razgovetno izkazati svoja texenja i svoj duh.

No koje je uprav to novo pleme? Jel gomila mladicha, koji uzvišenost i slavu Slavenah, njhovu hrabrost, njhova děla, njhov mučiničcski věnac u prošlosti, i věnac bezsmèrtja u buduchnosti traxe? koji se trude pokazati, za što se nadmetati i kako obhoditi, kako se prepirati i pomiriti, šta ljubiti, šta li mèrziti valja? ..... ta gomila viče i bori se, pochuti za něko magnovenje, i čuje se na novo radost, prepiranja i borbe hipotezah i vatra nenarušenog sna. S naukama se ova gomila nezadovoljava, ona se s njima zanima ladnokèrvno, ili běxi od njih kao vuk od zamke i gvoždja. Zaista li ova gomila sastavlja novo pleme Slavenah?.. Nè. Takova gomila je tvèrda ljuska, u koju vrěme skrivo to, što nju u xivot poziva. Ono pleme, s kojim se nov xivot Slavenah započinje, neviče, nego spominje se svojih naprědakah, nesnaxi se i nenadima sujetnim razglagolstvama u časopisima i svojeslavjem, nego se krěpi pomislom, da se duševna snaga na dělanje sviknuti, sadèrxati, i razviti mora. Ako ovo novo pleme svoje oprědělenje jošt savèršeno poznalo i nije, to ga barem xeli i texi poznati; do ovog poznanja dochi se moxe samonaukom, djejatelnostju, uvěrenjem, stèrplivostju; mirno, no i predostoroxno stupa ono naprěd, pogleda bez straha, ali ne posve s prekoměrnim u sebe uzdanjem u buduchnosti, nepokorava se volji i chudi druxtva, al mu se i neprotivi; ovo druxtvo oxivljava, i to ne stranputice, no i bez nasilja; nezadaje mu nikakve rane, nego i jošt lěči one, koje druxtvo samo sebi zadà. Ovo druxtvo štedi svaku narodnost, a s tim i svoju sobstvenu cěnu nehotice povišava, kako kod svojih tako i kod stranih; ono ljubi i počituje u svakom čověku čověka i tom ljubavi ravnim načinom prisvojava sebi opet ljubav; ono kako svoje, tako i protivnike pita blagorodnim mislima, čuvstvum naprědka, uměrenostju i bezpristrastjem. Ono nije u gomile i škrinje spukljeno, niti razděljeno na sekte i partaje, pošto se spoljašnosti ne hvata; ono se neograničava na spoljašna uslovja; mèrzi na neslogu, netraxi nepriatelje, no priatelje, ne učastinke no javnost. Tako je novo to pleme Slavenah stvoreno, priatno svojim umišljajem, jako upovanjem na promisao, nevino i čisto u ljubavi prama svemu onom, što je veliko, dobro, pravo i lěpo. Nema nikakvog slavenskog naroda, pri kom ovo pleme svoju mladost proxivělo nije. Nema nikakvog druxtva u kom ono nije djejstvovalo ne neuredno, i liceměrno, ne s kovarstvom kakvog donositelja i laskatelja, nego postepeno, otvoreno, svoja rasudjenja i misli silom ne nametjuchi. Ovo pleme

(*) U Biogradu vech Gosp. D. Janko Šafarik početak je učinio. Op. Pod.

(**) Eto vech, hvala Bogu, Zagreb je dočekao! Op. ured. Zore.

radja najbolje podanike, najbolje sluge otčestva, najbolje izvèršitelje zakona. Tako je novo pleme Slavenah stvoreno, jošt mlado, al vech jako toleranciom i stèrpljivostju. Na njemu počiva nadexda Slavenstva u njemu lexi zèrno sretje i blagostanja dve tretjine Europe.

POLJODĚLSTVO.

Svèrhu texanja.

(Produxenje).

„ Veliki ljudi, koje sam imenovao, ne uzeše svèrhu texanja pisati, nego zašto su njegovu izvèrstnost zapoznavali, i vechi dio njih biahu sami sobom okušali.

Zna bo se koliko xivljenje seosko Katonu je ugodno bilo, i s kolikom pomnjom u njemu se je uvèxbao. Sluxio mu je za lěp izgled jedan stari Rimnjanin, kojega baština vèrlo mu blizu je bila, to jest *Manio Kurio Dentato,* starac Rimnjanin, koi je tri put poštenje slavodobitja dostignuo. *Katone* hodio bi onda često prošetati se, i razmišljajuchi o malini one baštine, o siromaštvu, i ponixnosti priprostite one kuchice, ochutio bi se pravo zanesen zaměrati onog světloga plemicha, koi potla nego je bio najvechi medju Rimnjanim izašao, potla nego je bio najxeštje Narode predobio, i *Pirra* iz Italie istèrao, svojim vlastitim rukam jednu malu zemljicu radio je, i potla tolikih slavodobitjah sasvim tim u ponixnoj kuchici prebivao je. (*) Ovo je onaj isti (govorio bi Katun u sèrcu svomu) koga su poklisari Sanitinski našli kod ognjišta, něšto malo sočiva kuvajuchi, i koi na obechanje velika blaga za podmititi ga, slědechi mudri odgovor dade: „ Buduchi ja ovoj jestbini zadovoljan, od jasprih potrěbe němam, i draxe mi je ljude zlato imajuche predobiti, nego zlato imati. “ Pun ovako lěpih mislih Katun k svomu prebivalištu vratja bi se, i pregledajuchi opet svoju kuchu, baštinu, sluge i tratnje, ochutio bi se sve to više xeljom razxexen za truditi, i svaku izpraznu savišnost uzmakao bi. — Sa svim još mladichem, zaměrali su ga svi oni koji su ga poznavali. Valerio Flako, jedan od najvechih plemichah, i moguchih Rimnjanah, koi několiko zemaljah kod baštine Katonove posědovaše, čuo bi često kazivati od slugah svèrhu načina s kojim njegov suséda xivljaše, i svèrhu radnje koju po polju činjaše. Kazali bi mu, kako bi iz jutra običavao u malane blixne gradiche pojti za braniti, i opravljati parbe onězih, koji bi njegovu obranu prosili, odklem paka vracha bi se na svoju baštinu, gdi s jednom razdèrtom haljinom prěko ramena zimi, a na pola gol lěti, texao bi zemlju uzpored svojih kuchanah; paka, sědechi s njima oko istoga stolicha, isti bi kruh blagovao, i vino isto pio. (Mladji Plinio nebi davao svojim domachim piti vina drugoga, neg onog kakva bi i on pio. A buduchi mu bilo rečeno, da che ga to skupo zapasti; „ ne, odgovori, zašto moji domachi ne piju moga vina, dali ja njihova! „ Od ovězih dogodjah i prilikah poznaje se koliko stari Rimnjani, priprostitost, uboštvo, i vlastitim rukam truditi ljubili su. S velikom radostju u knjigam Varrone'vim (l. 3, c. 2.) štijem umětne i oštre prikore *Apiu Klaudiu* Robitelju (*), od jednog starověchnika Rimskog podane, svèrhu veličanstva njegovih kuchah po selim, oměrajuchi ih s malom baštinicom, u kojoj tada oba nalazivahu se. „ Ovdè se, reče, ne vide ni platna slikopisana, ni kamenokipi, ni slikoizrezi, ni podi uravnani; dali naměsto njih sve ono što texanju zemaljah, radnji o vinogradim, odhranjenju stadah potrěbito jest. U tvojim prebivalištim svuda sjaje zlato, srebro, mramor, brez da se vidi najmanji bilěg ni zemaljah uradjenih, ni vinogradah. Ne susretaju se volovi, niti krave, niti ovce, ni sěna u sěnicam, ni vina u vinicam, ni xita u xitnicam. Takova daklem ima biti seoska kucha? U čemu igda naliči na onu, koju su tvoji dědi i pradědi posědovali? “ Potla nego medju Rimnjanim savišnost uvuče se, kuche seoske biahu mnogo različne od onih, koje su u pèrvašnja vrěmena bivale, kako su jošte bivali i dohodci različni. Kad su se zemlje od sama robja, i ostalih malovrědnih najmenikah radile, što se je

(*) A kamo li naši mladichi seljanski, koji, netom u gradu po nixnjim učilištim izuče bukvicu, vech na selo vratit se, i motiku priuzeti!!..

(*) *Robitelj* oni, koi bi u stara vremena, kod mnogoboxacah, po letenju i zobanju pticah, gonetao.

igda moglo uhvati od usilovanih i pogèrdjenih texakah? Ovo je uprav jedna od kvarih, najvechih i blagorazumu protvnih, koje se u poslědnja doba kod Rimnjanah naziru od svih onih, koji su svèrhu tězih posalah pisali; buduchi da, za dobro raditi zemlje, hoche se nastojanje i nasladjenje; drugčie, mala se korist ima. Daklem, za uzněti cěnu sviuh zemaljah jedne kraljevine, (što je mnogo koristnie neg joj razširiti medje), od velike potrěbe jest učiniti, da svaki otac obitěli, koi u zagradjim i selim prebiva, kakavgod dio zemlje vlaštite posěduje, za da ona zemlja koja mu je od ostalih milia, s pomnjom texana bude, da njegova obitěl obljubi ju, i oko nje bolje nastoji, da u njoj svoj xitak najde, i da po njoj na městu ostane. (*) Kada podloxnici nikakve vlaštite baštine neimadu, i samo su najmeni, ne nastoje posve, i ono što nastoje, na silu — Baštenjaci i Gospodari imadu xeliti da njihove zemlje, njihove baštine, ostanu pod istim texakom za mnogo lětah, i da s'otca na sina silaze, po taj način texaci vechma nastoje, i sve ono što uzrokuje korist posobnikah, korist je sve Dèrxave (**). *(Slědit che.)*

Stěpan Ivičevich.

DVOGOVOR.

Ilia i Tadia

Od kozah.

Il. De, dè, dè s Boxjom srěchom (*sam*, *goni konja*). Strah me da ne posèrne, ah jadan li sam danaske s njime! dè, pomozi Gospe blaxena! Ah! da bi se srěchom koi drug uputio samnom, tada bio bi mirnii. Donesi ga Boxe! Čini mi se gdě nětko chuška iza dubrave. Stani dorote (*ime konja*), hochu javiti mu se o.... pobro, o pobro. Dè, dè!

Tad. Někom se je nešto sgodilo na cesti, chuškat chu bolje za doch bèrxje, doisto je velika nesgoda, čujem gdě deka paripa. Chuš, chuš. (*magarcu*). Hvaljen Isus priatelju, koju imao si xelju?

Il. Ah! Bog te naměrio moj braco! imadem něšto masla i sira u sudima, parip posèrche mi, pak bojim se da ne svali, kakva nebi mi bila tada šteta. I ti cheš u grad dèrvima, sad chu bit mirnii.

Tad. Hochu *de*... i ja za namirit lanjsku travarinu, jer misle do desetak danah robit.

Il. Što che rech da si ovako okasnio platit, oli imadeš čudo xivotine?

Tad. Moj priatelju imadem toliko da jedva mogu prexivět, pak mi se uvezla lani groznica i tako potrošio sam koju gazetu. Za rech ti svu istinu moje blago zadèrxi se u tri koze, i pedeset ovacah.

Il. Što bolan same tri koze! al nema paše u vašemu selu za koze?

Tad. Paše imade dosta, ali nije običaj dèrxat kozad u nas, jer veliku štetu čine polju. Pak govore naši stari seljani, pazi se od koze ko od vraga.

Il. Tvoha budalo! Što ti vaši ljudi su nerazborni, oli si se cheknuo. Molim te slušaj me, jer hochu ti tanko po tanko sve pokazat od kozah: kad se čuva kozad s dobrom pomnjom, i goni na pašu po městih kèršljivastih i bèrdastih nikakvu škodu ne čine polju. Sa svačim nasiti se, ne staje li trava dostà im je malo prutja oli sěna; okrene li mechava malo gèrma je njihova hrana, daklen viđiš da s malim trudom mogu se dèrxat.

Tad. Što daklen valja ih čuvat s puškom. Ja mislim da čoban, koi pazi ovce, je podoban i za koze.

Il. Dura braco, dura, nije to tako, slušaj malo, slušaj moj braco; ovcam moxe bit i děte čoban, kako i ti veliš, ali za koze nije tako, za nje iziskuje se dobra straxa ako neche bit škodljive; ako čoban nije pametan, nije fajda slat ga za kozad. Ali moj Tadia mnogi od nas ne razume ovu stvar, jer (kako i ti isti) čine povesti kozad od jednog děteta. Što hocheš da děte učini s usilnim kozama?

Tad. Imadeš razlog, everim te, ali moj pobratime nechu za dèrxat koze odredit za pašu starieg sina, volim ga dat u najam popu.

(*) Ovo je kod nas u Dalmacii dostignuto; jer blizu svaki texak, svoje zemlje ima. Dali, s druge strane, gdě neima velikih baštenjakah, kasno se iz nova štogod okuša; zašio se mali boje, a veliki neimadu na čem okušati. Bilo bi od potrěbe da veliki budu texaci ter kušaju štogod iz nova, na izgled manjih. Dali, tko je moguch, o texanju ne zabavlja se, i svi su se dali na tèrgovine pak ima veche prodavaocah, nego kupovaocah, a zemlja ostaje malo cěnjena, ili ništo cěnjena.

(**) Zašto korist dèrxave nije drugo, nego *okup* (summa) koristih; jednoga po jednoga, sviuh pribivaocah iste dèrzave. Dok jedan primiče, a drugi toliko uzmiče u dèrxavi, to nije korist to je kakono jedna igra, ako jedan dobiva, znaš odmah, da je drugi izgubio. Daklem neimadu se gledati *Osobci*, nego *Uskupi*.

Il. Poslušaj mene: šalji starieg sina, pak mu dobavi još koju kozu, tada vidit cheš korist, bit cheš sit, moch cheš platit na vrěme travarinu, u jednu besědu: hoche se dobra oka za imati smoka.

Tad. Xudim znati korist kozju, malo koristi imadem od ovacah, ali još manju imo bi od kozah.

Il. Manju od kozah! molim te bolan nemoj spèrdat, ako něsi se zlamenuo, zlamenuj se pak slušaj, hochu te uglavit da je veliki naprědak za kuchu dèrxat koze: koza okoti ti kozle (a kadkad dvoje) koje za najmanju cěnu moxe valjat dvě plete: dan po dan moxeš izmust litru i po mlěka (a ovo barem za pol godine); u sto i osamdeset i tri danah imadeš dvista i sedamdeset litrah i štogod više, ti znadeš paka koliko litrah hoche se za oku masla, a koliko za oku sira, pak gdě ti je surutka? gdě gnoj? Ja s mojom domachicom sbroijo sam da svaka koza baca mi blizu šest florinah na godinu, daklen jes vidio korist?

Tad. A što nemaš tratnje na kozad?

Il. E kako nemam, ali nije vele, evo čuj. za svaku kozu dvě oke soli, malo mekinjah, sedam gazet travarine, jednu pletu za čobana i sluxbu.

Tad. Věre mi nije čudo, kad je tako. Tadie mi dobavit chu ih još několiko, pak odredit chu moga Martina za pašu. Ali htio bi imat ih od dobre bagre, jer one tri što imadem kupio sam ih bio u Gizdavcu, pak su mi vavěk èrdjave, baš, da ti rečem, skoro za dlaku jedna da mi ne cèrkne.

Il. Zahvaljuchi Bogu, moje něsu podloxne mnogo bolestim, jer sam dobavio koze baš za naprědak, koje dèrxim u suhu i razvětrenu městu, pak pèrčkat ih puštam od tri do šest godinah.

Tad. Daklen od koje su bagre tvoje koze, ja mislim da neche bit vlaške bagre.

Il. Vlaške něsu moj braco. Jedan sèrčani moj priatelj dobavio mi je onih od Napule ali istih nalazi se i u Visu.

Tad. U Visu!... nu srěche, imadem jednog znanca, odmah tako chu mu preporučit.

Il. Slušaj paka što činim posli šeste godine, nek se malo utove šaljem ih na mesarnicu, pak vavěk izvadim glavnicu. Ako nechu poslat ih na mešarnicu, posolim ih za kuchu, a nek ih odrem na měhsinu mogu uhiti za koxu za najgoru dvi plete, za roxine koju gazetu, od kostreti nevěsta tkaje mutape i arare. Ali pèrvo neg mi pojde s pameti još něšto kazat chu ti: koja je xivina čistija do koze? koja je jača do nje za tèrpiti zlu godinu na paši? koja je pitomija do nje? jer ona sluxi za dojnicu mnogoj děci, davajuch sise svoje s ljubavju osobitom, da bi se moglo rech materinskom, što něsam kušao, ali pop jednu nedělju povidio mi je, cěnim da nije stvar nemogucha. Tko neznade da njezino mlěko jest lěkaria mnogim bolestnicim? Što se čini tebiker moj braco od ove koristne xivine?

Tad. Što bolan! tako si me uglavio, da ne mogu ostat neg zadovoljan, vala i čověk, da je moguche još stobom gděgod bi se prorazgovorio.

Il. Dodj na Ilijn dan na dèrnek, ostaj mi zdravo, hvalati na druxtvu.

A. Katich.

PĚNEZOSLOVJE.

Odgovor

I. Zafrona Gosp. S. Ljubichu.

(Produxenje).

Dojdimo na drugo sumljenje. Nauke slědechi glasovitoga Eckelia, ti mi govoriš da pěnezi Justiniana nose sprěda *D. N. Justinianus P. F. Aug.*, a ja, ako dèrxiš da s ovim slovima D. N. (od ovih samo ovde chemo govoriti) počimlje vechi dio pěnezah ovoga Cesara, s tobom sam; ako pak hocheš da svi, nemogu podpisati; jer nahodim u pisotvorju (opera) V. B. Scotti (Della rarità delle monete antiche) jedan od rědkih pěnezah, u komu ima D, ali ne N. Jsti Scotti pak nadostavlja *D. Justinianus C. (aut) P. P. Ag; epigrafe rarissima; solo conosciuta dal Banduri.* I ovde dopušti mi da ti uzgred upazim, da pěnezi sa slovima D. N. počeli su biti kovani pod Dioklecianom a da su sveršili pod Teodosiom III. Adranitenskim ili malo kasnje i da Cesari vladajuchi iz medju ovih dvaju, kadkad se ovih slovah sluxu, a kadkad ne; i zato, kako nebi bilo čudnovato nachi koigod pěnez sa slovima D. N. u pěnezih onih Cesarah koji

se nésu njih sluxili, meni koi sam našao jedan pěnez bez N. u pěnezih Justiniana, nebi bilo čudnovito nachi jedan pěnez istoga Cesara i bez D, i bez N. Potvèrdjuje me u ovome sudu Mionnet isti (T. 2. rareté des Medailles Romaines p. 401) buduchi da nam ovaj glasoviti pěnezoslovac iznosi jedan pěnez Justina zajedno s Justinianovim s slědechim nadpisom: *Justinus et conlega Justinianus, junctim dicuntur D.N. Justin et Justinian*, gdě se vidi da Justinianu nema D. N. kako se vidi u pěnezim Eraklia I i Eraklia II njegova sina, gdě su postavljeni *junctim* i gdi se štie ne *D. N.* dali *DD. NN. Heraclius et Hera.* A znaš li što govori Karlo Patino (Pratica delle medaglie) u tomačenju skratěnjah (sigle)? Da gdě nema nego *D. N.* ima se štiti *Dominus noster*, kako gdi ima *DD.NN.* ima se štiti *Domini nostri.*

Nu dopuštimi da ja tebe upitam: ili neznaš, ili sumljiš neznati, da su u pěnezim Justiniana izvan *P. F. Pius Felix*, ona druga dva slova *P. P. Pater Patriæ?* Ja mislim da uprav neznaš, jer daješ malo nixe světu razuměti, da sam ja iztomačio *Dominus noster* slavskima rěčima *Otcu Otasnomu.* Imaš dakle vèrlo dobro znati, i ovo che ti sluxiti nixe, da u svih zlatnih pěnezih Justiniana kod Tommasina ima baš P. P. da se dva od takih pěnezah nalazu kod gos. Kapora; da sve pečatničine (Medaglioni) ovoga Cesara i velike i male od zlatuna (di bronzo) kod Vitala i Tommasina nosu P. P. i da isti Mionnet, izvodi něke pěneze Justiniana s ova dva slova P.P. Ako dakle po nauku glasovitoga Otca Zakarie (Lib. III. Cap. IV. istituzione Antiquario-Lapidaria) koi tomači P. P. na pedeset načinah, imadu se ova dva slova u Cesarskim pěnezim *(in imperialibus)* vazda tomačiti za *Pater Patriæ*, neche ti biti trudno razuměti, da moje rěči *Otcu Otasnomu* ne odgovaraju slovima D. N., dali onim drugim P. P., a još che ti manje trudno biti, kad budeš promisliti, da je bio dostojan ovoga imena Justinian, koi, ako nije posve odalečio poplav onih pukah vazda na preselenje spravnih, odmaknuo je barem nevolje koje su rimsko cesarstvo kasnije nasèrnule; nastojao je dati mir i čestitost svojim podloxnicim, sastavio je kodik zakona i tolike je učinio sgradje, da je svèrhu njih istih Prokopio jednu ne malu knjigu izpisao. Ostalo nixe.

Što mi pak govoriš s Eckeliom, da *Fel. Temp. Reparatio* ne nahodi se u pěnezih Kostantina velikoga, ja klanjajuchi se do cèrne zemlje onomu glasovitomu pěnezoslovcu, izvesti chu ništa nemanje ovde dva pěneza, kojima bi on isti svoju sědu poklonio glavu, i ovo neka ti bude jedan bilěg, da moxe jedan zakopani pěnez mudroznanca uběgnuti, i da valja da momče golobrado dobro i predobro promisli, prie nego starcu Milovana reče: ne udara dobro starče, gusla tvoja. Evo ih: pod rubrikom Kostantina velikoga štie se u Mionnetu (d. T. 2. pag. 231) *Constantinopoli* (grad kako znaš dobro, od njega sagradjen) a s druge strane *Fel. Temp. Reparatio*; a u Oiseliu (Tesoro de numismi antichi pag. 347) koja odgovara skazalu (tavola o indice) *LVIII*, štie se: *Numus Constantini M. cum inscript. Fel. Temp. Reparatio. Imperator Constantinus navis prorae insistens, cum labaro Christi nomine insignito etc.*, odkle mnim da je njegov pohvalnik (panegirista) Publio Optato Porfirio izveo oni lěpi stih:

Orbi Tu renovas felicia tempora sæcli.

Nu buduchi da je gosp. Kapor rekao, da su ovaj nadpis imali i Kostantinovi sinovi, rech chu ti, da izvan Kostanta, kojega pěnez tvoja dobrota iz Eckelia prinosi, da se je ovoga nadpisa sluxio i Kostanco drugi sin njegov, kako se vidi u Oiseliu, u Okonu, u Vitalu (Indicazione della raccolta che esiste al Vaticano) u Tommasinu (Catalogo del museo numismatico) i u četiri pěneza, koji se nalaze kod istoga g. Kapora. Jeli dosta?

Xeliš potom toga da ti zabilěxim svèrhu, kovanja ovoga pěneza; a pak ti isti kaxeš da che biti věkovitost spomene Justiniana. Tako budi. Nu ako mi odovle vadiš, da je dakle naravno ovaj pěnez imao biti postavljen u dělo tèrgovačko, vanka smo, nemogu s tobom; jer bi imao prie ukazati, da svi bez razlike pěnezi, koji su u teku věkovah kovani bili, da su bili svi u dělo tèrgovačko postavljeni. A da je to tako?

Nu metnimo za jedan čaš, da i je, što neche

nigda biti; moxemo li mi odovle izvesti, da je sve tèrgovanje pod Justinianom bilo u rukuh gèrkah i rimljanah, i da se zato nije moglo kovati pěnezah s nadpisom slavjanskim? Nije dakle mogao naš Sisek kovati pěneze za tèrgovanje svoga naroda? Nego pače, nije li se moglo po putu i ovakih pěnezah s gèrcima i rimljanima tèrgovati, kako i mi dan današnji tèrgujemo, primajuchi zaměnito pěneze s nadpisom i turskim, i gèrčkim, i němačkim i. t. d? A zašto se dakle kad i kad nalazi u rimskome obgradju pěnezah, ne samo s gèrčkim i latinskim, dali i s nadpisom Afrikanskim?

Odovle predjimo na ime dětinsko Justiniana, to jest, *Upravda* buduchi da sam odlučio u ovome odgovoru ne moj red, dali tvoj isti, skrak po skrak slěditi, lěpo da bi imo s dětinskom igrom „ skoči gori koje doli “ zabaviti se. --- Govoriš mi da pověstnici istovrěmeniti Justiniana něsu znali (htio si rechi imenovali) da se je on zvao *Upravda*, van Prokopia, koj ga tako imenuje, ali ne u tiškome i slavnomu sgodopisju „ *de bello Gothico*“ vech u tajnomu „ *Arcana historia* “. Nu reci mi, molim te, moxe li mučanje pověstnikah (argomento negativo) svèrhu jednoga dogodjaja potvèrditi, da su oni taj dogodjaj neznali? Ti znaš da ne. A pak jesu li ovi pověstnici imali uzroka i prigode (occasione) za od imena dětinskoga Justiniana besěditi? Oni ne doisto, jer su govorili od Cesara; nu Prokopio po svaki način, jer je besědio od čověka i od xivota njegova obitělnoga (vita privata), i zato nam imenuje něke druge od njegove obitěli, kako na način izgleda *Istok*, *Ljubica*, *Vilenica*. I odovle razumiti cheš, zašto je imenovao *Upravdom* Justiniana u tajnome sgodopisju, a ne takodjer u onomu *de bello Gothico*; i razuměti cheš suviše da se moxe, kad je uzroka, sumljiti svèrhu istinitosti jednoga pověstnika u texkim dogadjajim, ali ne takodjer u samomu imenovanju jednoga kipa; i da zato rěči mudroga Montesquieu' a imaju ovde město, koliko i nezvani na piru.

Što mi pak govoriš da je hotio Justinian tajati s imenom pèrvašnjim i snixnost (bassezza) svoga pokolenja, rěch chu ti, da njegovo pokolenje nije pak bilo toliko snixno, buduchi da nam Jornandes govori (de regnor. et temp. successione) da Justino njegov ujac komu je on nastao „ *ex comite excubitorum, a Senatu Imperator electus… Justinianum ex sorore sua nepotem, consortem regni successoremque ordinans.* “ A pak da bi to istinito i bilo, nemoj tako malo sèrdce ugledati u slavnome Justinianu, koi se je pače imao to veche dičiti, što je vechi bio koračaj iz medju svoga pokolenja i prestolja cesarskoga, na koje ga biaše njegove krěposti uzvisile. Reci pače, da Justinian rimski Cesar, buduchi se imao i u pěnezim i u nadpisim sluxiti, kako svi ostali slavski Cesari, s jezikom latinskim, naměsto prignuti svoje ime na latinsko *Upravdius*, što svima ne bi bilo ugodno, prenio je ime *Upravde* u latinsko *Justinianus*, i svak zna koliko prolazi iz medju ova dva imena. Ako mi pak odgovoriš, da zašto dakle něsu i Sišiani kovali u ovome pěnezu *Justinianus*, priuzeti chu da Sišiani, puci njemu srodni, poznajuchi narodno ime ovoga Cesara, hotěli su u narodnomu pěnezu i jeziku, istoga se narodnoga imena sluxiti. A ti na ovo što?

Naprědueš, da nadpis slavjanski, potrěbito imaše odgovarati latinskomu osobitomu u pěnezih Justiniana, a ja tebi da to potrěbito nije, jer što čine Latinci něsu duxni svakako činiti ne Latinci; niti su činili, jer mnogi pěnezi od Cesarah kovani, ili kovani od gradovah gèrčkih njima, imali su nadpis ili posve drugačii, ili skupno (in sostanza) bili su jednaki, ali ne u rěčima. Pogledaj sve pěneze gèrčke od Diokleciana, koi jer je Bog htio biti, počeo je D. N., tja do Kostantina Velikoga, u komu gèrčki nadpisi svèršuju, i vidět ches da s nadpisom odgovarajuchim D. N., nijedan ne počimlje, dali s'ovim AYTOKP. KAIC. *Imperator Cæsar*, ili s imenom Cesara kako je u našem nadpisu ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟC CEB. *Diocletianus Augustus*. Što su dakle činili gèrci, zašto ne bi bili mogli učiniti i Slavinci? A nemoxe li se pristojati i njima ono, što pod drugim obzirom pěsnik govori: .

Multa renascentur, quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus
Quem penes arbitrium est et jus et forma loquendi?

(*Slědit che*).

ZAGONETKA.

Za dar pěvam, za dar pišem evo;
Tko che kazat, što sam sada pěvo?
Ko pogodi, za dar nek ga hvali,
Nek ga ljuba poljubi u šali.

I. Tèrnski.

Opomena gospodi prebrojiteljima i poručnicima.

Měsecom Travnjom počimlje drugo triměsečje Zori Dalmatinskoj. *Izdavatelji preporučuju se gg. prebrojiteljima i poručnicima za da na vrěme ponove naručenja kod* C. K. *'poštah, kako je običajno.*

J. A Kaznačich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 13. II. GODINA

NA 31 OXUJKA 1 8 4 5.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

G. Antun Kaznačich ostanak onieh glasovitieh koji u Dubrovniku bdiše od mnogieh věkah, za da iskra knjixestva ne ugasi se medju jugo-Slavjanima, dostojo se je meni, novomu priatelju a staromu štovniku, darovat pěsan slědechu; a ja inako něsam mogao neg poklonit ju svoj bratji Dalmatinskoj, uhvajuchi se da ujedinjeni s oviem dobro poznaniem slovestnikom, bratji ostaloj častno zahvaliti chemo. A ja s moje strane nemogu nego haran pokazat se i poxudan da vech u věke bude se štiti s imenom ovoga pěsnika i ime

P. A. Kazali.

OSMAN

IVANA GUNDULICHA.

NOVO IZDAN U ZAGREBU GODIŠTA 1844.

Pěsan Dubrovniku.

Dubrovniče! — blago nami
Zaboravjen sasvim něsi!
Tvog narodnog duha plami
Plemeniti stari uresi,
Nek daleko prineseni
Krěpost daju pèrvoj cěni.

Ti kao rěka uzbunjena
Kad nenadno gat probije,
Vode sbaca preko štěna,
Dok se od loga svog odbije:
Nu na logu trak ostavlja
Stara polja s kim zabavlja.

Za slavjanskog srěchu roda
Slava tvoja znane tiče:
Zagrebačka svim Gospoda
Mudroznancim tebe liče,
Mudri ljudi, skup ugodni,
Kog podxixe plam narodni.

Skup kog' pamet i zenice
Nije zavidnost obujmila,
Nit mu oholast protivnice
Varku i slikast postavila;
Ona oholast svedj prokleta,
Ka naprědak svaki ometa.

Skup pravochi prionuti
Koj uzmnaxa diku sebi,
Xelech ljubko svud razsuti
Što bi někad dično i tebi;
S tobom děli čast i cěnu,
Prem dostojnu tvomu imenu.

Gundulicha vidj gdě siva
Pěsnicima nada svime,
Vidj **Gjorgjicha** gdi s oziva
Glasom svudar medenime,

Vidj **Palmottu**, vidj sve ine,
Kojch ime još ne gine.

Svîh sad ljubav domišljata
Kosti stresa, sěne budi,
Gèrli Hèrvat pravog brata,
Za pomoch ga hlepi i trudi;
Narodu ga prikaxiva,
Ko nenadnu, nu još xiva.

Jak zèrcalo zrak sunčani,
Unj sred podne kad zapire,
Nek světlostim drugoj strani
Samo odsěva gdě dopire,
Pravu krěpost nu na svomu
Cklu uzdèrxi srebèrnomu,

Tak u tebi svakolika
Tvoja krěpost sasvim biva,
Tvîh sinovah stavna dika
Kô u zèrcalu moch se skriva,
Nu bratinske bez ljubavi
Još bi o tvojoj predo slavi.

U Dubrovniku na 14 Rujna 1844.

NA DAN UMĚŠTJENJA

Presvětloga i Prepošlovanoga Gosp.

LUIGIA M. PINI-A.

NA SĚDALIŠTE

BISKUPIE SPLĚTSKE I MAKARSKE

26 Sěčnja 1845.

PĚSMA

ANDRIE STAZICHA.

U Kraljevskom perivoju
Resla 'e trava i s njom cvěche:
Goji Jozip to u znoju,
Ter do bolje ode sreche.
Nije trava niti cvěche,
Neg puk Splitski i Gospoda,
Kim je upravlja troe prolěche
Godeassi pôp vojvoda.
Pukom vlada i Gospodom
Xelja, drugog stech pastěra;
Nek dobrote hrani rodom,
Znanja zrakom, mrak nek těra.
Zemlja strašno kad sasuši,
Xuta trava kišu prosi,
Cvět svoj zadnji vonj oduši,
Milost neba da izprosi.
Lěpa rosa, naša Vlada
Zemlju topi milostiva;
Vèrh radosti i vèrh jada
Ferdinanda mudrost siva.
Obradui se Splěte davni;
Što si suzam ti zaliva,
S' Šibenika zrače slavni
Sada suši i obsiva.
I doline i livade
Na veselje pristupaju,
Miris odoru nevade;
Njim je tuga da e němaju.
Netuxite okolice
Dike moje glasovite,
Da je golo vaše lice
Hti to vrěme, vi nehtite.
Svoê vidkosti izabrane,
Krupni stupi glasoviti,
Davne sgradje veličane,
Pristupiše pokloniti.
Talianske mudre vile
Slatki citram zvon podaju:
Slovinke se oglasile,
Ter uz gusle popěvaju.
Propěvaju kad slavichi,
Doba tad su od prolěcha,
Xuber veli drugih tichi,
Veseli se, majko cvěcha.
S Kèrke rěke poletila
Do běloga slavna Splěta,
Světli putem zrak trusila
Sjajna zvězda čudovita;
Tad Splětjani zavapiše:
Zvězdo sjajna, zvězdo mila!
Šibenčani Te slaviše,
Lěpo jer si njim světlila,
Tvâ nas světlost upravljala
Goste sjani naš pastiru,
Grěha mrake odagnala,
Nas privela duše k miru.
Tvâ nas ljubav probudila
Na krěpostna děla sveta,
Koja Tebi čest plodila,
A nam korist po sva lěta.
Nebom, Tvoji premoguchi,
I prestoljem, tresu glasi:
Ponos Roda umiruchi
Popah Slavskih skup Ti spasi.
Tvoje ime slaviti che
Nov skup popah Dalmatinskih,
Kî po Tebi postati che,
Kîm che vladat duh pastirski....
Tko rasadom zemlju sadi,
Kog je zemlja obljubila,
Obilati on plod vadi,
Kîm se zemlja oglasila,
Mèrtvo tělo tko uskriši,
Kô Dalmacii jest prudilo,
U svetinji druge viši,
On nebesko čini dilo.

KNJIXEVNI PREGLED.

I lunghi lavori dell' ingegno, di qualunque genere sieno, richiamano di diritto, non dico la severità o l' indulgenza della critica, ma l' attenzione e la riverenza.

Tommaséo. Della Bell. Edu.

Chiesa di Spalato un tempo Salonitana del Prof. Abate Dottor Francesco Carrara di Spalato

Izišlo je pod ovim naslovom, pred malo danah na světlo vitexko dělo Gosp. Učitelja i Doktura *F. Karrare*, posetjeno Presvětlomu i Prepoštovanu Nadbiskupu Zadarskomu i Pèrvostolniku Dalmacie **Josipu Godeassi - u**, krasno utiskano u Tèrstu.

Veliko i xivo jurve od puno vrěmena, i ne bez temelja, biaše medju nami izčekivanje te knjige, nu sada, buduchi izvedena, ljubexljivo i čestitasto od sviuh bi primljenje. Nit se je o tome moglo dvojiti, jerbo ovaj prečastni kip odavna se biaše preporučio s drugimi tvorenjimi od njega prie podatimi na světlost, i koja s hvalom urešena biahu od sviuh knjixevnih naših domorodacah. Cich česa dèrxim da je stvar ne izvan puta, pače podobna i razloxita napomenuti u ovomu listu izdanje te knjige, buduchi da ne samo u sloxenju jest velike vrědnosti i cěne, i uzdèrxi stvarih, koje se pristoju našoj domovini, vech se tica spisatelja, koi se je primio koristi svoje otačbine. Niti u oglašenju ovih kratkih pokazanjah prisudim pohvaliti koliko se dostoji trud sgodopisatelja, niti dèrxim, da moja pohvala bi mu uzmnoxila dostojanje, nu samo jest mi odluka napomenuti štiocem ovoga lista proglasenje ove knjige i ponukati ih na nje dobavljenje i čitanje. Evo dakle u kratko odrede ovoga sloxenja.

Naš spisatelj odlučio je pokazati da Splět je nastupio Solinu u vlasti pèrvostolskoj, razorechi tako što prevrědni Otac *F. Appendini* u knj. 3. pèrvoga děla njegovoga tvorenja pod naslovom: *„ Notizie istorico-critiche sulle antichità storia e letteratura de' Ragusei* “ (100-156) traxio je silom pokazati, t.j. da je Dubrovnik slědio Solinu kakono jedina pèrvostolna cèrkva sve Dalmacie. Niti u tomu skazanju (kakono ti on isti to potvèrdjuje na strani 21) hlepio je protiviti se gorehvaljenomu Otcu *F. Appendini-u* cich taštine knjixevne, ili zašto je odèrxao mnenje, koje se oprěčuje dělu, nego sam jedini razlog koi ga je na to naveo (nuti svetinje sverhe), biaše ljubav prama otačbini.

Jest razlučena knjiga na dva děla. U jednomu naš spisatelj pokazuje, kako Dubrovnik bi utemeljen po trudu onih, koji su nadxivěli oborenje starovitog Epidaura i několiko Solinjanah běxavih, koji zajedno s pèrvima su se naselili gděno sad se nahodi Dubrovnik. Poslě spuštja se na iztočenje Splěta, i slěděchi pověda, kako Solinjani poslě oborenja njihovoga grada su se usahranili u Splět, i naselili su se u ogradju polače Dioklecianove, koja udilj postala je gradac (urbecula); kakono, buduchi došao u Dalmaciu za urediti cèrkovne stvari Ivan od Ravenne poklisar Apostolski poslan od Martina I. Pape (649 † 655), odredio je ovaj, da cèrkva Splětska imade slěditi u vlasti pèrvostolskoj starovitoj Solinjanskoj, i kako najskoli, buduchi se sastali u věche svi Splěchani, s jednim glasom odabrali su Ivana za Nadbiskupa Splětskoga „ *et ipsi concessum est a Sede Apostolica, ut totius dignitatis Privilegium, quod Salona antiquitus habuit, obtineret Ecclesia Spalatensis* “ (Tom. Arcid. cap. XI). I ovdi počimljuchi od oborenja Solina do danas, s lěpim redom 13 věkovah, iznosi za potvèrditi svoje naumjenje svědočanstva Nadsvechenikah, Apostolskih poklisarah, rusagčkih saborah, knezah, mnogih i vaxnih sgodopisateljah dubrovačkih, naših i inostranskih, i napokon navade ili običaja.

Otvara se drugi dio ove knjige s rasudnim iskušanjem: pod naslovom: *Appendini confutato dai Ragusei.* “ Protrešuje ovdě naš spisatelj razloge koji su sluxili mudromu Otcu *F. Appendini - u* za utemeljiti svoje skazanje, i otisnjiva ih svědočanstvima istih dubrovačkih sgodopisateljah. Po tom slědi protresanje istog *F. Appendini-a* razborito i pametno, koje ništa ne ostavlja štiocu za xuditi i potle prilaga istu njegovu pověđavsku duševnost. Nu za dovesti svoj razgovor na najvišji stepen istinstva i za ne ostaviti štitiletjem razlogah Otca poboxnih učionicah ikakvu stvar s kojom bi mogli iznova probuditi knjixevnu inadu, izvodi, najpèrvi, na světlo toliko proglašenu pečatnicu S. Zakarie rimskoga Pape i uslěd s 24. razloxenjima (jedno bolje od drugoga) javno pokazuje nje himbenost. Bi ova nadjena god. 1815 u opchinskoj pismoshrani u Dubrovniku, i potlem několiko bi ponešena u listovnicu skro-

vitu cesarske pisarnice u Beču, od kud ju je naš prevrědni spisatelj s velikom pomnjom izvadio. Napokon zaključuje ovo dělo slědechom krepkom i izvèrstnom zaglavom, koja još pokazuje neobičnu i razboritu narav našega povědaoca:

Vale! si quid novisti rectius istis
Candidus imperti: si non, his utere mecum.

Ali sada za sloxiti dvě besěde u opcheno svèrhu cěne ovoga tvorenja velim, da naš spisatelj nikakvu stvar iznio nije bez da ju je utvèrdio s glavjenjem, niti mu je zadosta jedno samo, nu vele putah mnoga navodi, i svedjer s tankim protresanjem i bez pohotjenja. I izvan toga, buduchi se je on jur od puno vrěmena uzgoio s čestim i smotrenim štivenjem domovnih sgodopisateljah i buduchi je on tako pročistio svoju pamet i dobavio si xivo chutjenje za krasnost, mogao je i u ovom njegovom dělu sdruxiti s lěpim skladom obilnost umstva, uredjenje i zavězanja podloge, bistrost mislih, izvèrstnost pravdosudja, i još s onim načinom govorenja i jezika, koi se udvori u sèrca, i sladko ih giba i dixe.

Slědi dakle prevrědni domorodce posvetiti se razlogim istine i ljubljenja domovine, i tako nek bude ovo tvoje tvorenje pokaza drugoga i glavniega děla, i imati cheš za trud ljubav domorodacah i slavu neumèrlu.

S. Ljubich.

PĚNEZOSLOVJE.

Odgovor

I. Zafrona Gosp. S. Ljubichu.

(Produxenje i konac.)

Nu sasvim da su mogli Slavjani na svoj način nadpis kovati, ništa ne manje vidimo da o malu ne odgovara nadpisu osobitomu u pěnezih latinskih Justiniana, jer *Upravdi Otcu Otasnomu Augustu* odgovora: *Justiniano Patri Patriae Augusto; obilno lětah opravljenje* odgovara malo da ne rěcima: *Fel. Temp. Reparatio*, koje nahode se u pěnezih Siska, kako si vidio ti isti u onih Onoria i Arkadia, i kako bi ti ja isti mogao ukazati u drugih mnogih a navlaštito kod Vitala i Tommasina u onomu Juliana II. (Apostata) u kom je ista slika natrag kako i u našemu pěnezu, to jest, vojnik gdě obara i ubija oborena konjika. A nebi li se naravno mogao uzeti vojnik za *Upravdu*, koi po putu vojvodah svojih (Belisaria i Narseta) obara snagu Gotah, na novu hrabrenost uzdixe prie oslabjeno rimsko cesarstvo, kakono glasoviti Bossuet govori o njemu (Discorso sulla storia Universale cap. VII.) i kako si vidio ozgara? A *Patri patriae* ne pristoji se cělovito Justinianu, komu je Slavska kakono i Sisčanima bila otačbina? A *istišten pěnez u Sisku ili Sišje*, ne odgovara li *Percussa aut signata moneta Sisciae*? Ti cheš to rechi?

Za ti pak odgovoriti na ono što kaxeš, da je Justinian obladao, ali da nije nigda vladao u Panonii, i da zato nije imao nikakvu moguchnost nad Siskom, niti je mogao kovat pěneze u istome gradu; dosta bi mi bilo rechi, da nije potrěbito zapovědati jednome gradu, za imati od njega dělo od harnosti u kovanju jednoga pěneza, koi svědoči da ga je on od pritisnutja Gotah oslobodio; ništa nemanje rech chu ti, da ne razumim kako je mogao Justinian obladati Panoniu, a ne vladat u njoj, barem za toliko vrěmena koliko je dosta za kovati jedan pěnez; rech chu ti saviše s Prokopiom (valja za hiljadu, jer je bio tajnik, sgodopisac i druxbenik Belisaria u vojevanju) i Agatiom u knjigah *de bello Gothorum*, da je po putu svojih vojvodah, Justinian odlatio Gote iz sve Liburnie i Dalmacie, koja se je kod Porfirogenita (de adm. imp. cap. 30) tja do Dunaja prostirala, i zato je u svojim měјašima s Kroaciom i Sisek isti zaklapala; koje je čudo dakle da onaj puk oslobodjen od pritisnutja onih narodah usilnih, učini kovati, za biljěg věkovite harnosti, jedan pěnez svomu osloboditelju, sluxechi se istoga tiska (conio) Kostantova pěneza (kod Okona u komu se vidi vojnik gdě obara konjika) i ostrugajuchi što se je imalo prečiniti, a izdubechi što je imalo ostati, kako i dan današnji ureznici (incisori) čine?

Na ono pak što Svear nadomeche, *da Justinian nije imao pod svojom vlasti Panoniu, jerbo koi harač platja on vlastnik biti nemoxe*, sasvim da nebi bilo od potrěbe, odgovaram, da nije trudno ukazati, da i tko někì ter někì harac platja (kakono psu da ne ujěda) da biti vlastnik moxe, kako su do najzadnjih vrěmenah bili i današnji kralji Europejski, koji su ga platjali

Algirinima, za da bi mogli slobodno njihovi brodovi putovati; nu rechi chu suviše, da i porëz komu se je bio, u dni svoje starosti, podloxio Justinian, nije bio na drugo upravan, nego na odkupljenje svojih vojnikah, koi buduchi padnuli u ruke Unnah, htiaše ih ovi pod mačom okrenuti, ali obětjvaše da toga neche učiniti, ako im se dade jedan broj pěnezah kako i *Kotrogunima* drugom četu ove samosilne narodine. A pak Justinian, koi je stolovao okolo 39 godinah, lěpo i da je platjao pravi harač, u teku tako duga carovanja, da nije nigda bio od harača slobodan, i zato u svoj vlastitosti, tko che to rechi?

Nu dojdimo na glavno tvoje sumljenje, koje ti je uvědao Kèrčelich, to jest, da posli V. věka *Sisciae altissimum est silentium.* Kako kako ljuběni moj Ljubichu? Nije li ti upao nigda u ruke Farlat, koi iz rukah slavjanskoga sveštenika nigda spadati nema? Da si ga čitao bio bi vidio (T. V. 329 et seq.) da *Joannes Episcopus Sisciensis an. 530, i Constantinus pariter Sisciensis post biennium interfuere synodis provincialibus ab Honorio III. Metropolita Salonitano convocatis.* Xudiš li joštera? Otvori drugu zlatnu knjigu našega naroda, glasovitoga Lucia, i vidět cheš (de Reg. Dal. et Cro. lib. I. Cap, 15) gdě on naslonjen na texko svědočanstvo Eginarda, pisaoca Karla Velikoga, govori, da: *exercitus de Italia, propter Lindiviticum bellum conficiendum in Pannoniam missus est, ad cujus adventum Linditivus,* Siscia *civitate relicta, ad Sorabos (quae natio magnam Dalmatiae partem obtinere dicitur) fugiendo se contulit etc.* A zaglavia paš Farlati slědechim: *Verisimile est, intra finem noni saeculi vel decimo ineunte Sisciam dirutam fuisse atque subversam ab Hungaris, qui a Maotica palude profecti..... Pannoniam universam caedibus, rapinis, incendis peragrarunt.* Ovo li je dakle poglavito tvoje sumljenje? Ako dakle najveche tvoje sumljenje ima toliko temelja, što che biti od skorupnih?

Pita me napokon tvoja dobrota, da ti pokaxem koigod pěnez utiskan u Sisku pod Justinianom s nadpisom latinskim, i da che onda svi radovoljno prigèrliti moju osudu. A misliš dakle da svèrhu jednoga dogadjaja nemoxe se dati pěnez jedan jedini? A nebi li bio jedan očiti presud odmetnuti i jedan sami, za nijedan drugi razlog nego jer sam jest? Bio bi ti dakle odbacio pěnez jedini Kostanca II. u komu je s traga slika neobičajna, i koi se nalazi kod Principa Waldecka, da nije gosp. Kapor našao drugoga jednaka, malo godinah nixe? Odbaciti cheš dakle pečatničinu (medaglione) jedinu u pěnezoslovju s nadpisom gerčkim Justiniana Cesara, koi spominje sgradju Carigradske S. Sofie? (kod Ficorona de plumb. antiq. numism. Tav. XI. c. XI) Ništanemanje, hochu te i u ovomu, koliko mi je dopušteno zadovoljiti. Znaj dakle, da Alessandro Landi glasoviti rimski starinik, u svome rukopisu god: 1783 (notizia delle monete antiche di tutti i tempi... sino ad Alessio Comneno) govori, da pěnezi u kojima je ⁎S⁎ iz medju dvi zvězdice, jesu pěnezi Sišianski, kako se stanovito nahodi, kod Tommasina, u jednom pěnezu Cesara Justiniana. Budi od rěči.

Sto mi pak kaxeš (na listu 413 Zore) da *ima někih muxevah zlogovornih, zlohotnikah, koji s otrovnim jezikom govoru da je naš pěnez zlo razbistren* i zato ih proklinješ; odgovorit chu ti, da ti isto govoriš, i *to na čast moju* (na listu 412 iste Zore). Komu dakle to tvoje proklestvo? Ja nemam sèrdca zaglaviti, jer ne uzdixem nigda misničku ruku nego za blagosivati.

Onima pak koi govoru, da je naš pěnez nezakonit, reci od strane moje, da ga dojdu slobodno viděti, i da che im se ukazati s draga sèrdca. Da bi pak štogod drugo rekli, ne marim ja, milo moje, nemari ni ti, pak s Bogom.

Sveršujem napokonj, zahvalechi tebi, da si mi napreporučio poklon i ljubav istini; nu bilo bi mi puno ugodnie, da naměsto sluxiti se Pelika i Monta, da si se od one istine sluxio, iz koje svaka druga istina izvira.

Drugoga odgovora nečekaj.

POLJODĚLSTVO.

Uprave za semljetexanje,

poklonjene texacim svoga naroda Dalmatinskoga.

(Produxenje).

Što razgleda sěchi dèrvlja, kojamudrago ona bila, od potrěbe je ji sěchi, ili ulagat u suho na staru měsecu samo, kako chemo po isti način u proslědenju ove zabavice viděti; jerbo

tog vrěmena dèrvlja usěčena, neche ji biš izštetiti: što činechi u drugo vrěme ulěsti che u nje cèrvotoč, i tako che prie vrěmena svèršit.

Sad pak vidimo koi se način ima dèrxat u posadjenju stabalah plodechih iliti vochakah.— Što sam gori jur napomenuo od rupah, koje se imadu izdubsti za posadu stabalah, sada ovdě malo na obširnie slědim govoriti za bolje uvěxbati texaka u ovom poslu.

Ima se dakle znati da rečene jamice imadu biti duboke u zemlji za dva, ili za tri, — ili još i za četri lakta; t. j. vladajuchi se po stablu ili je više, ili manje. — Takojder i širina rupicah imade odgovorit debelini stabalah od dva do tri, ili, ako je potrěba, i do četiri lakta. —

Zemlja koja se iz rupah vadi na dvor, nek ostaje oko njih, t. j. bolja i prětlja na jednu stranu rupe, a pogora na drugu, — sve ostavivši tako za dva, za tri měseca, kako gori rekò, za da izduši ona vlaga koja se u zemlji nahodi, — i da istu zemlju na taj način sunčene zdrake bolje probiju i izsuše, za dovesti je na svoju izvèrstnost. Prošavši to vrěme tada valja usadit ono stablo, koje je odredjeno zato, isporedivši s rukam tamo amo xile za da ne ostanu zamèršene; iz medju kojih dobro je stavit koju stinčicu za da rečene xile stoje nadalje jedna od druge, — obgèrnuvši stablo najprě oko xilah s boljom i prětljom zemljom, pak pozatim nagèrnuvši drugu kakva izajde na ruku — izporedivši rupu sve do vèrha. Nikad nije dobro saditi stabla, osobito vochke, na veliku ledu, ili na velikoj xegi; — takojder kad je velik větar, ili kad daxdi; dali imadu se sadit kad je tiho vrěme, ili na oblačini dok je meko. Zaradi toga imade se čuvat na velikoj vruchini, i po za měnom dok měsec raste. Kad se ima koje stablo presadjivat, od potrěbe je da ona ista strana stabla, dok je još ono u zemlji, koja gleda u iztok sunčeni, jednako bude prisadjena u novu rupicu s licem pram istoku. Svaki put kad se ima presadit koja vochka, najpodobnie vrěme za nju gulit jest od jutra do večernje, t. j. do trecheg, ili četvertog doba prie nego sunce opočine, — i to na mladu měsecu samo, i koliko je moguche s višim xilam, — medju kojim ako je koja izagnjila, ili ostala prelomljena, imade se odsěch, i otrěbit. U rupam izdubenim u měsecu Sèrpnju, ili u Kolovozu, prudi više usaditi u nje gori spomenute vochke u Listopadu, ili u Studenomu, negoli u Sěčnju ili u Veljači; jerbo u tim dvama pèrvim měsecim bolje se zemlja popravlja za usnaxiti xile stablicah. — Ako li su pak izostale xile izlomljene, tada je koristnie sadit ji u Veljači; dali rupe imadu biti izkopane u Prosincu, ili malo prie.

U městim studenim neimadu se obsěcat vochke u drugomu měsecu nego uprav u Sěčnju, i to po za S. Antunom Opatom. — Takojder i na mladu měsecu koi potla bude nastupit; jerbo cěcha velika leda koi pozatim običaje dochi, kad bi ji prie sasěkao, dogodilo bi se vechekrat da bi se vochke osušile, ili da bi zakasnile puštit svoje mlazove: radi šta nebi priněle na vrěme svoje plode.

Imaduchi pak sěchi dubravu za imati sluxbu od dèrvah za oganj, k tomu je najpodobnie vrěme na staru měsecu, jerbo su puno berichetnia, i za dulje gore na vatri. — Za činiti da bude jedna vochka plodna, potrěbito je okopavat je najmanje dva put na godinu za dostignuti obilatii plod i sladji. — Ako je oko nje meršavna zemlja, koristno je tada pobaciti tanka gnjoja po njoj izměšana s istom zemljom koja je oko vochke bila, — dèrxechi na daleko od njezina panja to pognjojenje za jedan pedalj města; — što nastojechi višekrat tako činiti, izrasti che na svoju měru, i doněti che svoj obilati plod.

Sad projdimo viděti něke opomene u opchinu koje che sluxiti našemu texaku, i njega upraviti za koristnii naprědak dostignuti u sidbi, u sadbi, i u sakupljenju lětine ili xitka.

Svèrhu svega dakle od potrěbe je da sěmena u opchinu govorechi svaka, koja su odredjena za posiljanje imadu biti u svoj svojoj zdrělosti; t. j. da zèrnja imadu bit opuna i čitava: — lěpa naravna stroja iliti masti, i da neopada s njih něka prašina — iz česa se sudi da su zèrnja pretučena, ili izgrizena, od kojih se nikakav plod nemoxe uhvat. Ovako dakle izabrano sěme ima biti sijano na mladu měsecu, od pèrvoga t. j. dneva po za měnom do šestoga; jerbo ona sěmena koja se siju na staru měsecu, — ili od 6 do 14

dneva, izlaze kasno na dvor, niti čine lěpa ploda radi někoga, moxe bit, ajerskoga protivna nagnanja i ulitja.

U onim městim gdě nije velike vlage, i gdě su zemlje gladńe i neplodne, bolje je sijati po uxbom. Kadno měsec smanjkaje, uzrokom da trava nebi učinila na bèrzo svoj koren i busja; i tada usijano bit che potrěba kad i kad zalěvati, za da čuje močar, koja che činiti izvest na bèrzo svoj plod. Ondě pak gdě su zemlje podloxne kakvoj vlagi, i koje natapa kakav potočich, bit che koristnie sijati na prolětje; jerbo tihost i mekšina vrěmena koje pozatim nastupa, prima vèrlo dobro svako sěme koje izlazi iz zemlje.

Hotijuchi pak sijati sěmena u vrěme lětnje, u tom dogadjaju bit che dobro sijat po uxbi u naprěd u Sèrpnju i u Kolovozu, jer kako rekò, čine na vrěme svoja korenja; nego da bi se sijalo u jeseni u Rujnu i u Listopadu na mladu měsecu; — takojder i u prolětju u Veljači i u Oxujku. — Sěmena radjaju bolje kad su sijana u dnevim mlakoušnim, nego u studenim; jerbo u vrěme studeni omèrznu, a u velikoj xegi izgore. — Sasvim tim svako sěme ima něko zabilěxeno svoje vrěme za tèrgnuti iz zemlje. Za koju svèrhu imadu texaci i vèrtlari imati pomnju za da bude svako sěme po svojoj vèrsti na svoje vrěme bačeno u zemlju, za mochi iz svakoga dostignuti xudjeni plod. Dovlen u opchinu rekò od sěmenah. Sada nu vidimo poštogod osobito od onězih od zeljie, t. j. od vèrtlarskoga ploda, koje sluxi za svagdanje potrěbnosti čověku.

Spanjak (spinaceum olus), od koga chu naprěd govoriti, kako jošte i od petrušina (petroselinum) koja zelja nejmadu niko zabilixeno vrěme za sidbu, — ako jim se nebude něka osobita sluxba učiniti; — što nije tako od ostalih, kako n.p. od *mèrkavah* (specie di rapa lunga e sottile di color giallo), koje bi imale biti s višim nastojanjem kod nas uzmnoxane, od *rěpah*, *rodakavah*, *rigah* (eruca), — i jošte od istoga *bosilja*, iliti murtlike (ozymum), koja sluxi u jezdbinam, i mnogih drugih vèrstah, koje izrastaju tri dni potla neg su posijana. — *Lochika* (lactuca) izniče potla čètvertoga dneva. — *Dinja*, *krastavica* (cucumis citreus), i *tikva* do pet, ili do osam danah. *Blitva* lěti šesti dan, a zimi deseti. — *Kupus* okolo 9 i 16 dneva. — *Ljutika* 19 i 20. — *Petrusinu* hoche se najmanje dok tèrgne na dvor 15 ili 20 danah. Svemu ovomu hoche se pomnja i nastojanje vèrtlara, i dobra vèrsta sěmenah. Za ljutiku, dinje i krastavice bolje je sěme nedavno (seme fresco); a za petrusin, spanjak i druga naprědnie je malo postarie, kako che mo bolje vidět u svomu napose članjčichu.

(slědit che).

Verdoljak Imochanin.

JOŠ NEŠTO

vèrhu muke od kostih.

U broju **10** našega lista pokazali smo korist koja izhodi u Krajnskoj od muke od kostih za gnojenje. Buduchi da i u časopisu za općinsku korist (Gemeinnützige Blätter) koi izlazi u Budi, u broju **17.** govori se vèrhu istoga predmeta, ne kasnimo uvěxbati i naše čitatelje u kratko, mislima sadèrxaniem u tome sastavku.

„ Od kako su Englezi i Belgi vech zakopali mnogo miliunah *stotinah* kostih iznešenih iz Němačke, probudi se i kod nas xelja poznati korist koja od tuda izvire za poljodělstvo, i nixepodpisani ne škèrbi očitovati světu, svoja iskušenja vèrhu toga.

„ Poglavito se preporučuje měšanje muke od kostih s gnojom u suhiem, pèrxinastiem, klačinastiem i gnjilastiem zemljami, takodjer u oneziem koje zadèrxu ikoliko turfaste zemlje (torba); buduchi da u takovim zemljama taj gnoj često je preteko i isto moje uhfanje. Spominjem se da u jednomu vèrtlu gdě zemlja bila je klačinasta i koga sam bio ognojio s mukom od kostih izvadio sam šestero duplo veche rěpah (rape) negoli običajno, i da su one bile izvanredno velike. I za podgnojenja su dvanaest *stotinah* muke od kostih dostignuo sam tri obilne xetve, to jest od xita, od děteline (trolista trifoglio,) i od blitve (barbabietola.) Ovaj gnoj tako lasan za prenosit ga, i za s njime gnojti zemlju izoranu na rěze, neizměrna je ruda bogastva poljodělcu. Ova muka poštedjiva mnogo truda, i to baš u vrěme kad trud baštinski je od vele cěne. Za mochi spoznati dostojno ovo štedenje truda, dosta je promisliti da dva-

naest *štotinah* ove muke okoristivaju koliko četèrdeset do peset kolah gnoja običajnoga, i da za sve zagnojenje s mukom od kostih neche se istrošiti toliko koliko za samo prenosenje drugoga gnoja. U Englezkoj vech je postalo za poslovicu: Da jedan brod pun muke od kostih iz Němačke štedi deset brodovah němačke muke.

Tottis 21 Veljače 1845.

E. E. Sorge

Pregledalac poljodělske Ekonomie.

KORIZMA.

(Četerdesetica.)

Pustinja Četerdesetice nahodi se ne daleko od Jerika i Mora Mèrtvoga, gdě duh Boxji odvede našega Spasitelja, potla nego on biaše kod rěke Jordana od Ivana kèrstjen, i jest jedno město veoma prestrašno, koje se igda, od kipa razborita zamisliti moxe. Evo ispisanje nesumljivo, koje od ovoga města čini poštovani otac Nò od skupa brache Isusove u svojih putovanjih. On ovako govori: da planina Četèrdesetice jest prěvisoka i da se ona naginje i nakučuje od zapada k sěveru, i prikaxuje jedan očigled stěnah izdubljenih od vrěmena i same naravi na više stranah, koje sastavljaju pechine, oli spile različitih veličinah. Za pochi u spilu gdě Odkupětelj ustani se za 40 danah i 40 nochih uzhodi se uz jedno bèrdo dosta nakučeno, dali ne posve pogibelno; potla dohodi se do jedne druge spile, kojoj se lako dopre idjuchi po někim stepenim, koji su bili jednom povoljno napravljeni, i valja pak s pomnjom penjati se za doprěti na jedan klančich gdě gdě širok, a gdě gdě ponešto uzak. Nalazi se na vèrhu ove gore jedna prostrana pechina utvorena po pomnji věčnoga providjenja od same naravi: od tuda prolazi se u druge dve naravskim načinom bolje prikladne. U ovoj prostranoj pechini naš Spasitelj Isus izpuni povoljno svoju oštru pokoru za spasenje, i za preveliku ljubav prama narodu čověčanskomu.

Ovo sveto město jest malo da ne četveronuglo, i neima više od 12 do 13 stopah prostorine; ulazište, zatvoreno naravskim načinom medju onim puklinam grebenitim jest mnogo visoko. Na dnu ove pechine jest jedna rupa po put jednoga korčaga, gdě opcheno misli se da prebivaše naš gospodin Isus kada prikazivaše dan i noch svomu otcu nebeskomu goruche molitve za grěšni narod ljudski. Ova pechina, ili spila, vidi se da je bila u něka doba sva ikonopisana, i pazu se jošte u njoj ostanci někih obličjah s napisim gèrčkim, i jesu na taj način i izštetene od dugovitosti vrěmena da se jedva sada mogu razaznati. Na vèrh ove planine u stara doba biaše sagradjena jedna uredna cèrkva na poštenje i uzpomenu slavnoga svladanja, koje Spasitelj dopuni protiva himbenoj sotoni, kadno ga ova tute prenese činechi mu viděti sva kraljestva světa, s obechanjem da che mu ji sva darovati ako mu se pokloni, oli ako mu idkaxe koje poštenje. Ondě mu suviše prini stěnah, poticajuchi ga da ji obrati a kruh: ali duh od laxi i himbe, osta sramotno u isto doba prevaren. Jest istini prilično da sotona nije naskočila Sina Boxjega na vèrhu gore, negoli uprav u istoj spili, gdě Isus biaše običajan prebivati, i gdě ja reko da vide se něka obličja ikonopisana; jerbo ovo pismo sveto bistro dokaxuje s ovim rěčim svetoga Matia na poglavju IV: *i potla nego posti 40 danah i 40 nochih, ogladni; i pristupajuchi napastnik reče njemu: ako jesi sin Boxji reci da ove stěne učinu se kruhom.* S ove visoke planine vide se prostrana města prěko načina plodna, izmedju kojih jesu polja Jerika, Jordana i prostori Mohabitah, koji se zovu ravnice Saltha. Od ovdě vidi se i planina Nebo, odkle Bog čini viděti Moisiji pèrvo smèrti zemlju obechanja, i mnoga druga města, koja se spominju u svetih knjigah.

Od posta Isusova izvèršena na ovoj gori prima ime naša četèrdesetica, vrěme pokore, ustegnutja i uspomene s kojim se pripravljamo za primiti dostojno blagdanost Uskèrsnutja Gospodinova. Četerdesetica, oli pučkim govorom korizma, jest nastavljenje Apostolsko. S. Jerolim u svojoj knjigi Marcelu, a S. Leon u pripovědanju VI. svèrhu korizme, ovo bistro potvèrduju. Inačije sve ono, što se nahodi dèrxano i obsluxeno opcheno od sve cèrkve katoličanske, brez da nam sobori dokaxuju nastavljenje, imade se čěniti, i uzdèrxati za nastavljenje Apostolsko. Od ove vèrste baš jest post korizmeni, koga sabori spominju kako jedan običaj ustareni, i od najpèrvih dobah cèrkve. Donapokon poznaje se od uredbah Apostolskih da kèrstjani još od pèrvih vrěmenah cèrkve, biahu podvezani postiti ono vrěme, koje predhodjaše Vazam, i da ovaj post naslědovaše tja do svete Subote uklopito.

P. M. Kurtovich.

Predjašna Zagonetka znači: Za-dar.

Opomena gospodi prebrojiteljima i poručnicima.

☞ *Měsecom Travnjom počimlje drugo triměsečje* Zori Dalmatinskoj. *Izdavatelji preporučuju se gg. prebrojiteljima i poručnicima za da na vrěme ponove naručenja kod* C. K. *poštah, kako je običajno.*

J. A Kaznačich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 14. II. GODINA

NA 7 TRAVNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna 4 f. u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIÇTVO.

NARODNA PĔSMA.

(Iz ustih puka na Hvarskome otoku.)

OSVETA DIVOJAÇKA

Kad se xeni Izmail Vojvoda
U Radula sestrom Radulovom,
Rade mu je po volji nedade.
Kune mu se Izmail vojvoda,
Ako mu je po volji nedade,
Da che mu je odvesti po sili.
A toga se Rade nehajaše. —
Kad su sutra zore zabilile,
Budi Rade sestru Mandalinu:
Ustani se Mande sestro moja,
Tere pojdi kuli na prozore;
Pojdi vidit jeli bila zora,
Jeli jasni na zapadu misec,
Jel danica na iztoku svitla,
Jel mi vrime s konjim na livadu,
Tebi Mande s drugami na vodu.
Kako Mande brata razumiše,
Hitro se je na noge skoçila
I išla je kuli na prozore,
Od kule je prozor otvorila,
Išla bilo umivati lice.
Vodica joj dol u dvore pade.
Govori joj Izmail iz dvora:
Nepolivaj, da bi bila moja,
Volil bih te u dvoru gledati,
Neg totikaj na prozoru tvome.
Kad to çula lipa Mandalina
Otišla je k bratu gdi lexaše,
I ona je bratu govorila:
Boh me Rade moj rodjeni brate,
S kim si mi se zasvadio brate?
Bili su nam dvori ogradjeni
Vojnim kopjem; mladi su junaci.
Rade sestri svojoj govoraše:
A neluduj Mande sestro moja,
To su hladi od vochkah u dvorih.
Mandalina bratu govoraše:
Boh me Rade moj rodjeni brate,
Nisu hladi od vochkah u dvorih,
Junaçki su razgovori, brate.
Kako Rade sestru razumiše,
Hitro se je na noge skoçio
I išal je kuli na prozore,
Pogledal je dol u bile dvore.
Vidil ga je Izmail iz dvora,
U njeg se je iz strile metnuo,
U zlo ga je misto udario,
U zlo misto u çelo junaçko.
Mèrtav Rade dol u dvore pada.
Kad to vidi Izmail nevirni
Mèrtvomu je glavu odfatio,
I klade je u svilnu mahramu,
Pak doziva sestru Radulovu:

Dvore otvori draga dušo moja,
Evo tebi rumena jabuka,
Još ni ura da je utèrgana,
Još joj nije lice problidilo,
Dar je tebi glava brata tvoga.
Kad to chuše sestra Radulova,
Poçme tèrgat xute kose svoje.
Kad to vidi Izmail vojvoda
Ufati je za nje ruke bile,
I klade je na konja prida se,
I vodi je na svoje dvorove.
Moli mu se sestra Radulova:
Ja te molim Izmail Vojvoda,
Pušti mene na bratove dvore,
Zaboravih zatvoriti vrata,
I od komor' i od bilih dvorah,
Nek zatvorim dvore brata moga.
Toti mu se s manjim nemogaše,
Pustil je je na bratove dvore,
I prošla je kroz goru zelenu.
Kad je došla srid gore zelene
Velikim je zviznjom razviznjala,
Okol nje se zmije nakupile.
Njih je bilom rukom uhitila,
Pol kupice jida nacidila;
Kad je došla na bratove dvore
Drugu pol je s vinom dopunila,
Opet išla na dvor Izmaila.
Kad je došla Izmaila u dvore,
Išli jesu obid obidvati.
Kada jesu obid obidvali
Skočila se sestra Radulova,
I išla je u komoru svoju,
Donila je vina cèrnjenoga,
I pit daje momku Izmailu:
Napij mi se Izmail vojvoda,
To je vino draga brata moga
Što mi je bil za pir zahranio.
Govori joj Izmail Vojvoda:
Napi se i ti, draga dušo moja!
Govori mu sestra Radulova:
Borme nechu Izmail vojvoda,
Ni me toga naučila majka,
Piti vince pri muške glavice.
Toti mu se s manjim nemogaše,
Ide piti vina cèrnjenoga;
Pri neg ga je polak dopopio,
Bilim licem k cèrnoj zemlji pade.
Govori mu sestra Radulova:
Lezi toti, Izmail vojvoda,
To je çaša draga brata moga,
Sadaj ljubi cèrnu zemlju toti
Ne cheš mene sestru Radulovu,
I vrati se na bratove dvore.

Sgodopisje slavnog vojevanja naroda Dalmatinskoga.

Slavjani u opchinu govorechi, a osobito Dalmatini, po dosudi opchenskog dokazanja i po skladnosti svoje naravi, rekao bi da su stvoreni uprav na vojevanje; (što nije zamĕrit lasno u drugom puku poznatoga okoliša) jer nĕka vatrenost osobita vidi mu se, nek ovako reçem, iz istog obiliçja, sèrdce potaknuto na zadobitje slave i neumèrlosti svoga imena. Eto mu vedro çelo kaxe, a nemanje i iskreno oko, da je Dalmatinac spravan na pèrvi tren na svako vojevanje postupiti, i lovor slavodobitja neumorno traxiti i po junaçtvu zadobiti.

Dragovoljno ovdi prenosim odĕlaj i vojniçku sliku Dalmatinske spodobnosti na vojevanje, koju izvèrsno opišuje *Vincentus Peribœvius (in Orat. de Orig. Slav.)* na slĕdechi naçin: „ Dalmatæ sunt cum mediocritate „ quadam, majori ex parte proceræ staturæ, „ venustas habentes facies, albicantes oblongas, „ moderato rubore perfusas, occulos bene mobiles „ non uniformis coloris *(quœmadmodum habent „ Germani ac Æthiopes, hi quidem cœruleos, „ illi autem nigros)* cervicem virilem, humeros „ musculosos, pectora lata et eminentia, apparentes „ brachiorum lacertos, brachia longa, valentes „ digitos, lumbos restrictos, ventrem non expan„ sum, coxas firmissimas, crura, ut dici solet, „ tornatilia, suram crurium turgidam et nervorum „ duritia collectam, crus circa cavillam compres„ sum, pedem amplum, ad sustentandam tantam „ corporis molem aptissimum, totam demum ha„ bitudinem virilem et robustam, ad impetum „ electissimam, sed præstantiorem intus animum „ gestant. “

Nu obazdrimo se na sviju vrĕmenah starin„ stvoi lasno chemo se uvĕrovati, da su Dalmatinci

svedjer hrabreni vojnici bili, i da su hrabreno vojevali i po kopnu i po moru, i svomu imenu neumèrlu slavu ostavili. Ovo nam svědoçe, reko, najodavnijih vrěmenah sgodovštine, u kojim Dalmatinci toliko putah xestoki rat dèrxahu suprot najviša dva i najsnaxnija naroda, s Gèrcim, i s Rimnjanim. — Radi çesa bi prozvana zemlja Dalmatinska od Dionisia Afra „ *Dalmatiæ populorum Martia Tellus* “, --- to jest: ljudih snaxnih zemlja i preko izvèrstnih u boju. — Marko Tulio zove Dalmatince, da su svedjer bili hrabreni vojnici: „ *Dalmatæ semper habiti sunt bellicosi.* “ --- Sasvim da reçeni Tulio pišuchi iz Rima u Neretvu Cesaru Vatiniu, gdě biaše izostao s vojskom zimovati, nemilo proklinje Dalmatince, i svako jim zlo s nebesah zazivlje, kad govori: „ *Dalmatis Dii male faciant, quod tibi molesti sunt, sed brevi capientur, et illustrabunt res tuas gestas.* “ U ovoj okolovini Dalmatinci, za neupastiti u suxanjstvo, strahovito se biahu Cesaru odapèrli, i çudo njega namuçili i premnoge štete mu priněli.- Nije moguche izkazat koliko putah imadoše rat Rimnjani, -- koliko kèrvi proliše, --- kolika bogastva uloxiše; --- koju li oni vojsku izgubiše za podloxit pod svoje moguchstvo našu Dalmaciu: „ *Dignam* (Dalmatiam) *profecto quæ Romanis universi orbis dominatoribus, præ reliquis exteris regionibus, in amoribus esset.* “ (Topographicus part. 2. Cap. 1.) --- Biaše bo puno zamèrit ovaj dugoviti i xestoki inad, jednomu i drugomu narodu mnogo pohvalan, i previsoke slave. --- Rimnjani bo iskahu sebi za diku da bi Dalmatincim zapovědali a Dalmatinci opirahu se Rimnjanim da pod njihovu sluxbu nebi spali.

Jur vech buduchi spala pod Rimsko cesarstvo Afrika i Egipat, Asia i Gèrçka svakolika, Spanjolska, Francuzka, Němaçka, i sve medjašne pokraine oko Dalmacie, dok još sama ona vitexki se odapiraše Rimskoj snagi, niti joj se pušti podloxit brez strašnog prolěvanja kèrvi vojske rimske i velike xalosti, — i pod teške ugovore. -- Dokaxuje nam *Velejo Paterculo,* da Dalmatinci, nemoguchi tèrpět rimsko suxanjstvo, i to da svoju prostost imaduchi uzdèrxat, ili izgubljenu opet povratit, tako xestoko ratovaše, da dvista i dvadeset putah odaprriše se cesastvu rimskomu, i od njegova jarma odpadoše i u svoju se slobod povratiše, prie neg bi se došlo na něke osobite uvěte i stanovite ugovore.

Ovaj naš narod iz medju sviu ostalih za najdulje i s najvišom slavom boj derxaše s jednim narodom svega světa gospodarom i slavodobitnikom, --- niti se prie mogaše nadvladat, nego mu se snaga i bogatstvo biaše izruçilo, i mal da ne posve neosta iskorěnut. -- Iz çesa lasno je poznat s kolikom štetom, s kolikim prolěvanjem kèrvi svojih vojnikah, i s kakvom nevoljom stade Dalmacia Rimnjanim, — i pozatim uzrok razuměti zašto bo Dalmatinci njima upadoše u nenavidost i u uvrědu; -- jer kao narod Rimskoj slavi i çestitosti neprijateljski, ne mogahu da ga ne progone, poznajuchi vèrlo dobro njegova hrabrena děla i slavu u vojevanju, zato rekoh, na svaki naçin iskahu sve prigode za obnevoljiti ga i iskorěnuti.

Zadosta je poznato kako se podnesoše Dalmatinci u svakomu ratu, a osobito u petomu Dalmatinskomu gdě strašno vojevaše protiva Juliu Cesaru okolo godine 52 prie došastja Isusova, gděno malo pohvalno podnesoše se Juliove vojske pod upravam njegovih vojvodah, kojim biaše pouzdao ovaj texki posao. — Kakvu pak vojniçku jakost uzdèrxa ovaj naš vitexki narod u poslědnjemu ratu suprot Cesaru Tiberiu, kakveli dadoše bilěge naši Dalmatinci svoje krěposti junaçke u ovoj istoj prigodi tvèrdoj, lasno je poznati iz rěçih, što piše gori spomenuti Velejo: „ Cæsar, (on „ govori) ad alteram belli Dalmatici molem a- „ nimum, atque arma contulit... Illa æstas maximi „ belli consumavit effectus, quippe Daorisii et „ Desitiates (pribivaoci okolo Neretve) Dalmatæ „ situ locorum ac montium, ingeniorum ferocia, „ mira etiam pugnadi scientia, et præcipue an- „ gustiis saltuum pene inexpugnabiles, non jam „ ductu, sed manibus atque armis ipsius Cæsaris, „ tum demum paccati sunt, cum pene funditus „ eversi forent. “ —

Potla svega toga, buduchi dakle spala Dalmacia pod vladanje rimskih Cesarah, u svim i najmuçnijm vojniçkim odpravam dade ona Rimnjanim najizvèrstitije i najkoristnije svoje pomochi; jerbo iz ove dèrxave obiçavahu Rimnjani

najizabranije vojske sakupljati, koje se dèrxahu kao najviša snaga i podpor vojske rimske: „Hac „de causa, ut ego existimo, (Raphael Levakovich „in Prodromo) propter insitum genti (Dalmatiæ) „robur, et bellandi patientiam Romani regni „moderatores, cum orbem terrarum suo conti- „nerent imperio, totque validissimas nationes „in sua ditione haberent, ex hac (Dalmatia) „equites legionare præsidium, animamque militiæ „ut quidam ait, deligebant, ut bene inter alios „declarat Lazius." — Iz ove dèrxave, veli reçeni pisaoc, da izabirahu Rimnjani i sakupljahù konjike iz medju tolikih drugih snaxnih narodah svega světa, kog imadoše pod svojom vlastju, kao najpèrve vitezove vojniçke snage, i kao najstavnije pouzdanje jedne vojske dobro upravljene. Jedali ovaka slava moxe ostat zamraçena pred obrazom kog mu drago naroda junačkoga? — Ona che ostati pri sebi vavěk golema i ponosita u srěd nenavidosti sviju věkovah, i u cělovitoj svojoj slavi çak do konca světa. Vidit chemo u naprěd.

(slědit che).

Verdoljak Imochanin.

POLJODĚLSTVO.

Svèrhu texanja.

(Konac.)

„Dali, kad jedan texak, najmenik s svojom pomnjom i s svojim nastojanjem dobije kakvu srěchu, (a za korist gospodarevu istu, ovo se ima xeleti) nije pošteno, veli Ciceron, s tezim oměrati brěme i danjak koji se nanj pèrti, dali stavljat jih na zemlje iste, koje on radi; kojih, potrěbito je plod proceniti i pravedno iskušat danjak i brěme koje podněti mogu (1) Napèrtiti bo saviše, i pritisnuti one koji su njihovo stanje uměli podobriti, i uprav zašto su naprědovali, to che rechi pedepsati, i utèrnuti nastojanje; buduchi da pod svakim vladanjem dobro uredjenim uvěk se je našlo da se ono nadtěcanjem i nadarenjim razxechi imade.

„Jedan uzrok, iz medju ostalih, za koi mali se plod iz zemaljah vadi, jest: da se texanje nerazgleda kakono rukotvor, potreban naukah, razmišljanjah i upravah.

„Svi rade na srěchu i obchene obiçaje slěde, brez ikad pomisliti, da bi se imalo izkušati što se i kako se radi, podkušati štogod drugçie, i šloxiti s věštbinom spredvje naredbe i opomene. U stara vrěmena nije se mislilo tako, dali se je dèrxalo, da su tri stvari potrěbite za da texanje na dobro izajde: 1. *Hotěnje.* Potrěbito je prigèrliti i obljubiti texanje, u njem nasladiti se, s njime obdèrxavajuchi se uxivati, i u milu zabavu okrenuti njega 2. *Moguchstvo.* Potrebito je imati odkuda tratiti za gnojiti zemlje, za orat jih, i sve što je od potrěbe za podobrit jih; stanje u komu se vechi dio texakah nenalazi. (1). 3. *Znanje.* Potrěba je da si uçio i nauçio duboko (uçiti, i nauçiti nije sve jedno; mnogi uçe, dali nenauçe) sve ono što za texanje zemaljah iziskuje se, brez çega ona dva pèrva děla ne samo su nekoristna, dali veliku štetu otcu obitěli uzrokuju; tako da tuxan che gledati, kako plod njegovih zemaljah tratnji i uzdanju njegovu ne odgovora, zašto nije potrěbiti razbor u potrošku imao. Ovim trima stvarim potrěbitim moxe se çetvèrta nadostaviti (u starah vrěmena nezapuštena), to jest: *Věštbina*; koja svim rukoděliim gospoduje, koja je od sviuh upravah najizvèrstnia, i od istih naših pomanjkanjah çini nas okorištiti se, dogadjajuchi se çesto da, çinechi èrdjavo, çověk se nauçi bolje dělovati.

„Stari ljudi cěnjahu texanje veche nego

(1) Kod nas je i ovo dobro uredjeno; zašto texak za najviše, daje zemljaku dio ploda od iste zemlje od njega texane. Dali se od ovud zlo dogadja, veliko i oçito. Texak štiplje zemljaku. Zemljak sèrdi se, pak neche da više daje na texaka; a çesto, on neima s çiem texati; niti svojim rukam texat umide. Tako zemlje ostaju zapuštene. Ovdě je potrěbito da vele vruche pristupe xupnici. Texaci se izpovědaju svake godine. Nevèrujem da se svetogèrdno izpovědaju. Zašto se daklem ne vracha svakomu svoje?

Neka se spomenu da se tudje nemoxe zaměnuti nikakvom zaduxbinom. Tko moxe razuměti, nek razumi!

(1) Za dèrxati zemlju u istoj snazi, od potrěbe je da vlaštitelj, koi radi zemlju po sebi, trati za popravljenje radnje desetu svake godine, isto kano i kralju polovina ploda trati se za svakogodišnju radnju. A çetvertina çedi onoga koi je nasadio. Tako da gospodar nemoxe pravo stratiti nego od deset dělah, tri i pol, ako che zemlju dèrxati u istoj snazi. (Govorim od vinogradah i maslinah). Jesi li našao sto barilah vina? Ti nemaš popiti nego 35 najviše. Ostalo je kralja, zemlje i texaka. Ovako razděljuchi, uvěk je baština na svojoj měri, i neboj se. Dali — što se radi? Jěde se onaj dio koi bi se imao povratiti u zemlju; i tako, nakon 10. 15 godinah zemlja ogladni, a ti gladan kano i ona i nemoxeš ju pomochi. Najskoli gdě se ima čekati više godinah dok vochka nareste, kano maslinu i lozu.

mi; i tu nam istinu potvèrdjuje mnoxtvo izvèrstnih pisaocah, koji svèrhu toga posla govoriše. Varrone izmedju samih Gèrkah pedeset jih imenuje, i Varrone isti svèrhu texanja pisao je, a za njim Kolumella. Ova tri latinska pisaoca, to jest Katone, Varrone i Kolumella na çudnovati naçin sva děla texanja razpišuju. Jeda li bi dosadan i neplodan trud bio, njihove opomene, i njihova razmišljanja s današnjim obiçajom oměriti?

Kolumella, koi je xivio pod Tiberiom, oštrim hitroslovjem xali opcheno pogèrdjenje, u koje onda bilo je spalo texanje; i prevaru, koja se je onda bila razkrilila; tojest: *da, za znati dobro texati, nije bilo potrěbe nikakva nauçitelja.*

„ Gledam u Rimu, govoraše on, uçioništa mudroljubstva (filosofie), hitroslovja (rettorike), zemljoměrja (geometrie), milozvonja (muxike) i s mnogo višim çudom vidim mnoge zabavljati se, něke u prepravljenju jestbinah za razdraxiti gèrlo, něke u zarudjenju vlasah, a ni jednog jedinoga da uçi ikoga texanje. Ništa nemanje sve ostalo potrěbno nije, i obština (republika) brez ovih malo vrědnih rukodělah, bila je za mnogo vrěme çestita, dali nije moguche zapuštiti texanje, koje svakoj potrěbi xivota dostaje. “ A brez toga, moxeli se dati kakav drugi put poštenii i zakonitii od ovoga, za uzdèrxati i uzmnoxiti svoju baštinu? Da nije put oruxja za natèrpati, uvěk ljudskom kèrvju natopjen, od one koje poraz nebrojenih ljudih uzrokuju? Ili da nije tèrgovina, koja odtèrgiva svojoj otaçbini gradjane, běsnim větrim i morskim puçinam predajuchi jih, ter u srěd nepoznana světa, za srěchu stechi, vuçe ji? Ili da nije prometanje novacah i kamata, xalostna i nesrětna još i onim kojim bi rekao da pomaga? Bili tko smio oměriti, s jednim od njih pametno i priprosto texanje, koje je naših obiçajah sama brezrednost çinila pogèrditi, i (po neuběxljivoj naslědbi) uçinila ga jadno i neplodno?

„ Mnogi misle, da neplodnost naših zemaljah, manje rodnih danas nego prie, dolazi, ili od nezdrava povětarca i godixbine, ili od skratjenja istih zemaljah; koje da zemlje, po dugovitu i svedjernu texanju izmuzene i oslabljene, nemogu nam više njihovih plodah, istom snagom i obilnostju, napripravljati. To nije istina, veli Kolumella. Nejma se sumnjiti da zemlja, (kojoj naravi stvoritelj věkovitu plodnost podělio je) nalazi se danas u neplodnosti, kao u nekakvoj bolesti. Nit ima se çověk bojati da, poklem (1) je ona od Gospodina svoga věkovitu i boxanstvenu mladost primila (po çemu buduchi ona radjala, i radjajuchi u věk sve ono što se na světu nalazi, bila je nazvana majkom obchenom sviuh) nije se bojati rekoh, da ima spasti kakono çověk na nejakost i na starost. Nemoxe se daklem suditi da je kriv nezdrav aer, i da su godixbine krive što su naše zemlje neplodne, nego su kriva naša nepomnja i naša pomanjkanja. Imamo daklem okriviti sami sebe, koji puštamo u ruke naših suxnjikah ona polja, koja u stara doba naših dědah od ljudih blagoobrazniih radjena bila su “.

Ovo razmišljanje Kolumelle çini mi se temeljito, i od iskušanja potvèrdjeno. Zemlja *Kanaan* (i tako valja rechi od ostalih), bila je preplodna, kad je nju puk Boxji osvojio, a u njoj biahu prebivali prie *Kananci* preko sedam stotin godinah. Projde jih blizu iljada do suxanjstva Babilonskoga, brez da se je u njojzi poslědnjih godinah, i slědechih věkovah, i jedan biləg neplodnosti bio ugledao. Ako pak od několiko věkovah kako se govori, ona je posve neplodna izašla, od potrěbe je razloxiti s *Kolumellom*, da zemlja se nije izmuzla, nit da je ostarila, nego da je zapuštena i potištena; i da někih městah rodnost toliko u pověstih uzveliçana, izticala je od osobite pomnje s kojom su se zemlje texale, vinogradi radili, i stada branila. O tomu chemo paka beséditi “.

Stěpan Ivichevich

TEXACIM,

Měseca Travnja nadat se je da bude:

Od 6. Travnja (Měna okolo trechih dobah nochi) do 14. istoga. Ova sedmica po nešto dobra. Imati che mo něke dneve, moxe biti mutne iz medju 9, 11 i 13. — Bolestnicim èrdjave.

Od 14 Travnja (pèrva polutina prěd polnoch) do 22. istoga. — Ove sedmice vèrljivo, i

---

(1) Ovo nije uvěk istina, kako rekoh malo prie. Ako ponavlja radnju i zagnjaja, dobro je; ako li ne, prětilina vlastita zemlja izpije se, i ostane baš gladna i neplodna. Zato se hoche gnjoj i radnja svake godine, brez prestanka. A dok se ponavija i gnjoji, zemlja se nije nikad izradila; osim na vododeru, gdě voda odnese zemlju rastogojku (vegetale).

koi dan gèrmljavina i vêtri. Pak che vrême omekšati. Na svèrhi magle i kiše.

Od 22 Travnja. (Uxba u jutro oko drugih dobah sunca) do 29. istoga. Ove sedmice bojim se vêtra i kiše.

Od 29. Travnja (poslêdnja polutina po polnochi) do 6. Svibnja. — Ove sedmice, vèrljivo s vêtrim. Nêšto lêpo i dobro, a nêsto mutno.

Ovoga mêseca:

Prigledajte vino, pretoçite ga, i çuvajte ga u vinicam hladnim, ako ga ne prodate. A bolje ga je prodati na vrême dok se ne izšteti. Nadam se da ste jur dosad obrezali vochke i uzkopali vinograde. Ako nêste, uradite odmah. Pak takljajte. Ako nêste okresali vochke i masline, dokrešite ovoga mêseca. Okopajte svako rastje, i plite. Navèrchite murve i loze. Tko ima gradit i popravljat, sad je vrême. Ako je zemlja uzvištala od leda, s oblim biljam poravnajte i zbite ju. Posijte sêništa izradjena, posadite kukuruze, i kumpire. Okolo 15. ovog mêseca otresite s kèrpah jaja bubinska (svilognjinička) i hranite u mêstu hladnu, za metnut jih da se legu o Markovu. Vèrtlotexak pripravlja tikvište, i ljubeničište, uzkopajuch jih duboko na početku ovog mêseca, ako nije pèrvo. Plie i okopava sva zelja prêsadjena, i ona koja goji za sêmena. Spèrva ovoga mêseca sije i presijava kuzmorke, koromače, luke, krastavčiche, rodakvice svake vèrste. Na pola mêseca sadi kumpire; a potla, moxe saditi pošanj (faxol) kad hoche.

(Iz italianskoga çasopisa: L'amico del Contadino.)

TRAVANJ.

Znadem da, pèrvo neg je
Zvêzde pogas'la Zora,
S' ovcam te gèrlech gora
Sanan tor osta tvoj.

Znam da, na poldne lexech
S travicam obasuta
Zapêva ti tri puta:
„Zdrav mili Travnju moj"

Znam da ti Juko, dajuch
Kiticu cvêtja, reče:
„Nijedna Vila steče,
Do tebe, dara mog.

Znam.... Tko ti kaxe, pitaš?
Ljubavi svudhodechi, —
Ljubavi svevidechi,
Ljubaví sveznan Bog.

(Iz Italianskoga Vitorelli-a)

Stèpan Ivichevich.

XIVOTOPISJE.

ADAM MICKIEVICH

(Prevod.)

Ako spêvaoci su svedjer bili pèrvi sloxitelji slavnieh dêlah narodah, kako Omero, koi nam je u svojoj neumèrloj piesni ostavio dogadjaje i obiçaje starieh Gèrçkieh narodah, kako i mi isti u naših narodnih pêsmah vidimo razglašenu i vêkovitjenu slavu naših junakah, dostojno i duxno biti che poznanje najvechega spêvaoca, koi u naše doba slavjanski narod, jezik i slavu inostranacim çini poznati i štovati.

Adam Mickievich, Poljak rodio se je u Novogrodeku, malomu gradu Lituanie, na koncu godišta 1798. Od pèrve mladosti ochutio je on iskru unutèrnju, koja ga je na pêsniçtvo gonila, i pèrvoga poçetka spêvao je nêkoliko pêsamah vèrhu jedne paljevine koja je u svojoj otaxbini pukla, i od tada podo je bilêg hitre one pameti, koja se je kasnje spruxila i oçitovala u vechim neumèrlim trudima. Dosta je pêsamah njegovieh, medju kojim carstvovale su: Vila Jeserska, Lieri, Oçin povratak, Guslar, Vilia. Zavezan u priateljstvu s glasovitiem pêsnicim ovoga vêka, a naiveche neumèrlim Göthe'om, pêsniçtvo njegovo novi naçin knjixestva u slavjanski jezik uvede.

Ali dva slavnia i vecha njegova tvora jesu: Grazina i Dêdovi.

U pèrvomu pêsnik razxexen hitrosti, onih starih Slavjanskieh Junakah, koji sa Sêvera slazech, polovicu starog poznatoga svêta osvojiše, neizreçenim naçinom ih prikaxuje, tako da bi se djegod reklo, da je njegova pêsan, jedna onieh skandinavskieh pêsamah, u kojim junaci, *padali bi*, *zasmiali bi se*, *umirali bi.*

Drugim se pêsnik na pèrvi pogled, Bironov i Göthe'ov zatoçnik ukaxuje. Niegova xestoka i gorucha razmniva, bojadiše i uzviša zamêru

svoje pěsni, çinechi da ona domorodna spomena martirah (dědi) s koje se pěsan imenuje, neizreçene, previsoke, nenadane, i çudnovate naçine, zaveze i prilike prikaxivajuchi, nedospětna ruda izlazi lěpote i nauka.

Goruchi domoljubnik pěsni njegove, domorodne nesrěche chute, i baš u trechemu razdělku dědovah ranjeno njegovo sèrce se zamiriva.

Razděljen od svoje domovine, bi on prihvatjen od mudroskupštine Lošanske, koja ga primi za uçitelja staroga knjxestva, i diçila se je u svome krilu takoga çověka imati. Ali Francuski narod, buduchi odredio u svoje svenčilište jednu stolicu jezika i knjixestva slavjanskoga, promisli potrěbu izvèrstnosti kipa, koi bi imao raztvoriti blagove umnosti narodah i pukah brojenih do 80 miliunah pribivajuchieh oli carstvujuchieh polovicu Europe i trechi dio Azie, koji su dva krat glavnome njegovome gradu doperli, i graniçuju s jedne strane Carigradom, a s druge Bedenom Kine.

Niti dvoumi ni malo u svome izabranju ter dozove Mickievicha, koi sada u najvechemu i najplemenitiemu glavnome gradu Europe sědi dostojni naměstnik knjixestva slavjanskoga.

Od višine njegove današnje slave nemore se dosta pohvaliti njegovo ponixenstvo, njegova priprostnost, njegova nevarkost. Reklo bi se, da je on xivio medju oniem stariem junacim, mudarcim i svetcim, kojim se slavjanski narod diçi; toliko je istinita njegova věra, hrabrena njegova krěpost, prostrana njegova mudrost. Današnjeg vrěmena Slavjani mogu se diçiti, da je Mickievich njihove dubrave list, ali u isto vrěme moxe biti, da dobar dio njih, niti po imenu znadu da xive.

Mislimo daklen ne biti zaludno dělo uçinili s ovim rěçima, kojim smo našim domorodcim takoga çověka na poznanje preněli, za izgled i poticanje, ako ne njegove krěposti jednaçiti, barem što se više moremo priblixati.

I. Grubišich.

KNJIXEVNE VĚSTI.

Çeski çasopisi u godini 1845.

U najnovie vrěme çasopisi u Çeskoj zadobili su veliki naprědak, poglavito u krasnoknjixevnosti i to ne samo po uzmnoxenju njihovoga broja, nu po izvèrstnosti zadèrxaja i po uzmnoxenu broju pisateljah, koji svojim trudima podpomagaju knjixevni naprědak. Slědechi çasopisi izlaze ove godine; osam od kojih u Çeskoj a jedan u Moravskoj.

1. *Pražské nowiny.* — Praxke novine. — Izdavatelji su sinovi Gottlieb'a Haase'a, izlaze dva put u tědnu. Urednik je gosp. K. B. Storch a glavni pomoçnik I. S. Tomiček.

2. *Česká Wčela.* — Çeska pçela. — Izlazi u istome městu dva put u tědnu pod istiem uredniçtvom. Ovaj çasopis, koi je bio izgubio mnogo svoje vaxnosti preko godine prošaste, pod vladanjem gosp. H. T. Klučak'a opeta se je uzdignuo toliko, da se moxe natěçati s drugiem časopisom - Kwety - njemu priliçnim. Za da sve to veche uzmnoxi se njegova korist izdavatelji platjaju sastavke podpomoçnika po 8 fl. sr. na list.

Kwěty. — Cvěti. — Najugodnii i najrazprostranii medju knjixevnim çasopisima; izdavatelj i pomoçnik je gosp. G. K. Tyl glasoviti pisatelj, urednik je gosp. Jav. Pospišil. — Izlaze tri broja na tědan.

4. *Časopis českého museum.* — Çasopis çeskoga museum'a. — Izlazi svaka tri měseca i zabavlja se poglavito vèrhu jezikoslovja i sgodopisja slavjanskoga. Bez sumlje najkoristnii i najprikladnii çasopis çeske knjixevnosti, koi izlazi vech od god. 1843 pod uredniçtvom gosp. I. E. Wocel'a, sastavki su platjeni po 8 fl. na list. Ova çetiri çasopisa izdaju se u novom pravopisu.

5. *Časopis pro katolické duchowenstwo.* — Çasopis za katoliçansko duhovniçtvo. — Izdava se svaka tri měseca od Koncistoria Praxkoga nadbiskupstva; urednik je gosp. kanonik W. Pessina.

6. *Prjtel mládeže.* — Priatelj mladaxi. — Triměseçni çasopis za uçitelje i odhranitelje; urednik je gosp. çastni kanonik i professor A. Stransky u Kralodvoru (Königgratz.)

7. *Listy ponaučné a zábawné pro hospodáre a remeslnjky.* — Nauçni i zabavni list za gospodare i za rukodělce. — U ovome vrědnome çasopisu, koga izdava svaki měsec u jednome svezku c. k. Druxtvo narod: ekon: za Çesku; bilo bi xudjeti da bude jezik veche puku podoban.

8. *Zabawy nedělnj čilni prostonarodnj poučowánj u silozpytu.* — Nedělnje zabave ili prostonarodni nauk u physici (siloizpitu). — Izlazi na svezke i izdava ga gosp. Dr. F. Kodym, çasopis dostojan mnoge pohvale rad pisanja lasna za razuměti, i rad nauka u njem zadèrxana.

9. *Morawsko slezky Časopis pro lid o polnjem, lesnjm a domácjm hospodárstwj.* — Moravsko slezki çasopis za puk o poljnemu, o šumnomu i domaçemu gospodarstvu. — Měseçni çasopis izdan od D.r. Diebl. u Bèrnu (Brünn).

Izvan ovieh devet çasopisah ima skoro izachi jedan novi rukodělski çasopis troškom druxbe çeskoga rukodělstva u Pragu; a jedan drugi krasno-knjixevni: *Orel Podtatransky.* — Orao Podtatranski — koga che izdavati gosp. Štur u Poxunu.

Prevedeno iz něm. ças. Moravia
Br. 31 13 Oxujka 1845.

PODOBNO OPRAVDANJE.

Evo bědan starac potle çetèrdeset i sedam danah izlazi na sunce. Vrěmena studena, sněgovi, puti izkaljani, polja naplovjena kišami, prolazci omèrznuti, sve zabranivaše xalostnome starcu izachi vanka, dali hvala budi Bogu, taka su doba, vrěme ide vrěmenom. Napokon umirio se je zloçudni ajer; jedan danak ukaza se lěpota sunca, ogrija běli dan i rastopi sněgove, osuši pute, provališe na svoj tek naplovi poljah, razkrabi se mraz, obeseli se gora, probudi se çověk.

A ja tuxan sasvim bo od osamdeset i sedam lětah, od veselja proplakah zagèrnuh se mèrkom mojom kabanicom, natakoh kalpak nasěduglavu; pomazah mastju mirisnom moja bradu, uze štapicu tvèrdu za staru ruku, postavih list sedmi Zore Dalmatinske u jachesu i uputi se tako do tèrxišta, paka pade mi na um viděti prostorinu polja, lěpotu i naresenja njegova, od maslinah, vinogradah, sidabah i vochkah koje ga kite, vrutki ladnih vodah gdě sa sviuh stranah proviru, gore gdě nad popljem kite se, i sva ostala ovom priliçna, što narav dati mogaše. I tako hodechi, izvadih iz janchese lěpi listak Zore naše, poçeh radosno štiti videchi pěsan pretoçenu od mudroga i krěposnoga hèrvata Gospodina Preradovicha, videchi uzveliçanje dostojno Gospodinu Ivichevichu Makarancu mome priatelju, i ostala mudra sloxenja od ljudih nauçnih i umnih; dali tako na poskoçice štijuchi, ugledah kroz nadoçnice Starac Cippico; ode malo naprěda i proštih nepravedno osudjenje, koga dade gospodin prěpoštovani Bezich Starcu Cippicu, vèrh *Ukrote protresanju* koju u desetom listu Zore Dalmatinske izdade Cippico godine prošaste.

Ovo izgovorenje *Ukrote* drugo nije iziskavalo i traxilo nego li mir, slogu i ljubav postaviti medju bratjom, naprědovanje u materinskom jeziku, uzdignutje i prosvětljenje Zore naše, za da kavge, dvogovorenja propasna, ljutine, oštrine sèrca, nenavidosti medju mudroznancima, zamuknu i prestanu.

Nije dakle starac s time ni pomislio uvrěditi Gospodina Ivichevicha, niti hotio sustaviti protresanje upravno za bolje razbistrenje jezika našega, dali u chutenju nepravoputnom mnogi uzimaše ovo *Protresanje.*

Previdivši na vrěme ovo Starac Cippico, svu misal obrati za uzbiti sve nauçne pěsnike od poradjanja sèrxbenog, koje razploditi moglo bi zavade, nenavidosti, propasti i uzmaknutja pisaoca u poçetku Zore naše.

Švaki çověk imade svoju ljubav osobitu, i njegovo znanje dopire dokle dopriti moxe, ali jedno malo pokvarenje njegovih tvorah tuxi ga, i çini ga bezufana, svako i ako malo protresanje, onom njegovu çlanku, onom mišljenu i promišljenu njegovu izreku, çini mu se uvrěda.

Što je rekà pak starac, da udara kèrv na kèrv, brat na brata, to bi moglo vrěmenom iztechi, buduchi da svak nije pod jednim chutjenjem protrešanje razumio, kako malo naprěda rekoh.

Gorostasac Gospodin Ivichevich u dubokomu i bistromu njegovu mudroznanju, odgovorio je na ovu *ukrotu Protrešanju*, dali poznajuchi svèrhu, na koju je gledao Cippico, na previdjenje sgodah došasnih, ponixno i dobrovoljno zahvalio je starcu.

Gospodin Beçich xeljan novom godinom ponoviti našu Zoru, probuditi i slobođiti vrědne pisaoce na prosvětljenje i uzdignutje Lista Dalmatinskoga, jest vele uredno i pametno izdao pohvalu Gospodinu Ivichevichu, dali pak sasvim bo da njie primio svět Starca Cippica, starac njemu sèrcem pravednim zahvaljuje, xeleçi mu svaku sréchu u duhovnom i tělesnom redu, xudeçi ga viděti još u ovo malo dana, što mu ostaje, srěchna i radostna.

Starac Cippico.

J. A Kaznačich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 15. II. GODINA

NA 14 TRAVNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlasi svaki ponedëljak. Godišnja mu je cëna 4 f. u Zadru, a po ostalih mëstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cëlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nësu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zamënu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSMIÇTVO.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka na Hvarskome otoku.)

Ponikle su rumene jabuke,
Çuvala jih ljuba Pericheva.
Tuj prijdoše na konju delia,
Dobar joj je danak nazivao:
Dan ti dobar ljubo Pericheva!
Ona mu ga zdravljom odvrachala:
Da si zdravo delio neznana.
Govori joj na konju delia:
Tak ti bora ljubo Pericheva
Podaj meni rumenu jabuku.
Govori mu ljuba Pericheva:
Borme nechu, na konju delio,
Sinoch mi je Pere dohodio,
Sve jabuke s redom izbroio.
Kad to çuje na konju delia,
Pošao je put gore zelene.
Govori mu ljuba Pericheva:
Vrat se nazad na konju delio,
Evo tebi rumena jabuka.
Govori joj sa konja delia:
Borme nechu, ljubu Pericheva,
Lipša mi je na dvoru ostala.

NAŠA OTAÇBINA

od

Ivana Těrnskoga.

Kuda nam se stere zemlja mila
Pradědovah i naš diçni dom?
Tamo, gdě se 'e strašna hrid sorila,
Gdě je zemlji bliz nebesah grom.
Gdě se pěsma gromovito ori,
Gdě naravi veliçje govori,
Kako 'e silan zemlje i neba bog!
Tamo nam je, tamo otaçbina,
Gdě se krije usrěd gorah dó,
Gdě za gorom morska je puçina,
Al iz mora školjich viri gó,
Gdě nam topli jug po moru puše,
Gdě iz tople proizvire duše
Od xivota tihoblagi raj.
Gdě po gori hró se vranac jaše,
A vatrenu junak goji chud,
Gdě se sèrca bure neuplaše,
Pobratimsku věru çuva grud.
Tamo nam je otaçbina sladka,
Tamo buru slědi milost hladka,
Neba juxnog tamo 'e mili kraj.
Tamo ilirsko njexno sèrce bije
Za dom stari i za mili rod,
Tamo g' toplo boxje sunce grije,
Vrěxech za njeg zemlje i mora plod,
Tamo xiv mu xivot se razvija,
I sěme mu nove srěche klija,
Tamo bratac nach che brata svog!

JEZIK SLAVJANSKI.

ULOMAK GOVORA *)

dèrxanog u sědnici poklisarskoj 20. *Travnja god.* 1840. *po gos. Cousin-u, ministru javnog naučenja u Francuzkoj, vèrhu utemeljenja stolice slavjanskog jezika i knjixestva na kolegiu francuzkom.*

Prevod iz francuzkog (Journal des débats 20. Avril 1840.)

od

P. PRERADOVICHA.

. . . . . . Skoro 70 milionah ljudih govore različita narěčja ovoga jezika. To je skoro tretji dio europejskih stanovnikah. Cělo rusko carstvo jest slavjansko. Austria imade 15 milionah, Prusia 3, Turska 2 miliona slavjanskih poddanikah. Slavjanski jezik upotrěbljava se u cěloj iztočnoj Europi na tretjoj časti njezinog povèršaja, od Karpatskih do Uralskih gorah, od Jadranskog do Ledenog mora.

Gledajuch samo na vaxnost politiçku ovoga jezika, moramo vech reçi, da nema druge za uçiti nami koristnie stvari od njega. Mir sadašnji nami dopuštja u jezicih i knjixestvih, koji vexu medju sobom sve grane jednoga stabla, iztraxivati: narodni duh, uzpomene, ukupna texenja i nastojanja jednoga kolěna, kod kojega kroz toliko stolětjah lanac pripověstih o xivotu junakah i vitezah još se nije prelomio. Od visoke i velike potrěbe je nami razmotriti onaj jediniti temelj sviuh ovih pukovah, kojih buduchnost još je nepoznata, ali koja svakojako bit che skopçana s našim buduchnim danima.

Ako izkljuçimo sve drugo smatranje i gledamo samo na znanstvenu korist, koja je ovdě pravi naš predmet, spoznat chemo, da malo drugi koi jezik, tako je zanimam, u svakom smislu, kao jezik slavjanski. Jezikoslovje srěsti che u njemu mnogovèrstne i velike naliçnosti, koje vexu njegovu slovnicu (gramatiku) sa slavnicama starih i novih jezikah Europejskih i Aziatskih. Knjixevno protresanje (la critique littéraire) zaçuditi che se bogatstvu i sladosti njegovih različitih narěçjah, krasnom preměstjanju rěçih, razlíçnosti i toçnosti ritmah, koji se gibko podaju svakome chutjenju, svakoj misli; za tim onoj pěsniçkoj směsi duha Aziatskog i Europejskog, što je odliçni i izvorni znaçaj (caractère) knjixestvah slavjanskog kolěna.

Ako je ikad jedan obcheniti jezik zvonio u ustih sviuh pukovah ove velike obitěli, sad ga neima. Ostala su samo različita narěçja, iz medj kojih mnoga sve one znaçaje imadu, koji su kadri jedna jezik na stepen i dostojnost knjixevnog uzdichi.

Uçenje slavjanskog jezika moralo bi se protegnut najmanje na njegova glavna narěçja, koja su çeter: staro-slavensko iliti cèrkveno, rusko, poljsko, çesko i sèrbsko.

Staro-slavenski jezik dan današnji više ne xivi. Do 17. stolětja bio je taj jezik, jezik knjixevne i cèrkveni u Rusii. Najstarii dogodjaji ove dèrxave u njemu su opisani po kaludjeru Nestoru. Ovaj spomenik jest iz 12. stolětja. U ono doba poçeli su Rusi, tako rekuch, preporadjati se i odiljenje (l' expedition) Ingorovo nadahnù jednog suvrěmenika k jednoj vèrsti pěsme u prozi skladnoglasnoj. U 17. věku utemelji Petar Veliki narod i jezik. Katarina utvèrdì ga rěçnikom i slovnicom i osnovà akademiu za uzdèrxati mu pravila i saçuvati predavanje (tradition). Od tada, kako je jednoç rusko knjixestvo podbod dobilo, nije više natrag koraçilo. Ono zasluxuje i u sadašnje doba veliku pozornost radi mnogobrojnih utemeljenih uçionicah, gimnaziah, bibliotekah, akademiah, koje Rusiu srědotoçjem sobstvenog knjixevnog gibanja çine.

Od sviuh narěçjah slavjanskih govori se, za ruskim, najviše poljsko. Pèrvi trazi ovog jezika pokazuju se u 10. věku. Poçimljuch od 13. věka imala je vech Poljska velikih pěsnikah, govornikah, sgodopisaocah i věštih prevoditeljah iz gèrçkog i latinskog. U prevodih i kazuje se najviše bogatstvo slavjanskih narěçjah, njihova gibkost (souplesse) i blagoglasnost njihovih ritmah. Imade krasnih prevodah Iliade u ruskom i poljskom jeziku.

---

*) Ovaj govor očituje dvě istine: 1. Da se inostranci poçimlju brinuti o Slavjanima i to ne s malom vaxnostju, utemeljavajuch stolice njihovim jezicim i knjixestvim. 2. U kakovu neznanost inostranci zablude i dan današnji, kad samo pisnu o slavjanskim stvarma. Çitatelj nachi che ovdě dosti pogrěšakah proti dogodovštini, zemljopisu i statistiki i mochi che se sam o toj istini uvèriti.

Op. prevoditelja.

Liriçke i epiçke pěsme 10. stolětja, nekoliko narodnih pěsamah 8. věka, u kojima vitezi (héros) još su pogani, ne sastavljaju cělo naréçje çesko. Ako prem bi Çeska i slavom ovih pěsamah mogla zadovoljna biti, buduchi i najoštrie — od narodnosti nezablěšteno — protresanje, mora se zaçuditi u njih krasoti pěsniçtva gèrçkog sdruxenoj sa skandinavskom snagom. Çesko naréçje razvilo je svoje lěpote u 12. věku u mnogonrojnih pěsmah, u 14. věku u spisih prozaiçkih Ivana Husa i Jeronima iz Praga. Nadahnutje knjixevno, udušeno ratom u 17. i 18. stolětju, oxivljuje blagim uplivom mira u ovih posledňnih godinah. Grad Prag postao je, brojom i dělima svojih pěsnikah, svojih mudroljubacah i staroznanacah, knjxevnim glavnim městom slavjanskih pukovah.

Najbogatie i najçistie od sviuh slavjanskih naréçjah jest sèrbsko, koje se govori u Sèrbii, Dalmacii i u jednom kraju Hèrvatske i Çeske u ustiuh 4. milionah ljudih. Çudnoviti spomeniki zabilěxavaju i osětjavaju na xivot toga jezika u 9., 12., 13., i 14. věku. Na koncu ovoga věka, u uxasno doba cara Lazara, dogodi se, da sa sèrbskim narodnom izçeznù i narodni jezik, pobědjen naj Kosovom polju, gdě Turci zajedno pobiše i kralja bugarskog i bosanskog i kneza arbanaskoga, koji s sèrbskima junacim sdruxeni biahu. Što tada nije poginulo od sèrbskog jezika, to je poběglo u gore, i tamo su nikle, xalech izgubljenu domovinu i proklinjuch svoje dušmanine, one krasne narodne pěsme, koje se mogu u red staviti s oniem prekrasnima iste vèrsti, koje sadašnja gèrçka zemlja nami donosi.

Dosta che biti ovaj pregled za uvěriti o koristi osobitog jezikoslovnog i knjixevnog uçenja, koje bi slušatelje francuzke spoznavalo s ovim nepoznatim bogatstvima.

Vidi se u ovo doba u svakoj slavjanskoj dèrxavi, gdě je i malo uçenost slobodna, nekakvo gibanje, bi rechi preporadjanje. Visoki jezikoslovni nauci, koji su to gibanje na tretjini Enropejske zemlje probudili; jednakost uzpomenah, u kojih se sva děca slavjanskog kolěna susrětaju i spoznavaju; njihova knjixestva, iz medj kojih mnoga su vech cvětala u doba, kad je naše tek nicati poçelo; one izvorne pěsme svake vèrsti, napunjene veliçinom i njexnostju junaçke chudorednosti (moeurs héroïques), epopee, ode, igrokazi i svake vèrsti spisi, koje velika knjixevna doba proiznašaju; lětopisi, gdě su opisani vechom çasti svi ratovi, koji su Europu na sadašnje stanje doveli; predavanja razkolěnjah (schismes) u věrozakonu, koja su predělila iztoçne i sěverne slavjane gèrçkoj a zapadnje latinskoj cèrkvi; prošast puna velikih çinah i velikih imenah: Ivan III., Lazar, Hunjadi, Stěpan Batory, Sobieski, Petar Veliki; sve to bi davalo gradju jednom nauçenju — dostojnom Francuzkog kolegia — nauçenju bogatom u novih stvarih, koje zauzimlju i Francuzku i cělu Europu i koje duga i duga vrěmena izcèrpiti neche mochi.

DOGODOVŠTINA.

Sgodopisje slavnog vojevanja naroda Dalmatinskoga.

(Produxenje).

Eto u kolikoj su cěni dèrxali rimnjani poznanjstvo i krěposti vojniçkih upravah Dalmatinskih lasno moxe dosechi svaki i ostati uvěrovan iz onoga, kadno oni hotiahu slati svoju mladex rimsku, po svědoçanstvu Tacita, Dalmatincim na uvěxbanje u oruxju i na nauk u upravah poznanjstva vojniçkoga, da bi po ovom putu Dalmatinskoga nauka reçena mladex izašla dospěvena u vojevanju, i okretna na oruxju.

U svakoj bo sgodi, kad bi rimnjani medju se imali kakav rat, za veliku bi pomoch i snagu oni dèrxali, kad bi pritèrçala k njima na pomoch Dalmatinska vojska i uloxila svoju snagu za pogasit i umirit one xestoke parbe bojne onog rimskog puka.

Potla smèrti Otona cesara buduchi se zametnuo xestoki boj medju Viteliom i Vespazianom, koi od njih dvaju imadjaše nastupit na cesarstvo; i buduchi u toj naměri pristupili Dalmatinski vojnici na pomoch Vespazianu, razbiše stranu njegova suprotivnika Vitelia, — i ostade slavodobitnik reçeni Vespazian, i sěde na prestolje rimskog cesarstva u krěpost same pomochi Dalmatinskih vitezovah. *(Tacitus lib. 2.)* — Odviše nadostavlja ovaj pisaoc, da šest iljadah ove mladosti Dalmatinske izabrao biaše Vespazian, koju pridruxi çeti od Ravene pod vojvodstvom Popea

Silvana. (Consularis). Nije mogucho podpuno izkazat, kakvu krěpost i snagu ovi neumoreni sokolovi pokazaše u ovom strašnom vojevanju, — kakoli se odaprěše u svako vrěme, da kako tvèrdi zidovi biahu oni ukopani i nepomiçljivi u svakom ratu i protiva svakoj usitnosti. --- Znadjahu bo rimnjani kakve valjaštine biaše ovaj narod, zato ga nastojahu svedjer imati pod svojom zapověði, i š njim se sluxiti u svih potrěbah, kao s najhrabreniim i najvrědniim svega svoga cesarstva podloxnicim. —

U vrěme rata Claudia cesara drugoga, kog imade s Gotim, poznato je kako se podnesoše konjici Dalmatinski, i kakvu pomoch prinesoše reçenom cesaru u ovoj sgodi, koi biaše sve svoje uhvanje postavio u njihovu hrabrenost. --- Dokazuje se, da u ovom ratu biaše ostalo izsěçenih s neprijateljske strane tri sta i dvadeset iljadah ljudih, izvan tolikih i tolikih brodovah razbijenih i zasuxnjenih. — U ovoj okolovini slavodobitja poglavitu slavu daje *Trebelio Polio* konjixtvu Dalmatinskomu, koje je bilo uzrok da je Claudio ostao çestit i slavodobitan nad svojim suprotivnicim: „ *In quo bello (Gottico) quod gestum est, Equitum Dalmatarum ingens extitit virtus, quod originim ex ea provincia Cladius videbatur ostendere.* “ — Brez svake bo je sumnje, da one poglavite dvě çete, pod imenom „ *Joviana et Herculiana* “ *(Legiones, quæ Principem a tergo sequerentur)*, koje Dioklecian i Maximian za svoju obranu pokraj sebe hotit imadoše u svih bojnih prigodah, biahu sakupljene od najjaçih i najstariih vojnikah Ilirskih i Dalmatinskih. --- Od ovizih dviju izabranih çetah çudo opisuje glasoviti *Vegecio* (lib. 1. cap. 17.) kojih krěpost, govori, i vitexka dělovanja u svih vojniçkih borenjih biahu od reçenih dvaju cesarah u najvišoj çesti i cěni dèrxana, radi poznanjstva vojniçkih upravah i njihove jakosti iz medju svih drugih vojnikah. — S istom pohvalom od ove prèsnaxne vojske (de *Jovianis*, et *Herculianis)* zadosta su opisali za věkovitu uzpomenn sviju narodah iz medju ostalih *Sozomenus* (Lib. 6. Cap. 6.), --- *Nicephorus* (lib. 2. Cap. 1.), --- *Zozimus*, i drugi. --- Pěšaçku vojsku Dalmatinsku u kakvoj su ikad cěni dèrxali rimnjani lasno je doznat iz one strašne okolovštine, kadno oholi kralj Alarik, potla neg biaše porušio Gèrçku i Epir, sajde s velikim mnoxtvom vojske u Italiu s uhvanjem, da che podloxit sebi Rim i okrenut sve pod maç. Onorio, cesar rimski tog vrěmena, buduchi se veoma uzboja, uteçe se Dalmatincima i çini dochi za obranu svoju i svoga grada šest iljadah vèrstnih pěšacah, u kojih krěpost biaše postavio jedino svoje pouzdanje, kao u najsnaxniu obranu svega cesarstva rimskoga, koja bi se mogla odaprět ovoj snaxnoj nesgodi neprijateljskog napadnutja. — Ove silne naše vitezove Dalmatinske imenuje Zozimo „ *Caput Romani exercitus*,“ --- a Pancirolo zove ji: „ *Robur Romanæ militiæ.* “ Da su Dalmatinci, govori, *Glava i snaga sve rimske vojske.* Jeda li su ovaka diçna i ponosita imena imali na glasu drugi narodi svega okruxnog světa, izvan samih naših dětichah Dalmatinskih? — Neimam u istinu prilike od najdaleçniih dobah, da bi mogao ovaku pohvalu *) drugom vilajetu nadodati i ako jest i koja, nespada zaisto pod ovaku zaměritu opazu. — Koliko je snaxna i mogucha bila vojska Dalmatinska jošte i po moru u svih prigodah vojniçkih i u svakomu vitexkomu popadanju, svědoçe nam oni ognjeviti brodovi Liburniçki *(Naves Liburnicæ)* neizměrnog onog iznaje, svemu světu ostaviše za zaměru i za prestrašenje. — Bilo bi ovdě odvech dugo opisati svaka pomnjivo svèrhu sagrade i skladnosti ovizih brodovah, i njihova prikladna okretanja bojnoga na puçini morskih valovah; zato pristojno mi se vidi ovog puta izostaviti drugoj sgodi njihova dokazanja, koja su jur poznata svakomu, koi ima pred oçima dogodovštine starih onih vrěmenah njihova hitrenoga vojevanja. Samo prenosim ovdě u kratko něka povidenja někih pisaocah, za imat pred oçima od ovih glasovitih brodovah jednu malu osnovu, po kojoj štioc moxe lasno ostat uvěrovan, kakve su bile Dalmatinske brodospreme (arsenali) i njihovi opravitelji, koji su znali izmislit one bojne *gemie*, toliko skladne za morsko vojevanje onih

---

(*) Razlikuje s od *pohvale*, s kojom jedan natexe se drugoga hvalit, za sebi po tom putu dostignuti *hvalu*.. — „ Qui ergo in se *laudari* appetit, superbus esse convincitur “. (Aug. sup. Psal. 5.) — „ et *vani* sunt, qui laudantur, et *mendaces*, qui laudant...“ (id. in quad. epist.)

prošastih vatrenih vĕkovah. -- Dokazuje nam Plinio (lib. 10. Cap. 23.), da biahu ovi brodovi gvozdjem na sprĕdnjoj strani opravljeni, to jest, da imadiahu gvozdokljunastu *proru* iliti nos, s kojim oni posve lasno vodu pred sobom razbiahu, i na neprijateljske ladje s višom naglostju popadahu, --- i nji kroz siçimice prodirahu: „*Liburnicarum more, rostrato impetu feruntur, facilius ita fidentes aëra, quam si recta fronte impellerent.*“ Imadjahu oni na sebi dvojstruçna reda veslanje, radi çesa biahu prozvani od rimnjanah: „*Leves et celebres biremes Romanis Liburnicæ*“ *(ex Appiano).* — Ovizih brodovah upotrĕbljenje na morskom bojnom popadanju biaše çudo izvèrstno i sgodno, a osobito njihova hitrina, s kojom bi, za rech ovako, letĕli po puçini onih morskih jazovah. — Ovom vèrstom, iz medju ostalih, osobito se sluxiše kralji Ilirski suprot gèrcim i rimjanim u svih prigodah rata morskoga. Takojder rimnjani najpèrvo slavodobitje morskog rata uçiniše *(nella guerra Punica)* u krĕpost brodovah Liburniçkih i s pomochju Višanah, kao rimske druxine, koji njima biahu ji opravili i pridruxili. U ovoj bojnoj okolovini ostà predobiven Erceg od Kartaga, — su trideset brodovah, i jedan više popaljenih, a çetèrnaest utopljenih --- takodjer sedam iljadah neprijateljah zasuxnjenih, a tri hiljade pobijenih. — Nikakvo drugo slavodobitje od ovoga nebì draxje rimnjanim, što su oni s pomochju Dalmatinskih brodovah i njihovih vatrenih junakah neprijateljsku snagu nadvladali: „ *Nulla victoria Romanis gratior fuit quod invieti terra, jam etiam mari plurimum possent.*“ (Eutropius lib. 2.) --- Istog sliçaja veslanja biahu ono dvadeset bojnih brodovah, *(Lembi)* koje reçeni Višani opraviše druxini rimskoj u drugoj prigodi rata Macedonskoga. — Kako se tute podnesoše naši junaci lasno je poznat s kakvom pohvalom o tom govori glasoviti Livio (Dec. 4. lib. 1.) --- Po isti naçin Octavio cesar slavodobitan (auct. *Vegetio*) u onom strašnom boju kod Akcia suprot Markantoniu u krĕpost hrabrene pomochi vojnikah Dalmatinskih i razliçite struke brodovah, koje biaše uçinio po priliki i upravam brodovah Liburniçkih, kako se štije iz slĕdechega opisa. „ *Augusto dimicante, Actiaco bello, cum Liburnarum auxilio præcipue victus esset Antonius, experimento tanti certaminis patuit Liburnorum naves cæteris aptiores....*“ (Editio Plantin. lib. 5. cap. 3.)

Zadosta bo je napokon znati, kakvoga su okretanja i sposobnosti bojnog popadnutja bili ovi naši brodovi, da je jednomu samomu od njih zadosta bilo izachi na pobor morske prostorie, i pozvati suproch sebi drugih deset najjaçih brodovah; i ne samo da je mogao s jednakom snagom š njima se kèršiti i ratit, dali još štono je çak veche i zamĕritie, mogao je svih deset, brez druge pomochi, nadvladat i satèrt: *Docebimus* (Auctor anonymus apud Pancilorum) *igitur velocissimum Liburnae genus decem navibus ingenii magisterio praevalere, ita ut hae per eam sine auxilio cujusquam obruantur*“ (ex testim. Dan. Farlati). Nu kakvu lĕpu pohvalu Dalmatincim çini slĕdechi zaglavak (ex *Perivaebio*) opisujuchi njihovu hrabrenost u vojevanju i ljudstvo njihove sèrdçenosti i ljubeznivost. „ Quanto acriori in pugna feruntur impetu, tanto in convictu Dalmatae sunt humaniores. Hinc evenit, ut quicumque sive domi, sive foris intima, perseverantique Dalmatarum potiuntur familiaritate, eos animo esse liberos, opere strenuos, corde impavidos, sermone gratos, manu largos, justi tenaces, consilio providos, ratione solertes, in adversis constantes, in prosperis mites, fateantur, praedicent, commendent, extollant “.

(slĕdit che).

Vèrdoljak Imochanin.

Pohod Francuzah u Liku 1809 god.

Poçem su Francuzi cĕlu Dalmaciju pod svoj maç podvèrgnuli, zaxele i *Liçku* zemlju ovoj prisajediniti. *Marmont*, francuzki polkovodac buduchi tadaj u *Skradinu*, u kom uçinì smĕr (plàn) svoju vojsku preko *Kistanje* u *Erveniçko polje* spustiti, a odatle, doklen vojska se sa svima potrĕbama namiri, preko *Vuçijaka* u Liku spustiti se. Dok su Francuzi iz Skradina na Kistanje prispĕli, posĕte i manastir *Kèrku* te odatle 80 biljacah odnesu (?) A potom po cĕloj okolici

što god najdu od stoke (blaga) i hrane oplěne i u Ervenik napèrvo opreme, kako bi tamo gotovo vojsku doçekalo. Liçani doznadu naměru Francuzah, sakupe vojsku i razrede na one staze kuda bi neprijatelj na njih nasèrnuti mogao.

Jedna se çast vojske odmah preko Vuçijaka u Erveniçko polje spusti, a druga preko *Cerovacah* i Zèrmanje *Kraviem-Brodu.* Kod *Kravieg-Broda* bio je upravitelj vojske general *Stojçevich*, on svoju vojsku razredi na dvě strane: jedna je na Kraviem-Brodu, a druga na *Xuinu-Poljcu* zasěla bila. Vojsku, koja je preko Vuçijaka otišla, predvodio je kapetan *Cholich*, koi je město majora upravljao. Cholich, po opredělenju svoga poklovodca, krene se sa vojskom u Ervenik i tu prispije oko 11. çasa. On dok prispije u Ervenik, zateçe hranu, volove, cělu zairu, koje su Francuzi za svoju vojsku naprěd za doçek opremili bili; pokupi sve i u prisvojenje uzme, te medju svoje vojnike poděli. Sad je oçekivao kad che neprijatelj banuti (kao na jedan put pomoliti se). Marmont fr. polkovodac vech pred veçe u Ervenik prispije i tu sa cělom vojskom spusti se, ali ništa od zaire nenajde! te tu sruši tri kuche i naredi po cělom polju vatru naloxiti. Naša je vojska cěle nochi na oprezu sa straxama osmotravala neprijateljsku vojsku: da nebi kuda tavnom nochju prodèrla. Pred zoru poçne se vatra tmiliti, a kad se veche bělocha dana ukazà, cělo polje od Francuzah, pusto ostà, Liçani na svom opredělenju ostanu. Francuzi kako su se prije dana iz Ervenika krenuli, prispiju Kraviem-Brodu i tu se za našima sraze, no zalud im napadanje bude, buduchi su naši u podnoxiju *Koma* dobro poloxenje obsěli bili. —

Po skazivanju Liçanah, koji su tadaj u toj bitki se nalazili, bilo je Francuzah na 6000, a naših na 3000, i to priměti valja, da su ove tri hiljade na tri toçke predusretanja neprijateljskog, kao što sam gore kazao, razděljene bile. Na Kraviem-Brodu dobro se je *Stojçevich* odpirao i çešche je Francuzke lubarde sa svojim (lubardenim zèrnma) zatvorao. Stojçevich, xelechi ças prije boj sa Francuzima okonçati, pojde jednom, da pregleda svoje straxe, i da li su sva poloxenja njegovim ljudma obsědnuta, a sta više i samo stanje neprijatelja, kako bi ga lakše od svog stana otisnuti mogao; no nesrěchom bude od Francuzah uhvatjen i zarobljen. Sad je preduzeo upravljanje vojske polkovnik Rebroevich, te se po uçinjenom Generalovom směru hrabro protiv Francuzah borio. Francuzi videchi, da nemogu na Kraviem-Brodu sebi put otvoriti, krenu se dalje k iztoku, te projdu na *Rastiçevo*, gdě ni jednog našeg vojnika nije bilo, takodjer i Generala sobom odvedu, a naša vojska bèrxe pospěši na *Tiškovac*, nadajuchi se da che neprijatelj tamo udariti, al tako ne bude, vech Francuzi na Rastiçevo te preko *Pribudicha* u Zèrmanju se spušte. — Rebroevich dok dozna, da su Francuzi u Zèrmanji, krene se i on sa ostalom vojskom za njima, Francuzi dok çuju, da vojska za njima ide, dignu se odatle te preko Cerovacah u *Gradac* (Graçac) te su jih naši kod *Jablana* vode sastigli, tu prispije i ona vojska, koja je u Erveniku bila, te se na Gradaçkom polju, zvanome *Grabom*, ogledaju. Obe dvě vojske k bitki priugotove se; bitka je trajala kratko vrěme, al i za kratko bilo je Grabsko polje mèrtvim tělesama pokrito. Naposlědak Francuzima se dosadi, te se onaki gladjani povuku naprěd, a naša vojska za njima nastane preko *Lovinjca*, *Medka* te u *Bielaj.* U Bielaju opet stave se obe vojske u red k sraxenju i tu mnogo više nego na Grabskom polju mèrtvih tělesah ostalo je; Francuzah je dva put više izginulo. Ovdě je našima u pomoch major *Ugarkovich* od slobodnjakah upravitelj došao. Gladni Francuzi svagda su se odmicali, nebili gdě što za jesti našli; buduchi su poslědnji put u Skradinu kruv dizali, a nigdě ništa, osim ako su putem gdě što našli, dobivali něsu, jer u Erveniku, kao što sam kazao, svu su zairu Liçani pokupili i sobom odněli, a oni gladni jadnici vadili su kumpire, kolik orah velike, buduchi im nije ora bila za radjati, s bodlami (bajonetama) iz zemlje, te su onako niti varene nit peçene vech prěsne jeli. Svuda, gdě su god Francuzi došli, sve su opustošili: kuche, sěna, slame rušili su; ambare premetali, çeljad napastvovali, da bi gděgodj što za jesti našli. — Poslě Bielajske bitke něsu se Liçani sa Francuzima srazivali, nego su jih çak do *Malog Beça* (Wiener Neustadt) (?) pratili i tu uçine mir, te se odatle Liçani mirno svojim kuchama povrate, gdě sve u velikom neporedku opustošenjem Francuzah najdu.

M. Medakovich.

STARO PĚSNIÇTVO.

VILI LJUBĚNOJ·

Za utechi plam ljuveni,
Na daleke běxim kraje,
Nu zaludu, vaimeh meni!
Stixe ljubav; krilata je.
Kud god idem svud svakako
Slědi ljubav mene u meni,
Smèrtnu u bedri nosi tako
Strělu ljeljen izranjeni.
Gděgodi sam tisuch krati'
S tebe umirem mâ ljubljena,
Svud me çini usdisati
Tvoja sladka uzpomena.
Srěd sèrca mi uzidana
Lěpa slika tva boravi,
Zlatnom strělom udělana
Silna Boga od ljubavi.
Tko te vidi toga rani
Jednom rajska tvâ lěpota,
Što se brani sve zamani,
Rob je tebi do xivota.
Strěla 'e pogled tvoj ljuveni,
Verige su zlatni prami,
Rob sam uvěk, vajmeh meni!
Medju ranam i suzami.
Rob sam ali lěpe vile,
To je slava sluxbe moje,
Lěpe vile mi nemile,
To mê uzroçi nepokoje.
Ako lěpa zašto huda,
Ako huda zašto draga,
Neznam, nut si meni svuda
Kako lěpa tak neblaga.
Taka lěpos s takom chudi
Ni podobno da prebiva,
Ili manje lěpa budi,
Ili vechma milostiva.
Lěpa je bila i Venere,
Paçe od lěpih izgled pravi.
Nu jednako bi bez měre
Lěpa i blaga u ljubavi.
Trojanski oganj, lěpa Elena,
Lěpa Jele slavna u vike
I u prednja ta vremena
Glasovite svekolike;
Svekolike ljubile su
I xivět che zato u slavi,
Neharna je svom udesu
Lěpos, ka je bez ljubavi.
Da li sama ti na sviti,
Çudo nakaz od lěposti,
Tako hocheš çudo biti
Glasovite nemilosti.
Nu u sèrcu çini mi se
Ljuveni mi Bog govori:
Dospi korit, ustavi se
Krivina su tvoj' prikori.
Kò zna lěpa da i tvoja
Na izgled Vilah i Boxica',
Huda ostavi děla svoja
I smili se ljubovnica.
Stavnu sluxbu ljubav prosi
I ufanje stanovito,
Ljubi, ufaj i podnosi,
Sluxi i moli věkovito;
Stanac kamen najposlie
Neprestavna kap udube;
S çesta udarca najvèrlie
Vidio sam pasti dube,
Dà i sèrce lěpih vila'
Na svèrhu che predobiti
Neprestajnih suzah sila
I uzdasi věkoviti.

Iz rukopisa Ig. Gjorgjicha Dubrov.

PRIPOVĚST.

Osobita smèrt muxa i xene.

(Iz Talianskoga).

U jednom selu okoliša Zadarskoga za mnogo danah bolovala je xena od devedeset i tri godine, mux joj je imao sto i devet. Xupnik buduchi vidio, da joj nema xitka, naredi ju s Bogom. Izašavši iz kucharice, ugleda njezinog starca sědechega na stoçichu s iglom i urězcim gdě kèrpaše něšto haljetine. Upita xupnika za stanje xene, on odgovori: çini mi se, da pèrvo sunçanog zahoda preminuti che. Dobro, reçe starac, i moje grěhe izpovědit chu, pak me priçestite, jer hochu umrět š njom. Xupnik poçme ga utěšavati, da još nije njegov dan zadnji, oli da nije

pri zapadu. Što mu drago imadem umrět š njom, reçe starac. Xupnik vrachaše se kuchi, 'ali nije došo ni na po puta, eto sina starice umirujuche k njemu: da se vrati preporuçit joj dušu. Kada dodje k bolestnici preporuçit joj dušu, za tren ona izdahne.

Starac reçe: i meni podajte ulje sveto, jer imadem š njom xivot dokonçati, popala me je studen; priupita ga xupnik, jedali je bio ikadare nemochan; odgovri starac: vazda zdravovao sam. Sveštenik zadovolji ga ,i za ças odstupi. Netom otide, pošteni starac obèrnivši se k sinu reçe, da mu donese çašu vina; plaçuchi otide sin, utoçi i u jednoj bukari donese svomu otcu vina, koi lexech popije dobar dio, napokon reçe sinu: klekni, dade mu blagoslov, pak dušu pusti.

A. Katich.

SMIJANJE.

Dělo smianja jest jedno svědoçanstvo izvanjsko našega sèrca, koje po smiju izjavljuje oli veselje, oli ruganje, oli zaçudjenje, oli stavnost. Oni, koji se smiju poradi veselja, iskaju zadodovoljnost svoga sèrca u opaz stvari, kojoj se smiju. Oni koji se smiju za komu se porugati, çinu poznati oli nenavidost, oli neugodnost prama onoj stvari, radi koje se smiju. Oni, koji se smiju zaçudjeni, daju znati da nedosixu podpuno stvar, o kojoj se smiju. Oni donapokon, koji se smiju sa stavnostju, ukaxuju bilèg da poznaju svèrhu njihova smianja.

Imade još někih, koji se smiju za svaku i najmanju stvar, brez da razumu zašto i jer se miju: ovima moxe se pristaviti ona izreka opchena, koja govori: ***smih jest obilat na ustiuh ludih.*** Smijanje dakle nesvěstnoga jest prilikovano pucanju tèrnja, na vatri çini buku brez davati xerave: tako se sgadja i od smianja, koje stoji vazda na ustiu bezumnoga, jer neporadja nikakva ploda.

P. M. Kurtovich.

BASNE.

I.
Slavichi i Jejna.

Stadoše jednom uporod dva slavicha spěvati, i malo pozatim dojdoše na rěç. Jedan od njih, kao da nebiaše od tog jata, hoti ponešto drugçije zavijati i nadachi drugoga u pěvanju. To je, reçe mu onaj, puno drugojaçije nego imade biti, buduchi da naše rodstvo jedan glas dèrxi, a ti sam hocheš u suprot sviju da ga preçiniš — toti nevalja — ti si našega jata sinak — pěvaj sloxno. To çujuchi něka *jejna* hoti ukorit opomene onog slavicha za obranu drugoga, te stade se *dreçit*, ovako, reçe, i ti uçi se pěvat, kano što mene çuješ, ako misliš postat vrědan slavich. Ako neznaš što boljega, odgovori ovaj, sakri se u zidinu, da se neplaši od take *dreke* ostala moja druxina, a mi chemo ostat brez tvog nauka pri našemu obiçaju i sladno chemo pripěvati.

Razborno çeljade pazi samo svoje posle, a nepristaje „ *derat se uz tudja nosila* “, (mudra beséda kod nas) kao što çine ciganska děca dok jim nepobaciš *beç* u šušnjicu.

II.
Xaba kornjaça i soko.

Xaba kornjaça naruga se sokolu, da nezna dobro letit. Uvrědjen ovaj, hej hèrdjo, reçe joj, kako neznaš ti, cěnis da tako i drugi. — Dobro je narav uçinila što si taka; jer da imaš još krila te bi onda nadletěla i najviše oblake.

Pazi se od neumnoga, koji sudi u drugomu sve nevrědno što, nije po njegovoj chudi dospěveno; jer znade bo se, da

„ Homine imperito nunquam quidquam injustius,
„ Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat. “
(Terent. Adolph. A. t. 5. 1.)

Vèrdoljak.

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 16. — NA 21 TRAVNJA

ZORA DALMATINSKA.

.II. GODINA — 1845.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna 4 f. u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

ZA

DAN 19 TRAVNJA 1845

KAO DAN

ÇESTITOGA NARODJENJA NJ. C. K. VELIÇANSTVA

PIESNI

VĔRNIH DALMATINAH.

Slavni lovor, u kèrvavom boju
Kog dobitnik prekosilni 'e steko,
Malo lĕtah u bèrzome broju
Zapanjenu gledu je uteko;

Tad svĕt suxanj skrovnu rĕççu svoju
U suzah je buduçnosti reko....
Blagi CARE ali milost Tvoju
Za sladku je utĕhu doçeko.

Starca otca vidi radostiva
Gdĕ zudjenog gèrli sinka svoga,
Kog mu vratja ruka milostiva;

Starac i mlad kraljevanja Tvoga
Dni blaxene haran blagosiva,
Lĕçech rane doba kèrvavoga.

I. A. K.

O presvĕtli CARE I KRALJU najmili',
Slavnog Otca *Frane* dostojna priliko,
Pod vladanjem koga neuzdisà niko,
Kako ni pod tvojim, što smo svedj vidili.

Tvoji podloxnici tebe çaste, mili,
Dobroçinstva tvoja prosuta su priko
Zemlje preobilno, kako sladko mliko:
Svĕtlo ime tvoje vazda su slavili. —

Osobito paka tvoji Dalmatinci,
Za koje pomnju imaš kò Otac pravi,
Tebe harno štuju, jer su vĕrni sinci.

Xivi nami dakle, FERDINANDE CARE,
Do najduljih dobah u dostojnoj slavi;
Pak ti nazivljemo sve od neba dare.

Pop Kurtovich.

„ Domine salvum fac regem:
„ Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te “.
Psalm. 19 V. 10.

FERDINANDA çuVaj, Boxe! na svom stocu:
Eto dara s neba jer nam danas xive!
Rat odnimi, a mir daruj blagom Otcu;
Duh pokrěpi i od desne i od live.
I nebeskom rosom blagosovi *Boxe! Cara nam sahrani*
Našeg kralja, Boxe! nadan ovi, *Sèrdca naša njemu hrani.*
A*bsburg*-ovski korěn staril ti usnaxi:
Nezaniçi boxnoj Majki baštenika,
Daruj njojzi plod tvog' dara i ukaxi
Ustignutju Krune Carske. nastupnika.
S< ipku tvoje vlasti njem' podili,
I š njom svět nebeski, Boxe mili! *Boxe! Cara* etc.
M*udrost* pèrvo u toj Vlasti kame drago,
Pak je *Pravda* po za njome biser lipi;
Eto *Ljubav* çudo draxe treche blago:
Razxexe na ljubav svukudare kipi.
Ali ova tri kamenka sjajna —
Tri su kuche carske stupa slavna. *Boxe! cara* etc.
Ogled jasni sviju KrAljah svakog vika:
Rimskog praga i sveg' stada Kèrstjanskoga
Desno krilo, *slavni dvoru*! svim si dika,
Iztok, zapad, sěver, podne slavi koga.
Utemelji njega, Boxe sveti!
Vazda stavna proti svakoj smeti. *Boxe! Cara etc.*
I utvèrdi carsko sTablo slavnog dvora,
Vrěme zlobno da ga nikad nebi smaklo:
Ako smutnja ili nemir nagne zdvora,
Tvojom snagom razbi kano slabo caklo.
E to çuvaj, Boxe! sve u miru,
T voju svetu neka brane viru. *Boxe! Cara etc.*
Druxtva skrovna, kralju neba, izkoreni
Od sveg' Carstva; da bi koje muçem klalo,
Maçem gnjěva sve satari i odreni
U jaz pakla, da bi tute xivo spalo.
Smeti Carstva našeg izdajnike,
A tko tamno misli svekolike. *Boxe! Cara etc.*
U stanovi sve u miru kralje, Boxe!
Svekolike dvorne vlasti věrne hrani,
Tito mili neka stavno vladat moxe,
Rimske slave zlatnu krunu da sahrani:
Izgled sjajni on je kraljah svita,
A u svemu blagog slědi Tita. *Boxe! Cara* etc.
Cvět *ljubice* naša zora hladom bere
A*burg*-skomu sinu malan věnac vexe;
FERDINANDU našem Otcu danas stere —
Evo bilěg sèrdca harna sve nas stexe.
L*jubav*, *věrnost*, *podlog* Dalmatina',
Iest pri njima ljubomorstva cina. *Boxe! cara etc.*
Xeljni danak blagog kralja netom svanu,
Sunce xarko svoje zdrake svuda pruxa;
Evo jutros našoj **ZORI** světlost granu —
Mir nam nosi — dare siplje zlatnih ruxa',
Pruxi, Boxe! sad nad *Beçom* ruku,
Ej! nadodaj blagosove puku,
Radostnome danas na svih strani'. *Boxe cara etc.*

Vèrdoljak.
Imochanin Dalmat.

CVĚT LJUBICE DALMATINSKE.

Procvala sam još odavna
U bèrdašcu i u polju,
Ne tèrgaj me ja te molju,
Jer kod tebe nisam stavna.

Medju tèrnjem volim stati
Neg u zlatnim çašam tvojim:
Medju sekam volim mojim
Neg se puštat tebi brati.

Kad sam ovdě na mom stanu,
Zorom rano poçnem cvasti,
Nebojim se, da chu pasti;
Jer mi rosa daje hranu.

Hladom restem, suncem više
Jerbo sunce kada grane,
Vruchom zdrakom na me dahne
Tad iz mene miris diše.

Nit se bojim mèrzlog leda,
Niti kiše, niti krupe;
Kada vètri nagli stupe
Listje moje malo preda.

Mene brani od svud gora,
Tèrnje, draçe svaka druga;
Niti vojnik, niti sluga
Çuva tako carskog dvora.

Gusto listje brani mene,
Koje raste pokraj stana,
Da od xege bělog dana
Lice moje ne uvene.

Miris pruxam na daleko —
Ja se sobom sama diçim;
Zrak otrovni ja bo liçim —
Netèrgaj me draga seko.

Ptice zlatne ja bo mamim —
Iz visoka k meni slětju,
Oko mene gnjzda splětju,
S mojim dahom xivu samim.

Ovce běle k meni slaze,
Da bi moje busje smakle,
Ili cvětak da bi takle,
Ali tèrnja mene paze.

Ja sam listak slavske gore,
Prolětnja sam pèrva klica,
Da se zovem, znaj, *Ljubica*
Mali cvětak naše **Zore**.

Ne kidaj me, seko, zato:
Pusti mene rasti mila;
Tako, seko, zdravo bila —
Ne kidaj me moje zlato.

Ana Vèrdoljak.
Imotskinja Dalmatinska.

SLAVJANSTVO.

Kopernik nespada u Walhallu! *)

Mi smo u priobćenom nedavno životopisu velikoga ovoga muža u pomanjkanju izvornih datah na kratkom bili napomenuli, da je Kopernik bio Slavjan; a g. Krzyžanovski, bivši profesor varšavskoga sveučilišta, priobći nedavno obširni članak u Tygodniku literackom, u kojem on iz samih izvorah potanko pokazuje slavjansko podrětlo Kopernika. Iz ovoga izvèrstnoga članka slědeche priobćujemo čitateljem, kao nadopunjenje životopisa slavnoga zvězdoznanca.

Od g. 1300 bio je jedan Čeh poljskim kraljem; Vladislav Jagiello pozva u vrěme česke reformacie česke dukovnike, imenito Jerolima Pražkoga, u Krakov. Ove okolnosti privabile su u Poljsku množinu Čehah, medju ostalimi i Kopernikove predje. U rukopisnom dělu „Acta Consularia Cracoviensia, koja od g. 1392 počimlju, navodi se u broju novih gradjanah od god. 1396 i děd našega zvězdoznanca, Nikola Koppirnig, kao česki prihodnik, s tom opazkom, da je Dombrava, Čeh odavna vech u Krakovu stanujući, za njegovo podrětlo jemčio. Česka rěč Koprnik t.j. Kopernik, koja se u poveljah Krakova sad Koppirnik, sad Kopirnik, sad Kopernik piše, znači u českom rastje, koje Němci *Bärwurz*, a Linné *Seseli* zove. Rěč ova dolazi od koréna koprnětí t.j. tèrpiti, dakle Koprny znači tèrpljivi, ponizni, a Kopernik je toliko kao da bi reko poniznik. Shodniega imena nije mogo dobiti neumèrli utemeljitelj današnjega zvězdarskoga nauka: pokornost i prostota sèrca naučile su ga iznajti zakone, po kojih Bog svět uredi.

U věčničkoj knjigi grada Torunja (Liber judiciorum veteris civitatis Thorunensis) napominje se slučajno pod god. 1400 něki Kopernik (bez vlastitog imena) i njegova supruga Augustina. Valjda je to isti děd zvězdoznančev, koj se u Krakovu pri god. 1396 navodi. U istoj věčničkoj knjigi napominje se pri god. 1422 něki Petar Kopernik iz Frankensteina i njegova žena Margita iz Torunja; ovaj je takodjer rodom Čeh; jerbo silezki varošić Frankenstein biaše od god. 1312 častica od Česke. Ove je godine Ivan Česki od Boleslava od Münsterberga kupio grad Kladsko, a kasnie od njegova sina grad Frankenstein. Ovo bělodano odnošenje Kopernikah medju Torunjem i Krakovom biaše uzrok, što se je sin gori spomenutoga Kopernika, (otac našega zvězdoznanca) koj se je bio g. 1396 u Krakovu nastanio, premda u Krakovu rodjen i odhranjen, god. 1462 u Torunj k svojim rodjakom preselio. God. 1464 oženio se je sa Barbarom Weisselrod, sestrom biskupa Ermelinskoga, kupio je za nju u Torunju i dan danas jošte stojeću kuću, gdě im se zatim i glasoviti sin Nikola rodi. Ovdě on g. 1465 posta věčnik, a g. 1483 preminù. U aktih i u Zerneckoga kroniki zove se vazda „Krakovski gradjanin."

Luka Weisselrod, torunjski gradjanin, kojega se obitel u Niesieckoga Herbarzu (knjiga od gèrbovah) medju poljskimi plemići navodi, i koj slavjansko ime imade, i njegova supruga Katarina Modlibog biahu roditelji troje děce, kao što Bogomir Center u svojoj knjigi „Geehrte und gelehrte Thorner" pripověda. Od ove postade Luka biskup Ermelinski, a kći Barbara udade se u Torunju za Nikolu Kopernika, „Krakovskoga gradjanina;" s kojim je četiri sina rodila: imenito Nikolu, astronoma, 19. Veljače 1473. I buduć da Centner vèrhu toga jošte pokazuje, da je plemenita obitel Modlibogah bila poljska, bělodano je *da u žilah našega zvězdoznanca ni jedna kaplja němačke kèrvi nije tekla*, niti po otcu, niti po materi. Iste godine, kad se je rodio vladahu u Poljskoj i Českoj Jagelloni, ondě Kazimir IV, a ovdě sin njegov Vladislav.

Grad Torunj, koj se je već g. 1545 izpod jarma němačkih Kèrstonošah (Kreuzritter, *crociati*) oteo, i starinskomu gospodaru — poljskomu kralju — podložio, leži kraj Visle u staropoljskoj zemlji, koja se Mazovše zove, u staroj vojvodii, što se je od god. 1466 Humska, Chelmska (Kulmner*) zvala, u biskupii, koja je najprie od Plocka, kasnie od Chelma ime zadobila. Biskupi joj sta-

*) Kopernik, glasoviti zvězdoznanac, jest duhom i kèrvju slavjan. Slavjani, nemarni za svoje dobre, pustiše, da ga Němci u red svojih slavnih zemljakah stavljaše, á njim se dičiše i najposlě da ga kralj Bavarski u svoju Walhallu udomi. Ova Walhalla (znamenujuch po němačkoj staroj mitologii prebivalište bogovah) jest velekrasna sgradja na desnom brěgu Dunaja u Bavarskoj, u kojoj su popèrsnice (busti) sviuh slavnih muxevah němačkoga naroda iz Kararskog mramora izdělane i světu na gled postavljene. Ovaj slučaj postavljenja Kopernika u Walhallu medju němačke slavne ljude dade povod g. Krzyxanovskome, zemljaku slavnog zvězdoznanca, dokazati u osobitom članu pred světom, da je Kopernik slavjan bio, dakle da ne spada u Walhallu. Što je Danica (tečaj X. broj 12.) iz onoga člana izvadila i proglasila, priobchujemo evo našim čitateljima, opominjajuch ovom prigodom, da na ovaj način još mnogo našeg dobra tudju slavnu resi, koje iziskuje, da ga naša ljubav i pomnja dokazima osvoji i za izgled u hram *našeg* roda postavi.

Op. ured. Zore.

novahu u Lubavi (Löbav); nu stolna cèrkva biaše im u Chelmži (Kulmsee). Buduć da Humska ova pokrajina nije na Prusku spadala, nego na Mazoviu (Mazurenland), pravo su imali talianski spisatelji, čim su postojbinu Kopernikovu prozvali „ Città di Mazovia. “ Osim toga ima rukopisah od pitomacah starog ugarskoga hranilišta (Bursa) na krakovskoj akademii, gdě Kopernika nipošto nezovu Prusom, nego Mazurom.

Odanle se vidi, na koliko se je osramotio izvèrstni inače „ Conversationslexikon “, dočim je Kopernika sinom vestfalskoga seljanina učinio, za da mu per fas et nefas biljegu od Němca udari. Isto tako lažljivo je mněnje njegovih zemljakah, koji pišu, da je bio Kopernikov učitelj Joannes Müller Regiomontanus (Königsberger); ovaj bo preminu u Rimu 1476, a Kopernik se je rodio g. 1473. Naš Nikola nije mogo Kraljevačku (Königsberger) školu pohoditi, koja je bila stopèrv god. 1541, dakle dvě godine pred njegovom smèrtju utemeljena, nego je, izučivši škole poljskoga grada Torunja, otišao u glavnu akademiu poljskoga grada Krakova.

Slědećimi rěčmi zaglavi učeni g. Krzyžanovski svoj članak: „ Viděli smo, da u Kopernikovom imenu neimade ni jednoga němačkoga glasa, da u žilah velikoga ovoga muža ni jedna kaplja němačke kèrvi nije tekla, da on na němačku zemlju nikada nije stupio, da je odrasto i izobrazio se po čisto slavopoljskih učiteljih i u slavopoljskih učilištih, da se je u Padovi u broj Poljakah upisao, da je, poslě svoga povratka iz Rima u Krakov, ovdě odlučio živěti i umrěti: u istom onom Krakovu, gdě je tělo njegova děda poçivalo, gdě mu se otac rodi, gdě je on postao otac Galileov i Keplerov, děd Newtonov, rěčju praotac zvězdarstva.

*) Prispodobi staro-horvatsko Zahlumje.

POLJODĚLSTVO.

Štednja poljska

Vadimo iz priatelja texaçkoga (Broj. 30 god. 1843), slědeche poljske nauke, koje bi něki francuzki texak *Meštar Jakov* naricao koristne svojoj brachi u Solonu, s ufanjem da njegovi nauci mogu biti koristni i našim texacim; jer što je dobro i koristno u jednomu městu, moxe biti i u drugomu, kad se stanu prikladne okolovštine.

1. Svakomu konju hoche se dobar konjik, tako i svakoj zemlji hoche se dobar texak.

2. Oni, koi nema pomnje za svoje zemlje, gubi barem trechi dio svoje lětine, a gdě je prodade, polak svoje glavnice.

3. *Ljubiš li tvoju děcu? nastoj* na radnju. *Jedna dobra kuchnica jest veliko blago.*

4. Svaka stvar napreduje pod rukom jedne xene poštene i pomnjive.

5. Pojdi na dernek i na pazar samo onda, kad te tvoji posli zovu: ima dosta onih, koji se smucaju, opijaju i naxdiru bez tebe.

6. Kad se odaleçiš od kuche, ništa neradiš, tratiš, a tvoji posli zlo se opremaju. Gore je ovo neg zapaliti svěchu s obe strane.

7. Pèrva štednja jest pèrvi dobitak. Nemoxeš bit vazda stavan da cheš dobit, a uhrani se ono što se zaštedi.

8. Ne rasiplji ni jednu od onih stvarjh, koje su koristne çověku, xivini oli zemlji.

9. Šaka slame daje dvě šake gnoja, dvě šake gnoja šaku xita.

10. Stavi svaku stvar na svoje město; imaj pomnju za tvoje orudje, sunce i kiša štete svaka: a onda imat cheš potrěbu od dèrvja, od gvozdja, od posla i od gazet!

11. Navikni tvoga sina zatvorati svaka, i svaka skupljati.

12, Imaj pomnju za tvoje lětine. Çesto gubi se više u jedan dan po nepomnji, neg se stěçe u nedělju danah po radnji.

13. Çini da tvoji sinovi zapisuju donesak tvojih lětinah, tvojih steçenjah, tvojih prodajah i tvoga arça.

14. Radi dobro, gnoji dobro, nek ne poçije tvoja zemlja, i bit cheš dobar texak.

15. Nastoj tvojoj zemlji, i proměnu juch sidbe, i nemuçi je odviše.

16. Oni, koi mori svoju zemlju, prazni svoju kesu.

17. Ne ori zemlje jake kad su mokre, ni lagahne kad su suhe.

18. Neçini se dobar teg brez dobra rala, ni brez široka lemeša, koi prekida xile.

19. Umitaj zle trave; one su od obitěli zla texaka.

20. *Hocheš li xita? zamechi livade.*

Livade pristoje zemlji, kao hrana çověku.

Ako je iznemoxena, one ju snaxe; ako je umorena, daju joj poçinutja; ako je umitaju zle trave, one ju çište.

21. Nije zemlje od koje se nemoxe uçiniti livada oli jedne oli druge vèrste.

22. Livade hrane xivinu, xivina daje gnoj, gnoj daje xito.

23. *Nema sěna brez livadah, nema xivine brez sěna, nema gnoja brez xivine, nema livadah brez gnoja.*

24. Livade, sěno, xivine gnoj daju xito. Sve je u svezu; ako jedno oškudne nema lětine.

25. Oni, koi je polovinu svojih oranicah naveo na dobre livade, jest dobar texak; a dobar je i oni, koi je naveo trechi dio, ali çetvèrti nije dosta.

26. Ako ja zametnem tolike livade, kud chu staviti moje sěno?... gdě se stavlja od tri děla Europe, na otvoreno.

Oni, koi nema sěna vanka sěništa, nema ga dosta.

27. Svake godine sij livade, svake godine razkèrçi koju. Njiva razkèrçena valja za tri.

28. Pognoji tvoje livade rukotvorne. Su dvi libre sadra (gesso), imat cheš dvanaest na sto sěna više od tvoje obiçajne lětine.

29. Sij samo što moxeš pognojit. Uçini livadah, uzdixi xivine dok je budeš imati toliko, da budeš moch gnojit sve tvoje xito.

Sij ne na razlog zemlje, koju ìmaš, neg na razlog gnoja, koga skupljaš.

30. Oni, koi sije brez gnoja, zlo radi, prosiplje se i stavlja ključ na vrata.

31. Jedan vó pognoji trechi dio ettara, *) a deset ovacah pognoje tolikodjer.

32. Ako na ravnici posiješ 15 ettarah imat cheš potrěbu od triest i çetvero govedah i od 60 ovacah, dobro hranjenih i dobro gledanih.

33. Ako je zemlja studena i vlaxna, necheš pognojiti neg polovicu s istim brojem od xivine.

34. Nikad nesadiš luk i kapulu dvě godine zasebice na istoj lihi; jer dakle siješ mnogo xita zasebice na istoj njivi?

35. Ista sidba gladi zemlju; zle trave vrěxe se, i ne skupljaš neg malahno glasje.

*) Ettar, měra francuzka, koja odgovara kampim Padovanskim 2 $^{2}/_{3}$.

Lěpo glasje çini lěpe lětine.

36. *Goji mnogo stvarih, za dati ne ponestane sve u isto vrěme.*

37. *Nezabi kumpire; oni che te hariniti u vrěme nedache, a utovit che tvoju xivinu u obilnosti*

38. Hrani svake xivine; ako jedno ne prodaš, drugo che ti pribaviti dinarah.

39. Oni, koi pazi svoje stado, pazi svoju kesu.

40. Utovi tvoju xivinu pri prodaji, tustilo pokriva betege.

41. Sij i radi za svaku vèrstu xivine: valja da svako xivo i xive dobro.

42. Ako nemaš gazet za kupit xivine; kupi malih teocah, malih janjacah. Dobro hranjeni uçinit che više u jednu godinu, neg u dvi zlo uzdignuti.

43. Ako budeš štedit i radit, imat cheš bèrzo i gnoja i gazet i xita i bit cheš brez brige.

44. Proxdèrlci, vinoxderci i dangubnjaci ne kupe nikad dobre lětine.

Meštar Jakov.

XIVOTOPISJE.

P. Kanavelich i B. Kasich.

Prem da ljudima, koji su bili izvèrsni na ovomu světu ili cich višine pameti i obilnosti naukah, ili cich hrabrenih dělah, ili napokon cich razvijanja oçitih i posobnih krěpostih, nije potrěba ine pohvale izvan one, koja slobodno njima slědi iz njihovih slavnih tvorenjah, ništa ne manje s ovim se ne ukida naša duxnost, po kojoj ímamo ih çastiti i poštovati ne samo doklem su u xivotu, nu još više xivu uzdèrxati njihovu uzpomenu po smèrti. Što, ako i ništa ne prudi njihovom dostojanstvu, s druge strane veoma jest koristno unucim, buduchi da çudnovito raspaljuje naša sèrca u naslědjenju krěpostnih dělovanjah. Nutkan od same ove svèrhe, dèrxim, da che biti stvar podobna, prikazati — ali u kratko — xivot i děla Petra Kanavelicha, prevrědnoga pěsnika i Bartula Kasicha, premudroga spisatelja, kojih sama imena dosti su za preporuçiti se.

„ Gli egregi lavori del genio dell' uomo non saranno mai giustamente stimati da chi guarda il genio diviso dall'uomo o l'uomo dalle fortune della vita e dei tempi. “

Foscolo, Comm. sulla Div. Com.

A.) Petar Kanavelich rodi se u Korçuli od çastne i poštene kuche u poçetku sesnaestog věka. Dětetom pokazà vech kakvim çověkom imadiaše narasti. Buduchi sveršio u svojoj kuchi nauke obiçajne u ono vrěme, otide u Dubrovnik, gdino onda više neg igda razviahu se krěposti i skup vrědnih muxevah nastojaše u nauçenju svakih znanostih. Uz to dao se je na krasnu knjixevnost, a koliko pak u njoj je věšt bio, javno nam svědokuju njegova děla. I toliko bilo mu je navlaštito pěsniçtvo na sèrcu, da za bolje okoristiti se, oxenì se s jednom Dubrovkinjom, i tako stisnù srodstvo i priateljstvo s najpoglavitima obitělima onoga grada. Trajaše vechi dio svoga xivota u Dubrovniku u druxtvu prevrědnih pěsnikah i pisateljah. Umro je, veoma poxaljen od sviuh, na svèrhi šesnaestog věka (1690), ostavljajuchi za sobom ime neumèrlo.

Njegova priroda bi praviçnost, odkle sgodi se, da on nepraštjaše nikomu; ali kroz to dobavio si je nepriateljah, i to ne samo suvrěmenih nego i potlašnjih. I Otac I. Appendini zakidivao ga je, govorechi, da on doisto nebiše veli pěsnik. Poznavaše podpuno jezik slovinski, diaçki i talianski. Ostavi mnoge spise za sobom, od kojih nechu imenovati nego samo ilirske. Najpoglavitii iz medju njih jesu:

a) Xivot S. Ivana Ursina, Biskupa Trogirskoga. Ova knjiga, razděljena na 20 pěvanjah, s velikom pomnjom se çuva u kuchi Jerolima Arneri-a, vrědnoga muxa u Korçuli. Nije još bila data na světlo, ali biti che s vrěmenom (oh da Bog dà, da se sloximo samo s zagorcima u pravopisu), po trudu I. K. slušatelja bogoslovja, moga pobratima i mladicha velikih ufanjah. Rekao bi da je hotio Petar u ovoj knjizi pokazati podobnost našega jezika za izdělati najglavnii stvor pěsniçki.

b) Preveo je iz italianskoga ruštano tvorenje pod naslovom „ *Věran Pastir* “ sloxeno po Ivanu Kèrstit. Guerini-u. I ovdě neredno kaxe D. Fabianich, da ovo prenosenje bi pèrvo, buduchi da jedan věk prie F. Zukari biše preveo ovo dělo s velikom pohvalom svojih domorodacah. (F. Append. knj. 2 str. 225 i 250). Bì ovo tvorenje ogovoreno u prikazi u Dubrovniku god. 1684 od druxine *Nedobitnih.*

c) Upisao je pěsanku svèrhu trešnje — koja sgodì se u Dubrovniku — i bì utiskana, plodenje doisto bolje od onih, koja su bila izdata na světlo svèrhu ovog dogadjaja po N. Boni i B. Betteri.

d) Sloxio je sinxalovnu svèrhu muke Isukèrstove, koja bi prikazana u Korçuli god. 1663.

d) Donajpotle ostaje nam još ne mali smotak neodkrivenih razliçnih pěsnih, i medju ovim navlaštito jedna s naslovom „ Ljubav obratjena u omrazu “ ali ne u pozdrav, kako hoche O. D. Fabianich; oda svèrhu oslobodjenja Beça od Turçinah; oda u pohvalu kralja Poljskoga I. Sobieskog, koja toliko bi povoljna ovomu kralju, da mu prikazaše zadovoljnost svoju u listu, koga mu poslà; oda Fulvia Festi-a, koju je prenio iz diaçkog jezika, pokaxujuchi tako svoju vrědnost i moch slovinskoga naręçja; najskoli nadpisi iliti kratke pěsmice, sladko zaçinjene i smihom osoljene.

Evo kakono svèrhu Kanavelicha bi izvedene pravdosudje u nadometku Novinah Zadarskih god. 1836. 99. „ *Non potè però uscir libero nello scrivere dal contaggio del Marini, usando accedenti metafore e sperticate iperboli* “. Oštro osudjenje!

Opèrt i skaziv u opisivanju, prost i sèrçan u povědanju, naš pěsnik, po momu sudu, osobito se odlikuje prostochóm jezika, pazivim stihotvorjem i šarovitim govorenjem! I da je to tako evo něšto malo izvodim iz knjige pod naslovom. „ *Věran Pastir* “.

Svèrha pèrvoga çina.

Tebe, koji vèrh udesa
I vèrh sitnih zvězdah stojiš,
Koji zemlju i Nebesa
Boxanstvenim znanjem gojiš,

Tebe molim, ti uçini
Svèrhu našem zlom porazu,
Draxjem mirom ter sjedini
Udes, ljubav i omrazu;

Věçnjom mochi tvom od zgara,
Kako çajko nas ljuveni,
Çin da plamom led izgara,
A plam bude led studeni.

Ter tko ima uxivati,
Da ne běxi neg da ljubi,
A ko ima svej běxati,
Neka ljubjech dni ne gubi.

Nedaj s htěnja inostrana,
Ludo i lěpo kê pazi se,
Da nam milos obechana
Taç nesvěsno ugrabi se.
Nu tko moxe jošte znati,
Što nesrechom mi zovemo,
U srechu se nami obrati,
I veseli ostanemo.
Moch od znanja çověçkoga
Na visoko ne uzlazi,
A vidjenja umèrloga
Pogled sunce věk ne pazi.
(slědit che) **S. Ljubich.**

DOGODOVŠTINA.

Sgodopisje slavnog vojevanja naroda Dalmatinskoga.

(Produxenje i konac.)

Nebi se moglo zadovoljno nikad izkazati u kakvoj cěni i u svako vrěme bila je dèrxana vojska Dalmatinska kod rimskih cesarah radi hrabrena i okretna njezinog vojevanja, radi spravne i sèrdçene sluxbe njezine i podloxtva věrnoga, štono se u drugom narodu çestokrat xeli i traxi. Svedjer ova naša vojska, desno krilo rimske slave, bila je poštovana u svakoj njezinoj sluxbi, i nadarena poglavitom çastju i zapovědma u svih vojnih prigodah, koliko u iztoçnomu, toliko u zapadnjemu cesarstvu. Koja je ikad druga dèrxava, izvan naše Dalmacie, toliko izabrano konjištvo obiçavala rimnjaninim slati, koi je skalin i red još u višem poštenju vojske: paçe rimnjani isti obiçavahu za najviše sakupljati i izabirati ove naše Dalmatinske vitezove, kao najspodobnii narod za silna vojevanja spravan i uvěxban, štono se lasno moxe doznati iz knjige „*Notitia dignitatum omnium tam civilium, quam militarium in partibus orientis et occidentis.*“, — gděno gradobrane *(Presidio, Guarnigione)* konjikah dalmatinskih nahode se da biahu postavljene u razliçitih gradovih jednoga i drugog rimskog cesarstva, kao jedini stup i štit njegova pouzdanja. — I sasvim da Dalmacia potla razděljenja spadaše na zapadnje cesarstvo, ništanemanje ona davaše, kako reko, mnoge çete svojih konjikah za obranu i drugim dèrxavam i gradovim iztoçnog cesarstva. —

Ovakih bo ljudih snaxnih i hrabrenih vitezovah dodavaše naša Dalmacia prošastih věkovah rimskoj vojnici, kojih vrědna sluxba i krěpostna vojevanja bila su svedjer i jesu u zaměri kod sviju narodah. Niti se isto pak od ovakih junaçkih dělovanjah naših starih razlikuju sadašnji Dalmatinci, kojih iskra domorodne vatrenosti u njihovih pèrsih neche se nikad iztèrnut, — dali svedjer biti che spravna za proslaviti ime svojih pradědah i njihova slavna vojevanja potvèrditi; — izvan što su jur sviju dobah gusle i tambure pripěvale i proslavile naše vitezove i njihova golema junaçtva vech cělu světu izjavile. —

A što bi se ikad moglo rechi više od spravne sluxbe u vojevanju i věrnosti vojske Dalmatinske pod mletçanim, koji su ju dèrxali u velikoj cěni, i koja je svedjer bila snaga njihova vojniçtva i podpir *prevedroga* *) mletaçkoga samovladanja. Od Dalmatinske vojnice nijednu drugu spravniu nisu imali mletçani, ni bolje uvěxbanu u vojniçkih upravah; — niti su imali koju snaxniu ni věrniu, u koju bi se mogli vechma pouzdati, bilo u boju, ili u miru, nego što je bila vojska Dalmatinska. Xivucha sgodopisja potvèrdjuju ovu istinu, nit ju ikakva zloba tekuchih vrěmenah moxe zamraçit. — Poznato bo je kako reçeni mletçani rad věrnosti presnaxnog ovoga Dalmatinskog naroda biahu obiçajni toliko krat njeg izabirati za Poglavarske i polaçe duxdeve dvorevnike, *(Prætorianas, et Palatinas cohortes* **) u kojih dèrxahu stavno pouzdanje; radi çesa njih pristavljahu za poštenje i za obranu za dvorne straxbenike i çuvaoce. —

Zar u nijednomu drugomu dogadjaju ovaj narod Dalmatinski ne çini vechma poznat svoju hrabrenost i sèrdce junaçko, nego onda kad bi na Turke, kèrštjanskog imena gèrdine neprijatelje,

(* *Prevedri* — Serenissimo *(titolo di gran Principe)*. — Ovaj narok obiçajno pristoji se velikim poglavicam. Jeda li komu još moxe prilechi, sudio bi da bi bilo savišno reçeno. Kad bi hotio koga s tim nakadit, poboja bi se da me neprikori „ Ala pobro lěpa tamnjana, ako je i tudji. “

(** *Prætor* pro administranda Provincia admittebatur. — *Palatinis militibus* custodia Palatii committebatur.

imali udriti. Oni, kako i njihovi stari, imadu u pèrsih něku naravnu, nek mi je prosto rechi, zlobu; i zaisto da jih staria vlast, kojoj su tiho podloxni, nezaustavlja, nije moguche kazat koliko bi oni Turke popadali i razganjali. -- Kakvu su pomnju i razbor ulagale iste mletaçke vlasti za uzdèrxati ove vatrene krajišnike u miru, i njih odvrachali sa sladkim nutkovanjim i strahom za nepotaknut kakav rat s Turcim, koi bi se lasno mogao porodit u ovakih prigodah. Něsu doisto mletçani nikad snaxniih i valjaniih vojnikah imali od Dalmatinacah, kojih bi se Turci više strašili i predali, — i od kojih su višu štetu primili. Radi çesa u vrěme onog ognjevitog rata na poçetku prošastog věka, kadno posli u drugih dèrxavah nehodjahu posve dobro, — sama Dalmacia, sasvim da biaše i ona u velikoj jezivosti, u krěpost kèršnih i vrědnih njezinih stanovnikah, ne samo da se hrabreno biaše turskoj sili odapèrla i çitava ostala; dali još vechma bì ona razpruxena i novim pokrajinam nadodata, — buduchi se mletaçko kraljestvo pruxilo çak dalje prěko turskih mejašah i ušlo zakonito u — posědovanje svoga novog zadobitja, — u komu stanju još i dan današnji nahodi se pod çestitim podloxtvom *Slavnog Dvora Austrianskoga.*

Dèrxim, da mi neche nitko zaměriti što chu rechi, da je, to jest Dalmacia, postavljena kao za jednu *obalu* iliti tvèrdjavu talianskih dèrxavah i slědechim naçinom sěvernih stranah suprot nasèrtanju turske naglosti, koja çuva stavno i brani od ovih zlobnih neprijateljah svetu cèrkvu, i njezinu věru u cěloj svojoj neoskvèrnjenosti. — U kolikim i kakvim okolovinam moglo bi se dokazat, što su bili Dalmatinci i s kakvom su vatrenostju vojevali, sad pod jednim sad pod drugim barjakom, i koju su slavu oni zadobivali po suhu i po moru, — i u svako vrěme. — Xive su još ove pohvalne uzpomene i biti che do konca světa, niti je trěba prizvati k ovomu druga posvědoçenja; jerbo se znade što su Dalmatinci bili i kod domovine i izvan nje; i koli-ka su i kakva slavodobitja s pèrsim svedjer spravnim i otvorenim prěd svim vilajetom odnosili i slavodobitje po svukud njih je pratilo.

Njihovo slavno ime, kao najsnaxniih vojnikah, çuje se pohvalno glasiti po svih sěvernih stranah, i izvan kud su prolazili u vojevanju. Po svuda sam jih çuo spominjat, i na stotine putah, i još stolno (ex cathedra) „*Dalmatæ sunt præclari milites, et fortissima quidem natio*... --- *imo intrepidi bellatores* “... U sveuçilištu Lipskomu, gdě po naměri jednom ujdo s drugom, gosp. *Profes. Swobodom*, çuo sam javno nazivljati, govorechi od vojevanja stanovnikah Dalmatinskih, od onoga uçitelja pověsti opchenske (Storia Universale)... „*Regio Dalmatica fortium virorum admodum ferax*... *Herculiani homines* (Dalmatæ) *jure merito appellandi sunt*... *Hercules ipse videtur ibidem cunas habuisse*... “ *)

Ovo nije, çini mi se, ništa çudo reçeno, buduchi da se vèrlo dobro poznaje, da je Dalmacia svedjer bila gnjězdo strašnih junakah, --- i da su njezini stanovnici u svako vrěme znali osvětlat svoju majku otaçbinu i s maçem i s kèrvlju, i pozatim i svu slavjansku bratju.

Eh koliko bi i na dan današnji bili spravni ovi věrni sinovi, kad bi jih opchenska korist pozvala, podloxili dragovoljno svoja junaçka ramena pod opravu i oruxje vojniçkog imena, — i sèrdçeno pod krilim Orla Austrianskog vojevali s jednakom hrabrenostju i věrnostju kako i vavěk! Kolika mladex brezposlena ove naše dèrxave hlepi pribrojit se cesarskoj vojnici i xeli stignuti ime glasovito njezina vojnika!!! — Bog bi dao da njihovo uhvanje dostigne xudjenu svèrhu!

Vèrdoljak Imochanin.

(* Jeli se ovaj snaxni çověk u ovih naših stranah rodio nije li, ovdě nije město ovo istraxivat. Znade bo se po Diodoru i drugim, da potla neg se je on vratio iz Spagne, iz Galie i iz Talie, biaše došao u Epir, sadašnju *Albaniu*, godine 1237 prie došastja Isusova. — Jeli salazio u Dalmaciu (sasvim da ovo ime toga vrěmena nije nosila pri sebi) to sada netraxim. Dali Hilo Herkulov sin, po svědoçanstvu Apolonia, brez svake sumnje bio je poslan od otca u Korçulu od Dalmacie na izvisne nauke, što se bistro vidi iz slědechih rěçih spomenutoga pisaoca: „*Porro Hillus, gravi admodum severaque disciplina... in Phæcia, sive in insula Corcyra educabatus.* “ — Sad od ovoga Hila porodili su se *Hyllini*, od kojih prozvaše se *Illyrici*, narod Slavno-Ilirski, koi je u ista doba i Dalmatinski. — Ovaj bo narod, *(Illyrii primogenii ac proprii)* u svom poçetku, najprie postavi svoje stanovanje medju mejašim od *Neretve i Drine*. Sada dakle po traku, iliti po korěnu ovog rodstva, razloxno se moxe zvati Dalmatinski narod „ *Gens Herculiana* “, a Dalmatinska dèrxava „ *Tellus Martia.* “

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 17. II. GODINA

NA 28 TRAVNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIÇTVO.

PĔSAN

M.P. Svešteniku **P. Antunu Kazali-u.**

Dovèršivšemu tĕk Besĕdah duhovnih u Pèrvostolnoj Dubrovaçkoj Cèrkvi

korizme 1845.

Ona istina, Boga iz usti'
Kâ k svĕtu je priletĕla,
Boxanstveni glas ne spusti,
Nit se 'e odkriti ljudim htĕla,
Neg Sinai-a na proboru
Çekala je pèrvu Zoru.

Zora sĕknu, nu nemila
Opaçina svôm hitrosti
Nje je zdraku prikrit htila
Mèrklim krilim nevĕrnosti,
Dok se istina svôm u slavi
Na Golgote bèrdu objavi.

Skup zapanjen protivnika',
U slĕpilu zbušen svomu,
Krix ugleda ter zavika:
Bogu slava neumèrlomu,
Ki u jaganca kèrvi oplaka
Hudog svĕta dĕla opaka!

Od tad ona preveliku
Svĕtlost dĕlit ni' prestala,
Od tad Boga Namĕsniku
Svoja oruxja jest predala,
I sèrce nam vlada sama
Brez predanja, sumnje i srama.

Ne çudim se, mili brate,
Da nje obujmen ti svĕtlosti,
Sve naçine domišljate
Pridruxivaš tvôm krĕposti,
Za njoj Otar stavno uspeti
Nami u sèrcu i u pameti.

Otar oni svĕtal dosti,
Uma tvoga kog' bistrina
Resi rĕçih svôm jakosti
I s dubokim naucima,
Tak od Duha preuzeta
Naša pamet k nebu oblĕta.

Slĕdi, **Antune**, put svĕtlosti,
Istina te po kom vodi,
Nit ti u temu budi dosti
Hvala svĕta, ka zahodi;
Hvala i plata jer çovĕka
Kod istine samo çeka.

U Dubrovniku na 20. Oxujka 1845.

A. Kaznaçich.

PROLĚTNA PĚSMA.

Prolětje evo nami se javlja,
Nebo se çisti, zemlja ponavlja;
Větarce toplo duva kroz hvoje,
Duva i šalje duhove svoje:
Budit sěmenje, pupove ganut,
Mirisom sladkim cvětke nadahnut,
Travu uresit zelenim resim,
Lepira dignut s praha k nebesim.

Prolětje evo nami se javlja,
Narod se çisti, krěpko ozdravlja;
Sèrce mu toplo igra i poje,
Poje i šalje pěsmice svoje:
Budit chutjenja, k narodu ganut,
Narodnom slasti xelje nadahnut,
Misli uresit narodnim resim,
Narodnost dignut s praha k nebesim.

Sunašce blago, blaxenog zvanja,
Malo po malo magle razganja;
Sněga vech nema, led se raztaplje,
Svud u potocih xive su kaplje.
Rosa poçimlje padat na njive,
Rosulje svuda proniçu gljive.
Prolětje evo nami se javlja,
Nebo se çisti, zemlja ponavlja.

Bratinska sloga, blaxenog zvanja,
Malo po malo smutnje razganja,
Omraze nema, gnjěv se raztaplje,
Svuda u kèrvi xive su kaplje.
Ljubav poçimlje vladat nad svima,
Ljubicah bratskih svuda vech ima.
Prolětje evo nami se javlja,
Narod se çisti, krěpko ozdravlja.

P. Preradovich.

KNJIXESTVO.

S lěpim tiskom Papasch'a tiskara Lloyd'a austrianskoga u Tèrstu, izajdè skoro na světlost tvorje vèrloga umnika i nauçitelja sěmeništa Biskupskoga u Splětu *D. Frane Karare*, narešeno s prelěpim urezom (incisione) prilikujuchim glasovitu cèrkvu i prostor splětskoga grada, komu je naslov:

CHIESA DI SPALATO
UN TEMPO SALONITANA.

Svèrha domorodna ovoga, radi drugih knjixevnih tvorah, poznana sveštenika, jest zadobiti, navlasstito protiva O. Frani Appendini-u, blaxene kod nas uzpomene, da je Splětska a ne Dubrovaçka Cèrkva, odmah iza poraze Solina, nastala u svoj rimskoj Dalmacii pèrvostolna, i da je od onoga doba, to jest od sedmoga věka tja do naših vrěmenah takova biti naprědovala.

Ova se knjiga u dva děla rastavlja: u pèrvom dělu iza kratka razloxenja jeli se pèrvostolje pristojalo Splětu ili Dubrovniku, naslanja Karara svoju sgradju na dva stavna temelja: na svědoçanstvo (autorità) i na obiçajnost (consuetudine). Kaxe u pèrvomu da svi, malo da ne jednokupno, sgodopisaoci poznaju i zovu Salonitanskom i pèrvostolnom Splětsku Cèrkvu; potvèrdjuje u drugome da je ova Cèrkva vazda sebe istu za takvu poznala i podněla u oçitovanju svoje vlasti. Nu buduchi da bi bila izišla prem mledna njegova potvèrda, kad bi bio samo izveo svědočanstva věk po věk, kako narav iziskuje oblastih (di diritti), od kojih se sbori, on u hitrosti svoje pameti izvodi u kolo jednoga po jednoga naše sgodopisaoce, kojih se sluxi, kupi ih na věche, svakoga na svoje město postavlja, njihovu tegotu i vèrlost, a i slabosti odkriva i daje svakomu pravedno, što mu se pristoji; bilěg oçiti, da ovaj naš pisaoc, nije bèrxe bolje iskušao i razvidio svoja potvèrdjenja, i da za sastaviti ovo svoje pismo, nije imao malo praha progutnuti davnih listospremah (archivii.) U drugomu pak dělu, pada razabranje (critica) njegovo svèrhu istinitosti Appendinova sgodopisja, a osobito svèrhu Skendera dubrovaçkoga pèrvostolja, svèrhu knjige (Bolla) S. Otca Pape Zakarie, koju çini viděti nezakonitu i laxnotvornu (apocrifa) na taj naçin, da ti ne ostaje drugo xeliti. Neka ti ovo, o vèrla naša mladexi, za da vidiš, da nije još bez plache polětak u polje našega sgodopisja.

I. Zafron.

XIVOTOPISJE.

P. Kanavelich i B. Kasich.

(Produxenje i konac.)

„ Deo carus est is, qui et Deum amat et scientia est præditus, quique et contemplativam habet virtutem et activam; alteram quidem vetut animam, alteram vero tamquam corpus. “

S. Isidoro Palusiota.

B.) **Bartul Kasich** rodio se je u Pagu god. 1575. Razglasio se je navlaštito çich tvorenjah, koja je spisao slovinskimi besědama, i uçinio se zasluxenikom ovog jezika sakupljuchi rěçi, iliti u neimanju sloxechi ih po sebi, ali s hitrom pameti i s tankim razsudjenjem. Zato bì nepravo zakidivan od někih zagoracah, koji su ga prozvali imenom štetitelja našega narěçja i kovaçom rěçih izprie nepoznanih. Ali za rechi pravo, on nikada nije tvorio nijednu rěç bez da je vidio, da je neima u našem jeziku i da je svakojako potrěbna. Za çich çesa uhitili su se bili, nije vele godinah, slavnog spisatelja *Cesaroti-a* njegovi nepriatelji u Italii; ali su imali prie promotriti da, i ako izvèrstni kipi prime se tog posla, njima je to dopušteno, a poslědni ne imaju pravo u takvom dělu naslědovati ih, zašto u rukah někih jest prudno, ali ako svakomu to bi bilo dopušteno, onda u malo doba ponovila bi se smutnja babilonska.

Obukavši daklem Bartul haljinu Druxbe Isusove god. 1595, odè u Italiu, bogat svakim naukom, gděno pokazà se izvèrstan umom, spoznanstvim, i redovniçkih duxnostih bridkim izpunjenjem. Zato bì s velikim ufanjem poslan u Tursku za napirati u obratjenju onog puka na věru Isukèrstovu. Nemore se izrechi, s kolikom dragostju i s kojim veseljem on se je primio ovoga duhovnoga posla. Njegova jedina zabava i njegovo jedino nastojanje biše propověđati rěç boxju, nagovarati pogane i poluvěrce, svrachati ih s zla puta i poticati ih na pokoru i na ljubav boxju. Al i ovdě sve što bi mu ostalo vrěmena iza izpunjenja duxnostih, to bi ulagao u štivenje knjigah svetih Otacah i Tomaçiteljah pisma svetoga, kakono nas oçito uvěravaju njegova tvorenja. Buduchi daklem obhodio tretjinu one zemlje, poznà Dubrovçane tèrgovce, i bì veliki njihov priatelj. Ovi uçinili su utiskati svojim troškom několiko njegovih sloxenjah pisanih s bistrim jezikom, i izvedenih u slovniku Ardelia Dellabelle

Medju tvorenjim, koja je sloxio ovaj neumorni i bogoljubni otac za svoj razgovor duhovni i za nauk i zabavu svoga naroda, malo ne svim utiskanim, nadilaze svaku pohvalu:

a.) Prevod 50 pěsamah Davidovih u stihotvorju slovinskomu, prikazane svojoj materi i utištene u Rimu godine 1634. Çini mi se da ovaj prevod, pun lěpote i plemenitoga slaganja, i gděno je hotio popěvati izvèrsnosti Boxje i staviti pred oçi svomu narodu njegovo moguchstvo, premudrost, dobrotu i sèrxbu, jest najglavnie dělo njegovoga duha i uma, i u niçemu ne uklanja se, ako ne nadhodi, prevode A. Vitalicha i Ignjatia Gjorgjicha.

b.) Prevod knjige Tome od Kempisa, utiskan u Rimu god. 1641. — knjigah i Vandjeljah za svetkovine u godištu utisk. u Rimu god. 1641 — sluxebnika rimskoga utisk. u R. g. 1640. — kratkopisa nauka kèrstjanskoga sloxenoga po Belarminu utisk. u R. g. 1633.—

c.) Xivot Gospodina Našega Isukèrsta i Blaxene Bogorodice, utisk. u R. g. 1638. — Xivoti 25 Děvicah, utisk. u R. g. 1625 — Ogledalo S. Izpovědi i Priçestjenja, utisk. u R. g. 1631. Xivot S. Ignatia utisk. u R. g. 1623 — Xivot S. Frane Saveria, utisk. u R. g. 1638 — Svetodajnik Penitenciru Apostolskomu, utisk. u Rimu. Sgodopisje Loreta utisk. u R. 1617. — Xivot Ratio meditationis et orationis mentalis. — Ako se pozru ove knjige od strane sadèrxaja, najti che se pune mirisa duhovnoga i tako da nemogu ne ukrěpiti i ne ganuti grěšnika na pokoru i ljubav Isukèrsta našega spasitelja.

d.) Slovstvo slovinsko. Poznaje on u ovomu dělu, da nije imao koga se dèrxati, buduchi da do onoga doba nitko se nije o tomu bavio. Evo kako ga za to slavi O. I. Appendini „ *Non può dunque il Cassio abbastanza encomiarsi per avere il primo distinte e ornate, dirò così, le declinazioni dei nomi e le congiugazioni dei verbi illirici, e di avere quà e là, assai digiunamente per altro, data qualche regola sulle varie parti del discorso.* “

e.) Najskoli preobrachenje svetoga pisma tja do dělah Apostolskih, jošter ne utiskano, ali s velikom pomnjom uzdèrxano. Ovdě javno se mora upaziti izhitrena pamet našega spisatelja

i višinu njegovu u umstvu Bogoslovja i različnih jezikah.

U 70. godištu svoga xivota upisà diački svoj xivot, koi nije još bio utiskan. Bì odabran napokon za opata i predsěditelja svoje skupštine u Dubrovniku, gděno izvèrstnim razborom podnì se, i potle za penitencira u Loretu i u S. Petru u Rimu. Umro je godine 1650.

Okušaj, dobrostivni štioçe, ovo slědeche, izvadjeno iz knjige pod naslovom „ xivot Gosp. našega Isukèrsta. " Evo kako nam pravi porodjenje Isusovo:

„ Prosinca měseca bivši došla u Betlem B. Děvica s predragim svojim zaručnikom po zlih godinah po dugomu putu i s velikim trudom u veliku uboxtvu, nenajde ni tko bi ju primio u kuchu, ni gdě bi u pokrivenu prenochila. Grad biaše malahan, a mnoxtvo se biše od puka radi zapovědi Cesarova preveliko nakupilo, sve kuche bihu pune. Tako bì potrěbno da pojde u jednu spilu i konjušnicu izvan grada blizu mira, koi biše sagradjen na jednoj glavici uz brěg, koi je od strane sunca istoka, gdě biše ova spila ili pechina, u koju se pastiri i xivine skrivahu od zle godine. "

„ U ovu polaçu uleže Kraljica od Angjelah, spravna njoj od poçetka světa; ovo město podnixeno, priprosto i xivinsko obrao jest, da se u njemu rodi oni, koi vas ovi svět dèrxi naslonjen na tri pèrsti, i koga obhititi neuzmogu, ni sva zemlja, ni ista nebesa, paçek ni nijedna stvar stvorena: neka se çovik (poznavši priprosto bitje svoje) podnixi i poznade jednom da je putnik i prognan u ovu dolinu od suzah, gdě najlěpša, najsvětlija, najcěnjenija stvar ni' drugo nego jedna konjušnica xivinska, ako nju prilikovati hochemo s dvori nebeskimi i s onimi věçnimi prebivališti, za koja jest bio stvoren çověk od Boga.

„ Biše vech ponocha, i poçivahu sve stvari u mirnu muçanju, a nebesa rosechi medom i slatkostju i vas svět çekajuchi xudjenoga svih narodah, pozna preçista Děvica, da se priblixaše ças i hip od svoga svetoga porodjenja, ter se uzdvignuvši u jedno previšnje razmišljanje od onoga otajstva presvetoga, i uxexena ljubvenim i slatkim poxudjenjem, da vidi preblagoslovljenoga sina svoga, poçe poxudom i predubokim podnixenjem prositi od previšnjega Otca, da buduchi nju uçinio dostojnu mater svoga predragoga sina, da joj jošter dade milost poroditi ga i oçitovati ga svemu světu. I nahodechi se uzvišena sva u tomu razmišljanju i u takovoj poxudi, bez potrěbe od primalje, bez bolesti, bez tuge, bez oskvèrnosti ili uvrědjenja děviçanske svoje čistoche, vidi na zemlj pred sobom lěpšega i světljega od istoga sunca, jedinoga sina svoga, koi biše izišao iz nje utroba, dobro istino svega světa, dětichak malahan i Bog věçni, dèrhtaše on od zime i poçinjaše vech suzicami çiniti dělo od odkupljenja i plakati krivine naše mukami svojimi."

„ Nemoxe se ni rěçmi izrechi, ni çověçanskim poznanstvom dohititi neizreçeno veselje, koje ochutila jest u oni ças presveta Bogorodica, i zaçudjenje i zabušenje i snebivanje, koje u njoj uzrokovà, pogledati toliko potištena i snixena onoga, koga ona poznaše, da je Bog istini od světa satvoritelj.

„ Pokloni se njemu kakono Bogu i poçita ga, kakono svoga gospodina, pak ga poçe kakono sina svoga çělivati, gèrliti i priblixati k pèrsim coveçanskim svojim. Povì ga onimi siromaškimi zaisto, ali çistimi i mekimi pelenicami, koje za to biše doněla sobom. A jere u onu dugu i studenu noch srěd zime, koja biše vèrla i xestoka, poloxì presvetoga děticha tako povita na jaslice? jere ne najde u onoj konjušnici město drugo ni bolje ni dostojnije, neka bi se slamicom ili sěnom i dihanjem vola i oslicha, koji se ondi nahodjahu, utaxila štogod sila one zime i vèrle studeni; tere se zajedno ispunì ono, što biše odavna prorokovao boxji prorok Isaia „ da pozna vol gospodara svoga i jaslice gospodina svoga " A siromah çověk ne stidi se ni zasramljuje, da ne pozna i ne sluxi onoga, koga poznaju i sluxe xivinice. "

S. Ljubich.

POLJODĚLSTVO.

Uprave za zemljotexanje,

poklonjene texacim svoga naroda Dalmatinskoga.

(Produxenje.)

Netom zelja poçmu izlaziti iz zemlje potrěbito je polagašno ji zalěvati, ako je po çemu vèrtao po naravi sušan, za da nebi plod koi je izniknuo uvehnuo radi suše, i time se iztèrnulo. —

Voda najbolja je iz rěkah za zalěvati vèrtle; ili potoçna tekice mlakušna. Gdě pak neima ovizih sluxit che ona iz bunarah, ili iz kakva drugoga studenca, — koju je od potrěbe izcèrpati još iz jutra, izlivši ju u kakav sud za tu svèrhu pripravljen, za da umre u njoj studen po putu sunçenih zdrakah, jerbo voda mèrzla, po svědoçanstvu mudrih texakah, veoma škodi svakoj vèrsti posadah. — Vrěme pak najspodobnie zalěvati zelja i sve ostale travke jest veçerom i jutrom na vrěme; dali je još koristnie prěd veçer, jerbo ona stixu višu hranu tog vrěmena. Nije se bojat, da che njima mlakušna voda, radi sunçene vruchine nahuditi, po nijedan naçin.

Potla nego malo podrestu reçena zelja i objaçe potrěbito je oko njih po štogod okopavati, za da ostane zemlja malo pretresena i razhladjena; takojder za da se obtoçi voda odtle i omekša kud su noge potlaçile, — što je ne malo potrěbito.

Proçistjati, ili bolje rekši, rězat i strichi zelje i svaku drugu travku po isti naçin jeste çudo potrěbito onda, kad malo izreste; — i to za çiniti naduglje da uzdèrxi svoju zelen i da izajde lěpša i gustja; — takojder da bude stech po toj upravi ugodnii i sladji kus. — Na ovaj naçin lochike, kupus, rěpa, rodakva, — mèrkve xute i cèrljene dixuchi jim listja i strixuchi, izrastu bolje i lěpše, — i svèrhu svega više objaçaju i budu krupnie i bolje se pouzdignu.

Zelja pak, koja su za varidbu najbolje izlazu kad su prěsadjena za dat im višu snagu i dovest ji na jaçi uzrest. — Ovo se çini kad vech izbace çeteri pet listichah na dvor, što se moxe u svaka doba godine çinit, samo nek je vrěme ovlaxno, presadivši ji u zemlju dobro uradjenu i pritilu brez ikakva k tomu gnjoja pristavljati. Ako li pak nije vrěme kiševito, od potrěbe je zalěvat ji, potla prěsadjenja.

Xilice iliti korenja od kupusa, kojemudrago vèrste, — takojder od blitve, od lochike, od xutnice kad se sade, od potrěbe je malo ji sa dna odrězat, buduchi da se bolje primaju; — i tako se sade svaka po vèrsti svojoj jedno od drugoga na dalje, za moch ji pozatim okopat kad je potrěba.

Spanjak i petrusin obiçajno ne ljube biti prěsadjivani, jerbo bi prie izginuli.

Cvětni kupus (cavolo fiore. — Orassica pompejana), i opcheno svaki drugi ljube pritilu i duboku zemlju i dobro uradjenu, — i baš kakvamudrago ona bila, jerbo se neboje leda. Dali kad zapoçme sněxiti, bit che dobro odrězati mu koren vèrhovni (gambo), ili valja ga pogrebat, — dali ne suprot suncu ili sěveru, opruxivši ga put zemlje; jerbo na ovaj naçin uzdèrxi se vèrlo dobro u svojoj pèrvašnjoj snagi, kog je od potrěbe çestje okopavati i podizati. — Podobno vrěme za njega prěsadjivati jest u lětu ili u jeseni kad je tiho i lěpo, i netom baci pet šest listichah.

Tko xeli imati *prokulicah* iliti kupusnih versih (broccolo — cyma) uz korizmu, imade ji sadit po za uštapu u měsecu kolovozu, a prěsadjivat na svèrhi rujna: samo xelit je da jim proklija pet šest listichah. — Onaj pak kupus, koi se sadi u svibnju, ili on bio usadjen u lipnju, u sèrpnju, u kolovozu, on che naresti golem za zime. Ali ga valja sadit u městih, gdě neima nikakve druge stvari posadjene. I koliko goděr bude kupus u rědje posadjen, toliko che viši izrasti; — a što je na blixe to che biti manji i kukavii.

Kad se opazi, da su prokulicam listja poblědila ili poxutila, zlamenje je da imadu potrěbu od vode: zaradi toga od potrěbe je dignuti jim ona listja xuta i pokvarena, koja bi ji mogla izkorenut: što uçinivši, ozeleni che nova listja i ukazati che puno lěpše obiliçje. Ovo se çini kad neima tute kakva potoçicha, ili druge sgodne vode za zalěvat ji. —

Ova vèrsta kupusa, takojder i kupus glavati, sije se dva put na godište, t.j. uz prolětje i u jeseni. — Isti je naçin za saditi ga, kako rekoh gori više, — i moxe se sijat na poçetku lěta, za imati ga u jeseni. — Njihovo sěme sakuplja se kad vech dobro uzdria i çini se izušit na suncu, koje se moxe uzdèrxati, ako se bude dobro uçuvat, za šest godinah.

Nut sad projdimo viděti još něšto na ponase svèrhu někih potrěbitih zeljah, od kojih sam poštogod naricio, koja imade opazit naš vèrtlar. On dakle moxe sijati:

Blitvu više putah, t. j. u prolětje, u lětu i u jeseni, za imat je lasno u korizmi. — U rětko se u nas nahodi, koliko sam mogao doznat, da blitvu presadjuju. — A zašto nebi se to çinilo i nastojalo? — Ona je jedno dobro zelje i zdravo. Nju osobito Splětska i Trogirska kaštila posěduju, i po svuda siju, — i zadosti dobiti iz nje vade, — kano u Igranih od Primorja Makarskoga rodakvu po svuda imadu, koju nazivlju zabatasto zelje; ter dosta je koristna i berichetna onom puku. *) Blitva uzdèrxi naš tèrbuh çist i lagan. — Kad ona zametne 5, 6 listichah moxe se presadjivat u pritilu zemlju, — i tako je uzkopavat višekrat i oçistjat, — jerbo ona posve plodi, sa svim da se rěxe i škopi u çesto. — Ona uvehne kadgod radi velike suše; ali tad je od potrěbe srězat je sve do zemlje, — i onda kadno je krupa potuçe, — i tada che pozatim tèrgnut kao pomamna. Njezino sěme od potrěbe je da dobro uzori; pak usušit ga na suncu; — i tako usušeno malo protuch i oçistit, ter mochi che za 4 godine uzpotrěbovat.

Spanjak, iliti špinac moxe se sijat dva put na godište, t. j. u rujnu i u listopadu za imati ga u korizmi: — takojder u veljaçi i u oxujku za da prispie na lěto. Dali je od potrěbe njegovo sěme dèrxat, prie neg se poçme sijat, u vodi dok god nepoçme klicat, — i tada ocědivši vodu, směšavši ga sa suhom zemljom, imade se sijat. — Dobro je Spanjak u vrěme leda i větarah pokriti slamom jerbo puno tèrpi. — Ovo zelje moxe biti u svakoj zemlji: samo nek je uradjena, i teke moçarna, — niti ga je potrěba uba ukopavat. Ali spanjak valja çistit i strichi çesto, — i tada raste çudo više. Njegovo sěme valja pustit da sazori; pak otuch ga i sluxi za dvě godine.

(slědit che.)

Vèrdoljak Imochanin.

*) Kad je Primorje pod araçom turskim stalo, samo Igrane biaše se njemu hrabreno odapèrlo, i turskoj sili dosta jada zadalo. Govori se, da u toj okolovini vitexki junak Zale hranio je svoje junake o samoj rodakvi su malo krušca više vrěmena, buduchi mu Turci po svuda zaprěçili pute, da nebi mogao od niklen hranu pribaviti. Uzdèrxi se još na nogu i dan današnji kula u Igranih i xive uzpomena věkovita Zale od Igrane.

TEXACIM.

Měsecu Svibnja nadat se je da bude:

Od 6. Svibnja (měna prěd poldne) do 14. istoga: Pomèrçanje sunca, koga chemo nazrěti malo. Ovaj sedmak biti che s pèrva lěp i blag; a potla vèrljiv i bèrxek vele kiševit i gromovit.

Od 14. Svibnja (pèrva polutina po poldnevu) do 21. istoga. Ovaj sedmak biti che priliçan prošastomu, a bèrxek malo bolji radi zraka više tiha i ugodna.

Od 21. Svibnja (uxba po veçernjoj) do 28. istoga. U ovomu sedmaku vruchina che naprědovati, dali se opet bojim, da bude vrěme vèrljivo. Na kraju větri, na moru zlogodine. Preporuçimo se Bogu!

Od 28. Svibnja (straxnja polutina u suncoistok) do 5. Lipnja. Ovaj sedmak biti che dosta dobar; dali che vrěme çesto preskakati s vruchine na studen, a sa studeni na vruchinu. — Za to pazite zdravlja.

Ovoga měseca trěba je:

Razkopavati vinograde, obrězati stabla, navèrchati masline, gdě je potrěba kopati sadove, plěti xita — pribavljati za svoju potrěbu sir i maslo — škopiti teoce — strichi ovce — tèrkljati stabliche i njihove omladke — razrediti krupnie mladice — vezati navèrnjke — obçešati stabla krušakah — oslobadjati naranççe, ako je vrěme meko.

Pripovědka.

Neki bogatac jednog ubogoga pitao je: *o çemu xivljaše.* Odgovori mu ubog: „to je upit koga ja imam vašemu gospodstvu upraviti: Vi bo imate o çem xiviti i preko vèrha; dali mene, koi neimam ništa, trěba je pitati: „od šta umirem“. — Tada bi vam ja uput odgovorio: *i od glada, od leda, od èrdje.... u skup — od svake nevolje!*

Svibanj.

Najpèrvo cvětje je ovo
Mladoga Svibnjopolja:
Primi ga, budi t' volja
Okitit njedra š njim.

Jelina vilom onda
Ne bi mi jošte, kadno

Poklonjah ja njih radno
Dubravskim Bogovim. *)

Bojat se nemoj, neka
Sèrde se gorski Bozi:
Neplaše mene rozi,
Ja sam na prětnje gluh.

Mnoxtvom duhovah strašnih
Znam da ti sèrce tèrne:
Dali tvoje oçi cèrne
Uzdèrxu viši duh!

Iz italianskoga (Vittorelli.)

Osmèrtnica

U nadometku novinah Zadarskih na broju 11. tu skoro bì izvedena, kano izvèrsito potaknutje za okrěpostiti, osmèrtnica parca **Marina Gazzari-a,** upisana s bistrom umotvornostju i pametnim smotrenjem po Gosp. G. M., kipu vele uvěxbanomu u blagoznanju uljudnih knjigah a zakononauka navlaštito,

Evo poklanjam *Zorí Dalmatinskoj*, ali u kratko, da ju izvede, za olakšati na taj naçin malo texinu xalosti, koja je upala u moje sèrce, çujuchi smèrt ovog moga vele vrědnoga domorodca.

Rodio se je daklem Marin god. 1780 u Hvaru. Još u dětinstvu izgubivši roditelje, bì uzet od presvětloga I. D. Stratika, onda Hvarskog Biskupa. Ovaj veledušni kip, taknut od boxje milosti i videchi, kano u ogledalu, neobiçajnu narav i vrědnost, kojom biše nadaren Marin još u cvětu mladosti, izruçio ga je kanoniku Marku Dobrošichu, mudromu muxu, koi (oj lěpe ti nam uspomene) prigerlio biše sluxbu boxju za mochi biti u ovomu stanju koristan ne samo sebi, vech bolje svomu iskèrnjemu. Buduchi sveršio nauke s velikom pomnjom i naprědkom, koji su se onih vrěmenah predavali tja do mudroljubje, stavio se je na nauçenju zakononauka pod věxbanjem gore reçenoga Gosp. G. M. Ni u to se zadèrxaše u naprědovanju nauçenja slobodnih knjigah, prudnih naukah i jezikah a navlaštito diaçkoga.

Gradsko vladanje, poznajuchi njegove krěposti i uměnje, netom je svoje nauke svèršio, za tajnika iliti pisaoca opchine hotělo ga je naměstiti. Ali malo potle, okolovine buduchi se proměnile i buduchi se još bolje njegove krěposti razvile, mnoga bila su mu pridata i glavna redovanja. Nu napokon primio se je parçenja, gděno njegova jedina zabava biaše neprestajno u sve i po svud posaditi mir i iskati korist iskèrnjega. Bì još u tolikoj ceni pred domorodcem, da su mu više putah poklisarstvo pouzdali, koje on je prepošteno i s dikom izpunjavao. Njegova duša, koja je vazda više uzdignuta k Bogu nego na zemlji xivěla, pošla je s ovog světa na 11 sěçnja 1845, ostavljajuchi za sobom dobro ime, koje ne umire.

S. Ljubich.

*) *Dubravski Bosi.* Hudóvěroi stari dèrxali su, da po dubravah stanuju něki bozi *Ljudokosci* (satyri — polu ljudi a polu koze) s rozim i s papcim. Još Ercegovske babe nisu prestale bajuchi, kako vile imadu kozie noge, ter jih radu sakriti od stida. A medju to, po gradovih, što su xenske noxice manje, to su dragocěnie.

S. I.

PLAÇ

NAD GROBOM

FERDINANDA GJAÇICHA

IZ LOVRANE,

Mladicha od dvaest i jedne godine, koi preminù u Zadru u krilu tetke svoje, na osvět sedmog travnja o. g. — iz duxne harnosti izkazan od njegovih sudrugovah.

Po srěd polja zelenoga,
U rumenom cvětu divni
Pomoli se pup ruxice.
I kad ljubko stane cvasti,
Blagi miris razsipati:
Dodje kosac — jao bezdušni!
Jednim mahom posěçe ga!
Što uçini o kèrvniçe?!
Bez rasudit, kolikim cheš
Mirno sèrce razcvěliti. —

U rumenom dobe cvětu
Ferdinando Gjaçich spuni
Dvaest pèrvu godinicu:
Kad nemila smèrti gorku
Zadadè mu smèrtnu ranu.
Ti probode sèrce *majci*
Udaljenoj u *Lovrani*,

Ugrabech joj sinka mila
Iz naruçja *chachka*, tetke,
Koja gorke roni suze
Za netjakom pokojniem;
Ti razcvěli sudrugove
Pokojnika, o nemila
Smèrti! dok u grudih naših
Svèrhu duha prochutimo;
Ti si nami ogledalo,
Svu lěpotu i svu radost
Svih mladichah ugrabila;
Ti se nehti okrenuti
Niti na plaç tuxne majke,
Nit cvilenje jadne tetke,
Niti molbe sudrugovah.
Znam o znadem, smèrti gorka,
Da to krivnja nije tvoja!
Vech je volja Previšnjega,
Komu *Ferde* biše draxi
Nego rodu i svim drugom.
Zato Boxe milostivi
Pokoj věçnji daruj njemu
I nebeska světlost věçnja
Da světila njemu vazda!

Propovědi gos. Druxevicha.

Po srěchnoj prigodi pride propovidati u Trogir u prošastu svetu çeterdeseticu fra Jerolim Druxevich od Reda S. Frane Namastira Viskoga.

Dugo bi bilo tko bi hotio izkazati sve naçine njegova plemenitoga propovědanja, zašto ne zna se jesu li bili izvèrsnii razlozi od govorenja, oli govorenje isto, bistro Dalmatinsko, oli naçin od prikazanja. Biaše njegovo propovidanje reçi Boxje i zakona kèrstjanskoga tako uredno, izvedeno i prikladno, da u sèrcu i pameti malih i velikih i svakoga slišaoca ostaše ukopano i utemeljeno.

Nije bilo slišaoca, koi se nebi smutio na prikazanje od grěhah i pomankanjah ljudske lukavosti i slaboche, i da se nebi na rěçi njegove na ças u sèrcu svome skrušio. Cèrkve nemogahu uzdèrxati mnoxtvo puka, koi bi se skupio za slušati ga, ne samo od grada dali i od blixjih selah i od kaštelah po sve vrěme propovědanje.

Kada dade na mali uzkèrs po obiçaju sveti blogoslov sakupljenu puku tolikom, na naçin, koi nije se nikada vidio u cèrkvi, proplaka od skrušenja malo i veliko, glas i xamor od puka u onoj smutnji od sèrca, neçujaše se nego vapiti i Boga moliti da on blagoslovi toliko vrědna redovnika, i da mu poděli dug xivot i zdravlje, za slavu svete cèrkve katoliçanske, i za opcheno dobro.

Što sam u sèrcu chutio to od sèrca i pišem istim naçinom koim govorim.

U Trogiru 3. Travnja 1845.

Antun Katalinich.

PRIPOVĚST.

Sin oběsen radi nepomnje materine.

Jedan sin u vrěme svoje mladosti bi osudjen za lupeštinu pustit dušu na vešalih. Ne daleko od věšalah upazi mater, ište dopuštenje rech joj jednu rěç na uho, i izprosi: dali buduch k njoj pristupio, na město besědit, lati je zubim za jedno uho i pregrize ga. Sinko nemili, reçe mu sudac, kako mogu si razsèrditi se pram onoj, koja ti dade xivot. Gospodine, odgovori onaj nesrěchni, to je ona, koja zançicu na vrat nataknù mi; jer da me bude šibala, kadno sam donosivao kuchi potrěbice, koje sam krao mojim souçenicim, bio bi se na vrěme podobrio, ali ona směhala se je, i uhrabrenila me tako, da sam se nasladjivao u zlochi. Ona daklen je uzrok, da zançicom o gèrlu visech xivot moje ostavljam.

(Iz talianskog.)

Na strani 126.

S lěve strane redak 2 i 17 na město *sesnaestog*. — Štij *sedamnaestog*.

J. A Kasnaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 18. | II. GODINA

NA 5 SVIBVNJA | 1 8 4 5.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedėljak. Godišnja mu je céna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSMIÇTVO.

GROB.

Çi je ovo grobich?
Tihi usamljeni,
I kèrst javorovi
I nasip studeni?
Polje ovo ravno
Krugom bez putovah?
Tko se ovdě razstà
Zemaljskim xivotom? —
Jeli Ture kleto
Nochnoj mi u tmini
Svèršilo ubojstvo,
Jel' opaku kèrvcu
Zlosèrdnu prolilo,
Ljuti bojak bijuch
Sa junakom hrabrim,
Slavnim graniçarom?
Il je neva mlada,
Lěpota seljanka,
Angjela mladenca
Na rukuh nijala,
Gorko oplakala
Skoru smèrt njegovu —
I pod vedrim nebom,
Na zelenu polju,
U rumenu cvětju
Rançe zakopala?
Nad studenom grobu
Pokraj groba toga
Grozni větar puše,
Mimo on prolazi,
Stabla, borje guli
I rumeno cvětje,
Větar s polja nosi
I zemljicu cèrnu.
Puši, větre, puši
Koliko ti drago,
Jer ti neprobudi
Tihi san u grobu!! —

S. D.

Srěcha nenadana.

PĚSAN

ANE VIDOVICHEVE.

Ala i Zorko.

Bělu knjigu svome věreniku
Ala piše jedinica u majke:
„ Ah presladka ti ljubavi moja,
Moja miso i sva radost moja!
Od kad si mi na vojnicu pošo
Da znaš koli ja nemirno xivem?
Kad ti dodje ova knjiga moja
Ter te nadje gdě se u boju biješ,
Ah spremi ju u hrabreno njedarce
Dokle sasvim ti nepriatelje
Ne odagneš i ne pobijediš,
Nek dobitju ona ti ne smeta,
Ter je çitaj kad cheš poçivati
I od bojah znoj si utirati.
Slušaj opet sada gorke muke
Koje mi ne davaju pokoja! —
Ah kroz ljubav jadna sèrca moga
Sad te vidim u pogibnih sgodah,
I od njih se paka izbaviti,
Sad ti vidim lice poblěditi,
Sad se opet xivo rumeniti.
Od çasnoga jeda ti problědiš,
Kad se hèrlo nepriateljim èrvaš,
Zarumeniš kad si dobitnikom.
Još te vidim (ne budi ti xao,

Jerbo s tiem na manje ne dodje
Krěpost tvoja toli plemenita)
Jaoh! te vidim — i sva treptim tadar
Ajmeh! meni — na zemljicu pasti,
Cèrnu zemlju s kèrvcom polěvati,
Kèrvcu tvoju cèrna zemlja pije,
Tako neda da je gazi itko.
I tu gdě se kèrv tvâ utoçila,
Odmah vidim busom od ruxinah
Da 'e vesela zemlja procavtila,
S tim ruxicam zemlja meni kaxe:
Dragi che se k tebi povratiti,
Budi mirna, ranjen veche nije.
Eto vidiš, eto çuješ kako
Neprestance rad tebe se strašim,
Neprestance na te mislim bděchi;
Tko bi mogo pak ti izkazati
Što, kad zaspem, sve od tebe snivam! —
Jeda kada s tobom ja se nadjem
Jeda više ne bi se zbudila!
U prošastnoj nochi, slušaj dragi,
Slušaj sada sve što mi se 'e snilo.
Pokraj mene jesi ti sědio,
S lèvom rukom tvojom me gèrlechi,
S desnom rukom svilnu si zastavu
U velikom veselju dèrxao,
Srěd zastave slika tvoja biše,
Okò slike sve drago kamenje,
Ali kako pram presvětloj luni
Světlost zvězdah potamni na nebu,
Tako prama světloj sliki tvojoj
Světlost dragog potamni kamenja.
Kada sam se u jutru zbudila,
Sama u sebi jesam promišljala:
Boxe mili! što che sve to rechi!
Kakve chu ti glase ja dobiti
Od ljubljenog, milog *Zorka* moga! "
Sve što piše pěvajuchi štije
Ala, i nezna tko je gleda i sluša;
Al joj blixe junak pristupiše,
Dolama ga svega zagèrnjuje,
Prozirnica obraz mu sakriva,
Vidi ga *Ala* i njemu govori:
„ Tko se meni sada prikaxuje,
Rec mi pravo, moj junaçe, tko si,
Kakve glase ti meni donosiš? "

Zorko.

„ *Ale*, znaj der, hoche da se xeni
Danas onaj, komu knjigu pišeš. "

Ala.

„ Tak ti Boga jeli to istina
Taka baš da tuga me popada?
Kam' mu ljuba, kam' nevěrnik moj?
Al što vidim! tko s' u tebi skriva!,
Z pod dolame kakvo odělo vidim!,
Z prozirnice kakvo lice sjaje!
Oh veselje moje! oh radosti!
Moj ljubljeni ti si... al ne smijem
Věrenikom tebe više zvati,
Kada si se drugoj uvèrio;
Al i ako ti i drugu děvojku,
Nechju ljubit ja drugoga momka,
U mom sèrcu hocheš ti lexati
I kad budu mene ukopati "

Zorko.

„ Umiri se draga, jel moguche
Da ja drugu na ovom světu ljubim?
Ti si u bojih krěpost meni dala,
U mom sèrcu svudjer si ti bila,
Ja od srěche više jur ne prosim,
Kad si eto sada ljuba moja! " —

DALMATINCIM

RODOLJUBITETJIM NUTKANJE

Stěpana Iviçevicha.

Teçe jurve druga godina, da izlazi na světlo naš knjixevni list „ **Zora Dalmatinska** " ali rekao bi, da još nije bila dosta poznata kod naših njegova došasta korist.

Çini mi se, da to izvire iz uzroka, što se još nije dobro utemeljila ni razbistrila *svèrha* njegova; ili što se misli od někih, da je ovo put kakvoj *malovrědnoj svèrhi*.

Vele něki, nauçni u talianskomu ili u drugomu jeziku pukah umětnih: „ Ovaj se list piše jezikom, s kojim, ako hocheš raztvoriti tvoje uměnje i znanje, dogadja se, da tko razumi jezik, ne razumi govorenje — a tko bi razumio govorenje, ne razumi jezik ". To je istina *prava* ali do *něklem*. Daklem? — Daklem zabacit ga — Nemojte bratjo! Pèrvo nego ga zabacimo, vidimo bili se u ovom polju mogla odgojiti kakva vochka, da donese plod koristan otaçbini, druxtvu i kraljestvu.

Ja velim i dèrxim stanovito, da po Zori

Dalmatinskoj moxe se uçiniti put, *kolovaz*, k plemenitoj i bogatoj svèrhi, i da u ovomu Listu moxe se izkèrçiti njiva za pèrve potrěbe ljudske; to jest „ *za kruh naš svakdanji.* "

Na dan današnji, u koi naše blagodarno vladanje traxi sve naçine i posrěd nixega reda puçkoga, razpruxiti nauke obchene po putu poçetljivih uçioništah, za koje prevode se jurve u jezik Ilirsko-Dalmatinski knjige talianske, za nje osnovane; — na dan današnji, rekoh, jedan list knjixevni, jezikom naroda našega, çini mi se koristan, paçe *potrěbitan.* Dali njegovi pisaoci neimadu letěti toliko visoko, da jih pamet puçka nemoxe dokuçiti. — Uměnja neima, koje se nemoxe iztumaçiti na puçku.

Sokrate (jedan od najvrědniih starih mudracah) pokazà nam put. Kako se prevodi misal iz jednoga jezika u drugi, tako se ona preoblaçi iz hodiche gospodske u siromašku.

Kad se daklem bude pisati jezikom Dalmatinskim, oblaçit se misao hodichom priprostom, puku obiçnom, evo plodah koje chemo sakupiti:

1. Pèrvi plod *za chudoredja.* Svako pismo knjixevnosti izvèrsite i blagobrazne duxno je, uzdèrxati u sebi koju iskru xive istine na upravu chudoredja.

2. Drugi plod *za texanja*; — najskoli na današnji dan, u koi ova *dojka naroda ljudskoga* jest, ne toliko zapuštena, koliko *pogèrdjena.* Radi šta, svaki dobri i uljudni otaçbenik, a mnogo veche izsvèrstni pisaoci, duxni su uzvisit ju i opoštenit ju, metnuvši ju opet na njezino *prestolje*, s koga je bila nepravedno ukinuta. Paçe ja mislim, da svaki dobri podloxnik imao bi nauçiti kako bi mogao biti dobar *vojnik* i dobar *texak*: dva nauka jednako potrěbita za tvèrdjav kraljevine i za uxdèrxanje xivota.

3. Trechi plod za *rukoděla* i za *hitrouměnja*, kojizih Dalmacia ima potrěbu. I sasvim da zgoljne beséde nisu novci za glavnice, ništanemanje potiçu kušati štogod s onim što imamo.

4. Çetvèrti plod za *jezik narodni.* Puk se nemoxe prosvětliti nego po njegovu jeziku vlastitomu. Nauçit jezik tudji nije za svakoga; i ono vrěme, koje se ulaxe za drugi jezik nauçiti, bilo bi dosta za nauçiti koje mu drago *znanstvo.* Naměsto prevesti nas sve u Němaçku, u Francuzku, u Inglezku, za da kupujemo ruha na obir, neprinose li nam naši tèrgovci ruho i svite njihove u naša města? Tako je, i po isti naçin ima se çiniti tudjem znanjem, prenosechi ga iz njegova u naš jezik. Çověk, çujuchi štiti i govoriti u svome jeziku, nauçi i brez tumaçenja, sam po sebi.

5. Nemoxe seljanin svedjer imati prigodu, ni imati s çim dobavljati nauçitelje za slušati nauke, ni za uçiti njihov jezik. A s druge strane, kad u malo danah bude on nauçiti štiti peçatopis (štampu) u njegovu jeziku majçinu, su malo parah moxe nauçiti došta, od dragosti: i za to jedan knjixevni list jezikom domachim, pisan baš osobito zanj, biti che najbolje njegove knjige.

6. A tko nezna štiti, slušajuch štivenja u svomu jeziku, nije li mu ugodno? — Nije li pomuçno, neche li se dosta vrěmena, za dobro preněti iz jednoga u drugi jezik? — Kako hochete daklem da štioci nevrědnii prenosu i iztumaçe, vercem i lasno, slišaocim štivena, drugim jezikom pisana i u dubokim govorenjim zapletena? Koliko se je krivoznanja po puku razasijalo s toga uzroka? — Što dakle mislimo? —

Ja mislim ovo:

Da *Zora Dalmatinska* bude *ruka* s kojom, razasijati i razsaditi po puku nauke chudoredja, rukodělah, a najskoli texanja.

Da se ima govoriti puku njegovim jezikom i njegovim razumom.

Da jedan izpis *Zore*, najmanje, bude uveden u svako selo.

Da se on ima štiti navlaštito prěd cèrkvom od svetca u skupu seljanah.

Da svaki poštovani xupnik imao bi nastojati pribavit jedan izpis Zore, od svoga, ili pokapati se medju seljanim, ili na koi drugi naçin, koi ne gibi nikad, *kad se hoche.*

Da svaki dobri rodoljubitelj duxan je podpomoch razasijati ovaj *List puçki*, koi, ako bi se toliko obljubio, da dostigne jednu iljadu sadruxiteljah (a imalo bi se i veche nachi iz medju 400,000 prebivaocah Dalmatinskih), mogla bi se skraçati cěna od 5 na 3.

Da svaki knjixnik i çověk nauçan od našega naroda, za ljubav svoje otaçbine i za ljubav istoga uměnja, duxan je odbaciti od sebe duh protivštine i duh razděljenja, a takodjer i svoju vlastitu *uzgornost*, za uçiti i nauçiti naçine, s kojizim biti ovim putom koristan otaçbini, i duxan je imati *duh uztèrpljenja.*

Da svaki štioc duxan je ili primati nauk, ako zna manje od pisaoca: ili uçiti kako che bolje izpraviti nakrivljena, ako zna veche od njega, nebuduchi ovo list jednoga *samovoljca*, ni malo izbornikah, nego *svakoga koi zna bolje*.

Da prigovaranja o slovobrazju, o slovoredju, o jezikonauku, i tizim priliçna, budu zadnja.

. Koigod što ima i zna bolje, neka povadi na korist obchenu, bit che mu *slava* i *hvala* u otaçbini i nadalje, kod sadanjih i kod onih koji se budu roditi. A najsladje je çoviku „ *izpunjene svoje xelje* “ —; tako da, tko xeli dobra uçiniti, çinivši dobro, svoju xelju izpunja i u tomu izpunjenju uxiva. Za to je *mudra beseda* u onom pitanju: „ *jesi li izpunio xelju*? “

Za to se veli da je krěpost sama sebi plata. A uz ono pitanje na kèrštenju: „ *što věruješ*? “ ja bi još pitao: „ *što xeliš*? “ Da tako mene upitaju, ja bi odgovorio: — *Xelim da ova moja molba bude uslišana*! “

POLJODĚLSTVO.

Misec Razgovor.

Don Jere i Fra Bare.

F. B. Oh! don Jere!

D. J.. Oh! fra Bare, što je?

F. B. Lipo vrime...

D. J. Ta znaš da za kišom dojde sunce...

F. B. Je, ali je kasno došlo ove godine ovo lipo sunce. Znaš li ti, d. Jere, da naši kotarci, radi zlih vrimenah nišu usijali ni trechi dio od onoga što bi bili usijali. Pa što che ove godine?

D. J. A oni nek siju sad....

F. B. Što cheš da siju? Za rax i za pšenicu uteklo je vrime. Mogli bi zar usijat jošte štogod jeçma, ali je teke uçinila ušpa, pa kako cheš da siju? Do mine hoche se danah.

D. J. Znaš li što je, f. Bare, ako naši texaci budu pazit mine i ušpe, za sijat, za rizat, za kopat, za sadit i prisadjivat, dušemi moje, bitche više putah i gladni i xedni.

F. B. Kad tako govoriš, d. Jere, to ti nisi štio *Zoru*

D. J. Vala jesam i znam što vele Zoraši. Oni vele da texaci kad što hoche radit u polju, oli u vèrtlu, imaju pazit misec, kao da misec ima koi upliv u rastenju. A ja ti velim da neima nikakva upliva, i da pravi texaci u svoih poslih imaju pazit sunce i prigodno vrime.

F. B. Ajde, bolan, što se protiviš nauku naših Zorašah. Ta znaš da naši didi i sukundidi, pazili su vazda misec, i sijali su xito po minii, a sikli su dèrva po ušpi, pa se nisu kajali. Dakle Zoraši imaju prav priporuçat misec.

D. J Çast Zorašim, znadu svašto, i hoche baš da ih dèrximo za *Enciclopedaše*, i za ljude velikoga světa; ali pristat ne mogu miseçnom uplivu.

F. B. Ako ti nemoš pristat, mogu drugi...

D. J. Koji drugi? koji drugi!....

F B. Ne ljutise... Govorilo se je o tomu skoro po veçeri u našemu manastiru, baš na miseçini; pa oni koji znadu govorili su, da svi glasoviti pisari stvarih poljskih preporuçaju misec i njegov upliv.

D. J. Je, oni koji su xivili s ovu stranu dvi hiljade godinah i više, u Gèrçkoj zemlji, toboxe Exiod, Xenofont, Aristotil t. d. kasnije u Rimskoj, Katun, Varun, Virgilio, Kolumela, Plinio, Paladio, t. d. Blixe naših vrimenah, Kresente, Tarello, Tanara, i t. d. Ali nek prouçe knjige Etiena, Davancata, Quintina, Mortimera, Duhamela, Roziera, Mustela, Bufona Linea, Cavanila, Mirbela i hiljadu drugih, pa che nachi, da ovi pisaoci ne daju misecu nijednoga upliva. Danas se dèrxi, da poljari mogu sijat, rizat, sadit, orat i kopat kad hoche i kako hoche, istom daje došlo vrime od posla, i dajih kiša i led ne biju. Znašli ti što veli Filip Re pisar poljski našega vika? On veli: nije stvari škodnije texanju što virovat misecu.

F. B. To je lako rech d. Jere, ali nije lako pokazat.

D. J. Ništa laglje. Odgovori na ovo: Misec svitili jednako i liti i zimi?

F. B. Sviti jednako.

D. J. Pomozi Boxe! kad sviti jednako, što che rech, da se u zimi ne miçu sidbe ni stabla, dok ne poçme vruchina? kad bi misec imao koi upliv u rastenju, imale bi sidbe i stabla zeleniti se, i piriti u svaka doba; toga nije vidit; dokle misec neima u rastenju nijednoga upliva, nek vele što hoche Zoraši.

F. B. Çuj, çuj... rech chu ti na to, misec ne ma tolike vruchine, kolike ima sunce pa zato zimi ne pire stabla ni sidbe, dok se na prolitje ne uspenje vruchina na osmi, deveti, oli deseti stepen termometra Romurova...

D. J. Oh!!! Oh!!! fra Bare, odkleti ta çuj? odkleti ta mudrost?

F. B. Çuo sam o tomu gdi govore naši fratri...

D. J. A da ti ja kaxem, da u svitlosti miseçnoj nema nijedne vruchine, što bi ti reko?

F. B. Što bi reko? da nije dosta rech...

D. J. Znam što cheš; hocheš da ti i to pokaxem. Zavodiš ti mene po tenanu u Naravoslovje, za kušat zar moju snagu. Ništa je moja snaga, znam, i dèrxim, da ono što znam ništa je pri onomu, što se moxe znat, pa se ne koçim, pa letim pri zemlji, ko i jejna (guffo). Neg eto, kad hocheš rechuti. Da u svitlosti miseçnoj bude koja vruchina, poznala bi se, çinila bi uzlaziti *termometar*, a toga nije vidit. — Gosp. *Laplace* vèrstni i glasoviti francuzki Naravoslovac više putah sjedinio je zrake miseçne na sridi jednoga velikoga ogledala jamastoga: pa ti zraci tako sjedinjeni nisu mogli ni malo çiniti uzachi *termometar* na sridi toga ogledala usadjen; dakle moj otco, u misecu nije vruchine nikakve, dakle misec nema upliva u polju.

F. B. Çini mi se da se varaš, d. Jere. Ako misec kako kaxu, ima upliv u plimi, i oseki morskoj, ako ga ima u nikih stvarih xenskih, koje smutjuju xene na prominah od miseca, jer neche imat upliviu polju?

D. J. Fratre! što je to?

F. B. Tako se govori kod nas; a ti kaxi da nije tako.

D. J. Slušaj: da bi misec i imao koi upliv u plimi i oseki morskoj; da bi ga imao i u stvarih xenskih, od tud zakljuçiti se nebi moglo da ga ima i u rastenju. Rastenje potiçe ajer, voda i vruchina, a najviše vruchina, bez koje nije rasta. Misec, kako smo vidili, nema vruchine, dakle ni upliva u rastenju. Naravoslovci opcheno uçe, da pritegnutje (attrazione) sunca i miseca poradja bibavice morske, i da su tada veche kad su ove dvi svitlosti nebeske u sastaji, i blixe zemlje; a da su manje, kad su u rastaji i dalje od zemlje: da su veche u Siçnju i u Veljaçi, a manje u ostalih misecih priko godine. Ali u isto doba govore, da što njihov upliv poradja na moru, ne poradja na suhu (*A. Quetelet vidanje Rimsko na list. 102.*)

Što pak tiçe stvari xenske rech chuti da promine miseçne mogu i nemogu imati u njihovih stvarih koi upliv. Za mochi odluçiti štogod više toga, bilo bi potribno iskušavati xene, ali kako ovo iskušanje ne pristoji se popim ni fratrim, tako ostavimo ga likarom: a mi dèrxmo, da misec ne ma nijednoga upliva u polju, i da texaci imaju radit zemlje u jeseni i u prolitju kad je god dobro vrime bez pazit misec.

F. B. Kad texaci nebi pazili misec, tot nebi imali uprave nijedne za siat, za rizat i opremat ostale svoje posle texaške...

D. J. Varaš se f. Bare, narav ista ostavila je texacim uprave od sijanja. Kad poçme stablim opadat staro listje, etoti vrime za sidbe jesenske; kad stabla poçmu mechat mlado litje etoti vrime za sidbe prolitnje. Što cheš boljega upravnika za texake, boljega *Kalendara* od ovoga? Znaš li ti zašto je Bog stvorio misec? da prosvitlja noch, i da plaši ajduke, kad se smucaju po našoj Bukovici, i po našoj Mojanci.

F. B. Çini mi se d. Jere, da se ti špotas s našim Zorašim...

D. J. Çuvaj Bog. Ja se klanjam našim Zorašim do cèrne zemlje ko imam komu, ko ljudem, velikoga svita, i xelim od sèrca da slide uçit naš puk i izdavat svoje nauke za dobro naših texakah. Vech samo nek ne diraju u misec, i ne preporuçuju njegov upliv. To je vedaš...

F. B. Zar što je staro nije ništa dobro?

D. J. Ne dim ništa. Stari pisaoci ostavili su mladomu svitu dosta dobrih naukah okò vire i dobroxitja, ali ne tako, okò miseca i njegova upliva. Oko ovih stvarih njihov nauk nije dobar.

F. B. Dakle ti hocheš, da je bolji tvoj nauk?

D. J. Ne dim moj, vech sadašnjih pisarah, koji uçe, da texaci nemaju pazit misec kad rade, neg dobro i prigodno vrime. Triba je izvaditi iz glave našemu puku ovaj prirok, koi baš sramoti prosvitljenje našega vika, i škodi našoj radnji.

F. B. Eto ti, d. Jere nek bude tako....

D. J. Mora bit tako. Jesi li štio u Zori, kako naš jedan vridni pisaoc osvitljava texaštvo, i radi ga uznit opet na onu diçnu stolicu, na kojoj je bio kod starih Rimljanah?

F. B. Jesam vala štio, i evala mu.

D. J. Stide se naši zemljaci radit u polju, i pazit svoje zemlje, kao da je texanje dilo sra-

motno i pogèrdno? Znašli ti f. Bare, da su u nika doba i naši fratri radili u polju, i da su baš oni sahranili od poginutja tolike i tolike dobre uprave našega texanja?

F. B. Znam i to i pazili su na misec...

D. J. Ostavi misec, muke ti, nek idje za putom. Neg znaš, dobro bi bilo da i sada sloxe s naukom radnju, pa bi bolje pisali. Što bi ti reko: ali je bolji nauk bez kušanja, ali kušanje bez nauka?

F. B. Çini mi se da nije dobro ni jedno ni drugo o sebi, vech u slogu.

D. J. Tako i ja velim i baš bi reko, da je tako sloxio svoj nauk meštar Jakov i da je bolji s proštenjem neg su nauci naših Zorašah. (V. Broj 16.)

Santich.

Uprave za zemljotexanje,

poklonjene texacim svoga naroda Dalmatinskoga.

(Produxenje.)

Imade još jedno zelje ne po svuda poznato kod naših vèrtlarah, t. j. *voluj jeziçak* (borraggine buglossa), koi sluxi u više stvarih, a osobito njegova listja za salatu i za naděti kokoši, tuke, guske, patke, i ostala. — Takojder sluxi za uštipke, zamoçivši listja u těsto i sprigavši ji na maslu, izlaze çudo sladokusni. On se sije na poçetku travnja i svibnja za imati ga na lěto. Takojder u kolovozu i u rujnu za zimu, i moxe se presadit u svaka doba — samo nek je vlaxno. Dok mu je još sěme nezdrělo valja ga skupit, za da neizskoçi iz svoje košuljice, pak se stavi u město pram suncu u kèrpice i sluxi za çetri godine.

Kapula ljubi zemlju lěpo uradjenu i dobru ter sije se ne posve u gusto u veljaçi i u oxujku, i ako potrěba zalěva se, çesto çistechi i gulechi oko nje travurinu. — Ako li pak iznikne na gusto, valja ju prorěditi. — A kad se sadi, nek joj se odkine za polovicu perce i xilica — i tako trechi dio samo ima se sadit u zemlju njezina struka, jerbo se bolje prima. Kapulu valja gulit kadno se vidi, da joj je poxutilo perje i kad se vech pogne k zemlji njezina tèrs, jerbo je tad zlamenje, da ona vech neraste. — Koje su najveche i najbolje one se sade u kolovozu za imati od njih sěme za slědechu godinu. A kad izreste tèrs na visoko, podiju se oko njeg koçichi, da mu větri nebudu škoditi. — Njezino sěme ima se ostavit, da dobro uzdria i mochi che sluxit za dvě i za tri godine, stojechi u svojoj komiški (guscio), ter se bude dobro paziti.

Ljutika po isti naçin hoche dobro uradjenu zemlju i po štogod pognjojenu. — Ona se ima sadit u listopadu, ili i prie. Ljutika uzdèrxi se svedjer. Ništa nemanje kad se hoche imati sěme valja ju izguliti, kad joj poçme perje venuti, i tada je zlamenje, da joj je uresla glavica poput luka, ter imade se shraniti do pèrvoga vrěmena kao i luk isti za sadbu.

Luk (allium) obiçaje se sadit u studenomu i u prosincu, gdě su města vrucha. — Sadi se jošte u někih městih u veljaçi i u oxujku. Njemu se hoche, da je zemlja dosta pritila. — On sadi se u lije jedan od drugoga na daleko za rogušu. Vidio sam u někih městih, kad urede lěpo zemlju, da pobilěxe kud ga imadu sadit, uçinivši sve upored rupice u zemlji za pèrst na daleko jedna od druge, i toliko na duboko, i tako ji ostave dan dva, pak poçmu saditi, pustivši u rupicu po dva, po tri i do çetri çešnja. Za tim zagèrnu ga i kaxu, da izajde jedna silesia. Kad baci nadvor tri perca, ima se okopati, jer che çudo bolji izachi. Obiçajno se sadi luk za po pèrsta u dubinu, da ga nebi vode poduzele. — Nanj nije potrěbe sipati gnjoja, jer bi ga cèrv, koji bi se tute zametnuo, pokvario. Valja ga gulit, kad mu vech tèrs nemoxe uzgor stati i na staru měsecu. Stavi se u slamu, ili se oběsi u městu suhu, çuvajuchi ga od leda da neprozebe, i tako se za dugo moxe uzdèrxati. Biti che dobro ostaviti bolje glavice i cešnje za došastu godinu.

Mèrkve xute siju se u kolovozu i ljube dobro uradjenu i nagnjojenu zemlju. Kad se hoche sijat směša se sěme sa zemljom ili spèrxinicom za da su u rědje posijane. — Potrěbito je çesto ji okopavat i çistit od travurinah zaludnjih. One najbolje izlaze, kad se siju potla neg se je zemlja kiše nadojila. Ako li se siju u hladu ništa neprudi još da je najpritlja zemlja. Nju valja kopat u

studenomu, i stavlja se u duboke izbe. Několiko valja ostavit za sěme, koje dobro sazorivši i osušivši na suncu, sluxit che za dvě godine.

Rěpa imade se sijat u rujnu, što je çudo bolje, nego u drugo koje vrěme. A od ostaloga imade oko nje posla mal da ne kako i u mèrkve. Valja i nju kopat iz zemlje u studenomu i dèrxati u dubljih městih u izbah; ili valja ji pokrit s listjem, ili slamom za uçuvat ji od mraza i od vode. Rěpa moxe se presadjivati, ostavivši několiko za sěme, koje imade dobro uzdriati, i osušivši ga na suncu, sluxiti che za tri godine.

Po Němaçkoj i po drugih městih rěpu kisele kao kod nas kupus. Koliko bi bilo to naprědno i u naših městih! Ona je puno berichetna na ovaj naçin, a velika truda oko nje neima za ukiselit ju. Valjade je izsěchi na tanušno duguljasto na naçin rězançichah (tagliatelli) s jednim osobitim sěcivom i tako kisela moxe stati prěko sve godine u dubinicah, gdě je ledeno. U polju Kninskomu, Dèrxniškomu, Sinjskomu, Imotskomu, Vèrhgorskomu i u cěloj Neretvi i po tolikih drugih městih koliko bi bilo naprědka sijati rěpu, gdě tolika zemlja lexi zaludu i nju kiseliti!..

Rodakva svaka u opchinu hoche dosta pritilu zemlju i çesto pretresenu. Nju valja sijati u svibnju, za imat je u lipnju i u sèrpnju. — Takojder sije se u kolovozu za imat je na zimu. Kad objaçi valja joj dignut pèrva perja, ter zaspe se zemljom, — i tako che izachi çudo bolja i lěpsa. Rodakvu valja vadit iz zemlje po za studenomu i hranite ju u izbah u gnjoju. — Njezino sěme ima dobro uzdriat, koje osušivši na suncu, stavi se u suho i sluxi za dvě godine. —

Kuzmorke, korena cèrljena (carota), siju se uz prolětje; ali u naših městih, gdě je vruchina osobito o pèrvoj kiši kolovoznoj, kopaju se okò 15 studenoga. — Kuzmorke su dobre za salatu, t. j. svarivši njihov korěn, kog moxeš izkrixana dèrxat u loncu za dugo.

Kuzmorke imadu se dèrxat u pèrxini u izbah. Hoche se za nje duboka i dobro uzkopana zemlja çudo prie neg budu posijane. Potrěbito je zemlju nagnojiti, i na rětko sijat ji, za da uzraçe bolje. Çesto oçupavat listja, i potla neg objaçe dobro che bit pogazit ji, za da jim sok neizlazi na dvor.

Njhovo sěme nek dobro uzori i na suncu bude osušeno, koje che sluxit sa dvě godine. —

Više putah u měsecu svibnju bude dosti mokrine; zaradi toga bit che dobro tog vrěmena sijati *selen* (sedano, silaro, selaro) koji hoche na duboko zemlju utrapljenu, debelicu i dobro nagnojenu! Potla neg se posije ima se pokrit slamom, ili s çim drugim dok poçme nicati. Selen tèrpi posve vruchinu, radi šta dobro je sijati ga u městu na po hladovitu. Kad je pak vrěme za presadjivati ga, město ima se traxit k prançioku okrenuto na upravne laze. Sěme njegovo ima biti dobro zdrělo; — zatim imade biti oušeno na suncu, i dobro je za çeteri godine. Naçin za selen saditi mala je razlikost od karduna, od koga evo pišem.

Kardun, iliti osen pitomi (carciofo — cardus sativus) sadi se u zemlju dobro uzkopanu, t. j. uzmu se oni ogranci, iliti oçice štono su okolu njegova trupa odcěpivši ih opazno s njega, i tako se usade. Ako nije kiše valja ji zalěvat vodom iz bunara. — Mogu se sadit od polovice rujna tja do svega listopada. Moxe se jošte i prie tog vrěmena netom se uhvati sgodno vrěme, jerbo se tada bolje utemelje, niti se vech boje leda.

Dinje, *krastavice*, i što zovemo *mluni* (cucumis) takojder i svaka druga vèrsta tikavah imadu se sadit travnja měseca u brazdah malo poizdignutih i na rětko. Ako neima tute potoçicha, koi nji natapa, od potrěbe je kad i kad ji zalěvat. — Valja ji çesto škopit, rèxuchi jim suvišne vèrhovke, ostavivši samo dvě tri jabuçice na njima. Dinjam nije potrěbe od velika gnoja: — drugoj vèrsti malo više, za da bolje uzdriaju i budu sladje. Za da one prie izniknu, dobro je staviti njihove špice u mlakušnu vodu dok se poçmu malo nadimati; i tako po tri po çetri bacaju se u rupice. One mogu po svuda biti, a osobito na mladu sadu. Dinja je i mlun lěpo voche. Kako se skupo prodaju po Němaçkoj! Jedna ne velika dinja dohodi dva i više florinta srebra. A u naših městih koja je razlika!.. —

Petrusin traxi zemlju duboku i zadosta pritilu, ako cheš da uhvati dobar korěn. — On moxe biti u svakoj drugoj zemlji, niti ljubi sunce; i zato on se tichi u zaklonici i po svuda. —

Sije se od pó oxujka i prěko svega travnja, takojder i na volju, jerbo hoche poštogod vrucha dok neiznikne. Njegovo sěme nevalja puštit da prezdria, nego kad poçme bělit valja ga poçupat i na suncu osušit. J koliko je god odavnie, toliko je koristnie i bolje: samo nek ja dobro çuvano.

Grah u opchinu i svake vèrste bob (fava faba), a osobito loxnjak, iliti loxnjaç (pisello — pisum) traxi zemlju dobro pretresenu i uradjenu i srědnje pognojenu. Veljaça i oxujak jesu dva měseca najpodobnia grah sijati i saditi. Zadosta je po dva zèrna bacit u zemlju, na daleko dèrxechi jednu kuchicu od druge za pedalj zemlje. Potrěbito je okò njeg çistit travinu i najmanje ga dva put okopati. Kad loxnjak podreste za jedan pedalj visine, podiju se po obiçaju uzanj raçvaste grane, za da se bolje razpruxi tamo amo. Isto se çini i od drugih vèrstah, koje se penju uz dèrvlje. — Kad se vidi, da loxnjak poçme na takljah běliti, zlamenje je, da je vech sazorio, — a u ostalih kad jim zapoçmu cèrniti se kuchice, valja ga çupat i osušena na suncu iztuchi. — Loxnjak moxe sluxit za dvě godine, a druge vèrste za çetiri.

Opominjem pak svakoga texaka, da u opchinu govorech od svake stvari, koju xeli da mu izraste visoka i golema i gdě je potrěba da raste s vlagom, imade saditi i sijat na mladu měsecu sve do 15 dneva istog měseca. Ondě pak, gdě nije trěba od tolike mokrine dok koja stvar reste, niti se xeli da izreste velika, tada imade biti sadjena i sijana na staru měsecu, t. j. od pó měseca u napred. — *(slědit che).*

Vèrdoljak Imochanin.

BASNA.

Oro i zmija.

Oro iz obastih gromovah
  Spusti se odahnuti na lug srěd cvětovah,
  Tute srete zmiju, plazuchu po praha.
Ali zlobna, zavidna ta stvar
  Zvizdnu i na orla udri u istom mahu.
Nu što uçini perjati car?
  Pogleda ju oholo, pak suncu uzleti.
  Tako i vila *) hulitelju svom odleti.

S. D.

STARO PĚSNIÇTVO.

PREVODI IZ HORAATIA.

Oda VIII. Lib. I.

„ *Lydia, dic per omnes.* .“

Reci, Rakle, sada meni,
  Zaklinjem te Bogovime,
Çemu Zorko tvoj rumeni
  Porašilje plam sasvime?
S çesa mu je dotuxilo
  Sach pripeklu na ravninu,
Kad mu nikad nije udilo
  Tèrpjet sunce i prašinu.
Zašto konju xestokome
  Ne stavi uzdu tvèrdu u usti,
Pak na polju s druxinome
  Uzdenice njem ne pusti?
Što se něva zakvasiti
  Tebra u rěku? Çemu preda
Ledja uljem omastiti
  Kò zmije kèrvi pune jeda?
Njemu ruke ne modre se
  Vech s oruxja, dalek çesto
Kê kolaçom metjaše se,
  I strěljahu pravo u město.
Çemu skroven on sad šuti
  Jak Tetide sin Akile,
Kad pod Troju na boj ljuti
  Gèrçke çete su hèrlile.
On na sebe tad postavi
  Xensko ruho i naprave,
Da ga nebi rat kèrvavi
  Zanio Trojske u dèrxave.

Iz rukopisa G. Higje Dubrov.

ZAGONETKA.

Živi u vodi a životno nije,
  Rodila ga majka, da ga bije,
  Obieručke njeg je ogèrlila,
  Da g' negèrli, bez çeda bi bila.
Al na tursku sad ga uzmi štiti,
  Pa che cèrni obiešenjak biti,
  Koi se plača i mèrmljanja prima,
  Kad ga od ozdó topla ljuba obima.

I. T.

*) *Ovdě znaçi vila Genio.*

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 19.

NA 12 SVIBNJA

ZORA DALMATINSKA.

II. GODINA

1 8 4 5.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSMIÇTVO.

Dalmatin.

Inostrançe, çuj der malo,
Nešto mi je na um palo:
Ti poznadeš zemlju davnu
Dalmatinsku, zemlju slavnu;
Ali misliš, da nekada
Što je bila nije sada.
Znaj, da još je zemlja ova
Staro gnjězdo sakolova',
Još je ona što i pèrv':
K morskoj slavi kopna bèrv!

Ti junake poznaš davne,
Zemlje ove ljude slavne,
U knjigah si mnogo štio,
Mnogo iz pěsnih razumio;
Ali pitaš za njih sine,
Za sadašnje Dalmatine?
Znaj, da još je ono pleme
Novom plodu staro sěme,
Još je svaki Dalmatin
Dalmatinske slave sin!

Nebo, gdě su predjih çini
Zapisani u vedrini,
Zemlja, gdě su predjih grobi
Jošte nasip tudjoj zlobi,
Isto nebo nad njim sjaje,
Ista zemlja dom jim daje,
I u njih je narav ista:
U sto ljudih sèrcah tri sta!
Još je svaki Dalmatin
Dalmatinskog sèrca sin!

Nek zavapi bojna trublja,
Nek ga zove, gdě najdublja,
Najstrašnia propast zěva,
Glave lete s desna, s lěva,
Nek na moru, nek na kopnu
Sve se sile na njeg popnu,
On che znati u svakom boju
Još izkazat snagu svoju,
Još je svaki Dalmatin
Dalmatinski hrabren sin!

Cèrnomanjasto mu lice
Razsvětljuju još zenice
Xarom one vatre iste,
Koju negda viděli ste.
Odkud, pitaš, taj je plamen?
Vidj: zemlja je çvèrsti kamen,
Çvèrsta ocěl njez'ni ljudi,
To, ljubech se, vatru budi.
Za to još je Dalmatin
Dalmatinski vatren sin!

Ali, veliš, svud se trubi,
Da Dalmatin tudje ljubi,
Da svoj jezik slavni, stari
On prezire, s tudjim kvari,
Da u njemu samo sbori,

Kad ne znade, drugi, gori. —
To još çini samo oni,
Kog slěpilo basat goni;
Ali pravi Dalmatin
Ljubi jezik materin!

Kax' mu, da u tudjem kraju
Zemlja spodobna je raju,
Da dèrveta srebrom cvatu,
Voche zrije sve u zlatu,
Věçno da je pramalětje
Tudje zemlje, tudje sreche, —
On ju ne che poxeliti,
Zbog nje dom svoj ostaviti;
Još je svaki Dalmatin
Svojoj zemlji věran sin!

Dalmatinci! tako valja,
Da se spomen ne okalja,
Koju su vam dědi mili
Svud u světu ostavili,
Uzdèrxati 'věk u çesti —
Budi s slovom, budi s pěsti —
Slavno ime od junaka;
Ali ne mislite paka,
Da ste slavni samo vi —
Slavjani smo bratjo svi!

P. Preradovich.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka na Hvarskome otoku.)

Izajdi mi na prozoru,
Vilo moja priljubljena,
Uçinit che od mraka zoru
Svitlost lica tvog rumena.

Kako jelin xeli piti
Vodu, kad ga xedja koje,
Tako xelim ja viditi
Lice drage mê gospoje.

Jere kako kad iztiçe
Sunce, cvitje xivot prima,
Tako sluga tvoj, deklice,
Kad se ukaxeš radost ima.

Ako neimaš sèrce od lava
Nekrij sunce oka tvoga,
Jere venem kako trava
U srid lita nemiloga.

Nu vidite u srid nochi
Prosvitljenu zemlju ovu,
Jere evo vidim dochi
Na prozoru vilu moju.

Sad se dilim moj pokoju,
S' tilom, sèrcem dalj nikada,
Da dostignem milost tvoju
Hoche l' biti, dušo, ikada?

O JEZIKOSLOVJU.

Něsu ni meni „*çupave sědine* na chelavoj glavi," da mi se pristoji *starešinski* světovati; a něsam ni *xutobèrk*, da mi se pristoji novkinje (mode) izvoditi. — Dali su ono malo soli, što i ja imam u glavi, çini mi se, da je i meni dopušteno rechi moju misao svèrhu onoga, što veli *plemich Or. P.* na 42. listobrazju naše Zore, ove godine.

Ne raztvoram perja oholosti, na ono što reçe od mene pošt. *I Bezich* na listobrazju 52. Zore, tekuche godine. Ono se ima naměnuti, *ne* momu dostojanstvu, nego njegovoj *blogochudnosti i dobroti* onoga *Visoke Vlasti Starešine*, koi ga je tomu (kako on kaxe) nagovorio; — paçe, kano o vodi bistra potoçicha, suditi se ima, to jest: *po izviru*, *a ne po uviru*. Svak idje cèrpst sladku vodu na hladnu vrělu, a ne na slanu moru, gdě uvire. — Ona bo pohvala izvire iz sladke ljubavi prama jeziku majçinu i iz xive xelje, da bude gojen i razpruxen.

Tako onu pohvalu *vracham na njezino vrělo*, to jest: *na odhvalu onoj ljubavi i onoj xelji*, za da nebi, po nesrěchi, moje nedostojanstvo ogorçalo sladost i smutilo bistrinu vode one, štetom *plemenitoga uzroka njezina*. — Harnost paka moja ostaje uduxena, da u onomu *dopisu* imam zapoznati ono, *što bi ja imao biti*, a ne *da istinito jesam*, i da ga ponizno primim na potaknutje sebi, jeda bi s vrěmenom koi dio one pohvale zasluxio: koje sad *ni malo* ili *vèrlo malo*, dostojim. Ovo budi na *opravdanje* i meni i njima kod sviuh onih, koji bi sudili, (i *vele pravedno*) da ja onoga nedostojim. —

Vratimo se na poçetak.

Da ja ne poštujem uměnje i vrědnost plemicha Or. P., da se ja ne nadam u njemu jednomu *poglavitom vitezu* našega jezika, i da ja ne

dèrxim, da njegovo mnenje, kakvomu drago, ima biti dionik one çasti, koju njegova vrėdnost dostoji, ja nebi ništa odgovorio na njegov çlan, koga sam odzgor naèrcio. — Dali ja *visoko* o njemu sudim i çini mi se *dobro suditi*, i mnim, da che on još veche zasluxiti, i da mu neche nitko pohvale ni çasti zakratiti. —

Ja ne velim *suprot njemu* „ *da nikakvu rėç tudjinsku neimamo pocheriti*; “ dali opet, ne velim „ *da s tudjim besėdam našaramo naše tkalo.* “ — Iz medju ova dva kraja ima dosta prostorine. Dali ja vidim i zovem vas puk ilirski, da mi potvèrdi: „ *što se god veche tudjih besėdah u naš jezik uvlaçi, to je puku mèrxe.*“

A u poslu jezika, tko je pravi sudac ? — Što prinosi izgled Nėmacah, ja bi mogao prinėti drugçii od ostalih narodah. Dali izglede metnimo sada na stranu i „ *dèrximo se razbora i chutjenstva.* “ Razluçimo *slovo domache* od *slova uçiteljskoga*, i *slovo tèrgovaçko* od *slova texačkoga*, i *slovo rukotvorsko od slova obchenoga.* — Svakomu se svoje pristoji. Zašto mi govorimo i pišemo ilirski? Za da nas puk ilirski, barem vechi dio, razumi i dragovoljno sluša. —

Daklem: ti nakiti tvoje pismo, Gospodine, s besėdam inostranskim, a ja chu s mojim majçinim, i gdė ne imam vlastitu jednu, sklopit chu, od moje dvė ime jedno, *moxe biti i neobiçno*; *neobiçno*, velju, dali *po dėlih razumivo* (a tvoje inostransko biti che *neobiçno i nerazumivo*) pak chemo vidėti, koja che se dobrovoljnie štiti, ili slušati gdė se štije. —

Svaka stvar, koju çovėk hoche rėçju zlamenovati, imade svoj vlastiti obraz; tako, da kad bi çovėk hotio svima stvarima nadėti imena, vlastita, nesklopljena, valjalo bi da rėçi budu nebrojene, kakono su i stvari nebrojene. — Dali svaka stvar u çemu god drugoj priliçi. Za to se jedna s drugom tumaçi *po prilici.* Tako daklem i njihova imena. — A ja opet velim, kako sam i na drugomu mėstu rekao, da kako se besėde sve slaxu od malo slovah glasnih i uzglasnih, tako da i vas jezik, što se god od manje korenja razplodiva, to je jaçii i razumnii. Za to *izhodenja* i *sastavljenja* dva su *orudja mogucha* za izdėlati koi mu drago jezik su malo besėdah. Tomu se *naš* çudnovato *sklada.* Ja ovdė ne ulazim u jezik uçiteljski, ni u jezik tèrgovaçki, ni u jezik rukotvorski. Paçe svi nauci u svih narodah imali bi dèrxati jedan sam jezik. Latinski je bio, dali umire. A za što ? Nikad ti puke natėrati ne cheš na jedan sam jezik. A uçenike moxeš do jednoga. Zaludu mi xivoga jezika daješ za *obchenoga*, ne che biti primljen obcheno nikad, za što *uzgornost i sebljubnost* jednoga çovėka velike su; a jednoga naroda *još veche.* Ne che da se jedan drugomu pokloni; za to dėle se sve to više i svak bi htio svoga da bude „ *ulje svèrh vode.* “

Ja daklem razumim tri *jezikovèrstja* u narodu svakomu.

1. *Jezik narodni obcheni*, i ovomu je temelj *texak nenauçan.*

2. *Jezik uçiteljski* i *rukotvorski*, i ovaj se splėtje od sviuh jezikah uljudnih, po potrėbi znanja.

3. *Jezik tèrgovaçki*, ovaj je još širii (od svuda svašta) priliçan drugomu, *dali brez izbora*, samo da se svėtina razumi, kakomu drago, po potrėbi tèrgovanja.

Jezik daklem, koga svėtuje plemich Or. P., moxe biti uçiteljski i tèrgovaçki, dali nikad narodni ovoga vėka. S vrėmenom paka moxe se natezati kako se hoche, i s vrėmenom jezik se prevèrche, kako se je prevèrnuo od glagoljaçkoga do nas. Dali ja od moje strane opet ponavljam: ne kujem jezik novi za došastoga vėka, nego radim izrechi i dat razumėti današnjemu narastjaju moje misli, onako kako mogu laglje i sladje.

Ovdė ja bi volio slėditi Gèrke, koji su jezik tkali svojom vlastitom predjom, nego Latine, koji su ga gèrçki šarali; najskoli kad se hoche, da jezik bude *puçki*, to jest *narodni*, a ne osobiti jednoga narodnog reda ljudih.

Ako jednoj stvari, više stranah imajuchoj, ne moxeš svaku okonçati u dvė besėde, bolje je od 4 naèrciti dvė, nego nijednu. Kad ja sklapam rėç od naših besėdah, su dvė mogu naèrciti našim barem dva *umozaçetka*, a s tudjom nijedna, i tako potrėba mi je, da jim s poçetka iztumaçim sve: toliko besėde koliko stvari, besėdom zlamenovane. Mnogi uvlaçe tudju besėdu, zašto ne nalaze, da je tko od naših našim slovom do sad onu stvar imenovao, i neche da pèrvi zametnu joj ime naški, bojechi se, da jim se budu rugati. Ovo ja mislim, da je *zgoljna oholost,* za što *ako sam uprav pogodio, drugi che za mnom*

ako li da krivo, *drugi che me izpraviti i navesti*, *pak chu ja za njim.* Uvěk jeziku korist, a ja, ili *dobra nastavnik* ili *boljega potoçnik*, uvěk chu bit za jezik dobro zadostojao. — Koji paka *starešinstvo* štuju, neka se spomenu, da su *razlog i razbor najpèrve starešine* medju ljudim umětnim i uljudnim. —

Sad ovdě *u hladu*, iz pod ovih *istinah*, da se razgovorimo, po ovoj oměri, svèrhu neobiçnih besědah inostranskih, kojizim se je plemich Or. P. u svomu çlanu sluxio:

Frase — što je? *modo di dire* (Redensart) daklem naški moxe se rechi *besědjonaçin* — a *fraseologia* (Sammlung von Redensarten) *besědjonaçinah skup.* —

Syntaxi (Wortfügung) *Disposizione ed ordine delle parole.* Za što se ne moxe rechi naški *rěçjoredje?*

Stylu . . . (stylus — Schreibart.) *Qualità e modo di dettare* (forma dicendi,) za što se ne moxe rechi *govoronaçin?* — (Naçin govorenja, *Stulli.*)

Ja mnim paka, da *stylus* moxe se *vlastito* rechi *pero* (orudje novo, za orudje staro.) Çověku, skladnoumno pisajuchemu, obiçajno veli se: „zlatno mu je pero". Daklem, na priliku:

— *Stile* — *Schreibart.* — *Pero.*

leggiadro — leichte — pristale.
galante — zierliche — gizdavo.
succinto — bündige — uzpregnuto.
conciso — gedrängte — obrezano.
laconico — lakonische — kratko.
asmatico (ängstliche) zaduhljivo,
sforzato ( ) usilovano.
ricercato — gesuchte — iztraxljivo.
affettato — gezwungene — razbludjeno.
alto — edle — plemenito.
rilevato — erhabene — uzneseno.
sublime — herrliche — uzvišeno.
basso — niedrige — potišteno.
volgare — gemeine — sebiçno.
asciutto — trockene — okošto (meršavo.)

i t. d.

Koventionalni — (verabredet) — Imamo rěçi jur posve obiçajne *dogovorni*, *ugovorni.*

(*slědit che*)

Stěpan Ivichevich

POLJODĚLSTVO.

Uprave za zemljotexanje,

poklonjene texacim svoga naroda Dalmatinskoga.

(Produxenje i konac.)

Svèrhu svega što je ovdě reçeno imade biti osobita pomnja svakoga za znati uzdèrxati i uçuvati sve ono, što çověku sluxi za svoje uzdèrxanje i za hranu. Zaradi toga imadu se traxit podobnia města, koliko je vechma moguche, za svoje zdravlje i za svoj naprědak. --- Za to kucha i svako drugo stanište, gdě se prěbiva i konakuje, imadu biti njihova vrata i prozori, koliko je moguche, pram iztoku okrenuti, za da mogu sunçenu světlost primati, koja je najbolja za uzdèrxanje çověçjeg zdravlja, jerbo svako prebivalište, postavljeno na ovaj naçin s prozorom na iztok, jest najzdravie, najlěpše i najsvětlie. ---

Pozatim sva ona města i sve spreme, gdě ima stati vino, ima primati svoju světlost iliti zrak od sěvera; jerbo sěverni větar uzdèrxi zdravo i çitavo vino i vavěk hladno, a města suho. — Gdě prěbiva vino, ondě neima biti poništo ocat iliti kvasina, jerbo bi ga izštetila. A ovo se kod nas nigda ne pazi.

Naša bi vina mogla, kako i po ostalih městih, za više vrěmena uzdèrxat se zdrava, da su kod nas vinice i druge spreme pobolje uçinjene, kako i kod drugih.

Mi vidimo, da posvuda gledaju se města osobito izdubena i hladna za uçuvati vina, da se ne bi poštetila, i to još u istih sěvernih městih, gdě je dosta ledeno. Ali kod nas buduchi i saviše vruche, za to uba ne marimo ovaj naš lěpi *muselez*, kog ne imadu tolika druga města, dohraniti do dugljih dobah i njeg cělovita uçuvati. Eto baš ovih poslědnjih vrěmenah vidit je, da je i kod nas vech podobro zapoçelo nastojati se o tomu; i tako ufat se je, da che i naša vina sve to vechma bit poznata inostranskomu narodu (1), neg su

(1) Vidi što o tom piše Stěpan Ivichevich u listu Zadarskomu (Gazz. di Zara) u prošastoj godini pod nadpisom „Pije vino Kraljevicha Marko." —

do sad bila (sasvim da ji svaki dèrxi u velikoj cěni radi njihove valjaštine) i da che se moch jedan dosta golemi dobitak iz njih vaditi kroz tèrgovaçku skelu, kako çine po ostalih dèrxavah, iznosechi svoja vina u inostranska měsla (1).

Po isti naçin sva druga města i spreme, koje imadu sluxiti za xito uzdèrxati çitavo i zadulje, imadu imati svoje viděllice i druge oduhe od strane sěvera, --- što je çudo za xito koristnie, nego s kojemudrago druge strane; jerbo tute xitnice něsu podloxene nikakvoj vlagi.

Takojder za uzdèrxati lěpo i zdravo ulje potrěbito je, da měšto, gdě stoji, imade svoje prozore sa strane od vruchine u zimi, a u lětu na strani od zahladice. — Dali je najbolje i najpouzdanie, za da moxe imati jednu i drugu pomoch, dèrxati ga u dubokih městih u zemlji, i tako nije tute pogibeli, da che se ugrançaviti, ili po drugi naçin izštetiti.

Vocha, koja se kupe za sahraniti imadu biti, kako i xita u městu, gdě ulazi světlost i větar od sěvera, jerbo studen i suhota çine uzdèrxati voche za dugo vrěme da ne sagnie. -- Svako voche, ako je moguche, imade se brati na punu měsecu, ili kad ga nestane s oçiu. --- Razumim rechi osobito od grozdja, od jabukah, od krušakah, bajamah, orahah, sladuna, i t. d. --- Ovo znam, da se çini po mnogih městih i kaxu, da se bolje uzdèrxi. --- Ja sam isti kušao, ubravši u ova oba zemana grozdja, krušakah, jabukah i bajamah; što ostavivši za něki zeman svaka na svoje město, i uzamši pak, našao sam, da je grozdje više uvenulo i utvorilo se u višu gnjilad, takojder kruška i jabuka slabia i malo nagorka, a bajama suha, ili posve mèršave i sitne jezgre. --- Takojder sva ova vocha i druga imadu se brati na podne; ili uprav na velikoj xegi sunçenoj; jer u to vrěme nije na njih nikakve mokrine, koja bi ih mogla malo poštetiti. ---

Saveršivam moje govorenje s jednom malom opomenom svèrhu vrěmena podobnoga, od kog sam gori malo naręcio, za sěchi dèrvlja za kojumudrago *japiu* ona bila. — Vrěme je dakle k tomu najbolje od 15 dneva měseca tja do 22. Moxe se pak sěchi u opchinu svako dèrvo pouzdano od svèrhe lipnja, do poçela sěçnja; jerbo u to vrěme nije puno soka: paçe vruchina i led çine usušit sok na taj naçin, da se stabla stisnu i udju u se. I razloxito je, jerbo tada poçmu opadati š njih listja i kitja svakolika, --- što dohodi brez sumnje od pomanikanja njihove vlage i soka, kog uzdèrxe u sebi za hranu. Na taj naçin mochi che se dèrvlja uçuvati od cèrvotoçja za dugovito vrěme. Samo dèrvo od jablana u suhoti věkom stoji çitavo, kadmudrago ono bilo usěçeno --- niti njemu išto moxe naudit, što bi ga çinilo sagnjit.

Za to rad bi, da naš texak ne zapusti ovo několiko upravah, komu xelim da budu koristne i opchenskomu naprědku. Ostavljam pak na obir svakomu znanomu texaku, da u sidbi i u sadbi slědi spodobiti podobno vrěme svakoj vèrsti xitah, zeljah i stabalah, kako poznaje iz obiçaja prošastih vrěmenah, da mu je bolje i koristnie bilo; jer nebuduchi po svuda jednako podnebje --- gdě pitomnie i mekše, gdě xeštje i ujědnie: tako na isti naçin ne moxe biti po svuda jednak plod i naprědak. --- Zaradi toga mochi che se radit o oraçini i kopaçini gdě naprědnie, gdě pokasnie, takojder u sianju i u posadjenju, neg sam ja ovdě predpisao; jerbo u vrěmenu puno stoji, a u pametnu texanju nadat se je ne maloj koristi i plodu. Veli se, da tko radi i jede, a tko ne radi, gleda u drugoga. Jeda li nije ovako pitam ja našeg texaka? --- Çujem da mi potvèrdjiva...

Mi imademo, istina je, dosta kèrševita, štono i prie rekoh, u našoj dèrxavi; ali opet imademo i ravnice i lěpih i uzoritih poljah: --- što da je k tomu bolja uprava i radja i viša snaga kolika bi ikad u njoj vecha korist bila i nama i kraljevoj

---

(1) Naša vina dalmatinska çudo su jaka i vatrena i za to něsu svakomu po chudi, jerbo, vele inostranci, udaraju rad jakosti u glavu. Svako drugo vino izvanjsko, kako francuzko, taliansko, španjolsko i druga, jesu ljubkia radi njihove nejakosti prama našim. A da bi znali procěniti priprostitost naših vinah i naravnu njihovu bistrenost, da neulazi u nje měsania, ili kakva smucha tudja, kako u druga ulazi, ter bi znali bolje razsudit. — Naša vina u opchinu jesu dobra i zdrava, a vina izbrana što moxe od njih ikad bolje i ugodnie biti? — Jedan sèrçaj nanesi na jezik, i samo okvasi usta, eto ga udilj po svih *xuntah*. I sasvim tizim něsu drugim někim brez ukusa pochudna, izvan onim, koji su ji navikli, stojech kod nas, i koji na bistrie znadu suditi. Ona su, rekoh, naravna, i taka se prodaju, niti tute ulazi kakav laxljivi zanat i truja. Jeda li su ovaku inostranska? — Rad bi da me tkogod uvěri, da je tako... Što je ljubkie i lěpše od našeg mèrzamina, od proseka, od muškata, od vugave, od maraškine, od opola i od ruxe i od drugih stotinah vèrstah vinah Dalmatinskih? — Něka su tudja vina prama našim taka, isto kanoti i tudji roxolin prama našem Zadarskim i drugim, kog je valjaština doznata u vech najdalеçnih dělih cěle Europe i izvan.

kazni — osobito kad bi ostala posušena tolika blata i bare, štono tope na tisuche i tisuche plazah sve cvěta od zemlje.

U istoj mojoj otaçbini koliko zemlje lexi zaludu u blatu Proloxkomu! (1) — Koliko bi samo tute moglo se hranit světa, da se posuši! — Samo da je procěnit koliko je naprědka i dobiti onomu puku u posušenju blata Runovichkoga i Zmjavaçkoga (2) u istom polju Imotskomu toliko plodnomu potla nego su otvorene tute tolike jaruge i prosěki provedeni, gdě se nije moglo prie věkovah ni orati, ni sijati. A sada blagosiva toliko tisuchah dušah svoga domorodca dobroçinca, iskrom same sèrdçene ljubavi zanešena prama svomu narodu i otaçbini i nemanje obchenskoj koristi, da ga je utišio i nasitio, — nepristupivši k tome poslu nikakav kraljevski trošak, nego samo nastojanje njegovo i posluv njegova puka.

Koliko još lexi tute zemlje pod vodom zaludu, koja bi mogla, uloxivši něke osobite pomnje, nadodati neizbrojene koristi i městjanim i cělim drugim pokrajinam okolo!! — Ja bi bio u stanju dodati k tomu jednu osnovu na svako starie vlasti ponukovanje, za dostignuti xudjenu svèrhu tolike opchenske koristi.

Vèrdoljak Imochanin.

PRIPOVĚST.

Mati sa svojom děcom.

Švedske novine pripovědaju jedan xalostni dogodjaj. Xena jedna u zimno doba vozila se je jednim upregnutim konjem na sanicah u jedno dosta udaljeno selo. Imala je troje děce, od koje jedno od šest, jedno od tri godine a jedno od osamnaest měsecih. Sněg je bio dosta velik. Na jedan ças zaçuje se rika vukovah. Ovo grozno uzlanje sve se je blixe pojavljivalo, i do çasa izvěsti jadna xena, da je šest gladnih vukovah nemilostivo okupilo i njoj slědovati ne izostaju. Konja u ovakovom sluçaju nije trěbalo natèrivati, da usugubi svoje skoke, jer je i sam osětio veliku opasnost, nije da je letio, nego podobno vozdušnoj ptici, dolje i bèrda prelěchao i tako sa svojom bèrzochom udalji se dosta od njihovog odstojenja. Ali njegov strěljni, strahom prouzrokovani, skok nije mogao u neprestanom ravnověsju ostati, nego klone i malo lakšim skokom stupati poçne, a lakoma zvěrad priblixe se ovoj nesrěchnici; opasnost je dospěla do najvecheg stepena; nesrěchna mati pane u oçajanje i iz samog oçajanja mogla je ono çiniti što je uçinila. Kada veche nositi vukovi poçnu po zvěrosrodnosti strašno na kola skakati, spopadne ona u bezumjı jedno svoje děte i baci ga iz sanicah pred gladnu i nenasitivu zvěrad. Ova ostaše ozad poxderaše dobit, koja im je data i çupala su se okolo kèrvavog ostatka; al do çasa traxila su ona, jošt sa vechom lakomostju nego prie trag sanicah, tèrçala su za njim, i mati jadna sa svojom děcom çuše urlanje na bèrzo, koje im je smèrt prednavěstivalo. Strašna xèrtva bila je po drugi, a po tom i trechi put prinešena, i xena tako cěnu xivota svoje nevine děce okonça, a ona nevrědna k selu prispje. Kod pèrvih kuchah vukovi zaostanu. Nesrěchnica u takovom se je obstojatelstvu, kakav sebi çověk nit predstaviti nit opisati moxe, nalazila i poçne svoju nesrěchnu sudbinu u selu medju mnogosabranim ljudstvom pripovědati.

Ljudi, koji su izpèrva soxaljeni okolo nje natiskali se bili, uklone se sa sgroxavanjem od nje; jedan texak, koji dèrxaše u ruci gvozdenu batinu (štap), reçe razumitelno jakim glasom: „Mati, koja je svoju děcu najxeşchem poxèrtvovanju izloxila, za sebe oslobodit, nedostojna je uxivat ovaj svět,“ i udari nesrěchnicu gvozdenom batinom po glavi. Ona padne něma k zemlji niti se maçe — bila je mèrtva. Ubojica, koi nije běgstva traxio za sebe spasiti, bude uhvatjen. „Ja sam ono çinio, što je pravo bilo“ zasvědoçavao je isto neprestano; „Bog da joj prosti.“ On je bio na smèrt osudjen, al ga kralj pomiluje.

M. Medakovich.

---

(1) Ovo blato, kog velika prostoria, sve ovět zemlje, lexi pod vodom, dogodi se, dali u rětko, kad su velike suše i brezvodice, da prisuši po štogod; t. j. za više danah oranja, — i tako rodi plodno zelen, da nije moguche više xelit. Blagosiga onomu, koji tute imade koji lapat zemlje! Što bi bilo tada kad bi sve prisušilo i bilo posijano!!!

(2) Ima prěko 24 godine, da se tuda sadi ore i sije xito. U toliko vrěmena jeda li je lasno procěnit korist, koju je onaj puk zadobio i dobit, koja je ušla u kraljevsku blagoshranu?...

MLETCI.

Venetiae civitas insignis, nobilissima et pulcherima divinitiis condita.

Jedinstveni grad Mletaçki *lexi* na městu, koje niti je zemlja, niti je more, niti je nebo. *Utemeljen je* brez temelja, *ne* po dělu ljudskomu, vech po dělu boxanstvenomu. *Brez tvèrdjavah* tvèrd i *prejaki. Poçe* brez poçetka, *za* svèršiti brez svèrhe i brez dospětka:

Lexi u městu, koje nije zemlja, ni voda, ni nebo. Nije nebo, jer sasvim da nadaleko od zemlje uzdixe k zvězdam pregizdave svoje sgradje, ništanemanje prebivaju u njemu stvorenja, oděvena umèrtelnom odorom, s kojom naravno od neba izluçuju se. Nije zemlja, jer ako je zemlja, bilo bi joj od višnjega stvorca zapovědjeno, da ima poradjati trave, sadove i xivotinu svake vèrste; ovdě ne vidi se drugo izlaziti po vèrh vodah, nego polaçe, cèrkve i sgradje previsoke za samu uzurnost ljudskoga plemena. S toga oçividno izlazi, da niti se moxe rechi, da je more, videchi se uzvišivati nepomiçljivo previsoke tegote i gizdava prebivališta, koja su sve skupa nepodnosljiva texina premekanom hèrptu vodenomu: za to nezna se, more li se to město zvati, da je more nepomiçljivo, oliti zemlja nestojecha, oliti pèrvlje, da je nebo zemaljsko, oliti zemlja nebeska.

Utemeljen je ovaj glasoviti grad brez temelja, jer nije odèrxan ni od xivih grebenih, ni od tvèrdih kamenah, ni od gusta xala, ni od krěpke zemlje, nego samo od mekanoga kala, koi se podaje texini jedne same noge jednoga samoga kipa: vendar texini neizměrnoj njegove strahovite tegote çudnovato odoleva.

Ne po dělu *ljudskomu* bì on utemeljen, vech po *boxanstvomu*; govori bo jedan pisaoc: Grad Mletaçki izvèršit, plemenit i prelěp boxanstveno sagradjen. Bio bi istinito puno slavan onaj çověk, koi bi bio utemeljio i izveo ovaj prekrasni grad. Moglo bi mu se dati ono svetchanje, koje davaše okrunjeni prorok premoguchemu udoxniku svega çesa: *koji ustanoviti zemlju po vèrh vodah.* Nije věrovati, da ovo preçudno tvorenje moxe zapoznati druge matere izvan naravi, ni drugoga otca izvan vaveçnjega Boga; jer, kakono ne bì jedno ljudsko dělo, dali naravsko, uzdignuti jednu poljanu vanka zemlje naseljene i vanka mora nenaseljena; tako bi dělo boxanstveno nadahnuti prěkonaravskom hitrotvornostju ljude, da si utemelje ondě prebivališta. Hotjè dakle tako Bog, jer je znao, da njegova sveta věra bit che ondě pouzdana i zaslonjena od nemilosèrdnih progonstvah.

Tvèrd je i prejaki brez *tvèrdjavah*; jer nije s debelim zidinami ogradjen niti od visokih braništah zaslonjen, niti od jakih kulinah usnaxen, niti s dobroçuvanim vratima pozatvoren; dali dnevom i nochju svakomu, oda svuda, otvoren; ni s drugom straxom, nego s nastojanjem nebeskim ustanovitio je i obranio u svako vrěme, ne samo svoje osobite gradjane, dali jošter i one inih gradovah, koji su za mnogo věkovah xivili pod njegovom obranom.

Zapoçe, dali zapoçe brez *poçetka*, hotechi zaglaviti, da nije imao poçetka odluçena iliti namišljena i da neima nikakove uzpomeue ni od dneva, ni od godine, ni oh věka, u komu zapoçe se naseljivati ovo město, i sasvim da sgodopisatelji govore, da je imao poçetak godine naš. spas. 421. na 25. oxujka, ovo je samo vrěme, kadno se utemeljì pèrva njegova cèrkva (ako istiniti bi ovo pèrva) u ona vrěmena zaměrita i uzmnoxna, kako se štije izdubeno u mramoru u istoj cèrkvi svet. Jakova od Rialta; ali nije věrojatno, da ovo bì njegov najpèrvi poçetak, jer bi bila savišna, ili kako se reçe, nepotrěbna i sasvim pustošna jedna cèrkva po srěd onizih blatah neuzhodljivih, da pèrvlje nje nebude bilo ondě sakupljenje kakova god puka.

Izvan çesa (po govorenju istih sgodopisateljah) jošter godine 400., kada Gepidi i Goti privèrvljivali su po Talii, zapoçeli su puci od kraja zaklonjati se neizbrojnim naçinima po kaljuxah i prebivati medju ribarima. Dakle ni ovo ne bì njegov poçetak, i nije; jer se ne moxe rechi, da za mnogo věkovah pèrvlje toga ovo město nije bilo naseljeno barem od ribarah, i sa svim, da nije imalo sliku oli narok grada, ne che mu bit manjkalo nego samo ime; jer po govorenju mudroga: grad nije drugo nego sadruxenje ljudih. Toliko vech, da Gonzaga, biskup Mantovanski potvèrdjuje u Lětopisih Franciskanskih, da ondě biaše se zaustavio sveti Marko, prozalechi iz grada Akvileje u Rim, niti bi se bio zaustavio, da nije bilo prebivalištah, i to se je sgodilo çetiri věka prie ovoga namišljena poçetka. Dali mni se,

jošter da Antenor, pèrvo nego je Padovu sagradio, izkèrcao je ovdě svoju çeljad i sagradio jedno město, koje bì prozvano *Castello Oliuolo*, i da od tuda paka odvezao se je po rěki Brenti do na polja izpod planinah Euganeiskih, gdě sagradì Padovu. Ovako pravi Sansovino s Martinioniom na listu 5. -- Moxe se dakle zaglaviti, da poradi nemilosèrdnosti Atiline i poradi pritèrkanjah grabljivih barbarezah primio je ovaj grad, ne svoj poçetak, dali jedno zaměrito uzmnoxenje, i da je izašao (kakono se reçe) od patuljka krupostasnik.

Da je paka za *svèršiti* brez *dospětka* i brez svèrhe: to jest, za dovèršiti samo svèrhom svega světa, jest jedno razloxito posledovanje, koje bi se moglo izvesti od nedoumnjenog njegova poçetka, dali mnogo bolje mochi che se izvesti, procěnjajuchi ga zaštitjena i slobodna od onih uzrokah, koji obiçavaju prinositi gradovim poraz i razrušenje, i ovo su ratovi medju gradjanim, oli s izvanjskim nepriateljom oliti, da je město malo prikladno obrani i uxdèrxanju ratovah.

Od ratovah gradjanskih věk se je znao paziti i zaçuvati; tako, da se moxe iz toga proceniti prevelika lasnocha, hitrina i bèrzina, s kojima su se prekidivale navale neskladah; a to je napredovalo po zrělosti i bděnju vlade, koja je s njima upravljala, pripomoxena od istih gradjanah, prignutih po naravi k miru, to jest po dědinskom nastojanju onih pèrvih predroditeljah, koji samom svèrhom za uxivati mir i pokoj, zaklonili su se u ova blata, oli poradi vèrste města i vode, da otvore ljudskom plemenu onaj pokoj, kojega dariva istim ribam i drugim stvorenjima, buduchi je zaçudno bilo svakomu ono muçanje razborno i ono neizreçeno tajenstvo u skupih, u saborih, i u sastalištih neizbrojenih.

I ratujuchi s izvanjskim nepriateljom věk se je obranio *naravskim*, *ljudskim i boxanstvenim* naçinom.

Naravskim, jer lexi tako daleko od zemlje, da ne moxe s one strane bit udaren, i jest tako uzmaknut od mora, da ne moxe pomorska vojska s velikim i neizbrojnim brodovim do njega doprěti, a da u malom broju bi ušli, ne bi se bojao naskoçenja cicha mnoxine puka i poradi podobe grada, koji po zaplětenju putovah i jarugah prilikuje se jednom pravom zasědištu.

Ljudskim, jer zrělost saborah i razbor tolikih premudrih ljudih, koji su š njim vladali, nemanje nego i vojniçke çete jesu ga utvèrdjivali.

Boxanstvenim, jer, buduchi věkom je imao za svèrhu svojih preduzetjah pravicu i bogoštovje, vazda je okušao blagodarnu boxanstvenu pomoch.

V. Churkovich.

STARO PĚSNIÇTVO.

PREVODI IZ HORATIA.

Oda XIX. Lib. 1.

(Mater saeva Cupidinum.)

Nemila majka ljubavi,
I piche vina rumena,
I last, kâ bludom naravi
Nuka na děla ljuvena;
Njih silnost vèrla i kleta
Hoche da ljubim opeta.
Tratorka běla stravi me,
Kâ mlěko i sněg nadsiva,
Smionost pusta pèrxi me
Xivocha ljubka dobiva,
Razbluda lica premila
Sèrce je moje zanila.
Misli mi ljubav zaplěni,
I Parte pěvat sakrati,
Kî rat běxechi kèrveni
Znaju sa konja strěljati,
Jeziku ne da da slavi
Van stvari same ljubavi.
Ovdě, děco, bus stuçite
Od sporistja zelenoga,
I s tamnjanom donesite
Çašu vina izbranoga,
Nakon xèrtve poklonjene
Milije che gledat mene.

Iz rukopisa G. Higje Dubrov.

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 20. — NA 19 SVIBNJA

II. GODINA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIÇTVO.

Pitanje.

Kako moxeš
Rechi suncu:
Slušaj, sunce,
Stan, ni s mĕsta!
Ti na nebu
Nehodilo,
Ti na zemlju
Nesvĕtilo.
Stani na brĕg
Gledaj more;
Što ti moxeš
Çinit moru,
U njem voda
Da ohladi,
Da se ledom
Zaledeni?
Kakvom silom
Ti moguchom
Svĕt cheš ovaj
Ustaviti,
Da prestane
Vèrtiti se?
Kako meni
Biti hoche
Na tom svĕtu
Širokome,
Pri dignutju —
Brez xeljenja?
Što chu çinit
S ludom voljom,
S grĕšnom smisli,
S naglom strasti?
Tom grumenu
Zemljanome
Neba 'e sila
Xivot dala,
U njem xivit
Povĕdila;
A od zibke
Tja do groba
Duh sa zemljom
Bojak bije.
Zemlja neche
Rob da bude,
I nij' mochi
Svalit brĕme;
Duhu neba
Nije moxno
Sroditi se.
Jel' vremena
Mnogo prošlo,
Jel' vremena
Mnogo jošte?
Kada konac
Bude boju?
Çije polje
To Bog znade!..

S. D.

Slagarom.

O otçe Jovo! Pallas Athene! i Apollon! (**Omir.**)

Grom i munje, pooçime Jovo!
Štit i oklop, Pallas posestrimo!
Luk i strĕle, pobratime Apollo!
Da ja çinim juriš na *slagare*.
Jer gle çuda do sad nevidjena:
Vasdan letim na mome krilašu,
Da doztignem vilu posestrimu,
Da mi ona pĕsmicu pripĕva.
Koju çujem, a koju neçujem;
A koja mi ostane u pameti,
Donesem ju: „ Eto je tiskari!
Tiskajte ju, nek je bratja štiju. “
A tiskari, da ih Bog ubio
Na ribex mi pĕsni proribaju
A kad oštri ribex ih sariba
U slagarske, jao! dopadnu ruke.
Znam da 'e texko sribane pĕsmice
Sve u jedno sloxiti opeta
Nu zato su *slagari* na svĕtu. —
O slagari, brigo pĕsnikova!
Ali çujde i gore xalosti:
Što izpod oštrog ribexa ostane,
To tiskari tiskom poraztisnu.

A što oni ne raztisnu tiskom
To *slagari* sloxno porazloxe. —
Tako u pěsmah o *slozi*, nesloga, —
Jao meni siroti pěsniku!
Po *slagarskoj* neslozi se sloxi.
A svět viçe, ko na bělu vranu;
Pa na koga?... Misliš na slagara?
Na tiskara?... Ne, neg na pěsnika!
Grom i munje, pooçime Jovo!
Štit i oklop, Pallas posestrimo!
Luk i strěle, pobratime Apollo!
Da ja çinim juriš na *slagare*.

Og. Ostroxinski.

KRĚPOSTNA LJUBAV.

PĚSAN

Andrie Stazicha.

Slědi me, mâ Milice,
Kad çuješ slast ljubenu,
Tvê neche blědit lice
U stidu nepoštenu.
I měsec sunce slědi
Pa sunce kada pade
Zrak njemu šalje blědi,
Po kôm světlit stade.
Ganutja sèrca çujem,
Duševno ih upravljam,
Što je krěpostno štujem,
A nekrěpostno ostavljam.
Kako dvě kapljice vode
Ja i ti sjedinjeni
Jedna za drugom hode
Putima po kameni'.
Ako ti kad posèrneš,
Mâ ti je pomoch spravna,
Nechu od straha da tèrneš,
Mâ ti věra stavna.
Kada ja kadkad stanem
Turkaj me ti naprida,
Digni me ako panem,
Ukloni me od stida.
Oh! krěpostna ljubavi!
Slika si raja pravo,
Vode samo tvê plavi
Luku u xudjenu, zdrava.

PRIPOVĚST.

Mandalina trinaesta.

(Iz němačkoga od gosp. I. G. Seidl'a.)

Putujuch kroz sěvernu Němačku dojdosmo u jedan gradić, u komu se medju ostalim čověkoljubnim uredbam, takodjer jedno tako zvano *Mandalinino* stanovište nalazi. Tko nepoznaje plemenitu naměru takovoga staništa? Ženska bitja, koja je jedna slaba ura, jedan neočuvani čas, jedan trenutak bezufana zamantranja, svoga jedinoga dobra, svoga najboljega dostojanstva lišio, sastaju se ovdě u jedno okružje, gdě pod nadgledom ljubeznih ljudih, svoja pogrěšenja odminuti, svoj zabludjeni život pokajati, ili bo se za koristne i čiste člane dèržave izobraziti, ili pako promatrajuće, u poslu i razmišljanju razděljeno življenje voditi mogu. Tajnost je bilěg toga stanovišta, i počamši od ulaza, dok se opet iz njega ne izide, ostane ime svake pokornice zakopano; tad se ona samo Mandalina zove i dobije za razliku broj priděven, pod koim je upisana. Ova jednakost imenah ima pokoru čineće sestre opomenuti, da su kroz svoju pregrěhu svaku pravicu na prednost medju sobom izgubile, i da su samo jedno ime i jedan posao primile, ime: grěšnicah, a posao pokore. Životopis pako svake ove sestre s povodom njezina zašastja, s njegovim naslědbam i ostalim okolnostim, zabilježen je u jednoj knjizi, koju druge sestre nikad pred oči ne dobivaju, nego im se samo iz nje, bez očitovati osobu, dogodjaj pogrěšenja za opomenu štije. U sve kuchne posle razděljuju se sestre sestrinski; nadzorište ima navadno jedan vrědni starac, koi je kao duhovni pastir, ili u komu drugomu sličnu pozvanju dovoljno pokazao, kako mu za zbilja čověčansko dobro na sèrcu leži.

Na samoga nadzornika Mandalinina stanovišta u tomu gradiću, imašmo mi preporučno pismo, i s tim sgodu dobišmo, da kao njegovi priatelji, jedne večeri, gdě su se već sve sestre u svoje sobice zavukle bile, cělo nutèrnje stanište razgledamo. Ono zazoritu nalikost s jednom *Kartauzom* imadiaše. Tišina, jednostručnost, uklon svega onoga, što bi misli raztresti moglo, biaše sa svim onim sjedinjeno, što se za duhovnu i

tělesnu hranu ovoga sališta ubogih, od življenja razdruženih bitjah potrěbuje. Vèrtlašci, sěnice, cèrkvica i mèrtvačnica doticahu se premirno jednoličnih prebivalištah. Već je u sumrak bilo, hotivši mi, baš tajno slutech (symbolisch,) s mèrtvačnicnm naše razgledivanje ovoga utočišta dokončati. Nadzornik, jedan srebrovlasni starac, priličan dobromu otcu u dětinskoj basni, koi ljude u nebo nosi, vodiše nas, srebrenom gostarom (Ampel) u jednoj, a klepsidrom (Sanduhr) u drugoj ruci, kroz jedan uzki, izrezanim slikam ukrašeni prohod, u rečenu mèrtvačnicu. Jedna slaba zraka zasvětli nam se iz tmaste sgrade; ona dolaziše od jedne svěćnice, koja preko jednoga klecala visì i nami jednu sliku ukazà, koja nepomično klečeć, u svetoj bogoljubnosti ukopana biaše. Mi okolo klecala obilazišmo, — jerbo je na srědini stajalo, gdě su se navadno mèrtvačke škrinje predanj mećale — dok smo mogli slabo razsvětjeno lice moleće dobro razlučiti. Sveta ježnja napopane nas u ovoj noćnotihoj sgradi, gdě smo grěh, kajanje, življenje, smèrt i blaženo nagnutje na drugi svět, sjedinjeno i utělešeno viděli. S nutèrnjim tronutjem upitam ja nadzornika, tko je ovo čeljade, koje nehotice moliti uči?

„ Naša *trinaesta Mandalina* " prišapćà nam starac u uho„ siromasko děte, koje ondě pokoru čini, gdě je i sagrěšilo! ". Ona na nas i negledaše, ali bo pogled, koga je pram nebu uzdizala, povratjaše se kao luč nebeske světlosti u naše oči, i tako nas moćno obuzè, da smo još pred odlazkom na spavanje, nadzornika moliti morali, da nam strastopis ove skrušene duše priobći. Dugo se dade on moliti, ali bo napokon ipak popusti, i buduć da smo mi stranjski bili, kojimi siromašna pokornica možebit u svomu životu nikad više pred oči doći neće, — uzme on jednu veliku, u cèrni baršun svezanu knjigu, i poçme iz te grěšniçke knjige skoro slěděće čitati: „ *Mandalina trinaesta*, učislena u naš broj měseca pèrvoga svibnja, u desetomu godištu utemeljenja našega stanovišta, jest kćer jednoga mèrtvokopca. Njezin otac biaše sirov i divji čověk, koi za življenje nije mario, niti se je smèrti bojao, buduć da je porad siromaštva pèrvo jedva poznavao, a s drugom pako od mnogo godištah u druxtvu prebivao. On je samo porad svoga posla u cèrkvu išao, i nikad se nije molitva iz njegovih ustih čula, kad je svoje sveto dělo izvèršavao. Sa svim tim nagonio je on Mandalinu od pèrve mladosti na bogomolenje i tražio je, da joj tamni preděl svoga prebivališta, koliko mogućno biaše, razsvětjen ukaže. — Nikad nije ona směla prag od mèrtvačniće prekoračit, nikad kod pokopa biti, nikad naježujuće grobljište okolo cèrkve postupiti, dok je on mnokrat do komad noći svoj mračni posao obavljao. "

„ Grobove cvětjem kititi i ozbiljne svetčane glasove mèrtvačke mise slušati, biaše joj dopušteno; Božju službu čuti i blagoslov primiti, bilo joj je pako zapovědjeno. Što je njezina sirova otca na takvo odgojivanje nagonilo, čini se, da je samo njegovo smèrknuto obdušje bilo, koje se blizo mèrtvacah i u skèrbi za njihove grobnice većma obiknuto, nego li pokojito ćutiše. Duh mira, kog je željno tražio, bez da ga je ikad naći mogao, hotio je on u sèrce kćere svoje usaditi. Samo je ona bila, za koju je ćutio, da je življenje više vrědno, nego li početak umiranja. Tako biaše Mandalina uzrasla. Njezino obdušje, tiho i smušeno, kao zrak grobljišta; u njezinih pèrsih jedna gonba, kao u skutu grobovah, nedade joj mira ni pokoja, nego ju nakon duge i usiljene pokornosti naganjaše, da proti strogomu otcu svomu mnoga mala pogrěšenja učinì. Njegov mračni posao, kostilnica i naježnjivi večerni sati na polju truloće, ne ostaše joj više za dugo nepoznati; — skrušujuće mèrtvačke mise biahu kadkad oblěnjene, i samo je Božja služba bila, koju ona dělom iz vlastitoga nagnutja, dělom pako iz straha, da otca svoga nerazljuti, nikad propuštila nije. A i on nije proměnu na svojoj kćeri opazio, jerbo u takovih stvarih oštra oka neimaše, i jerbo je ona to, kao dětca svako pregrěšenje, lukavo sakriti znala.

„ Jednoga dana — bilo je istom one godine, kad je Mandalina šestnaesto lěto navèršila — biaše ugledan pokop navěstjen. Njezin se otac na svoj posao pripravljaše, doçim se je svakojakih rodjakah pokojnikovih okolo njegova budućega prebivališta sakupljalo. Mèrtvokopac mišljaše, da mu je kćer već odavna u cèrkvi, buduć da ju on u kući ne najde, i zato otide, bez da se je dalje o njoj brinuo. Ali bo ona ne biaše odišla, jer ju je nutèrnji nagon odlučio, da svoje izostanje otcu zataji, za da iza njegove nepritomnosti i njegova poslovanja, koje mu neće na nju

pomislit dati, sve one već naprĕd došavše ljude po svojoj volji razgledati može.

„ Ona se biaše zaodĕla u svoje svetčane haljine, koje je takodjer iduć u cèrkvu nosila, i tako stupi ona, kad je otac odišao bio, smiono medju ljudstvo. Usilovana žalost jednoga, pravedne suze drugoga, podpuna nerazličnost trećega, učinì na motreću čudnovit utisak. Tad opazi ona, daleko od ostalih, na jednoj uzdignutoj grobnici jednoga uzduž pružena, krasna mladića; pèrvoga, koi joj se je većma, nego je o i kojemu çovĕku mislila, dopadao. Ona se je morala k njemu približiti, i ostane, kao da je napis na ploči štiti hotĕla, pred njim stojeć. On uzbèrdo, a ona nizbèrdo pogleda. Njegovo blĕdo, nezadovoljno lice, jedan protèrsni potez okolo njegovih ustah, kao i mĕsto pokoja pričiniše na pèrvi pogled tako neodoljivo na nju, da je nehotice, njegovo oko tražila, i — našla. “

„ Gdĕ ćeš štiti, krasna dĕvojko! “ reče nepoznani uzdignuvši se, „ na momu čelu, ili na ovomu kamenu? “ — Mandalina umukne, ali bo ona biaše već previš štila na njegovu čelu, na komu je samo previš pisano bilo. Jedan kratki razgovor obavĕsti obadvoje o njihovu pramsebnomu stanju i odnošenju. Mladić bio je rodjak pokojnoga, koga istom izčekivaše, za da, kako on reče, iz njegova groba bogati odvĕtak uzdigne. Na jedan način, koi je ljudim njegove vèrsti vlastit, znadiaše on Mandalinu dotle dovesti, da ga je ona sama molila, da to nebude zadnji put, koi su se vidĕli. On to obeća. Jedan cĕlov, koi ju je skoro izvan sebe doveo, potvèrdi joj to, i doba i mĕšto sastanka biahu tako bèrzo, kao što se svako zlo dogodit opći, ugovoreni. On odide, jerbo se je sprovod iz varošića već približavao; Mandalina pako znadiaše se umĕtno medju sprovod umĕšati, da je otac njezin mislio, da ona iz cèrkve ovamo uzgred dolazi. Sveti se posao dokonča. Svi se pokojito i utišeno kući povrate: samo ne Mandalina, koja je još u velikoj daljini tmastu sliku lĕpoga nepoznanca poznavala.

Tako dospie neopazno pèrvi ovećji korak na razorenje sgrade, koju je sirovi otac s gorućim nadvladivanjem samoga sebe, uzdigao bio.

(Slĕdit che.)

Cvio Bèrndušić.

O JEZIKOSLOVJU.

(Produxenje i konac.)

Tehniçke (rĕçi) — termine tecnico — Kunstausdruck — rĕçi tvorske — *tvorobesĕde.*

Tehnologia — tecnologia — Kunstlehre — Gewerkslehere — *Tvoronauk.*

(Opazi — da naški „ *Tvorje* “ zlamenuje: *arte* — *Kunst*, *Werk*, u opchinu, — *rukotvorje*, (arte meccanica, manifattura,) Handwerk — *umotvorje*, (arte liberale,) die freie Kunst, — *rukotvor*, plod je *rukotvorja*. niti bi se imali jedno za drugo zamĕnjivati.)

Barbarskih. . . . barbaro, hoche rechi pravo „ *inostranac* “ — *barbarismo*, lĕpo nĕmac zove „ Undeutschheit “ — A mi moxemo rechi „ *neslavje.* “ (*Stulli* — çakanje.)

Almanak — ili cheš uzeti da je „ Effemeride “, i u tom ogledu moxe se imenovati *zvĕzdopaziteljka* (knjiga) ili cheš ga uzeti da je „ *lunario,* “ u tom ogledu moxe se imenovati „ *mĕseçka* “ (knjiga) ili cheš ga uzeti da je „ calendario, “ i u tom ogledu moxe se imenovati „ *svetodanka,* “ ili „ *blagodanokazica* “ (knjiga.)

Algebra — Nĕmac ju zove dobro — „ *Buchstabenrechnung.* “ Daklem i mi moxemo „ *slovorazbroj.* “

Alchimia — zove ju Nĕmac dobro „ *Goldmacherei.* “ Moxemo i mi „ *zlatotvorje.* “

Chemea — *chimicha* — zove ju Nĕmac — *Scheidekunst.* “ Moxemo i mi „ *razstavoznanje* “ buduch da je ona „ znanje za razstavljati stvoropoçetke (elementa,) koji se u onomu stvoru sastavljaju. “ Svaki bo je stvor „ jedan *slog* od mnogo poçetakah. “

Alkoran — hoche rechi turski „ *knjiga boxja.* “ Dali ova je besĕda *ime vlastito* nĕkih osobitih knjigah; zato se moxe ova besĕda, i njoj priliçne u vlastitomu glasu uzdèrxati; kakonoti ime vlastito jednoga çovĕka *nerazdvojna* (individuo).

Alcali — Nĕmac zove „ *Laungensalz.* “ Moxemo i mi „ luxnicosol “ to jest nĕka vèrsta soli (i njoj priliçne) koja izlazi u luxnoj soçini iz luxnice.

Gas — mogao bi se rechi slobodno „ *dim* “ buduchi baš da i dim vatreni jest *gas.* Ništane-

manje ova i *Finnglas*, i njima priliçna, mogli bi se upustiti u naš jezik; dali ja što mogao manje.

Idee ... idea — Němac ju zove „ *Begriff.* " Ja bi rekao „ *umozaçetak*, " ili „ *namisal* " — *namislio sam* (mi sono ideato — mi sono imaginato.)

Historia — Němac ju zove „ *Geschichte.* " Naši *pověst*, bolje neg drugçie, buduch da je korěn sviuh ostalih „ izpověst, pripověst, napověst, i t. d. "

Karakter bojniçki. — A zašto ne: *chud*, *prignutje*, *narav*, *navada*, kako gdě prilagaju se, buduch da sve jednako ne zlamenuju. Jesu naliçne, dali ne *jednoliçne*.

S originalom — A zašto ne „ *s maticom* "? *Matica*, beseda je poznata dobro u narodu pod tim obiliçjem. —

Gramatikalnim — grammatica, *Sprachlehre.* — Daklem je „ Jezikonauk " ime pristalo. A kratje se moxe rechi „ *slovnica* ", kako se zove i *vocabolario* — *slovnik*; — koi se němaçki zove „ *Wörterbuch* (rěçoknjiga,) i dobro se zove.

Geometria — Erdmeszkunst. — Ako *zemljomerje* nije ime pristalo, nije ni *geometria*, koje ime isto izgovara, isto zlamenuje „ *měrenje zemlje.* Ako u cěloj *geometrii* ne nalazi se nauk za měrenja zemlje, a gdě se nahodi? Tako, iz çetiri děla *brojouměnja*, izašao je vas nauk *razbrojstva.* Paçe, iz měrenja zemlje izašlo je cělo *měrouměnje* (*velkouměnje*, Matematica.)

System — Lehrgebäude — naukouredba.

Astrologia — zvězdoslovje (Sterndeuterei) *zvězdokobje.* Gèrçki *Astrologia* izgovara *zvězdogatanje* (promišlja ga u çověku) — Němaçki „ *Sterndeuterei* " izgovara ono što zvězde zlamenuju (što robe) i naški je „ *zvězdokobje* promišlja ga u zvězdi.

Onim koji opiru:

1. Da našim imenim neima podpuna okonçanja stvari zlamenovane.

2. Da naša beseda ne izgovara sve ono što izgovara tudja matica; odgovaram:

Na pèrvu. A zašto daklem i umětnii narodi okonçavaju stvar zlamenovanu s mnogim drugim besedam, kad ju xele bistrie i prostranie prikazati? — To che rechi, da niti jedna niti dvě rěçi něsu dosta ni kod njih.

Na drugu. Naša beseda gděgod izgovara više, gděgod manje, od tudje matice; dali kad izgovara jednu ili dvě *vlastitosti* stvari zlamenovane, po kojim ona se moxe razaznati iz medju ostalih, to je zadosta jeziku.

Sasvim tizim hvalim i slědim one, koji, uz našu besedu iz medju dvě polkolaçice () umechu besedu tvornu, ilití *maticu*, koja sluxi umětnim za napomenutje, a neuměmtnim za nauk, ako bi htěli primat. Pak s vrěmenom che se ona rěç udomoviti kod nas; dali ja uvěk velim ovo: „ *Više je bogatstvo u razplodjenju jezika iz malo korěnja*, *nego u nalaganju svega i svašta sa svih stranah.* — Çini mi se kakono o pokladah, da se tudjini u naše haljine preoblaçe za směh. — A tako se çini, ne meni samome, nego i ostalim našim okò mene. Ovo daklem narodno chutjenje ja nebi pogèrdjivao. Kad je to světovao *Cesarotti* u talianskomu, svi nanj graknuše. Nebi ni ja světovao u našemu. To bi valjalo raditi vele trězmeno. A naginjuchi na pribIixanje jezikah za dotěrat jih na jedinstvo, to je daleko; i velim da neche biti nikad moguche podpuno. Nego prinoxim što reçe naš **Tommaséo:** „ *Nauci i uměnja imadu vlastiti svoj jezik. Da bi ga çověk htio presaditi u opcheno slovište, bilo bi ga odvech sgustnuti*, *i više mraka neg světlosti donělo bi se.* " A da se i presadjuje u pisma izborna za umětne, ostavimi pobratime bistar naš jezik za naša pisma sebiçna.

Stěpan Ivichevich.

POLJODĚLSTVO.

„ Veliko ja dogovanje,
Da se veche ne nahodi
Svaki çověk ki dèrxanje
Městu i gradu gdě se rodi. "
(**Palmotich.** — Akile Prikaz. II. list. 26.)

Kucha u kojoj smo se rodili, město gdě smo bili s dobrim naucima odhranjeni, onaj dub koi smo viděli rasti, onaj perivoj gdě smo brali cvětje, koliko su nam mili, koliko ih xudimo prie viděti! Koliko hlepimo za vratit se prie iz daleka města! Oh rodno město! U njemu nam ostaju pèrve uzpomene: ono uzdèrxi xive, oli mèrtve naše roditelje, druxbu milu od pèrvih vrěmenah, naše priatelje; tu se çuje sladki glas našega rod-

noga jezika, s kojim je mati ljubexljiva utaxala çesto naš plaç u vrěme od dětinstva i uçila s njime zvati našega roditelja, i previšnjega našega otca i Boga vèrhu nebesah; jezik s kojim smo primili pèrve světe i nauke, pèrve ljubexljive rěçi od naših roditeljah! Koliko je dakle naravno ljubiti svoje rodno město! Vidimo iste ptice lastavice, netom da su prezimile u daleçim stranami vrachati se věrno k svomu gnjězdu i oblětavati vavěk okò njega.

Nit se igda moxe kušjati vecha ljubav k rodnomu městu neg onda kad smo usilovani od njega odaleçit se i toliko vechje ako se děliš od tvojih roditeljah. Kad se vratiš u tvoje rodno město kako ti igra sèrce za prie viděti mire od grada i zagèrliti svoju çeljad! Da promisli, tko je razděljen od mora i od bèrdah dosta godinah: Ne viděti nigda poznanu çeljad, nit priatelja i kakva, ni rodjaka, ni cèrkovnjaka, u koga bi prie isko koi svět: da ne çuješ zvono koje bi te zvalo u cèrkvu za dati hvale Bogu i molbe njemu upraviti! Kako se tada tvoj pogled svèrne put onoga bèrda i vèrhu neba od strane rodnoga města! od kolike cěne prikaxuje se našim oçima svaka najmanja stvar, koja nam donosi milu uzpomenu rodnoga města! Ja sam dosta putah kušao ove nedragosti u momu sèrcu, i kad bi u inostranu městu gděgod çuo govoriti jezik moj rodni, taj ças zaigralo bi mi sèrce od radosti, kako da sam çuo glas mojih roditeljah. A kad bi u inostranoj zemlji gdě god vidio jedan stabar od masline nebi mogo od njega taj ças odaleçiti se bez razbirati, da je ovo najpèrva utěha i blago moje rodne zemlje, kad je obilno narav nadari da se nakiti soçnim jagodami. Nesrěchan odviše jest onaj, koi je usilovan odaleçit se od svogu rodnoga města! Ako mi pravo ljubimo rodno město, koje uzdèrxi sve naše mile uzpomene i naše obiçaje, ljubit chemo takodjer i rodni jezik, koi su naši stari govorili, jezik toliko skladnouredni, koga slědu govoriti mnogi gradjani, seljani i ostali, koji su s nami sjedinjeni u ljubavi rodnoga města, toliko u nevoljah, koliko u radostih i ufanju.

Ma neka se nebude uzdèrxavati naša ljubav samo u rěcih, nego u dělih. Duxnost je svakoga gradjanina ukazat se vrědnim i koristnim svomu městu. Dakle za ne gubiti svoje vrěme bez procěne u plandovanju, koje je uzrok od svake opaçine, trěba nastojati za nauçiti koi zanat ili izpunjati çastno koju zabavu opchinsku za korist rodnoga města, i za moch sebi istomu pribaviti potrěbnito hranjenje i svojoj děci, za da na izgled otca ona uzbudu dobri i korisni gradjani. Onaj pako koga je srěcha nadarila s imanjem u baštinah, ima nastojati za da budu svedj više plodne svoje zemlje za utěšiti siromaštvo u potrěbi, i za dobiti çasno ime blagodarnoga měštjanina. A osobito za svoju istu korist on ima çesto bděti i nastojati za da svoje zemlje ne padnu u èrdjavo bitje texaçko; jerbo neplodna zemlja çini siromaha i kmeta i seljanina. Radi çesa ima se uzdèrxati za upravu ona mudra besědica: *Qui operatur terram suam satiabitur panibus: qui autem sectatur otium replebitur egestate.* (Salomon Proverb. Cap. 28. v. 19.) Drugi pako, slědechi koi çastivi zanat, ima takodjer nastojati da svoje město ne ostane poslědnje u rukotvorvstu prama ostaliem gradovima. Tko li pako slědi korisne nauke, ima uzmnaxati glas rodnomu městu na izgled svojih starih, koji su ovaj grad za sve malahan uzveliçili cicha njihova napredovanja u vrědnosti i izvèrsnosti u knjixenstvu, u pěsniçtvu u tèrgovini i u vladanju, a osobito u opchenju jerbo su se u ona vrěmena najvěštii ukazali u brodenju, koje je bilo najpèrvi vir çestitosti i bogastva dubrovaçke dèrxave.

Dohodi paka veoma na çast onoj kuchi, od koje izhodu sva çeljad izvèrsna. Bit che dakle cěnjen onaj grad dokli uzbude imati izvèrsne i vrědne gradjane i za to svak ima nastojati za uzdèrxati glas korisna i vrědna měštjanina, kako nam vandjele kaxe: *Non quærens quod mihi utile est sed quod multis.* (Ep. I. Corint. Cap. X. v. 33).

(slědit che.)

Marko Marinovich Dubr.

XIVOTOPISJE.

Bartul Fontana.

Nije sam Lombardi svojom nemilom smèrti opoštenio svoju otaçbinu. (vid. b. 2, god. I.) I jedan drugi mladich jest na isti naçin izgubio svoj xivot i prolio kèrv. Pravedno i dostojno je, da njegovo ime neostane zaboravljeno.

Tu duxnost ja sada izvèršujem nek tot vechma poznati se bude, da svedjer imali smo sèr-

çenih i hrabrenih kipah, koji su bili i jesu i današnji dan dika i slava svoje otaçbine.

Taj dakle mladich jest Bartul Fontana, sin Vice iz grada Šibenika. Hitren bivši, kadkad i odviše, pun sèrca, i lěp u kipu, njegovi priatelji i městjani ponukovali su ga, da bi se za Arambašu od straxanah zapisao. Fontana posluša ih, prikaxe se, komu se je pristajalo, i bi uslišen.

Uçinjen dakle Arambašom bì poslan u Skradin pod zapověd Sèrdara Gosp: Ivana Policha, sada u dostojnome poçivanju, koga ime jest vele dobro, i s çasti ne malom spomenuto na ovih stranah.

Pèrvi bilěg svoje krěposti, koi dade Fontana biaše ukrotjenje svoje puno hitre i plamenite naravi. Pomljiv u izvèršenju svojih duxnostih i věran i poslušan umio je tako dobiti ljubav svoga starešine, da ga je on dèrxao ne kako podloxnika, dali kako svoga sina.

U to vrěme biase dojadio puku Todor Mialjica, reçen Lupov, s svojim zloçami. Preporuke našega prèuzvišenoga vladanja bile su çeste, za istoga dobiti u ruke pravde. Sèrdar Polich, komu su take naredbe puno stale na sèrcu, poznajuçi vele dobro věrnost i hrabrenost Fontanovu, preporuçi mu, da bi se opoštenio i uhvatio Lopova; ko veselii od Fontane primi od svoga starešine naredbe i uprave, ko çestitii sdruxi se straxanim, datim mu za traxiti i uhvatiti Lopova; ali nijedan nije se nadao, da che ga Lapov ubiti.

Na osvit 22. Sèrpnja 1821. Fontana, bez da iko znade, ode iz Skradina s svojim druxtvom. Kad bì prěd svanutje nazre kod Bribira Lopova, stade mu na trag, potěra ga, on běxechi dopade k jednoj jami, i u nju sakrije se. Sèrçen i pun hitrosti Fontana nazrieše na onu jamu, ufajuchi se, da che sgledat Lopova, ali ovaj bèrxe metne se iz puške, ubije ga, i u onoj smetnji, koja se sgodì medju straxanim, videchi svoga glavara mèrtva past na zemlju, bì srěchan poběgnut. Ovako dospì Bartul Fontana u cvětu svoje mladosti poslě malo měsecih neg je kralju poçeo sluxiti.

Na njegovu hudu smèrt svak je proplakao, ali najviše bratja i roditelji; i današnji dan njegovo druxtvo spominje ga i xali.

Fontana biaše lěp, běl i rumen. Věran i pošten veoma. Poznao je priateljstvo na naçin, da bi za isto glavu izgubio. Narav bila mu je dala s hitrostim s druxenu jednu ne malu snagu, tako da i današnji dan spominju ga u Šibeniku, pripovědajuci njegovu slobod i snagu u jednoj prigodi, kadà pobiše se medju sobom několiko varošçanah. Smutnja je vech došla, da che se s noxim sěchi. Nitko ne smì pristupit, ali Fontana bacivši s sebe haljinu, goloruk uměša se medju njih, jedne obori, jedne splesa, jedne iztěra, onim otimlje noxe, tako da ona smutnja u jedan ças dospì, bez da se je kap kèrvi prolila, kada svak se je bojao, da che ih biti mèrtvih i ranjenih.

Prosti, hrabreni mladichu, da tvoje ime jest do danas stalo zaboravjeno. Mi krivi nismo bili, nego prigode, da kada si ti tvoj xivot izgubio, nijedan list nije u našoj Dalmacii izlazio na světlo. Ja sada tu duxnost izvèršujem, ti s nebesah pogledaj i primi ovu uzpomenu, koju, ti kako tvoj drug u one vrěme i věrni priatelj, prikaxujem.

M. Resti V. Sèrdar.

O govorenju nesvěstnu.

Tko ono buçi? tko se onako çuje... Ono je jedna gostionica. — Tko je u njoj? Jedan koi nepodavno obajde dosta světa, i buduchi s nauka došao, divani sa svojim domorodcim. — Jur je znatno, da imade ovizih, koji çim su što malo světa obašli, ter su koju zločestu knjigu provèrgli buduchi stekli slobod u govorenju, brezoçno divane o svakoj stvari, i zaglušivaju s njihovim çèrçanjem, inadechise i pozivajuchi na megdan i na oklad za doistinit ono što prikaxivaju. Tko je razborit, neche stanovito niti da se prilaxe niti da se okladjiva, nebuduchi njima na poštenje imat posla s takovim tvèrdoglavcim i zato se oni ljute i viçu.

Ovi su ljudi kakono ono duchani, u kojima ne uzdèrxava se drugo nego ustrixakah, a nikadare jedan cěo svitak platna oli svite. Onaj koi nema vech jedan sami poveršaj od svake stvari, obiçajno nije dobar za ništo.

I s toga nalazi se pisano: „ Našima dědovim bila je podala narav neke tvèrde moxdjane. Jedva bi oni, na pol ostareni, nauçili koje znanje,

oli koji zanat. Njihove unuke, bogu fala nadarila je s rastvorenijom pametju. Danas jedan mladich od osamnaest, oli od dvadeset godinah nadhita premudroga Archimeda, Platona, Demostena, Omera. On je sve zajedno kopnoměraç, mudroznanac, beseďnik i pešnik; i još ako hocheš malar, udoxnik i ost. O svaçemu divani i poznaje cěnu i dostojanstvo sviuh pisaocah sadanjih, i prošastih: i tolika je čestitost njihova blagoumja, da on to sve çini brez da je ni slova prostio od njihovih tvorah, od njihovih knjigah. “

Stanovito ovakovi mudraši, něsu nšta pogori od onih, koji buduchi i ponauçni, vlaše i tako neslasno govore, da ako si uza njih moraš drěmati; jer ako su pèrvi dosadljivi poradi njihova buçenja i tvèrdoglavštine, drugi su zanovetljivi poradi njihove neslaštine.

S toga i od njih bi pisano: „ Börne lěpo divani: u njega skladne beseďe, sputno slovje, milo glasudaranje, ugodan glas, gizdav naçin; sve je u njemu krasno; a sasvim tizim, kada besědi, svak ziše, svak drěmlje. Njegov razgovor jest kakono jedno odurno brašno, od kojega, kako si dva krat zaloxio, chutiš da si sit. “

Svi ovakove vèrsti ljudi, ne samo se ne ukaxuju xivoumni kako bi hotěli, dali ne mogu se dèrxati niti da su pametni.

V. Churkovich.

KNJIXEVNI OGLAS.

Evo je čelvèrta godina, da izlazi u Zagrebu svakog měseca jedan list nazvan „ *List měsečni horvatsko-slavoskoga gospodarskoga Družtva* “ koga mi primamo u zaměnu naše Zore. Navěštivamo ugodno našim štiocem, da predmet ovoga lista jest poljodelstvo, i svaka druga seoska zabava. Druxtvo, koje boravi okò ovoga posla, broji više od 800 sučlanikah, iz medju kojih ima jih, koji pišu svoja pomnjopazenja i skupljaju dobre nauke iz knjigah poljodělskih glasovitih pisaocah němačkih, talianskih, francuzskih i ingleskih, i ne samo skupljaju dobre nauke, da i jošte pokušavaju zemlje i rastja, siju razlika sěmena i korenja, goje vèrtle, vochke, trave i za ulakšavati texacim trud, uvadjaju nova orudja, otvaraju poljodělske učionice, razpruxaju po svaki način prosvětljenje i narodno izobraxenje. Van toliko vèrsnih ljudih biskupah, kanonikah, plemichah, vojuikah, sudacah, parokah i tèrgovacah, nalaze se u ovomu druxtvu mnogi xupnici, koji ne samo pristaju opchenom trošku, nego pače trude se pisati, kušati i učiti svoj puk, da bi do boxje volje podobnije, xivio na ovomu xalostnomu světu, a ne izgubio na drugomu věkovito veselje.

S ovakim vrědnim naprědkom Horvati i Slavonci u malo godinah napraviti che svoje časopise poljodělske, i neche imati što zaviditi drugim izobraxenim narodima.

Trošak ovoga lista měsečnoga ne prelazi... fiorinah na godinu, i moxe se dobiti oli uprav u Zagrebu, oli u Zadru kod izdavateljah ovoga lista.

S ovom prigodom navěštujemo takodjer, da rečeno druxtvo počelo je izdavati na světlo „ *Predavanja za seljaka Horvatsko-Slavonskoga* “ koja uzdèrxe podnauke, koje xupnici mogu baš predavati puku, i koja tiču ne samo poljodělstvo nego jošte i dobroxitje. Izašlo je pèrvo predavanje i prodaje se kod izdavateljah istih po 8 k. svezak.

Izdavatelji.

ZAGONETKA.

Mater *pèrva* svetog puka:
Kad ti štogod kaxe ruka
Drugu reçeš. *Sve* che odkriti
Grad slavenski plemeniti. *F. K.*

Predjašna Zagonetka znaçi: — *Otok, koto.*

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 21. — II. GODINA

NA 26 SVIBNJA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedéljak. Godišnja mu je céna 4 f. u Zadru, a po ostalih méstih u Austriańskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za célu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nésu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zaménu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

Cvětak k suncu, sèrce k Tebi.

Jeli poznaš, ljubo, ono cvětje,
Što se vidi svako pramalětje
U mnoxini po naših livada'?

Xuti cvětki, sitni kò iskrice,
Uvěk k suncu okretaju lice,
Gledajuch ga s jutra do zapada.

A kad sunce zamakne za gore,
Mahom ti se cvětki svi zatvore
Od xalosti, što se 'e sunce skrilo.

A kad sunce opet iza gore
Pomoli se, cvětki se otvore
Od radosti, što se 'e pomolilo.

Tako, ljubo, i ono sèrce věrno,
Što te ljubi, ljubech neizměrno,
Svaki çasak i u doba svaka

Tamo kreche goruche zenice,
Gdě jim sjaje tvoje krasno lice,
Gledajuch te od jutra do mraka.

A kad zadješ ti u tvoje dvore
I gledati više te nemore,
Tad se sklopi, u noch tuxnu pane.

A kad opet, silazech pred dvore,
Ti se kaxeš, ter te vidět more,
Tad s' otvori, jer mu sunce grane!

P. Preradovich.

NARODNA PĚSMA.

(*Iz ustih puka na Hvarskome Otoku.*)

JUNAÇTVO DĚVOJAÇKO.

Starac Jure goricom jašaše,
Ter se starac s gorom razgovara:
Ah prokleta gorice zelena!
Trikrat jesi s ognjem popaljena,
Opet si se, goro, pomladila;
A ja junak jesam ostario,
I nechu se pomladiti nigdar.
Od Cara mi mala knjiga dojde,
Da mu dojdem prid vojskom vojevat.
Ah kako chu na vojnicu pojti
Kada nimam sina od sèrdašca,
Nego imam do devet divojak'.
Osam sam jih domovio lipo,
Na domu mi cherca Mandalina,
Al i nju chu domoviti lipo.
Mnjaše starac, da g' nitko ne çuje.
To mu çuše cherca Mandalina.
Mandalina chajku govoraše:
Ah ti chajko moj stari babajko
Kroji meni delinsku haljinu,
Osedlaj mi konja vojniçkoga,
Poch ja hochu vojevati za te.

Mandalini chajko govoraše:
Nemoj moja ludovati cherce,
Gdi cheš stavit xute kose tvoje,
Gdi cheš sakrit tvoje bile dojke?
Mandalina chajku govoraše:
Ne brini se moj stari babajko
Gdi chu stavit xute kose moje;
Puštit chu ih ja niz plecha moja;
Ni gdi sakrit bile dojke moje;
Klast ih hochu pod pazuhe moje.
Kako nju je chajko razumio.
On joj skroji delinsku haljinu,
I osedla konja vojnişkoga.
Obukla se 'e kako i delia,
Pri bedricu·chordu pripasala
I meche se na konja dobroga.
Mandalina chajku govoraše:
Rec mi pravo, moj stari babajko,
Bili rechi da sam xenska glava?
Mandalini chajko odgovara:
Viruj meni draga cherce moja,
Nebi rechi da si xenska glava,
Neg najbolja delia Carova.
Pod sobom je konja udarala
I išla je na vojsku Carovu.
Malo tomu postajaše vrime,
Piše knjigu tad sin Carevicha
I šalje je Caru svojem chajku.
Na vojski je starca Jurja junak,
Jaše konja kako i delia,
Paše chordu kako i spahia,
A pogleda kako i divojka.
Njemu chajko knjigu odpisuje:
Slišaj mene moj jedini sinko,
Pojdi s vojskom na more na moste,
Gdi prodaju maçe i jaglice,
Još i ona nagledala sjajna,
Gdi divojke nagledaju lice,
Tere gledaj kupovati što che.
Ako bude mladjahna divojka
Sreberne che kupovati jagle
Još i ona nagledala sjajna.
Kad to çuje çado Carevicha
Ide s vojskom na more na moste,
Kako chajko bil mu zapovidil.
Al se mlada domislila biše;
Na jaglice ni pogledat neche
Ni na ona sajna nagledala,
Neg je svitle maçe izbirala,
Govori joj tada sin Carevich:
Koi che se od vas junak nachi,
Kî che hitri Dunaj priplivati,
Puštit chu ga na dvorove svoje.
Svi junaci zemlju pogledaše,
Al ne samo starca Jurja junak,
Neg je hitri Dunaj priplivala.
Govori joj tad sin Carevicha:
Hodi s Bogom starca Jurja junak,
Projdi momu chajku mimo dvore,
Dat ti hoche tri jabuke zlatne.
Ona mu je mlada govorila:
Mala hvala sine Carevicha
Na te tvoje tri jabuke zlatne,
Jer jih jesam lipljih odgojila.
I pošla je chajku na dvorove.

XIVOTOPISJE.

Janus Pannonius.

Medju znatne učene ljude i pěsnike svoga vrěmena spada nedvojbeno Janus Pannonius. On je bio ljubimac muzah i predmet hvale suvrěmenih i kasniih pisaocah. Njegov kralj ga je cěnio, nepriatelji nenavidili su mu, a priatelji i podanici iskreno su ga ljubili. Srěća mu je bila veoma priazna, ali žalibože prerano iznevěri ga opet. Njegova domovina može se svim pravom ponositi njime, jer je zaslužio poštovanje, pomilovanje i ljubav svih vrěmenah i zato neće ona nepriazno primiti kratki opis njegovoga slavnoga življenja.

Kako se iz njegovih pěsamah viditi može rodio se je godišta 1434. dana 29. Kolovoza u jednom po svoj prilici neznatom selu blizu utoka Drave u Savu u sadašnjoj Slavonii.

O njegovom otcu nezna se ništa stanovita. Samo nalazi se jedna povelja 1), gdě stoji, da je bio dèrvodělja i da se je zvao Ludicius (po svoj prilici Ljudevit). Ali ovo svědočanstvo ništa nevrědi, jer se u njemu nalaze mnoge stvari, koje su očevidno lažljive. Što si isti Janus nenapominje otca u svojih pěsmah, gdě više putah govori o

1) Documentum 66 inter analecta anni 1495. Vidi Koprinai u dělu: Hungaria Diplomatica.

svojoj materi i o svojih sestrah, izjasniti se može samo time, što je izgubio otca još kao děte od šest godinah, što se vidi iz jednoga města one žalostne pěsme, koju je sastavio na smèrt svoje matere 1).

Bio mu otac tko mu drago, ipak neima sumnje, da je bio plemenita premda siromašna roda. To pripověda isti Janus, kao takodjer svi suvrěmeni spisatelji, koji ga napominju.

Isto tako istinito je, da je bio u rodu s više plemenitih obiteljih. Takovu srodnost s glasovitim někada u Ugarskoj plemenom Garazda dokazuje jedan nadgrobni napis, koi se nalazi naznačen u pismih više spisateljah i koi se je, u cèrni mramor urezan, u staro doba čitati mogo u Karlogradskoj cèrkvi u Erdelju, gdě počivaju kosti mnogih knezovah i glasovitih ljudih. Ovu nadgrobnicu načinio je něki neimenovani pěsnik sam sebi i u njoj navodi, da su se u podravskoj pokrajini rodili glasoviti pěsnici i rodjaci: on, Janus i Petar Garazda 2).

Još bliže bio je Janus u rodu plemenu nemanje glasovitom Vitezah od Zredna, koji su takodjer bili slavonskoga proizhoda 3), i to po svojoj materi Barbari Vitez, koja je bila sestra Ivanu, glasovitomu velikovaradinskomu biskupu, zatim primasu ugarskomu, od kojega roda bio je još něki drugi Ivan, kojeg učenost Galeotto hvali, srěmski biskup, a něki tretji Ivan, kog Tubero napominje, vesprimski biskup, ali něki spisatelji dèrže toga s pàrvašnjim za jednu i istu osobu. Jednako ime ovih biskupah moglo ih je lahko zavesti, da su i našemu Ivanu dali ime Vitez, premda neima sumnje, da je bio netjak napomenutoga biskupa, slědovno nije mogo nositi ime svojega ujaka i da se u Breve-u pape Piusa II. na kardinala-poslanika u Ugarskoj Ivana a Santo Angelo, naročito naziva Ivan Cesinge 1).

Janus Pannonius nazvao se je sam, da mu ime po navadi već onda medju učenimi ljudi u običaju bivšoj, latinski zvuk zadobije i da mu zajedno već u imenu naznačena bude domovina, prava stara Pannonia, to jest ona pokrajina, koja se nalazi medju Dravom i Savom i koja se je pod Rimljani zvala Pannonia interamnensis.

O njegovoj pàrvoj mladosti neznamo ništa drugo, nego što sam pripověda u napomenutoj jurve žalostnoj pěsmi na smèrt svoje matere, to jest, da ga je mati volěla nego svoju ostalu stariu děcu, dva sina i dvě kćeri i da ga je već rano dala učiti, premda je tako siromašna bila, da mu je morala platjati učitelje od onoga, što si je zaslužila ženskim dělom. Moguće je, da je svoju pàrvu izobraženost dobio u pečuhskoj učionici, koju je bio utemeljio Ljudevit veliki, ali koja je opet prestala po smàrti Ljudevita nesrětnoga.

Višju izobraženost dala mu je Talianska, kamo je tèrčala ondašnja za naukom goreća mladež, da se ukrasi različitimi znanostmi. Godine 1447., a trinaeste njegove dobe poslà ga njegov ujak Ivan Vitez, koi je prie dvě godine dobio bio velikovaradinsku biskupiu i tako postao kadar podpomagati njegovo daljne izobražavanje, učenom čověku Battisti Quarinu od Verone, koi je onda bio u Ferari obćinski učitelj. Stanovao je u Quarinovoj kući i to u jednoj sobi s Galeottom di Narnia, koi mu je bio najpouzdanii priatelj, koi je š njime noći prebdivao i koi ga je podučavao u pěsničtvu, kao što sam zahvalno svědoči u jednoj svojoj pěsmi. Galeotto postà zatim god. 1462. učiteljem u Bolonji a od onud pozvà ga Matia Korvin k sebi, da mu odgoji sina. Ostao je dulje vrěmena u Ugarskoj i napisao je za nas zanimivo dělo pod naslovom: De Mathiae jocose dictis. Montagna, glasoviti slikar, naslikovao je Janusa i Galeotta zajedno na jednoj tabli,

---

1) Elegiarum libro I., elegia 6., versu 159.

2) Ovamo spadajuće město ove nadgrobnice zvoni kako slědi:

Tres fuimus clari cognato e sanguine Vates
  Pannonicam Dravus, qua rigat altus humum.
Unus erat Janus, proprias qui primus ad oras
  Duxit aurigeras ex Helicone deas.
Alter erat Petrus, genitus de stirpe Garazda,
  Qui tulit Aeoniae plectra sonora lyrae.
Ultimus hos ego sum cognata e gente secutus;
  Tertia doctarum gloria Pieridum.
Strigonia Petrus requiescit in arce; Joannem
  Ipsa suum sedes Pontificalis habet;
Hic mea, dederit sors, ossa recondite; si non
  Nil nostra, jaceant quolibet illa loco, etc.

(Vid. Jani Pannonici opera Trajecti ad Rhenum 1784. Tomo 2. pag. 178.)

3) To svědoče: Aeneas Sylvius, Auranus, Tubero i drugi.

1) Vid. Kaprinai, loco cit. inter analecta anni 1460. docum XI.

da proslavi *oba priatelja*, koju sliku takodjer napominje Janus u svojih pěsmah. (Vid. Eleg. I. t. Eleg. II.)

Četiri godine bio je neprestano u Ferari i naprědovao je kod svojega vrědnoga učitelja tako znatno i bèrzo u znanostih, da je već u 17. g. svoje dobe probudio pozornost i divljenje najučenijih ljudih talianske zemlje i zadobio poštovanje i ljubav vrědnoga biskupa od Modene, dà, istoga kneza od Ferare Lionela pèrvoga.

Za tog vrěmena napisao je već više pěsamah, medju kojimi se nalazi i několiko epigramah na malo prie imenovanoga kneza i po njegovoj godišta 1450. dogodivšoj se smèrti njegova nadgrobnica, zatim više epigramah vèrhu čestih pobožnih putovanjah i stolětne svetkovine od god. 1450. i izvan sličnih malenkostih jedna veća pěsma na cara Friderika III. de pacanda Italia (o utišenju Talianske). Povod k ovoj pěsmi bilo je svetačno putovanje cara po Taljanskoj, na kojem su ga sve znatnie varoši primile bile velikom sjajnostju, a biskupi, načelnici i učeni ljudi pozdravili svetačnimi govori, i preporučivši mu dobro rečenih gradovah, zamolili ga, da utaži sve razpre i povrati opet pokoj svoj Talianskoj. Sličnog zadèržaja jest i Janova pěsma, gdě se je sasvim očitovao prekrasni i prostrani duh mladića. Je li ju caru predao ili je li ju pred njim govorio, kada je prešo prěko Ferare, neznamo; nu poslědnje nije nevěrojatno, u pèrkos njegove mladosti, budući da pripověda Aeneas Sylvius u svojoj dogodovštini Friderika III., da je tom prilikom i više děčakah dèržalo govorah pred carom, medju kojimi bio je i devetogodišni sin vojvode Franja Sforce.

Po svèršetku ovih četiri godinah pozva ga kuci ujak i mati, koji već veoma željahu viděti ga opet. Rado bi bio slědio taj poziv, jer je i sam isto želio, ali ga Quarin nehotě pustit od sebe, budući da mu je bio dužan něšto malo novacah. U toj smeći zamoli u jednoj pěsmi svoga zaštititelja napomenutuga biskupa od Modene, da za njega dobar stane. Kad mu taj prošnju izpuni, odhiti u naručaje svojih rodjakah, ali samo kratko vrěme bilo mu je dozovljeno ostati kod njih; jer njegovi bèrzi naprědci u znanostih, tako utvèrde ujakovo pouzdanje u njegove učitelje, da ga ovaj za několiko danah opet Quarinu na trag pošlje sa zahvaljujućim i preporučujućim pismom.

Janus ostà još sedam godinah u Taljanskoj, stranom u Ferari, stranom u Pavii, da produži svoje nauke. U latinskom i gèrčkom jeziku tako je bio savèršen, da je očitovao Quarin više putah, da nije nikada boljeg učenika imao i da bi ga svaki dèržati mogo za rodjenoga Rimljanina, kada je latinski, a za Atenjanina, kada je Gèrčki govorio. Za tog vrěmena i to u Pavii, gdě se je učio mudroznanstvo, spoznà se s Jakovom Antunom Marcelom od Mletakah, u kojem zadobi on darežljivog zaštititelja a taj u Janu uvěk zahvalnoga cěnitelja.

U to vrěme sastavio je izvan mnogih epigramah i něke manje pěsme, medju kojimi nalazjaše se izvan više elegiah, pěsma o borbi větarah (Eranemos) i po svoj prilici i ona, koju je posvetio Ljudevitu Goncagi, vojvodi od Mantue. Izvan toga preveo je u latinski jezik talianske elegie svoga zaštititelja Marcela. Žalibože izgubio se je ovaj prevod, ako neleži gdi sakrit u Mletcih. Nadalje preveo je u prozi više malenih Plutarkovih sastavakah. Napokon napisao je veće pohvalne pěsme na Quarina i Marcela, koje su njegova najbolja děla, ali vidi se, kao da ih je posve ogladio stopram u svojoj domovini. Ove pěsme nedokazuju samo njegovu učenost i razprostranjene njegove znanosti o starodavnosti, nego takodjer njegove lěpu ćut najdubljie ljubavi i zahvalnosti prama svojim učiteljem i dobročincem. — Napomenuti epigrami sadèržavaju mnogo oštroumja i dosětljivosti, ali iz mnogih od njih vidimo takodjer, da je bio ovaj vatreni i polag svoje vlastite pripověsti i svědočanstva Vespasiana Sforce lěpi mladić možebiti talianskim suncem još većma razpaljen, veliki štovatelj lěpoga spola, i da je više putah u toj strasti prekoračio granice mudre uměrenosti. Osobito čini se, da je strastnu ljubav gojio prema Liberii, Querinovoj kćeri. Ali kako njegove kasnie pěsmice i njegovi listi svědoče utažì i skoro zatim sasvim ugasi ovu prěkorednu vrućim podnebjem razpaljenu mladjahnu vatru, kad opazi da je pozvan k ozbiljniim poslovim.

Po svèršenih naucih ukrašen svom talianskom učenostju vrati se god. 1458 u svoju domovinu dvadesetogodišni mladić kao ljubki pěsnik i krěpki govornik, stupi bez dvojbe skoro zatim u duhovni stališ, ostane něko vrěme kod svoga ujaka kao velikovaradinski kanonik i postane u 26. godini svoje dobe biskup u Pečuhu; u kojoj časti nije ga odmah zbog njegove mladosti potvèrditi hotio papa Pius II. koi je poznat pod imenom Aeneas Sylvius, ali za malo omekšaše ga molbe velikovaradinskoga biskupa a osobito kardinala-poslanika i on mu podà svoje dozvoljenje1).

Někoji tvèrde, da je odmah po svojem dolazku iz Taljanske u vojničku službu pak zatim stopram u duhovni stališ stupio. Ali kratkoća vrěmena, koje izteče medju njegovim dolazkom iz Taljanske i uzvišenjem na biskupsku čast, uzima ovomu tvèrdenju svu věrojatnost, a elegia na svoju u taboru pretèrpljenu bolest, gdě se tuži vèrhu vojničkog života škodljivog upliva na svoje zdravje, više cěni mirovno dělovanje nego bojnu buku i želi, da ovu s onim proměni, stavlja skoro izvan dvojbe, da nije bio pred godinom 1464. u vojničkoj službi.

(Na dalje će slědit.)

PRIPOVĚST.

Mandalina trinaesta.

(*Produšenje i konac*)

„Ugovoreni dan sastanka dojde. Mandalina izčekivaše s nemirnim i stegnutim sèrcem večerna doba, o koja je njezin otac navadno kuću ostavljao, da u blizomu varošiću svoj mračni zanat pri žmulju vina za několiko časah zaboravi. Večer pristupi. Otac odide, i sad mogaše ona slobodno i nespačeno na odlučenu městu za krasnim nepoznancem izgledivati. Ali bo joj se noge uzderkću; njezin plemeniti čuvarduh strese protèrsno njezine žile, i u jednomu divjoradostnomu razpoloženju stupi ona na urotjeno města sastanka — u mèrtvačnicu. Nagomiljene lubanje, činjaše se, da joj radostni „*dobro došla*!“ nazivahu, i da uzdignuti podić za mèrtvačke škrinje, kao za doček zaručničke postelje prazan stoji. Ona se plaho na okolo obazre, zatim zamišljena u zemlju, pak opet uzbèrdo pogleda i ostèrmljena ostane, vidivši medju šupljim lubanjam jedno blědo lice, koje joj směhuć se namigivaše. To je lice nepoznanca bilo, koi je medjutim neopažen u nutra došao, i iz jednoga kuta Mandalininu razkošnu krasotu u natetičenoj opojnosti razčlenivao. Sad se njegova ruka, užgana i užežna, s njezinom sastavi; ona sav strah zaboravi, i činjaše se, da ju neko sladko i nepoznano životnje s njegovim gèrljenjem obuzelo biaše. Ulagivanje od njegove, a popuštanje od njezine strane, odlučiše padnutje Mandalinino. Naježnjivost města neimadè ništa više strahovitoga za nju, i ona hlepiše za onim časim, u kojih je ljubljenoga zavoditelja samo viděti mogla. S vatrenim rěčim biaše ju nepoznani u svoju mrěžu namamio. Sad je ona svoj izgubitak spoznavala, i vendar nebi bila jedan sastanak za cěli svět dala; sad je ona svoje smušeno i drezeljno obdušje za čase nasitjeno, ali bo za ure u mukotèrpnomu nagonu bolujuće oćutjivala. Njezin otac nakon nešto opazi, — ali bo je vidio, da je već kasno bilo. Tihi gnjev razčinjaše njegovu utrobu, i svako potlačeno uzavrenje pram svojoj ljubljenoj kćeri, biaše nova iskra k požaru, u koi on njezina ubojicu, o komu je samo slutio, oboriti nakanjivaše.“

Mandalina i njezin ljubeznik, na kog je ona skoro već mèrzila, ali bo ga se ipak nije lišiti mogla, sěděhu istom opet pouzdano u onoj tamnoj sgradi.

Sad nešto šuštne na vratih. — Začudjeni klisidu se oni. — Vrata biahu kroz Mandalinino prezrenje odtvorena ostala. Njezina otca, kao žeravica cèrljeno lice zasvětli se kroz puklotinu; mladić odturen od nje, skoči u smèrtnomu strahu kroz gotički obluk; otčeva slika skersne; ledena ježnja baci onesvěstjenu grěšnicu na koléna, i iztisne joj nakon dugih měsecah opet jednu strepeću molitvu.

Jedan dan mine; njezin otac nije joj ništa predbacivao, nego je svoj posao, sad neobičnom naglosti, a sad kèrzmajuć i u mišljenja ukopan, tako obavljao, kao da si on svoj grob kopa. Poldnev biaše već minuo, i još je mèrtvokopac sa svojom kćeri kod jela sědio, vina se

1) Vid. Kollerovo dělo: Historia Episcopatus Quinque eclesiensis Tom. 4. p. 1.

samo dèržeć, kad je on nju iznenada s divjim pogledom nazrio, koi se već kod postanka u pogled milosèrdja pretvori, zahtivajuć, neka vidi, jeli se lopata, koju je on inače na vrata od kostilnice prislanjao, izvan grobničkoga zida nalazi; on reče, da ju je tadi zaboravio; da mu je najdražje orudje bila, i da sad jednoga mèrtvaca izčekiva, pri komu će ju potrěbovati. Ona odide tiho posluhnivši i obide cio zid, ali bo ništa nenajde. — „ Otče moj! „ rekne ona, “ tvoga najmiliega orudja ja nenajdo, ali bo mi se čini, da se očekivani mèrtvac već navěstjuje. Okolo deset ljudih ide ozbiljno s jednim nosilim iz varošića ovamo. „ Navěstjuje li se, “ promèrmoči on s protresnim mekim glasom„ ostaj dakle s Bogom, ja moram na moj posao ići. “

„ S pèrvim nježnim celovom, kog je ona nakon mnogo godinah, kao novo oživljujuć, opet oćutěla, odtèrgne se on iz njezina naručaja, sune iz kuće nadvor, i ostavi ju u slutnje punomu ostèrmljenju kao ukopanu iza sebe. — Tekar kasno osvěsti se ona; san joj se činjaše, što je čula i viděla; svaka pokajna misao bludnja, i samo ljubav za početnika svoje nesrěće istina. Nemirno izčekivanje, da ga opet na urotjenomu městu vidi; hlepnja, da ga danas s tim dulje poseduje, s čim je bèržje jučer odići morao, odtèraju ju u cknećoj naglosti na obično město svoga sastanka. S pognutom glavom stupi ona u nutra, ali bo danas biaše jedan novi gost došao. Položen u srědi ležaše pokojnik, kog je njezin otac malo prie dočekati odišao. Ona smotri cèrnu škrinju, kao pokoj vapiuć, na podić uzdignutu; pèrvi put proplije ju zraka kajanja, i ona se nakostreši nad svojim učinjenim grěsim.

U nestèrpljivoj hlepnji za svojim ljubeznikom hotiaše ona opočinuti na uzglavlju pokojnikovu, ali bo s krikom ostèrmljenja iztisne se životni duh iz njezinih pèrsah, kad joj bačeni pogled na mèrtvo tělo jedno poznato obličje pokazà. Blědo, nezadovoljno lice s jednim protèrsnim potezom okolo ustah, oštro naznačeni od rukuh življenja i smèrti, dadoše joj svoga ljubeznika, a jedna brazgotina preko njegova čela, kèrvavu glavu svoga ubijena zavoditelja poznati. Napol mèrtva padne ona doli. — Sad ležaše on prěd njom, on, na komu je opaki nagon svoje utrobe odměnila; on, porad kog je Boga i otca svoga zatajila. Iztinjala i ugasila se biaše zublja, koja je njezine pèrsi izgorila, — ali bo tko, i kako ju je ugasio? — Ova misao, koja sa strahovitom slutnjom kroz njezine pèrsi projde, sgrabi ju za nakostrešene vlasi i odvuče ju kući, k svomu otcu, k svomu doisto dobromu otcu, ali bo njega kod kuće nebiaše. Jedan stari, namèrgodjeni vojnik čuvaše vrata od kuće, i uzdigne Mandalinu, koja vičuć: „ Gdě je moj otac? “ priletivši, na tle padsti hotiaše. — „ Kod sudišta „odgovori stražar; “ Zavoditelja svoje kćere umlatio je on s lopatom na smèrt; — život za život, ako zlo bude; — žao bi mi bilo za prenagljena otca, žao za hinjenu kćer! „ Hinjena kćer! “ zajekne Mandalina padnuvši u nesvěst, jerbo su ju nebesa preveć smèrtno sgodila bila. Nakon několiko urah osvěstjena, najde se ona u kući prikrovišta. Grobna tišina biaše se u njezine oči povratila, kajanje ju kao mač kroz pèrsi probode, i ulaz u Mandalinino stanovište biaše njezina želja i njezina molba. Štedno biaše joj rečeno, da se dobro promisli, — ali bo ona odlučeno zahtěvaše, da se primi u naše družtvo i naše stanište od pokore.

„ Tako postane ona tad naših dvanaest sestarah trinaesta, i odrekne se na pèrvoga Svibnja godišta, koje se broji deseto našega ustanovljenja, Svibnju svoga življenja, kog je cvětje sama obnemarila bila. Ona si izprosi sluxbu kod izpostavljenih mèrtvacah, i odtad se radostna i priviknuta u mèrtvačnici ćuti. Tadi ona pokoru čini za se i za otca svoga, za da se Bog njemu i njoj smiluje, koi svakomu pokajanu opraštja! Tako je od prilike glasilo, što je nadzornik tronutim sèrcem mojim priateljim iz one, baršunom obvezane knjige pogrěšenjah štio.

„ Eto vidite, moja gospodo! “ — Nadostavi srebrovlasni starac, prekinuvši dugačku stajku našega udivljenja, — „ tako navodi pèrvo posèrnutje na čislo pogrěšenjah, koja si čověk u svojoj slěpoći nikad slutio nije. Težko lakoumcu, koi svetu zemlju grobovah, posvetjeno skrovište pokojnikah oskvèrni i pogèrdi. Grěh je dělo njegovo i smèrt je plod grěha. Ali bo blago i grěšniku, ako mu se zraka milosti zasvětli, dok je jošte vrěme, i dok mu se kajanje u sèrce njegovo ulije, kao rosa nebeska. Jer bo je velik gospodin, i njegova dobrota bezkrajna. “

Nakon několiko nedeljah dojdemo mi na našemu putovanju u jednu tvèrdjavu. Sužnjici biahu istom

na čisti zrak izpeljani. Mèrtvokopac bio je, kako dočušmo, medju njimi. Njegova pedepsa biaše — věčna težka šuta.

Cvio Bèrndušić.

POLJODĚLSTVO.

TEXACIM.

Měseca Lipnja (Junja) nadat se je da bude

Od 5. Lipnja (měna po polnochi) do 13. ist.
Potla něšto malo mutna, ovaj sedmerak imao bi darovat nam několiko danah vedrih i lěpih, po něšto vruchih, dali ne obnoch. Po tomu, za bolestnike nije dobra, radi çeste vèrtnje povětarca.

Od 13. Lipnja (sprednja polutina u zoru) do 20. istoga. —
Sedmerak naginjuchi na lěpo i na vruchinu, i *dobru vruchinu*. Baju, da iz medju i 17. i 20. bojat se je kakve zlogodine. Neima dobra za bolestnike i radjateljice. Světuje bajalac, da che biti dobro pribèrziti xetvu, bojechi se zlogodinah. —

Od 20. Lipnja (uxba s polnocha) do 26. ist.
U ovomu sedmerku vruchina gospoduje. Ništanemanje moglo bi se desiti da po *poldnevu* budu zlogodine s gèrmljavinam i s větrim nasèrchati. Ne uzdajte se u zvona, nego u molitve. Bojte se više boga nego djavla; zato nevěrujte da je zlotvor věšticah, nego moguchstvo boxije, koje pedipsuje grěšnike i na ovomu světu. Dobra děla i molitve jaçe su i od zvonah i od pušakah. A zvěk zvonah pritexe k sebi gromove po zakonu naravskomu, a ne po hotěnju djavolskomu; isto, kakono gvozdoteg (kalamita) pritexe gvozdje. Svèrhu ovoga govorit chu vam drugi put.

Od. 26 Lipnja (zadnja polutina u veçernju) do 4. Sèrpnja.
Ovaj sedmerak nosi krupe i zlogodine, i svake uzbune u povětarcu. Bolesti su nagle, zato çuvajte se od brezrednosti, dèrxechi se u trěznosti velikoj; bivši u pitju, bivši u jichu.

Starinska věštbanja o Lipnju.

Kad na Medardovo (8. Lipnja) poçme kiša padat, padat che još 40. danah. — Vidov (15. Lipnja) daxd plodnu godinu çini. -- Ivanska (24. Lipnja) kiša, obiçno 4 dana za sebice vuçe se. Što blixe k Ivanju kukavica zakuka, s tim che bit *jevtinia* hrana.

Měseca Lipnja potrěba je:

Obrezati lozam savišne mlazove nekoristne. (Ova se radnja kod nas ne děluje, a bilo bi ju dobro uvesti.) Vezati mladice lozove grozdonosne, na tèrkljam ili na odrinam, prekopati sadove, çistiti ulišta, kositi livade, sušiti sěno, u vèrtlim zelja okopavati, u razsadnjacih sijati lochiku i xutnicu za presadjivat ju lětos, zalěvati dinje dva put na nedělju, tèrkljati loznjak, sijati, oko pol měseca, loznaç pitomi (bixi), navèrchati s mladicam jezgrovocha (vocha, koja u sebi *lěšnjak* iliti bajamich imadu.)

TIŠENJE.

(Anakreontika. -- Iz Vitorelli' a.)

Joh. lěpe nochi! Gledaj
Kako je měsec bio
I povětarce tio!
Nijedan trepti list.
Věrnicu svoju slavich
Zivlje siroma s grane,
S jedne pak s druge strane
Cikajuch, gubi svist.
Ona ga stopro çuvši,
Nu kako hiti; sliši
Kakoga milo tiši:
„ Eto me neplaç vech. “ —
Joh ljubavi presladke:
Joh plaça, Jele, mila! --
Ej! ti mi něsi htila
Nikad onako rech.

S. I.

Istinost i věrnost.

Světovanje, koje ti ja mogu dati, jest ovo, da poslě Boga, moraš biti věran svomu kralju, i da nemaš nikada stavljati na pogibu tvoje poštenje za jednu stvar u kojoj se moxe prizrěti jedno izdajstvo.

Vazda je procěnjenia jedna pouzdana i mirna podloxnost, negoli jedna sloboda pogibna i uzbunjiva.

Vladanje jest odèrxaj snaxni slobode, jer kakono moguchnost carska izhodi od posluha

svojih podloxnikah, tako ona i prinosi njihovo pouzdanje.

Nemoj dopustiti nikada, da potamni dostojanstvo kraljskoga kipa, jer najravnii put za dopréti na odmetnutje jest ono pomèrçanje njegove slave, razrušenje paka i razvaljenje njegove moguchnosti.

Svi oni dakle, koji obnemagaju moguchnost svoga kralja, oslabljaju u isto vrěme svoje vlastito uzdèrxanje.

Kakono je odmetnutje jedna prehuda trava, koja bèrzo raste, tako ono nije dugověchno, i ljuboxeljka lako i u kratko vrěme razmeche ono sadruxenje sklonjeno po putu izdajstva.

Velike opaçine vazda su sjedinjene strahopredanjem i s odmicanjem, i çestokrat světovanja svoja proměnjuju, tako, da što s pèrva priziralo se je, da obechiva jedno veliko uzdarje, odmaknuto izvèršenje opaçine, çini se vidit nedospěvenim naçinom škodljivo.

Bilo bi prudno, da svi hudodělnici razmisle, da oni, koji se jesu s njima posluxili za izpuniti svoja nevěrna osnovanja, rětko krat slěde poslě privatanja lěpo njih gledati, i da gděgod nastoje o njihovu pogubljenju, kakono od onog orudja koliko zaludna, toliko veche pogibna.

Buduchi se jednom sgodio nesklad medju Cesarovcim i Francezim, Cesar Karlo Peti sluxio se je s Hercegom od Borbona protiva njegovu vlastitom gospodinu i kralju Frani Pèrvomu. Taj se Herceg běše jurve i do tada uçinio mèrzak poradi takovih privatanjah, koja podnukovaše Cesara sluxiti se s njime u takovih prigodiah. Poklem Herceg izpuni dělo, ode u dvor Cesarov, gdě od njega bì primljen s najlěpsim priliçjem, dali buduchi se paka razluçio od njega, i buduchi poslao moliti ga, da bi mu dopustio za svoje prebivalište jednu od kuchah njegovih Dvoranah, hoti Cesar, da se poda onomu, koi biaše prinio tu molbu, ovaj plemeniti odgovor, dostojan istinito onoga izvèrna çověka: da on nemogaše sakratiti milost, koja mu se od Borbona pitaše, dali nek mu bude na znanje (slědio je govoriti) da çim bude izachi on iz one kuche, da che ona bit saxgana do temelja, kakono kucha osmradjena od njegova izdajstva i njegove pogèrde, i zadnich nedostojna, da se povrati za pristalište poštenih kipovah. Oni koji motrechi snuju zasědna naçertanja, mechu samu sebi konop na vrat, s kim zavexuju ruke onomu, kojemu su najpèrvo poufali svoju skrovitost.

Dopusti mi, da reçem uz ovo, da gdě se popusti uzda jednomu puku u poçetcih jedne uzbune, on che sve to dalje porivati svoju samovoljnost i pruxati svoju moch çudo više neg je pruxaju isti kralji.

Ljudi su mnogo prignuti na sahranjenje svoga, osobita uzdèrxanja, i na razrušenje svega onoga što prinosi njima razasutje.

Tvoja je poglavita duxnost podloxiti se svomu kralju, i tvoja razboritost iziskuje da imaš ufati u njegovu dobrotu.

Ima se vazda dèrxati za nesumnjivo, da sve ono, što kralj děluje, da děluje s dobrim poçetcim; ako zapověda, ima se misliti, da on zapověda naslonjen na dobre i tvèrde razloge, i kakono njegova děla jesu znatna, a njegove misli jesu otajne, zato naša duxnost iziskuje, da se poštuju takova děla i da se ne tuximo na njegove misli, jer knjige kraljske pisane su takovim slovima, da malo kipovah mogu presuditi, da ih mogu istomaçiti: njihova děla slikuju se predubokim rěkam, od kojih nevidimo nego tèrk, buduchi nam sakrivena i dubina i vrělo.

Zapovědi dakle kraljske moraju se priklonito obsluxivati, i nikadar se njima suprotiviti, i zato nemoj raskušavati u sebi zapověd, dali, jer je ona tebi uporavljena, zadovoljno ti budi nju izvèršiti.

Neka ti nikada nikakovo grizodušje ne uçini prestupiti pravedno hotěnje tvoga kralja, zašto bo posluh njemu pristojni jest jedan dio tvoje duxnosti prema Bogu.

Duševnost ima biti tvoja vodja, dali jurve ne jedna uprava nevarljiva, nemoguchi ona opravedniti tvoja děla, nego samo koliko opravedniti moxe jih Bog, i njegova rěç boxanstvena.

Štio sam u prošastih dogodovštinah kako věrnost bi naduměrena s pedipsama pristojnim odmetnutju, i kako je izdajstvo primilo uzdarje věrnosti dostojno, dali sasvim tim, bit chu vazda věran, i svaka hochu dělovati za moch sluxiti moga kralja, da bi taman imao gaziti po draçju i po putu punu otrovnih zmijah.

Jedan věrni podloxnik mora biti sliçan vojniku, koi ne zapušta nikada svoje město; jeli on ranjen, nalazi svu svoju slavu u svojih ranah, ljubi do konca xivljenja svoga gospodara, radi koga pregara vlastiti svoj xivot, i dèrxi vazda izdubenu u sèrcu, i s ustima ponavlja onu boxanstvenu zapověd: Boj se Boga, i štuj svoga kralja.

Spomeni se donajposlě, da su kralji puno moguchi, i da zamahe koje izpuštaju jesu mnogo pogibne, ako nije istinita tvoja věrnost.

(Iz talianskog.)

V. Churkovich.

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 22. II. GODINA

NA 2 LIPNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nėsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list,

PĖSMIÇTVO.

PREVOD

XXVII des Chants du Crépuscule par Victor Hugo.

Ruxica govori nebeskom lěpiru :
Ne biexi me!
Naš des je razliçan; stojim u nemiru,
Ti letiš sve.
I mi se ljubimo, bez ljudih xivemo
I bez ih htět;
A sliçni toliko da rět ih çujemo,
Da s i ti cvět.
Teb' vozduh prenosi, men' zemlja vexiva
Nesrětni des!
A hakom htěla bih mirisnim da pliva
Tvoj mili res!
Al letiš daleko! Meû cvětim bez broja
Ti ploviš sad;
Ja gledam xalostna vèrh zemlje sěn moja
Kud baca hlad!
Ti běxiš, dohodiš, i běxiš jopeta
Razbludan svud,
Nit zorom nahodech men' suzit teb' smeta
Moj nemir hud!
Da koj dan projdemo u věrnoj ljubavi
Ah kralju moj,
Ol krila daruj mi, ol xile pribavi
I sa mnom stoj!

P. A. K.

Mudrolaxica.

Nije rat, ni iz daljega, dobar.

(Jezopska - Iz Fedra-)

Pobili se baci prěko polja:
Iz blata ji xaba ugledala,
Pak je sama sobom govorila:
Teška visi nad nami nevolja!
Doçula ju xaba drugarica
Pak je pèrvu tio upitala:
„ Što je meni i tebi sestrice
Da se baci biju rozimice?
-- Nek se bave oko svojih kravah,
Nek se biju oko svojih stadah:
Drugoga su skota i xivlěnja,
Neima nami s njima uplitjanja.
Něsmo s njima tikve posijali,
Da che nam se o glavu razbiiat. “
-- Al joj pèrva xaba odgovara:
„ Muçi ludo, ja sam xaba stara.
Koi od njih predobiven bude
U blato che běxech ubègnuti,
Na naše che glave nagaziti:
Ali misliš da che nas paziti? “
Medju jakim koi je najjaçi
On od sebe nejaçega tlaçi;
Zato velju: o glavinam rade
Kad se oni medju se inade.
Joh tovaru, nek je i u směhu,
Prěko koga konji se pobiju
Tko je jaçi nejaçeg tabaçi,
Ako neche rogom, hoche nogom.

S. I.

Udaljenoj.

Neprestano mene spomen budi
Na uxiti slatkih çasah srěchu,
I povrědja ranu mi u grudih!
Cvět mi biaše nekad u prolěchu
Cvět koga sam njexno negovao
Ah! više ga negovati nechu!
Cvět sam mili tamo ostavio
Nemilo nas sudbina rastavi
I ogorçi meni xivot cio.
Zaman oçi plavetne daljine
Prosjecaju, nazret je nemogu
Doline je kriju i visine!
Zatob' rada širokomu svodu
Neba da se dignem u oblake
Samo da ju opaziti mogu!
Ali nije mochi prolětiti
S větrom k tebi oh nemoxe biti!
Da mi te je još jednom viditi
Onda nebi xalio umriti!

Nestor Boroevich.

BOGOSLOVNE BĚSEDE.

GOSPODIN GOSPODIN

IVAN - KÉRSTITELJ BONO

NADDJAKON CÈRKVE RABSKE
POSLANIK APOŠTOLSKI
NAUÇITELJ U MUDROZNANSTVU
I BOGOSLOVSTVU
PLEMICH GRADA RĚKE
NA 30. OXUJKA
1845

Lěto 85. Věka Njegova
A 58. Njegovih trudah Apoštolskih.

Puku Makarskomu

Od 37 godinah Njega spominjuchemu
Vèrhobiçno oko njeg sakupljenu
Pomnjivo Njega slušajuchemu
Harno sèrcem Njega blagosivajuchemu
Po pripovědanju Korizmenomu

Blagoslov

Na podpuno grěhah oproštenje
Sa svetim Dèrvom krixa

Poděljivaše.

Çověk, nadaren bistrom pametju naravskom, koju je Bog, *svojom vèrhu naravskom milostju* nadolio; — *Çověk*, pribiraoc knjigah za upoznati se s prošastim vrěmenimam i s prošastim ljudimam; -- *Çověk*, prolazac preko mnogo městah, opçioc su mnogo vèrstah ljudih, za upoznati se s vremenom i narastjajom sadanjim: -- *Çověk*, komu su, u pouzdanju svete izpovědi mnoga sèrdca ljudska bila odkrivena, i *skrovita* oçitovana sila; -- *Çověk*, koi svemu tomu věštbinu svojih 85 lětah nadostavio je: -- *On je*, koga mladich sladje, vruche i oštroumnie, nego ikakve druge knjige, ima uçiti; i u xivoj rěçi ovoga *Çověka* najti che sve ono što sam od zgor narercio. -- *Njegova rěç* kakono strěla, kroz pramet proliche, kroz sèrce probija, i u duši ostaje usadjena. Slušaj glas *starca vedroçelna* i *světlobrazna*; *glas* istinom bistar, věrom jak: kojemu, što starost otimlje, krěpost misništva njegova nadodaje; tako da iz onih pèrsiuh gèrmi, a ne zveçi. *Rěç njegova* ne da izvire iz same pameti; nego, kakono *rěka trovrělka*, iz pameti, iz sèrca, iz duše kroz jedno gèrlo se toçi i na skup slišaocah se izlěva; i kroz njegova huda prolazechi, gane dojedno tako, da kad ga slušajuch gledaš, rekaobi da pored jezikom, i rukě i oçi i obraz i xivot svi skupa prepovědaju! -- Ne da ovi *veleçastivi starac* nepoznaje da nekoj dio sěmena pada na put, a nekoj na stěne, a nekoj medju draçe; dali radost njegova raste s mišlju ploda koga che doněti dio u dobru zemlju padajuchi. I palo ga je u nju dosta, i uzdam se da che obilnost ploda njezina nadoknaditi sve ono što su ptice pozobale, draçe podavile, i što je po stěnam usanulo. -- Věra i uhvanje ovoga veleçastiva starca taku mu vedrinu na çelu i na licu uzdèrxe, da bi ja rekao slobodno: „ Ovi Çověk, potla neg je razasiao sěme svoje, spava mirno, věrujuchi temeljito da ima koi se brine (Bog!) kako che ono sěme pruxati xile, nicati, i rasti. “

Istina jest (da bi tako nebila!) kako razpuštenje mnozih pripada pripovědaoce, nurajuchi ji u zlouzdanje. Dali bi se imali svi spomenuti *reçih Gospodinovih*, malo prie prinesenih. Duxnost je njiova siati na svoja vrěmena brez straha i brez opaze; a briga je boxia kako che ono sěme ukoreniti se. Grad i zlogodine nemogu nikad opravdati slabochu texaçku. Tko sije, kadgod i gděgod, štogod che i poxeti; a tko nesije, neche pak nikad ništa.

Toliko više ukrepljuje se slobod ovoga veleçastiva starca, koliko je *On* neumorivi *izpovědnik*. Iz ove svetotajnosti on cèrpe sebi uměnje

svèrhu sèrca ljudskoga, i poznaje pute njegove; a svojom krotkostju i besĕde sladostju, stiçe pokornikah pouzdanje.

Nijeli çovĕk nemiran dok u priateljsko uho gorçinu sèrca svoga neizlie? A gdĕ boljega priatelja do ovoga veleçastiva starca pod tvèrdim peçatom *Misništva njegova*? --

Ja sam se ovdĕ nazrio na priduboko jezero, priko kojega moxe se çovĕk pribroditi, ili, tko što umi, priplivati; dali nitko nogom na dubinu dostati! Koliko je od raja do pakla, tolika je dubina svetotajstva izpovĕdi. Tko che izmĕriti? Çovĕk pokoren, s milostju Boxiom, moxe priletiti, izplivati; -- dali ja mnim nitko izmĕriti! Mnogostrana je ova svetotajnost, i svaka strana çudnovata i lĕpa i ganutljiva. Razgledanja i razmišljanja stranah njezinih jest *umĕtna knjiga*, za pokornike i za izpovĕdnike. -- To je ovi *velevrĕdni pripovĕdaoc* hitro dokuçio, i radi toga nastavio svoje *Duhovne razgovore* u kojizim od drugoga redovnika, kano od pokornika, pitan; podaje nauk za izpovĕdati i za izpovĕdati se, u komu nauku ukazuju se rane i lĕke, strah i ljubav, skrušenje i uhvanje. A, napokon, ljubezniva ponukovanja na ime *Isusa propetoga*, zakljuçuju te svetovĕzbave razgovore, i po otçinskom pomilovanju, grĕšnik skrušen gorçinu straha s uhvanja sladostju razsladjuje.

Umĕnje, *Nauk*, *Vĕštbina* u jednom Çovĕku sastavljeni, oblakšaju texinu lĕtah njegovih. On çeka svèrhu svoju ne drugçie nego kakono rado trudljivi texak; koi, na zahodu sunca, umoran tĕlom, dali ne xeljom, sĕdne nad svojim tegom, uxiva u razgledanju truda svoga; i u dobru uzdanju ploda, predraduje se; çekajuchi svoju veçer, koja mu se primiçe, kakono mirni svoj opoçitak. Veçer, tako blaxena, plata je dneva dobro uloxena; a plata mladosti dobro provedene, taka je blaxena starost.

Blaxena starost, reko! jer u çovĕku, kako na mĕrilim, stoji -- s jedne strane put, a s druge duh. -- Što se više put uzvisuje, duh se ponizuje; -- a što se više put ponizuje, duh se uzvisuje; -- izvan onizih duhovah, kojim je tĕlo kakono xervan o vratu obĕšen, pak ji u puçinu topi. Ovizim veçer nije na opoçitak, nego pomèrcina, po kojoj strašne zablaze ji gore i more

Blago mladichu, koi çeka starost kano *tiho sunca poçivalo*; a blago starosti koja na svoju mladost, kakono cher na svoju majku, *brez kakva stida*, obazdrit se moxe!

Od sama pozora ovog mnogoçastiva starca mnogo se moxe nauçiti: *Starost bo je njegova kakono preddvorje raja.* -- Blagoslovljena budi!

Stĕpan Ivichevich.

IZVORNA PRIPOVĔST.

Sirotica od Lopuda.*)

III.

Medju onezim koji najviše çiniaše od sebi govorit u ovi dan, biaše bez zaprĕke Çubranovich Andria zlatar i nĕki sad zaboravjen Gjuro Xitich; od kojieh çesto chemo çuti štogod u ovoj pripovĕsti. Moxe bit da dvi chudi razliçnie od ovih nije bilo u Dubrovniku. Çubranovich ognjevit u svemu, nije mogo slĕdit svoj zaçetak dulje nego bi bilo mu potrĕbe za sakupit ga u pameti, a poslie nebi hajo ni da ga je imo, ni da ga je htio. Što mu je stalo? Strĕlovitom poxudom sve bi prie osvoijo, nego bi se igda moglo na dĕlo dovestit; trenutje oka bilo bi za njega vĕk drugoga xivota i druge chutnje, od koga nebi ga izbavila ni ljubav, ni nevolja, ni radost, ni bolest. Bio je çovĕk u dĕtinstvu, u çovĕštvu starac, u starosti mèrtav. Ta chud nedohitna u dĕtinstvu uçini ga pĕsnikom, kad je imo trĕba od kunca kurha, u çovĕštvu vojnikom kad bi vojevoda mletaçkih çetah pod Milanom godišta 1520, u starosti ga ta umori chutjenstvima nenaravnima koje ga uçinu dĕtetom od sedamdeset godištah. Ali to bi poslie puno i do toga naša pripovĕst ne dohita. Sad on neimaše nego devetnaest, i biaše priatelj najbolji mladexi dubrovaçke oli plemichah, oli puçanah, oli gradjanah i on sad preobuçen od Jegjupke pridava svoje pĕsni šalne koje su za nas ostale tvor nepredobivi.

Lĕpe stvari! govorio mu je Gjuro Xitich, najpèrvi od priateljah njegovih, lĕpe stvari, moj

*) U broju 4. i 5. Zore t. g. dalismo pèrva dva poglavja ove izvorne pripovĕsti gos. **P. A. K.** Zabave njegova zvanja zabraniše mu de sadera slĕditi ovaj knjixevni trud; nu u naprĕda slĕdice uresivati che mo broje našega lista ovom pripovĕsti, koja nam tako xivo opišuje grad, obiçaje i dogodjaj posve naš domorodski.

Op. Ured.

Andro! moch gatat svojoj dragoj -- gatat kako pěsnik gata. U tvojiem ustima slobodnjma obvratjala se je poxuda u rěç, rěç u redak, redak u sladost, sladost u chutjenstvo, chutjenstvo u....

-- Sad bih ti reko u što! odgovara mu Çubranovich. Ti moj Gjuro, dèrxiš svět za istinu jer ti je xo izgubit u jedan ças sve ono što si nakupio u tvojoj goruchoj glavi koju ti cěniš ledenu i hocheš ju pridat i nami za taku.

-- Ja znam kud ti ideš.

-- Ti neznaš ništa -- kolik ni Jedjupka, koje nosiš oděchu i obuchu, nezna što che biti sutra od nje i od njezine děce u vrěme kad drugim dohodi prodavati svoje laxi. Ali hocheš da ti ja reçem kud su tvoje misli letěle u temu tvomu tvoru?

-- Da si necheš?

-- Pametuj me! Trudechi oko Jedjupke u tvojoj šupljoj glavi ovo si mislio:

Jeda Bog! da me bude slušat! -- jer tko sluša, çuje; -- tko çuje, chuti; -- tko chuti, krenivase; -- tko se kreniva misli; -- tko misli, odbira; -- tko odbira, xudi; -- tko xudi nasladiva se -- tko nasladiva se, hoche! razuměšli me? hoche!

-- Ne bilo me, ako igda sam ja mogo skupit u mojoj glavi toliko rěçi koje se tako slěde!

-- Znam: al ostavimo ludosti. Jeli ti se dodialo?

-- Prěko brade i prěko bèrkah. -- A zima mi je.

-- Hodmo cha. Imam ti nešto govorit.

-- Hodmo s Bogom. -- Ovo sěvera puha vraxki.

U to što se oni odaleçivaju klanjani i klanjajuchi se trěba nam je malo govorit i vèrh Gjura koi rekosmo biaše chudi uprav suprotivne onoj Çubranovicha. Za na to dochi trěba nam je uzet pripověst malo o dalje.

Gjuro najposlědni sin Petra Xiticha ostà u povoju iza otçeve smèrti u jadnu xivotu i jedva ljubexljiva mati s pomnjom neizgovorivom uzdèrxala ga je. Rastech pod tomu milovanju, medju tri brata koi su ga hotěli dobro do razblude videchi ga vazda bolestna i slaba, bì nauçen da njegove poxude, da njegove misli, da njegova chutjenstva, oli nadano ol nenadano izreçena, budu zakon dělovanja onjeh koji buduchi ga za toliko dugo vrěme njegovali nijesu htěli u jedan ças vas svoj trud izgubiti. Pak i bez gledat na te misli, koje sadanja doba bèrx najviše gledaju, oni svi cěnjaše svoje dělo njegov xivot, cěnjaše svoj tvor njega istoga, jer je poznano istina da na svèrhu çiniti se tvoje ono oko çesa dugo si trudio.

Sa svim tim viděl bise çesto njegovo lice kako mèrtvilom poliveno, u vrěme kad iz oçi njegovih sěvaše iskre mislih nedohitnih; iza toga, kadgod bi upo u slabost priliçnu snu, a više krat dospio bi plaçom te çase sebi i drugim xalostive. Malo bolje, malo gore, tako je xivio do sedamnaest godištah kaxech nemir něki i něko nehajstvo sebe istoga netomaçeno, a moxe bit i netomaçivo. Tad šunulo mu je poch s bratom Stěpom po moru, i nit světi lěçnikah, nit molbe druxbe, nit suze priljubjene majke nijesu mogli odvèrnut od njega to pohotěnstvo? Pošo je. Sedam godišta odaleçine proměnu ga u svemu nadvornjemu, jer měšte děteta na pola mèrtva, majka ga doçeka çověka uçinjena, širokih plecha, cèrnih kosa, brade i oçi, jaka glasa, snaxnih rukah i blizu blizu najvišega od sve mladosti dubrovaçke. Ali ona tajna xalost, ono nehajstvo i nakon od sebe, město su bili ostavili nekomu, ako je dopušteno rěti, tljanju duše koi ù onakomu çověku bì još çudnovitie nego priašnje chutěnstvo. Po çemu to biaše? Cěnim da bi se moglo odgovorit, ali nam nije stalo ni mèrvice; potrěba nam je znat kakav je bio a ne po čemu, ni po komu razlogu.

Çubranovich i Xitich bèrzim hodom dokle su bili medju mnoštvom, a lakšim kad su se odělili od puka uputivašese ulicom od baçvarah za izit na poljanu pak okolo uz ulicu S. Nikole dochi na Prěko u kuchu Xiticha. U to Gjuro govorio je Andrij:

-- Od kad nijesi vidio Benesu?

-- I Bog je zaboravio. Podivljose je něšto.

-- Cěnišli i ti? Valjalo bi ga upitomit jopeta.

-- Uhm! to ti vidiš da nije ni moj, ni tvoj poso. Moj dragi, ako se je on odaleçio od nas jer je on vlastelin a ja zlatar i ti pomorac, ti vidiš bolje od mene da naše nastojanje za pribli xit mu se, oli kako ti govoriš za upitomit ga ne bi se moglo uçinit nego podnixenstvom, a ja, brate, toliko sam se vech podnixio da neimam kud veche.

-- Ti ga nepoznaš.

— Toliko gore za mene. Al umiem ti rěti da mi je puno stvarih dodialo, i da neznam kako bih uzeo na me nove uzroke od dodévanjah. Ne tako, ne ovako, ne onako, ne nikako; jer na svèrhu ovo druxtvo naše drugo nije nego način za moch nas vladat i u našim istim moxdanima....

— Ja nevidim gdě ideš? Što to ima çinit s Benesom?

— Što? moj dragi, oli uprav nevidiš i tad chu te pitat gdě su ti oçi, oli necheš da vidiš i tad chu te pitat gdě su ti moxdani. Ne vidiš da Benesa buduchi najstarii vlastelin našega druxstva cěni njemu dèrxano, za rět ovako, carstvo vèrhu nas i da se od naš odèliva za çinit bolje ochutět nam svoje veliçanstvo? A najviše pak běxi mene jer ja sam za njih mahnit; zaisto da ne gledam što gledam, çinio bih im platit na texak naçin ovu rěç. — Bit che oni rekli Gosparu Givu Benesi: — Vidiš — ne pristoi ti — kako? on pak, Çubranovich! sin jednoga pomorca — kako? s tobom! uh kako? — pak što? — istina — ima malo glave — ali... kako?

— Ti nepoznaš Benesu, ne! govorim ti ja.

— A ja ti govorim, gore za mene. Nije mi ni potrěbnito poznat ga?

— Uçini meni milost, poznaj ga! Jer che se izgubit....

Sèrdce Çubranovichevo nije moglo pretèrpět miso izgubljena nitkoga, i za prie rět da che on bit najpèrvi za zabranit, ostane mu jezik něm, a on zapanjen pogleda Gjura i zgrabi mu ruku. Gjuro sledechi svoj govor reçe:

— Izgubit che se ako ne najdemo naçin, u koga za rět pravo vele ne uhvam - al mi se çini jedini - za zabranit mu, da ne uçini štogod....

— Ma što — što?

— Hoche da se obuçe kaludjer u Benediktinah S. Andrie.

— Kako i Tuberon?

— Jest, al koja razliçnost chudi! Tuberon od mojih godištah ochutio je da svět mu oteškava na ramenima prem da lěpa xena, bogatstvo, moguchstvo, znanje i çast znanja oblakšavalo mu je tu tegotu, on je odbaci od sebe za věke i poçine. Al ovi naš priatelj još nije okusio světa; on nezna ni što odmeche ni što zagèrljiva; ovo što moxe se sudit odabiranje, moxe bit da do bèrzo çinit che se nemoch, zloudesna miso, neuhvanje u onu snagu koju ma je Bog dao da çuva město sebi odredjeno. On nije vas u sebi.

— Koliko ima da si ga vidio?

— Sinoch.

— Da ne bude to jedna od tvojih?

— Rada bih da ga ti vidiš.

— Nastojat chu; s Bogom.

I Çubranovich u razdèrtiem haljinami Jedjupke lagahno odaleçi se, podskakivajuch i podpěvajuch svoje stihe:

> Tuj mu platu budi hèrla
> Za svê věrno dat sluxenje,
> Tvoje ljubko sadruxenje,
> Mâ lěposti neumèrla!

Osta za njim Gjuro gledajuch ga i napola pokajan da mu se je vèrh Benese otvorio, videch onu duša i ono tělo u jedan ças proměnivat se kako nechutech ništa okolo sebe; i potvèrdimu, oli bì prem blizu za potvèrdit mu, ono ime, kojem su ga jur bili obdarili gradjani *Mahnit.* I uputi se jopet put šetnjice.

POLJODĚLSTVO.

(Produxenje i konac.)

Koliko paka veliku korist moxe jedan vrědan çověk doněti svomu městu ako bude çiniti poznati koristne novine kojim napreduje uměnje! Onaj koji pèrvi put donjě sěme od svile u Taliansku zemlju, steko je sebi ime neumèrlo, a dobavio je svomu rodnomu městu neizbrojno blago. Takodjer predivo od bumbaka, oli od pamuka i svile u reçenomu městu daje hranu mnozim od puka i çini da nejma vele uboxtva. Sveti Karlo, koi pèrvi donese golokud, a Parmentier koi je çinio razploditi kumpire oslobodili su rodno město, u prigodi, od glada; zašto bo kumpir nije podloxan ni gradu, ni mrazu, kako ostalo soçivo. Ovaj uzrok imo bi usloboditi naše seljane za uzmnoxiti sadjenje kumpirah, od kojih je svuda poznana korist neprocěnjena. U Franaçkoj zemlji svako godište vadi se veche od 30, 000, 000. *Moggiah* (utez od spudah oli uburakah kumpirah.) Godine 1817 buduchi nedacha od brašna u Lom-

bardii jedan ne malahan broj od selah imao je samo za hranu kumpire, što je bilo dosta za one seljane osloboditi od texkoga glada. Ovo isto moglo bi sluxiti za izgled našemu městu gdě çesto grad donosi štete, jer maslina koja svedj ne dodje na rod uzroçi ne rětko glad u ovoj zemlji, zašto bo teškocha od okolišja Dubrovaçkoga nemoxe dati hrane xitom nego samo za çetir měseca, radi çesa najviši dio seljanah usilovan je dobaviti pšenice inostrane u ovomu gradu za svoju zimnu hranu. Sasvim da xupnici nastojali su u dni svetaçne s otara preporuçivati seljanima za da budu uzploditi kumpire kako jednu potrěbnitu hranu u selu, to ne běše dosta za iskorěpiti nehajstvo, jer mnozi jošter utvèrdjeni u krivoštovanju (superstizione), ne maru slěditi koristno věxbanje svojeh xupnikah. Zašto bilo bi veoma potrěbnito da posědnik zemaljah, cini razděliti svojem kmetima koi broj okah kumpirah za da ih budu posaditi, a njemu poslie, kad dodju na rod, vratiti isti broj, i po tomu naçinu moglabi se razploditi ta korisna hrana u ovoj strani. Mogu se paka u broju reçenik lišiti texaci od opchine Konavoske (okolišja Dubrovaçkoga), koji su najobèrtnii za izvaditi naprědak od razliçne vèrste. Ovi seljani od nazad několiko godinah nastojali su uzmnoxati sadjenje kumpira, i donose ih çesto prodavati na pazar u Dubrovnik, ali ne onu kolikost potrěbnitu za nasitenje ovoga puka.

Razbirajuchi korisne i razumne besěde poštovanoga redovnika Alberta Fortisa vèrh sadjenja kostanja po gorah u Dalmacii, gdě neima gajah, mnim, da bi bilo koristno i u ovezih stranah çiniti posaditi njekoliko stabarah kostanja jer se ne nahodi do sada od ove vochke nego samo malahan broj stabarah od Kvarnera do Dubrovnika. U Hèrvatskoj zemlji vide se prostrani gaji od stabarah kostanjah, a osobito u zemlji Liçkoj. Vèrhu gorah Kotorskih s strane iztoçne onoga grada nahodi se ne malahan broj ovezih stabarah, za sve u těsnoj zemlji, koje su çinili razploditi u malo vrěmena oni vrědni i pomnjivi texaci, kako i kumpire; i njima su oni dosta za hranu, za slobodit se od glada i za neimati potrěbe dobavljati ovu vochku iz zemlje inostrane i toliko se je do sada razplodio u někih zemaljah od Kotora ovaj stabar, da jedno selo zove se i sada Kostanjica.

Dosta druge koristi donosi ovaj stabar, koi u çetiri oli pet godinah moxe uzrasti çeter puta više od svakoga drugoga stabra gaja gorskoga, i za to dalmatinska krajina, a osobito Dubrovnik(*) po naravnomu svomu městu, dosta bolje nego města ostala u Italii, bila bi podobni za razploditi ove voçke, koje ne ište od texaka trud kako ostali stabri. Od ovoga dèrveta najbolje su duge za baçve i takodjer grede i štice za gradje. Dèrvodělac çini od ovoga dèrva najbolje rabote za pokuchstva jerbo ovo dèrvo nije podloxno, kak' orah i ostalo dèrvo, biti izgrizeno od cèrvotoçnice.

Ništa ne manje bilo bi potrěbnito da se bude u ovih stranah çiniti posaditi viši broj stabarah murve, reçene *Filippine*, jerbo ova vèrsta stabra ima list mekši, iz koga cèrv oli buba çini bolju svilu.

Stabar od Lemuna po Dubrovaçkoj dèrxavi do sad se toliko uzmnoxio, da naprědujuchi ovako do bèrzo neche se imati potrěbe od lemuna pu-ljiških, znase da naši lemuni jesu od bolje vèrste i puni soka. Mnozi paka po kušanju mogu poznati, da oni lemuni mogu lasno prezimiti kad su granicom navèrnuti na stablo od narançe ljute, kako sam ja isti ovo vidio uçiniti od pokojn. Otca Klima Rajaçicha reda malobratjaninah u manastiru Slanskomu, gdě se još uzdèrxi taj stabar u dobru bitju.

(*) Ovdě prilagam jedan dělak besěde gori reçenoga Alberta Fortis-a u svome pèsmu pritištenu u Splětu god. 1780 i poklonjenu od reçenoga prisvětl: gospod: Luzi Garagninu Arkibiskupu od. Spljeta *vèrhu stabara od Kostagna.* — „Nello stato della Repubblica di Ragusa non è sconosciuto il castagno. Esso si ritrova, quantunque in iscarso numero, a Punta, a Cannosa, a Canali, a Val di Noce; e v' ha quindi motivo di sperare, che quel providissimo governo, o che per lo meno alcuni di quei coltissimi e saggi cittadini, aprendo gli occhi sui vantaggi reali del popolo rustico, e sulla grandissima importanza dell' oggetto, ne comandino e proteggano le piantagioni per tutta la vasta estensione de' loro monti; con quello zelo medesimo, col quale e i mori gelsi hanno moltiplicato e parecchie altre utili innovazioni ricevuto, a vantaggio grandissimo del loro ben governato paese."

„I signori di Ragusa sarebbero più che qualunque altro sovrano di queste contrade Illiriche aportati d' imitar l' esempio degli antichi Gran Duchi di Toscana, che giunsero a dar gratificazione ai villici montagnuoli per ogni piede di castagno che avessero coltivato, e allo stato di fruttificazione condotto. Questo modo di promuovere un ramo di nuova coltivazione è più facilmente eseguibile negli stati mediocremente estesi, che ne' troppo vasti; e più presso a popoli disciplinati, che presso ai rozzi, e diretti da tutt' altro che da leggi alle circostanze loro addattate."

Olandezi uzdigli su jedan kip na çast i uzpomenu Vilima Beukel'a koi god. 1397 iznašo je naçin za shraniti *aringe* posoljene i podkadjene, u ribanju kojih sadèrxava se 300 korabljah, 9000 plavih i 150,000 ljudih s dobithom svake godine od 160,000,000 libarah. — Watt zlogami od *vapora* uzmnoxio je puk od naroda Inglezkoga. Od kad je uçinjen put gvozdeni medju Mancesterom i Liverpolom puk od ovega drugoga grada uzmnoxio se je od 25,000 dušah do 230,000 onaj od Mancestera od 22,000 do 280,000. Oni gradjani svedj u nastojanju zabavjeni imadu za prorěçje: vrěme je pěnez. — Tko je nauçio plestiti klobukc od slame dao je xivljenje mnozim městima Sinja, Brozzi i Prata u Toskani, kak se i dan današnji vidi. — Neg da u prem siromaškim dolinam Neufšatela u Sviceri, Daniel Richard, texak od 15 godinah, god. 1679 kušo je za skladati u svome městu jedan dobnik zvonechi, i na svèrhu iznadje naçin, i hotjè uçiniti dobnik iznova, ali nejmajuchi on potrěbnito gvozdje tvoriga on isti, i s njim uçini dobnik, pak uradi dosta drugih, i uvěxba druge za te radnje: što paka slědi? One doline, koje prie biahu bez çeljadi rad tězkoche od dobiti, sada s oviem zanatom mogu hraniti 15,000 dušah koje osim toga zabavljaju se okò radnje postavah, rezah, razpletizah, i cinu 130,000 dobnikah na godinu.

Evo kako jedan izvèrsni çověk moxe svojim nastojanjem i uměnjem nadariti s dobroçinstvom svoje rodno město, i ostaviti glasovito svoje ime za izgled světu svoje kreposti, i izvèrsnih dělah. —

Marko Marinovich Dubr.

KNJIXEVNE VĚSTI.

O Zori.

Prenosimo s velikom radostju iz nadometka lista Mletaçkoga br. 69. çlanak glasovitog gos. *N. Tommaséa*, koga ovaj imeniti çověk predstavi çlanku gos. *S. Ivichevicha*, u komu ovaj vrědni mux prikaxiva svojim Dalmatincim korist koju mogla bi izvesti naša dèrxava iz *Zore*, a osobito kad bi se ovaj list više razpruxio; nad to prikazuje naçin s kim bi se mogao dostignuti naprědak s ovim listom, kako moxe se vidět na lis. 18 naše Zore, iz koga çlanka i iz ostalih moxe se lasno poznat ljubav njegovu prama otaçbini — Evo daklem rěçi vèrlog našeg domorodca gos. N. T.

„Zora Dalmatinska, dnevnik sloxen od takoga urednika kakav je gos. Kaznaçich, pomoxen od takih srabotnikah kakav je gos. Ivichevich, koi, po moioj mlohavoj pameti, jest jedan od najiskreniih i uredniih pisaocah naših vrěmenah u svemu Iliriu, ufamo da neche svèršiti pèrvo neg zasegne svoju svèrhu, što bi bilo Dalmatincim vele oštar prikor. Ali za da ovaj list bude dugodnevovati, trěba je, kako umno razmišlja gosp. Ivichevich (V. Broj 18.) odluçiti njegovu svèrhu; odredit ga ne za malo knjixnika dèrxavskih, koji iz drugih knjigah biti che jurve nauçili, oli mogu nauçiti stvarih povechih, dali puku. I medju dnevnikom i pukom trěba je da se medjustave (i ne samo u Dalmacii) çitatelji moguchi i tumaçitelji koji razume i ljube. Ne samo u Dalmacii, dali u više stranah Talie i Europe, puk oli neznade štit oli nova štivenja ne ljubi. Trěba je pèrvo neg se zahrani s pichom od istine çinit mu dochi xelju, a za tu svèrhu dat mu je okusiti, i prie svega otvoriti mu lěpo usta koja dèrxi zatvorena. Çitanje i tumaçenje knjigah puçkih mochnie neg drugim moglo bi se prepoRuçiti xupnicim; koji bolje poznaju puk, a oni su poznani od puka, i nauçni su govoriti mu s otara rěçi priproste, bistre i věrovane. A xupnici potaknuti pravom ljubavju, u kratko vrěme za novu duxnost mogu se nauknut.

Ali ko piše za korist puçku, imao bi vavěk iz prid oçiju dèrxat istinu ovu: da nauci za koliko su razumnivi i bistri, ne mogu prudit nego kad su urešeni i pokrěpeni s izgledima. Mi vidimo basnu, priçicu, priliku, zlamen gospodovati svu uljudnost istoçnu, nalazimo jih u poçetcih Grecie i Rima. A nije kako Fedro veli (Fedro odsuxnjik, koi s knixevnom lěpotom tumaçiše bajke izmišljene od drugih;) nije da suxnji sluxili su se s pèrva basnom za mochi prosto oçitovati kojugod istinu mèrsku najjaçemu. Basna, kako i zlamen, biahu pèrvim pucim jedan zastor neoskvèrnjen, iz pod koga çistia i poxudnia lěpost istine prosvěchaše. Od ovoga ositio se je Dositeo O-

bradovich, çověk izvèrstni, koi nije znao svuchi se od starih prirokah, koji su ga çinili protivnikom cèrkve latinske, i s kojim smantra francuzke naçetke prošastog věka, dali ništa nemanje ima se dèrxati kao dobrodostojnik knjigah slavjanskih. On uze bajke Gèrcim i Němcim, za nadodati im svoje nauke chudoredne, priloxne potrěbam puka slavjanskog radi koga pišaše. A u ona ista doba Mletci vidjahu jednoga pametnika na svako dobro chutenje od naravi pripravna, a potle od nesrěche stuçena, Gaspara Gozzi, s basnami i s pripověstima, s razgovorim priprostim, zdravim i ugodnim nastojati uplivati u duše koristnu istinu. Od trista, u naprěd ne poznajem naçina, da je dostojnii zvati se puçki, do onoga gdě neockvèrnjena blagochudnost s krotkom xalostju pogadjaju se tako priateljski, a priaznost s dikom.

Narod slavjanski ima svoje vlastite basne i svoje pridaje, koje bi mogle dati prigodu ugodnomu govorenju. Zato iz jedne poslovice, iz jednoga stiha pěsamah puku ugodnih, iz jednog dogodjaja vidjena, oli u njihovu městu od prie zgodjena, iz jedne prigode oli ugleda naravskoga. A kad je potreba razloxiti, nek bude razloxenje s izgledima i prilikami, više neg sa suhim govorenjem. Na ovaj naçin dnevnik stechi che s krěpostju chudorednom, krasnost. Knjixarichi narugat che se, dušc nechutive i neplemenito ohole kudit che: ali ovo biti che dobar bilěg, i priizvèrstna hvala.

A. K.t.ć. Spl.

STARO PĚSNIÇTVO.

O. XXIV. L. I. VIRGILIU.

Quis desiderio sit pudor aut modus.

Dokle 'e cvilit dopušteno
Smèrt priatelja predragoga?
Ti mi oçituj, Melpomene,
Naçin pěnja xalosnoga,
Kojoj Višnji chajko udili
Slasnu liru i glas mili.

Quintilio, jaoh! preminu —
Ter njem' sliçna nach trudno je,
On çistotju, on istinu
Nad sve stvari ljubio je,
Bi u njem věra neoskvèrnjena
I pravednost neizreçena.

Mnox dobrieh plakal' ga je;
Nu virgilio vèrhu inih,
Ki još gorke kroz vapaje
Man' ga ište od bogovih,
Ko da su ga prie izvěta
Oni digli segaj světa.

Neka lire sladkim zvekom,
Jak Orfeo dubje mámi,
Povratit se neche věkom
Umèrlieh kèrv sěnami,
Nit che one vrata nachi
Ze pod jasno sunce izachi.

Strašnim prutom cèrno u stado
Merkurio kad ih zbije,
Ili 'e staro ili 'e mlado
Njim povratka vechma nije;
Zlo kê uběgnut ne umimo
Tèrpechi ga odlošimo.

Iz rukopisa G. Higje Dubrov.

Predjašna Zagonetka znaçi: — *Saraj-evo.*

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 23. — NA 9 LIPNJA

ZORA DALMATINSKA.

II. GODINA — 1845.

Ovaj list izlazi svaki ponedėljak. Godišnja mu je cėna **4 f.** u Zadru, a pȯ ostalih mėstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cėlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nėsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zamėnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSMIÇTVO.

Pozdrav Zori Dalmatinskoj.

Nochnu tminu nebo ostavi
Na osvanutju jasne Zore,
Kojoj sunce xarko upravi
Zdrak nek s njime kiti gore.
Još joj slatkim glaşom veli
Kolo od svėta da obreseli.

Zora tako hitrim hodom
Poslušna se suncu ukazà
Veseliem kad dohodom
Odkrì svėtlos svog obraza,
Starajuch se zdrakom prie
Dalmaciu da pokrije;

Tim kad sjajno kazà lice
Radostivo nami Zora,
Preo sėverne svoe granice
Do Kotorskog juxna mora
Jednoglasno svi rekosmo:
Evo Zoru vech stekosmo!

Dobrosrėchnim ti dohodom
Budi nami prišla Zoro,
Sjaj i našim nad narodom
Kog sad slavni štiti oro,
Nek odbėgne tmina od mraka
Pri rasiplju tvoga zdraka.

Jer tvoji zdraci prėko istoçi
Nam xudjenu radost šalju,
Iz veselieh tvoijh oçi
Nam dje, i sviesti tvoe pribavlju,
Kose kupe na tvoe skute
I sunçani zdrak nam slute.

Dalmacio sada tebi
Bud dolazak srėchan Zore,
Dati višnji poda s nebi
Poljah obilnos, mir u more,
Tako u naprėd neka veche
Mogu uspėvat tvoe srėche!

T. Tripkovich iz Dobrote.
Kapetan pomorski.

Piesni Stanka Vraza.

Izvadjenje iz novog njegovog dėlca „**Gusla i Tambura**."

UZROK *)

Pitaš me šta uzroči,
  Kada nas svėt razstavi:
Zašto nam suzne oči?
  Zašto nas tuga travi?
Kada sad rėke gore
  Odnese drago sudba,
Sèrdce u te prostore
  Odnese za njim žudba.
Tako bez sèrdca tuži
  Duša nam danke, lėta —
Kano metulj na ruži,
  Na kojoj nejma cvėta.

*) U glas metnuo *Berko Livadić*.

Tuxi i u sve věke
Tužeći ne prestaje,
Dokle nad gore, rěke
Ne stigne u svoje raje.

ŽIVOT I DUŠA.

„In moments to delight devoted.“
Lord Byron.

U sladki časak razblude snage
„Ah moj živote!“ šaptješ ljuveno:
Rěči prekrasne, sèrdcu predrage!
Da *život* traje mlad neproměno.

Nu život ko čas teče k svom kraju;
Zato te rěči nikad neslušo!
Neg izvolj kazat „Ah moja dušo!“
Jer *duša* i mâ ljubav věk traju.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka na Hvarskome otoku.)

Brat i vojno.

Ovce pase çobanica Mare
Ovce pase po gori zelenoj,
Pase ovce i suze proliva.
Tud prohode dvi mlade delie;
Govoru joj dvi delie mlade:
Zašto cviliš çobanice mlada?
Odgovara mlada çobanica:
Virujte mi dvi delie mlade
Ako cvilim, to nevolja hoche.
Imala sam vojna i brajena,
Al su oba na vojnicu pošli
Evo jurve sedam godin dänah
Neznam za njih ni xivih ni mèrtvih!
Govoru joj dvi delie mlade:
Takot bora! mlada çobanice,
Po nesrichi da su poginuli,
Kojega bi ti veche xalila
Ali vojna ali brata tvoga?
Odgovara çobanica Mare:
Virujte mi dvi delie mlade,
Po nesrichi da su poginuli,
Ja bih vojna tri lita xalila,
Brata moga dokli bila xiva!
Da bih s bratom cèrnom gorom pošla
Ja bih vojna i drugoga našla,
Da bih s vojnom sve grade obašla
Ne bih nigdir moga brata našla.
Kad to çuje Ivan junak sèrni
Povadiše iza bedre chordu,
Da je hoche raztaviti glavom.
Brat je njemu ruku uztegnuo:
Ne çin' toga moj dragi sestrine,
Nebi toga uçinila sele!

XIVOTOPISJE.

Janus Pannonius.

(Nadalje.)

God. 1462. kada prodre Ali-beg iz Serbie do Futaka i god. 1463. kada Matia glavom u Bosnu nasèrne i otme ju Turkom, nije takodjer Janus u vojsku pošao valjda preprěčen svojom i svoje matere boležljivostju, premda je bio običaj u ono doba, da idu biskupi u boj sa svojimi slobodnjaci. Stopèrv god. 1464. po smèrti svoje matere, koja je bila tako srětna, da prie umre, nego ostavi srěća njezinoga sina, vidimo ga u taboru i kraljevoj pratnji.

Njegovoga učitelja sin, takodjer Batista nazvan, hvali u dvih na Jana sastavljenih elegiah njegovo vitežtvo i junačtvo u ratu; ali možebiti više je věrovati iskrenosti našega Jana, koi svoju vojničku hrabrost sasvim drugimi bojami opisuje u jednom svojem epigramu 1), što se mnogo više

1) Eprigr. I. 1. ep. 12.
Belligeri proceres me regia castra sequentem
Ne frustra ignavi carpite, quaeso. metus,
Quod nunquam adversus decurro armatus in hostes
Scando nec obsessi moenia celsa loci,
Sed spectator iners aliena pericula miror;
Non timor haec, vestri credite cura jubet.
Gloria nempe: viri, petitur longissima vobis,
Haec faciles plagas, funera grata facit.
Quod si pugnantem rapiat sors ulla poëtam,
Quis vestras mortes, funera vestra canet?

Slobodni prevod:

Bojne vodje nemojte misliti,
Da sam strašiv, što slědeći kralja
Ne udaram mačem na dušmane,
Nit na zide skačem obsedjene,
Neg se divim gledalac bezradni
Pogibelim drugih vitezovah.
Ja ne činim to iz straha, druzi,
Neg iz brige jedine pram vama.
Věčnu slavu steći vi želite,
To vam ranu, to smèrt čini lahku,
Nu da pěsnik vojujuć pogine,
Tko b' opčvò vašu smèrt junačku?

slaže s onom u taboru sastavljenom elegiom, i kao duhovniku i učenom čověku neslužî baš na veliki prikor, jer su već prie svojim priměrom pokazali Demostenes, Cicero i Horac, da učeni ljudi nisu baš uvěk i veliki vitezi.

Bilo medjutim kako mu drago, ipak je stanovito, da je iste godine (1464.) kralj Matia na njega odpravio darovnu povelju 1) veoma laskava sadèržaja, po kojoj za naknadu njegovih zaslugah dozvoljuje se njemu i njegovim naslědnikom, da mogu zlato, srebro i svaku vèrst mědi po svojoj to jest pečuhskoj biskupii dati tražiti, kopati i izradjivati na svoju i cèrkvenu korist. To, i što ga je već prie tako mlada podigò na biskupsku stolicu, dokazuje, da ga je veoma milovao njegov kralj.

Niti se neda inače misliti o kralju Matii, koi je bio pomnjivi i velikodušni zaštititelj znanostih i koi je pozvao toliko inostranih učenih ljudih u svoj dvor, nego da je tim više podupirao domaćega učenoga čověka, rado obćio s ovim mnogovèrstno izobraženim i znanostih punim mužem, i gledao da mudro obrati njegove znanosti na korist i izobraženje svoje dèržave. U istinu svědoči i Galeotto, da su vazda kod kraljevskoga dvora živili tako Janus, kao i njegov ujak, koi je dobio g. 1465. oštrogonsku biskupiu, s kojom je skopčana primaška čast. To je podalo Janu priliku, da pomnjivo suděluje k podignutju na sveučilište jednoga izobraženje ugarske mladezi blagotvorno unaprědujućeg zavoda, koga stvori Matie ljubav k prosvěti.

Istina je, da su već prie utemeljili bili akademiu Ljudevit veliki u Pečuhu a Šišman u Budimu, ali vidi se, kao da něsu pod Matiom više cvětali ovi zavodi, a osobito poslědnji, da je sasvim prestao; barem něsu bili dosta obširni i obćinski, jer u njih nisu se predavale sve vèrsti znanostih kao u drugih europejskih sveučilištih, koja posětjati prisiljena biaše za znanjem pohlěpna ugarska mladež, da se izobrazi. Zato je želio pomnjivo naprědujući Matia, da podigne po izgledu inostranih učilištah i u Ugarskoj jedan takov obćinski zavod. U toj naměri okrěpiše ga svojom gorljivostju onda jošte živući nadbiskup Dionizio i Janus, koji su ga nagovorili, da zaprosi po obstojećoj onda jošte navadi rimsku stolicu za dozvoljenje, da podigne takovo učilište.

Pavao II. naslědnik malo prie umèrvšega Pia, poděli bez svake oklěve u jednom na oštrogonskog nadbiskupa i počuhskog biskupa upoравljenom pismu 1) dozvoljenje, da se i u Ugarskoj podigne obćinska učionica (tamo ju naziva *studium generale*) polag priměra bolonjezke i naloži ovim biskupom, da ju urede.

Sigurno cvětala je ta učionica u Budimu, gdě je Matia stanovao baveći se uvěk u družtvu učenih ljudih i gdě je imao bez sumnje i svoju bogatu knjižnicu, koja je onda jošte težko bila jedna od najugledniih. Nu za stanovito neznamo ni gdě je bilo, ni kako je dugo trajalo ovo sveučilište, koje se je sudeći po učenih Matiom za tu svèrhu u Ugarsku pozvanih ljudih, za cělo moglo natěcati s pèrvimi zavodi ove vèrsti u svoj Europi, ali žaliboże i to kao mnogo toga, što je dobra i velika utemeljio Matia, propadè, ako i ne odmah po njegovoj smèrti, a to ipak za cělo onda, kada su Turci nasèrnuli u Ugarsku, koji su takodjer i dragocěnu njegovu knjižnicu utamanili i sažgali. Od svega toga neostà nam ništa nego vesela uzpomena na cvětanje domovine, zahvalna uzpomena na njegovoga tvorca i na one vrědne muževe, koji su k tomu gorljivo suďelovali, medju koje zaslužuje i Janus, da ga slavom imenujemo.

Kao što smo vidili Jana kraljevskom milostju odlikovana isto tako gledamo ga godine 1465. veoma poštovana na segedinskom dèržavnom saboru, koi je njega i Ivana Rozgonja k papi poslao da ga u ime dèržave zamole, da im poda srědstva, da mogu produžiti boj proti Turkom. Obadva ova poklisara zove kralj u svojem vèrodajnom pismu na papu i kardinale i u drugih tom prilikom pisanih listih: *pèrve glave svoga věća* (Capita consilii nostri primaria). Měseca Ožujka odapraviše se poslanici na put u Taljansku i biahu velikom velelěpnostju primljeni u svih městih

1) Povelja ova nalazi se inter epistolas Mathiae parte 2. Nr. 69, kao takodjer kod Kollera na navedenom městu.

1) Papino pismo utišteno je u Pray-evom dělu: Annales, Reg. Hung. Tom. 3. pag. 315, i kod Kollera na navedenome městu p. 147.

skupnovladarstvu mlětačkomu podloženih, čega radi kralj i zahvali se duždi mletačkomu u osobitom pismu.

Kad u Rim dodjoše izjasni Janus u dva prekrasna govora 1) svèrhu poklisarstva, koje nebiaše bez znatnoga uspěha, jer papa poda poslanikom znamežao 2). Na svojem povratku pohodili su poslanici više taljanskih principah, a Janus otide i u Feraru, gdě posěti svoga staroga priatelja i sunčenika Batistu Quarina, koj je naslědio svoga otca u učiteljskoj časti, i poda mu na poklon jednog prekrasnog zelenka.

Poslě ovoga častnoga poslaničtva sve do godine 1471., koja je bila za Jana veoma znatna i nesrětna, neznamo kazati ništa stanovita o njemu. Samo Bonfin pripověda, da je godine 1469. kralja pratio u boj proti Podjebradu Inače nenalazimo ni traga, da bi bio u kraljevskoj pratnji za bojevah, koje je vodio Matia onih godinah; uzrok tomu bez sumnje biahu njegove česte bolesti, na kojih je tužio svaki čas u svojih pěsmah. Da je pako bio u kraljevini jedna od najznatniih i najuglednih osobah i za onoga vrěmena, vidi se već odtud, što je bio jedna od pèrvih glavah one okletve, koja se pojavila godine 1471. proti kralju Matii.

Uvěk većom nezadovoljnostju opazivali su stališi, da Matia, nepazeći na svoje savětnike, svojevoljno postupa, brini se mnogo manje o turskoj uvěk većma raztućoj sili, nego li o kruni českoj i da vodi ratove bez svake svèrhe s carom Friderikom, koji im već odviš dosadiše kao takodjer toliki težki prinesci, koje ovi zahtěvahu. Na čelu nezadovoljnikah stajahu primas Vitez i njegov netjak Janus.

Svakako čudno je, da su se podigli ovi mirovni ljudi proti onom istom kralju, komu Vitez odhranitelj biaše, milostju. Medjutim naravna je stvar, da je kraljevog učitelja, koj je priviko imati mogućni upliv u sve obćinske poslove, i u sva kraljeva poduzetja, najjače vredjati moralo, što ga je njegov krunjeni učenik zapostavljao, što mu nije slědio savětah, dà, ni poslušati ih hotio nije; Janus pako, kako što se vidi, odvaži se k tomu koraku zato, što mu je ujaka kralj ovim zapostavljanjem uvrědio i možebiti i od njega po klevetnih zavidnicih nagovoren po něsto svoju milost odvratio. Nije nevěrojatno takodjer, da su mislili ova dva biskupa, da im je dužnost očito zastupljati prava svega duhovničtva, koja je kralj Matia malo cěnio.

Zakletnici pozvali su poljskoga kralja Kažimira u pomoć, da stupi na ugarsko prestolje. Tomu se uvidi istina Bog ovo poduzetje pogibeljno, ali ipak popusti žestokim molban i velikim obećanjem obih biskupah i Rinalda Rozgonja i pošlje svoga sina Kažimira s jednom vojskom u Ugarsku, koj prěko Košicah, Jegre i Hatvana, do Njitre dodje, bez da je našao Ugre tako za njega zauzete, kao što je mislio i bez da mu je na susrět došao samo ikoj dèržavni poglavar. U njitransku tvèrdju pustili su ga unići na zapověd oštrogonskoga nadbiskupa; ovdě se pridruži k njemu Janus sa 200 konjanikah, ali za malo ostavi ga opet.

Medjutim začuje Matia u Šlezkoj, da je Kažimir u Ugarsku nasèrnuo, pohiti kući i za rukom mu podje lěpimi rěčmi, obećanji, darovi, lukavstvom i mudrostju Kažimirove slědbenike tako bèrzo k sebi povratiti, da je taj odmah k svomu otcu u Poljsku uteko, kada opazi, da ga oni ostavljaju, koji su ga pozvali bili i da mu se uzněvèruju inostrani vojnici, budući da nije bio u stališu platjati ih uredno; u Njitri pako ostavi malenu posadu od poljačkih vojnikah, gdě se je bio bavio samo měsec danah.

Za mala otme Matia Njitru, otěra Poljake iz svoje kraljevine i tako veoma bèrzo uništi sve naměre zakletnikah, kojim vidi se, da je manjkala isto tako čvèrsta osnova i mudra obazrivost, kao pravednost njihovog poduzetja.

Matia sakupi stališe u Budimu; k ovomu saboru biaše pozvan i Vitez, koj se posrědstvom više biskupah, dèržavnoga naddvornika Mihajla Orsaga de Guth i Šipuškog kneza Emerika Zapolje pomiri s kraljem. Zatim se pogodba od mira na pismo stavi, koju kralj i on vlastitom rukom

1) Ova dva govora nalaze se medju listovi kralja Matie epist. 50 et 60. I u Kollerovom dělu pag. 134. et 140.

2) Naměra onih glavah poslaničtva o dobitih sumah utištena je; ex Tomis vatican. Divers. Camer. T. 34 p. 56 kod Kollera p. 142. I Muratori T. 23. Bonfin Dec. IV. i Pray Annal. T. 4. napominju ove sume.

podpišu. Ali uvrědjeni kralj valjda ju je zato podpisao, da pritvornim ovim pomirenjem s glavom zakletnikah sve nezadovoljnike utaži i da uništi još u početku svaki pokus bune. Jer poslě několiko měsecih, kada opazi, da se je mir opet povratio i da se ništa više bojati neima, nije se ustručavao svoj gnjev očitovati i u višegradsku tvèrdju zatvoriti dati primaša, toga poštovanja vrědnoga starca i svoga odhranitelja i pèrvoga priatelja, odkud mu istina Bog molbami i predloženji dèržavanih velikašah ganut, za mala opet dopusti vratit se u Ostrogon, ali pod takovimi pogodbami, da se je vidilo, da mu je samo město zatvora proměnio. Samo malo měsecih mogaše uvrědjeni starac podněti toliki prikor i umre 8. Kolovoza godine 1472.

Janus se je čuvao pred kralja doći, i uteče odmah, kada začuje, da mu je kralj ujaka zatvoriti dao, u Zagreb, da može imati otvoreni put, ako bi ga kralj stao progoniti. Ali i njemu život otme za několiko měsecih tuga za svojim poštovanim ujakom.

(Konac će slěditi.)

JEZIKOSLOVJE.

Smotrenje.

vèrhu několiko rěçih starovitih uzdèrxanih kao slavjanskih. (Vidi broj 95 oglasnice Zadarske.)

Něki knjixnici, koji s poçastivom odlukom se stavljaju na knjigouçenje jezika slavjanskoga, pokazati se nakanuju, da jur od davnih vrěmenah on biše narěçaj starih Ilirah. Ovo njihovo utvèrdjenje za oçitovati, skazanja iznose iz imenoizlazja, i svom jakostju potruduju se svèrhu odkrivanja slavjanskih korěnah u prednjih rěçih gradovah, rěkah, gorah i t. d. u Ilirii. I medju ovim rěçim, ona koja po besědenju ovih knjixnikah je stanovito sloxena s dvimi rěçima slavjanskim jest: *Bylazora*, ime velikoga grada u Peonii.

Sada za dobro poznati, jeli doisto to, kako ovi knjixnici nam ištu povědati, dèrxim, da che biti stvar prudna i podobna prigodno upraviti misao vèrhu ovih kratkih smotrenjah, koja, more biti, objasniti che razloxenje, o komu se besědi.

Polibio povědalac svevlaštit i izvèrstan poznanac dèrxavah, koje imenuje, potvèrdjuje (knj. 5.97), da *Bylazora* biše veliki grad u Peonii. *T. Livio*, ništamanje vlastan od gèrçkoga povědaoca, veli, da je padala ovoj krajni: *Peoniae is locus est.* (De 5. knj. 4. çl. 27. 82.) I *Stěpan carigradski* (Koen. Izvod. Polib. knj. 5. opom. 305) spustujuchi se na potvèrdjenje *Efora*, koi je xivio 400 god. prie Isusa, zove je *Bimazos*, ime ne puno razliçno od rěçi *Bylazora.* Najpokonje jest nam poznato po *Funku* rěçosloxitelju precěnjenomu (*Lex. Real.*), da malo daleko od *Kaprula* u priašnja doba jedna tvèrdja uzdizaše se, koja kakono i grad gorireçeni nazivaše se *Bylazora*, i sastavljena biše na kraju *Axia* rěke velike u Macedonii, koja od sěvera prema podne teçuchi, izlěvase se u Termaisko ili Tesaloninsko *zamorje.* Iz svih ovih svědoçanjah zajedno sloxenih oçitovano jest, da *Bylazora* biaše grad u Peonii.

T. Livio çinechi uzpomenu od ove dèrxave kaxe, da ju staro doba se prozvaše *Emaria*, ime, koje još od starinah imaše Macedonia od kralja *Emariona.* I *Plinio stari* besědechi o Macedonii veli: (knj. 4. çl. 10) *partem ejus septentrionalem Poeonia ac Pelagonia protegunt a Triballis. Erodot* (Terp. knj. 5), gděno imenuje Peone, potvèrdjuje, da ovi puk stanovaše u Macedonii. Napokon *Dion Kasio* spisatelj, koi u tomu valja mnogo veche od inih, buduchi da on biše uposadjen u vladanju Panonie i Dalmacie, na knjizi 40 njegovoga sgodopisja prem javne Panone od Peonah razlikuje, govorechi; da Panoni domovahu pram Dalmacii blizu Dunaja, prostirajuchi se od Norika do Mesie Europeske; da něki bezumni gèrçki spisatelji nazivahu ih Peoni, kad ovo ime zaisto pripodavno ne pristojaše se ovomu puku, samo onomu se vlaštiuchi, koi ukraj *Rodope* prema Macedonii stanovaše, koja dèrxava u vrěme *Diona* prostiraše se do mora. Od svědoçanjah zgora privedenih moxemo daklem izvodit, da Peonia biaše dèrxava Macedonie. Nu mnogoznani otac Frano Appendini (vèrhu domov. S. Jerol. 4. 3.) izmisli i mni, da današnja Bosna jest stara Peonia, privaren, kako cěnim, od one besěde Apiana (lib. illyr.) gděno ovi povědalac veli „ *isti*

Poeones (nastanjeni izvan Macedonie) *a Graecis et Romanis Panonii appellantur.* " Ovomu, što smo do sada pokazali, pristoji se jošter priloxiti, da něki knjixevni muxevi i medju ovim presvětli Nadpop Kapor (Od jer. Ilir. çl. 6) s vrědnima razlozima pokazali su, da stari jezik Macedonie jest oni isti, koi se govori i danas t. j. Albaneski, po sve inak od slovinskoga.

Sada, ako *Bylazora* po svědoçanju *Polibia* i *T. Livia* biaše grad u Peonii, i Peonia po sudu *Erodota, Livia, Plinia* i *Diona Kasia* biaše dèrxava u Macedonii, ako napokon zgor hvaljeni knjixnici stavno su dokazali, da starinski jezik, koi se je govorio u Macedonii, jest današnji Albaneski, slědi zakonito, da *Bylazora* nije ime slovjansko, pristojechi se puku, koi drugaçe od Slovjanah besědaše. Što daklem nam je rechi od ovog imena najglavniega medju navedenim od imenouçiteljah? Cěnim, da nechu biti vele daleko od istine, ako potvèrdim, da ono ima po sluçaju slovinsko zveçanje, kakono još nahodi se u rěcih: *Myrina*, grad na otoku *Lemnos' u* (Funk lex.); Myrina, Kolonia u Etolii (Erod. 1. 89.); *Myrina*, grad u Tracii (Enciclop.); *Baba* i *Bogudiana*, gradovi u Africi (Plin 5. 2); *Argina*, grad n Lokridii (Plin. 4. 3.); *Barce* tvèrdja u Cirenaici (Plin. 55); *Barcine*, kolonia u odovudnjoj Spanji (Plin. 33); *Buca*, tvèrdja u Talii (Plin. 4. 8); *Gelc*, puci u Azii (Plin. 6. 16); *Petina*, tvèrdja u Tesalii (Plin. 4. 8.); *Gora*, ime puka u Africi (Plin. 6. 29); *Bèrdo*, brěg u Ligurii (Enciclop.); *Cauca*, grad u Spanji (Funk. Lex.). Ali jest paka doisto pretrudno viděti, da ove rěçi çisto slavjanske u ovih dèrxavah se nahodu, u kojih Slavjani nikada něsu se bili naselili, kad one imale bi se obilnie u Dalmacii traxiti, gděno se hoche da od davnih vrěmenah obiçan biaše slavjanski jezik (1.) I ovdě nitko ne mora rechi, da nemalo ih se nahodi, jere medju utraxenim nijedna nije pravo slavjanska, nu u svih je trěba oteti ili proměniti kojegod slovo, iliti cělovitu slovku za uçiniti je slavjansku. Na jednu priliku: hoche se, da ime *Pleuratus* jest izkvarenje imena *Vlerad*: ali kako to da rěç *Vlerad* moxe biti korěn rěçi *Pleuratus*, kad imamo *pleura* ime djaçko izvedeno iz gèçrkog jezika; *Pleuron*, grad u Etolii (Funk. Lex.); i *Pleuron*, sin Etola. („) Potle se hoche, da ime *Agron*, izhodi iz rèçi *grom* ali nahodimo *Agron*, pèrvi od Eraklidah i kralj Serdianski (Erod. 1. 7.) Hoche se jošte, da ime *Teuta* izlazi iz rěçi *teta*, ali stari spisatelji pokaxuju, da *Teuta* biaše grad u Elidi (Hoffmann Lex.); *Teutas*, rěka u Peloponezu; Teut, bog Jejubaški; *Teutes*, bog Galah; *Teuto*, pèrvoroditelj Germanah (Funk. Lex); i najpokonje *Triteuta*, druga ljubovca Agrona. Kako daklem ova blagoslovljena rěç *teta* mogla je podati istoçenje tolicim imenim, koji se pristoju pucim cěch dobi, podnebja, obiçajah i jezikah prerazliçnih? I za prem bolje poznati, koliko neredno i ludomnivo je ovo uvěchanje, stvar je prudna napomenuti, da po iztraxenjih někih imenouçiteljah rěç: *Triteuta* izhodi iz rěçi *Triteta* i tako zlamenuje *trechice teta.* Nu da imena toliko ludasta davala su se çedom istom rodjenim ja ostavljam radovoljno da tako cěnu *Dolci*, *Katançich* i t. d. bistrochudni mudarci. Meni je zadosta mochi bez straha od zahoda utvèrditi, da slavjanske rěçi, o kojh se besědi, nemogu biti korěnah zgor izvedenih, jere Slavjani u krajinah, kojim několici od ovih dopadaju, něsu nigda bili se naselili. Ista smotrenja mogao bi podobno onoditi oko rěçih: *Plator*, *Ettritus*, *Bellus*, *Etleva* i ost. nu kratkost, koju sam silan staviti u ovo dělo, to mi ne daje (1).

(1) Nije izvanredno opetovati još i ovdě, da medju 3000 rèçim dopadajuchim nadpise izkopane u Dalmacii ne nahodi se ni jedna, koja nosi korěn slavjanski, nu trěba je opomenuti, da nadpisi podèrxaju imena kakono se izglasivahu u staro doba, kad knjige nam ih daju kljasta i izkvarena po besumnosti rukopisaca.

(1) Priliçna smotrenja još mogu se uçiniti svèrhu rěçih *Parium*, *Raeteum*, *Sigeum*, *Lectum*, *Troja* i ost. koje su razkinute i silom iztegnute iz slavjanskih korěnah *Var*, *Rat*, *Sidje*, *Lekt*, *Troica* i ost. Istih smotrenjah i tankosloxenjah napunjen tu skoro viděli smo iziti na svètlo, jedan debeo svezak prisvètloga Nadpopa Kapora, koi se je natezao pokazati, da slavjanski jezik biaše u obiçaju po našemu kotarju od najpèrvih vrěmenah, Ali svèrhu ovoga děla beseditи che mo osobno, javno i bez straha s vrěmenom, buduchi da: *un culto superstizioso non fa mai buoni avanzi alle lettere, e la verità deve mettere il piede innanzi a tutti i riguardi* (Monti Prop. V. 1. Par. II.) Niti nam je stalo, da něki klikuju „ *da se neka ter neka mladex današnja hoche pèrtit, a pak što se dogadja? Što i ptichu koi prie nego perje skupi, hoche na let, a pak o grixi. A što cheš s njom uçinuti? Mladost plahost govore naše babe.* Svakomu je dao Bog gèrlo za govoriti...! I doisto jesu ove rěçi pune bezumnosti, buduchi da najvrědni naši domovni spisatelji, kakono Nisiteo, Fenzi, Karrara, Ivichevich ... u njihovih çlancih veche puta pokazali su i izgovorili: da u rukami mladosti stoji sada naprědak naše dèrxave u knjigouçenju. Dali velekrat se pada u ovakovim nixinam kad se ne nahodu razloxenja za odgovoriti, ili kad po naravi smo prignuti na gèrdjenja. Naša paka jest svèrha ne uvrěditi u ikoga, vech bolje biti od koristi nama i domovini, niti se bojimo odgovoriti punih rěçih i himbenorazloxenjah i koji ništa ne potvèrdjuju. Takovih vidili smo i u ovomu listu, ali razlog bitiche po nami izbistren. Nu mi chemo i ovim s vrěmenom odgovoriti, ali ne s knjigom „ *Il ciabattino patinista* " (kakono nije vele vrěmena zakonito něki uçinili su) vech bolje, kako smo i prie, meko sèrçano i ponixno.

Znam, da che mi tkogod rěchi, da svi jezici stari i današnji izahodu od slavjanskoga i da Bog da; ali doklem ovo utvèrdjenje bude utemeljeno svèrhu gonetanjah, himborazloxenjah, i u vidjenju prikazano neche doisto za mene biti věrovito. (1) Znam još, da mi se moxe priloxiti, da iz imenah, od kojih besědimo, isteg-nuju se slavjanski kořěni razloxito i po zakonu imenoizhoda, i biti che istinito. Nu u to nam je ogledati, koja je misao o tomu najglavnih nedavnih spisateljah.

Vitez *Mustoxidi* u knjizi 4, opomeni 91, prenešenja Erodota, veli: *Per ciò, che si spetta all' etimologia, sarà bene di non correre dietro alle non so se ingegnose o strane congetture dei moderni eruditi.* I u opomeni iste knjige, nadometje: *Adunque egli è inutile di seguire le fantasie di certi eruditi, i quali da varie lingue nordiche tentano derivare l' origine del nome Scita. Piutosto egli è d' uopo cercarla nella lingua greca, senza però credere, che tutte le etimologie escogitate dai greci gramatici diano nel buono.*

Niti inako jest pravdosudje svèrhu imenoizlazja izglašeno u slavovitom predloxenju Viteza *Monti*, gděno ovako nahodim upisano (Propost. T. 2. P. 1.) *in questa indagine* (imenoizlazjah) *non vuolsi guardare con sottigliezza e sistema, per non dare nelle ridicole stranezze.... del sig. Denina, o nelle pazzie del Menagio, che fa venire Violino da Nabuccodonosor.* I inudje (l. c. V., p. 1. pref.) sborechi isti slavni mux svèrhu texine imenoizhoda cěch saznanja rěçih, govori: *la vera origine delle parole generalmente parlando é un affare più presto d'indovinelli, che di certezza.* (2)

Ako dakle opomenuti imenouçitelji, koji jurve su kipi naredni svakog umstva bili, zašli i zabludili su, s vechim razlogom predati imamo, da još oni udare o greben, koji se tvèrdo nakanuju u traxenju kořěnah slavjanskih.

S. L.

TEXACIM.

Zvek zvonah mami gromove.

Rekao sam vam u prošastome listu da „ zvek zvonah pritexe k sebi gromove po zakonu naravskomu, a ne po hotěnju djavolskomu; isto kakono gvozdoteg (kalamita) pritexe gvozdje. “ I ovo potvèrdjujem.

Ako gvozdje i gvozdoteg, vidite s očima, a glas i strěle nebeske ne vidite, nego çujete; ovo vide i poznaju oni koji, po uçilištih zato nastavljenih, Narav izkušuju. Ljudi su iznašli naçin po komu odvrachaju gromove od svojih sgradjah; i tako, po gradovih vechih, na polaçah, na velikih kuchah, na zvonicih, na prahospremištih, viditche te duga kopišta gvozdena, koja su posadjena za mamiti *zrakoplam*, štoźvi reçete „ *oganj nebeski* “ koi je *naravno* po svemu povětarcu razliven, sasvim da ga okom ne vidimo, nego, kada sakupljen u oblacih, ili iz oblaka u oblak, ili iz oblaka u zemlju, prelěva se. Ono isto uměnje, koje nas uçi kako chemo primamiti taj oganj i odvratit ga od sgradjah, ono isto uçi nas, da ga k sebi zvek zvonah mami. Zato oblast vladanja pristupila je dati svoju ruku ovomu ljudskom nauku, koi ne moxe světinu svu na razlog dovesti; buduchi da svaki çověk, sa-

---

(1.) Evo kako o tomu besědi prevrědni Karlo Strazza: *(L'Amico Cattolico 1844 pag. 227) Perchè a siffatte questioni apporti rischiaramento la linguistica.... egli non basta contentarsi alle esteriori somiglianze fonetiche o sintassiche delle lingue, che si paragonano, ma bisogna addentrarsi nella metafisica del linguaggio, affine di vedere, consultando le leggi medesime dello spirito umano, dove le somiglianze tengono alla natura stessa di lui, e dove indicano comunanza d' origine de popoli particolari, che parlano quelle lingue o le parlarono*

(2.) Bitje u sadanje ovog nauka evo kako nam opišiva gorireçeni Gosp. K. Strazza., Due sono i sistemi in questo studio (dell' etnografia linguistica) quello cioè degli *etimologisti*, che si adoperano a derivare tutte le lingue da una, e quel de' *comparazionisti*, che in tutte attendono a discoprire le vestigia, e quasi i frammenti di una lingua identica. I seguaci del primo sistema, omai *quasi abandonato*, confrontavano singolarmente ossia ad una ad una le varie lingue con quella, che essi volevano o credevano madre di tutte, seguendo così *il metodo vizioso* di partire nelle loro ricerche da un supposto non provato, che cioè esista *una lingua primitiva* a cui riferire le altre siccome figlie.Ladove i così detti *comparazionisti* istituiscono il paragone tra tutte insieme le lingue... Non può essere oggetto della nostra rivista esaminare più di proposito i fondamenti di questi due sistemi. Possiamo peró fare quest' avvertenza, che cioè quello degli *etimologisti*, parziale com' è od esclusivo, è sterile d' applicazioni alla ricerca risguardante le affinità e le relazioni de' popoli, nello scopo di determinare le origini. “ I malo potle: E per questo primo prodotto dell' attuale scienza linguistica circa le universali affinità delle lingue e delle lor famiglie già si hanno dei risultamenti, che riguardano alla conferma della verità biblica, cioè, 1. tutti i linguaggi essere stati in origine un solo: 2. la separazione dell' unica primitiva favella essersi effettuata per una cagione violenta e subita. Di che da ultimo risulta, essere *chiusa la lite* contro gli *etimologisti*: e doversi affermare vano il risalire alla liugua primitiva, la quale rotta a Babele, dovette disperdersi quasi per framenti nelle varie lingue, che dalla confusione babelica sorsero. Tko ipak xeli baviti se o nauku imenoizhoda, nek prie bo vèrlo promatra tvorenja spisateljah. J. Humboldt'a, F. Schlegel'a, Wiseman'a, Dulaurier'a, Bopp'a, Lepsius'a, Bournouf'a, Balbi'a, Biondellii'a, t. d.

svim da je *xivina razloxiva* (to jest nadarena mochju za razloxiti) nije ne svaki xivina razloxita (to jest koja se *sluxi* s tom mochju) Mnogi bo ju zabacuju kakono i maškim i motiku, pak se neche da s njima sluxe, nego ji pogèrdjuju kano orudja njihovoj gnjiladini texka.

U ona doba kad se je zvonilo, hvalim barem ona sela gdě su prěd cèrkvom bile ogradjene kuchice, iz kojih zvonilo se je iz daljega; buduchi se više putah desilo, da je grom u zvona i u cèrkvu udario i zvonara, u cèrkvi zvonechega, ubio; dali još něsam çuo da je u kuchicu iz daljega udario ni, od onud zvoneche, pogubio. Ovo isto promišljanje nije moglo ovom istinom ludu světinu uvěstiti.

Razmislite jošte ludost světine nerazloxite, koja věruje u djavolštine věšticah i věštacah. Što je věštac, ili věštica? Çověk *věšt*, xena *věšta*. *Věšt çověk* neche rechi „ *djavolski çověk* “ *Věštbina* nije *djavolština*, nego *nauk*, koga çověk stiçe „ iz razgledanja i razmišljanja dogadjah i dělovanjah više putah po naravi ponovljenih. “ — Dali světina, koja dotlem nedokuçuje, misli budalasto da, što je god svèrhu njezina kratka razuma, da je *svèrhu naravi* i lud naravi meche kraj, doklem on moxe rukom dobaviti! — Vidite li, kako iz korěna iste vaše rěçi *věštica*, vadi se ludosti vašoj svědoçanstvo?

Toj ludosti u stara vrěmena biti che pripomogli varaoci, od budalaštinah světa korist sebi pribavljajuchi. Tako i dojnica reçe dětetu (kakvu buku, brez poznana uzroka, slušajuchemu) to je „ *baka* “ i s ovom prevarom çesto, za poplašiti ga i umirit ga, sluxi se. A kad děte ponareste, i poznade što je i kako je, smije se sam sebi i drugoj děci. Ovako i umětni ljudi, prošastoj ludosti svojoj i světini još tako věrujuchoj, smiju se. Dali, kako svak jednako visok nije kipom, tako ni razumom. I umětni ljudi u velikoj starosti na drugo dětinstvo spadnu. A ima jih dosta, koji iz pèrvoga něsu nikad ni izašli; ako budeš po razumu, a ne po godinam, suditi.

Od potrěbe je daklem, da oblast zapovědju i snagom pristupi; i da, kakono děcu, što nemoxe razlogom, s prutom upravi. A věrujte temeljito da vladanje jest *Majka*, koja svojim sinovimam zla ne misli i što jim zapověda, to je za njihovo dobro. — Tko bi sinu svomu (rekao je spasitelj), naměsto kruha, kamen pruxio?

S. I.

SLAVJANSKE VĚSTI.

Iz Zagreba 6 Svibnja. Jučer je bio za nas veoma važni dan. Što smo toli željno izgledali, to se je izpunilo, mi smo viděli stečaj (konkurs) za *pèrvu* katedru horvatsko-slavonskoga jezika. Odkad ove kraljevine stoje, nije još bilo javnoga učitelja narodnoga jezika, i zato nije ni ovaj uživao ona prava, koja ga po naravi idu. Mi dakle svim pravom smatramo ovaj dan kao epochu u našem narodnom životu; jer u njem vidimo pèrvi korak lěpše budućnosti. Kad se podižu učiteljiske stolice za koi jezik, pokazuje se tim, da je znanje jezika toga od potrěbe, dakle i mi vidimo u podignutju ove katedre pèrvi korak za uvedenje narodnoga jezika u javni život, tim više, jer se stalno nadamo, da ovo neće jedina učionica narodnoga jezik biti, nego da će ih se više podići, imenito na svih gimnaziah, kao što su sl. SS. i RR. ovih kraljevinah iz svoga dèržavnoga sabora prosili, ili da će se barem učiteljem gimnaziah stroga dužnost naložiti, da učenike svoje u narodnom jeziku věžbaju. - Scěnimo, da će čitatelji rado čitat ona pitanja, koja su morali gg. konkurenti razrěćiti i zato ih stavljamo ovamo od rěči do rěči, s tom opazkom, da su se i odgovori u narodnom jeziku pisali. — 1. Neka se izbroje podnarěčja jezika horvatsko-slavonskoga i neka se dokaže razlika medju horvatskim i slavonskim narěčjem. 2. Neka se izvode preměnjanja imenah samostavnih po priměrih i neka se kaxu imena samostavna nenaredna. Odkuda i kako sva vrěmena izpeljavaju se u jeziku horvatsko-slavonskom? Koje ima dobe? Neka se predloži kratki pregled dogodovštinski slovstva horvatsko-slavonskoga. Za tim neka se prevede u jezik horv. slav. iz učilničke knjige pod naslovom „ Selecta latini sermonis exempla i usum primae humanitatis scholae. Budae 1836. pag. 76 et 77, govor: — Respondet Hanibali Scipio.

Danas pako bilo je natěcanje u čitanju ili predavanju (Vorlesung), koje se je takodjer u narodnom jeziku obavljalo. — Tako daklem nadamo se, da ćemo s početkom bližnje školske godine s neizkazanom slastju slušati, gdě nam se s akademičke stolice narodni glasovi ore.

(*Iz Danice.*)

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 24. — NA 16 LIPNJA

II. GODINA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

MĚSTO PÉRVIEH UZPOMENAH.

I.

Grob.

Ovdě mojoj još nezdreloj misli
Pèrvom krati svoju lěpost silnu
Radostivo jestestvo objavì;
Ovdě moje još pravedno sèrce
Pèrve dignù k ljubavi uzdahe,
I samochu svu ochutì svoju!
Ovdě često kadar pèrvi zraci
Sjajna sunca prěko gorah sěknu
I sva narav obrati se njima
Zahvaljujuch na krěposti novoj,
Pruxih i ja moje xeljne oči
Put iztoka, u lěpošti sunca
Ja upoznah tvoju lěpost Boxe!
Kolik kratih kad poldnevno sunce
Xarkim zracim sve stvoreno spèrxi,
Sam se nadjoh na goloj klisuri,
Xeljan hlada i studena vira,
Za pokrěpit umoreno tělo,
Al ljubavi mnogo veche xeljan
Za pokrěpit umorenu dušu!
A sumrakom kad zapadno sunce
Bèrda slabom světlosti pozlati,
I seljanka pospěši se domu,
Radostivu pěvajuchi pěsmu
Dragu svome koi je xeljino čeka,
Ja zagèrlih tada drage moje
Staru majku i sestricu milu,
I u krilu njihove ljubavi
Slast ochutih zemaljskoga raja!...
A sadera što mi jadnu ostaje
U pèrvieh uzpomenah městu?...
Krix zaduben u zemljici cèrnoj
A pod krixom jedna šaka praha!

II.

Ruxa

Ali uhvanje u pèrsih mi kliče
One iz zemlje meni ruxa niče,
Okol krixa svoje stablo vije
Zelenilom cèrnu zemlju krije;
Nu je sunce texkom sušom mori,
Vihar silni hoche da je obori,
Cèrv otrovni zubima je dere,
Plesom stado neprestano 'e tere,
Sunce, větri, cèrve otrovni, stado,
Zaš dignut mi to jedino rado?
Zašto uništit to jedino cvětje,
Kog mi nosi milo premalětje?
Kad s opeta meni krix odkrije
Krix xalosti kako i od prie;
Hoche l' sunce zato sjajnie biti,
Hoche l' větar tim se uzmnoxii,
Hoche l' cèrvich zmajom tim narasti,
Hoche l' stado sito se napasti?...
Ostavite moju ruxu meni,
Ostavte mi taj cvětak ljuveni,
Nek za mene svoje listje pruxa,
Krix xalosti nek mi gèrli ruxa!

I. A. K.

XIVOTOPISJE.

Janus Pannonius.

(Konac.)

Tako žalostno poginuo je u 39. lětu svoje dobe onaj čověk, koi se je s tolikimi prekrasnimi sposobnostmi rodio ne za boj, nego da mirovno děluje kao duševni pastěr i priazni pěsnik i da bude tako još mnogo godinah najveći ures i ponos svoje domovine; koi bi se mogo natěcati *s naj-stariimi govornici i pěsnici*, da nije bio smělii u poduzetjih nezakonitih, nego odvažan u izvèršenju onoga, što je započeo i preslab, da opet popravi, što mu nije za rukom pošlo bilo, i da se nije bio zapleo u dèržavne razpre; ili da je imao više jakosti svoju srěću stalnie tèrpěti. Ali nezavidna sudbina — tako tuži Bonfin, kad ovaj dogadjaj pripověda — na putu je većom stranom slobodnom poletu krěpkih duhovah! —

Iz straha pred kraljevim gnjevom nitko se neusudi svetačno zakopati ga, već ga sakriše svetjenici njegove biskupie, koji su ga ljubili, u někoju pečuhsku kapelu u dobro zasmoljenom sanduku. Kad je Matia poslě dugo vrěmena putujući prěko Pečuha cèrkvu posětio, zamole ga svetjenici za dozvoljenje, da dostojno sahrane nezakopano njegovo mèrtvo tělo. Kralj ih *izpsova*, zbog njihove robske strašivosti i zapovědi, da ga sahrane *svetačno* i *velelěpno* i sam je žalio propast *toga njemu někad dragog čověka.*

Drugač pripověda njegovu smèrt i kasnie okolnosti Pierius Valerian: Janus je — tako veli on — kod prěpušta (prepozita) jedne zborne cèrkve, koi je bio njegov priatelj, u potaji umro; ovaj priatelj dèržao je zatim njegovo tělo u zasmoljenoj škrinji dvě godine danah kod sebe sakrito. Matia je medjutim po utaženju svoga pèrvog gnjeva više putah želio Jana opet viděti, i pitao je za njega, ali kada nije mogo saznati, gdě se nalazi, stavio je naknadu za onoga, koi bi ga o tom obavěstiti mogao. U to doba posěti kralj slučajno cèrkvu, kojom je upravljao onaj Janov priatelj. Taj klekne pred kralja i zamoli ga za oproštenje, što dèrži jednog *prognanika* pod svojim krovom, a kad ga zadobije odkrije kralju, da je kod njega Janus sakrit. Matia pohiti u njegov stan, gdě mu njegov vlastnik jednu smolom zalěpljenu škrinju pokaže i reče: „ *Ovdě* stanuje *tvoj Janus*, dvě godine već sěguran *pred tobom* i *svimi kraljevi*; zato zaklinjem te, da mi město obećane naknade dopustiš, da mu bude tělo sahranjeno svečanostju, koja biskupa ide. “ Kraljevo veselje, što je Jana našao, preobrati se na žalost i milosèrdje i on ne samo dopusti, da mu se tělo njegovoj časti dostojnom velelěpnostju sahrani, nego i njegovog priatelja zbog pobožne ljubavi, koje je mèrtvacu izkazao, načini biskupom one cèrkve, kojom je prie Janus vladao. Ova poslědnja okolnost vidi se, da dostatno izjasnjuje, da nije ova u sèrce dirajuća pripověst barem u ovoj slici istinita; jer je sasvim sěgurno, da je Janov naslědnik izpražnjenu biskupiu dobio još prie, nego prodje godina danah poslě njegove smèrti i da nije nikada bio prepušt kakove zborne cèrkve *).

S kraljevim dozvoljenjem postavili su mu grobni napis, koj si je sam napravio osam godinah pred svojom smèrtju, kad je u taboru bolestan ležao. Zvoni pako, kako slědi:

Hic situs est Janus, patrium qui primus ad Istrum
Duxit laurigeras ex Helicone deas.
Hunc saltem titulum livor permite sepulto,
Invidiae non est in monumenta locus.

Prevod.

Tu Jan leži, koj pèrvi dovede
K rodnoj rěci ovenčane vile.
Pusti zlobo mèrtvacu tu slavu,
Nij zavisti na grobnicah města.

Dakle već onda tužio se je na nenavidnike, koje mu lahko pribaviti mogaše neznano njegovo ime, osobito bèrzo u pèrkos toga uzvišenje i više putah izkušeno prignutje kraljevo.

Ako je pako i za rukom pošlo někojim zlobnim i mogućnim dvoranom ocèrniti ga može biti još prie, nego je išta zakrivio proti svomu kralju, ipak nije u stališu bila ni hladna kèrv jednoga Korvina otudjiti mu priklonost njegovih podanikah i ljubav njegovih priateljah, koje je stekò tako u domovini svojoj kao i u Taljanskoj.

---

*) Vidi Kollerovo dělo na naznačenom městu.

Medju poslědnjimi nalazimo izvan onih, koje smo već više putah napomenuli i slědeće glasovite muževe: Papu Pia, Aeneu Sylvia Piccolomina; Sipontinskog nadbiskupa Perotta; vojvodu Gonzagu od Mantue; Franja Aretina, učitelja u Ferari; Tita Vespasiana Strozzu i mnoge druge, većom stranom njegove suučenike pod Quirinom.

U grobu da ga proslavi, načini mu mladji Quirin, sin njegovoga učitelja, slědeću nadgrobnicu:

Pannoniae decus et nostri lux maxima saecli
Hic situs est cunctis Jane gemende bonis.
Te nemus Aonium, laceris te musa capillis,
Te posita maestus flevit Apollo lyra.

Prevod.

Čast Ugarske, věka luč najveća
Ovdě leži Janus na plač dobrim;
Tebe plaču vlasi skubuć vile,
A Apolo žaleć baci liru.

Svi spisatelji, koji napominju hvaleći slavne ljude njegovoga věka, hvale i njega; slavi i poštuje ga uvěk pravednie potomstvo i žali, da do njega došla něsu ona mnoga njegova veleumna děla, koja gděgdě napominju suvrěmenici. Medju ova spadaju: Dogodopisni popis ugarskih kraljevah, jedna junačka pěsma (epopea), za kojom najvećma žalimo; dvě pěsme na Tomyru junakinju i na Trotinu stalnost; gorě napomenuti prevod Marcelovih taljanskih pěsamah; prevod někojih životopisah iz Plutarka i više drugih malenih dělah, pirnih popěvkah, pokopnih pěsamah i ovim sličnih spisah.

Njegova děla, koja se izgubila něsu, izdao je najprie Erdeljac Hadrian Volfart, zatim Sambucus i mnogi drugi u različitih vrěmenih; ali većom stranom ne podpuno i mnogimi pogrěškami i tudjimi Janu krivo pripisanimi pěsmami osakatjena. Najpodpunie i dosad poslědnje izdanje njegovih dělah, koje je god. 1784. u Utrehtu u dva děla izašlo, izvadjeno je iz jednoga suvrěmenog rukopisa i 13 utištenih izdanjah pomnjom grofa Samuela Telekia, erdeljskoga pridvornoga kancelara. Ovaj vrědni i neumorni učeni čověk našao je od tog vrěmena još několiko pravih Janovih pěsamah i čuva ih u svojoj prekrasnoj knjižnici, koja obćinstvu za upotrěbljenje otvorena stoji u Marosvásárhelu u Erdelju; njihovo izdanje izgledamo veselim ufanjem. *(Iz Danice.)*

KNJIXEVNI PREGLED

> **Chi l'avesse detto al Cardinal Bembo, che in uno degli urli di questi a lui barbari sarebbesi sentita più gentilezza vera che nel suo canzoniere? Più omerici i canti serbici, che i greci d'adesso; ne' serbici la narrazione è d'epici particolari più ricca. Apprendano le due nazioni vicine i vincoli che le stringono sacri; e scontino gli antichi odii con soprabbondante misura di compassione rispettosa e d'amore.**
>
> **Tommasèo (Studi critici -- A. Vidovich.)**

Izašo je pred malo danah na světlo, krasno utiskan u tiskarni Bratje Battara u Zadru, drugi razdělak pěsamah prevrědne i vèrlo uvěxbane u pěsništvu Gospoje *Ane Vidovicheve*, soçiniteljice vech poznane pěsmice Anka i Stanko, u kojem se svèršivaše nje pèrva pěsma „ Alva i Alko " i izadje na světlo još i druga naslovom „ Haraç priateljstvu. " Zato dakle dèrximo, da smo duxni pokloniti predragoj *Zori Dalmatinskoj* malo besědah vèrhu ovih tvorenjah, da ih izvede, i tako ponutkati naše domorodce na dobavljenje i štivenje ovc knjige, buduchi da ne samo to dělo, kako i prie njezino drugo, bi s hvalom opchinskom urešeno; vech bolje zašto tiçe xenu i to Dalmatinku, koja ne samo odprie bì puno pohvaljena od Zadarskih (1831. 34), Mleçanskih (1841. 220) i Zagrabaçkih (1841. 25: 1843. 10 1843. 23) novinah, dali i u tvorenjih ljudih vech po svoj *Europi* razglašenih (1), i još je paka mnogo poznana çitateljem ovog knjixevnoga lista, koi velekrat je ukrašen s nje uzoritima pěsniçkima plodenjima. Evo za sada u kratko izvodim osnovanje pèrve pěsmice „ Alva i Alko ". Ovdě ova vrědna gospoja dèrxechi se narodnieh naših pěsamah, u kojim stihovi su ponajviše od deset slogovah, koji vèrlo lěpo glasaju, sije po

---

*) Evo kako naš slavni Tommasèo (studi crit. P. II.) o njoj besědi „ Gospoja Ana Vidovich, po krasnom ganutju k stihotvorju privedena, pripelja nauk k svomu vrelu, kliçe stihove koje izpisuje. Kad bi ovo çinili mnogi stihotvorci pohvaljeni, ochutili bi, da ona njihova zahodjenja u rěçih sloxena s traxenim vèrljanjem dihanja, vèrljivost, koja za ništo drugo nesluxi, nego za smutiti tèk bistrih prignutjah sèrca, něsu pěsništvo.

Pěsna mira jest ovdě vitexka ilirskih narodah, obilata puzivih stihovih, i ne razliçna od one gèrçke sinxalovne. Povědanje koje ti je ljubav, idje tiho i hitro, kakono se nahodi kod narodnih pěsmih, i osobitost obiçajah s lěpim naçinom se çini upoznati. Kogodi obljagati che mi betege; ali meni jest i sasma poštovati xenu, koja umie ujedno biti pěvalica i mati, i ne potišnuje pěsniçtvo, malo da ne svezano, u xivotu. Uçi daklem ona Dalmatince poštovanje vèrlog njihovoga jezika, poklon puka i njegovih skonçanjah, koja zveçaju obveseljena u pěsniçtvu.

svem dělu něku osobitu krasotu razmnive i govorenja, koja se nemoxe pokazati tako lako, i jest vele trudno dokuçiti.

Pěsmica

Alva i Alko — ili Stavnost u Ljubavi.

PĚVANJE PÈRVO.

Stajaše u tamnici Bosanskoga kralja sin kralja Sèrbskoga — Zakleo se bi kralj Bosanski, da neche ga osloboditi, dokle bude na světu, i to zašto onaj dosta vojske mu biaše sagubio. — Jedno jutro Alko staše na prozoru, kad eto iz nenada vidi doletěti na prozor polaçe Alvu kchercu Bosanskog kralja — Vidi je, razgleda je, i zanesen u duhu od ljubavi, stane pěvati — U to Alva slušaše ga, ali nije mogla razuměti pěsmu, çula je samo izglasiti svoje ime. I zato mislechi, da suxanj njoj pomoch pita, odluçi, svakojako ga viděti — Radi toga sidje iz jedne rešetke na město, gděno nevidjena vidi ga — I tako buduchi se u njega zaljubila, vratise u loxnicu. — Ovdě ona odluçi oslobodit ga iz tamnice. — I buduchi prostèrla se noch po světu, ukrade otcu kljuç od tamnice, vitexke haljine obuçe, i tako sama nosechi svěchu u ruci sidje, gděno staše suxanj — Ugleda Alko vojnika i usadi se, mislechi da kralj mu smèrt šalje — Ali Alva dohodechi mu blizu, snima mu veruge, daje mu sablju i zapověda mu, da běxi što prie moxe — Nu Alko od toga zablěnut, xeli znati ime oslobboditelja, ali nema odgovora izvan uhvanja, da che s vrěmenom poznati ga — U to Alko iznova oprěchuchi se, uzme svěchu i priblixi se i oj srěche! vidi lěpo lice svoje drage. — Alva hoche da Alko běxi, ali on bi htio, da i ona s njim dojde, inako da neche odlaziti — ona mu kaxe sramotu, koja bi je tako dopala, i zato ga veoma iznova moli, da běxi — Alko i to uçini buduchi njoj rekao:

Oh sladosti çudne od govora!
Andjel rajski zaisto ti jesi!
Ja chu tebi u svemu ugoditi
Iz tamnice hochu izletiti:
Tebi sèrce moje ja ostavljam
Ako se od tebe sad i dělim...
Ali kako tebi se pristoji,
Ja chu dochi tebe isprositi,
Nadaj me se bèrzo me se nadaj,
Gledaj çesto na goru zelenu,
Kada vidiš da iz nje izvire
Běla rěka od běloche běle,
Svak che mislit da je rěka vode,
Iz daleka pomnjo gledajuchi;
A ti reci nije běla rěka,
Neg konjici lěpog dragog moga
Do hiljadu manje ni jednoga,
Bit che sedla od svile zelene,
Kao travica livadom uz vode,
Svi barjaci od svile cèrljene
Kao stabla s vochom rumeniem,
Kad na blizu tad che se viděti
Svi vitezi redom jahajuchi,
Od njih hochu jednog izabrati
Nek te dodje otcu izprositi,
Ako meni tebe on ne dade
Nek se straši od mene junaka!
Sve mu grade hochu popaliti
I najbolje ljude pogubiti,
I u svom dvoru neka me se nada,
Tebe dušo samnom chu odnjeti. “

PĚVANJE DRUGO.

Buduchi zasvětlio dan, kralj pozna da suxanj je poběgnuo, i zato se kruto najedi i obecha, da che dati kchercu i kraljevstvo onomu, koi che mu pokazati osloboditelja Alka — Pirko mladi vitez to je çuo, znaše da Alva biše uzela kljuç tamnice, nu je muçao, zašto ljubio je Alvu, i bojo se kraljevske naglosti, zato odluçi, da che muçati tri nedelje danah, dok kralju sërdba pomalo projde — I to vrěme buduchi prošlo, Pirko zanesen od ljubavi jedno jutro pojde kralju i besědi mu, da che mu on oçitovati lupexa kljuça, ali ako che mu dati, što je obechao, drugaçie da che muçati — U tom kralj dozivlje svoju kchercu, i nemoguchi se odrechi, njoj govori, da do tri dana nevěsticom che je zaruçiti s Pirkom — Çujuchi to Alva, ustrese se, u licu problědi, ali otcu nemoxe ne rechi: „ bit che tvoja volja izpunjena “ i pojde u sobu i dozvavši mladu Sajku, s njome u goru zelenu idje — Gdě buduchi došla, poçme pěvati svoje ljuvene tuge i xalosti, i blaznechi goru, travicu i pověstarce, da na daleko od kuche svoga otca ljubovnika njoj dèrxu, i pak gledajuchi travu, nabere cvětcha, i medju tim jednoga cèrljenoga, kojega otrov poznaše, i buduchi ih ujedno savezala, kuchi uputi se, ovako s gorom besědechi:

Ostan s Bogom gorico zelena
Vech me ne cheš vidjet k tebi dochi., i t.d.

Ali eto osudjena vènçanju Alve s Pirkom vrě-

mena. Alva rano urani, i buduchi otrovni cèrljeni cvĕt iztukla, stavi ga u vodu i napije se, pak se priblixi k prozoru, od koga negda çuše Alka pĕvati, i odtle ga stane dozivljati, da bi vidio njezinu vĕrnu smèrt. — Kad dojdu robinjice za uresiti je, otrov poçme je skonçavati — Alva više na nogah stati nemoxe, i idje na postelju blĕda kano smèrtno tĕlo — Sajka obznani otca vèrhu stanja njegove kcherce, koi odmah dojde k umiruchoj, i nadje je veche mèrtvu neg xivu. — Kralj pita razlog od takovog stanja, ali ona mu spovĕda, kako nje ljubav, koju je nosila Alku, tisnula je da popije smèrtni otrov — Na takove rĕci više se jedi rasèrdjeni kralj, i kao razjareni vuk sablju dohita, da je ubije — Alva tiho i sèrçeno mu odgovara:

Nemoj chajko meni sĕchi glavu
Nek mi je cĕlo bar u grobu tĕlo
Kako ga je porodila majka;
Ako hocheš xelju izpuniti
Nit t'je dosta vidĕt me umrĕti
Izkorĕpi jadno sèrce moje
Gdĕ pribiva slika draga moga.
S njim s izjedi, u njeg vrĕd tvoj pusti!...

U to kralj usadi se kao stĕna, ali roblja odtle ga odvedu u sobe.

PĔVANJE TRETJE.

Dodje jutro i sve gospoje i svi junaci od grada u dvoru kraljevskom tuxni i xalosni skupiše se i Alvu mèrtvu, krasno na nevĕstaçku napravljenu, na nosila stave i upute se s mèrtaçkim uresom put mĕsta, gdĕno je imahu ukopati. — Kad netom su izišli iz grada, vide niz goru hodechu put njih vojsku u veselju. — Prĕd njom je Alko, i njegov brat je s njime — Onaj buduchi upazio pogrobnu poçest stisne mu se sèrce, i ne dade mu da k njoj se upravi, ali zaçudjen se usadi gledajuchi — U tom

Jedna ptica mlada lastavica
S krilim cèrnim i s bĕlim tĕlom
Oko Alka tri puta letiva,
Pak na desnu ruku mu se sĕdne,
Ter u trenu opeta odleti
Put nosilah mèrtve dĕvojçice i. t. d.

Na to hitro sjašuchi s konja Alko priblixi se zprovodu i upitavši: tko je umro, bi mu odgovoreno: Alva kraljevska kcher — Çujuchi to Alko osta kao ubijen — Ali potle buduchi se malo razabro, poçme ljuto plakati i tuxiti se od nesreche, koja ga je dopala, nad nosilom svoje vĕrne ljubovce. — Pak obrativši se svojoj druxbi neçajan poçme pitati, da otrov mu podadu; nu dèrxechi, da sablja jest veche podobna za podati mu smèrt, protèrxe je i idje, da se nabode, ali brat mu zapreça udarac — Prosi Alko brata, da ga pusti barem vidĕti mèrtvu Alvu, nu buduchi se priblixao k grobu i našo ga zaklopljena, iznova grozno poçme cviliti i muçiti se, k grobu se pritisne i ljubiga, pak uzdisuchi traxi se ukloniti — Ali neima snage. Dva viteza ga pomogu, da uzjaše na konja — Tute sva vojska s jednim mahom puškarajuchi i tuxnovito popĕvajuchi domu se vrati.

Jedno jutro Alko zove otca i brata, i buduchi ih razgovorio i umirio svèrhu svoje smèrti jurve blixne, od njih çèrnopisa i knjige prosi, i to za ime svoje drage upisati i poljubiti ga prie smèrti — To mu i daju, i on kad napisa ime Alve, poçme govoriti:

Drago ime, zlatno, sladko ime
K teb uzdišem, u te dušu puštjam!
To rekuchi njega izcĕliva
Pak nad pèrsi ljubko ga nasloni
Oçi sklopi i dušicu pusti. i t. d.

Uzdizati se na visinu zdèrxanja, ne priçinjati osobitost niti u chutjenju niti u naliçju, dali stvari opchenitje po prikazanju s najvechimi krĕpostima ogledajuchi, zaçetke toliko novije koliko vidjet su prostii izmisliti; iz razmišljenja i izkušanja nauçiti one misli i ona vidjenja, koja se više opchinskoj naravi pristoju; chutjenja u prilikah navesti; ovo po sudu glasovitoga našega Tommaséa, ima çiniti pĕsnik a navlaštito gusleni, komu se tiçe sgoditi u cilj stvarih, zamĕre razmotriti i prikazati ih u najvišemu vladenju, çiniti s jednim mahom dèrxechu romonitost chutiti, i pritechi. I doisto ako se pomatra ova pĕsmica „ Alva i Alko “ od strane ovih upravah, ali svegda po razlogu dalmatinskog smišlenja, chudi i naravi izhodive, bezmuçno che se vidĕti, da sve ove posobnosti se nalaze u ovomu dĕlu, vrĕdne Gosp. A. Vidovicheve. Nachi che još çitatelj jednu glavnu misal, kojoj sve ine su podmetnute, i koja nad svim drugim poveche obsiva: iztraxit che opriçenje mislih drugastih uoçiuchih vèrlinu visokoumnja i jakost razmnive; ugledat che osobitost u prostochi, ures doisto prezamjeriv u knjigah ove vrĕdne gospoje; upazit che najskoli jasnutje i guslenu plahost ovdĕ stajuchu ne u prividjenju,

ali baš u sèrcu, ponos punu veliçanstva ali slobodnu, misli razmotrene ali priproste i prike, tako da vidjet je rěka koja polagano çistjena pod zemljom kroz pèrxinu i kamenje s jednim mahom praznuje, i slobodna i bistra medju xalom cavtechim teçe.

Ali moche mi rechi kogodi zašto něsi bilexio i betege kako si pristatnosti? A ja mu velim, istina je, da ko se je primio knjixevnog pregleda jedne knjige, ima doisto razgledati svake strane, ne izvodechi samo krasote nu i ustèrblenja; ali gděno baš ova su u malenomu broju, (a koje je dělo brez njih?) dèrxim, da je stvar podobna muçati veche neg bilěxiti ih; zamani mi něki obtjagaju kojugod neizvèrstnost namisli, rěc tugju, muçno opetovanje ili jednakost u poçimljenju pěvanjah, zamani govorim, buduchi i da je ovo baš sve to tako, što je prěd tolikim inim blagodarjem, koje baš odasvudi sěva i ponosi se? Zato nam je duxnost vèrlo zahvaliti ovoj vele vrědnoj domorodici na uzoriti poklon koga je prikazala slavjanskomu parnasu, i zašto sve to veche ona pokaxuje inostranim narodim, da krasna knjixevnost nije potamnila u Dalmacii, nu vech bolje, da je obiçna i kod krasnoga spola.

S. Ljubich.

KNJIXEVNE VĚSTI.

Prenosimo iz velopoznanoga lětopisa koga izdava u Lipskom Dr. Jordan (*Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft*) 3. god: 2. svezak na 50 listu, slědeche smotrenje vèrhu najposlednih brojah proš: god: (48 52) Kmetijskih in rokodelskih novicah, za da naši çitatelji spoznadu cěnu u kojoj se svudera dèrxi ovaj mnogo dojstojni list, i za da izgled ljubavi kojom je primljen od svoga naroda, za koga je upisan i blagadarnosti kojom je podpomoxen od sviuh moguchih, bude i naše domorodce što vech priblixati listu našemu „ Ovi brojovi (48-52) zadèrxavaju od pěsniçtva: Tri cvetlice. Tri cvetka — polag çeskoga Ruxiçkova. Pěsan xalostna u smèrt poštovanoga i ljubjenoga gospodina Fr. Kladnik' a vladatelja Ljubljanskoga Gymnasia, uçenoga travoznanca; pěsnu po radnji Stanig'a, prevod divljega lovca Bürgerova. Od ekonomiçeskih sastvakah: Vèrhu obçinskih poljah „ *Gemeindetriften* „ sastavljen po Leskovichu; nešto vèrhu upitomnenja gorah (šumah); pozivanje k razděljenju obçinskih šumah od Demshira; vèrhu vadjenja svile; vèrhu jedne nove sprave za mlatiti xito. Umotvorstvo (industria) spominje se na koncu věstih, koje se daju vèrhu iztavljenja domachih rukotvorah u Ljubljani i vèrhu navěštenja onog koje che se u Beçu çiniti. Za nastojanje o marvi jest medju iniem osobito vaxan çlanak vrědnog gosp. urednika Dr. Bleiweiss'a, vèrhu bolestih na konjiskih kopitih. Obchenitu pozornost zasluxuju věsti vèrhu razliçitih dogodjajah u onoj dèrxavi, tako odlikovanje triu Ljubljanskih gradjanah, navěstenja vèrhu slavjanske knjigoshrane uçenikah bogoslovja u Gradcu, vèrhu razširenja novoga pravopisa kod zapadnih jugo-slavjanah, vèrhu novieh çasopisah i t. d. Kako na ovaj naçin uredniçtvo svima potrebnostim svojih çitateljih ugoditi znade, vidi se jasno iz mnoxine iztisakah, koje ovaj list razšilje; jerbo iza jedne godine i pol postojenja svoga (kako pèrvom broju god: 1845 priloxeno kazalo svědoçi) imade skoro 1100 predbrojteljah, tim vecha je dakle nada u buduchnost, da che i na dalje svaku godinu dobar broj koristnih znanostih i krasnih chutjenah u jedan puk uvesti, koi do sad polag oskudnosti shodnoga srědstva skoro sasvim u duhovnom spavanju lexati moraše. Hvala dakle u ime çověçanstva plemenitoj naměri c: k: ekonomiçeskog druxtva i njegovu visokom zaštititelju, koji su sredstva dali za takovom poduzetju xivot dati; hvala neumornoj revnosti g. Dr. Bleiweiss' a koi nikakvi trud ne štedi za da svom narodu u duhovnom i tělesnom smislu zajedno koristan bude, i u městih probuditi duhovni okretni xivot gdě prie ništ nego pusta praznost i smèrtna tihost vladaše.

NARODNE PĚSME.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Relja junak nad junakom.

Piju vino tri junaçke majke;
Jedna majka Kraljevicha Marka,
Druga majka Miloš Kobilicha,
Tretja majka Relje maljenoga.
Veli majka Kraljevicha Marka:

„ Nije majka rodila junaka,
Niti ga je opasala pasom
Kot ja svoga Kraljevicha Marka! “
Veli majka Miloš Kobilicha:
„ Nije majka rodila junaka
Kot ja svoga Miloš Kobilicha! “
Veli majka Relje maljenoga:
„ Nit se hvalim nit se imam s kime! “
Još govori Relja premaljeni:
„ Kad nedjelu u dexelu *) dodjem
Ichi chemo turske konje krasti
Preko Gline hladjane vodiee,
Znati chemo koji junak bude! “
Oni išli turske konje krasti
Potjeraše turski janjiçari
Preko Gline hladjane vodice.
Ali tone Kraljevichu Marko,
I uz njega Miloš Kobilichu,
Ali neche Relja premaljeni.
Još se junak natrag povratio,
Te uvati Kraljevicha Marka,
I metje ga na ledja junaçka;
Još uvati Milos Kobilicha,
Te ga metje pod desnicu ruku.
Pitaše ga Turci janjiçari:
„ Boga tebi, Relja premaljeni,
Jel ti texak na ledjieh Marko
Pod desnicom Miloš Kobilichu? “
„„ Boga vami Turci janjiçari
Texak mi je na ledijeh Marko
Kao moje pero za klobukom;
A Miloš pod desnicom rukom
Kao moja sablja pri pojasu! ““
Prenese ih preko Gline vode.
Još govori Kraljevichu Marko:
„ Boga tebi, Miloš Kobilichu,
Sad je Relja junak nad junakom! “

PREVODI.

Iz pod pojke zakononauçitelja *Antuna Gazzolettiʼa*, koju sam ja u naš jezik *pretoçio* (vidi listobraz 6. Zore, tekuche godine), rekao sam — „ Xelim da bi znanci i štovaoci jezika našega izporavili krivine moje, i pokazali mi kako su se mogle bolje i prikladnje izrechi naški one krasne misli tvorca *Gazzolettiʼa.* “ — Tada ja nësam znao da, pèrvo neg sam ja vidio pojku *Gazzolettiʼ ovu,* jedan od naših „ *Gosp. Vladislav Ante Carevich Erceg-novski* “ biaše jur umëtno preveo u naš jezik istu pojku, koja mi je skoro bila po srechi oçitovana. — Da se nebi sumnjilo da sam ja hotio ugrabiti pèrvorodjenstvo ovoga prevoda, ni pohvalu koju je zadostojao, evo ga *ja isti* iznosim *na svëtlost.* —

Da sam ja izašao zadnji, brez nikakve opaze, rekao bi *slobodno,* kakono i dosad, sve ono što mi se çini mraçno. — Dali, buduchi ja izašao sprëdnji, dostojno je da zamëram ono što mi se çini svëtlo, na izporavljenje moga tvora, i meni istomu na opomenutje i ponukovanje. — A ostaje druga strana drugim jezikoprotresaocim. — Od potrëbe je samo spomenut se, da jezik ovoga prevoda naginje više na slavorusku, nego na ilirsku. Zato u protresanju, obziruchi se onim putom, od potrebe je biti opazniemu pak i uztèrpljiviemu. —

C. (Carevich) „ *posveti* “ J. (Ja) „ *uzdigao* “ G. (Gazzoletti) „ *eresse* “ — Carevicha je — „ *çastnie* “.

C. „ *Inih vërnih xudba kliknu* “ — Lëpe besëde, lëp poj i lëpa nalika „ *xudba kliknu* “

C. „ *Dvojbir* “ Lëp je slog. — Takodjer i „ *nadsilno.* “

C. „ *Dan napasti* “ — I. (J) *u potrebi* “ G. *Il dì del periglio.* “

— Carevicha je *gladkoslovnie*, *izbornie.*

C. „ *A i paljvu ugasiti* “ Ovdë *na Slovensku pravo*, ne nixe nit uvlaçi on samoglasna, i to je baš po chudi našemu jeziku; buduchi kod nas glasovi *odcëpljeni* a ne *slëpljeni.*

C „ *Drugim plamen zmajeviti,*
Tebi mirotvorca çast. “
(J) „ — *Ak u tudjoj kuchi oganj biva,*
Mir i zdravlje nami... “
Carevicha je *uzvisitia*, moja *poniznia.*
C. „ *Novi bogatstva potok*
G — *di lucri fecondo...*
„ *Potok bogastva* “ — lëpa *nalika* putu gvozdenemu.

Nechu nadalje radi trizmenosti. A evo *Matice* Carevicheve, po kojoj se moxe suditi bolje njemu na *pohvalu*, a meni na opravdanje od nenavidosti. *Svakako* paka *Caru* na *Slavu*; *Gaz-*

*) Dèrzavu (tursku) dèxëla je rëç kranjska, ko što takovih po xumberku dost imade.

zoletti' u na *çast*. a *Slavnomu jeziku* na *razcvětanje*. *Stěpan Iviçevich.*

EVO PÈRVORODNI SLOBODNI PREVOD.

POJKE POKLONJENE

C. K. Veliçanstvu Ferdinandu I.

U sgodi kako se kaxe u broju I. **Zore Dalmatinske.**

1845 God.

Što ti věrni Tèrst posveti
Oçe i Bane! ovo zlamenje
Nema slikah na opomenje
Sréchnih bojah il jad' osveti,
A Tvoe *Carsko Veliçanstvo*
Dovoljiva primivat.
Inih věrnih xudba kliknu
A Tva milost priklonila
K njim prošeta na tvâ krila
A u tjem Slavni luk izniknu
Na preradnost mnogih tisuch
Ne nad suzam ikakvim.
Oçe i Bane! Kada Tebe
Dvorja i stolja na visinu,
Dědstva Tvoga sudba zivnu,
Dvojbir vidje prema sebe:
Rok Leksandra silnovita
A i rimljanskog Tita rok.
Pèrvi Ti je obechavaò
Bojni věnac od lovora,
A maslinu mirna izvora
Drugi Ti je préd oçim javljao:
Al Ti pèrvoga ne ublješčen
Smiljenstvom se zagèrli.
Nije li svud usèrdja krěpost
Svakoj jakosti nadsilna?
Nek bi Milost Tva preobilna
Kèrvi iskala u Carstvo i hrabrost....
Kad bi osvanuo dan napasti
Traxit na prazno ne uzbud.
Da nije trěba bit junakom
Dugo uçenje poginucha
Upazit ches: da i gorucha
Narod-ljubav jest prid svakom:
A i kad Car svoj narod mili
U njem tvara pèrsim štit
Al bo taj dan svanut neche
Dok ti budeš mir braniti,
A i paljivu ugasiti
Xelju udesnu ljudske smeche
Drugim plamen smajeviti,
Tebi Mirotvorca çast.
Vlastnik mira i oproštenja
Na tvom stolju tihih slava',
Tog ne uzbudi da kèrvava
Krila uzima, il ne gladjena
Tvog proslavja popèvçica,
Ka Ti k stolju upravlja lět.
Nu opet Oçe i Care štovni
Na Tvoj Grad pogledaj věrni
U vèrlostim ne primierni,
A u lěpoti ne sakrovni;
Koj se s morem pridruzio
Ravno a i s daljem narodam.
Tvojim jedrim podiçi se
Věrni grade njemu reçe.
A on tebi: sveg što steçe
Moe naselje, pohvalit se
S tobom imam *Gospodaru*!
Sveg što uzivam *Care Moj*,
Dar jest Tvoj jel oblahšala
Skoro uvèrgnuta tegota,
Jeli smilna tva ohota
Mojim dnim se posměhala
Odpirajuch put gvozdeni
Novi bogastva potok
Jeli keršim zazidati
Gdě su opasti çeste bile,
A od sěverne i juxne sile
Nad pomorca priçuvati
Ukaz dade, što u sohranost
Ovdešnji se izmjeni jaz.
Dar... al ko bi se podhvatio
Sve tvoe dare prebroiti?
Nije li dar tvoj neceniti
Što si veseo k nam obratio
Lica posměh pri çuvstvami
Oçanstvena sèrca Tvog?
Tebe nek blagosovljena
Pri moguchim ljudi uzviše
Što staranje tvoe najviše,
A i naklonstva tvâ blazena
K boljem biru te preghnuše
Kud-kud projdeš, veselech.
Blazen bud! a kad pri mraku
Světle uzsědeš kraj desnice
Tvoe nad ljubav sovjetnice
Ka svoj zdruxi tvome zdraku,
A i Nebu bi izabrana
Tvojim bit krěpostim slon..
Vapi k nebu pri opomenstvu
Dihom sèrca Tvog medena:
Ne bi danka izgubjena
A Teb obštem prohvaljenstvu
Takvo nadichanje smilno
Bude k nebu priblixit.

Vladislav Ante Carevichu
Erceg-novski.

KNJIGE,

koje su na prodaji u tiskarnici i knjigarnici
BRATJE BATTARA U ZADRU.

MALO
MÉRCALO
NARODA
SLAVJANSKOGA.
(IZVADJENO IZ SLOVAČKE ČITANKE.)
U Zagrebu 1845. — *Cěna fl.*—: 8.

Na broju 20 ovoga lista, u pěsmi gosp. Andrie Stasich'a Krěpostna ljubav — trěba popraviti slědeche pogrěške tiskanja.

2. st:	4 st.	Po kom světliti stade.
4. „	1 „	Kako dvě kaplje vode.
5. „	4 „	Ma ti je věra stavna.
7. „	4 „	Luku u xudjenu, zdravo.

Opomena gospodi prebrojiteljima i poruçnicima.

☞ *Měsecom Lipnjom poçimlje trechu triměseçje* Zori Dalmatinskoj. *Izdavatelji preporuçuju se gg. prebrojiteljima i poruçnicima za da na vrěme ponove naruçenja kod C. K. poštah, kako je obiçajno.*

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 25. II. GODINA

NA 23 LIPNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna 4 f. u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje su u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIÇTVO.

Njozi.

Tebe, dušo, rad bi proslaviti
Kojom pĕsmom slabog pera moga,
Spomenu ti rad bi ostaviti,
Da još xiviš poslĕ xitja tvoga.

Ali tuxan ja nĕsam Petrarka,
Nit se nadat mogu onoj slavi,
Koja dignu na vèrh sunca xarka
Neumèrlost njegove ljubavi.

Ništa zato; ako i smèrtno zvono
Glas jedini moje bude slave,
Ako u grob sve se snixi ono;
Što se 'e diglo u misli gizdave:

Ti umrĕti itak necheš samnom,
Tvoje ime s mojim prestat nesme;
Jer ko sada u xivotu tamnom
Iz mog sèrca tebi niçu pĕsme,

Nicat che iz istoga korĕna
Na mom grobu tebi sliçno cvĕtje,
I cvĕtat che tvoja uzpomena
Dok god cvĕtat bude pramalĕtje!

P. Preradovich.

XIVOTOPISJE.

Nadhvala plemenitoj spomeni

D. Jurja Guozdenice ili Fericha Dubrovçanina 1.)

Upisana od Gosp.

Antuna Kaznaçicha.

> Na koi naçin moga ih ja laxim sluxit se za hvaliti çovĕka, koi biaše ista istina? Grob bi se njegov rastvorio, kosti bi njegove na xivot ustale za rĕt mi: Çemu ti laxeš za mene koi ne rekoh nikad laxi za ikoga?
>
> **Bossuet.**

Peti dan Lipnja godine 1739 rodi se u Dubrovniku Juraj Ferich na kuçi Guozdenica. Malabno imanje njegovieh roditeljah ne mogaše slutiti prem veliko uhvanje naprĕdka koi ga çekaše, radi çesa u njemu mudrost i krĕpost tot lĕpša odsiva tĕskochom bitcha domachega. Nu trĕbuje rĕti da ta tĕskocha otcu i materi ne uzkrati pomnju za prionut na korist i dobro uvĕxbanje svoje dĕçice, prikor roditeljima u lasti i sviem naçinima, koji rod svoj u razkošami goju, veche neg li u sèrca i duha upravljenju.

U bitchu çeljadi ove vèrste vech krat bolje

---

1) Ovaj sastavak bio je upisan i posvetjen od g. **A. K.** za Sèrbsko-Dalmatinski Magazin kojega g. G. Nikolaevich godištno izdava. Ali dobrota g. Nikolaevicha, videchi da vechi dio Dalmatinah neumie çitati kirilova slova, dobrovoljino dopušti mi, da ga prie u Zori peçatim.

Op. Ured.

se usadjuju pravi poçetki i zakoni od xivljenja, jer dobri domachi izgledi prignuju sèrce mladosti na krěpost i uljudnost. Ovi razlog ja cěnim pritegnu sèrce i našeg Jurja i glasovitoga brata njegova Nikole (1) da za ran oba odabraše cèrkovjaçki stěg zagèrliti, ter u dubrovaçkieh popovah skup ulěstiti.

Ne cěnjaše nazbilj mladost onoga doba, da pozvanje na bitche redovniçko nju je samo bogoslovju i bogoljubnosti svexivalo; jer je veoma dobro razuměla da svako ino duha upravljenje k mudrosti i knjixestvu imalo je çinit spoznati u dostojnu cèrkovnjaku razborna çověka, koi u opchenju s světom bio bi dostojan ne samo çasti i poštenja neg ljubavi i harnosti.

Prionu s toga naš Juraj sviem nastojanjem knjigouçenju od svake vèrste, upravljen od otacah reda S. Ignatia Loyole, koji imaše u Dubrovniku znamenito sastanište u svakom vèrsti naukah; reda rekoh zlamenitoga, koga i zahode prěd koristi uçenja, ista ljubomudrost oštro protresla je i zaboravila. U zakonim věre i u knjixestvu odgojen, uputi se Ferich put Loreta, gdě dubokouman dostojno na çelo postavi lovornu krunu ljubomudrosti i bogoslovja, na taj naçin, da u onomu stanu uçenja ilirskieh cèrkovnjakah, za dugo vrěmena njegovo se je ime pripěvalo.

Ti put slave ne buduch mu dosti, u svoje rodno město povrati se ne pomamjen za traxiti çasti, neg prionut za njih bistro dostojati, nepriatelj jednako potištenieh zapletah i izpranostih za njih dotechi.

Uklonjen od taštih opravah, svu svoju pamet i pomnju postavi za u gèrçkiem i latinskiem knjigam naprědovati tako, da odaleçi se od svieh posalah izvan onezieh na koje ga je cèrkovnjaçko bitche pozivalo.

Çasti rekoh nije ni xelio ni tlaçio. Zno je jer vèrlo dobro mudri çověk, da u çastima su nèka dèrxanstva zaklopěna, od kojieh krěpostan se çověk nikad něma odrechi, s çesa da bi ono od sebe taj ugriz duševnosti odaleçio, niti jih xeliaše niti njih prosiaše. U slobodi svojom prionut stvarima, za kojiem biaše zanesen po svoga duha prignutju, niti je neugodnost kušo, jer çasti nije doteko, niti ugriz duševnosti da je ugodniem zabavam svoja dèrxanstva podloxio.

Dom njiegov i samocha biaše uklon preugodni, gdě on je sam sebi i xeljama svojem ugadjo. Izprazno světa obchenje nije njegov visoki duh blaznilo, radi toga njegovo drugovanje bi s mudriem doměreno.

Mihailo Sorgo (1) mnogouçeni çovek u uljudniem knjigama, i odika svakoga knjixestva zastupnik, Frano Ranjina u hitrini nauka vladanja mnogoimen, Bettera, Martellini, Betondich, Higja i Resti u pěsništvu latinskomu jedni u slovinskomu drugi veoma i věšti i umniem po-

---

(1) Nikola Ferich brat našega Juraja sveštenik prem izgledni iza kako vechi dio svoga xivota u duhovnomu běsědenju s mnogo koristi dušah proveo je, cěnjen i ugodan starěšinam i puku svemu Dubrovaçke dèrxave, bi uzdignut na biskupstvo Mèrkansko i Trebinsko u rodnomu městu, gdě ljubko s svakiem opchechi i koristno dělujuchi preminu světu na 4 Lipnja g. 1819 xaljen i plakan inokupno.

(1) Za Ferichevo znanje i trude knjixevne proceniti nitko ne biaše veche podoban od ovoga Mihaila Sorga vele umnoga nazbilj çověka. Evo kako on u nadoměrcim latinskiem svoje knjige: De origine et incremento urbis Rhacusinae; Rhacusii 1790 typis Andræ Trevisan — s mnogo çasti spominje ga: „ Sve ono što pomnjivo dosad prikupih i izrekoh, sudio sam da che zaměri ovoga malahnoga moga truda pristojati. Jesam li se oli ne u tomu prevario, svaki štioc vrědan i podoban razviditi che i razçiniti. Nu ako njegoviem xeljama i nadam budem s koje strane ugodio, duxnost nuka me i harnost svoje svakomu povratiti i nastojanjah moijeh poçetak odkriti. Harnosti dakle sve moje duxnost spovědam, i pristojna je sogradjaninu momu, veoma světla imena çověku, Juraju Ferichu, od koga i çuo sam i nauçio nekoliko onieh stvarih navlaštito koje, od malahna děla umnieh poznate, podobno bi moxe biti pristojale za štiocim sviem pamet razvedriti.

Çemu li chu zatajati svu onu korist i dobro, koju mi donosi s ovakiem çověkom opchiti i drugovati? On pamet moju s sbirniem modroštovanjim razçinja; on duh moj od neugodnieh zabavah preuzet miliem uztavam povratja, i to ne samo s ugodnostim sputnieh razgovarah, neg tot vechma s medeniem skladom latinskoga pěvanja; u komu je visoko věštan. I biuši se on navlaštito boxicami mudro-pojkam obvětovo, dèrxim da one svomu svetosluxitelju, sviem podobniem krepostima urešenu, raztovaraju sve otajne svoje zaklone gdě on dostojno podoban je njih çastiti.

Nu do malo, nadamo se, izachi che na světlost njegov veoma razmišljeni i dovèršeni tvor, po komu svak, kako i ja, mochi che pravedno njegovu krěpost procěniti. Dovèrši jer on tomaçenje latinskiem pěsno-měriem, bez ikakvu sladost i naçin pěsništva pohuditi, od mnogih prihvatjeno, al do danas ne svèršeno, ako ne u talianski jezik od uljudnoga Xaveria Mattei, tomaçenje rekoh, Pěsnika Boxanstvenoga od koga nitko ni starii ni visokii, i koga svak cěni a kèrstjanin vèruje od Boga nadahnuta, to jest Davida, koga je on sve Psalme i Pěsni na taj naçin istomaçio da uzdèrxechi jedinstvo i red osnove latinskoga jezika, uzdèrxa je do konca onu nares koja nas na zaměrnost staroga pěsništva pritexe.

Preveliki je, osvem toga, ureditelj i ljubitelj domorodnieh sgodah od njega prikupjenieh za ono slěditi i nadoměriti dogodovštinam Ilirskiem, za kojieh svoruçnieh nekoliko izpravah skrovenieh i malo poznatieh jest prikupio.

Njiegova krěpost i prignutje k svomu jeziku tot vechma oçituje u njemu duboko poznanje slavjanskoga i pesništva i pisanja, u tomu je nekol.ko knjigah i izdao, koje svi umni s pohlepom štiju i kojieh medenost i jakost razumno dohitaju.

znani; dva brata Appendini, Bèrnja Zamanja na svèrhu, koijeh mudra tvorenja světu su razglašena, svi ovi xivljaše u priateljistvu Fericha.

Mladost bistra, koja je dobre nauke slědila nahodila je u Jurju i pomoch i obranu. Tu istinu bez stida i meni je dopuštano svedoçiti, koi u mojem nezdreliem godištima çešche krati k ustèrpěnomu mudroznancu pristupio sam, i primio svět, pomoch i ljubko ponukovanje na latinsko i slavjansko knjixestvo. Ovo çisto moje spověda nje bit che mi oprošteno od mojieh vèrsnikah, koji dobro spominju se, da onoga doba naravna plahost i smionstvo izprazne mladosti nahodiaše se uztegnuta od blagosudne razbornosti veoma uçene çeljadi.

Mnoga Gospoda i otci xeliaše u Ferichu dobaviti razpreměna nauçitelja za svoje děçice, nu naš Juraj uklanjaše se od svake prigode, koja bi mogla směstiti njegovu mirnochu i ne ozivaše se na taka pozvanja. Nu što ne mogaše na njemu ni obzir ni srebro ni uhvanje to sve pred obi priateljstvo.

Andria Altesty, koi s hitroumiem u mlada svoja lěta sve çasti i sreche zadobi u Rusii; Petar Alethy ures svoga věka u latinskome a navlaštito u gèrçkome knjixestvu, Marko Bruère iz Franaçke zemlje, a medju nami odgojen i veoma cěnjen u latinskomu i slavjanskomu pěsništvu, ova tri mladicha zadobiše srěchu primiti i ljubiti knjixevne nauke po našemu Ferichu. Po ovijem ljudima i po njihovu naprědku lasno je spoznati i suditi podobnost nauçitelja. *(slědit che.)*

O KNJIXEVNOMU PROTRESANJE ILI RASUDJENIU.

a). *Jeli protresanje u knjixestvu potrěbno?*
b). *Komu pristoji knjige i druga pisma protresat?*
c). *Kako i na koi se naçin knjige protresaju?*
d). *Korist protresanja?*
e). *Potrěba protresanja?*

Uçimo se jedan od drugoga,
I ljubimo milog brata svoga.
Izkaximo umětnosti snagu
I jedinstva koristita, blaga. F. M. K.

Vidim, da se je protresanje naših knjigah i çasopisah kod moje mile bratje slavjanske vech jako raprostranjivat poçelo, što nam ufanje daje, da che se (bolje: da chedu se) malo po malo samo zrěle i koristne stvari u našim knjigam (nije li bolje: naših knjigah?) i novinam (novinah) štiti; jer se doisto medju zrělim, ukusnim i plodnim, takodjer i mnogo nezrělih i xukih stvarih nalazi, koje štiocu xěludac pritiskuju, da mu se sve omraziti mora. Ali ko (bolje: A ko?) je kriv, da se ovakih neukusnih stvarih u našem knjixevstvu nalazi? — Mi i naša stara nemarnost za nas iste, za narodstvo, za svoj jezik, i svoje knjixevstvo! Prošla su, hvala otcu nebeskomu, vrěmena slèpoche, i mi smo se k sebi okrenuli, i oçi svi otvorili. Svi smo na noge, kao iz mèrtvila, skoçili, kad je *Danica* pèrvi put na slavjanskom obzorju svoje rumeno lice pokazala, pak smo oçi otèrli i glavu dignuli, da *Zoru* ugledamo, koja se je za svih veselje bèrzo ukazala, za da s *Danicom*, svojom milom světlosti gustu tminu neznanstva razsvětli.

Kad je *slavjanska Danica* pèrvi put zrak slavljanski poljubila, mnogo se je dobrih tèrsilo, za da svoj celov (ljubac?) *Danici* za neprocěnjenu ljubav njezinu u knjigah (knjigam?) pošalje, i svojim dělim podupre: a kad se je *Zora* pokazala, tad su se svěkoliki iz narodne ljubavi podigli i svaki je hotio pèrvi biti, da ovoj drugoj slavjanskoj sestri svoju ljubav i radost oçituje.

Svi ljube 1) i bez ljubavi neima çověka na ovomu světu, i sve se ljubi, što je milo i drago, ali 2) ne ljube svi na isti naçin: ako je dakle ko izmedju nas, *svoju ljubav* po *svoju*, a ne po *našu* izkazao, nije kriv, da on svim ugoditi nemogaše; on je uçinio, što je mogao, a ko uçini što moxe, i što mu svoja snaga dopušta, doisto je svoju duxnost i ljubav pram narodu i otaçbini izpunio.

a). *Jeli protresanje u našem knjixevstvu potrěbno.*

Protresanje ili razsudjenje u našemu knjixevstvu veoma (mnogo?) je potrěbno, jer se i kod svih izobraxenih narodah nalazi. Razsudjenjem knjigah pokazuju se narodu one knjige, koje su vrědne, pametne, razumne i u kojih (kojim?) se za nauk naroda koristne i dobre stvari nalaze: ali razsudjenje knjigah nije dosta

1). Na město: svi ljube, ni-je li bolje kazano svi ljubidu?

2). Na město: ali neljube svi, nije li bolje: ali bo neljube svi? O. P.

da narodu samo dobre knjige objavi, nego da mu sve one knjige prěd oçi metne, u kojim (kojih) se bludne, zloçeste, nekoristne i za naš věk (zeman?) nepristojne stvari nalaze, i koje bi (nije li bolje: bidu?) svakom po sebi i svim skupa samo tminu, bludnost, i nevěrnost u sèrce ulit mogle; dakle se kao xestoka otrov za mladex i nenauçne dèrxati moradu, koje bi (bidu?) narodu tělo i dušu pokvarile. — Jedna dobra knjiga moxe jednom narodu vechju korist, nego bi sto tisuchah maçah uçiniti moglo, i jedna zloçesta moxe više pokvariti, nego sto tisuchah maçah i buzdovanah. Něsu knjige táka mala stvar, kako gděkoji misle!

Protresanje (kritika) mora bistroumlje od tupoumlja razabrati, i to je lakše, nego li zdravo bistroumlje od bolestnoga poznati: ima hitroumnih ljudih, koji s bolestnim umom sve drugaçie vide i chute, nego li oni, sa zdravim; ovi bolestnici prevratjaju sve po *svoju* i na *svoju*, i iz svega gèrla viçu i kriçu proti onimi bistroumnim, koji se sa zdravim mišljenjim i zrělim razmotrenjem tèrse, da nezrělnost i otrov ovih ljudih izkorěnit mogu.

Osim toga mora protresanje tupe i bolestne umove od dobrih i blagosèrçnih razabrati i prěd oçi postaviti, buduch da dobro — i meko — sèrçnih ljudih ima, koji sve, što im se kaxe, onako uzmu, dèrxe i vide, kako ko hotje, da se vidi, i da se njegove *Rěçi*, *zle* ali *dobre*, kao sveto pismo dèrxe i razprostrane. Ovi dobrosèrçni mogu narodu kvar uçinit, ako tupoglavcim i bolestnicim u ruke panu, a veliku neprocěnjenu korist, ako se s bistroumnim ljudim sdruxe, i puku sa svojom dobrotom i tihotom (krotkochom?) rěçi dobroga nauka u usta metnu, i njemu ga sladkochom svoga govorenja iztumaçe.

b) *Komu* 1) *protresanje pristoji?*

Rěç protresanje, ili bolje razsudjenje izlazi iz gèrçke rěçi κρινω, (krino) to jest *sudim*, *razsudim*, i sadèrxava u sebi tako veliko i visoko znamenovanje, i takovu jedinitu *istinu* i *pravicu*, da bi moj slabi um texko mogao, vaxnost ove sluteche rěçi u kratko izgovorit, nego che mo (çem?) samo kazati, da razsudjenje *jedino onim izabranim ljudim pristoji*, *koji su zdravim bistroumljem*, *zrělim naucim* i *znanjim narešeni*, *i koji chudoredno? poznanstvo s njim sdruxeno imadu.* Nije dakle *svaki* za razsuditelja, najskoli nejaka mladex, niti xalostna starost: pèrvim gine (manjka) kad kad još prava obiçna světlost, a drugim ona krěpost, koja se za ovako texko i veliko dělo potrebuje, a starci su još k tomu kadkad milosèrdni ali tvèrdoglavi, i lako (lasno?) se udalje od puta, koga se svaki věk za se i po svoju ravna. Ima mladichah junakah, a staracah dětce, bez da su svi mladichi junaci, a svi starci dětca: moxě dakle svaki protresati, ako je *zrěla uma*, *i nauka*; ako je u *chudorednomu* xivljenju izkušen: a komu ove tri stvari manjkaju 1) (ginu?) neka se nepenje na zlatno pristolje, s koga bi u tamni ponor pasti, i u mrak se zakopati mogao!

c) *Kako i na koji se naçin knjige razsudjuju?*

Ko o dělu i grěhu 2) drugih ljudih suditi hotje, mora, koliko je çověçanskoj slabosti moguchno, bez grěha i poskvèrne biti: a ko je bez njih? Kaxite mi jednoga, i ja chu 3) se prědanj kleknuti, vapijuch: oh veliki, blagi sudçe! dopusti da ja grěšnik smijem poljubit skut tvoje haljine, koja ti neumèrlo tělo pokriva!? Bez grěha i poskvèrne neima umèrloga: Kada se dakle tudja děla razsudjuju i protresaju, okrenimo bisage, i pogledajmo u onu stranu, koju uvěk iza sebe nosimo, nije li što u njoj!

Knijge razsuditi i protresati moxe samo onaj, koji 4) ono, što protresa, mnogo bolje zna i razumi, nego isti pisatelj knjige. Ali (bo) nije dosta samo misliti, da on to bolje od pisatelja znade, nego je da paçe potrěbno, da razsuditelj mnenja i naprědovanja svih suvrěmenih mudracah u tom nauku, ili znanju dobro pozna, za da se u svomu razsudjenju neprevari, i bez uzroka, s pogèrdjenjem pisatelja, i sam sebe ne pogèrdi. Ko protresa, mora bez strasti, pred-

---

1) Nebi li bolje bilo kazano na město komu, da se kaxe tkomu, i zasto? Za rěch; bacio, Kusz, jeli po našu bolje *cělov* oli *ljubac*?

1). Pitam Gospodu nebi li za rěç Manjkati (mancare, omittere) bolje stala rěç ginuti (consumarsi, venir meno, andar mancando: Stulli)? Ima kojih medju puku, koji kazu fali od němaçkoga Fehlen; a manjkat je talianska rěç.

2). Ima pisateljah koji za rěç altri, andern, metju druzi na město drugi: što je bolje?

3) Što je bolje kazato: ja chem se prědanj kleknuti, oli ja chu se prědanj kleknuti? Rěç prědanj, znamenuje, prě njega.

4) Za: chi, wer, quis, pišu jedni tko, drugi ko; a puk kaxe ko; što je bolje? Nadje se pisano: pçele i çele; pšenica i šenica; kchi, kcher i cher; ptica i tice, puk kaxe çele, šenica, cher, tica, kod moje kuche. Što je bolje dakle pçele oli çele i t. d? O. P.

sudbe i prignutja, bez jada i sèrditosti proti pisatelju biti, i samo nauk i znanje, koje protresa, prěd oçim dèrxati, pak ovo, a ne pisatelja protresat. Samo se onda pisatelj i knjiga njegova protresa, kad se iz pisma vidi, da je pisatelj nepoboxan, i neměran çověk, koi věru, vladaoca, zakone i vladanje, narod i narodnost prevèrnuti, ukinuti xeli, ili se tèrsi, da bludnju i *skodljive laxi* proti poštenim ljudim i çistim, koristnim naucim razprostrani. Ali (bo?) i tad mora se takov skodljiv nauk vechma, nego li pisatelj koriti, i s tim ukorom traxiti, da se zabasani brat na dobar i ravan put povrati.

Tko se dakle na zlatno pristolje kao sudac popne, i ko na tomu veoma potrěbnomu i koristnomu pristolju svoje město uzeti misli, ali uzeti hotje: neka se *umom i razumom* teoretiçkim i praktiçnim znanostim dobro oboruxa, i sa svim onim priskèrbi 1) što jedan duhovni vojnik potrěbuje, i neka kao Jupitar sa svojim sjajnim strělam u gustu tminu i neznanstvo strělja, koje po našemu knjixevstvu još vazda razprostèrto lexi; neka izusti rěç prokletstva proti tamnim pismim i naucim, i neka se tèrsi: da medju nami, ne samo jednu izvèrsnu gramatiku, i njoj shodan pravopis, nego i jednake rěçi u knjixevstvo uvede, za da se nauçene knjige, rěç po rěç od svakoga u knjixestvu se věxbajuchega razuměti mogu.

U knjixevstvo neka se uzmu najbolje i najprikladnije rěçi iz uztih puçkih, a potom iz najboljih knjigah, za znamenovanje ove oli one stvari, i te rěçi neka stalno ostanu za imenovanje onih stvarih, koje su vech jedan put s njimi zabiljexene bile; a kod kuche i u kotaru svomu, mogu se one iste stvari (ako se tako hotje) i s drugim rěçim znamenovat, što se i kod svih narodah manje oli više nalazi, i çega se mi sramit nemoxemo, kako se i drugi nesrame.

Ima mnogih medju nami, u koje i ja sebe brojim, koi jednu i više rěçih svoga zavěçaja, u knjixestvo uvedu, i misle, da su svoje mnenje lěpo i razumno drugimi predstavili; a ovi drugi (druzi?) buduchi da su iz drugoga kotara, moradu si glavu razbijati, i sve slovare preiskati, za da tako srěchni budu, tu nepoznanu rěç i njezino znamenovanje nachi, ali (ali bo) za svoju veliku xalost te rěçi u nijednomu slovaru neima. Da je to istina, svědoçe mi naše knjige i novine i mogao bi (bim?) jedan ne mali Slovar od onakih rěçih naçiniti, koje se u *A* kaxu, i koje u *B* nitko ne razumi. Ako li ko sumnja, da sam ja to izmislio, neka izvoli *Danicu*, *Zoru*, *Gérlicu*, *Podunavku*, *Sèrbske i Narodne novine i.t.d.* u ruku uzeti, i neka pomno progleda, i onda neka mi kaxe, je li drugçie?

Ovu neprikladnu stvar metjem našim razumnim pisateljim prěd oçi, i mislim, da bi spoznanje i sabiranje naših korěnitih rěçih, iz kojih bi se *kroz sakupljeno druxtvo* iz poglavitih naših městah, jedan izvèrsan Slovar sastaviti morao, ovu babilonsku smutnju izmedju nas prognat, i obçenita jednakost uvesti moglo, jer je vech vrěme i velika potrěbocha, da se pomnja svih pravih rodoljubah i na ovaj vaxni predmet svèrne.

Nije neobhodno potrěbito, da svi s latinskim ili kirilskim slovim pišemo, nego je neobhodno potrěbnito, da svi jedan jezik govorimo, i da se u knjigam jednih i onih istih rěçih za znamenovanje jedne i iste stvari sluximo.

Protresitelju nepristoji biç u ruci, da pisatelja bije, nego da pogrěske mlati, i tmine razsvětljuje, koje se u knjizi i pismu ovoga ili noga pisaoca nalaze. ***Pogrěške se mlate i iztrěbljuju, a pisatelj se uçi s razumom,*** predstavljanjem, iztumaçenjem, i to sve u pravoj, miloj, bratinskoj ljubavi, ***bez ponosnosti, karanja, psovanja*** i ***groxenja.***

d). *Korist protresanja.*

Korist, koja iz protresanja knjigah izlazi, jest neprocěnjena, jer se samo kroz umno i pametno protresanje iz knjigah, i s ovim izmedju puka, sve zlo, nekoristno, nezrělo, i otrovno izkorěniti moxe. Istom kako dobar gospodar iz svoje pšenice ljulj i kukolj iztrěbi i izkorěni, bez da pšenicu iztèrguje i izkorěnuje, u kojoj kukolja ima: tako mora i mudri razsuditelj iz knjigah i pisamah sve škodljivo izçistiti, i naměsto iztrěbljenih pogrěšakah, što boljega i dovèršniega metnut.

Lasno je po svom mnenju rèchi i u zrak vikati *ovo ali ono ništa ne valja;* ali (bo?) je mnogo texje, za to nevaljano i nekoristno, ***štogod boljega i koristnjega*** uměstiti.

Nije dosta, da protresaoc samo dvoumno (?)

---

1). Za provedere, sich mit etwas versehen, pišu koji providěti. Što je bolje.? Providit doisto cěnim da znamenju što drugo nego provedere? O. P.

ono napomene, što on po svomu znanju i duševnosti za pogrěšku dèrxi, nego on mora: raztresivajuch ove pogrěške, pisatelja uçiti, kako se ovo ali ono po istini i pravici bolje kazati moxe i kazati mora; on mora pogrěske s pristojnim rěçim nametnuti umu nedostojne stvari s dostojnimi proměniti, i pisatelju jih ljubezno pred oçi predloxiti, da on i sam prizna i pozna, da je pogrěšio. (*slědit che*).

F. M. Kovaçevich kapet.

NAUK.

Roditeljim o odhranjenju dětce.

Jedan prexalostan dogodjaj (koga ne imenujem, jer doisto najexurio bi se svaki çitatelj) buduch zadao věliku tugu momu sèrcu, od koje ne lasno mochi che se osloboditi, bojechi se vavěk da nebi po kojoj prigodi nagraisa na onake nenadnje oli çuo jih, jer vele dobro poznajem u opcheno nepomnju roditeljah u uzhranjenju dětce, kako moxe svak viděti kad samo pogleda na dětcu. A za moch na koi naçin izlěçit ranu sèrca moga, mnio sam dobro podati ove kratke nauke za dobro gojit dětcu, koji ne samo bit che koristni roditeljim, dali joštera goiteljim, rodjacim, dojnicam i pupkorezi. Svak znade da kad je tělo bolestno duh nije podoban misliti, suditi, sboriti i ost: jer çinjenja duha u njihovoj dělovnosti vise o tělu: ali na današnji dan malo oli ništa misli se o uzhranjenju těla, buduchi da o njemu nehaje se, oli slěde se slěpaçki obiçaji sebiçni, što sve çini škode tělu; za koi uzrok bitje naravsko poroda imalo bi bit sama zaměra pomnje roditeljah još pèrvo rodjenja dětce. A ne vidi se svedni da oni roditelji koji su otrovani istu otrov priobchuju svomu porodu jošter u utrobi majçinoj? Još veche pak o istim materam visi uzrast zaçetka, dali svaka ne razumi ovu stvar, jer jedne stiskuju se za moch bolje pelemišiti se oli koçiti se, a zaçetak slabo reste, druge tuguju se, pak škodu nose njemu. 1)

Što je poslě rodjenje dětce? Majke poçmu děcu pitati sladkim uštipcim, najskoli kadno plaçu, a ne znadu da s uštipcim çine çedim veche zla neg dobra; çine ih stati u potnicah (stufe) za uçuvati ih od kostobolje (reumatismo,) stiskaju ih za obranit ih od izvihnenja (slogamento,) kad na ovaj naçin uzrokuju jedno i drugo.

Suviše majke neimaju slědit světovanja budalasta i obiçaje puçke, kao na priměr: těsno poviat dětcu, puštat babam oli dojnicam i pupkorezi da s oštrim noktima oslobode jekavçich, da taru usta s gnusnim otarkom i ost: 1)

Roditelji nemaju odgojit svu dětcu na onaj naçin s kim su pèrvo, jer njemu onaj naçin bio je prikladan a ostaloj moxe bit protivan, dali imadu stavit miso na jedinstvenje, jer gojit jednog mladicha ko děte, bilo bi najveche pomanjkanje.

Roditelji imaju bit opazni i razborni kad pedepsaju dětcu; koliko mladichah ne imade kljastih, betexnih! a zaç? Jer otci i matere sluxili su se někih peděpsah tělesnih, na primer izdèrmali bi im vlase, mlatili bi jh po glavi, otezali bi jim uši i ost: Koliko kukavih i nezdravih! za bit jim kupovali haljine nezdrave, za bit bezopazno dobavili dojnice nepoznane, koliko babah neima nezdravih, koje uděluju svoje zlo sisajuchim s ljubcim, s hljustat im pichu; još škode sisajuche s davajuchi jim soka makova (papavero) za da zaspu, a tako one da mogu spavat s uha na uho, za koi uzrok potrěbno je da roditelji stave svu pomnju vèrh ovakih dojnicah. I vèrh istih rodjakah imadu bit pomnjivi, jer ovi bezsmotreno nose škode dětci, na primer: dědi i babe ustavjaju çeda za pokazat jim ljubav i dragochu, i çine ih s njima spati a ne znadu da na ovaj naçin tvaraju im zlo, jerbo oni buduch stari, izpijuçu i tělešca njihova svu jakost xivljivu, pak çeda oslabe i omèršave.

Imadu stavit pomnju na dětcu, s kojom se prate i sastaju, jer mnoge nemochi kuxne, kao na primer srab, jazve (ulceri.) škripi i ost: dobavi jedno od drugog.

Nastojat još o svojoj istoj dětci dotrěbno je, ali ovo nastojanje ne upazuje se kod svakih roditeljah, jer někim jest stvar brěmenita stati u javi, a někí ne uloxe naçine podobne, zato puštaju dětcu skitati se po putih, po ulicah, skakat, tèrçat i ost: i govore nek idju gdě hoche samo da nam ne smetaju; a kad dětetu štogod sgodi

1) Bila bi stvar potrěbna da i děvojçicam budu oli curam ukazane ove stvari, a ne da çine pèrva kušanja s pèrvim dětetom.

1) Od dojnicah i pupkoreze napose govoriti chu.

se, vele: nagasilo je, nesrěchalo je i ost: çemu je uzrok njihova nepomnja, nehajanje i nenastojanje. Ne samo nastojat dali joštera odaleçit i uklonit sve pogibe, koje bi mogle obnemochi i oslabiti tělo dětce imadu roditelji, kako miris xestokih cvětovah, çaše nekalaisane, çistizube rudne, pritegnutje pèrsiju. Imade pak pogibělih, koje ne mogu bit lako odaleçene, pri takvoj sgodi roditelji mochi che smanjiti njihovo nemochno nastanje, na pri: ovlaxenje loxnicah moxe se zabranit s ponovljenjem vozduha, s odmaknutjem postelje od zida; ospice naravske toliko pogibne, mogu skratit s navèrtom. Medju stvarim pogibnim jošte jesu trave otrovne: otci i matere neimaju rech ta oli ova trava je otrovna, dali samo je škodiva, a još manje uçit ih kako spravja se otrov i miša s jechem i pichem.

Suviše trěba je, da roditelj çine obiknut dětcu na led, vruchinu, kišu, vělar, tugu i ostala; što sve tělo moxe podněti, a neka ne çine razgajat ih u samoj radosti, jer tako uçinili bi se šuxnji samih sebe.

Buduchi da roditelji duxni su nastojat o svemu što je od potrěbe za odhranjenje těla dětce, dobro je znati několiko stvarih potrěbitih i poglavitih, i jesu: povětarce, hrana, oděcha, kucha, çistocha kupanje, hodenje i poçivanje.

1. Roditelj imadu çinit da im dětca odahnuju povětar zdrav i hladan toliko u loxnici, koliko na dvoru a ne dèrxat ih u sobam těsnim, i vele manje u razgrjanim i nakadjenim.

2. Imadu davat jim jezbinah zdravih i probavljivih, ne çinit ih ni gladovat ni prexdirat se, jer glad zabranjuje rastenje i çini ih bit lupexe kuchne, prexdiranje pak uzrokuje mnoge bolesti.

3. Svite ne imadu im bit ni posve těsne ni posve široke, jer pèrve uzrokuju jim razglobjenje, bol pèrsiju, xulje i ost:, druge paka ne griju i uzrokuju nazebu.

4. Imadu iskat da stan, ako je moguche bude prostran, jasan, visok i suh, da ne bude dalek od sobe njihove i ne blizu loxnice sluxbe, ni blizu posědišta (luogo di conversazione) jer na svaki naçin mogli bi stavit na pogiběl njihovu chudorednost.

5. Imadu dèrxat dětcu çistu, neukaljenu, a osobito nek bude pertenište çisto, jer od neçistoche dolaze razliçne bolesti.

6. Imadu dětcu çinit kupat, jer kupanje krěpi i uçuva çověka od nemochi, dali kad su u kupalu nek stoje s naçinom pristojnim.

7. Imadu nastojat da dětca malo se poprodju, dali vavěk çuvana od njih.

8. Napokon imadu çinit dětcu poçivat, a najbolje poçivanje jest spavanje, koje nema bit hitreno (artificiale) jer bi uçinilo škode ne samo tělu dali i duhu, ali çinit ih spati onoliko koliko je potrěbito.

(Na dalje slědit che) *A. K. Splitjanin.*

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Neva Bogicheva i gorski Arambaša.

*A*li gèrmi, al se zemlja trese,
Ali bije u brěgove more,
Al' pucaju na Zadru lumbarde?
Niti gèrmi, nit se zemlja trese,
Niti bije u brěgove more,
Nit pucaju na Zadru lumbarde;
Vech se xeni Bogich mladoxenja.
On prosio lijepu devojku
Iz Kosova chercu Radmanovu,
On prosio, on i izprosio.
Pokupio gospodu svatove,
Od stotine manje ni jednoga,
Od stotine više ni jednoga,
A on ide po lepu devojku,
Kad je veçer o veçeri bilo
Oni vode lijepu devojku,
Kad su došli u goru Jabuku
Onde ih je nochca zastignula.
Još govori lijepa devojka:
„ Boga vami, gospoda svatovi!
Vi poloxte kopja i barjake,
Iz te gore studen větar puše
I barjakom naopako niše,
A nami se huda srěcha kaxe,
Svi ti chemo izgubiti glave;
Ova gora sama sobom nije,
U njoj ima do trista ajdukah
I medj njima gorski Arambaša. "
Al skoçilo tri stotine ajdukah,
Pogubili kuma i djevera,
I Bogicha djuveglju mladog;
Sobom vode lijepu devojku

Kad su došli u sred gore cèrne
Njoj govori gorski Arambaša:
Boga tebi, lijepa devojko,
Od kud li si, od koga li grada?
Çiega li, roda i plemena? “
Ja niesam iz niednoga grada
Vech ja jesam iz Kosova ravna,
Iz Kosova cherca Radmanova,
Više nemam roda ni plemena
Nego nedje brata jedinoga;
On je prošo u goricu cèrnu
Postao je gorskim Arambašom!
Njoj govori gorski Arambaša:
Ajme meni texka srecha moja
Pogubio svoga jedinoga!
Udrio se po kolĕnu svome
Pukle su mu laçe od skerleta;
Sestra moja da te Bog ubie
Što mi nisi pèrvo kazivala!
I on stere skerlet kabanicu,
Siplje po njoj srebro sve i zlato
I govori miloj sestri svojoj:
„ Ovoj si mi mila sestro moja
Kupi zlata koliko ti drago
I odimi na povrate k majki,
I darujmi moju i tvoju majku “
Još govori lijepa devojka:
„ O moj brate gorski Arambaša,
Ja ne prosim zlata nikoliko,
Ja ne idem na povrate k majki;
Daj ti meni mlade prationce,
Da me prate u goru Jabuku
Da ja xalim kuma i djevera
I Bogicha djuvegliu moga. “
On joj dade mlade prationce,
I prate ju u goru Jabuku;
Ona xali kuma i djevera,
I Bogicha djuvegliu svoga,
Njega xali njemu progovara:
„ Boga vami moje oçi cèrne
Cèrne oçi što me ne gledate,
Bela usta što me ne ljubite,
Bele ruke što me ne gèrlite,
Bele noge što me nešetjete
Kot me sinoch kod miljane majke?
Što se jeste razxalile na me
Da vam nesam darovala majke?
Tako meni Boga jedinoga!
Hochu vašu darovati majku,
Dati chu joj dvi jabuke zlatne
I dat chu joj tanenu košulju,
Koju šilo devet šavkinjicah
I vezlo ju devet vezuljicah,
Zlatnom xicom, srebèrnom iglicom. “
Ona ga je tri put obšetala
I mèrtva je na njega padala.
Tuj çetiri groba zakopaše,
Tri junaçka, jedan devojaçki.
Uz Bogicha lĕpu dĕvojku;
Med njima se sagradila cèrkva.,
Iz Bogicha zelen borak raste,
Iz devojke vinova mladica.
Oni rasli dok cèrkvu nadrasli;
Kad nadrasli Ravanicu cèrkvu
Vijala se tirta oko bora
Kao ljuba oko draga svoga
Od milosti Boga velikoga.

Opomena gospodi prebrojiteljima i poruçnicima.

Mĕsecom Sèrpnjom poçimlje treche trimĕseçje Zori Dalmatinskoj. *Izdavatelji preporuçuju se gg. prebrojiteljima i poruçnicima za da na vrĕme ponove naruçenja kod C. K. poštah, kako je obiçajno.*

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 26. II. GODINA

NA 30 LIPNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje su u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSMIÇTVO.

Sila ljubavi.

Iz veće sbirke pěsamah **M. Bogovića 1)**.

(*God 1840 i 1841.*)

Sve što žive možnog Lelju slavi,
Bez njeg bo nemoxe nikom cvasti
Sreća prava, i života slasti
On nepozna kom se neujavi.

Zato ipak mnoge u ljubavi,
Čudni sinak Lade svojom vlasti,
Čini robe, těra u propasti,
Bez da jih iz verigah izbavi.

Meni se osvěti baš sa svime,
Zadajuć mi mnoge gorke rane,
Koje nikad neizlěči vrěme!

Čuvaj ga se, jer kog on popane,
Taj imade dosta posla š njime
Dok mu opet dan slobode svane.

1) Gosp. Mirko Bogovich izdat che, kao što smo razuměli, sbirku sliçnih pěsamah, ali naslov knjixice i vrěme izdanja još priobçiti nemoxemo. Op, Ured.

O NARODNIEM PĚSNAMI PUKA DALMATINSKOGA.

IZ ITALIANSKOGA

Gosp. Nikole Tommasèa 1).

Domache krěposti jesu skroveni koreni, iz kojeh sladosti i koristi xivota uljudnoga uzrastuju cvětjem i vochem. Kakva je obitělj taki ima biti i narod; neka uzmu iz toga stanovito pravilo ljudske strasti i njihova uhvanja. Gràd obija grane, jesenski větar dixe listje, ali ako korěn ostane, dubu che se povratiti izgubjena lěpost.

Utěha je velika vidjeti iz medju toliko bolesnih dvojbah, da u onih krajih barem slavjanskoga naroda, koje inostranski obiçaj ne pokvariše, obitělj uzdèrxi neoskvèrnjene joštera svoje sladke i svete saveze. I veliki dio lěpote Sèrbskieh pěsamah (2) mora se, momu po mnenju, pripisati moguchnosti domachih chutjenjah. Onaj tihi mir koi je u njima razlěven, kakoono světlost po

1) Ovaj prevaxni sastavak glasovitoga N. Tommasèa nahodi se peçaten u IX svezku (15 Svibnja) italianskoga çasopisa: **Giornale Euganeo**, godišta prošastoga. Dèrxim da nije nikad nijedan pisatelj ni domorodac ni inostranac dublje spozno i mudrie oçitovo one silne lěpote, koje tako obilno nalaze se u naših narodnih pěsmih.

2) Iz Sèrbie, kako che u napréda ukazati pisatelj, dohode Dalmatincim obiçaji i narodne pěsme.

Op: Ured: italian: çasopisa.

cělome vedrome nebu, sasvim je različno od onog bliskanja i gèrmljenja, koje prati s vikom, bukom i zablěštenjem pěsničtvo strastih xivinskih, uljudnostju poliçenih, pěsništvo iznemoxenieh poxudah i dodiavšieh radostih.

U pěsnih narodnih ime majke, ime je sveto. Majka je kano stepen, s koga ljubav i çastenje uzvišuje se s zemaljiskih na nebeske stvari. Uzorita je poslovica, koja se obiçajno çuje i u pěsnih i u govorenjih Sèrbskih, kad za rěti komugod, da je srěchan il nesrěchan, vele *Vesela mu majka! Xalostna mu majka!* On i mater u sebi su jedno, i bila mati daleko, bila mèrtva; i pak u njemu xivi, raduje se i jaduje se s njime, i kako kèrv materina po xilah njegovih teçe, tako opet misli njegove svedjer povratjaju se k ljubavi materinoj.

I ime sestre, ime je takodjer sveto u narodnih pěsmih, sestra, koju sèrce u svojoj ljubavi medju mater i suprugu postavlja, sestra, koja nam je pèrva drugarica u vrěmenih dětinstva, koja nam je çista radost u godištih děviçanstva; slična danici, koja najpèrva razvitome cvětku zasjaje, sestra, koja ako li staria, spominje po něšto mater; ako li mnadja, priblixa se po něšto kcheri; sestra, koja je çuvana medju domachiem zidima za izachi vrěmenom kçeri materom jedne druge obitelji, za biti svez medju kuchom i kuchom, medju městom i městom, za uzeti ime tudjinsko bez izostaviti svoje staro. U narodnih pěsmih sestra se prikaxuje različnim slikama, ali svedjer dragostnim; sèrçna, zavětna tèrpljenju, priateljica jetèrvi, sklonjena djeveru, blagodarna u posluhu i dvorkinja mira.

I kako u pěsmih tako i u obiçajih narodnih xena je mnogo veche çastjena nego li se misli. U pokvarenih druxtvih, gdě praznosti dèrxe město pravoga chutjenja, i gdě se govori měšte çiniti, xena je samo u rěçih štovana, ali u çinih prezirana. Priposti puci baš zato ne klanjaju se xeni, jer ju poštuju. I jer ju poštuju, ne tèrpe da je lěna, da sama sebi doděva, i da se samo brine za svoje taštine, nego çine, da ima dio u zapovědi i u trudu, uçe ju slušati za da nauçi zapovědati, i za da nauçi uxivati radosti, uçe ju gorko tèrpěti.

Koliko narod Sèrbski poštuje xene to vidimo iz njegovih pirnih obiçajah. Ona opisanja, koja toliko çesto nalazimo i koja nepoznatelju mogla bi se çinit malenasta, imaju nešto poboxnog i mogu su smatrati kako sgodopisni spomenici. Kako Omir svaki ças se povratja u svojoj pěsmi na kèrvave rate, tako Sèrbi povratjaju se na pirne svoje obiçaje. Ali ljubav Sèrbah nije ljubav oslabljena; uzdah zaruçnice zaglušen je pucanjem pušakah, i barjaci, koji se okolo nje viju, štitu ju; i çesto radost se pomešava strahotam, i çesto koplje staroga svata izdubljava grob uz pirnu postelju. Ovaj çesti inad u pěsnih medju uhvanjem i pogibam, medju pirom i smèrtim, çini da je ljubav xestoçja i jaçja, uzdèrxava ju budnu, potaknjiva ju goruchim bodcim i postavlja joj hrabrenost kod postelje, za priateljskoga straxanina.

I xena je takodjer u pěsmih çesto hrabrena u pogibah, predobiva ih desnicom i uklanja ih razborstvom, obèrtna je çistocha njezinog sèrca, njezina ljubav sèrçana i previdljiva. Xena Sèrbska ne běxi, kako çine xene u mnogih romanih i pěsmih, nego misli. I buduchi da njezina ljubav razmišljava i sabira, radi toga stanovita je i věrna. Supruxne věrnosti nahode se mnogi i mnogi priměri u narodnih pěsmih, a nevěrnosti tako su mahom i u kratko prikazane, da se vidi kako im se ne raduju i kako ne ištu ih opravdat; pedepsa nevěrnosti svedjer je strahovita, spomenik i ona çistoche obiçajah.

Domacha chutjenja puka Sèrbskoga moguchnose prostiru na bratuçede i na svu rodbinu, koja do sadera sva xiviaše pod istiem krovom, i çiniaše od obitilji jedno pleme. Isto ime bratuçeda, prostire do tretjega koljena prava i duxnosti bratinske i otçinske. I djever biaše medju svatima na xenidbah, i za bilěg stare ljubavi ostaše to ime jeduomu svatu i dan današnji.

Priateljstvo biaše posvetjeno imenom pobratinstva, i tako rekuch, jedno svetootajstvo sadruxivaše priatelje pred Bogom, sve do smèrti. Dogodovština pripověda priliçnu stvar samo od puka Germanskog, ali kod Slavjaninah još je svetii taj obiçaj i toliko veche ljubezliv, koliko je bila manja potrěba našemu narodu pomochi u boju, jer je manje bojevo nego stari Germani, sasvim da ne manje biaše hrabren u boju.

Gostoljubivost (doçekanje gostih) druga je visoka krěpost našega naroda, koja pokaxuje plemenito pověrenje çověka k çověku, krěpost koja se priblixava domachim chutjenjim, i gèrlechi, tako rekuch, inostrane i nepoznane, çini od svega světa jednu veliku obitelj; krěpost starooçinska i kèrstjanska, po kojoj se mladi svět uputuje i priblixiva k izobraxenju. Ista rěç koja znaçi ovo milosèrdno dělo, pokaxuje plemenitost chutjenja. Sèrb ne samo prima gosta nego ga izçekiva, i xeljino ga poziva. Nikad mu u nevrěme ne dodje njegov gost; prie još nego u kuchi, doçeko ga je u sèrcu. I znaçajan je i çesto se ponavlja u narodnih pěsmih, kao radost misli narodne, onaj stih: *Ruke širu, celivaju lice*; stih blage sèrçanosti, kojega bi svaka starinska i sadašnja knjixevnost mogla naviděti siromašnom seljaninu Sèrbskomu i Dalmatinskomu. Ali izobraxenost çestokrat ubja svoje vlaštite hraniteljice. Çim veche uzmnaxaju se lasti xivota i çim s manjim trudom mogu se doçekivati gosti, tim veche gostoljubiva çutjenja oslabuju kakoono s isěçenjem dubravah i poboljšanjem poljskog texanja, gube se gniezda nevinih ptiçicah i kola škripe, gdě je staglin (mahoviçka) pěvao.

Sèrbi ljube gosta inostranca, i çini se, da ga çastuju kako poslanika s neba, na stranjskog nepriatelja ne mèrzu, koliko ga preziru; i u istome suxanjstvu chute se vechi od njega, i jer se po zaslugi vechi chute, dokazuje nam, da mèrzěti ne znadu. I njihovo preziranje isto moxe se rechi, da je više nemarnost za mèrzenje tudje, nego oholast zagrixljiva. Na toliko samo od neprava se udaljuju, koliko trěba za ne biti pogèrdjen. Pouzkani, odgovore, dobiju i zaborave.

(Slědit che.)

I. A. Kaznaçich.

PĚSNIÇTVO I CHUDOREDNOST.

Iz Staroga Mlado.

Izmišljati *Šurke* za predmechati světu *ogledala chudoredja*, mnogi su knjixnici nastojali još od starine. Dali iz *pěsamah*, *pripověstih*, *dogodjajah*, jur dobro od světa poznanih *izaximati sok* dosad neokušan, i pokazivati zrake iste *světlosti*, koja se u razlika stvorenja i različita mislozaçetja, iz istoga *vrěla* uputjuje, — ovo je plemenito nastojanje knjixnikah sadanjeg narastjaja. — Od jednoga *Çověka* porodili su se svi ljudi, kakono iz jednoga *kreka* gorskoga sve grane, ogranci, mladice, listja. — Ništanemanje u druxtvu ljudskomu; — silazechi s listovah na omladice, pak na ogranke, odklem one mladice skupa rastu; a s ogranakah pak na krek, odklem sve skupa, koja na jednu koja na drugu stranu, *uzlaze* — zovemo *rodstvo*, blixe i dalje, onizih koji su na jednomu struku blixemu ili daljemu. — Ovo *rodstvo* u stablima, ovo *rodstvo* u ljudima, znamo što je. — Sada, po ovoj prilici, iztraxivati *rodstva stvorenjah* po vèrstam; — iztraxivati *rodstva dělah i mislih ljudskih po duhu*, — zabava je mila, uljudna i koristna.

Zgradje *nadogradjivati*, divljakinje *navèrchati*, vinograd *pomladiti*, ovo je *dobro dělo* mladog narastjaja. — Stare temelje *neortii*, a nanje *nadogradjivati*: — divlja stabla *neizkorenjivati*, neg ji na pitome vochke navèrchati: — loze *neizkèrçiti*, nego ji s *potopnicam pomladiti*, — ovo *jest*, ili bi ovo *imalo biti*, knjixnikah mladog narastjaja *visoko nadanutje*. — Maslina staro listje *nesmeche*; nego, iza onoga, mlado *izmeche*; a iz staroga joj kreka, *nove mladice* izniçu. Tako iz *staroga znanja* nek *mlado uměnje* kljica, i *Starina se Mladinom u naprědovanju zagèrli*. — Starini Mladina *ures*; a Mladini Starina *dika*.

Evo prinosim ovdě jedan *Okušaj* ovih mladih kljicah, koje xelimo da *procvětaju* paka plod ugodni i *koristni* donesu. — Boxe daj da mi još koi taki do ruke dojde!

(Krek)

Gorom jaše Kraljevichu Marko:
Uz bedru mu pozvekuje chorda:
Svojoj chordi Marko besiedio;
Ne pozvekuj britka chordo moja,
Ali si se razsèrdila na me,
Da te niesam kèrvi napoijo.
Ni junaçkog nasitio mesa?
Al ti evo *tvèrdu vieru dajem* 1)

Ja chu tebe napojiti kèrvi
I junaçkog nasititi mesa
Koga godir u putu srijetim,
Ol turçina, *oli kaurina* 2.)
Jošte Marko u rieçi bijaše,
Ali 3) idje vlaško momçe mlado.
Pak mu veli Kraljevichu Marko:
Nu ti bora, 4) vlaško momçe mlado,
Ol s' ukloni, oli se pokloni 5).
Ponixnomu 6) momçe odgovera:
Ja sam tudjih susretà delijah,
Niti sam se *klanjà ni poklanjà*,
Ni tebi chu na današnji danak.
Kad to çuje Kraljevichu Marko
Od bedrice chordu povadio,
Da che udarit ono momçe mlado.
Ali mu je loša srecha bila,
Cordu mu je na ruku prijao.
A kad vidi ono momçe mlado
Iza pasa nox je povadilo,
Ter udara Kraljevicha Marka.
Kad to vidi Kraljevichu Marko,
Da je njega ljuto obrànio,
Tiho mu je Marko besiedio:
Da ti bora, Vlaško momçe mlado,
Ne vadi mi noxa iz sèrdašca
Dok ne reçem do dvi i tri rieçi:
Çigova si roda i plemena?
Veli njemu ono momçe mlado:
Rekla mi je *stara moja majka*, 7)
Da mi j' ujac Kraljevichu Marko,
--- „ Ter je netjak ujca obrànio?....
Kad to vidi ono momçe mlado,
Siede derat tanann košulju,
Ujcu svomu *zavijati rane* 8.)

(Mladice)

1) Ovaj naçin govorenja, često u pěsmah ilirskih ponovljen: *tvèrdu vieru dajem*, pokaxuje *s věrnostju istinitost* puka pravodušna i krěpka.

2) Ovo obetjanje nije Marku pristojno. Dali u ovoj, kako i u veche drugih pěsamah, ime je Markovo *umetnuto* naměsto kog mu drago drugoga junaka; po isti naçin kako su i Gèrci *Herkulu* junaçtva ljudih, i vrěmenah, i městah razliçitih naměnjivali.

3) *Ali*, naměsto *etoti*. Jednako bi i Latini umetjali *at*.

4) Za neuzimati *u taštaj ime Boxie — bora vam — (toga vam)* — vele çesto po Dalmacii, naměsto *Boga vam*: kakono i *Toskanci* „ *per mio* “! to jest, *mogami*!...

5) *Ukloni* (declinare) *pokloni* (inclinare.) Jaçemu se valja, ili ukloniti, ili pokloniti. Ovo i štenad znadu; koja, ako se nesmědu poklati, izvèrnu noge u nebo, pak su mirna.

6) *Momçe* ima junaçtva za oprěti se, i junaçtva za *odèrvati*. Ništanemanje besědi *ponixno*; buduchi da *pravo* junaçtvo *krotko je* i s *duhoblagostju* sdruxeno. Marko se nada s njime ogledati, dali ga mahom nenaskaçe, niti mu prěti, niti ga oštrom besědom obada. Pita mu samo jedan bilěg neobiçna priklonstva, kao *da ga se boji*. Marko zna da se tomu *dětich* neche prignuti, i da che Marko po tomu *stechi uzrok* za s njim se pobiti. Ovaj *tajni pozov*, koga svak *bistro nazire*, i koga çesto u pěsmah *susretamo*, na *poštenje* je hrabrenstvu ovoga puka priprostita.

7) Kako je ovdě milo svoju majku spominjati: majku svoju, a sestru umiruchega.

(Cvět)

8) *A što uçi ova pěsma*? Ova pěsma *napomenjuje*:

a) Da „ Snaga i sila nepravednu naskakanju nedostaju. “

b Da „ Razlog nejaçega, bude mu kadgod štit i koplje na obranu. “

c) Da „ Ili kasno, ili rano, usilnici su pedepsani. Ako ne drugçie, — *od Boga najdu*! “

d) Da „ Prětnje neminjivih osvetah uvěk su brezobrazne i *uzoçasne*. “

e) Da „ Nepodobno je slušati *glas maça*, koi vapije: *Kèrv!*, *glas ponosnosti* koja vapije: *Diku!* — i *glas puti*, koja vapije: *Naslade!* A paka, što? Niti su vrědni *dobaviti ji*; niti su vrědni *naslědbe* uzdèrxatjim.

f) Da „ *Sramota i tuga*, što smo bili nadèrvani, vele su *gorçie* nego je bila *sladka oholost*, s kojom smo htěli obèrvati. “

g) Da „ *Poštovati neznane trěba je*.“ Svetna

bo kakva zaveza mogla bi nas k njima pridruxiti; i zašto smo svi ljudi *svojte*.

h) Da „ *Od nejakih bojat se je*. Zašto, ili ruka njihova, ili *Desnica Boxia*, mogu nam se *xestoko osvetiti*.

i) Da „ Nepravednu zaticaocu trěba je pèrvo *tiho odgovoriti*, i našu *pravicu*, s njegovom *krivicom*, *napomenut mu*. Ako li paka on, *sa svim tim*, navaljuje i *běsni*; -- *u Boga se uzdajuch*, sèrçeno mu se odaprěti. “

k) Da, napokon „ Uvrěditelj svladan, *bio ili ne bio dobar*, od svakoga çověka *veledušna*, — *milosèrdje* — *oproštenje* i *pomoch* jošte *dostoji*. “

Stěpan Ivichevich.

O KNJIXEVNOMU PROTRESANJU ILI RASUDJENIU.

e) *Neobhodna potrěba protresanja.*

(Produxenje i konac.)

Protresanje je sunce knjixevstva: istom kako na zemlji bez sunca ništa roditi i ploditi nemoxe, tako bi (bidu?) i u knjixestvu bez protresanja svakojaki divji i nezrěli plodovi put prepreçili, svako prudno napredovanje s lancim neznanja zatvorili, i u priašnju tminu zakopali, buduchi da se pisateljah nalazi, koji s prevratjenjem svojih rěçih, lako mogu jednoga neuka i slaba çověka u nerazloxne stvari zamèrsit i zaplest, njemu posvednim (ukušnim) pismenim razgovorom glavu prevèrnuti, i njega za nepoboxna, nepokorna, neměrna i zloçesta pretvoriti. Ima opet pisateljah, koji u sladke rěçii xestoki otrov zakrivati znadu, koi se izmedju mnoxtva tekuchih govorenjah, prevratjanjah, dvoumljah i zakretjanjah rěçih i izrazah, ne da tako lasno od svakoga štioca poznati: jer ovi ljudi umědu, oçividno kao çaraovnici, *cèrno* u *bělo* tako bèrzo preokrenut, da je mnogo zrěla uma i praktiçna xivljenja k tomu potrěbno, za da se xestoki otrov za sladkim rěçim pozna. Lěk ovom otrovu samo je umno protresanje, i oçito izkazanje zlih chudih pisaoca, i zla duha knjigah njegovih. Štio sam jednoga talianskoga pisatelja, biti che dvě tri godine, koi je s prevratjanjem svetoga pisma i zvězdoslovstva, javno proglasio, da che svět na taj i na taj dan, one godine propasti, i da che mu dakle zadnji dan biti; s tim je on nenauçne preplašio, i njimi ovu budalastu knjixicu prodao. Mudri su se smihali, a ludi tako uzbunili, da je naše visoko vladanje tu knjigu prepovědilo. Mudri su proti ovoj laxi pisali, i puku dokazali, da je lax, koju je najbolje dan propadnutja pokazao, buduch da je taj dan lěp i vedar bio, kako i drugi. Ovaj laxljivi, zauzetni pisaoc napunio si je kesu s pěnezim, i smihao se je nad strašljivim i budalastim, kojim je kesu izpraznio.

Ima još drugih pisateljah, koji proti naravi, i samo smišljene stvari pišu, i to su oni tamni, koji xele, proste ljude svojoj nevoljnoj volji podloxiti, i njih s pripovědanjem o věšticah, 1) vukodlakah, zmajah, i vragah s tim lakše oguliti. Ovi tamni pisaoci postave se medju neuke i strašljive i medju svoje izmišljene vukodlake i vragove, i kaxu něke laxljive stvari, s kojim se vrazi i viške prognat mogu, i te stvari prodaju oni ovim nesrěchnicim, da svoje xepe napune, a njihove izprazne.

Kad se naravnim naçinom jedna repata zvězda ukaxe: eto u mah prorokah, koji o gladu, bolesti i ratu viçu, ili o propasti světa govore i puk plaše, kaxujuch mu nesrěchu, gdě nje neima. Ako li nesrěchnih zvězdah ima, tako su doisto ti varavci i laxci, koji od stvarih sbore, od kojih ništa neznadu. Sve zvězde, naše sunce i sve planete (zvězde prehodeche) miçu se po zapovědi svemoguchega otca, medju odredjenim granicam, i micati che (chedu?) se milione godinah, bez kvara za nas i našu zemlju, i to je kroz raçune poznato svim, koji se u zvězdoslovju věxbaju: bolje se zna, koliko je sunce od zemlje daleko, nego koliko daleko od Beça, Peking u Kinskoj lexi.

Proti tamnim, laxljivim, tupo - i bolesto - umnim pisateljim mora razsuditelj svoje oštro oruxje napet (naperit?) i ne samo proti njihovim dělim, nego i proti njimi istimi, ako je potrěbito, svoga uma i znanja strěle odapinjat, da se kroz (çez?) nauk i tumaçenje neumni i laxljivi glumaznici sa svojim knjigam i pěsmim izkorěne.

---

1) Nebi li bolje bilo da bi kazao: Vukodlacih, zmajih i vrazih?

Drugaçie se moradu tamne i laxljive, a opet drugaçie one knjige razsuditi i protresati, u kojih se dobra volja i naměra pisatelja pozna, i gdě se samo pogrěske *gramatiçke*, pravopisne, rěçoslovja i lěposlovja nalaze. Nije dosta, da se u knjigah takovih pisateljah desno i lěvo pogrěske zabiljexe, i da se na njih kao na varaoce nasèrtje i viçe: ta i ta knjiga, puna pogrěsakah, nevalja ništa (jer se tudje pogrěske lasno nadju,) nego se mora milo, priazno, i ljubezno kazat: po mome mnenju i znanju ovoga nauka, ove oli one stvari, ove oli one znanosti, nalazim tu i tu pogrěsku, i mislim, da bi se to ovako popraviti i bolje uçiniti moralo, ne samo zato, jer se kod nas tako i tako iz puçkih uztah çuje, ili jer su ovako i onako, ovi i oni pisatelji kazali, nego se mora takodjer i dovoljan uzrok i temeljiti razlog navesti, koji razsuditelja na taj izust ili sud prisiljuju.

Ko jednu knjigu razsudjuje, mora u istomu znanju i nauku věstii i razumnii biti nego je isti pisaoc, drugçie je nemoguchno, da neumni knjigu umniega pravedno i koristno protresti moxe. Svěštno mora protresaoc pogrěške iznaçit, iztrěbit, pak boljim i pristojniim nadoknaditi, i uvěk okolnosti pisaoca razmotriti, koje su ga moxebit nagnale, da ovako a ne drugaçie piše i govori.

Protresujmo, biçujmo pogrěske, i budimo stèrpljivi i ljubezni u našem malom knjixevnom skupnovladanju prama pisateljim, svojoj miloj bratji; ali na drugoj strani uvěk hvalimo i slavimo što je havle i slave vrědno, za da manji broj neslutnih pogrěšakah, vechi dio izvèrstnih stvarih i mnenjah nepotamni i nepotlaçi! Tad chemo bèrzo Boxji blagoslov i bratinsko jedinstvo, *bez koga se ništa uçiniti ne moxe*, medju nami zadobiti.

Protresanje je lěk kako smo kazali za neuke slabe i nejake: ali je i za jaçje i razumnie potrěbno, da se u samoljubstvu neizgube i nepomisle, da su oni sami odvětnici i diktatori u našem knjixevstvu, i da im je slobodno svakoga potlaçit i zadušiti, *koi se po njihovu mnenju neravna i ne prigiblje*.

Nepriateljsko, nezrělo, ponosito i uvrědno protresanje, koje se kod nas uzdizat zapoçimlje, i koje je vech smutnju, psovanje i ruganje medju bratjom uvelo i uplelo, i s koim se je neprocěnjeno vrěme izgubilo, nemoxe se medju nami poçetnicim tèrpit, i nemoxe se vidět, bez da se svakom rodoljubu oçi sa suzâm nenapune, jer che svako lasno uvidit, da s groznjom, pogèrdom i ruganjem nikakva korist i nikakov naprědak za nas i naše knjixevstvo izrasti neche; molim dakle svu bratju, koja se na sudaçko zlatno pristolje sědnu, da samo nauk i korist pred oçima imadu, i da samo pogrěske, a ne pisaoca, *pro*tresuju. Protresatelj mora lěkar biti, koi proti bolestniku svoj lěk upotrěbljuje.

Pisaoci su po znanci medju sobom, kroz pismena svoja děla, i moradu i prijatelji, porad naměre biti, koju su se za izobrazovanje svoga naroda predpostavili. Više stazah i putovah k jednoj svèrhi (fine, scopo) pelja: srěchan onaj, koi najkratji i najravnii put uzme, jer che ga on najprie dovèršiti, i zato se njemu srěchniemu ne pristoji, da se svomu zabasanomu bratu ruga i smije, nego da mu iz bratinske ljubavi i duxnosti kèrstjanske ruku pruxi, i njega na ravan put izvede; a da je to kod nas potrěbno, poznadu sva moja bratja koju milo pozdravljam i ljubim. Iz Rěke u měsecu Svibnju.

F. M. Kovaçevich kapet.

JEZIKOSLOVJE.

Uvedjenje S. Štievnice (Liturgia) Slovinske.

(Produxenje v. broj. 8 na strani 59 t.g.)

Pod imenom *Madai* po svědoxbi najsvětliih tomaçiteljah svetoga pisma skupljaju se svi *Medi*. Od koje strane světa biahu ovi narodi *Mediani*? Navlaštito světli Kalmet ovo ime *Madai* ol *Medi* vadi iz *Emazia* ol *Macedonia*; moglo bi se još rechi i ol Dalmacia. Ovaj dakien narod *Medi* Europeiski jest, jer bo prie vrěmenah *Medee* u s. pismu ne nahodi se imena *Madai*, što što něki govore da *Medi* imadjahu poçetak od *Meda* sina *Ilirika*, što mi ostavljamo mudrim razbistriti. Stanovito jest, da se i danas po svoj Dalmacii, ako ne i po svemu Iliriu, nahodi obitěljah, koje se zovu *Medich*, *Medanich*, *Medovich*, *Medvid*, što u italianskomu zvoni *Dolci*, *Medici*, navlaštito kraljska obitělj od Fiorence. Ja paka govorim, da ime *Medai* niçie iz našega *Med*, zna se da u staro vrěme malo da ne u svaku lěkariu ulazio bi *Med* po svědoxbi istoga Hipokrata. Porad kojega uzroka

svi *Medi* zvani biahu lěçnici, *Medici Medicorum*, i danas toliko latini koliko italianci lěçnike zovu s ilirskim *Medicus*, *Medico*. Imade jošter onih, koji hoche da ime *Medea*, *Medos*, zlamenuje čověka *vrědna*, *pametna*, *mudra*, i.t.d., i ovi se naslanjaju na Isaju proroka (c. 7. v. 15) kako smo viděli malo prie. Iz medju toga naša dika jest, da mnogi kralji od Tracie i od Fridje nose svoje ime sastavljeno od rěçi *med*, *meda*, što je naše.

Moises potlem *Medai* podaje nam poznati *Javan* ol *Gjavan*. Njegovi poslědni tomaçitelji, jesu poznani *Gjonim* ol *Jonim*. Njihovo ime cělovito jest *june juvencus* mladi vol, *Juvencus* ol *Vitulus* moglo bi se rechi *mladich*, *juvenis*, kako Gèrci zovu. Gjavan daklem çini se priliçnost imena *Italo* ol *Vitalio* od kuda biaše imenovana Italia kako kaxe *Ellanik* od *Lezba* (Dionys. Halicar. Antiq. Rom. L. I.). *Jones* daklen Gèrci i Latini izvadili su iz Fridjanskoga, rěç Fridjanska ol Ilirska. Naški *june* to jest: zovechi Fridjansku mladost, ol naški momke, junci ol junaci što se je pristojalo starim Gjonim.

Za *Javin* dolazu *Thubal*. Bokart (Georg. sacr. libr. 3. c. 12.) kaxe, da zlamenuje jaspru od *měda* ol od *gvozdja*. *Tobol* ol *Tobolaz* zlamenuje kod naših *kesu* u kojoj se nosi jaspra, iliti *pěneznicu*.

Atenec sin Gomera drugo nije neg *Askania* Fridjanska *uxgana*, kako smo viděli.

Riphat ol *Rifat* što izniçe iz Ilirskoga *rep* ol *repat*, kod zapadnjih narodah *rep*, zlamenuje jošter *Planinu*; porad çesa Fisker (de orig. Hungar: zove.) *repate* planine *Bifee*.

Togarma ovo ime rekao bi da jednako jest Ilirskomu *Gérm*, što zlamenuje město pusto, škrapljivo i pokriveno od gustoga gèrmlja. Germanci bili su zvani od latinah *Hermiones*, to jest pribivaoci jednoga města gèrmljiva, i za to nose ime Ilirsko *Germani*, *Garmani*, ol *Garmiani*.

Dondonium bio je sin *Gjavana*. Něki zovuga otcem svih Ilirah. Plinio kaxe nam jednoga Dandona Illira, (cap. de homin. vitae longioris) koi xivio biaše 500. godinah. Ovi *Dondonium* nahodi se u rěçi naškoj *Dundo*, s kojom zovemo ne samo bratju otçinu, dali svakoga çověka u godištim, ol starca.

Stanovito jest, da se nahodi mnogo blizoche i priliçnosti medju jezikom xudinskim i medju našim Fridjanskim iliti Trako-Ilirskim, buduchi da se ova dva jezika u mnogih rěçih i imenih plemenito sastaju, kako prikazivaše mudri Abram Trenzelius (De origine linguae sorabicae). Projdimo sada na kralje, koi stanovito kraljevahu u Azii manjoj, i pèrvi biaše *Annak*, *Nannak*, ol *Kannak*. Ovo ime prem da premetnuto, ništa manje poznaje se, da *Annak* nije neg *jaki*, ol *janko* Ilirski, *fortis*, *famosus*, *potens*. Na drugomu městu rekosmo, da Gèrci i Latini, za obogati svoj jezik s tudjim imenim, vadili bi, izgovarajuchi *n. p. est*, naški, *jest*, *edo*, naški *idem*, *Ancus*, naški, *Janko*; *Anac*, *Anchise*, naški *Ianko*; *Irnak*, *Jaki*, *Janko*, *Junak*.

Za *Anakom* slědi *Mida*. Biaše zvan *sladak* od *meda* kako smo viděli. Ovako, *Diomede* i *Medosade* kralji od Tracie biahu zvani *Dio meda*, *portio melis*, i *Medosat*, *favus melis*. Mida imadjaše jednu kcher pod imenom *Ja*, *ego*.

Za Midom stupio biaše *Manic*, iliti naški *Umanic*. Plutarko pravi (de Isid. et Osir.) da ime ovoga kralja zlamenovaše *veliçanstvo* i *junaštvo*, *magnitudinem* et *heroismum*. Njegovo ime *manic* ol *umanio* bistro prikazuje çověka *pametna*, *umna*, *umětna* od *um*, *uma*, *sapientem*, i još *umětna*, *intelligentem*. Evo razlog, za koga isti Plutark uzdèrxao nam je ovoga imena svèršnicu u *ic*, koju uzdèrxe i danasni dan svi Dalmatinci, kao Amster-ic, Pasarow-ic, *stric*, *xic*, *toplic*. *Gardio* potlen Manica biaše kralj. On biaše hvaljen, jerbo ugradio bijaše jedan lěpi grad naděvajuchi mu svoje ime *Gordium*. Njegovo ime izlazi iz rěçi *groditi* ol *graditi*, *aedificare*.

Troada, to jest Fridja manja, imaše svoje kralje, iz medju koizih dobar dio onih, koi nosaše ime Ilirsko, kao *Dardano*, ol pèrvi ol drugi ovoga imena, to jest naški *dar dan*, *dono datus*. Spověsti kaxu, da Trojani imadiahu na dar *Dardana* od njegova otca *Korita*, ol bolje *Gorita*, *montano*, *silvestre*, naški, *gora*, *gorovac*. Takov imadiaše biti otok od *Samotracie*, i oni od *Samos-a*, iz naškoga *samo*, *solitario*, *deserto*. *Gorit* osin *Dardana* imadjaše jednoga drugoga sina i jednu kcher, sin zvaše se *Jasio* a kcher *Armonia*. *Jasio*, zlamenuje naški, kao *Gjason* Trako-Gèrkah, *jasniti*, *jas*, *jasno*, *splendor*, *splendens*. *Armonia* paka (osakatcheno ime od Gèrkah) zlamenuje naški *Zara-miona*, ol *Zarumilna*, ol *Zaru-miona*, *rubicunda*, *pri-*

poljubljena, *krasna*, rekli bi naši kotarci, ol *premila* svomu otcu, ol kadmu, svomu zaruçniku, *sponso*. Od ovle ostade ime *Muxika* svakoj vèrsti pěvanja, udaranja, gudenja, svirenja, što zlamenuje stvar najugodniu ljudskomu raskošju.

Dardan imadiaše jednoga sina, kojega zvaše *Zacinto zacinjati* Fridjanški, ol naški *zaçiniti*, *saçinka*, ol *zaçinka condimentum*, zlamenuje *pěvati*, *Pěsmice*, *cantum*. *Zaçinba* Dalmatinci zovu, uredno i uresno pripravljenje za blagovati, i radosno zadèrxat se. Oni bo kad piruju, ol kad zazovnu na oběd rodjake ol svoje priatelje, obiçajni jesu zapěvati, i tako sopru s veseljem zaçiniti. Obiçajni jošter jesu pěsmice junaçke pěvati kadgod se u zadovoljnosti nadju, ili na putovanju, ili u polju, ili pasuchi stado, ili oruchi, kopajuchi, vozechi; s razlogom daklen mogao je rechi Strabon, da naše Muxike naklonit se imade Trako-Illirim Azie manje. Iz medju svih kraljah Trojanskih najsvětliega imena biaše *Frijam*. Fridjani-Iliri zvahu njega *Bodarce*, (Apollodorus l. 2.) iz rěçi *podarçiti*, *tremere*. Porad koje ga uzroka s takovim imenom podarçen, ol naški *dèrhtav* prozvahu ga, nije koi bi nam pravo kazao. More biti, jerbo biaše odveden u suxanstvo potlen smèrti njegova otca *Laodemonta*, kojega osudio biaše na smèrt Erkole. Odkupljen paka *Priam*, s velikom jasprom od *Esione* (fridianski *josiona*, *jaçna*, *fulgida*) njegove sestre, biaše potlen zvan *Prian* iz rěçi *prijati*, ol *primiti*, od kuda *primjem* ol *primljen*, *odkupljen* naški, *redemptus*.

(Slědit che)

O. K. Boxich.

POLJODĚLSTVO.

Texacim.

Měseca Sèrpnja nadat se je da bude:

Od 4. Sèrpnja (měna po veçernjoj) do 12. istoga.

Iz perva lěpo i vruche, pak oblaçno i kiša. Smutnje u aeru, a obnoch hladno. -- Boleštine se smucaju.

Od 12. Sèrpnja (pèrva polutica u veçernju) do 19. istoga.

Vëtri zapadnji obetaju koi dan lěp; dali jugo i vihari prěte. Çuvajte se nezrela vocha, zašto se smuca sèrdobolja.

Od 19. Sèrpnja (uxba prěd noch) do 26. istoga.

Do najpotla vrěme se napravlja na dobro, dali velika vruchina.

Od 26. Sèrpnja (poslednja polutica zorom) do 3. Kolovoza.

Vrěme lěpo i vruche. Na svèrhi bojat se je kakva vihara. Po bèrdih lětina obetaje obilnost.

Starinska veštbanja o Sèrpnju.

Ako na pohodjenje Gospino (2 Sèrpnja) uzdaxdi, daxdit che 10 danah xitu na pogub.

Ako na Margaritje (13 Sèrpnja) kiša uzpada, padat che 14 danah: pospadat che orasi, a lěšnjaci che se izpušljivit. -- Jakobska (25 Sèrpnja) kiša, xiru pogub.

Ovoga je měseca od potrěbe:

Trechom okopavati loze. Ovo se kod nas neobiçava, kakono u Francii. Da je okušati! Skupiti lětnja soçiva, i siati ozimna. Oblaziti vochke, za obrati i odbaciti vocha izštetena. Çistiti xitnice i xeti.

Cèrnoka. — *Iz Vitorelli' a.*

Jelino sěd' u hladu
  Ovoga stabla mila;
  Spaljenog sunca sila
  Da te nexexe vech.
Kad se napasu trave
  Ovçice mile tvoje,
  One che jur u svoje
  Plandište same lech.
Dali klobuçich slamni
  Podigni s potna çela:
  Prehitaš našeg sela
  Lěpote druge sve.
Doli tâ klobuk s glave,
  Koi te meni krije!...
  Ljubica 1) ista nije
  Cèrnoka tako ne!

S. I.

1) Ljubica (Venus) Boxica ljubavi.

Opomena gospodi prebrojiteljima i poruçnicima.

☞ *Měsecom Sèrpnjom poçimlje treche triměseçje* Zori Dalmatinskoj. *Izdavatelji preporuçuju se gg. prebrojiteljima i poruçnicima za da na vrěme ponove naruçenja kod C. K. poštah, kako je obiçajno.*

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 27. II. GODINA

NA 7 LIPNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĖSNIÇTVO.

Poçetak ljubavi.

Mnogo putih vech sam pomišljao,
Nebi li se sĕtio na danak,
Rad iz moje slobode sam pao,
Duh zavezo u ljubovni sanak,

Kad najpèrvo gibka se misao
Jest ovila uz tvoj xivot tanak,
Kao bèršljan, koi se 'e sastao
S jednim slablom vĕçniu sastanak.

Al zaludu taj mi trud je bio,
Vrĕme gubih u taštoj zabavi:
Doznat onog nĕsam mogo dana.

Ah tko znade kad se je rodio?
U poçetku xitja i ljubavi
Naša pamet lexi uspavana!

Što je ljubav!

Što je ljubav, u sladkoj njexnosti
Ti me pitaš, koja svĕtom vlada,
Je li iskra nebeske svĕtlosti,
Il je klica zemaljskoga sada?

Što je ljubav, kad njezini gosti
Plaçu svi od nezasitnog glada:
Jedni u suzah nezbrojnih radosti';
Drugi u suzah neizbrojnih jada'?

Ljubav, dušo, na zemlji je tajna,
Boxji peçat çovĕçih povelja',
Koga stopèrv naša smèrt otvara.

Ljubav ovdĕ samo 'e duga sjajna,
Koju sunce, milost stvoritelja
Kadkad s kišom naših suzah stvara.

P. Preradovich.

XIVOTOPISIE.

Nadhvala plemenitoj spomeni

D. Jurja Guozdenice ili Fericha Dubrovçanina.

Upisana od Gosp.

Antuna Kaznaçicha.

(Produxenje.)

Uçenici ove vèrste ne smetaše obiçajne njegove zabave i xelje za duboko poznati mudre one jezike umĕtnieh u stariem knjigami, koji ga sami ne pomamiše, za sve ine tlaçiti. On je veoma lĕpo razumio, da svaki jezik u sebi sdèrxi svoje posobne krĕposti i neko blago, koga umni uprav trĕba je da traxu. To bì razlog za koj osvem slavjanskoga svoga jezika, medju ostaliem za kojim biaše zanesen, Juraj pozno je i ne malo talianske, franaçke i inglezke izuche pisaoce, kojieh su knjige vĕk osamnesti nad nĕkoliko prošastieh vĕkah slavno uzpeli.

I za istinito govoriti naš Ferich ne bì jedan od onieh ljudih pomamienieh, za staromu samo znanju sve pokloniti, niti od onezieh, koji poslednji nauk prem na visoko uzpinjajuchi, more se kako bi staru mudrost pred noviem kipom oborili.

Pozno je nazbilj svěsni çověk, da pomama i jedne i druge te vèsrte çeljadi ima svoje xile u neopaznoj oholasti jednieh, za moch po putu mèrtvieh sebe iste nad xive uzvisiti; a druzih, koji u věku nahode se za ponosno sebi kakav dio nategnuti one slave, koju stariem xele sakratiti.

U pravednosti svoga uma i u bistrini svojega věka, on nije zaboravio prěd noviem prošasto knjixestvo, u temu ni malo sliçan skorupnoznancim dnevniem, koji malo vrědni za po tome putu sebe okoristiti, praštaju dobrovoljino svim sebi priliçniem neumětnost onih naukah, za koje ni oni ne mogaše ili ne hotiaše vele truditi.

Ali od kakve koristi bì knjixestvu i rodnome městu Ferichevo duboko poznanje umnieh prošastih naukah moch chemo razuměti po pěsnima, koje nam je ostavio.

Godišta 1791 bì uslovotištena u Dubrovniku po Trevisanu: *Paraphrasis Psalmorum Poetica cui accedit altera in utriusque testamenti Cantica.* — Tkogod je xeljan çověka svakome lantiskomu pěsništvu veoma věšta poznati, nek se ovom knjigom zabavi, po kojom razumět che kako u različnosti pěsnoměrja mogu se i prikupiti i uresiti izuche lěposti, s koiem svete pěsme duh nam zanose. Ovdě Ferich ukazà nam u sebi osvem dubokog poznanja pěsniçtva latinskoga svoju vechu podobnost i mudrost za duh svetih prorokah s drugom vèrstom pěvanja priuzeti. Na pohvalu koju naš pěsnik vèrhu ove knjige primi od neumèrloga Benedikta Stay-a, smionstvo bi bilo i rěçcu priloxiti.

Ako se po putu pismah ima u çověku chudorednost duha měriti, otvori, molim te moj štioçe, njegove latinske i slavjanske priçiće, po putu koijeh on je prem dostojno slavno ime zadobio. U drugomu inadu mogo se je Ferich s drugiem měriti, ali u ovemu sam je sebe preteko, ter u smišljenkah iz prorětjah slavjanskih izvadjenih u pored Fedra, Lafontaine i ostalih malo od te vèrste, posadio se.

Od tih smišljenkah mnogi je dio po smèrti ostao u rukopisih. God 1794 bì priutištena kod Trevisana u Dubrovniku knjiga, pod imenom: *Fabulae Georgii Ferich Rhacusini.* A ostale ništa ne manje s Fedroviem naçinima i sputnosti nakitjene, nezna se ni kud ni kako, razpèršane po rukah nevěštih gube se, kako viteška oruxja kadno u malo podobne ruke upanu 1.)

U Beçu pritištena god: 1798 štije se u latinskih stihovih knjiga Mihajlu Denis, u kojom sgodno, uredno i kratko pěsniçkim duhom uzdignuju se najpoglavitie i najplemenitie sgode Dalmatinske dèrxave; kratak trud, nu dostojan veoma uçenu çověku:

Iste godine (1798) izdao je Trevisan u Dubrovniku knjigu u latinskih stihovih Ivanu Mülleru s trideset i sedam pěsancah ilirskih, latinski prevedenih. Glasoviti Cesarotti u ovome kratkome trudu našeg Jurja svojem zatioçnikom proglasio ga je, i razlogom jer ovdě naš pěsnik navlaštito ukazà je koliko u narodnih pěsmih naš jezik i u smišljenih i u izgovorih mnoge pretěche ne ukljanajuchi se ostalim ni u mochi ni u vrědnosti.

Ne prem srěchna medju nami, nu jednakom krasnostim urešena bi njegova „ Periegesis orae Rhacusinae “ u latinskih stihovih, pritěštena od Martekina u Dubrovniku god 1803.

Naš dobri sveštenik izkreno je ljubio svoje město i svoje sogradjanine. Njegov duh ne mogaše podnět proměnu, koja se za njegova vrěmena u çudorednosti i xivotu oglasila. Zlanaravnost tlaçila je i zalihost svakoj se krěposti opirala. Na tu proměnu njegovo sèrce plakaše, s toga stare naçine u mislih i dělih s novim priměrajuchi, svoje domorodce prikaro je.

Prem istinit taj prikor biaše. Nu zaman krěpostan çověk o dobru svoga města zaba-

1) A ovdě imam spovidjeti da mene srěcha dopade dvoja rukopisa posvojiti dragocěnjena. U jednomu Ferich prikupi mnoge pěsni slavjanske, koje se u puku pěvahu i kojim on priloxi tomaçenje stihovim latinskim. Dobrovoljino poklonih ovi trud Gosp. Ljudevitu Gaju kad biaše u Dubrovniku, u znamen moga priateljstva a rodne harnosti. U drugomu Ferich je u svoj jezik obèrnuo i priveo sve tri knjige priçicah latinskieh ob njega upisanieh; koje domorodna iskrena ljubav i věšto poznanje uljudnieh knjigah gosp. Juraja Nikolajevicha, mnogo uçena çověka i pricěnjenoga priatelja, na světlost izdaje u godišnomu Magazinu, koga je Urednik.

vlja se ako neima uztèrpěnu opaznost za priçekat prigodu kojom o dobru raditi. Çesto se krati nek i s najsvetiem mislim i odlukam na dvostruki naçin istinu obštetuje, to jest: ili město istine svoj var umetajuchi, ili pospěšujuchi prie vrěmena i prem rano istinu odkriti.

Našeg Fericha putovanje (Periegesis), ako medju nami nije dobilo svu cěnu, koje biaše dostojno, odbit chemo samo na istine koje u malo sgodno vrěme oçitovo je u svojemu rodnomu městu bez obzira i straha. Ali zaprěka od ove vèrste ne bi imala odměniti ni oskvèrnuti cěnu, koju sticaše krěpost i znanje, jer njegov razxexen duh několiko svoje mirnoche poklanjaše inokupnoj koristi.

Biaše zadosti tri knjige ove vèrste za svud razglasiti dubokoumna çověka, nu rukopisi koje nam ostavì svijašemu krunu neumèrlu medju latinskiem i slavjanskiem knjixnicima i pěsnicima.

Ja mogu spovědjet, da něsam sve ni vidio ni štio, sasvim tiem poznam několiko njegovieh pěsnih u prikupah sgodnih moga doba, u koijeh je Ferich svedj pèrvo město medju Latincim uzdèrxo. Poznam narodne pěsme latinskim stihovim tomaçene u koijeh osvem razborna izbira nahodi se blixtvo i sklad oba dva jezikah. Poznam pěsanke (ili latinske epigramme) s kojiem je sve dubrovaçke pěsnike proslavio, i kratko i sputno svakoga po napose je trud i vrědnost procěnio.

Poznam na svèrhu knjige slavjanske u koijeh je xivotanje i obiçaje našega slavnoga naroda Ferich prikupio, za s tiem naravnu chudorednost i stranoljubje ovoga nebrojnoga puka uzvisiti. Nu što viděh medju njegoviem rukopisim bez imat vrěmena za izkušati, nahodi se rět chu ovako: knjigoshrana zapisanjah i spomenah, koju je on za dugoga svoga xivota prikupivo, za obogatiti dogodovštine Dubrovaçke, Dalmatinske i Slavjanske; i ovi trud neprocěnjeni izginut che u prahu bez çasti ni koristi!

Ostaje mi još rěti o Ferichu ko pěsniku Slavjanskomu. Vid njegove: Fedra, Augustova Obsuxnika, Priçice Esopove u pěsni slovinske prenesene. Pritištene u Dubrovniku g. 1813. U ovomu trudu oçitovà naš mudri poznanac svoga jezika da bez dobro poznati zakone, uredbe i moch slavjanskog i latinskog knjixestva nije moguche srěchno izhoditi u tomaçenju izuchieh pěsnih. Haljina narodna tako uredno pristoji Augustovu obsuxniku po Ferichu, da nam çini zaboravit urese latinske svoga pèrvoroditelja.

Tvoritelj on isti priçicah preurednih iz prorěçah slavjanskieh izvadjenih ne štedi i ovu vèrstu truda neg nam i svoje i one njegova nauçitelja Fedra diçno u naš jezik prenosi, bez da s toga ni spadè ni potamni slavno ime, koje ga prati.

Zašto ovi prilěpi izgled něma biti slědjen od několiko i několiko današnieh knjigotvornikah, kojieh vechi dio ruku pruxa na perie koga niesu podobni stisnuti xelechi, prie pisati negli se uputiše misliti. Nu ja mislim da trud neugodni podobnieh tomaçiteljah ne samo njih straši i odbija, neg i tamnocha laxiva města u knjixestvu koja çeka prevoditelje. Ova himbena tamnocha goruchu izpraznost ne blazni spisateljah onieh, koji za prie dotechi slavu i ime, zaboravljaju, da u knjixestvu kako u tèrgovanju jedna dobit stavna i domèrna s tudjom pomochim steçena, ima se prdpostaviti siramštvu s svojom izpraznostim nevoljno uzvišenu.

(Slědit che.)

KNJIXEVNO PROTRESANJE.

Prošaste godine pridao sam Ljubitelju Prosvěštenja malo kratkih svekupno razsudnih naznaçenja vèrhu ljubopěsniçta mog domorodca *Ignjatia Gjorgji*. Nepristaviti ništa k onomu, ne siti na jedno drobnie i potanje razsudjenje isto bilo bi kako, da tkogod obadi koga jednom krivinom, a tu krivinu da ne pokaxe. Ja dakle dohodim izvèršiti jedno dèrxanstvo, koje sam na se navalio, i praviçno objavit što o razliçnim pěsnama Gjorgjinim chutim.

I najprie prionujem k onoj u kojoj sěna Ovidianska našemu pěsniku prikaxuje se. Lěpo je izpisanje onog prikazanja, i lěpotama takodjer obilnuje beseda rimskoga pěsnika; nu çinit mu rěti, da on veche ljubiaše slovince nego svoju istu otaçbinu to malo odstupiva od istino-sliçnosti. Svak pozna koliko Ovidio ginjaše za rodnim gra-

dom, i kojim suzama natopio je zemlju svog izgona; ter pokli Gjorgji stavio mu je na usta slědeche rěçi.

. . . . prednju chud pod nebi
Mèrtav çověk ne povèrxe.

jon nije ga uçinit imao toliko sebe istoga zaboravna, za da malo nixe rechi:

I ako ljubih rodne kraje
Gdě za malo bì mi stati,
Na vas ljubav ma vecha je,
S kim chu u věke poçivati.

Tu krivoçu spoznao je isti pěsnik, ter su dva suslědna çetverostiha, dva hitra ali ne doměrna izvitka rěçih, iskao je, koliko se je od njega moglo, da bi poizpravio je; bolje biaše sasvim propuštiti je. Ovu nepomnjivost izvedoh na ugled ne za drugo, nego za uçinit opaznu mladex slavjansku, koja poçimnje odavat se na pěsnistvo, i priporuçit joj da, prie nego uzme pero u ruku, svedjer bude dobro razmisliti i pomnjivo razrediti svoj predmet, jer jedinito po tomu naçinu mochi che uběgnuti pogrěške, i izvèrsno umotvarati.

Lěp je dvadesetosmi çetverostih: *Tolie sladak* i slědechi; i zvězda ledena koja se uxixe u ljubavi na pienje Kohanovskoga, i Dalmatinska pokraina sva lovorom nasadjena, gizdave su misli. Nu çudim se gdě je on cěnio da mogaše s onakom slobodom zapěvati:

Prie bih plame rajskih dvora,
Voche u jesen, klasje u ljiti,
Prie bih mogo val od mora,
Zrake od sunca prebroiti:
Neg izbroit sve poreda
Mudroznance i pěsnike,
Kiem slovinska cti beseda,
I cavtit che slavno u vike.

Rět che mi tkogod da je ovo jedno poetiçesko uzveliçenje. Ja odgovorit chu tomu da uzveliçenje poetiçesko svud dobro ne pada, a ovdě da je pogrěšno. U istomu poetiçestvu něke istine imaju potrěbe da budu u svojoj goloçi prikazane. Smisal reçenih stihovah bio bi saviše uzveliçen još i sadara kad narod slavjanski na boljemu stepenu knjixestva nahodj se, negoli biaše u Gjorgjino doba. Rodoljudnost hvalna je, i sveta ima nam biti: nu neima nas ona izvan puta zavestiti, i çinit govorit stvarih o kojim zloba inostranacah mogla bi s razlogom zlostovati (malignare.) Çudim se takodjer da Gjorgji pokli je pobrojio něke vèrsnoçe svog jezika, koje i tudjima opçeno pristaju, nije opomenuo one koje su njemu navlaštite, a nad sviem njegovu predavnu starinu, poslědnja raztraçenja, iz kojih izteko je vechi dio priašnih i sadanjih Europejskih jezikah. On su tim propuštio je u muku najvechu slavu opchene njihove matere.

Na svèrhu u slědechim stihovima:

Ter mi u svěsti uçini se,
Da uzbuknu sve veselje,
I da mi se penju i vise
Više od sebe misli i xelje.

a u najzadnjemu çètverostihu.

Osvěstih se, nu vidjeti
Nemah ino vech uza me
Neg poxudom za nju pjeti
Uzmnoxene misli i plame.

Oçito je da se ovdě nalazi dva puta ponovjena jedna ista miso malo manje neg su istim rěçima.

Usti lěpe i ljubiene
U kim xive sèrce moje i t. d.

ovu pěsmu ja stavljam u broj od najkrasnieh pěsamah našega Dubrovçanina.

Ovo je jedna rěka sladkim medom tekucha, jedan cvět koi nebi se reklo da je niknuo u Dalmatinskoj zemlji nego u mirisnim perivoima od Arabie. Sva gizdavost i sladkocha iztoçnog pěsniçtva u njoj se nahodi, i ako su çim mogla bi se prikorit, to bi bilo s priobilnom napravom. Šesti i sedmi cetvèrostih mogli bi se slobodno, kao suvišni, izostaviti.

Umokrasno takodjer sloxena je pěsmica Raklici koja çěnjaše da je ljubjena od pěsnika, i ona druga u kojoj svešto ljubav děluje po Ljubiçinu děluje izgledu. Ali pěvanje ljuvene sgode jest nad sviem proceňitelno. Sva poreklost i lěpota Gjorgjinog uma u njime objavlja se. Ista obilnost njegova uresa ne sostoji se u praznoj sjajnosti od rěçih, obilnost je mislih, koje bez nijednog truda nu najvechom lasnochom jedne za drugima teku. Ovo bit che svedjer jedan od lěpih kusah ilirskog pěsniçtva.

Od çasti je (u chudoizpravnoj misli) gradjaninu dubrovaçkomu ono pienje koje on krěpostima zavjetova svoje ljubjenice.

Svak pogled i lěpost.
Hvali svê diklice,
Ja samu tvu krěpost
Prilěpa Ljubice.

Pametan çověk ne zadovolja se izpraznom lěpotom, njegova ljubav ima potrěbu da bude krepostima gojena. Osvem çesta ponavjanja one rěçi „ *mudrosti* “ na koje město cěnim da po-

dobnie gdĕgod mogla je priati ona od „*krĕposti*“ ova pĕsan çini mi se sasvim lĕpa, a osobno do onoga stiha:

I celov xudjeni
Skladnim nevanjem dan.

Nu Gjorgji prem çesto i do nidjenja, povracha se govorit o cĕlovima, gèrlenjem, i inim ljuvenim slobodam, s kojima malo je njegovih pĕsamah što nije naplesano. Znam da çisti cĕlov nije prikoran, i da je obiçan u ljubavi, nu veche puta moralo bi se o njemu primuçati u pĕsnih s istiem stidom s koiem se krije od tudjega vida.

Milina se dati
I kad što xudim stech,
Bĕxech me sretati,
I htĕti kao da nech;
Dèrxat me gèrlechi
Sveg xedna, sveg sita,
I srĕchu branechi
Çinit me çestita.

Ovi stihovi, koji po naçinu s koim su izreçeni bolje objavjaju lukavstvo nego stid, nijesu imali mĕsta nachi u jednoj pĕsni s kojom krĕpost slavi se. Stidnost dèviçna uprav je izpisana na onomu drugomu mĕstu su slĕdnim stihima.

Kada na me pogledati
Uzme lĕpost tvâ medeno,
Pak na zemlju lice obrati
Stidnim cvĕtjem nakitjeno.
Kad se ukaxe puna smeche,
Posmĕhne se skrovno opeta...

nu ovdĕ pada pĕsnik, i ponavlja iste misli izreçene u gornjim stihima, govorechi:

Kada hoche kao da neche
I celove bĕxech, sreta.

Istina da i u ovomu mogao bi tkogod nazrĕt jedan zrak stidnosti; nu one stidnosti koja jur izçezniva; koja podava svoje mĕsto hitrini: i spala je s broja od krĕpostih.

Su ne malo pĕsniçkih lĕpohitrostih sloxena je pĕsan naroçena: Sèrce izgubijeno, i ona: *Znam da vile tko ne slĕdi*, i slĕdecha: *Çujte kridi kamenite*. Nu tko bi hotio da vidi studenila, iznemaganja, traxenja mislih, izviti od rĕçih, nachi che ih u pĕsni s kojom odkriva svoju ljubav Ljubici, u onoj koju pošilje joj uz svoju sliku, i u drugoj koju uporavlja k svojoj slici u rukama svoje Gospoje. Istih neizvèrsnosti nahodi se u pĕsni koja poçimnje s onim stihom „*Svi ini spahu ljeti u podne*“, i u drugoj „*Odkad me je ostavila*“ i u nĕkim inim; nu svudara uz beše nahodi se zraka umosvĕtlosti i lĕpotah, koje objavljaju velikog pĕsnika, ali ne joštera izvèrsnjena.

Ovdĕ dospĕt chu. Ja bojm se, da s ovoga moga protresanja kakav protivnik ne uzdigne se proch meni, da kojgod od mojih domorodacah slĕpo štovatelnih svega onoga što je iz Gjorgjinova pera izpalo, ne vikne: ti si mladichina od malo godišta, do juchera niesi umio dvĕ rĕchi uprav slavjanski zavèrchi, a sada uslobuduješ se sudac nastanut jednog od najprocĕnjenih slavjanskih pisateljah? Ja temu nebi imo çesa odgovoriti nego molit ga, da proçita s kojom pomnjivosti moj razsud, ter ako nadje da u çemugod kogagod razloga imam, neka bi mi smionstvo oprostio.

Nije za njega da sam ovo pismo ja sloxio, sloxio sam ga jedinstveno za onu mladex koja ištom poçimlje poetiçestva kušati. Neima za nje veche koristi što ukazat joj, ovako rĕt chu, s pèrstom, lĕpote koje se mogu slĕditi, i neurednosti koje trĕba da ubĕgnu se. Ako ja nĕsam ovdĕ domĕrno to uçinio, barem moja zaznaçenja sluxiti che za opomenut mlade štionike, da knige nemaju se u vĕtar çitati, nego da çitajuchi ih imaju se i razsudjivat; pokli to jest, jedini naçin po komu moxe se razbor izoštriti.

U Carigradu na 10 Travnja 1845.

Matej Ban iz Dubrovnika.

JEZIKOSLOVJE.

Uvedjenje S. Štievnice (Liturgia) Slovinske.

(*Produxenje.*)

Priam ostavio bijaše pedeset sinovah. Svèrhu svih, neiman vrĕmena zadèrxat se. Dosta che mi biti rechi, da medju imenim njegovih sinovah jest ono *Paride*, i *Polisena*, oba cĕlovito imenah Ilirska. (Boccaccio. Genealogia dei Deî; i Virgil. l. 10. Aeneid.) Sada *Para*, od kuda *Paris* zlamenuje naški *paru*, *vaporem*, ol *pah* od ognja ol od plamena, kako rekosmo. Ja bih rekao, da iz ove xile *para* niçne i Paris od Franaçke.

Polisena, oli bolje *Polixena*, ol barem *polizana*, bijaše najlĕpša medju svima xenami Trojanskim. Ova njezina lĕpota biaše uzrok njezine smèrti, kad Akile u nju biaše se zaljubio. *Polizana*, *polizena*, iz rĕçi *polizat*, zlamenuje,

u uzdignutu govorenju, xenu *krasnu, prevrědnu, prelěpu.*

Lierte otac Antenora bijaše drugi kralj Trojanski. Bio je zvan ljiljançich iliti mali liljan od *Lierse*, *liliunculum.*

Uçinitelj kraljestva Lidah, po Erodotu, bijaše *Masnes* ol *Manes*, ovako zvan iz rěçi *um*, *uman*, *man* to jest *razuman çověk*, kako smo viděli. Kraljestvo i puk s kojim on vladaše, primio je od njega ime *Meonia; Mani*, ol *Manj*, ol *Meonj.* Pod *Lidom* çetvèrtim kraljem ovoga kolěna proměnilo se je ime *Meonie* i *Meonah* u ono od *Lidàh*, i *Lidie. Lydus*, *Lydia*, *i Lydi* niçe iz *Fridjanskoga ljudi*, što i danas zlamenuje kod nas *çověka*, *ljude*, *homo*, *homines.*

Meoni, po Strabonu (libr. 12.) bili su od istoga kolěna kao *Misi. Misi* niçe iz iliriskoga *Mux*, *Muxi* ol *Muxovi*, i zlamenuje što kod Latinah *vir, çověka jaka*, *çvèrsta.* Kod naših Kotaracah mux zlamenje çověka oxenjena, *maritum.* Kako kod Latinah *vir* niçne iz *vir*, *vires*, onako kod nas *mux* nikne iz *moch*, *moxem*, *possum. Mosoch* ol *Mosech* sin Jafeta (Gen. 10.) i otac Kapadociah (Ezec. 27.) i *Moskah* i *Moskovitah*, svi nose njegovo ime. Ali *Strabon* priblixuje k istomu narodu *Muxi* ol *Misi*, *Ljudi* ol *Lidi*, jerbo *Muxi* ol *Misi* isto zlamenuje što *ljudi* ol *Lidi.* Iz ovega imena *Ljudi* Gèrci prozvali su svoj *puk*, *populum*, *plebem*; a Germanci *Leudes i Luit* (Du Cange Glossar. v. *Leudes*, et *Loesch* in litterat: celt. p. 49.) Xant Lido, i Menekrat Elaita hoche, da *Misi*, *Muxi* izajdoše iz imena Lidianskoga *Mysol*, što zlamenuje jedno stablo *cervat*, jerbo takovih stabalah pune biahu planine blizu kojih prebivahu.

Niti ima ikakova razloga Bokart (Geogr. sacr. l. 2. c. 12.) govorechi, da narod *Meonie, Misie* i *Lidie* mahnito i xeljno varvaše na raskošah i na igre, i zato da *Lidi* biahu tako prozvani iz rěçi *Ludus*, kao da imadiahu potrěbu, za sastaviti svoje ime, iz jezika Lacmanskoga iliti *Lazia.* Ništa manje mi u našemu slavjanskomu jeziku nahodimo imenah za prozvati takove igraçe, to jest *mahnitat* ol *manitat*, *smušiti se*, *ludovat*, od kuda *ludus*, za igrami i raskošjim. Kako mu drago ovi puci izvadiše svoje ime *Lidi* iz *ljudi*, *Misi* iz *muxi*, *Meoni ol Meni* iz *um uma*, kako smo viděli. Niti bi se imalo çuditi, da ovi puci jezika Trako-Fridjanskoga biahu toliko pametni za çinit se prozvati *mudrim*, kad jošter zvahu svoje gradove s istim svojim imenom. *Umanade* biaše grad u Likaoni Azianskoj posědovan i prěbivan od puka Fridjansogka. *Umanade* izvire iz rěçi *um*, *uma*, što zlamenuje: grad ljudih *mudrih*, *pametnih*, *vrědnih*, *razbornih*, to jest: *Filosofah. Minizus*, *Mnizus*, *Mniso* ol *Mnizi* grad *Jektoxadjah* u Galacii izlazechi iz rěçi *mniti* ol *misliti* zlamenuje ljude *pametne.* Takov biaše *ucena* grad *Troknah* u istoj Galacii, koji istiçuchi iz *uçena*, *uçiti* naške rěçi, bijaše zvan grad *mudrih*, *nauçnih*, *meštarah*, *uçiteljah.*

Atis bio jest *kotisa.* Njegovo ime izlazi iz glasa *atz*, *otz*, *ataz*, ol *otac. Adis* imadjaše mnogo sinovah. Jedan od njih nosaše ime *Sedmum*, a jedan drugi *osmum.* Oba dva niçu iz imena Ilirskoga *sedmi*, i *osmi, septimus et octavus.* Kod Dalmatinacah *otac* ne zlamenuje samo *roditelja*, dali jošter svakoga *starešinu*, *upravitelja*, *zapovědnika* još i *Boga.* Projdimo sada na kralje od *Scitije*, koji pod imenom *Arameah* i *Titanah* vladjahu sa svom Aziom manjom, i napuçiše svu Europu.

Plinio kaxe nam, da Sciti u starinsko vrěme bili jesu zvani *Aramei.* Strabon (libr. 1. 13. et 16.) prikazuje, da ovi *Aramçi* biahu isti *Arime* pěvalacah iliti poetah. Xanto Lido napokon pràvi (Apud Strab. ibidem) da biahu ih postavili u Siriu. Ja paka dèrxim s Filonom (Antiq. Bibl.) i s Erodotom (Apud Clem. Alex. strom.) i još s Cicerunom (de Nat. Deor) da ovi Aramei biahu oni starinski Fridji ol Sciti, koji od Fridje projdoše u Arbanasku i u Gèrçku, i još u Němaçku.

(Slědit che.)

O. K. Boxich.

RUKODĚLSTVO.

O çivitu.

Čivitno bilje (Indigofera tinctoria) daje onu krasnu modru mast, s kojom se vechjim dělom naša sukna maste; njegova je domovina iztoçna India, ali bo se sad i u zapadnoj Indii u veliko sadi. Ovo bilje spada u 17 red k rastlinam s lepirastim cvětjem i komunam; raste do dvě noge visoko, ima uvěk zeleno, perjato listje, i xuto

cvětje s cèrljenim krilcim u malih, mlahavih grozdih.

Za dobiti mast iz ovoga bilja, odrěxu se listne grančice, svexu se u male smotke, i metnu se u dèrveni badnjić, gdě se za tim vodom naliju i kamenjem pritisnu. Tako se sve pušti tri do četiri dana kisěliti, pri čemu najviš na to dolazi, da se horno vrěme pomno uvreba, kad je kisanje svoj najkoristnii stupanj doseglo, jer bo i najmanje prezrenje u tomu prouzroči, da se čivit na lošiu vèrstu izvèrgne. Nakon toga podmetne se jedan kabao, u koi se omastjena voda iz badnja izpušti, koja se metlicom, ili kakovim drugim orudjem oštro šibat ili mućkat mora, dokle se čivit u grumencih na dnu neutalaži. Sad se opet voda odlije, čivit se pobere i u duguljaste vrěćice ovisi; za da se dobro izcědi; i kad se je osušio, vèrgne se u male škrinjice i tako se dalje prodaje. Najbolji je čivit iz iztoçne Indie, a za njim iz St: Dominga. — Inglezko iztoçno-indiisko druxtvo proda svake godine do 4. miliona litarah od ove dragocěne masti.

Imade još i druzih vèrstah çivitnoga bilja, koje istu modru mast daje; poglavito je sèrpoplodolični čivitnjak (Indigofera Anil), koi se u iztoçnoj Indii u veliko sadi.

Gospodin profesor D. v. Specz kaxe: Uzmi zelenoga listja od çivitnjaka (Polygonum tinctorium), prilij šest putah toliko prexgane (destilirane), vode, koju s prie do 45 Reu: ugrijao, i pušti neka to u dobro zatvorenu badnjiću kroz šest urah stoji. Odpušti zatim vodu, koja će zeleno-xutkasta biti, i nakon četiri dnevnoga stapanja ili šibanja najkrasnii, tamno modri čivit dati od prilike $^4/_{10}$ od stotine upotrěbljena listja.

Ako se nakon toga opet vrela voda na listje prilije, može se još toliko čivita dobiti; ali bo nije podpuno čist. Tko obadva naliva poměša, dobie jedan dio čivita lošie vèrste od stotine dělah listja. Bolje je, da se pèrvi naliv sam za se priugotovi, jer bo on daje najlěpši i najčistji čivit.

Cvio Bèrndušić.

Rasap Grada Solina.

Ter ovo je Solin!.. Od onoga poglavita grada koi biaše, sada ni selo, ni grad, ni varoš. Malo kuchah po kraj puta kraljevskoga, i nešto ih rastèrkanih iz podbèrdja i za brěgom, dokaxuju da je Solin, i spominju još gdégod veliçanstvo njegovo i hrabrenstvo njegovih vitezovih. Puste i razvaljene gradine; tvèrdi još ostanci njegovih zidah navèrxene gomile kamenja prebaçena i prekupljena, tko zna do koliko putah; stupi mramoriti, rake iz zemlje izverxene, nadstupja, nadpisi, slike, trupi, prazi, sudi, toçila i t. d., svědoçe podpuno svakomu prohodechemu putniku, da je město, gdè negda Solin grad stajaše. Doline pokrivene travam i cvětjem, i glavice, něke golotne i hridite, a něke dubovim i maslinam zaoděvene, štoje naokolo pusta města, kakono sirote opuštene okolo porazene i pokopane miljahne svoje matere. Ugodna i tiha rěka Solinska, koja ne daleko iztěçe zaměrito iz provale, kako ono iz ustih jednoga hridastoga kuta, za toliko věkovah tekla je iz pod grada lixuchi njegova prostrana i tvèrda podnoxja, neprestaje svojim tuxnim xamorom xaliti věkovito izgubljenje, i rek bi da govori: Oj vrěme neharno! a koja che igda stvar obstati na světu krěpka i cělovita, ako ti lěpi grade satèrven lexiš u zemlji?

Danas jedna mala cèrkvica, podloxna xupskoj cèrkvi od Vranjicah běli se iz medju dubovah s donje strane rěke, i ona prima svagdano bogoçastje od današnjih stanovnikah Solinskih. Nema ondě plemstva ni gospodstva; i gdě jednoç Cesari dèrxahu svoja visoka sědališta, i gdě vitezovi prikazivahu svoja hrabrena zadobitja, danas priprosti seljani stanuju. U Solinu něma ni duchanih, ni zanatçijah, ni tèrgovacah, ono malo stanovnikah zemlju rade i svojom radnjom iz vinograda i rala izbiju svoju hranu i gòste priatelja. Ima několiko mlinicah na rěki. Na pogled Solina, pol sata daleko, stoji na malom školjicu u moru Vranjisko selo, sloxeno od 80 kuchah texaçkih. Puk Solinski i Vranjiski jest doisto trag i pleme davnjenoga puka Solinskoga. Ako je Solin izgubio svoju davnjenu světlost, nije izgubio věkovitu svoju uspomenu, i s toga dolazi poçastjen i ne u rětko, s pohodjenjem izvèrsnih ljudih izvanjskih i gospode. Godine 1818 velikoçasni Frane I. Cesar Austrianski, presrěchne uspomene, pohodio je Solin zajedno sa svojom uzmnoxitom zaruçnicom.

Nazad 6. Godinah Presvětli kralj Sasonski bio je na Solinu, a neima mnogo vrěmena, da po za njim

priçasni sin baštinski Hercega od Modene, i napokon previsoki Frane Karlo Vladoherceg Austrianski, dostojali su se pohodit Solinska města. I ako je udes zabilěxio iskorěnutje i věkovito pomanjkanje grada Solina, on ga je oxivio u Splětu, tri sama popricha puta daleko, uzdèrxuchi ondě věkovite njegove spomenke.

Churkovich.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Vide Caroubojica.

Mladi Vide s vojske ide,
Majka mu se veseljaše
Da joj Vide s vojske ide.
„ Nevesel' se majko moja,
Jer sam ubil turska Cara
Turska Cara poglavara! “
Majka ga je zatvarala
Pod kamene kastelove,
Pod sedmere lokotove.
U to dojdu tri vezira
Pèrvi side ter beside:
„ Kaxi majko, mlada Vida
Mlada Vida sina tvoga,
Ako li ga kazat nečeš
Mi chemo ti dojke rezat
A kroza nje ruke metjat. “
„„ Lipa moja tri vezira
Al vam rezat, al nerezat,
Ja vam Vida kazat nechu
Jer ga nisam ni vidila
Poklem sam ga odpravila. ““
Drugi side ter beside:
„ Kaxi ljubi, mlada Vida
Mlada Vida draga tvoga
Ako li ga kazat nečeš
Mi chemo ti sinka 'zeti. “
„„ Lipa moja tri vezira
Al vam zimat, al nezimat
Ja vam Vida kazat nechu,
Jer ga nisam ni vidila
Poklem sam ga odpravila. ““
Treti side ter beside:
„ Kaxi sele, bratca tvoga
Ako li ga kazat nečeš
Zet chemo ti pèrsten s ruke. “
„„ Lipa moja tri vezira
Ne zimljite zlatan pèrsten
Kazat chu vam mlada Vida
Mlada Vida bratca moga.
Majka ga je sakrivala,
Pod kamene kastelove
Pod sedmere lokotove
Kamen' vrata, gvozden' ključi. ““
Majka ga je otvarala
Grozne suze prolivala.
Još govori mladi Vide:
„ Çek' te mene tri veziri
Dok napojim majku moju
Dok napojim rujna vina,
Ka 'e volila dojke rezat
Nego mene kazivati.
Çek' te mene tri veziri
Dok napojim ljubu moju
Ljubu moju rujna vina,
Ka j' volila sinka dati
Nego mene kazivati.
Çek' te mene tri veziri
Dok napojim moju selu
Moju selu gorka vrida
Ka je volila mene kazat
Nego s ruke pèrsten dati.
Ala kujo sestro moja
Da bi sablju razkovao
Tri pèrstena b' sakovao! “

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 28. II. GODINA

NA 14 LIPNJA 1 8 4 5.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

PUTOVANJE.

KRALJA SAKSONSKOGA.

PO DALMATINSKOJ DÈRXAVI.

Dalmacio zemljo ponosita!
Evo tebi *zvězde* iz Sěvera
Sjajna zvězda, moja ti je věra,
Çak k mejašim tvojim zrake hita.
Eto ti je hladom po vèrh gore,
Dědovino moja, ime krasno:
Svih věkovah sjala ti si jasno,
Kano iztok vatrom běle zore.
Saksonie *zvězda* otud sjaje,
Dalmacii našoj slědi pravo.
„ *Mila zemljo! da si opet zdravo* “
Lěpu pozdrav zvězda tebi daje.
Světla zvězda **Frideriko** Bane
Iz daleka jutros k nami sajde:
Netom měsec za bèrdašce zajde,
Sunce granu eto na sve strane.
Raste svukud naše gore cvětje,
Loza, *boxje pivo*, maslinica:
Bělo xito, zlatna narançica:
Jer je sladko kod nas pramalětje.
Kninu 1.) tvèrdi, uznosito ime,
Dresd-ski goste k tebi najpri dojde:
Kroz varoše tvoje kada projde
Slavu stixe: slava nam je svime.
Dèrniš 2.) grade, naša diko slavna,
Kakvu slavu stixe i ti danas:
Tvoja slava, ona jest i za nas.
Medju nama ostati che stavna.
Odkada je *Visovac* 3.) na vodi,
Višu slavu nije zadobio,
Nego kad je putnika gostio,
Gděno kralju staše u slobodi?
Višovaçku slavnu Mati ovu
Snixno kralju pozdravio biše:
Svaku milost po njoj zadobiše
Svikolici kad ju sèrdcem zovu.
Skradin běli 4.) i ti çestit osta,
Jer u tebi kralju stanovaše:

1.) Na 5. měseca Lipnja t. g. dojde najpri u Knin, izhodechi iz Like, Njihovo Veliçanstvo kralj Saksonski, gdě uzamši oběd u kuchi Gosp. *Vujatovicha*, bijaše proslědilo svoje putovanje prěko bojnoga polja Kosova.

2.) Isti dan s mrakom prěšavši Njihovo Veliçanstvo u Dèrniš dostojalo se je ostati na konaku kod Gosp. *Buratti' a* sudca, i jutrom slědechi dan, ode prěko Miljevacah.

3.) Danas, 6. istoga měseca, sajde Njihovo Veliçanstvo pohvaljeno na Ronski Slap, gdě ušavsi u brodicu dostojalo se je s velikom pomnjom obachi zaměrito vodopadanje (La Cascata di Slap,) od kud proslědivši na posve ugodnu i tihu vrěmenu stupi çestito devetoga doba jutrom k manastiru Visovcu na obtoku Kèrçkomu, gdě ušavši u cèrkvu, i uçinivši prěduboki poklon i molitvu vruchu, i pozatim teke opoçinuvši, sajde blagi kralj slušati S. Misu s najzaměritiim bogoljubstvom, koja dovèršivši bi mu prinešen doruçak. Za tim izajde Njihovo Veliçanstvo izviditi izokola što mu se çinjaše zaměritie i vrativši se sěde obědovati pèrvoga doba po podne, i çetvèrtoga ode viděti vodopad kod Skradinskih mlinicah.

4.) U kuchi Gosp. *Roxe* bi mu pripravljen konak istu veçer, gdě dojde po velikoj kiši.

Kadno stupi na tvoje mejaše
Ti podviknu „ *Boxe ! xivi gosta* “.
Benkovac 1) se i *Vrana* sad diçe,
Jer prohodi tuda **Frideriko**
Dalmacio naša stara diko;
Tvoje ime slavu višu stěçe.
Al ne manje i *Karin* 2) se slavi
Kad mu Putnik kroz dubrave stupi,
Gdě se věrni narod tada skupi,
Za pokazat sèrdca poklon pravi.
Obrovaçki vrědni kraišnici, 3)
Lěpu slavu i vi dostigoste,
Kad vam pride Previsoki Goste
Diçi te se danas svikolici.
Kuda godir Bane prohodjase
Naš mu narod harna sèrdca spravlja
„ *Boxe xivi Njega* “ svak pozdravlja;
Duge dneve daruj — nazivljaše.
Taku pozdrav i pèrvlje on çuše,
Kad pohodì našu Dalmaciju 4)
Svud barjaci pred njim se razviju,
Povětarce hladno dokle puše.
Obiçajno naši Dalmatinci
Krunu slave pletu, ljubav kaxu;
Nit nad sèrdca ljubav çinu draxu
(Kano naši stari) çine sinci.
Dèrxava je i od sebe slavna
Dalmacia naša zaměrita:
Eto xude od svud Bani svita
Dalmaciu vidět još odavna.
Da si zdravo dědovino moja,
Dalmacio svukud proglašena;
U teb' cvate ruxica rumena,
Sjajna *Zora* slavska cherca tvoja.

1) Dojde na Benkovac na 7 reçenoga měseca, odkle dobrostivi kralj pojde viděti Vranu, gdè ostavši pri obědu kod Gosp. *Borelli' a*, vrati se na Benkovac, odkud proslèdi svoj put u dobru zdravlju.

2) Radi kratkosti vrěmena nemogaše Njihovo Veliçanstvo obachi manastir Karinski gdě bijaše došlo isti dan. Sasvim tizim dragovoljno se je dostojalo uzeti napitje lemunade; i dignuvši slikovanje reçenog manastira, proslědi.

3) U Obrovcu uçini naš Previsoki gost poslědnji svoj konak u kratkomu pohodjenju Dalmatinskih několiko městah, odkle sutra dan na 8 reçenoga Lipnja na osvět nedělje proslědi prěko Velebicha svoj put.

4) Godine 1838 biaše se dostojalo Njihovo veliçansto pèrvi put pohodit našu Dèrxavu, i u toj okolovini lěpu uspomenu svoga blagodarstva izvolilo ostaviti. Boxe poxivi ovoga neumornoga putnika Dresd-skoga, i nadodaj mu duga lěta, skupa s Njegovim Pratiocim, koji našu Dalmaciu uznose po svud, i njezinu **Zoru** proglasuju s poštenjem.

XIVOTOPISIE.

Nadhvala plemenitoj spomeni

D. Jurja Guozdenice ili Fericha Dubrovçanina.

Upisana od Gosp.

Antuna Kaznaçicha.

(Produxenje i konac.)

Naš Juraj bì od onezieh ljudih, koji veoma veche zasluxiše negli cěne u svomu věku zadobiše. Niti s'toga moxeš rěti, da svi umni dobrouçeni ljudi njihovo mu poštovanje prikratiše Nu u svakomu městu nahodi se skup zlobnikah bez podobnosti, koji s zapletam, tudju çast tlaçechi, nastojaju se uzpeti na město od koga ih njihova nevrědnost odbija. Ovi skup nemogaše u njemu, oštru u dělih nadchudniku a oštriemu u pismih razsudniku bez strašit se paziti pripręku njihovu nedostojnomu uhvanju. Zavidnik nije zno u dělovanju prikarati mu drugo ništa, osvem naravnu něku osornost, koja je dvorno njegovu dobru chud priuzimala. Nu kad Ferich promisli se u svojoj knjigospremici dnevom i nochim pritvoren, duboko zanesen u ljuboslovju i mudroznanju, bez opchenja s světom priçinjeniem, koj neuljudnost razçinja, necheš se tuxiti na naçine dvorne, koji izvèrnost duha ne štetiše.

Ne bì lakomosti u njemu, 1) nu pomnja svoje uçuvati i štediti u bitchu prem malahnu kog biaše prikupio. Domišljato razborstvo, kìm bì nadaren, uçilo ga je ne biti drugomu podloxan ni visěti o tudjoj pomochi i blagodarnosti, koja vechi dio stěçe se ili sramotno ili potišteno. On je sama sebe pozno veoma dobro za xelěti svoju slobodnost i mirnochu. Za çastima světa niti je hlepio niti za dotech ih milost je tudju prosio.

Nu njegov xivot neoskvèrnuti, nu njiegova mudrost preduboka zamuknuše tako zlobnost i zavidost, da çastna pozvanja njega ne minuše i

1) Od potvornosti kojom Fericha neopazno zagèrnuše, da bi lakom çověk, lasno ga je oplàkati. Namèrih se ja isti, kad ga xaljaše jedan priatelj, jer biaše dvie hiljade pènezih dubrovaçkieh izgubio s jednim xidom, koj cěch duga běše pobėgo. „ Ne xali me reçe mu Juraj, jer kad razbrojim dokitak několiko godinah, kog mi je platio, němam çesa veche traxit od njega. “ Ovako lakomac ne misli nit govori. Ah! moi pisaoci xivotah ljudih glasovitieh, ne grizite nemilo pèrsi, koje su vas zadojile! —

moxe se rěti veche světlosti od njega primiše.

I za u malo sve rěti, do tri vlasti, kojeh zapověđi u mąlo godinah bì ovo město podloxeno spoznaše našega Fericha dostojnosti i u znanju i u chudorednosti.

Bì s toga, da Drubovaçko skupovladanje pouzdano pridà njegovu duhovnomu upravljenju manastir S. Klare, obadran na posvetjenje plemskieh děvicah ovoga grada; u kojemu posluxenju do svèrhe odgovori dobri sveštenik prem uredno i sveto çastnome pozvanju.

Bì s toga, da kad god. 1773 Druxba Jezusova bì od cèrkovnoga poglavara razdrěšena, po odredam gori reçene vlasti pozvan na visoko město nauçitelja uljudnieh knjigah i krasnoslovja.

Godine paka 1808 bi prestavjen presědnik věcba kanoniçkoga u ovemu městu, a nakon toga g. 1815 od reçenoga věcha jednodušno proglašen svoj naměsnik u cèrkve vladanju po smèrti prisvětloga Arkibiskupa Nikole Bani.

Oviem çastima i vladanju Ferich prido se je usilovan, mogu rěti, od dèrxanstva duševnosti koje mu napominjavaše, da koristan bude ne manje cèrkvi, negli biaše knjixestvu.

Tako bì do istine jer starac poštovani nije se štedio za bolje svoje duxnosti izpuniti, odrechi se na něki naçin od svoga miloxivjenja i dobra naměrenja za pridat se zabavam trudna bitcha koje biaše zagèrlio za pomoch kèrstjanskoga stada i za cèrkovnu slavu.

Sharan na svèrhu od trudah i lětah u osamdeset pèrvomu godištu svoga xivota na 13 Oxujka god. 1820 priminù u gospodinu, s naçinima razborna ugodjenja, koja pristoje mudromu kèrstjaninu a izglednomu svešteniku.

Bog dopustio! da i u napréd mladost dubrovaçke cèrkve bude se jednakiem izgledima diçiti!

JEZIKOSLOVJE.

Uvedjenje S. Štievnice (Liturgia) Slovinske.

(Produxenje.)

Rekli smo da ime *Inakus* niçe iz Fridjanskoga *jaki*, *janko*, ol *junak*. *Erkul* nije neg *Herlis*, ol *Herli* Trako Fridjah, i zlamenuje çověka *çvèrsta*, *jáka*, *vèrla*. Iz ovoga *herli*, ol *vèrli* ilirskoga, starevština izvadila jest *Herkles*, i *Herkules*. Iz iste rěçi *Herlis* klinulo je ime *Herulah*, kao iz druge *vro*, *vèrli*, ol *verli* izašlo jest ime *Verulah;* ljudih *jakih*, *bojnih*, i o. *Arimei* biahu li potekli iz Sirie ali ne? u to ja neulazim; samo govorim: da puk *Enaci* od Sirie, biahu dèrxani i zvani od svieh *Sciti*, koji svedjer prebivahu po visokih i škrapljivih planinah, kako svědoçi isto S. Pismo. Porad çesa ona města Xudie biahu prozvali *Aam*. Njihovo gnjězdo biaše utvèrdjeno navlastito *Cariat-Arbe*, *od* kuda biaše ih izagna Jozue (c. 11. et 13.) Starinci *Arimos* dèrxahu za město luxno i praskano od gromovah, po svědoçanstvu Strabona: quod locus sylvosus est, et fulminibus tangitur. (libr. 13.) *Cariat-Jacim* Jozue zove grad svake vèrste stabalah. Odovlen Sciti biahu prozvani *Arimi* ol *Arimei*.

Arimos i *Arimei* istěçu iz jezika Trako-Fridjah; jerbo kako Jozue *Cariat-Jacim* biaše prozvao *Grad gèrmljav*, onako Ilirci zovu *Grad, Harm*, i kako starinci rekoše *Arimos Grad gèrmljiv*, ol *luxan* i *praskan od gromovah*, onako Ilirci zovu *harma* ol *garma*, *harmit* ol *garmit*, i *grom*.

Strabon po svědoçanstvu Omera, dèrxi *Aramee* i *Arabe* jedan narod od istoga plemena, govorechi on od *Arabah*, veli: da od mnozih jesu bili zvani *Troglodytes*, to jest pribivaoci *pustinje*, *pechinah*, *škrapah*, i *jamah*: quia terram habebant, id est antra, multi Troglodytas, quasi antricolas, quos suscipientes posteri vulgo per nominis etymologiam apertius Troglodytas dixere (libr. 1.). Kako daklem ime ilirsko *Orap*, ol *Arap* jest mnogo starovito, onako nemore se cěniti, da ime *rapa* ol *rupa* izvire iz latinskoga *rupes*, dali da latini to uzeše iz našega. Po Dalmacii zovu se tolika sela *rupe*. Dubrovçani paka *rupe* zovu jedan kut svoga grada gdě pod zemljom izdubli biahu hranište za vrěme rata, i glada.

Ime paka *Scitah* niçe iz jezika Fridjanskoga: *Skitne*, *skitan*, *skitavac*, *sskitac*, *skitat se* zlamenuje, ne imati stavna města, vech prolaziti od jednoga do drugoga. Stanovito jest, da *Sciti* prolazahu s svojima stadovim i ostalim blagom od jednoga na drugo město, gdě bi mogli nachi bolju i mirniu pašu. Erodot (libr. 7.) i Plinio (libr. 6. c. 17.) govore, da Persianci imenovahu *Scite*, *suci*, što u Persianskomu zlamenuje *skitavce*. Gèrci paka ove puke Scitianske prozvahu *Nomadi* i *Amaxobi*, što zlamenuje *skitavce*.

Mnogi biahu kralji Scitianski, kako svědoçe Erodot, Diodor, Strabon i Mela, koji nosahu ime Fridjansko, ol Trako-Ilirsko. Takovo n. p. biaše ime kralja *Targitaus'a* i trih njegovih sinovah *Lespoxain'a*, *Arpoxain'a*, i *Koluxain'a*. Ova imena odgovaraju slavjanskim *Tarçitav*, iz *tèrçati*, *a Lespoxain* iz *lěposti*, a *Arpoxain* iz *arpe*, ol *harpati*, to jest na stog mechati bogatstvo, iliti bogat, napokon *Koluxain* iz *kolo*, ol *kolnik*, ol tancavac kola.

Krasno pleme *Ditanah*, što Gèrci sniahu, veli mudri O. Pezron (Antiquitè de la nation e de la langue des Celtes) da su oni izašli s *Gomera* sina Jafetova.

Jedna velika çeta *Sacah* ol *Scitah* dvě hiljade godinah prie uputchenja Izusova, iz Armenie veche sašla biaše u Aziu istoçnu i osvojila Fridju i sve dèrxave do Ponta. Strabon potvèrdjuje takovu istinu (Sacae usque ad Capadoces progressi sunt, eos maxime, qui sunt ad mare Euxinum. libr. 11.) Glavar one strašne çete bijaše něki *Acmun*, koi ugradivši grad od *Acmonie* u Fridji vechoj, pogine u lovu èrvljuchi se s zvěrim. Pràvi Sanconiatun (apud Euseb. Praeparat. Evang. l. 1. c. 10.) da ovi *Acmon* od Fridjah postavljen biaše u broj *bogovah*, ostavljajuch na svoje město u kraljestvu Fridjanskomu jednoga svoga sina po imenu *Uran*. Oxenivši se ovaj s svojom sestrom prozvanom od Gèrkah. *Titaca*, od koje xenidbe potekoše *Titani*. *Uran* zadobi Traciu, Gèrçku i otok od Kandie, podajuch vladanje od svieh svomu bratu, koi imadiaše deset sinovah zvanih *Cureti*. Pruxio je paka svoju vlast do kraja Europe, i istoka. *Saturan* sin *Urana* stupio bijaše na otçino kraljevanje, i pèrvi biaše, koi si je postavio ime *kralja*, i naresio se s kraljskim obiljěxjim. (Tertul de corona c. 7 et Lactant. libr. 1. Divin. Justit, et Tertul de Pallio libr. 4.) *Jove* stupajuchi na město svoga otca *Saturna* uzdigao biaše na priveliku visinu slavu svojih starjih, buduchi pruxio svoje kraljestvo od Eufrata tja do sve Spanie.

Merkur paka, sin *Jova* s svojim stricem *Dite*, ol *Pluton* napuçio bijaše dèrxave istoçne Titanah. Cesarstvo ovih *Titanah* uzdèrxalo se jest za 300. godinah, to jest: doklen Izraelichani rupiše u Egipat, kako mudri gori reçeni, O. Pezron pisaše.

Svi gori imenovani kralji i bani nosahu ime klinuto iz korěna ilirskoga. I poçamši od *Acmuna* sliçno jest, da on spoçetka biaše zvan *Jakaran*, ol *Jakmanie*, što zlamenuje *çověka jaka*. Ovi *Acmun* bijo jest sin *Manka*. Akmun dakle imadiaše isto ime svoga otca, dali s nadometkom *jaki*, što zlamenuje njegovo vitextvo buduchi zadobio svu Aziu manju. Terecid iz medju ostalih kaxe, da *Akmun* imadiaše sobom jednoga brata po imenu *Docas*. *Docas* jest ime ol Fridjansko ol Ilirsko *dohodnik*, to jest *istom došao*. Kako daklen *Akmunu* Stěpan i Alexandar Polistore naklaniaju utemeljenje grada *Akmonie*, onako more se slobodno nakloniti *Docasu* sagradjenje grada *Docimia* ol *Docimea* u Fridji.

Urano biaše sin *Akmuna*. Fridjanski *urano* ol *uranik* zlamenuje *rano ustat se* pèrvo sunca. Gèrcim ovo ime biaše tako omililo da prozvahu nebo s njihovim *uranos*. Odovle slědi, da çeta Trako-Gèrkah prozvala biaše *Nebo*, jerbo rano ustajuchi se još vidi se vedro nebo našarano s zvězdami. Takovo je zlameuje rěçi *uraniti*. Evo razloga, porad kojega *Urania* Boginja od zvězdoměranja (astrologia) imadiaše takovo ime od istoga korěna, jerbo po nochi razgledaše i razmišljaše zvězde raztèrkane po Tvèrdomu.

Uran, kaxu stari Latini, da biaše zvan *Coelus* od njegova sina Saturna, po svedoxbi Ciceruna (De nat. Deor. l. 3.) Ovo ime Coelus jest Fridjansko, jerbo *Saturan* tada biaše kralj sve Fridje i Scitie. I za isto ovo ime *Coelus* nalazi se u glasu ilirskomu *çelo*, što zlamenuje *poçetak* ol *dospětak* kojegod stvari. *Çelo* zlamenuje poçetak gornji svega těla çověçanskoga. Uxe ol konop zove se *Çelo*. *Gornje çelo*, *donje çelo*, pèrvi i zadnji *poçetak*. Çoelus paka kod Latinah zlamenovaše *štaresinstvo* ol *poçetak* kojemu se klanjahu svi ostali bogovi. Ovo biaše, što hotiaše zlamenovati Saturan postavljajuchi svomu otcu ime çelo. Još kod naših Dalmatinah obiçajno uzdèrxi se rechi: *povědaj do çela, poznaj od çela do çela*, *a principio usque ad finem*.

Uran bio je vladaoc *Titanah*. Esidio kaxe: (illos vero pater Titanas cognomento vocabat, fililios objurgans, magnus coelus, quos genuit ipse. Theogon. v. 207) da Uran zvaše ove svoje podloxnike *Titane* za njihovo *poruganje* jerbo biahu mu se odoholili. I ovo ime *Titani* iztěçe iz Fridjanskoga. *Děte* naški zove se *mladich*, ol *sinçicih*, ol za poruganje *dětetina*, *sinçichina*. Od

naših primoracah i danas jedan momçich zove se *ditman*. U ustih paka Gèrkah, proměnjem *d* u *t* *Titani* zlamenuje *zloçesta sina*, *zloçesta mladicha*. I zaisto *Titani* bili jesu, kako pravi Oratio (magnum illa terrorem intulerat Jovi — Fidens juventus horrida brachiis. Od 4. l. 3.) tolike *dětetine*, brez ikakove dobrote, gèrdni u kipu, i jaki u xivotu više od svih ostalih ljudih. Ovo su oni puci, koji kako nam kaxe S. Pismo (Tertul Apologet. c. 10.) prognali biahu iz svoih kraljskih sědalištah kralje tolikih narodah, i uçiniše se gospodarim od světa.

Saturan sin *Urana*, bio jest mladji od svih njegovih sinovah, od kojih zvan biaše *Sadorn*. Od Gèrkah bio je zvan *Cronos*. Ova imena jesu ilirska. Rěç *satèrti*, *satrenik*, *satarnik*, *sataritelj*, *destructor*, rekli bi Latini, podala je ime Saturnu. Da Saturan takove chudi bijaše njegova dělovanja i preoštri sèrp, s kojim ga xivopišu, bistro prikaxuju. *Sadorn* izvire izreçi sadirati (expoliare). Gèrçki *Cronos* nikne iz *krenut*, *krenuti*, *krechem*. *Cronos*, ol *Saturan* kod Trako-Gèrkah, zlamenovaše *vrime* ol *vrieme*, koje sve sadira, sve tare, sve skonçava, sve sěçe, sve kosi, sve xenje.

Neizbrojenih još imade od plemena Titmanah imenah, koja izviru iz korěna ilirskoga. Dali ako bih hotio od svih govoriti, na dugo bi se pruxilo moje govorenje, i zato odluçio sam od samih dvaju štogodi rechi, to jest od *Prometea* i od *Deukaliona*. Gèrci daklen vade ime *Prometea*, kojega starinci zvahu otcem *Scitah* iz *Promethias*. Ovi *promethias* kod Trako Ilirikah zlamenuje *providjenje*, *prěmislich*, ol *prěmislio*. Çehi još uzdèrxe ovo ime, od kojega dobio biaše ime Grad *Primislia* u Rusii. *Prometeo* dèrxat biaše kao najpèrvi, i najpametnii medju ljudim, jerbo nebiaše jednoga koi bi prividio i upravio stvari najmuçnie bolje od njega. Ništamanje *Promethias* Gèrçki, i ime *Prometheus* nikne iz ilirske rěçi *prometat* ol *prometat*, to jest nepristajat vèrtit se okolo svojih posalah i zabavah.

Deukalion biaše sin *Prometea*. Gèrci dèrxe ga kao utemeljitelja njihova naroda. Ovo ime *Deukalion* poradja se iz Trako-Fridjanskoga *duga*, *duuga* ol *deuca* proměnjen pèrvi *u* u *e* i uzet *i* od Gèrkah, zlamenuje: *luk nebeski* (iris.) Ovakovo ime, svědoçi Plutark (de solert. animal.) nosaše Noè porad *luka nebeskoga* (... columbam ex arca emissam Deucalioni.) Bivahu tri unuka Deukaliona koji nosahu ime trih pomastih *luka* oliti *pasa* nebeskoga. Pèrvomu ime biaše *Xuti*, drugomu *Zeleni*, a trechemu *Dorat* iliti *Cèrljenko*. *Xuti* zlamenuje pomast zlata; zeleni zlamenuje pomast livade; a *dorot* iliti cèrljenko zlamenuje pomast *vinovu*. Sve ove tri pomasti podavahu razliçito ime trima unucim Deukaliona. Koi bi hotio na dulje i viděti i poznati sve ove stvari, nek proštie koliko ostavio nam je mudri O. Frano Apendin (in opusculo: de praestantia et vetustate linguae illiriçe;) paka samnom ujedno zavèršiti hoche, da svedni po naših ulicah xivio jest naš slavjanski jezik i njegovo pismo, premda pod Rimljanim biaše potamnuo. Ovu istinu izpověda ju mnogi naši davni pisaoci po svědoçanstvu navlastito Antuna Kadçicha, koi kaxe, da ištom sinuše zlatna sjajnos věre Isukèrstove na svět, po Dalmacii biaše pripověđan prisladki zakon od milosti, sad od S. Tita k nami poslana od Apostola S. Pavla, od S. Dujma naslědnika S. Petra i od njega poslana poklisarom věre svete k Solinu, stolnomu gradu tada sve Dalmacie; i napokon od S. Anselma naslědnika S. Lazara u Nin dovedena od Ninkinje vlastelice S. Marcele, od kojih cèrkovah potekoše malo po malo Biskupi po svima gradovima naše Dalmacie, i svuda u srěd progonstva nemilih i nevěrnih Rimljanah pripověđaše se věra sveta i molbe uzdizahu se Bogu svemoguchemu u našemu i pismu i jeziku Dalmatinskomu. Odovle slědi da i S. Jeronim znao je naš jezik i naše davno pismo Dalmatinsko. Da kod nas ovo davno pismo Dalmatinsko xivljaše još prie dohoda zadnjih narodah slavajnskih u naše dèrxave, more se poznati i od došastja k nami S. Cirila i Metodia koi kèrstili biahu i po Dalmacii sve nekèrštene Slovine, i ostaviše ih u njihovom jeziku i pismu, što neuçiniše u Moravskoj ni u Çeskoj, gdě nebivaše još uredno pismo, kakosmo viděli na broju 7 ove Dalmatinske Zore g. p. Glagoliçko daklen pismo jest davnie od onoga, kojega sastavio bijaše u Moravii sveti Cirilo s svojm bratom Metodiom, kako chemo bolje prikazati u naprědovanju ovoga sastavka.

(*Slědit che.*)

O. K. Boxich.

MNENJA.

Šime Starçevicha Xupnika u Karlobagu

Svèrhu Skorupa

ZORE DALMATINSKE.

Godine 1844. 1.)

U oni hip, u koj je Zora Dalmatinska zabělila, poçeo se je někim samo naçinom pokaxivati i govor o našem Reçeslovju kao jedna stvar, koja se kakonoti u prozorju plivajucha na moru sve to jaçe vidu podlaga, i sve to bolje onomu pokaxuje, koj se blixe k takovoj stvari priblixava. Od svega, što se u plivanju ovoga govora od dana do dana više pokaxuje, usudio sam se poskorupiti, i svèrhu svakoga takovoga skorupa štijuchemu světu jugoslavjanskomu na blagovoljno protresanje ne za drugo nego jedino za korist, i vechi naprědak Ilirskoga jezika, knjixestva, i naroda moja mnenja podloxiti. Dakle nikomu za uvrědu.

Skorup I.

Zore Dalmatinske Br. 1. Strana 1.-2.

1) *Mislim, da ne imamo nikakove potrěbe cèrkovni jezik s našim měšati.*

Moja Mnenja.

I. Cèrkovni jezik jest, i zove se oni, u kojem sluxbu Boxiu çine ne samo Senjski i Dalmatinski Glagoljaši nego takodjer i svi ostali iztoçne cèrkve obiçaj slědechi Slavjani i Slovaki, to jest, s desne strane Dunaja Ilirci, a s lěve Rusi, i Poljaci.

Ovi jezik, ako prem s njime nijedne dèrxave stanovnici ne govore, ništa nemanje jest u ustih svakoga Ilirca i Slovenca, iliti Slovaka, jerbo je korěn sviuh govorah, iliti jezikah Slavjanskih, i Slovinskih. Mi ga svi na pèrvi glas poznajemo, něki više, něki manje, i mi ga svi od strane razuměmo, prem da ga negovorimo: Korušci, Kranjci, Štajerci, Hèrvati, Dalmatinci, Arbanasi, Bosanci, Servianci, Bulgarci, Slavonci, Rusi, Pemci 1) i Poljaci svi više nego polovicu svoga govora imaju iz cèrkovnoga jezika; nijedan od onih sviuh narodah i pukovah ne moxe ni deset rěçih uzeti, ako ne uzme barem dvě rěçi iz jezika cèrkovnoga 2); mi brez jezika cèrkovnoga naški ne moxemo govoriti; dakle nami je potrěbno, i mi smo usilovani u naš jezik měšati jezik cèrkovni. I zato isto, jerbo je ovi jezik tako star, i plodan, jerbo je nami neodpustivo potrěban, i jerbo samo u njemu, a ne u našem xivuchem jeziku sluxbu Boxiu çiniti moxemo, nami jest, i nami mora biti jezik cèrkovni: Jezik sveti.

Ali ipak ja mislim, da je pravo reçeno: „Mi ne imamo potrěbe, paçe mi ne směmo govoriti, ni pisati polak jezika cèrkovnoga,“ jerbo imamo naš današnji vlastiti govor, koj se bivstveno razluçuje od jezika cèrkovnoga, i ova ista razliçnost zahtěva, paçe moxno zapověda, da mi naše rěçi, koje isto zlamenuju, što i u cèrkovnom jeziku, onako ne obrazujemo, kako se u cèrkovnom jeziku obrazuju, i da samo onda polak obrazovanja naših rěçih uzmemo rěçi jezika cèrkovnoga, kada ne imamo, i ne moxemo imati naših vlastitih rěçih, koje su, da tako reknem, na sadanju, i po novom kroju skrojene.

Ovo se ima osobito onim jugoslavjanskim knjixevnicim priglaviti, koji obiçajno u deset rěçih Ilirskoga pisma uzimlju po pet rěçih od xivuchega jezika narodnoga, po dvě cèrkovne, i po tri Rusinske tako, da se nezna, jeli se igdi nahodi, ili jeli se je ikada na zemlji nahodio narod, koj je ovako govorio, ali pisao.

2) *Mene neche niko mochi privoliti, da se ovdě pismo dodaje, ako nije naçinjeno po pravilu narodnoga jezika.*

II. Ako çvèrsto, i brez najmanjega oprěçenja, i protivljenja u chudorednom světu stoji, da svaki jezik imade svoja vlastita pravila rěçoslovna, tako izvan dvojbenosti mora takodjer stati, da i naš jezik Ilirski ima svoja vlastita pravila rěçoslovna, sve ako takova i něsu sva u knjige upisana. Meni je znano, da naš jezik

---

1) Potrěba je znati, da ovaj sastavak došao nam je pisan u osobitu pravopisu, koga mi uzdèrxati ne moxemo niti bi isti gosp. pisatelj od nas mogao to iskati; buduchi da bi se u tome izpunila poxuda svakoga pisatelja, bilo bi u Zori veche pravopisah, nego li jezikah u Kuli Babilonskoj. Ali da bi naši çitatelji razloge razsudjivati mogli, na koje on svoj pravopis naslanja, kako chemo u naprěda vidjeti, evo razliçnosti medju njegovim i našim pravopisom: ç - cs; š - sh; è - i.

1) Pemci u svome jeziku vlastitome i kod sviuh slavianah zovu se Çehi (Çesi).

2) Moralo bi se prie dokazati da je jezik cérkovni onaj korěn iz koga su svi šadašnji slavjanski jezici ponikli. Dok se to ne dokaxe, što se dosad dokazati nije moglo, ne moxemo posve pristupiti mnenju gos. pisatelja.

imade više pravilah, ali koje je to pravilo, polak koga ima biti uçinjeno svako pismo, za da bude podobno, paçe vrědno i dostojno, da se u Zoru Dalmatinsku uzme, ja ne mogu pogoditi, ako mi se ne kaxe. Medju tim ja mislim i sudim, da Zora prima samo takova pisma, koja su naški naçinjena i tako dèrxim, da pravilo svèrhu svih pravilah narodnoga jezika jest: Pravo naški, iliti Ilirski pisati. Dakle što naški, to jest, çisto i podpuno Ilirski nije pisano, ono ne ima u Zori města imati, kako bi n. p. bile rěçi. *Ponjatie*, *supruga*, 1) *nagraxdenie*, *vozduh*, *kazna*, *torxestvo*, *voztoçni*, *zovomi*, *vidimi*, *oteçestvo*, *çelověçeski*, i trista spodobnih, kako da se naški pravo ne veli: *zamišljaj*, *xena*, *nadarenje*, *větarce větrich*, *pedepsa pokaranje* 2), *svetaçnost*, *iztoçni*, *zvani*, *vidivi*, *otçinstvo otaçbina*, *çověçanski*.

3. Nije svakomu dato pisati, kako dragi Bog zapověda.

III. 3) Ova beseda ima dva razluçena reçenja, ona ima dva razumka. Pèrvo reçenje: *Nije svakomu dato pisati*, jest okonçano, kratko, i bistro, i razumivo: Ima ljudih od porodjenja slěpih, gluhih, němih, i kljastih; koji se ne mogu nikako nauçiti pisati, dakle svakomu nije dano pisati, i ovo stoi. Ali kako stoi, kada se veli: *Nije svakomu dato pisati*, *kako dragi Bog zapověda*? Kojgod znade, i moxe pisati, on ovo znanje, i ovu moguchnost ne ima od sebe, nego od Boga: jere piše sveti Paval, i pita svakoga: *Što imaš*, *što něsi primio*? *ako si pak primio*, *što se diçiš*, *kako da něsi primio* (1. kor. 4. 7.) kojgod dakle piše, onomu je od Boga dato pisati, jer da mu ne bude dano, on nebi bio mogao pisati. Ako li je ljudim od Boga dano, jeli takodjer i zapovidjeno pisati? Jest nedvojbeno: Govori-bo Gospodin isti Mojsesu: *Piši tebi rěçi ove* (Knj. Izh. 34. 27:) i zapověda kralju Davidu govorechi: *Nek se pišu ova u poradjaju drugom*: *i puk*, *koj che se stvoriti*, *hvaliti che Gospodina.* (Epis. 101. 19) Kako dakle Bog dragi zapověda pisati, i za koga? Bog zapověda pisati vazda dobro, jere govori: *Uklanjaj se od zla*, *i çini dobro* (Pis. 36. 27) i on hoche, da svaki, koj piše, piše za samu slavu njegovu. Ako bo je Gospodin uçinio *svakolika radi sebe istoga*, *još i nepoboxnoga za dan hudi* (Prir. 16. 4), tako zaisto i moguchnost pisanja imala je biti za ovu svèrhu uçinjena.

Druga svèrha onoga, koi piše, mora biti za njegovo vlastito dobro duše i těla; jere govori bistro Bog xivi: *Piši tebi rěçi ove. Skèrbno nastoj tebe istoga* (2, Tim. 2. 15.)

Ravno tako, koj piše, mora pisati samo za korist svoga blixnjega, jere stoji pisano: *zapovidio je svakomu od blixnjega svoga* (Cèrk. 17. 12.)

I tako ja mislim, i sudim, da svakomu, komu je dano pisati, jest dato pisati onako, kako dragi Bog zapověda. Da pak svaki onako ne piše, kako Bog zapověda, ovo ne dohodi od Boga, nego izlazi uprav iz slobodne volje çověka, pred koga je Bog *postavio vodu*, *i oganj*, *da pruxi ruku svoju na što hoche.* (Cèrkv. 15. 17.) sebi istom za srěchn, ili za nesrěchu.

(Slědit che.)

1.) Ova rěç, ako je komu dělu našega puka i nepoznata, i uzmimo da je iz drugug koga narěçja slavjanskoga uzeta, nami jo od potrěbe, jer znaçi xenu udatu „ mulierem “ za koju mi drugog imenan ne imamo. U Sèrbii, Bosni, Slavonii i kod mnogo Dalmatinah çuje se u svakdanjnem govoru.

2.) Kazna pedepsa, pokaranje. Ako kazna nije rěç naška, nije ni pedepsa, koja je çisto gèrçka. Pokaranje jest naška ali ne odgovara ni kazni ni pedepsi.

3.) Mi skidamo kapu pred uçenosti bogoslovnoj gosp: pisatelja, i zato mislimo da on samo nije htio razuměti one rěçi, jer se je bojao, da nije s njima Boxie ime samo izprazno reçeno.

Opazke Ured:

NARODNE PĚSME.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Majkin Svět.

„ Umri majko xěljan dievojakah! “
A ja sinko tankih ušcipakah!
„ Umri majko xeljan moje Mare! “
Neumiri xeljan xeljan divojakah
Ja chu tebi Maru domamiti:
Ti sagradi jedan vèrtal roxic',
Sve che mlade po roxice dochi
I med njima ta preliepa Mare! —
On sagradi jedan vèrtal roxic',
Sve su mlade po roxice došle;
Samo nije ta preliepa Mare.
„ Umri majko xeljan dievojakah ! “
Ti sagradi cèrkvu i oltare!

Sve che mladi k cèrkvi dohajati,
I med njima ta prelipa Mare.
On sagradi cèrkvu i oltare
Sve su mlade cèrkvi dohajale
Ali nije ta prelipa Mare!
„ Umri majko xeljan divojakah! “
Ti sagradi bunar vode ladne;
Sve che mlade po vodicu dochi,
I med njima ta prelipa Mare.
Sve su mlade po vodicu došle,
Samo nije ta preliepa Mare.
„ Umri majko xeljan divojakah! “
Obuci se kako da si mèrtav,
Pak se lexi posrid kuche svoje,
Ja chu tebe roxicam kititi,
Sve che mlade tebe doch viditi,
I med njima ta prelipa Mare!
Sve su mlade k njemu dohajale,
I med njima ta prelipa Mare.
Kada ga je Mare razgledala
Drugam svojim tiho govorila:
„ Mili Boxe çudnoga mèrtvaca!
Oçi su mu kako na gledanje,
Usta su mu kako na smijanje,
Ruke su mu kako na vatanje,
Noge su mu kako na skakanje.
Kad je mladi rèçi razumio
On se skoçi za mladom dievojkom.
Pa ju vatja za biele ruke;
Pa ju pelje u biele dvore;
Tu su oba pribivala mlada.

Dievojçice udovice i junaci.

Lipo robje Turci vatiše,
Lipo robje tri divojke mlade,
Tri divojke i tri udovice,
I još š njima tri junaka mlada.
Još se Turci medju se divane:
Što che robju za podelo dati?
Divojçicam svilu prebirati,
Udovicam tanko platno,
A Junakom celinu kopati. “
Još se Turci medju se divane:
Što che robju za pojesti dati?
Divojçicam tanke pogaçice,
Udovicam tople povetice,
A Junakom oštre zobenice! “
Još se Turci medju se divane:
Što che robju za popiti dati?
Divojçicam rumenoga vinca,
Udovicam hladjane vodice,
A junakom mutnoga bunara!
Još se Turci medju se divane:
Što che rubju za polechi dati?
Divojçice u zelenu svilu,
Udovice na meke dušeke,
A junake na glogovo tèrnje!

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 29. II. GODINA

NA 21 SERPNJA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedéljak. Godišnja mu je céna **4 f.** u Zadru, a po ostalih méstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za célu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nésu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaménu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĖSNIÇTVO.

PĖSAN.

ANE VIDOVICHEVE.

Nevěrnost pravedno pediepsana.

Joso i Nakla.

Joso.

Jesi li vech, Nakle moja
Tvoje umila bėlo lice?
Rekla mi je majka tvoja
Da si u dugo to danas.

Nakla.

Što ti je rekla ni je slagala,
Na bunaru eto tri puta
Bila jesam, Bogu hvala!
Pokli srechno to men' bi.
Vidiš oçi bistre moje,
Vidiš suze na njim nema,
Ali više nésu tvoje,
Za te plakat nechu vech.
Jutros jesam ja sėdila
U mom vėrtlu pod narançom,
Ovako sam govorila
Kad je sunce izhodilo:
Sunce od svėta drago uhvanje,
Xestoka je ljubav moja,
I pri' neg dodje na manje
Ti cheš sunce potamnět!
„A tvoj dragi drugu dvori,
(Na to mi se glas oglasi)
Od ljubavi druga gori
Za nevėrnog istog tvog.“
To izreçe junak, paka
Prėko polja ravna uteçe,
A ja u plaçu kô nejaka
Dėvojçica racvilim se,
Jopet mislim, jadna Nakle
Za koga cheš poginuti!
On na haje za te dakle
Zašto njega ljubiš ti?
Na taj ças mi çudna dodje
Krėpost baš iz nebesa,
Ma ljubav na manje podje
Al ne mogu suze otėrt.
Što chu jadna uçiniti!,
Sama sobom mislim tadar,
Hoche li me iztakmiti
Vodu suze iz oçijuh!
Ka bunaru gdė ja bila
Nėsam, hochu danas pochi...
Pėrvi i drugi put se umila
A suzice cure još!
Koga u pomoch hochu zvati?,
Ti me izliçi, mili Boxe!...
Kad u tomu tko nastati
Preda mnom çini Bog!
Vėru vidim kod prozora,
Ti sviralu iz njedra vadiš,
Njozi staneš baš prėd dvora,
Ona pėva, a udaraš ti.
Suze moje, hvala Bogu!
Sve su u vodu jur dospėle,
Veche plakati ja ne mogu
I da hochu za neharnim.

Joso.

Nakle, sėrce moje drago
I radosti sladka moja
Ti si sama i moje blago
Nu se umiri, ah! slušaj me!..

Nakla.

Nechu slušat rėçi tvoje
Jer pogibne od više su,
Kako i nechu sėrce moje
Više u licu traxit tvom.
Tebe che razgovarati
Ona lėpa dėvojçica,
Mene moja daje mati
Za vėrnijeg neg si ti.

POZDRAV.

Zori i Bratji Dalmatinskoj

od

ILIE OKRUGICHA.

Moja Ptica.

Pusti pticu neka leti
Pozdrav ona che doněti.

Ti ptiçico mila moja,
Kâ si meni radost bila,
Obuzima xalost koja
Tebe ter si uchutila?

Hranio sam teb, na vrěme,
Davo sam ti çistu vodu,
Ono što rad jedeš sěme,
Nėsam davo ka ti škodu.

Buduch znadem da nikada
Ne zaostah u duxnosti,
Negledam te zato rada
U takovoj svedj xalosti.

Da kėrletka teb dosadi
Vidim, ali znam da bėxi
Svak oda zla i da radi
Svak za dragim svojim texi.

Uzmnoxavat tugu tvoju
Nechu, zato puštit chu te,
Al poslušaj rěç sad moju,
Leti kê ti kaxem pute.

Poletit cheš tamo gore,
K onoj blagoj zemlje strani
Gdě Jadransko buçi more
I gdě xive puk izbrani.

Gděno kralju prestol mili
Onom biše od někada,
Sve Ilirske kî u sili
Kraljeve u věk nadvlada.

Gdě zmajevi od tri glave,
Kak na kopnu tak na vodi,
Stekoše im lovor *Slave*,
Kâ pred njima u věk hodi.

Gdě da s' pravo mora rěti
Naške biše jezgra sile,
Gdě pèrvi krat glasno pěti
Poçeše nam mile Vile.

Dalmacia to je slavna,
Dalmacie to je dika,
Ona jeste, kû odavna
Resi *Slave* lovorika.

Od gradovah razvaline
Tu cheš ptico ti gledati,
Kojih slava nepogine
Nego che u věk izostati.

Varoše cheš tu viděti,
Al u pèrvoj ne sjajnosti,
Zato ništ, njih ipak kiti
Lovor stare od znanosti.

Tu cheš vidět Zadar glavni
Grad najpèrvi Dalmacie,
Od poçetka u věk slavni,
U věk diçan bio kî je.

Osobito njegovi su
Stanovnici hrabri bili,
Borci u věk nikad nisu
Podali se kakvoj sili.

Tu cheš spazit kak ljuvena
Zora nam se ukazuje,
U rumeljki oděvena
Dan nam novi navěštuje:

Svoje lice kak rumeno
Sinim Slave svim obratja,
I što biše zabaçeno
Sve u xivot opet vratja.

Od sèrca mi nju pozdravi,
Svû rumeljku prostirala
Svedjer, više u višoj slavi
Rodu obchem svedj světlala!

Pozdravit cheš Dalmatine
Nek jih s bratjom Sloga mati
Vexe, nek jim sunce sine;
Višnji to jim neuzkrati.

To uçiniš ptico kada
Znaj, da sve si dovèršila,
Spomeni se mene tada,
Jer te ruka mâ pustila.

Leti onda kud ti drago
Traxi za çim si çeznula,
Tad uxivaj tvoje blago,
Da prie reda neb' svehnula. —

Vi pak bratjo Dalmatinci,
Ki smo jedne majke sinci,
Bratac od vas lěpo prosi
Prim' te ptica što donosi!

KNIXEVNI PREGLED.

Istria i Dalmacia.

Pisma i uspomene od Henrika Stieglitza. U Stutgardu i Tübingi 1845. *)

Presudjeno Ivanom Kukuljevićem.

U najnovie vrěme, gdě probudjeno iz mèrtvila i okrěpljeno duhom Slavjanstvo na svih stranah Europe svoju narodnost stranom očituje, stranom natrag dobiva, javljaju se po svoj Europi glasovi, koje za, koje proti Slavjanstvu. Slavjanski jezik, koj prie několiko desetak godinah ostali europejski narodi ni poznavali něsu, nekmoli cěnili, uče, sada marljivo inostranski naučnici, osobito jezikoslovci, a u Parizu, Berlinu i Vratislavi utemeljene su na sveučilištu stolice, s kojih se slavjanski jezik medju němačkom i francezkom mladežju i

*) Istrien und Dalmatien. Briefe und Erinnerungen von Heinrich Stieglitz. Stuttgard und Tübingen. Verlag der L. P. Cotta'schen Buchhandlung 1845.

ostalimi mnogobrojnimi slušaoci s velikim blagorěčjem i učenostju razprostire.

Ovo je možebit uzrok, što i mnogobrojne slavjanske zemlje od něko doba u velikoj měri probudjuju pozornost inostranih dèržavah, koje toliko raznih sad ljubav, sad mèržnju prama Slavjanom gojećih, sad dubokom učenostju, rad površnimi znanostmi nadarenih turistah (putnikah), narodopisacah i dèržavnikah (politikah) u slavjanske zemlje šalju. — Někojim od ovih pozornih motriteljah, osobito englezkim i francezkim imaju se zahvaliti nesamo inostranci nego i Slavjani na toli izvèrstnih dělih o slavjanskih stvarih i razmèrjih, da bi ih težko isti slavjanski naučnici bolje napisali. Nu većja strana ovih putnikah, osobito onih, što iz Němačke dolaze, spada žaliboże u vèrstu turističkih spisateljah, koje bi čověk prozvati mogo rěsetare i prerivaoce zemaljah i narodah.

Nam Hèrvatom, kao posebnoj grani južnog slavjanskog naroda, pristoji se zaisto najviše, da pozornost svoju obratimo na inostrane knjige, koje o nas ili o našoj jednokèrvnoj bratji govore i bi reći izvěstja u tudje zemlje odpravljaju. Izmedju ovih izašla su u najnovie doba tri děla, koja stranom o svem jugoslavenskom narodu, stranom o jednom samo dělu glase. Pèrva dva pisao je na francezkom jeziku Ciprian Robert, sada već na glasu po svoj Europi, od kojih je i němački prevod izašao.

Tretje dělo ove vèrsti spisao je Henriko Stieglitz pod gori navedenim naslovom na němačkom jeziku.

Meni je ime Henrika Stieglitza pohvalno poznato iz občinskih Augsburžkih novinah, iz njegovih pisamah našemu slavnomu Tomaseu poslanih i u tèrstjanskom časopisu „ La Favilla " kano i u Tomaseovih „ Studi Critici „ 2. dělu na str. 321 tiskanih; i to sam znao, da je isti spisatelj izdao dělce o Cèrnoj Gori, koje je više němačkih časopisah presudilo i pohvalilo *), nu ja ga se dosada žaliboże nemogoh dokopati. Radi toga nadao sam se velikomu duševnomu užitku od njegova najnoviega děla „ Istria i Dalmacia, " tim više, buduć da sam, bivši u Mletcih, doznao, da se ondě bavi i dogodovštinom mletačkom -- dakle i dalmatinskom i istrianskom, koja je bila s onom mnogo věkovah těsno skopčana.

Taki na početku svoga děla opisuje nam St. u jednom listu iz Tèrsta poetičkim perom negdašnju slavnu vladalicu Jadranskoga mora, sada pako porušenu (*trauernde*), zapuštenu udovicu *Veneciu*, odkuda se je bio na put u Dalmaciu oddělio. Odatle vodi nas u živahni, bogati, novi Tèrst, pošto bi prie po običaju drugih, osobito slavjanskih putnikah morskoj ovoj kraljici napio zdravicu: „ da živi Venecia, na věke krasna, neizcèrpivim blagom bogata kraljica --- ma joj nestalo blaga, ma joj propale krune! "

Tèrst spada od svoga postanka na ilirski narod, jer je dio ilirske kraljevine, podignut je na ilirskoj zemlji, sagradjen od ilirskih rukuh, natapan, sačuvan i obogatjen Jadranskim t. j. Ilirskim morem, koje se je jednoč „ mare Illyricum " zvalo. Luka tèrstjanska spada na carstvo austriansko, kao što i St. veli: nemožemo dakle mi ravnodušni Slavjani dokučiti, kako je mogo isti St. u svojoj sanjki o němačkoj budućnosti na str. 10. pun veselja smotriti, da Tèrst nije više *austrianska*, nego *južna luka němačkoga saveza*. Mnije li on može bit, da Austria, kao carstvo sastavljeno iz mnogobrojnih slavjanskih, talianskih, němačkih i magjarskih plemenah, može samo u savezu s inostranskimi němačkimi dèržavami srěćna i velika postati? A mi baš suprotivno věrujemo, naime, da ona moxe srěću steći i uzdèržati, ako sklopi čvèrsti, neporušivi savez sa svojimi věrnimi narodi. — Da ime staroga ovoga tèrgovišta na str. 27. tako opako izvodi, tomu se nimalo nečudimo, znadući, da nije věšt ilirskomu jeziku; nu slavjanski jezikoslovci znaju, da je latinsko ime *Tergestum*, *Torgium*, *Torgiton*, kano i němačko *Triest*, i slavjansko *Tèrst*, *Trhoviště*, iz ilirskoga *tèrg*, *tèržiti*, postalo.

Iz Tèrsta se je St. odputio u istriansko primorje, i vodi nas najprie u Kurtu (Isola) i Kopar (Kapodistria). Opisanje živahnoga gibanja u luci koparskoj prestavlja nas u duhu na obalu

---

*) I Danica priobćila je prie dvě godine odlomak istoga děla. Kritika ove knjige od prof. Pettera iz Splěta, može se čitati u lětošnjem 33. broju časopisa Ost und West.

pojadranskih gradovah i stavlja nam pred oči bujni život naših primoracah. On ovako piše: „ Sav je zaliv nabijen čamci i zato nalik na ribarsko selo, ljuljajuće se na talasih i prostiruće svoj radini život i na bližnju obalu. Svuda vlada marljivost i neumorno prometanje, svuda se ponavlja isti prizor ovih zanimivih gomilah. Ondě plete mrěžu porodica koja; muževi, pokriveni visećom frigičkom (cèrvenom) kapom, rade pušeć i pěvajuć, a žene i děvojke u cèrnih oděćah, napola sličnih starinskoj *togi*, napola kaftanu (a posve hèrvatskomu zobunu), sad spuštajuć cèrnu kosu niz pleća, sad skrivajuć ju pod bělu maramu, rade rad, neprekidajuć ugodne razgovore. Ovdě opet drugi broje, čiste i uredjuju, što su na lovu nahvatali; nedaleko od njih stoje kožari sa škurom pregačom, okruženi morskom pěnom, koju su svojimi rukami, bi reći od djona podigli; al najglasnie obavljaju svoj zanat kačari, pokucivajuć obruče na bačvah za obližnju vino i maslino-berbu. -- Nu priklopljena dogodovština ovoga grada, nije mu tako dobro za rukom pošla kano opis ovih prizorah Koparske luke.

U Piranu, u kojega zalivu mletački dužda Ziani flotu cara Friderika Ridjobrade biaše hametom potuko, privodi nam na pamet světoslavnog Tartinia, rodjenoga ovdě god. 1692, koj biaše Paganini svoga vrěmena i skladatelj glasovite djavolske sonate. Rěč je, da mu ju je sam vrag polazeć ga u snu gudio, da njome mozak smete ljudem. --- Izmedju ostaloga napomjnje St. i zaštitnika ove varoši, naime S. Gjurgja, zaštitnika od Bosne i ljubimca sviuh južnih Slavjanah.

Prěko Montone, Paža (*Pisino*) i Vodnjana (*Dignano*) vodi nas St. u klasičku Pulu (*Pola*), koju su već toliki inostranci posětili i opisali. Ovdě nas upoznaje s mladim i pomnjivim rodoljubom, Ivanom Karrarom, koi skupljajuć marljivo ostanke klasičke starobitnosti, pripravlja Puli lěpi museum u něgdašnjem hramu Augusta. Sa žalostju pomislih ovdě na tolike klasičke starine u mojoj hèrvatskoj domovini na vele městih izkopane: ove se žalibože něsu naměrile na kupioce, koji bi ove važne spomenike naše političke i umětne dogodovštine za koj javni zavod sabrali i od konačne propasti spasili.

Na str. 55. opisuje St. veoma zanimivo istriansku svadbu kod Pule; u ostalom običaji ovom prigodom opisani podobro se slažu s pirnimi običaji slavjanskih Istrianacah. Čitavši zaključak opisa od Istrie něsam mogo stèrpiti, da se malko nenasmějem, videć, da je i g. St. zauzet za ideu někojih němačkih dopisnikah u „ Augsburžkih novinah, “ naime, da se nasele Němci u Podunavju i ostalih jugoslavjanskih pokrajinah. „ Da se ovakove naselbine razborito upravljaju --- mnije St. --- a s početka krěpko podupiraju, one bi do mala u ovih pustih zemljah od očevidnoga uspěha bile i ujedno bi i *okrěpljujući, pomladjujući němački živalj (element)* presadile u ove preděle, prikladne za svako izobraženje! Možda g. St. malo poznava nedostatak plodne zemlje u Istrii i svem austrianskom primorju, možda nepoznava kamenjake i pěšinu ondašnjih preděla h, neugodnost podnebja, neplodnost zemlje, i uza sve ovo neumornu marljivost ondašnjih stanovnikah, boj njihov sa življi, imenito s burom. Sve ovo neće bogme niti krěpki, pomladjujući němački, niti drugi koj živalj pretvoriti. — A što se tiče naseljenja ostalih izpod turskog jarma otetih jugo-slavjanskih plodnih pokrajinah: pitamo za što něsu ovu osnovu prie 100 godinah predložili, kad je bilo od potrěbe jednom rukom plug dèržati a drugom sablju.

Iz Pule se je St. svratio na někoje otoke Kvarnera, i što na str. 77. o stanovnicih velikoga i maloga Lošinja (*Lussin grande* i *piccolo*) piše, moxe se priljubit ostalim istrianskim, hèrvatskim i dalmatinskim primorcem „ Njihovo obćenje --- piše St. — *sa svimi stranami světa* očituje se i u njihovih razgovorih, koje u kavanah vode, nu obćenje ovo proteže se da kako samo na obale, jer u unutarnje zemlje težko da je jedan izmedju stotine ovih brodarah prodro. Ladjari od oba Lošinja nazivaju sami sebe Engleze Jadranskoga mora, i smionii od njih žale najviše, što Austria, akoprem ima sva srědstva, neće da gradi flotu, s kojom bi i ona u važne dogadjaje světa uticati mogla; da do toga dodje --- kažu Lošinjani --- oni nebi ni za kojim pomorskim narodom zaostali. Stanovnici Lošinja — nastavlja St. — služe se někom směsicom od ta-

lianštine i slavjančine. S talianskim jezikom čověk *svuda* prodje; nu u medjusobnom občenju kano i u cârkvenih pěsmah vlada samo ilirski jezik. Ovdě valja dodati, da su ne samo pěsme ilirske, nego da se sva *misa* na ilirskom jeziku služi.

Opis otokah Cresa (*Cherso*,) Ozora (*Osero*) i Kèrk a (*Veglia*), koji leže na prama hèrvatskomu primorju, propleten je několiko vèrlo lěpimi sgodopisnimi episodami. Nu na otoku Kèrku izkusio je sa žalostju g. St., da čověk u ovih predělih nemože *svuda* s talianskim jezikom baš *lahko* proći; jer na str. 112.. ovako sam veli..... Moj provodič i *svi* ljudi, koje smo na ovom podugačkom putu srěli, *něsu znali ni jedne jedine rěči drugčie, nego na svojem, u uho tudjinca nemilo dirajućem hèrvatskom jeziku* progovoriti. Čitav ovo čudio sam se, kao što se svi Slavjani čude němačkim putnikom, koji se spremaju na put u slavjanske zemlje, da opišu narod i zemlju tu, — a neće da se potrude malko kod kuće, te da si prisvoje koje od slavjanskih narěčjah, nego stave se onako čisti od slavjanskoga jezika na put k Slavjanom, pa se čude, što ovi negovore s njimi němački. Da samo jedno narěčje nauče, lahko bi i ostala razuměli. Nu kako mogu inače narod i njegove ćudi i misli razabrati? Kako mogu ljubav i iskrenost pravih naroda sinovah steći: kako se mogu priatnomu dočeku od strane věrne, narodu neodtudjene děce nadati, ako li jezik, naroda, koj polaze, neznaju, dapače se u njega višekrat i upoznaju? Sasvim drugčie postupaju u tom obziru někoji novii francezki putnici, koji, naučivši temeljito slavjanski jezik, proučili su najtemeljitie sèrce i duh slavjanskih narodah, radi šta im děla isti Slavjani čitaju i hvale.

Putujuć parobrodom u Dalmaciu, sastao se je St. s učenim padovanskim profesorom *Furlanettom*, putujućim radi iztraživanja někojih starinah u Dalmaciu, i s našim glasovitim Nikolom Tomaseom, koj se biaše u Šibenik, svoje i slavnoga Marka Pola rodište.... Ovoga našega Dalmatina, na glasu po svoj Italii, udostojio je St. osobite pozornosti, tako da je o njem punih 12 stranah pisao. — Al na njegovo mněnje glede ovoga vèrstnoga naučnika, kojega ja osobno poznam, i za veliku to čast primam, pristati nipošto nemogu; jer se čini, kao da ga St. samo zato gděgdě osudjuje, buduć da Tomaseu, kano i njegovomu; a i svim ostalim južnim negermanskim narodom, neprija baš sěverna němačka filosofia, ako prem ovaj postupak — kao što St. mnije — ni malo nije filosofički. Prie bi još sa St-cem Tomaseu zaměrio, da s velikim preziranjem pěsme veleumnoga Byrona i pučkoga Bèrangera osudjuje, i svakom prigodom na mejdan ih zazivlje.

Da je Tomaseo, boravivši dugo u Italii i Francezkoj, „ ilirski jezik zanemario, “ to je istina; al mu je toga žao bilo u novie vrěme, ter on popravi pèrvašnju grěsku,.... obećavši, da će izdati narodne ilirske pěsme, od kojih je bio prie veće mnogo na talianski jezik preveo i podnaslovom: „ *Canti popolari Illirici* u Mletcih tiskati dao.

U kratkoj dogodovštini Zadra imalo bi se koješta popraviti, nu prostor to nedopušta; samo ću jošte g. St-ca opomenuti, da necèrpe svoja historička data o Dalmacii i Istrii samo iz talianskih izvorah, buduć da su ovi prepunjeni nebrojenimi pogrěškami, a i pisani su većom stranom veoma pristrano i samo na čast Mletcima.

U Šibeniku su rodjaci Tomaseovi g. St. gostoljubivo kao pravi Dalmatinci, pribrali. S jednim stricem Tomaseovim posětio je St. vodopad rěke Kèrke blizu Skradina, skradinski slap zvani, i prispodablja ga veoma poetički sa slapom Imatre u Finlandskoj. “ Ako li prispodobimo — veli St. — Imatru, hujeću medju dvima visokima stěnama od granita, s pohodom naroda, koj si silom put kèrči do bolje dobe, i prozovemo to *epos*-om: a to ti razgranjeni skradinski slap sa svojimi iz mahovita kamenja izvirućimi zrakami nalikuje bolje idilli, razvijućoj se mirno iz pastirskoga života, u veselu kolu, uz glas svirkah i frulah — dočim ondě huka od vihra igra.

Koj se god rodoljubivi Slavjan u duhu prestavi u prekrasnu Dioklecianovu palaču kod Solina, jedan od najlěpših spomenikah južnih Slavjanah: on će se zaisto sg. St. s tugom spominjati něgdašnje slave ovoga umotvora i onoga prostoga dalma-

tinskoga seljanina iz Duklje, zatim pako slavnoga graditelja ove palače, gdě je svoju starost, odrekavši se světa i vladarstva, kao vèrtlar proveo. Uspomena njegova, koja jošte dan danas u narodnih pěsmah dalmatinskih i cèrnogorskih živi, trajat će posvoj prilici dulje nego razvaline njegove palače i hrama, probudjujuće i sada jošte udivljenje. Žnao nam je samo, što bližnji susědi ove ostanke starinske naše slave vèrlo zlo štuju, i ni malo se za njihovo sačuvanje nebrinu, da pače ih neprestanim oštetjivanjem i sakatjenjem jednako oskvèrnjuju i gèrde. Pravo veli St. na str. 179. „ Mi korimo Turke i druge barbare, što su toliko krasnih spomenikah ili sami razorili ili propasti pustili, dajte dakle da pokažemo, da něsmo Turci i barbari! — Čemu da se nadamo od naših potomakah prama nas, ako ni sami neštujemo naše predje? Štovanje tečaja světa u obće, prilikuje pojedinomu čověku, spominjućemo se věrno i zahvalno pèrve zore svoga života. U veleslavnom kotorskom zalivu, kojega stanovnici (kao što veli St. na str. 265.) vèrlo se ponose svojim slavjanskim podrětlom, i uvěk se medju sobom ilirski razgovaraju, tako da ondašnjim kao i ostalim dalmatinskim urednikom (*Beamte*) znanje ilirskoga jezika neobhodno trěba — u istom zalivu napade g. St—ca iznenada opet klapnja o *jednobojnoj němačkoj floti*, o sve užjem pridruživanju *obćenitoj němačkoj domovini* i o podignutju *němačkoga jezika* i *němačkoga duha* na najviši stupanj slave i savèršenosti. — Nu mi smo ove sanjarie višekrat već čitali u obćinskih němačkih novinah kadkada baš u veliko —i zato nećemo zaměriti ni g. St., što ga je pretěrano rodoljubje tako daleko zanělo. Drago nam je suprotivno, što je na str. 214. naveo rěči stariega jednoga němačkoga putnika i opisatelja kotorskoga zaliva, koj se ovako izrazi: „ Ja sam vidio obale Genevskoga jezera, koje je samo věšto pero Rousseau-a toli krasno opisati kadro bilo. Lěp je to preděl bogme; al su obale kotorskoga zaliva bez dvojbe mnogo krasnie. Rěči ove moraju zaisto svakoga domovinu svoju ljubećega jugoslavjana uzhititi, i jošte vatreniu ljubav prema kolěvci svojih dědovah u sèrcu mu probuditi.

Radostno nam je bilo čuti, da g. St. na str. 215 — 219. slavjanske običaje Dobrotanah priznaje. — Nu u Budvi na granici cèrnogorskoj sětja se St. opet, da je sěverni Němac i vapi s uzhitjenjem:

> **Wahrlich nie auf diesen Hohen**
> **Dürften fremde Adler schalten:**
> **Und der Ister und der Balkan**
> **Huldigten nur deutschem Walten.**

Veoma je shodno na svèrhi knjige u kratko izrazio ono, što je izkusio i vidio, rěčmi Tomasea, koje je ovaj napisao, povrativši se u domovinu poslě mnogolětne udaljenosti.

Da je g. St. svoju posebnu narodnost više s uma svèrnuo, ter ono, što je čuo i vidio, naravnie i onim zemljam shodnie opisao: bila bi mu knjiga ova ne samo za stanovnike opisanih pokrajnah, nego i za isto němačko obćinstvo mnogo većju korist doněla.

(Iz Danice.)

PUÇKI RAZGOVOR.

Slidechi puçki razgovor bio je izreçen od cèrkvenoga naruçnika na dan namistjenja jednoga xupnika. Kako su u njemu prid oçi stavljena dobra duhovna, koja puk od svoga pastira prima; take vele podobno nahodimo uvesti ga u našu Zoru nek se proglasi, i nek se Seljani nauçe poznavati Xupnika, i nositi mu svu onu çast, koja se sluxbi i dostojanstvu njegovu pristoji.

Što je Xupnik!

Vaš starešina Cèrkovni poslao me je k vami bracho pridraga, da naměstim za Xupnika, i da dadem u dilu više vas i više vaše cèrkve duhovnu oblast mnogo poštov. Misniku, koi pokle je svoje nauke s hvalom sveršio, i reko S. Misu svoju je otaçbinu ostavio i svoj dom, i uçinio se naš, za mochi medju nama svoj trud, svoj nauk i svoju pomnju uloxiti u pastirstvu duševnom, i tako dokuçiti onu svèrhu za koju je bio zvan na sluxbu Boxju, za koju je svetu odichu i sveti red primio.

Izpunjujuchi ja moje poslanje, çini mi se da ga nebi izpunio cilovito, kada u kratko nebi vam prikazao što je xupnik i koja dobra primate od njega, za da on od svoje strane bude goruch u sluxbi Xupniçkoj, a vi od vaše budete mu nositi onu çast oni posluh, onu harnost i ljubav koja se jednomu xupniku pristoji.

Xupnik jest jedan misnik, koga starešina cèrkovni poglaviti pastir dušah šalje k vami na misto svoje s ugovorom da stoji s vama, da moli Gosp. Boga za vas, i za vaše mèrtve, da vas uçi nauk kèrstjanski, da vam navistjuje i

tumaçi S. Evangjelje, da vam podiljuje svet otajstva, da vas blagoslivlja u svih prigodah vašega xivota, u kratko da ima pomnju od dušah vaših neprocinjenom kèrvlju Isukèrstovom odkupljenih, da nastoji s naukom i s dobrim izgledom privesti vas u slavu rajsku, za koju ste bili od Boga stvoreni; su više da gleda Boxju kuchu, da brani nje poštenje, da je çuva, da je resi.

Netom je dakle k vami prišao ovi xupnik poslan od starešine Cèrkovnoga za pomnjiti vaše duše i upravljati po putu špasenja izgubio je po niki naçin svoju slobod, on se nemoxe odèliti od vas brez vridna uzroka, i brez dopuštenja svoga starešine, i više putah brez ostaviti drugoga misnika na misto svoje za da bude vazda kod vas pripravna sluxba duhovna, ona sluxba od koje imate potribu svakoga hipa oli zdravi, oli bolesni, oli xivi oli mèrtvi.

Nije ovo mala stvar, moja bracho, neg velika za jednoga xupnika izgubiti slobod, i izgubiti je za vašu korist, a ne za svoju.

Vi nepoznajete veliçinu ovoga izgubljenja, jer ste slobodni, i zato çini vam se mala stvar, ali da bi tko od vas, tako bio vezan u svomu selu, da nebi mogao ni malo odaleçiti se od njega brez dopuštenja jednoga starešine, çinilo bi mu se veoma muçno, i tad bi poznao što je izgubljenje slobodi, što je sluxba jednoga xupnika.

Ovi xupnik pokle je izgubio svoju slobod, što çini medju vami? Svaki dan moli Boga za vas i za vaše mèrtve. Sve molitve svetoga Oficia i S. Mise tako su naredjene od cèrkve svete da uzdèrxe vazda koju priporuku oli za xive, oli za mèrtve.

I ne samo Gosp. Boga moli za vas, nu jošte u nedilje i u druge dneve svetaçnje i S. Misu namènjuje za puk. Posriditelj medju Bogom i ljudem prikaxuje Bogu otcu jaganca pravednoga za vaše grihe; taxi njegovu sèrxbu razxexenu od vaših svakdanjih zlochah i opaçinah; nazivlje milosèrdje njegovo više vas, i prosi njegovu dobrotu da vam prosti grih, da vam podili one milosti i one pomochi, koje su vam potrebne za dostignuti vaše vikovito spasenje.

Ali kako ovo spasenje nemoxe se dostignuti brez vire i brez dobrih dilah, tako uçi vas, i vašu dicu ono što imati virovati od Boga, od griha istoçnoga, od odkupljenja, od suda, od xivota viçnjega; uçi vas hochu rechi nauk kèrstjanski, ovi nauk koi je Isukèrst donio s neba na zemlju za prosvètliti narod ljudski, i ukazati mu put od Raja. I neustavlja se na mliku, ili na poçetcim nauka nebeskoga, neg ide naprid, lomi vam kruh riçi Boxje, kad vam u vrime s. Mise navèstuje i tumaçi S. Evangjelje, kad vam prikaxuje duxnosti opchene od straha Boxjega, od izvèršenja Boxje zapovidi, od çasti i ljubavi prema Bogu, od ljubavi bratinske, od primanja S. Sakramenatah po kojih dostixemo od Boga milosti potribne za dobro dilovati, od posluha koga ste duxni starešinam cèrkovnim, kralju i njegovim namisnicim; kada slazi na duxnosti vlastite vašega stanja, i nariçe *starcim* da budu trizni, razborni ustèrpljivi, *staricam* da ne budu jaziçne, ni date na vino, neg da s krotçinom, s dobrom riçju, i s dobrim izgledom uçe i upravljaju neviste. *Oxenjenim*, da xivu u miru; mux da ljubi svoju xenu, ko svoje tèlo; xena da bude podloxna i virna svomu muxu. *Roditeljim* da daju dobar izgled svomu porodu, i da ga ne truju s psostima, s pianstvima i s lupextinam. *Sinovim* da çaste i da slušaju svoje Roditelje, ako xele sebi dobro na ovomu svètu i na drugomu. *Momcim* da uzdèrxe çistochu, da bixe zlu druxbu, da rade u polju, i da se zabavljaju o drugih poslih kuchnih, buduchi rekao Gospodin çoviku za pokoru grihah tvojih „ u *trudu i u znoja blagovati cheš kruh tvoj.*“ *Divojakam* da budu stidne i sramexljive, da se ne skitaju po ulicah, po kuchah, i po gradovih, vech da paze svoju kuchu i svoje poštenje više neg xivot. *Texacim* da rade pravedno, i da pravedno daju dohodke onim kojim se pristoje. *Slugam* da budu u svemu podloxni i poslušni svoim gospodarim, da se s njima ne inade, da ne kradu, neg da u svemu pokaxu njihovu virnost. Ovo je u kratko što çini medju vami xupnik.

Radjate li se? On vas prima u S. Cèrkvu; i na svetomu kèrstjenju posvetjuje vaše rodjenje, od sinovah griha çini vas sinove Boxje, baštinike kraljestva nebeskoga.

Posli S. Kèrstjenja jeste li pali u grih? jeste li pali u sèrxbu Boxju? On vas dixe na svetoj ispovidi, on vas miri s Bogom. Ako se prikaxete skrušeni i pokajani; ako pravedno izpovidite vašu zlochu, ako imate temeljitu odluku ne povratiti se više na grih, on ga odrišuje na zemlji, a Bog ga pomèrsuje na nebu. Pita vas potle S. Sakramentom od Otara, kadgod hochete i kaxe vam s kom pripravom imate pristupati k svetoj tèrpezi, da vam blagovanje kruha Angjelskoga ne bude na osudjenje, neg na vikovito spasenje vaših dušah.

Jeste li sami, imate li potribu uzeti drugu po naredbi svete matere cèrkve? On posvetjuje vašu xenidbu, blagosivlja vašu loxnicu, i nazivlje blagoslov nebeski svèrhu vas, i svèrhu vaše dice.

Jeli nemir u vaših kuchah, jeli smutnja? On vam nosi mir Isukèrstov, i navistuje vam da je Bog ondi gdi mir, a da nije Boga gdije nije mira.

Jeste li bolestni, jeli vas zapustio likar, jesu li priatelji, domachi isti, ko tèrçe k vami, tko vas priblixa? Xupnik pun miline prema vami i pun goruche ljubavi kèrstjanske vapie: sinko, brate, sestro, texka je tvoja nemoch; nu naredi stvari tvoje duše; s Bogom se pomiri; kaj se od svega šèrca da si uvridio njegovu dobrotu neizmirnu, imaj temeljitu odluku da ga necheš uvriditi više; Bog che te priati na milosèrdje; Bog che ti prostit grihe; zaboraviti che tvoja uvridjenja, priat che te u slavu nebesku. Dixe ruku daje vam sveto odrišenje, nosi vam putniško brašno tila Gospodinova; i za više vas ukripiti u viri, pomèrsiti vam ostanche od griha, ujaçiti vas prema napasti djavolskoj maxe vas uljem svetim. O kolike i kolike pute ove moje oçi livale su suze od miline na

podiljenje ovoga Sakramenta! koju milinu ne çine onomu koi ih sluša, a koju radost ne prinose nemochnim one slatke molitve s kojim xupnik maxe pri smèrti njihova chuchenja! Po ovomu svetomu pomazanju veli, i po njegovu smilovanomu milosèrdju prostio tebi gospodin što si sagrišio, po vidjenju, po çuvenju po ostalih udih tvoga dila.

(Slědit che) *Santich.*

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Smèrt Erljanovich Pavla.

Šavak šila Vojsava divojka,
Šavak šila u more gledala,
U moru je jadro sagledala,
Sajina je brata dozivala:
„ Ajti Boga moj mili brajane
Što se ono u'nom moru bili
Jesul ono lovci al tèrgovci
Ali su ono bratja Skradinjani; “
Bratac svojoj sestri besědio:
„ Ajti Boga draga sele moja!
Něsu ono lovci ni tèrgovci,
Niti su ono bratja Skradinjani,
Vech su ono od Senja Senjani;
Kad dodju pod Skradin bieli grad
Tri sto chedu pušak izpaliti,
Tri sto pušak, dvi sto lumbaradah,
Çuvaj mi se moja sestro draga,
Çuvaj mi se da te ne zarobe. “
Kad su došli pod Skradin běli grad,
Puçe puška a za njom lumbarda.
Ubi puška od vojske junaka
Od vojske vèrloga junaka;
A lumbarda Erljanovich Pavla.
Kad su mladi dosto izpalili,
Tada gredu k Senju bělome;
Al govori Erljanovich Pavle:
„ Al Senjani draga bratjo moja,
Kad dodjemo k Senju bielome
Nepeljte me majki ni sestrici
Nego Poli virnoj zaruçnici! “
To izusti, a dušicu pusti.
Bacili ga u dno sinja mora,
I još gredu k Senju bielome.
Kad su došli k Senju bielome,
Veçer kasno u nedilju mladu,
U na mostu nigdi nijednoga,
Neg na mostu Erljanovich Miho
Boxju im je pomoch nazivao:
„ Boxja pomoch od Senja Senjani!
Jeste puno roblja zarobili,
Al ste puno blaga zadobili? “
Oni su mu zdravlje odvratjali:
Da si zdravo Erljanovich Miho!
Nismo puno roblja zarobili,
Niti puno blaga zadobili,
Vech zgubili vèrloga junaka
Braca tvoga Erljanovich Pavla
Bacili ga u dno sinja mora. “
Kad je junak riçi razumio,
Na glavi mu klobuk bilim perjem,
On ga baca u dno sinja mora
Sinjemu je besedio moru:
„ Tak ti Boga sinje more moje
Kako nosiš Pavla bratca moga
Tako nosi klobuk bilim perjem. “
Za pasom mu chorda okovana
Okovana od suhoga zlata.
Još ju baca u dno sinja mora
Sinjemu je govorio moru:
„ Tak ti Boga sinje more moje
Kako nosiš Pavla bratca moga
Tako nosi chordu okovanu. “
Pa se šetje k bilom dvoru svome
Al u dvoru divno kolo igra,
Igra kolo majka i sestrica,
I još Pole virna zaruçnica.
Al govori Erljanovich Miho:
„ Igraj kolo da bi neigralo,
Kukaj majko kano kukavica
A ti sestro kano udovica,
A ti Pole k bilom dvoru svome
Zaç izgubi Pavla bratca moga
Pa ga xali kolik tebi drago. “
Išla Pole k bilom dvoru svome.
Xalila ga devet godin danah
A kada je deseta nastala
Tekar se je i udala mlada.

J. A Kasnaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 30. — NA 28 SERPNJA

II. GODINA — 1 8 4 5.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

Děva i ptica

Ptica pěva na grançici
Na grançici na granici
Sinjeg mora širokoga:
Prěko mora ja polazim,
Do tri dana i tri nochi
Preko mora nechu dochi.
Pticu sluša mlada děva
Pticu sluša, ptici pěva:
Neima grane ni grançice
Na širokom sinjem moru,
A slaba su tvoja krilca,
Do tri dana i tri nochi
Ti letjeti necheš mochi.
Děvu sluša mlada ptica
Děvu sluša děvi pěva:
Zar nevidiš modri most taj,
Koi nad morem luk svoj stere,
Věrnu ljubav nebo prima
Kad joj k zemlji krila klonu!

P. Preradovich.

KNJIXEVNI PREGLED.

Naputjenja za dělotvorno xivljenje. Iz němaçkoga preveo Ilia Rukavina Ljubaçki. *Svezak pèrvi. O upotrěbljenju vrěmena. U Tèrstu godine 1845.*

Viçemo po vas boxji dan vèrhu potrěbe da naš jezik i naše knjixestvo upored s onezicm izobraxenieh narodah napreduje. Nije nikoga koj ne poznade da za dotechi tu svèrhu najpotrěbnitie je srědstvo sloga i jedinstvo u knjixestvu iz medju sviuh granah naroda jugoslavjanskoga. Ali kadar se poçme ta sveta misao u çin pretvarati, eto na jedan put svak běxi slogu, i novo sěme razděljenja baca. I da ti ih je çuti kako sladkom rěçi rodoljubstva pokrivaju potištenu misao najgèrdjega samoljubstva i zlobe. Ali ako se nahodi ljudih koji im věruju, neka ne misle da svakoga varaju.. vrěme koje je svakomu pravedan sudac neche ni njih izostaviti. Pitati che me kogod zašto ove rěçi prigodom jednoga knjixevnoga pregleda? Odgovorit chu, da něke istine dobre su za svake prigode. O komugod se je poslu u sovietu rimskoga skupovladarstva trajalo, Kato svedjer na jednu misao inokupnu pomnju povratio bi: *Ego autem censeo Cartaginem esse delendam.* I samo onda kadar su Rimljani onaj svět çuli i razuměli, postali su vladaoci svega světa. Ne budi dakle mèrsko našiem rodoljubcim ako ovdě objavljam novo dělo gosp: *Ilie Rukavine* rodom Hèrvata, duhom Slavjanina. On je knjixestvu našemu vech poznan kroz njegovo gramatikalno dělo: *Kroatische Abänderungs und Abwandlungs Formen* etc. koje je u Tèrštu izdao god. 1843, kako joštera za njegove dramatiçke prevode za narodno kazalište peçatene iste godine. Od onoga doba něsam vidio drugih dělah njegovih, ali jesam mnogo sastavakah u naših dnevnicih, u sviem kojima vidio sam svedjer, da sa svim da jezik njegov nije

svudera çist od inostranskieh naçinah govorenja, osobito němaçkieh, ništa ne manje misli njegove svedjer pune su narodnoga duha, veche nego mnozieh drugieh koji çistje od njega naš jezik pišu. Njegov pravopis osobit je, jer se od novoga u tomu razlikuje, da meche dvostruke suglasnike i vèrhu toga njegova vèrstopisa dugo razloxi u opomeni predstavljenoj ovoj novoj knjizi. Ona je prevod iz němaçkoga pod naslovom: *Naputjenja za dělotvorno xivljenje*. Pèrvi svezak bavi se o upotrěbljenju vrěmena; i ako ovaj bude nachi toliko predbrojteljah da se izvadi trošak peçatenja, gos: R. obechiva da che slědit i druga tri svezka, u jednomu od kojieh govoritche se o uměrenosti i ustrušnosti, u drugomu o zadovoljivosti, a u tretjemu o igri, prisebnosti, mèržlokèrvnosti, çvèrstochi, umnosti, priateljstvu i priateljih. I sve to za 30 kr. za svaki svezak. Korist ove knjige najbolje chemo poznati iz slědechih rěçih predgovora gosp. pisatelja: „ Ovo neduxno dělo traxilo se je tako prirediti, da che ga svaki razumni otac svojim sinovim, odluçili se oni komu god stališu, kao uputjenje za njihov ulaz u svět a za provod razloxita, radostna i srěchna xivljenja, kao angjela çuvara rado na put dati.

Obsvědoçen da suhoparni, dugoçasno predstavljeni chudoredni nauci naumljenu naměru kod vesele mladosti vazda promaše, uvodi ju spisatelj u duhobogato druxtvo premudrih i prebistrih razmišljaocah svih vrěmenah i narodah, koji joj kod svakoga sborena predmeta svoje preizabrane misli u malo vaxnih rěçih na dar daju, takovo poznanstvo hasni za cělo xivljenje, nikad se neomrazi; moxe se po volji potraxit, ostavit i opet potraxit, što çestje, to bolje, dokle se njihova mnenja prisvoje i kod napèrvo dolazeche prigode upotrěbiti znadu. Što je bistro, sliçno i uza to na pravomu městu hitroumno reçeno, lasno se u pamet i u obdušje utisne i dobar plod iznese. To je naměra spisateljova, i on s pojnikom Overbekom kljkuje:

Daj bolji da budemo
Od maha che bolje biti. “

Pisatelji paka iz kojieh dělah uzeta su ova naputjenja jesu baš najglasovitii sviuh narodah i sviuh vrěmenah, tako da na samih pèrvih deset listovah nahode se imena Younga, Schillera, Shakespeara, Epikteta, Voltaira, Fenelona, Lavatera i m. d. tako da němaçkomu pisatelju děla ovoga pristoju se podpuno oni stihovi Voltaira:

Au peu d' esprit que le bonhomme avait
L' esprit d' autrui par complèment servait.
Il compilait, compilait, compilait.

I. A. K.

STARODAVNOST I TERGOVINA.

O starodavnih broditeljih mora jadranskoga.

(*Ulomak iz* Lloyd'a Austriačkog N. *73. g. 1842.*)

Još u najdavnia vrěmena biahu obale mora jadranskoga sědalište u brodjenju veoma věštih narodah. Najprie zaslužuju Pelasgi, koji su izliv rěke Po'a naselili, ime slavnih broditeljah. Oni biahu po otocih Liburnie, na Visu, uz primorje istriansko i dalmatinsko selišta ustanovili, i može bit da su jedini od svih nas bili, koji su priašnjih věkovah, baveć se tèrgovinom, na glas bogata i cvatućega naroda dospili. Oni spremahu deseti dio po moru zadobljenoga blaga, da ga delfičkomu Apollu žèrtvuju, komu su tako divne darove slali, da sve ine dragocěnosti nadlaziše, s kojimi se je onaj veličanstveni hram ponosio. Nakon prognatja Pelasgah pograbe njihovo odvětničtvo Etrušci, a navlastito Jadrani, koji su zatim kroz mnogo vrěmena u brodjenju srěćno naprědovali, i našemu moru, koga se izključivim gospodarim učiniše, ime svoga glavnoga grada dali.

Trista godinah prie kèrstjanske dobe imade spomenikah, kako biahu Gèrci i Sirakužani došli, da několiko dalmatinskih otokah preotmu. Ali bo stanovnici na kopnu od maha odlučiše, da takove pogibelne suseđe protiraju, i porad toga dovedu za obsědnutje „ Pharosa “ deset tisućah vojnikah na otok Hvar. Iz ovoga može se lasno dokjučiti, da su tad morali ne samo otoci, nego takodjer i gradovi dalmatinskoga primorja vele cvatuće brodarstvo imati.

Ali bo još dulje vrěmena uzdèrxavahu se otočani od Visa i pučani Liburneski na glasu věštih i umětnih brodarah. Više putah davahu Višani znameniti broj svojih ladjah Rimljanim u pomoć,

da nepriatelje skupnovladanja predobiju; a liburneskim ladjam, koje su Jadrani poslali bili, pripišuje starodavnost predobitje, koje je Oktavian u glasovitomu boju od Akcia oderžao. Nakon toga čina počimahu jur i Rimljani svoje brodove na način liburneskih graditi. Ali bo su Liburnjani morali još na većju dověršenost gradjenja svojih brodovah malo po malo stupiti, buduć da u vrěme Teodosia več dotle došli biahu, da su několiko svojih najvećjih ladjah kroz snagu volovah pomicali, koji za nutèrnje slogokrete (machine) privezani biahu, i kojekakva, na vanjske stěne priredjena kolesa okrětjahu. To ništa drugo nebiaše, nego što u dan današnji od mnogo čudotvorniih sastavakah gibani, naši parobrodi proizvode. Stari pisaoci daju svědočanstvo, da je berzocha i snaga tih ladjah deset druzih od navadnoga stroja u ono vrěme nadlazila.

Nemože se pomno naznačiti, kako je veliko brodarstvo grad Solin u vrěme svoga cvětanja imao. Jur biaše s brodarnicom (arsenale) proškèrbljen, i kadno se gradjanska smutnja medju Cezarom i Pompeom podignu, poslà ovaj grad Cezarejcim u pomoć tri broda, od kojih jedan tako velik biaše, da je tisuchu ljudih primiti mogao. Istinita je stvar, da su rimske flote vechim dělom s Dalmatincim oboruxane bile, koje su od Ravenne u Polu, Zadar i Solin posve çesto dolazile. I ako se je u stara vrěmena porad toga i pisalo, da je Dalmacia za najlěpšu od zapadnih dèrxavah rimskih dèrxana bila, tako se mora njezina slava još većma izkuštvu njezinih stanovnikah u brodjenju pripisati; jedno uzdarje, koje je tako veliku korist gospodarim světa davalo.

U devetomu i desetomu věku podigoše stanovnici od Neretve jedno ime o sebi, koje je porad plěnjstva na moru, i čestoga borenja s Mletčanim, od kojih napokon uništeni biahu, kroz mnogo vrěmena veoma razglašeno bilo. Gusari okrutni, nebi o njih ovdě spominjali, da bi se naslov zamučati mogao, s koim se najsmělii mornari na moru jadranskomu nazivlju.

Ali bo slava svega toga priašnjega naroda, zla ili dobra, bèrzo je potamnjena bila od sjajnosti, do koje se Mletčani kroz tèrgovanje po moru uzdignuli biahu. Od Tane do Arhangelska obilazilo je svake godine veliko mnoxtvo za sigurnost ujedno sdruženih, svakojakim tèrgom nakèrcanih, i od oboružanih galiah zaštitjenih brodovah sve žjalove, sve luke tèrgovačke od Azie i Afrike, i svratjalo se je takodjer u europejske luke od Spanje „Portugala, Inglezke, Fiandre, Svecie i Baltik a.

Na vele bogatu tèrgovinu sa svilom, svakojakim vonjem (spezierie,) čohom sa zlatom i srebrom utkanom, biahu se oni kroz izvornu i ogromnu prodaju od soli popeli, koju skoro deset věkovah tako izključivno za se občuvat znadoše, da su ju sami kupovali, prodavali, i svim narodim privažali, koji ju tad potrěbovahu. Gradjanin pako, zateçen ondě so prodavati, gdě po uredbah nebi dopušteno, biaše porad toga ne samo s javnih měštah prognan, nego i kucha njegova do dna srušena, premda nije so u ono vrěme, kao danas; na dohodke dèrxavne blagajnice spadala. Oboružane ladje prolazile su zatok morski, bljudile su na luke i na izliv rěkah, za da se nebi inostranci s ovom prodajom bavili, koja mnogobrojno brodarstvo u službi uzdèržavaše. Iz istoga uzroka podmetne se skupnovladanje godišta **1300.** da che kralju ugarskomu svake godine sedam tisuchah škudah u zlatu platjati, ako se rude od kamenite soli po Horvatskoj zatvore. Mletčani tražili su po svakud dopuštenje, sloboštinu i korist za se, pri čemu su ili hitravo (lukavo,) ili s grožnjom postupali, i malokad to isto druzim narodim dopuštali, ili šamo onda, kad su znali, da će većju korist od njih dobiti. Mornari uživali su osobite pravice. Svaki je mogao jednu odkazanu množinu tèrga sa sobom ponesti, koi niti je kirii niti javnim daćam podvèržen bio; na njihovu platju nije se mogao porad duga pram gradjaninu, ili pram istomu vladanju, nikad *sekvestar* metnuti, i samo starim, u siromaštvo padnuvšim mornarim bila je pravica sačuvana, da mogu zanat prodavaoca živešah obavljati, i s tim lakše şebi žitak osigurati. Sve one umne uredbe pako, koje je skupnovladanje s brižljivom pomnjom na zaštitu i razmnoženje brodarstva, i na korist svoga tèrgovanja izdavalo, bilo bi veliko dělo, ovdě na tanko ih pripověditi.

U to isto vrěme, skoro na drugoj strani od Adriatika, dostiže mala dèržava Dubrovnička najvišji stupanj blagostanja na koi ju je pomorska tèrgovina dovesti mogla. Dubrovnički gra-

djani biahu skladišta od tèrga ustanovili uz Dunaj, po Sirii i po Misiru, kamo su veliki broj svojih brodovah pošiljali. Od onda stajaše najpérvi temelj blagostanja ovoga grada neprestano u brodjenju, dok se napokon skupnqvladanje Dubrovničko godišta 1806. nasilju francezkoga oružja podvèrći morade.

Iz ovih malih naznačenjah o pomorskih narodih i njihovih predhodnicih može se razabrati, da su se svikolici narodi, koji na jadranskih obalah od izlitja Po'a tja do ustah Kotorskih stanovahu, gorućom ljubavi, něki prie něki kasnie, na brodjenje posvetili, i da su znali, xiva vrěla od blagostanja i obilnosti za se odtvoriti. Sad je pako sav ovaj potez zemlje od godišta 1814. pod blago vladanje Austriansko dopao, i ne samo porad toga u hornie poloxenje došao, nego i za to, jer je k jednomu narodu na kopnu pridružen, koi više od 34 milionah stanovnikah broji.

Austria imade obilno svakoga potrebitoga gmota iliti lěsa za gradjenje brodovah; njezine pomorske dèrxave daju i za najvećje tèrgovište dosta hrane, njezini mornari uživaju po svakud slavno ime vrědnih i marljivih ljudih, a veliki dio proizvodah sastoji u člancih od velike hèrpe, koji su istom porad toga vèrsni, da mnogo brodovah zabavljat mogu, i buduch da je cělo primorje u tako horne okolnosti postavljeno, tako se doisto za sigurno dèržati mora, da će se od svih, pod francezkim vladanjem kroz inglezke i talianske gusare u pomorskomu tèrgovanju pretèrpljenih izgubitakah, opet bèrzo oporaviti.

Cvio Bèrndušić.

PUÇKI RAZGOVOR.

Što je Xupnik?

(Produxenje i konac.)

Priporuça Bogu vašu dušu, zove na pomoch vašu Isusa dobrostivoga, Mariu Majku od milosèrdja, svetoga Josipa nje zaruçnika, sve svete i svetice Boxje, da se mole za vas, i da vam dadu svoju pomoch na ças od smèrti.

Jeli priminula vaša duša? Xupnik prolije prave suze više vas mèrtvih, kad moli Gosp. Boga da vam prosti grihe, i da vam podili viçnji pokoj; kad vas opet prima u cèrkvu, i ponavlja molitve, zaklinjuchi Gosp. Boga da vas ne zove na sud, neg da vam pomèrsi grihe, da vas oslobodi od mukah paklenih, i da vas prime u svoju slavu. Blagoslivlja vašu dušu, blagosivlja vaše tilo, blagoslivlja grob u koi che vas postaviti, i u komu chete poçivati dokle zatrubi ona strahovita trublja, koja che probuditi sve mèrtve, i pozvati na sud Boxji.

Ovo nisu riçi, moja bracho, ovo su istine koje vi vidite s oçima i tiçete s rukama, ali ih ne promišljate. Da bi ste vi promisljali dobra koja primate od vašega xupnika, da bi ste imali prid oçima da on gubi slobod radi vas, da nepristajno moli Boga za vas, i za vaše mèrtve; da vas uçi nauk kèrstjanski, da vam pripovida i tumaçi sveto Evangjelje; da vam prikaxuje vaše duxnosti da vas kara, da vas svisti, da vas nagovara na dobro, da ulaga svu svoju pomnju, i sve svoje nastojanje da budete dobri i pravi kèrstjani, da vam podiljuje S. Sakramente; da vas blagoslivlaj u svih prigodah vašega xivota od rodjenja do smèrti i pokopanja, vi bi ste dèrxali njega za vašega otca, za vašega priatelja, za vašega pravoga i jedinoga dobroçinca na ovomu svitu, i nosili bi ste mu onu çast, oni posluh, onu harnost, onu ljubav koju ste duxni, i koja se pristoji njegovu dostojanstvu i njegovu trudu.

Obiçajno, moja bracho, puk ne promišlja dobroçinstva koja prima od svoga xupnika, a od ovud slidi da mu ne nosi onu çast, koja mu se pristoji, i da ne vadi iz njegovih riçih oni plod duhovni, koi bi bio toliko koristan njegovoj duši.

Recite mi zašto xupnik s otara pripovida strah Boxji i izvèršenje Boxjih zapovidih? Zašto kara psosti, blud, lupeštine, krive svidoçbe, nenavidosti, nevire i ostale opaçine, koje su prosute po svitu? Zašto svidja puk od zla puta, od zla obiçaja? jedali za svoju korist, oli za njegovu? Xupnik kad viçe, kad kara, kad pripovida nema druge svèrhe vech spasenje dušah vaših. Nu dakle, moja bracho, nemojte otvèrdnuti uši na njegove beside, nemojte pogèrdjivati njegovo govorenje. Tko njega sliša mene sliša; tko njega pogèrdjuje mene pogèrdjuje, veli gospodin.

Xelite li da vam Bog prosti grihe i da vam bude dobro na ovomu svitu? Xeliteli spasiti vaše duše na drugomu? Slišajte i çastite vašega pastira, ne-

mojte se sèrditi da vas kara i da nastoji odbjati vas od zla xivljenja, što çini, za vaše dodro çini; na dobro dakle primajte njegove oštre riçi, svidite se, podobrite se, xivite medju sobom kao bracha, kao dobri i pravi kèrstjani. Napokom ne sèrdite se kada pita od vas onu malu porešchinu, koja mu se prostoji, s kom xive, i xeli utišiti koga nevoljnoga siromaha. Porešchina nije stvar nova; davala se je još u staromu zakonu misnicim, i davat che se u novomu dokle bude kèrstjanah na svitu. Što kralj daje xupniku? Daje-mu ono što mu puk uzmiçe za lakomost i za tvèrdo sèrce. Komu sluxi xupnik, recte mi? Vama; a jeli pravo da vama sluxi, a da ga vi nesaznate s koim malim dilom vaše litine? Tko vam daje do ruk litinu? Bog. Tko moli Boga da je saçuva od zle godine, i da vam je dade do ruk? Xupnik.

Dajte dakle xupniku dobrovoljno, oni mali dio, koi mu se pristoji, kako onomu koi se muçi i trudi za vas. *Volu veršechemu ne vexi usta* govori gospodin, a na drugom mistu *dostojan je najmenik plache svoje*. Dajte opet koi dio od vaše litine i cèrkvi da je moxe uzdèrxati u redu i u poštenju. Ova vaša cèrkva njemu je bila pridana, kako ste vidili, njemu su bili pridani ključi od svetoshraništa, njemu sveto ulje, njemu pratex cèrkovna, njemu zvoni, grobi isti, njemu dobra cèrkovna, dakle on ima çuvati ovu cèrkvu, on je ima napravljati, resiti i paziti da u njoj bude sva potriba; drugi nemaju se ulagati u posle cèrkovne. Kad vam prikaxe da u cèrkvi nije te i te potribe, tada vi imate pristupiti s vašom pomochu za dobaviti potribu. Komu dajete? Bogu dajete od koga svaka primate. U kratko, moja bracho, ako xelite dobar red u vašoj cèrkvi, ako xelite vaše spasenje, slušajte vašega xupnika, nosite mu çast, koja mu se pritoji ljubite ga kao vašega otca i vašega dobroçinca, budite mu harni, za da on bude goruch u sluxbi, a vi hodechi po putu spasenja koga che vam on kazati svojim naukom i svojim izgledom, dostignete onu slavu za koju ste bili štvoreni od Gosp. Boga, i koju vam dopustio milostivi Gospodin Otac, Sin, i Duh sveti. Tako budi.

Santich.

OSMÈRTNICA.

Malo rěçih u smért **Antona Danila** *Sindika od Kastilah, koi priminu na 19 Sěçna* ***1845.***

Još sunce biaše u lěposti teka svoga, i jasnost njegovih zdrakah prosuta vidiaše se po vèrsih planinah visokih, a zvězde nebeske gdě prolětiaše, s jedne strane na drugu prostranoga ajera, kad hotno kolo, pèrvo puno obitalnoga vrěmena, mraçnom tminom popane lěpotu sunca, zaštiti vidilicu zlatnim zvězdami, napuni rube ajerske mraçnosti.

U çetvèrtoj uri ovakoga zlamenitoga proměnutja *Antun Danilo* sindik od gizdavih triu selah retienih Kastilah, šetajuchi po jednoj sobi od svoje kuçe pade na zemlju, naskotjen od nagle i xestoke bolesti pusti dušu.

Malo satah pèrvo, u veselju ljubom i sinovim svojma provodiaše danak, koristne razlike světe davaše měštjanom, malo sati pèrvo za ruçkom nazdravljaše u radosti kutjanim, malo sata pèrvo, s pendjera zahvalivaše zvoniteljim slatkih glasah, koji udaraše prěd vratih njegove kule razliçite vèrsti citarah; dali oh! Boxe ko bi ikada rekao da çověk u najxeštjoj snazi xivota svoga, zdrav i çita šetajuchi po jednoj loxnici kule svoje, u ças sami dospět imade?

Ali zaměrno i chudno ništar nje onome koi stvori svaka, i vlada svakoga, *u jednu rěç* obratija çověka u prah, buduchi ga od praha stvorio.

Nadaren bi Danilo naravskim razumom veledosti, obšluxivaše dosta krěpostno zakon i nauk kèrštjanski, světovaše dragovoljino neumětnoga; milujuchi siromaha, i skrovito davajuch miloštine.

Putnik od kojemu drago struke, u njegovoj kuchi nahodiaše zaklonište, ljubav sèrca i pokoj, ljubljaše priatelja, nastojaše mir da bude i urednost u njegovih seljanih, veselo lice kaxivaše svakomu.

Smèrt nemilane pazechi ovake slavne njegogove krěposti sastavi ga iz nenade zemljicom, ote ga vidělici xarkoga sunca, prohodjenju zlatnih zvězdah, ostavi ga u tmini nochnoga kola, i u rubovih cèrnila. Dali ako nemili udes skèrši njegov xivot, i světovne urese i lěposti njemu uzme, osta ime neumèrlo *Antona Danila*, kojega Ka-

stili iznenade izgubiše, ali *ime* i *dobro* njegovo usadiše se u sèrca njihova.

Starac Cipico.

STARO KNJIXESTVO.

Medju ostalim ljudim prednjih vrěmenah, od kojih nam pismo uzdèrxi uzpomenu, **Vlaho Squadri** rodom s otoka Koloçepa, oli Kalamote u Dubrovaçkoj biše jedan izvèrsni i znani redovnik, koi je ostavio od sebe ne malahan glas u prednjemu Arkibiskupatu Dubrovaçkomu. (Appendini not. Ist. Crit. Tomo 2. pag. 274.)

Ovaj joštera sloxio je razlike pěsni, i nad ine dostojna je od spomene ona nazvana *Maçuš* i *Çavaliza* pripověst Koloçepska, oli: vèrnost u ljubavi.

Jedan mladi ribar zaljubjen u jednu gizdavu pastěricu istoga otoka Kalamote daje povod ovoj pěsni, koja je od ne malahne cěne radi svoje mekoputnosti, ali ona uzdèrxajuchi se u više listah nije mogla biti ovdě donesena, i za to hotio sam samo umetnuti istoga pěsnika jednu kratku pěsnicu u pohvalu gori reçenieh ljubovnikah, u kojom ništa ne manja slast i narednost lasno poznat se moxe od svakoga onoga koj od pěnja slavjanskoga jest dobar poznanac.

M. Marinovich.

PĚSAN

U hvalu Maçuša *i* Çavalize
sloxena
od **D. Vlaha Squadri Popa** Dubr.

Koloçepu nevěstice,
Ostavite veze vaše,
I vi gorske pastèrice
Ostavite stada, i paše;

Hod te s nama cvětje brati,
Gdě su naši perivoji,
Što 'e lěpše probirati
Da se prinjem sèrce goji.

A pak chemo pohoditi
Dva umèrla u ljubavi,
I u věnce njih kruniti,
Da im bude slava u slavi.

Oni u sèrcu drazi i mili
Pravu věru uzgojiše,
Pravedno su razdvojili
Što sèrdašce uloviše.

Svak pohvali njim u pěsni
Çisto sèrce što porodi,
Jer u tugah i bolěsni
Veselje se çesto plodi.

Gdě ste mladi ribarichi,
Rumen koralj ki ribate,
Kupite se svi mladichi
Ovdě s nama da igrate.

Mladu děcu poçastite
U igri, pěsni i u slavi,
Çasno dělo uzvisite
Dato nebom i naravi.

Neka koralj njih rumeni,
I biseri medju usti,
Od ljubavi nauçeni
Sèrce ribat vech dopusti

Prave věre da se diçe
Města ovoga naše slave,
I gizdavo da se liçe
U ljubavi věrne sprave.

Od ovoga da svak uçi
U mladosti tko kraljuje.
I ljuveno tko se muçi,
Da se věrno pak raduje.

CHUDOREDNOST.

Xenidba po modi.

Jesam li ja tome kriv govoraše sam sobom neki Joca Muchak, što su vrěmena tako preokrenula. Lako ti ga je bilo mome otcu trideset hiljada *talira* stechi, i meni posle svoje smèrti ostaviti, kad je xivio prosto, jeftino i neznatno po starom naçinu; ali ja moram u svemu na „*bon ton*“, a zašto sam drugo i uçio tolike jezike, igre i zabave, no da se svakom prijatan pokazati, i obšte blagovolenje poluçiti mogu.

Jesam li ja tome kriv, što sam nabljudavajuchi ova pravila sadašnjeg vospitanja, u *kartanju* toliko puta nesrechan bio; što je gospodin Hitipracha — moj glavni prijatelj *bankrotirao*, i kroz to moje deset hiljada *forintih* povratiti uznemogao, i što je madama Larifari, ona draxestna pěvaçica, mene posle osam měsecih najnjexnijeg odnosenja odběgla i drugome, sretniem i bogatiem od mene privoljela. Nek daklen sudi svaki koi me razume, jesam li kriv, što sam kroz tolike nepredvidjene nezgode sve svoje otçinstvo izgubio.

Kredita nemam, varati nechu, prositi nemogu, sluxiti neznam, ali — smatrajuchi se u ogledalu i gladechi bradu reçe — vidim da sam jošt mlad, lěp, okretan, i umětan, pa zato idem se bogato oxeniti.

Što namisli to i uçini. Ode na bal, upozna se ondě s gospodiçnom od H. — kcheri jednog zemljodèrxca, upotrěbi sve hitrosti *modernog* ljubovnika, koje je çestim izkustvom u malom pèrstu imao, i poluçi njenu saveršenu naklonost. Stvar je daklen vech gotova bila; samo je jošt nešto malo trěbalo — otçevo dozvolenje. Njen otac g. Hrabrovski bio je polkovnik u miru, çovek koi je u vojnoj sluxbi osědio; ozbiljan, maloręçiv, predostoroxan, mèrzitelj ulagivanja, poçitatelj ljudske vrědnosti, znao je svakog po zasluxenoj měri cěniti i sebi obšte poçitanje pridobiti. On je bio udovac, i imao je to jedino děte, naravno dakle da se je o njenoj srechi svojski brinuo.

Joco umnoxi svoje pohode, i upotrěbi svu *maj-*

storiju da se i otcu i kcheri u najlěpšem vidu predstavi.

Hrabrovski ga uze zdravo na nišan, motrechi oštro i dngo sve njegovo postupanje, i dozvoli najposle --- xenidbu, ali --- bez svakog pozora i odlaganja.

Srechni Joca plivaše u veselju kao muva u tustoj çorbi, dojde na ureçeni rok, i najde nevěstu, kumove, svatove, pir, miraz (dobro děvojaçko), i istog sveštenika sve prepravno i zadovoljno.

Çestno i otměno doçekan, bude tako i věnçanje u dvoru *torxestvovano*. Poslě veselog oběda dade stari polkovnik natovariti dvoja kola bogatim ruom svoje jedinice, i šest hiljada talirah gotovih novacah, s primětlom, da im to da je za sad na povoljno uxivanje.

Zatim se na polazku lěpo i trogatelno oproste, pracheni od polkovnika i jošt nekoliko njegovih prijateljah. Kad projdoše kroz jednu šumu, al etoti pustaijah sa sviuh stranah, noxima i puškama sěvajuchi, i nasèrtajuchi groznom vikom: daj, nijedni zakone, il xivot il blago. Svi ukoçeni od teškog straha stadoše moliti za milosèrdije, no sve badava. Najposlě pristupi arambaša mladoxenji šaptajuchi, da mu na izbor stoji, nevěstu ili sav njen miraz njima ustupiti. Kad vech tako mora biti, reçemu Joca --- razmišljavajuchi za neko doba, a vi uzmite nevěstu.

Jeli tako? zapita ga polkovnik odvaxnim glasom, sad tek znam --- bezdělniçe jedan --- ono, što sam od tebe znati xelio. Sad vidim da ti draga --- samo radi blaga na sèrcu lexi. Nemoj misliti, da si ti s mojom kcherom zaista věnçan; jer onaj, koji te je tobox věncao, nije sveštenik, no jedan od mojih priateljah, niti su ovo pustaije, nego sve moji dobri prijatelji, s koima sam ja to sve na vlas uçinio, samo da osvjedoçim se o tvom pravom naměreniju; a sad --- kad izvěstno znam i vidim tko si i što si, kaxem ti i zapovědam, da mi taki ideš iz pred oçiju, nevaljali çověçe!

Joco na to ode bez obzira kao oparen garov, i izgubi za věk volju, svoje hudo stanje kroz xenidbu oporaviti.

(Iz N. Lista.)

ZMAJ ZGLEDNOTROVNI (BASILISCO).

On je drugojaçije prozvan kraljich (*Regolo*), i jest vèrsta zmije posve çudnovate, koja truje, i ubija sa svojim dahom. On nosi na glavi poput jedne krune běle, naçin *diamanta* (dragokame). --- Njegova je glava oštruljata, a oçi su mu cèrljene kano kèrv, a koxa baca na cèrno. Dokazuje *Lucano* (lib. 9.), a tako ovizih vrěmenah mnogi drugi naravnici, da basiliska tako strahovito stoji zvixda i zuka, da çini bixat sve druge zmije iz onoga města gdě on stanuje. --- On se vuçe lazimice, kako što çinu ostale zmije, sasvim da je brez noguh, dali nosi uzbèrdito svedjer polovicu svoga těla, izvan kad hoche pasti travu. Ovaj je zmaj dug oko dvanaest palacah, a debeo šest obiçajno. Vidio sam gděgod još vechega (mèrtva). --- Lasno je poznat město gdě on prěbiva i kud prohodi, jerbo je njegov otrov tako kuxan i smèrtan, da svako xivuche na světu, bila xivina, bilo stablo, bilo štomu drago drugo, umire i i gine, i pali kud prohodi. ---

Nejma xivine koja mu se moxe odaprit, i nahuditi mu, izvan same věverice (donnola). Ona ga traxi po svuda, i gdě je obiçajan sakrivati se, i našavši ga podraxuje ga, s njim rat zavèrgne, naskaçe nanj pustumice, nadvlada ga, i napokon ubije. --- U Afriki ovih zglednotrovnih zmajah imade po svuda; tako da su usilovani oni prěbivaoci hraniti kod sebe mnoxtvo lasicah, koje nose sobom u polje kad idju na radnju, — jer inaçije çine jim veliku dosadu. ---

Cěnio je *Eugubino*, da je zmija, koja je napostovala našu majku Evu, bila basilisko, a drugi da je bio poskok *), ili něka druga dvonoga, ili çetveronoga zmija; --- ili za bolje rech, vrag, koji bijaše uzeo obiliçje basiliskovo. (Gen. 1. Psal. 90. Plin. lib. 8. Cap. 21).

Vèrdoljak Imochanin.

---

*) ***Poskok*** (aspide) vèrsta poznate zmije, koje pogani otrov u malo vrěmena dixe xivot koga ujede, sasvim da se moxe jedva poznat město gdě ugrize radi malane rane koju çini. Kaxu da poskok zatvori uši za neçut věštca (incantatore), koji ga traxi uhvatiti. Zato se on krije u travu, iz koje samo tekice viri z glavom, na koju dolichu ptice, i nji poskok hvata. Malo je danah da sam ga vidio uhvatiti jednoga zeçicha, koga je pritiska çupati pri jednoj smriçi, naçamši ga s vrata. Momçe, koje je bilo samnom,

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

**Texko svakom po rodu svojemu
Ako nema l dragoga svoga.**

Sinoch kasno sunce zapadalo
Prelipo se roblje prodavalo
Cherka Hajka, lěpa robinjica.
Nju kupuje Senjanin Ivane
Za nju daje spenzu nebrojenu
I liepu svilu nekrojenu.
Pak je pelje Senjanin Ivane
Pak je pelje k bělom dvoru svome.
Još se hvata Senjanin Ivane
Desnom svojom u njedarca rukom.
A ona mu besedila mlada:
Nehvataj se Senjanin Ivane
Desnom svojom u njedarca rukom
Jer bo nije uzgojeno za te
Vech za moje i milo i drago.
Necheš sa mnom Senjanin Ivane
Necheš sa mnom ni do Senja dojti
Po me chedu tri odkupa dojti;
Pèrvi odkup od chajka mojega,
Od mog chajka staroga babajka;
Drugi odkup od ujca mojega
Od mog ujca Beg . . . .
Tretji odkup od dragoga moga,
Od dragoga Paše Moslamskoga.
Ali mlada još u rěçi biše,
Eto pèrva knjiga dohajaše,
Pèrva knjiga od chajka svojega
Od svog chajka staroga babajka:
„ Cherko mila neuhvaj se u me
Niti u me nit u moje dvore,
Jer su moji izgoréli dvori,
I moje je izgorělo blago,
Pusto blago i srebro i zlato! “
Pa je druga knjiga dolazila
Druga knjiga od ujca svojega
Od ujca Beg. . . . .
„ Cherko Hajko neuhvaj se u me
Niti u me nit u moje dvore;
Jer su moji pokradjeni dvori,
I moje je odnešeno blago.
Al je tretja knjiga dolazila
Tretja knjiga od dragoga svoga
A uz knjigu tri tovara blaga
Sve lěpoga i srebra i zlata,
I bisera i kamena draga.
A u knjigi biše napisano:
„ Aj ti hvala moja dušo draga
Eto tebi i srebra i zlata
I bisera i kamena draga “.
A ona je beseděla mlada:
Mili Boxe çuda velikoga
Texko meni po rodu mojemu
Po oçinu, i po materinu,
Da ja nemam dragoga mojega
Ostala bih u Senju robinja.

---

ubilo ga je na mèrtvo iz puške, i teško ga biaše raznilo olovo. Uze Petar zeca i poneso ga kuchi, — muçno mu ga bi tute ostaviti da gnije zaludu..... Reçe ni jednom Dr. Fenzel da se moxe ubranit zvixdom najlašnje kad naskoçi poskok za çeljadetom, ili skakvim pěšchakom, i da che uběgnut.

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 31.

NA 4 KOLOVOZA

II. GODINA

1 8 4 5.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih porucnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĖSMIÇTVO.

Glas iz Orave

od

Mirka Bogovića.

Srĕd nebesah vidĕti je
Pram sĕveru kako brodi,
Kobna zvĕzda svedj hitrije,
Dok za Tatrom nezahodi,
A stari nam kažu ljudi:
„ Pazte, bit će sgodah hudi'. “

Jer kud tĕkom užasniem
Ona prodje, — zlo ju prati,
I glasom se žalosniem
Čuju strane razlĕgati:
„ Oj nebesa, većput stroga,
Sačuvajte stvora svoga! “

I za mala, — Bog i duša! —
Prežalostan spod Karpata'
I pregorki svud se sluša
Jauk Oravskog našeg brata, —
Jauk, koj s duše proiztiče,
I „ *u pomoć!* “ k nama viče.

„ Šta je? možd se 'e vatra smĕla
Tamo kod vas uspirila,
Koja vam je sve otĕla,
Vas prosjacim učinila? “ —
„„ Nije, bratjo, vatra, nije, —
Strožji bič nas božji bije! ““

„ Valjda 'e voda silovita
Na vas s brĕgah navalila,
I vaš trud od mnogo lĭta
Silnim valom poplavila? “
„„ Niti, voda, bratjo, nije,
Strožji bič nas božji bije! ““

„ Vatra nji' nit poplavica,
A tako vam Bog pomogo!
Što vam dakle blĕde lica?
Nebo nije tako strogo
I glad valjda kod vas nije? “
„„ Glad je, glad; zlo najstrašnije!

„„ Evo slušaj primĕr jada,
Što mi nožem sèrce para:
Jučer umre, ah, od glada,
Moja mila majka stara,
Ja sa ženom i pet cèrvi
Čekam, tko će sad bit pèrvi. ““

„„ Dĕca viču: „ *otče kruha
Nĕkoliko drobtinicah!* — — “
Ah' nebesa nĕste gluha
Čujte plač tih kukavicah!
Dokinite gorke vaje,
Dulje jad vaš nek' netraje!

Tako ubog Slovak sbori,
A suze mu nehotice,
Gledećem pram nebu gori,
Kvase tužno blĕdo lice —
I nebo mu put pokaže
K sèrcu našem, — ak' nelaže.

Ne, nelaže, jer kod brata
Po ustavu i po rodu,
Kod ubogog prem Hèrvata
Nać će ipak bolju sgodu
    Nego drugdě ak' se uteče,
    Gdě mu tudjin pomoć neće!

Milosèrdje, iskro s neba!
Uzplamti nam sèrca bolje,
Da dobiju gladni hlěba,
Da nestane te nevolje,
    Da poněšto barem mine
    Jad, u kojem brat naš gine!

A ti, brate, ovdi u srěći,
Tudjega se zla spomeni,
Nemoj dugo tratit rěči;
Već poděli pa naměni;
    Pomoz' bratu u nemoći
    Pa će i tebi Bog pomoći!

DOPIS IZ VISA.

Gospodine Uredniče! *)

U Visu, mjeseca Veljače, 1845.

Što je te me nema u Zori? pitate. Ako-bi Vam na to odgovorio imao-bi se čim opravdati. Jedno samo želim, da nebi-ste moje dugo mučanje za nemarnost dèržali prema dragoj otačbini; jer gdi-se narodnosti naše tiče, tu sam ja medju pèrvima Gospodine! Dalmatinci netom-im Zora zabjelila, pozdraviše ju s uzglasim najživlje radosti. A ko joj-se nebi od sèrdca radovao, kad nam plemenitu svèrhu navješćuje „ neumjetne poučiti, jezik i književnost podići. " U sadašnje vreme, kad-se svjet ne mačem kao njegda već s rječma prosvjetljiva, i slavjanski naši otačbenici, ma što gděkoji inostranci protivno rekli, scjene nauk, i svojski staraju-se da um svoj narese koristnim i različitim znanjima. A k tomu neima zaisto boljeg sredstva od dnevnikah. Priliče oni blagotvornom tihom daždu koj književnosti njivu obilato natapa. No je-li Zora opravdala ufanje, koje jur s početka začeše o njoj Dalmatini? je-li pravu svèrhu vazda smirala, i zgodna sredstva prihitila? to je drugo sasvim pitanje, na koje ovdi odgovoriti stoji izvan namjerenja mog. Samo toliko, tek da zadovoljim sèrdcu, kazaću-Vi, da mi nije baš po ćudi što gdikoje nedozrjele glave, nepoznajući ni same njihovo zazvanje, štono Njemci vele Beruf, pojaviše se u Zori, kèrčeći člancim svojim (a kakovi-su Ti sam Bože vidiš!) put u narod. Mi-smo Gospodine moj! stupili ištom u vreme od početka izobraženosti jezika ilirskog; kad nam temelj valja izkopavat i graditi, prie neg se na zidanje i podizanje stavimo. Mislim da je to običajni hod svakog napredka, dakle i našeg; jer inače zlo po gradju ako nije preutemeljena. Otugjivši-se mi odgojenjem našim, koje je sasvim taliansko, od jezika i narodnosti, netom pero zarezasmo, hotjeli bi već i pisati. Jadni mi! *Die slawischen Sprachen wollen studirt seyn, und lohnen's* veli slavni Šaffarik *) Ja mnim da je bolje ništa i neradit, nego se smucati po domorodnim poljam, i kukoljom-ih posijavat. Ako dakle zbilja želimo da nam Zorom osvane rumeno jutro i krasno proleće jeziku i knjižestvu, i narod nam-se odtud okoristi, nek se najizvèrstnie naučne glave u Zori sjedine. Samo na ovi način moćiće narodni naš jezik u snagi, jasnosti i bogatstvu razvijati se, i k to većoj izvèrstnosti napredovati. Toliko za sad. Eto vam na svèrhu i od mene jedan sastavak, koi je u Danici 1841. tiskan bio. Dosta je blagosova od štaroga popa Radosava. Vaš

Božidar.

(*) Buduchi da je vechi dio ovoga sastavka bio vech tiskan u Danici noviem pravopisom, bi nam dopuštano i u našoj Zori uzdèrxati ga, po poxudi gosp. pisatelją. Ali pravopis kojiem svi pisatelji, rodom Dalmatinci, imaju se sluxiti izdavajuchi na světlost děla svoja, barem u našoj dèrxavi, joštera ostaje oni zapovidjeni od pr. Vladanja god. 1822.

Opaz. Ured.

(*) Geschichte der Slawischen Sprache und Literatur. — Ofen. 1826.

JEZIKOSLOVJE

ILIRSKO-DALMATINSKO.

I.

Predgovor.

Poznanje vlastite domovine treba da predhodi poznanstvo inih zemaljah; književno poslovanje duha čovječanskog, ako će pružiti duboko žile, valja od materinskog jezika da izhodi. Ovo čuo sam ne jedanput govoriti od pametnih ljudih još te kada biah djetetom, i što tadaj s nedozrje-

le moje pameti nemogah doseći, sada poznavši temeljitu istinu onih riječih stanovito vjerujem. Ti se jur dosjećaš moj mili domorodče! o čemu naumio sam ovdje besjediti. Tuguješ sa mnom zajedno radi zapuštenog stanja, u kom od puno vjekovah nalazi se ilirski jezik u našoj otačbini; pitaš željno: koi je tomu uzrok, i želiš kano i ja da se nadje koj domorodac, koi bi za u naprjeda uklonio s puta zaprjeke, koje su do sada uskèrsnutju uspavanoga od toliko godinah narodnoga knjižestva na putu stojale. Ovaj predmet (argomento) budući u sebi veoma važan, zaslužuje veći prostor nego ovo malo hartije, umjetnie pero nego je moje, i više vremena, nego ja ga imadem. Nu sa svim tim ljubav k miloj otačbini potiče me razglasiti ovo malo slovah, koja premda ne uzdèrže ino van odcjepljene misli onim redom, kako mi se namećahu u pameti, ništanemanje uzdam se, da stvar i onako kakva je, bit će od mojih zemljakah dobrostivo primljena znajući, da u ovomu težkomu predmetu bolje je išta nego ništa, ter da smo i s time bliže domorodnoj svèrhi.

II.

Književni jezik.

Čujem obćeno govoriti, da nemarnost Dalmatinah za materinski jezik u tomu najviše ima koren, jer nemamo, vele oni, bogatoga knjižestva, niti sredstvah literarnih (*), iz kojih bi čeljade moglo izobraziti se. Nu ko je tomu kriv, ako ne mi isti dragi štioče dalmatinski! Počnimo mi više mariti za domorodne stvari, pa vidit će svjet, jesmo li vredni osim predikah ino što složiti u slavnome jeziku. Ali ovu svèrhu mi po nikoi način nećemo postići, ako-se najprie nepopaštimo imati književni jezik. Za da me svaki boljma razumje, treba mi svèrhu ovoga predmeta biti obširnii. Svi malo ne uljudni narodi u Europi posjeduju književne jezike, koji poput verigah vežu ponajedne članove, i cjele obćine: u kojih jezicih ogleda-se stupanj izobraženja naroda, i njegov ćudoredni značaj (carattere). Poznati-će lahko svaki moj čitatelj, kada ovdje govorim o književnom jeziku, razumjevam onaj, koj bi-se imao razprostèrti ne na samu Dalmaciu, dali na narode, koji su s nami od istoga plemena. Dalmacia budući ograničena na svoje plitke izvore, nemože imati cvatuće knjižestvo. Za tiskanje knjigah hoće se mnogo predbrojiteljah, koji, kako mi nemamo jošte knjigozakupnikah (Verleger), jesu u našem narodu jedina podpora; i pravi dobročinci pučkoga prosvjetjenja. Ali u primorju, radi maloga broja onih, koji kupuju i štiu naške knjige, mučno je izdavati i male, a kamo li velike knjige. Osim ove očite istine ima i drugih od ne manje važnosti, koje nukaju nas ogèrliti ovaj obćeni književni jezik. Pišući u narječju mili domorodče! nisi daleko čuven, nerado si čitan izvan otačbine, i tvoja knjiga mjesto **1000** čitateljah, što bi inače od Jadranskoga do Cèrnoga mora mogla imati, jedva će ih naći **100**, da bace na nju milosèrdja pogled. Pa što je gèrdje za nas Dalmatine, ni u istoj našoj otačbini nemožeš svima ugoditi istim narječjem. Ovo jur davno kaza Karaman u knjizi „Considerazioni“ kada preporučivaše Dalmatinom staroslovinski jezik protiva pučkomu, koga opet pop Roza branjaše. Evo što govori pok. presvjetli Karaman: *„ Quanto rumore non farebbe la sola Dalmazia? Li Ragusei vorebbono la prelazione. Li Montenegrini la contra starebbono con archibugiate. Li popoli che sono fra li fiumi Narenta e Cherca sosterebbono il proprio dialetto. Quelli che sono fra la Cherca e Zermagna non la cederebbono. Altri che si dilatano dalla Zermagna fino all' Arsa, riservarebbono a se stessi la gloria; nè minor contrasto avrebbono le isole dell' Adriatico, le quali nel parlare non s' uniformano col continente, nè tampoco fra se medesime. Altri vorebbono il dialetto d' Atanasio Giorgicei, il quale tradusse e stampò a Vienna 1629 Tomaso a Kempis; altri quello del catechismo fatto tradurre ed imprimere con caratteri cyrilliani da Gregorio VIII. Pontefice.* “ (*) Jesi-li po slabosti ljudskoj opojen slavoljubjem, otvoreno ti je široko polje, za moći zadosta učiniti tomu prirodnomu nagonu (stimolo), kog inače nebi na uzkom prostoru dalmatinskih medjah mogao zadovoljiti. Čuj najpo-

---

(*) U ovomu mom sastavku nahodise njekoliko inostranskih riječih, a to će bez dvojbe našim Čistovnjacim, puristima, biti nepovoljno. No rad-bi znati, da-li se su tim u svojstvo jezika našeg dira, ako istu riječ upotrebimo, kojom-se najuljudnii narodi od puno vjekovah na Temzi, Seni i Dunavu služe. Jedan Grimm jošte-se medju nami nije pojavio, da nam dokaže kad se tudjinske rječi bez kvara jezika primati mogu.

Opaz. pisat.

(*) Ove proročanske rječi pok. Karamana obistiniše se podpuno u našoj Zori.

slje neumèrloga Obradovića, koi u njekoj svojoj knjizi veli: „ jezik ima cjenu od koristi, koju uzrokuje; a koi može više koristiti nego obćeni cjeloga naroda jezik. “ Ja mnim dakle, ovaj obćeni ilirski jezik neka u knjigah i u pismu kraljuje, a posobna narječja nek i u napredak živu slobodno u kućah, i u pučkomu govoru. Ugled nam su Talianci. Imaju tolika narječja, koliko mal ne većih obćinah; ma kada pišu, služe se jednim jezikom. Zašto i kod nas to isto biti nemože? A kako bismo to dostanuli? Veoma lahko. Naša slovnica živi u ustih cjeloga ilirskog puka. Što ovoj živoj gramatici je spodobnia naša pisana slovnica, ova je to bolja. Iz ovoga sljedi da Dalmatinski spisatelj dužan je znati ne samo narječje dalmatinsko, dali i ostala Slavjanah. Učeći mi Dalmatini ova narječja naći ćemo rječi od znanjah, zanatah i t. d. koje su kod ostalih Slavjanah davno jur primljene, i koje točno (esattamente) odgovaraju svomu značenju. U ovakom slučaju uzmimo od njih one rječi, koje mi nemamo, a neodbacivajmo, što nam se s početka čini novo, ma u istinu je naše od starine, praveći bez potrebe nove ter smješne rječi, čim-se samo smetnja i oddvojenje poradja. Ali ovu istu dužnost treba da imaju i ostali Slavjani prema nami, učeći i oni naše narječje; jer je poznato, da kod nas mnogo (a može biti više nego u ikom južnoslavenskom narječju) imade čistih izvornih rječih, koje davno izmjenuše se s tudjimi kod ostale ilirske bratje. Omer i Dante znaš-li kako dadoše formu i sastav, pèrvi gèrčkomu, drugi talianskomu jeziku? Uzimajući iz svakoga narječja što je najbolje, - biser i drago kamenje; - jer dobro znadjahu ovi veliki umovi, da narječja jesu više ili manje nemoguća izraziti čisto i pravilno naše misli. Zašto da i kod nas to isto nebude? Bit će ako Bog da!

(Slĕdit che)

STARO KNJIXESTVO.

Vas izobraxeni svĕt slavjanski vech spoznaje pĕsniçna dĕla starieh Dubrovçaninah; tako da ime njihovog rodnog mĕsta slavno je u ustih svega naškoga naroda. Ali i u prostopisu (prozi) podpomogli su Dubrovçani ne malo naprĕdku slavjanskog knjixestva. Mnozi su mi izustili poxudu da bi Zora kad ter kad o tiziem dĕlima govorila, i koi ulomak donĕla od oneznieh koji joštera lexu u rukopisih. Za izpuniti njihovu poxudu ovdĕ donosim ulomak iz jednoga bogoljubnoga dĕla koje u rukopisu nahodi se kod ot. In. Chulich' a Malobratjanina, ljubitelja našega knjixestva i posĕdnika neprocĕnjenoga blaga starinskih naših dĕlah. Nepoznato mi je ime pisatelja. Ako se o bogoljubnom predmetu bavi, nek se nĕki medju çitateljim ne sèrde, najvechi dio našeg prostopisa buduchi za puk upisan o tome najpotrebnitjemu predmetu se je bavio, i ako znanje njihovo ne potrebuje vĕxbanja bogoljubnoga, neka prime ovaj kako izgled pravoga našega starinskoga pisanja u prostopisu.

O DÈRXANSTVIH

podloxnikah prema svojim vladaocim i zapovĕdnikom, i sluxbenikah prema svojim Gospodarom.

Na oni naçin na koi çetvèrta zapovĕd postavlja nam dèrxanstva prema našiem roditeljim i duhovniem pastèrim, tako na isti naçin po njoj nahodimo se dèrxani nosit poštenje i svĕdoçit ças našiem kraljim, zemaljiskim vladaocam, i sviem imem vlaštitiem gospodarim. Dèrxanstva prema iniem poslĕdnjim oçito nam svĕdoçi Pavo pišuchi ovako Rimljaninom: *Zemaljski zapovĕdnik sluga je boxia, za obdarit nas, ako dobro djelujemo. Nu ako opako, strašimo se od njega, jer oni ne nose zaman ni zaludu maç ni šibiku u ruci, oni su boxii sluxbenici za izpunit boxiu osvetu pedepsuchi onega koi zlo dĕluje* (*c.* 13. *v.* 3.)

Svaka dakle oblas i mogujstvo na zemlji za vladat ljudi od Boga je postavljena. Kojegod dakle vèrste ova je oblas, ili u rukah jednoga, ko u kraljevah i samovladaocah i samodèrxaocah; ili u rukah mnozieh, ko pri gospodi i puku, ili samo pred starovĕchnicim, svedj od Boga dohodi; i zato smo joj dèrxani bit svedjer podloxni. Na koi mu drago se naçin sluxe oni ovom njihovom oblasti ili dobro ili zlo, ili po zakonih ili prema njima, ne zato bivamo oslobodjeni od ovega podloxenja. I ovo dèrxanstvo ima imat u nami svoj poçetak ne samo u strahu vremenitieh pedepsah, koje nam mogu oni çinit podnĕti, nu

vele veche u ljubavi boxioj, i u početku naše duševnosti; tako da još da se nebismo strašili od nikakve njihove pedepse, nebi nam zato bilo dopušteno svèrchi s nas njihovu oblast. Nastojat chemo dakle tanko po tanko razabrat u ovemu nauku 1. Naša dèrxanstva prema samodèrxavcom, i zapovědnikom opcheniem. 2. Dèrxanstva sluxbenikah prema njihoviem vlaštitiem gosparim, i počet chemo s pèrvoga.

Pèrvo. Pismo sveto zaměra pet poglavitieh dèrxanstvah podloxnikah prema svojem vladaocom i zapovědnikom; to jest, poštenje, posluh, molitvu, platu i věrnost; nastojmo razabrat svako po napose.

I. *Dèrxanstvo.* Ovo je čast i poštenje našim vladaocem, zapovědnikom. *Strašite se Boga i poštujte kralja*, veli poglavica Apostolski (I. Petr. c. 2. v. 17.) svi su kraljevi i vladaoci na zemlji xive prilike veličanstva, i mogučstva Boxjega. Nije dopušteno zlo govorit o njima, ni zlobit na njih. Nu trěba je s druge strane, da ova čas i poštenje ne obrati se u jednu potištenu milolax i gadno blaznenje tako da tlači se njime i ockvèrnjiva se pravda i istina. Istina svedj ima imat svoje město, ni poništa ne ima se zatajat ni od nje odrechi.

II. *Dèrxanstvo.* Po onemu što smo na početku rekli, ostaje očito, da izvan poštenja dèrxani smo im i posluh. Posluh oni imamo im svědočit: 1. U onemu što utišti světovno, i telesno vladanje, za koje su primili od Boga moch i oblast. 2- U onemu što na njih pada ko na cèrkovne branitelje koje che činit izpunjat naredbe i zakone cèrkovne, i s cèrkovnom oblasti sjedinit se da budu od njihovieh podloxnikah obsluxeni. Nu kada bi se dogodilo, da najvechi kralj od světa, i najmogucha gospoda zapovědu nam kojugod stvar věri i boxiemu zakonu protivnu, ne samo ne bismo bili dèrxani poslušat ih u temu, paček imali bi smo prie sva izgubit i na sve se prje podloxit, za ne prestupit boxii zakon. Tako nas svojem izgledom uče Ivan i Petar. (Act. c. l. v.) koji pred xidovskieh poglavicah, kojim zabranjivahu da uče, i navěštivaju u ime propetoga Isukèrsta, ter im odgovoriše: nijeli trěba prie bit poslušni Bogu, negli ljudim (Ibid. c. 9. v. 29) Tako nas nauči isti Isukèrst govorechi: podajte Cesaru, što je Cesarovo, a Bogu što je Boxie (Matt. c. 22. v. 21.) Ovo je red: razlozi su Cesarovi podloxeni raslozim boxiem. Ako on zapověda što Bog zabranjiva; ali ako on zabranjiva što Bog zapověda, sila je bit neposlušni Cesarom, za bit poslušni Bogu. Nahodi se o ovomu preizvèrsan izgled u cèrkovnomu pripovědanju. Cesar s imenom Maximian zapovidio je Tebanskoj četi, kojoj biaše vojvoda Maurizio sveti, da ga svojem oruxiem sluxi u progonstvu kèrstjanah: *Gospodaru naš*, odgovoriše mu oni, *mi smo tvoji bojnici, nu smo u isto doba sluxbenici našega Boga. Tebi smo dèrxani našu bojničku sluxbu, a njemu smo dèrxani našu pravednost. Obsluxit tvoje zapovědi kad su njegoviem protivne nikako nemoxemo... Dokle ti neuzišteš od nas što ga moxe uvrědit, mi chemo ti bit poslušni, kako smo ti i dosad bili. Nu ako uzišteš od nas što se oprěčiva njegogoviem zapovědim, mi chemo bit usilovani prie bit poslušni njemu negoli tebi; kako bi mogo ne sumnjit o našoj věrnosti prema tebi, kada nebismo bili věrni njemu? Njemu pèrvo učinismo naše zakletve. Ako izdamo pèrve, nemoxeš se pouzdat u druge.* Ovako bi imo odgovarat svaki kèrstjanski podloxnik u sličnieh prigodah.

(Slědit che).

PRIPOVEST

od Frana Soave.

TERESA BALDUCCI.

Bile su su prošle dvi godine da *Teresa Balducci* od grada Fiorence plemenka, nahodjaše se su dva sina udoviea. Uzišli ovi vech od oblasti braniteljove, posědniki jedne [bogate] otačbine, bezuzdani i ukrèpeni od pogubnih drugovah podaše se u prien svake nerednosti nesvěstne mladosti. Zaludu mater èrvaše se razborom, moltivam, plačom za prezvat ih od bezrednochudnosti; nije vech bila slušana. Starii brat prebivaše nepristavno u Fiorenci, a mladji po Italii stavio se je putovat. Jednu večer u kojoj

ona xalostna mati sama plakaše na sinovske nerednosti, vidi najbèrxe razjaziti vrata, i ulěsti sunovratno jednoga inostranca blědna i zapěhana, s oçim mutnim i prestrašenim, licem ometenim i neprikladnim, maçom okèrvavjenim u ruki. Na tako iznenadno vidjenstvo skoçi ona od straha; ali inostranac, bacivši se na njezine noge: „ Vejboga! “ reçe „ imajte milosèrdja za jednoga nesrechnika. Ja sam Rimljanim od malo ovdi došo. Dospio posle, vrachao sam se skoro na pristalište za odredit se na povrachu u rodno město. Blizu jedan od mene nepoznat susrěte me, i projdovši mu uza, seljanski nasèrta me. Potuxih se na njegov neskladni naçin, ali on neskladnoschom sloxi zadiranje i gèrdjenje: ja ljutih se, on uzmnoxiva psovanje, i uslobodi se jošter oholo zaprětit mi. Neustèrpljen na ovu kudnju oběst izvadih maç, on uçini isto, i ranjen pade na zemlju. Bog nek svědoçiva jesam li ja xalostan za ovu moju nopovoljanu krivinu. Ali vi Gospojo, imajte milost za jednoga nevoljina çověka. Smeten i izvan svěsti dao sam se uput na běxanje; ne znavši kuda obastrěti se, uslobodih se, prelaziti u ovu kuchu, koju srecha çini mi nach otvorenu. Molim! nexalite da ovo bude mi utoçište za koji ças! dokle izmaknut na iskanje od koga mogao bi progonit me, na veche nochne tmine ustanovit mogu moje uběgnutje. „ Na ovo povědanje zaledi od strahosti ona plemenka, strašno prividjenje dopuni ju 5 hiljadu plaçnim promišljenjim; ali neçuvši u oni ças nego chutjenstvo blagostivosti i milosèrdja, çini ga ulěsti u njezinu potajnu stanicu, i tu zatvori ga. Nebjahu pèrhava prividjenja one xalostne matere. Prošlo malo vrěmena, ona çuje jednu novu buku, i blědna u dvorje napredavajuchi, vidi donět si spręda svoga sina, koj s jedne široke rane, koju u pèrsih imaše, potok kèrvi prolěvaše. Zavikne ona strahovito, a sin, koji oslabjen i malo ne bezkèrvan blizu vech çujaše udesni ças skupivši najposlědne jakosti, i prema materi obèrnut reçe: „ Vi u meni vidite jedan izgled pravedne Boxje pedepse: odostoio sam se; je neka bude barem smèrt moja za uspomenu bratu mojemu. Da bude moj pogubitelj, uzdèrxan, vi mati, branite ga. Pravedan je; ja sam ga razdraxio. “ Izdahne tako govorechi, a mati pane svèrh njega primèrla i brez chutjenstva. Razluçena od kèrvava utèrnuta sinovga telesa, ostavi ona za dugo vrěme okolostojne u sumnji njezina xivota; i s velikom mukom stekla je snagu samo za podati se na prekoměrni plaç. Svaki ças ona prizivaše sina svojega, hotiaše brez prestanka pripogledat ga, i za ostupit je od njega potrebaše najvecha krěpost. A koja nebjaše u to xalost, i koje smutjenje inostranca mladicha, koji s potajne stanice. u kojoj bio je zatvoren, çujaše svu trěsku, i chutjaše sve predanje od svoga sěnxalovna prizora, o kojem on nesrechno imaše najvechi dio! S jedne strane tuga, buduchi on utvorio nesrechu jedne çestite matere çini ga xelìti on isti da bi pod neprjatelskim maçom panuo, a s druge strah promislechi da moga bi biti osvojen, çini mu na svako novo krenutje, i na svaku trěsku kèrv lediti. U takovoj pěšnji stajaše do poslie po nochi kada buduchi vech sve mirno, i na materinoj xalosti jošter naměstilo se razbiranje, ona ide k stanici, i otvori. Kleknu mladich, i „ Boga “ reçe „ Boga ja zovem da svědoçi bili ja svu moju kèrv prie hotio dati “ .... „ Digni se “ rěçe plemenka “ ti mene uçinio si xalostniu xenu koliko ih igda xivjaše, ali poznam tvoju pravednost. Moj sin naredio mi je da te branim, i ja tako moram çiniti. Jedna kolestnica dojt che do malo uzdvignut, te jedan od mojih kuchnikah bit che ti voditelj do granice; a ovi tobolac sluxit che ti za pomoch: Bog nek ti da ono pokojstvo, koje meni ugrabio si “ — Mladich çuo se je směrznuti od xalosti i od milošche na ovu blagodělnost. „ Ah! nechu nigda prostit meni istome kako oxalostih jednu toliko poštovanu mater. “ Uçini za nju hiljadu odvěta; poljubi hiljadu putah njezinu blagodětnu ruku, i otide suzam, spravan na svako dělo za pokazat njoj kad srěcha naçin predstavi mu, xalost i blagodarnost svoju. — Srecha ne kasni puno poklonitmu zgodu. Prošo ne dobro Viterb susrete se jednome mladichu, koji naskoçen od dva razbojnika jedva se brani. Skoçi on uput s kolestnice, leti na njegovu pomoch, i naskoçitelji dadu se na bjexanje — ali mladich bi ranjen. Uzeo ga u svoju druxbu, u Viterb dvorno povede ga, i kako po srechi rana mala biaše, tako on bèrzo ozdravi. Hiljadu zahvalenja shranjeni mladich uçini svome osloboditelju: ali ko moxe izrechi těšenje i radost, koju ovi imaše kada çuje da on bio je brat onoga istoga kojega nesrěchno u Fiorenci ubi! Milostivo zagèrli ga: „Kolike zahvale“, rece „ ja imam odvratiti Bogu,

koi mi prikaza naçin da odvratim koj dio blagodělnosti od tvoje poštovane matere primjene! Věçnovito imat chu ga u sèrce useçeno, i nigda za nijednu stvar moja blagodarnost neche biti zadovoljena. Ti ponutkaj se za pripogledat je; ona ima najvechu potrěbu od tebe, i za tebe neustèrpljena uzdiše. Reci njoj, da oni isti, kojemu ona je sahranila xivot imao je srechu za tebe sada potratit ga; i da sve ostalo njegova xivjenja xudi za vas obadva unakladiti " — Priklopjenje strašno bi mladome Balduccu, kada dojde u Fiorencu, i razumi što se je dogodilo. Trebovavši mu poznati u jednom istom çeljadetu uboicu brata i svoga osloboditelja, poticaše u njemu jednu smutnju xelenja, koja ljuto jedandrugoga èrvaše. Ali çuvši pravednost njegovu odbi sèrxbu koju na pèrvo bjaše protiva njega zaçeo, i chutjenstvo blagodarnosti za xivot od koje ga bi dèrxan mu priuzme svu jakost. Plaçuchi bratovu smèrt, nemogaše ne èrvati on isti da bude uboica porad nje oprostjen. Medju to ona dva strašna izgleda, koja imaše pred oçim, uçiniše u njemu preduboko popadenje. Vidi na koju pogubu iznosu zahodi jedne neopazne mladosti; proměni posve obiknovenje, i svojim pametnim naçinom xivjenja upokoji na svèrhi mater od gorka zgubljenja uçinjena.

V. Jelçich.

POLIODĚLSTVO.

TEXACIM.

Měseca Kolovoza (Augusta) nadat se je da bude:

Od 3. Kolovoza (Měna po sunca iztoku) do 10. istoga.

Pèrvi dnevi sjajni i vedri; pak munje, gèrmljavine, i kiše, s velikom smutnjom pověłarca. Vrěme che biti vèrljivo. —

Od 10. Kolovoza (Sprednja polutica oko polnocha) do 17. istoga. —

Biti che prie vedrina, pak smutnja kako i prošastoga sedmerka. Bojat se je ranih slanah, i zlogodinah. —

Od 17. Kolovoza (Uxba pred veçernju) — do 24. istoga.

Něki dnevi biti che lěpi, něki mutni. Rekao bi da che biti i kiše.

Od 24. Kolovoza (Zadnja polutica, kad umakne sunce) do 1. Rujna.

Vrěme ugodno, i toplo. A biti che něšto i mutna. — Uzdat se je da neche biti zla. —

Starinska věštbanja o Kolovozu.

Lovrěnçevo (10) i Bartulovo (24) lěpo, na lěpu i ugodnu jesen slute. —

Ako je Lovrěnçevo i o velikoj Gospi (15) lěpo, bit che nam lěpa i ugodna vinobera (jematva).

S dva poslědnja dana ovoga, i s dva pèrva dana slědecheg měseca, stari çitavu jesen vrěme gonetaju, t. j. kakva su ova 4. dana, takva che biti cěla jesen.

Ovog je měseca od potrěbe:

Trěba je trechom prěkopati sadove; priněti gnjoj na zemlje; guliti konoplje; tuchi rax za sěmena; paliti kupine, draçje, tèrnje i zle travine po pašam. — Ovo je vrěme za traxiti vrěla vodena za kopati studence i vrutke. —

A po vèrtlim trěba je cěpati vèrške kapule, i listja blitvorěpice, kuzmorke, i mèrkve; siati spanjak, za pola Rujna; i lochiku s korom, za jeseni, i odolěn pitomi, za zime. — Presaditi jagodnjak sa zemljom oko busa, i xutènice pitome, po stopu jednu od druge, i lochike careve, za jeseni i za zime; povezati xutěnicu, ako je visoka.

Vèrtal, *stado*, *njiva* ovo su bogatstva seoska. Vèrtal, za *variva*, stado za *smoka*; a njiva za *kruha*. Vèrtal je paka najpoglavitie težanje; buduchi da, ako njiva izdade, trěba je čekati drugo xito do godine; a u vèrtlu moxeš zelje gojiti bèrzo, i vladati se po vrěmenu i po godixbini. Vèrtal i studenac kod vèrtla, mogu pouzdati texaka da neche umrět od glada. Koliki mudroznanci i pustinjaci, xivili su o samu zelju!

Pripověst.

Jedan seljanin se tužaše Vlastniku Fiorentinskomu svèrhu někih usilnostih, koje govoraše da mu biahu uçinjene. Dali, u njegovu govorenju vèrlo se malo istine naziraše, i tuxitelj isti biaše çověk èrdjave duše, i gorega xivljenja. Vlastnik

slušaše ga s oçima stisnutim, i brez nikad mu odvratit besěde. Seljanin brekom reçe mu: Gospodine jedali spavaš? Spavam, pravo spavam, odgovori mu vlastnik; i snilo mi se je da chu te çinit oběsiti. Ad ovud zbiljno ponukovanje izlazi:

1. Da u nijednoj tuxbi neima biti laxi; buduch da je lax gubava, koja (kakono ovce jedna drugu) istine iste oko sebe ogubavi, i nevěruju se.

2. Da çověk zle duše, i zla xivljenja, ne samo nenaprěduje u dobru glasu, nego paçe uzmiçe naše; tako da, oměrajuchi koliko moxe biti daleko od istine, ne měri se donlem, doklem je poçeo zlotvoriti nego donlem doklem je odmakao. Njegova istina, kakono gvozdje, èrdja od njegove zlochudnosti, i svaki dan skraçava, glodje se; i na měrilim, pored jednakom istinom drugoga çověka dobrochudna, vèrlo manje texi.

3. Dobar glas, daklem, ne samo sadanjemu vrěmenu i stanju çověka prudi, nego i došastomu; i nadostavlja istini; světla ju, pozlachuje ju. Zato, mladichi najskoli, neka nastoje stechi dober glas, i uzdèrxati ga milo, s urednim i blagochudim xivljenjem. A naša je mudra rěç:

„ *Bolji je dobar glas, nego zlatan pas.* “

S. I.

Radostno prevodimo u naš çasopis POZIV PREDBROJENJA na jedno novo dělo, koje che bez dvojbe biti milo primieno od sviuh onih, koji goje u pèrsih svetu iskru narodne ljubavi.

DALMACIA

OPISANA

OD UČITELJA

D.RA FRANE CARRARE,

Upravitelja c: k: Saçuvališta starodavnieh spomenikah u Splětu, Člana c: k: Sveučilišta Padovanskoga, Člana dopisiteljnog isvanjskog Druxbe istoçne u Parizu, Člana poçasnoga Nastavljenja starodavnostih u Ateni, i Člana Druxtva za sgodopisje u Monaku.

Su 48. urezanih slikah

Prikaxivajuchih najpoglavitie oděche obiçajne u našoj dèrxavi.

Nema zaměrna çověka, niti putnika izobraxena, koi dohodechi u Dalmaciu, ne vrati se s dušom obogatjenom novim znanjem i dragiem uspomenami.

Zemlja, koje starodavnost tiçe najstaria doba, koje sgodopisje sdruxeno je s onim Gèrçkih naselenjah, skupovladarstva Rimskog i vladanja Bizantinskog; zemlja za kojom su se redom inadili Avari, Franki, Hèrvati, Bošnjaci, Ugari, Genovesi, Napulitanci, Mletçani, Francuzi, Němci, i koja svedjer ostà pljen ili nadarje dobitnika, i svedjer bì pozorište kèrvavieh grabexih; jedan puk komu u dogodjajih Europe dopade dio sreche i nesreche, koji u svojih obchinah postavi takovih zakonah, da ne srame se ni italianskoga ondašnjega izobraxenja, puk koji od Agrona do Košonia, od Cesara do Frana çinjaše poznati se cěcha veledušne hrabrenosti i neoskvèrnute věrnosti, puk koi dan današnji medju svojim seljanima moxe ukazati pèrsih pokrivenih posteniem ranama; çudno se çini kako za ovoliko dugo vrěme ostade nepoznan, i pobiegnuše iziskivanjima mudroznanacah i knjixevnikah, kako dio zemlje još tera nikada ne pohodjen od putnikah, oli proxdèrt od jazih vulkanskieh.

Našemu vrěmenu napredovajuchemu pristojalo se je osvetiti to dugo nepoznanstvo. Ali mnogo što se je vech uçinilo ne ukida poxudu, da se sve to bolje uçini. Imajuchi pred oçima tu svèrhu izdati chemo sadera dělo vele poznatoga **D. Frane Carrare**, dostojanstvo kojega i vaxnost děla ovoga svědoçi nam oçito list nedavno njemu upravljen od jednoga od najglasovitieh xivuchieh zemljopisateljah u Europi; naslonjeni na ovako svědoçanstvo mi věrno preporuçujemo ovo novo dělo sviem praviem rodoljubcim. — Naçin kako che ovo dělo biti razděljeno, imenovani list gosp. **Adriana Balbi'a**, i drugo obširnie doznanje nachi che se u duljemu Objavljenju, kako takodjer i cěna predbrojenja, koja od ovoga çasa u napręda prima se u knjigarnici doli podpisanieh u Zadru i kod njihovieh poruçnikah u ostalih městih cesarstva, koji che ovaj poziv razděljivati.

U Zadru **31.** *Sèrpnja* **1845.** **BRATJA BATTARA Izdavatelji.**

J. A Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 32. II. GODINA

NA 11 KOLOVOZA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĖSNIÇTVO.

Dieva i more.

Dieva siedi na prozoru
Vanka gledi k sinjem moru,
K sinjem moru u govoru:
Sinje more, da je meni
Sav tvoj biser sakriveni,
Da se mogu kitit š njime,
Suzama bi od radosti
Tebe more poplavila!
More dievi odgovara:
Dievo liepa, dievo krasna,
Da su meni oçi tvoje,
Da te vidim jednoç samo,
Ja bi u suzah od radosti
Sve do kapi izkapalo!

Na * * *

(Iz Nĕmaçkoga N. Lenau' a.)

Da si moja — o sladkog xivota!
Al ovako vĕçno je xalenje,
Vĕçna tuga sve moje xivljenje.
O udesu nije l' to strahota!
Svako 'e dobro lakše pregoriti,
Priatelji svi u grobu mèrtvi
Gubitak su malen proti xèrtvi:
Da ti moja nikad necheš biti.

P. Preradovich.

Lĕk ljubavi.

(Iz talianskoga Vitorelli - a.)

Poslušaj ti nevĕrna
Moj san prošaste nochi:
K spilam çarovne mochi
Klapilo mi se doch.
Starac bĕlobrad štapom
Od onud mĕsec muti,
I more vĕtrim ljuti',
Obèrche dan u noch.
Klekoh molech ga: Otçe
Striljaj me po srĕd boka:
Korĕna, lista, soka,
Daruj mi kakav lĕk.
„ --- Od one bĕx, kû ljubiš, "
— Smĕhjuch mi starac reçe;
„ --- Bolji lĕk traxec, teçe
Vas tvoj zaludu vĕk!

Stĕpan Ivichevich.

Pustinjak.

(Iz talianskoga.)

Oko halje konop nosim,
Za štapom se jedva vuçem
S golom glavom, s nogam bosim,
Samog krixa imam ja:
Brate jadnom pustinjaku
Pruxi ruku za Boga.

Bogat, moguch i pun çasti,
Ja sam bio medju světom,
Al ne nadjoh jedne slasti
Nego xalost svakuda:
Brate jadnom pustinjaku
Pruxi ruku za Boga.

U najlěpša mâ vrěmena
Ljubih jednu děvojçicu,
Biše lěpa i rumena
Al mi je ote nevěra:
Brate jadnom pustinjaka
Pruxi ruku za Boga.

Otca i mater zaboravih
Běxech tamo preko světa,
Maç iz ruke ne ostavih
Ni osvetu iz sèrca:
Brate jadnom pustinjaku
Pruxi ruku za Boga.

Ovaj krixich i pokora
Samo meni sad ostaje,
Ostaje mi pusta gora,
Smèrt....i Bog.... koi znade sva...
Koi che jadnog pustinjaka
Kozna primit u krila.

A. Z.

JEZIKOSLOVJE.

III.
KNJIŽESTVO DALMATINSKO.

(Produxenje i konac.)

Od davnih vremenah biahu dva jezika u našoj otaçbini t. j. stari—slovinski ili glagoljski (lingua slavo-literalis) i svjetovni ili pučki (lingua vulgaris Dalmatica). Pèrvi je uveden u zemlju jošte za života Sv. Metodia apostola slovinskoga, okolo kojega vremena biaše iznadjena i azbuka glagoljska, koju njeki derže, nu bez temelja, za rukotvor sv. Jeronima. Koliko se do sada znade, najstaria u ovomu jeziku, i s ovom azbukom pisana knjiga jest ona koju nedavno g. Kopitar dade na svjetlost pod naslovom » Glagolita Clozianus. « Za ovom ide » *Psalter* « klerika Rabskog pisan okolo 1220. godišta. Iznašastje štamparie umnoži takodjer broj slovinskih cèrkvenih knjigah. Pèrva tištena knjiga jest: *Misal* 1483. Za njim idu po starini: tri knjige štampane u Senju od njekog *Magistra Jure* 1504; — *Misal* u Mljetcih 1528 kod Bindoni i Pasini; *Azbukvidar* u Mljetcih 1531; — treći: *Misal* u Rjeci 1531 nastojanjem Šimuna Kosičića biskupa Modruškog. — Poslje 1621. godine počelo se i u Rimu tiskati s glagoljskimi slovi, koja cesar Ferdinando darova Propagandi, kao n. p. *Misal Rimski va jezik slovenski sozdan poveleniem P. G. Papa Urbana Osmago;* — *Časoslov Rimski slavenskim jezikom poveleniem S. G. N. Inokentia Papi XI. vidan* 1648 — obedvje utištene trudom *Rafaela Levakovića*, kano i slědeća: *Ispravnik za Jerei ispovidnici i za pokornieh. Prenesen nigda s latinskoga jezika u slovinski po popu Šimunu Budineu, a sada pismeni glagoljskimi ispisan i napećaćeni O. Rafaelom Levakovićem Rim.* 1635 (u 8.). Poslje Levakovića najveće zasluge o glagoljskom jeziku i knjižestvu imadu Jozo Pastricius Splićanin († 1708;) pa Mate Sović († 1774) i Galzinja kanonik Rabski, kojih pobrinutjem izadjoše na svjetlo ove dvje knjige: 1. *Časoslov Rimski slavenskim jezikom poveljeniem P. G. N. Papi Pia šestago izdan na dvje ljeta časti razdeljen. Čast zimovaja ot nedelja pervia prišestiva daže do nedelja troicja. Rim.* Typis de propaganda fide. Čast druga pod naslovom: *Čast ljetnaja ot nedelja troicja daže do nedelja pervia prišestvia.* — 2. *Čini svjatih slovenskim jezikom glagolimi pod zapovjediu* (recitanda de praecepto) *izvoleniem apostolskim v njekih mjesteh. Rim.* 1791. — Nu sva četiri gorirečena spisatelja jako nadilazi Mate Karaman arkibiskup Zadarski († 1771). Biaše tako žestoki čuvaoc i branitelj cèrkvenoslovinskoga jezika, da Papa Benedetto XIV usljed njegove prošnje izdade oštru zapovjed, da svi Slovinjani isti jezik u naprjeda upotrebljuju. U knjizi: *Misal Rimski slavenskim jezikom poveleniem P. G. N. Papi Urbana osmago izdan. Rim.* 1741, Karaman je izštetio jezik cèrkveni slovinski, uvedenjem mnogih ruskih rječih, koje uzede iz hristjanskih cèrkvenih knjigah *). Od

*) Geschichte der slav. Sprache und Literatur von Schaffarik. Ofen. 1826. pag. 25.

istoga imademo: *Bukvar slavenski pismeni veličajšago učitelja B. Jeronima Stridonskago napečaten u Rimu tipom svjatago sobora ot razmnoženia vjeri.. V ljeto* 1753. A na drugom listu s kirilskim slovima: *Bukvar slavenski pismeni prepodobnago Kirilla Slavjanom episkopa napečatan* (jedan ekz. ove rjedke knjige nahodise u knjižnici sèrbske obćine u Šibeniku). Spomenutiću ovdje jošte dvje glagoljske knjige. Jedna je: *Mise za umeršne samo iz misala rimskoga izvadjene svoim zakonom kako se v istim služi za službu i način svih zrikav. Rim* 1767; a druga: *Molitvi prežde i poslie misu glagolimia iz misala rimskago i njehuse mjest izvedena: ninje že iz latinskago na slavinski jezik privedeno po N. N. O. F. Antonu Juraniću čina S. Franceska. V Venetii knjigopečatiem Dimitria Teodosia ljeto* 1765. 118 str. u 16. Dva sjemeništa, u Zadru (podignuto od Arkibiskupa Vicka Zmajevića) i Omišu (od biskupa Kadčića) biše odredjeni za nauk glagoljskoga redovničtva; oba dva davno jur ukinuta!

Pučkoga jezika knjižestvo imade svoj pravi početak poslje XVI stoljetja. Od tadaj počeše Dalmatini pisati latinskim alfabetom, a glagoljski jezik ostade samo u cèrkvenih knjigah. Ovaj pučki jezik negovori se svuda jednako u Dalmacii. Veći dio (osim Dubrovnika i Kotora) izgovara *i* mjesto *je* kao n. p. lipo, divojka, sino i t. d. U njekih krajih govorise » rekao sam « u inima » reko sam « i » reka sam «. Narod na otocima, budući harvatskog porekla, uzčuvao je puno više staro-slavjanskih rječih, gramatičkih formih, i staru slavensku prozodiu, nego tako nazvani Vlasi. Čuje se onamo govoriti: *udaril me po mišicah, on me otrinul, ja sam rekal, vazesti, ujati* (m. ufatiti) *prijati, jazik, prisjagnuti, odvit* (odgovor), *dvignuti, poludne* i t. d. Ali suvozemni Dalmatin oliti Vlah čistie i ljepše rječi izgovara, svaka je rječ u njegovih ustih snažna. Ili-ga slušao u kèrčmi, kada pri čaši vina budali i tandèrče (sit venia verbo), ili u ljutini psovati, u očajanju (disperazione), u nevolji tužiti se i jadikovati, ili slušao njegova taštovjerja, vazda posluje mu jezik kako trublja pritiskajuća, iz koje izhode govori poetički, i najljepša izrečenja. Sužanj okrivljen da je ranio drugo čeljade, hotiući pokazati svoju slabost, veli sudcu: » Ja sam prema njemu kao kaplja na listu, kada vjetar pune, « drugi proseći milosèrdje od sudca vapie- « Gèrmite kako grom, a smilujte se kao Bog. Stotinu ovakih, i jošte ljepših izrečenjah « mogao bi navesti, da je ovdje o tomu pravi govor. Dosta je i to, za pobuditi gdikoje naše nemarljive domorodce, da ozbiljski uče svoj slavni, blagozvučni i mehki jezik, i prestanu pohuljivat ga.

Pèrvi s latinskim slovima pisavši Dalmatin jest jedan nepoznati pop u Duklji okolo 1162 koi naškim jezikom složi Istoriu južnih Slavjanah. Ovu knjigu Marko Maruli Splićanin prinese u latinski jezik po starom jednom rukopisu; nu mnogi dèrže za neistinit ovaj njegov prevod, jerbo nimalo nesudara se s latinskom od Dioklea sastavljenom kronikom i s inimi slavenskimi izpisi. Ostali dalmatinski pisaoci jesu ovi: U XVI stoljetju: *Faustus Venerantius* Šibeničanin: Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmaticae et Hungaricae. Venetiis 1595 u 4.

U XVII stoljetju: *Ivan Bandulavić* reda male bratje rodom iz Škoplja, složi » Pištule i vandjelja Mlětci 1613. -- *Mate Alberti* iz Splita: Oficia blažene divice Marie. 1616. — *Bartul Kasio oliti Kašić*, Jezuit iz Paga: Bosanski Ritual. Rim 1640; — Tome od Kempisa pismo od nasljedovanja Gospodina našega Jezusa. U Rimu po Fran. Moreti 1641.—Život gospodina našega Isukèrsta, upisaga Bartolomeo Kašić Pažanin Pop Bogoslovac od reda družbe Jesusove, Penitenčir Ilirik u S. Petru. Rim Tip. de propaganda fide 1638. --- Složio je pèrvu ilirsku gramatiku pod naslovom: Institutiones linguae illyricae. Romae 1604. Jošte biaše prineo u slovinski jezik cjelo sveto pěsmo, nu Rim zabrani mu dati ga na svjetlost. *Rafael Levaković* (vidi gore): Nauk kèršćanski Bellarmina. Rim 1628. *Ivan Tomko Marnjavić* (Marnavitius) kanonik prestolne cèrkve u Šibeniku (rodio se 1579 † 1639,) prinese: Istumačenje obilnie nauka kèrstjanskoga. U Rimu 1627; -- drugo izdanje pod naslovom: Uberior explicatio Doctrinae Christianae composita

a Roberto Bellarmino, et in Illyricam linguam jussu Urbani Papae VIII et S. Congregationis de Propaganda fide per Joanem Tomcum Marnasitium versa. In 12. Venetiis 1699. apud Joannem La Non et socios. --- *Mikalić* inačie *Micalia*, poznat je knjigom Thesaurus linguae illiricae. Romae 1651. u kojoj dèržise bosanskoga narjeçja jer veli da je ovo najčistie i najljepše. — *Atanasio Georgicei*: Nastojanja duhovna. U Beču po Matteu Formiku 1633. i t. d. U ovomu stoljetju ukažu se medju Dalmatincim njekoliko slavnih pjesnikah, kao što su: *Juraj Baraković* Zadranin, jedan od najljupkih naših poetah, koi dade na svjetlost koliko ja znadem: Vila slovinska u četire vèrsti pjetja složena. U Bnecih 1682 pri Nikoli Pezzana; — Gjarula uresena cvětjem od šest vikof svita. U Bnecih 1720, pri Bartulu Occhi. *Marko Maruli* Splićanin: Istoria svete udovice Judite, u vèrsih hèrvatski složena. Mletci 1627. kod Agostina i Alessandra Bendoni (Ekz. u g. Stazića učitelja u Splitu) — *Ivan Zanotti* naučitelj i pèrvostolne Zadarske cèrkve kanonik, prineo je Eneidu Virgilia, knjiga pèrva i druga novo u slovinski jezik iztomačena i u pjesmah složena. Bnetke. Po Ivanu Antonu i Braći Zulianić. 1688. i t. d.

U XVIII. stoljetju: *Ivan Ivanišević* naučitelj kanonik i vikar obćeni Hvarski i Bračk najskladni pjesnik Dalmatinski: Kita cvitja razlikoga. U Mletcih 1703 pri Bartolu Occhi; — Od pomnje koju ima Bog od človika. Cvit pèrvi darovan bogoljubnoj gospoj N. N. — *Ivan rečeni Zadranin:* Skazovanje od čudnovate rati, ka je bila pod Maltom, a za njom nasliduje rat od Klisa. U Bnecih 1724 pri Bartulu Occhi. — *Andria Vitaljić* pop iz Visa: Ostan Božje ljubavi. U Bnecih 1713 u Dominika Lovisi; — Istumačenje pisnih Davidovih. Ml. 1703. --- Za ovima idu sljedeći prozaici i pjesnici: *Frane Glavinić* fratar iz Istrie: Cvit svetih to jest Život svetih. Ml. 1702 u Nikole Pezzani. --- *Petar Mačukat* pučanin Splitski: Život Sv. Josafata. Mljetci 1708. u Dom. Lovisi. --- *Fra Stipan Badrić* iz Dèrniša: Ukazanje istine medju cèrkvom istočnom i zapadnjom. Mljetci 1714. --- *Fra Lovre od Ljubuški*: Grammatica Latino-Illyrica- Ven. 1713; -- Pisna od pakla. Ml. 1727. — *Fra Marian Lekušić* iz Mostara: Bogoljubna razmišljanja. Ml. 1730 kod Antuna Mora. *Don Luka Terzić:* Pokripljenje umirućih. Ml. 1750; drugo izdanje iste knjige pod naslovom: Pokripljenje umirući, za sveto i dobro poći u milosti Božioj s ovoga svita. Istomačeno i skupljeno pria po Don Luci Terziću, a popravi i prištampa P. Fra Bernardin Paulović iz Dubrovačke dèržave. U Mletci 1800 po S. Occhi. — *Antun Kanižlić:* Bogoljubnost molitvena. — *Ardellio della Bella* iz Firence, ima ljep slog u » Razgovori i pripovidanja. Mletci po Adolfu Cesare. -- Spisao je takodjer: Dizionario Italiano--Latino -- Illirico. Ven. 1728. Ragusa 1785. II. časti. --- *Marko Pavišić* gradjanin Splitski: Ispis od najzadnje naredbe S. Bernardina od Siene istumačen iz talianskoga jezika. U Bnecih 1760 pri Antunu Basanezu. — *Fra Luka Vladmirović* iz Neretve: lektur generalni, pripovědaoc obćeni i mišionar apostolski: Cvit mirisa kèršćanskoga. U Jakinu po Nikoli Balulfi. --- Razmišljenja keršćanska. za svaki dan od miseca. U Mletcih 1765 po Petru Valvasensu. --- *Fra Mate Zoričić* iz Biskupata Šibeničkog: 1. Aritmetika u slavni jezik illirički sastavljena. U Jakinu 1766. po Petru Ferri; 2. --- Zèrcalo različitih dogodjaih, oliti prilika za duše pravovirnih uputiti putem od spasenja skupljene i prinešene iz različitih knjigah u slavni jezik ilirički. Mletci. II časti. — Uprava mnogo korisna izpovidnika. Ml. 1781. po Ivanu Konstantinu. — Osmina dilovanja duhovnoga u kojoj se razgovora duša redovnička s Bogom sastavljena iz razlicih knjigah u slavni jezik ilirički. -- Jakin 1765. po Petru Ferri. — *Fra Jerolim Filipović od Rame.* Beside III. časti. Mljetci 1765. kod Šimuna Occhi; --- Pripovidanje nauka kèršćanskoga razdiljeno u tri knjige. Mletci 1759. -- *Fra Ivan Aničio:* Vrata nebeska i život vični. Jakin 1678. *Antun Kadčić* Biskup Trogirski, zatim Arkibiskup Splitski; Bogoslovie diloredno. U Bononii 1729 --- *Dominik Pavičić* reda Sv. Filipa Splićanin: Pripovidanja nediljna, složena u jezik Italianski od Ivana Kampadelli. Ml. 1749. *Fra Toma Babić*: Cvět rajski mirisa duhovnoga. Mljetci 1754. *Fra Josip Banovac*: Pripovidaoc reda S. O. Franceška od obsluženja pov. prisv. od-

kupitelja. -- Predike od svetkovine došastja Isukèrstova. Ml. 1759. po Dom. Lovizi. — Razgovori duhovni pastira s otara u svetkovine došastja gospodinova, i korizme. Ml. 1763. po Petru Ferri -- Pripovidanja od svetkovinaa došastija Isukèrstova. Ml. 1759. *Fra Andria Kačić Miošić iz Brista:* Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Mlètci 1759. 1801. Dubrovnik 1831. Beč 1835. Kačić pisao je svoje pjesne sasvim u duhu naroda, kojeg potrebama znao ih je pridružiti; i zato su, što nijedna do danas ilirska knjiga postale vlastitost svega u obćeno puka. Pisao je jošte: Korablica pisma svetoga. Ml. 1760 kod Antuna Basanese — *Andjeo dalla Costa* misnik cèrkve Splitske: Zakon cèrkovni složen i upravljen za naučenje i prosvitljenje Redovnikov hèrvatskoga naroda. Ml. 1768. po Ivanu Kazali. *Jozip Matulović* iz Dobrote dèržave kotorske: Katekism Rimski po naredbi sv. sabora Tridentinskoga. Ml. 1775. -- *Ante Ivanišević* iz Makarske: Bogoljubna zadèržanja duše virne u različitim molitvam i pismam duhovnim. U Mletci 1781. po Viecceri. — *Dominik Gjanuici:* Nank poljskoga texanja. U Ml. 1792 kod Perlini. *Franc Cipriani Farković*: Nauk za texake od Dalmacie. U Ml. 1793. po Ivan Perlini. — *O. Jozip Gjurini:* Slovkinja diačkim, iliričkim i talianskim izgovorom napravljena. U Ml. 1793 po Andrii Santinu. *Don Petar Bartulović* iz Makarske: Različite likarie. Ml. 1799. *Dor. Ivan Jozip Pavlović Lučić* kanonik Makarske cèrkve, biaše neutrudjen pisalac, i štovatelj slavnog jezika: 1. Deset pokorni razgovoraa. U Jakinu kod Petra Ferri; 2. Opomenuća (commentarii) ćudoredna (morales) svèrhu dogodjaja sahranjenih. Mletci 1793; 3. Razgovori za uzbuditi duše kèršćanske na često i spasonosno primanje prisvetoga pričešćenja. Ml. 1794; 4. Nauk kèršćanski učinjen za dèržavu Makarsku. Ml. 1792; 5. Kratko izkazanje zivota Nikole Biankovića Biskupa Makarskoga. Ml. 1798. po Seb. Koleti; 6. Blago duhovno. Ml. 1794; 7. Način za odrišiti i od prokletstvaa. Rim 1796; 8. Malahni skup pastirski. Ml. 1800; 9. Dvi bogoljubne pofale, 1, na čast navištenja B. D. Marie; 2, na slavu sv. Patriarke Jozipa. Budim 1808. — *Don Ivan Nenadić* iz Perasta, kanonik stolne cèrkve kotorske, parok sv. Eustakia u Dobroti i naučitelj od zakona: Nauk kèrstjanski bistriem načinom istomačen po zapovjedi Prisv. GG. Stjepana dell' Oglio Biskupa Kotorskoga. Ml. 1768. po Lorizi. — *Don Jerolim Bonačić* prie arkipop od Brača a potom Biskup: Nauk kèrstjanski s novim načinom u kratko istomačan i t. d. pritiskanje drugo. Ml. 1761. po Antunu Basanezu Od nejmenovanih spisateljah jesu sljedeće knjige: Od ljubavi Jesusove. Ml. 1722 kod Frane Storti. Blago nauka kèrstjanskoga Nikole Turlota s Franceskog prinesen po jednomu redovniku iz Dalmacie. Mljetci 1770 po Antunu Basanezu. — Rječ Božia ili navjestena dèržava slovinskog kèrstianina. Ml. 1743 kod Occhi. — Versi od privare i zle naravi od zlih ženah, — u Zadru kod Ivana Bastiera. i t. d. —

S početka tekućeg stoljetja do danas: Izpitanja svèrhu svetih redovah i sakramenatah u obćinu izvadjena iz više knjigah po Fra Mii Dragićeviću iz Vèrgorca. Zadar u Ant. Battare 1800.— Pisme duhovne različne od Dra. Mate Ciulića kanonika Splitske cèrkve. Ml. 1805 kod Seb. Koleti. — Don Ant. Tiardovića Misnika Splitske dèrxave:

Blago SS. Prosćeni bogoljubnoga skupa aliti družbe prisvetog sèrca G. N. Isusa. Split po Ivanu Demarki 1814. Ričoslovnik iliričkoga, italianskoga nemačkoga jezika od Joze Voltiggi u Beču. -- Zakoni škrinje ili pineznice od štednje. U Zadru. -- Kratki nauk ćudoredni vèrhu duxnostih čovika za seljane. U Zadru 1807. -- Kraljski Dalmatinski dnevnik od 1806 -- 1809 na talianskom i slovinskom jeziku. -- Nuova gramatica illirica od Nik. Starčevića. Triest 1812. — Put križa Isukèrstova. U Splitu 1813. po Iv. Demarki. — Ritual Rimski po Pavlu Miošiću biskupu Splitskom. Ml. 1827. — Nauk od poljskoga težanja Ivana kèrsta Gagliardo po P. M. S. prinesen u jezik slovinski s istumačenjim i s pristavam. U Zadru Demarki 1829. -- Njekoliko rječih Dalmatinskim Ilirom od Dra. P. U Zadru 1838. — Tri čudnovate Divice živuće u Tirolu prineseno u ilirski jezik po Andrii Staziću. U Splitu 1841. kod Piperate. — Anka i Stanko ili Dubrava Mojanka blizu Splita, pjesanac (sic) Ane Vidovića iz Šibenika. U Zadru. Demarchi 1841. i jošte njeke izdane troškom visokoga vla-

danja od Dalmacie, koje nejmam pri ruci. 1)

Evo ti mili otačbeniče! u malo rječih zèrcalo književne poslenosti naših starih, po kojemu vidi se očito, da biahu silno priuzeti ljepotom materinskog jezika, poklen tolike proizvode ter njeke izvèrstne nami na ugled ostaviše. Nu brinemo li se mi sljediti njihove stope? Sporedi, molim te, umne proizvode prošastoga stoljetja s malim brojem knjigah, koje od godine 1800 do danas ugledaše svjetlost u našoj otačbini, — sporedi ter zaplači se! Ah! kako postadosmo nemarljivi za materinski slavnog naroda jezik, tudj obljubivši! Težko li se s tim ogrješismo prema blaženoj uspomeni prošastih vrednih pisaocah Dalmatinskih! Nu sa svim tim tješi me misao, što u obćenom ovomu potlačenju ilirskog jezika, gledam njeke vèrstne Dalmatine škerbiti se popraviti stališ ovaj jezika i knjižestva, i što visoko vladanje, prinesenjem u naški jezik različitih knjigah i objavlenjah od vještih u jeziku ljudih, su tim našoj književnosti nečjenjenu korist donosi.

Božidar P.......

POLJODĚLSTVO.

Texacim.

Priprostitost i ugodnosti xivota seoskoga i texaçkoga.

(Iz talianskoga - Rollin.)

Dohodak i napredak, koji iz poljotexanja izviru, nije sama, nit je najvecha korist koja se ima razmišljati.

Pisaoci svikolici, koji su o seloxitju razloxili, uvěk su ga hvalili, kakono xitje pametno i çestito (2), koje navodi çověka na pravednost, trěznost, i pravodušnost: u jednu reç, na krěposti svekolike. — Ovo xitje sahranjiva ga od nagloxeljnosti, dèrxechi ga u těsnoj krajini njegovih duxnostih, i u radnji svedjernoj, koja ga u dangubu ne pušta. Savišnost, lakomost, nepravda usilnost, slavoljubje, (druxina, moxe se reçi neodcepljiva, bogatstva) prebivaju za najviše u velikim gradovima, gdino potku i prigodu nalazu. Xitje seosko tvèrdo i trudno, ne gosti zlochu nikakvu (1). Od tuda pěvaoci izmislili su da *Astreovka* (Pravdo -- Boginja), odběgnuvši zemlju, u selim najpotla prebivaše. (2)

---

(1) Ovaj imenik (katatog) budući je mnogo nedovèršen to, uljudno molim svakoga moga otačbenika, koi-bi za kakvo ga dalmatinskog spisatelja oli knjigu znao da je ovdi izostavljena, da me o tom obznaniti izvoli.

(2) Çestitost se ne uzdèrxi u bogatstvu nego u zadovoljnosti sèrca. — Çověk, xelje kojega nadlazu bogatstvo njegovo, da bi koje mu drago bilo, sèrcem nije miran, zato nije çestit. — A çověk imanje kojega, da bi i siromašno bilo, siti xelje njegove, on je çestit. Daklem çestitost nije jakost jedne texine koju gledamo, nego podobnost, ravneměrje, izmedju dvijuh texinah, kojizih drugu, u sèrcu ljudskom lexechu, nevidimo. — Zato jedan pěvaoc (Metastasio) rekao je vele pametno:

„ Tèrnje sèrca da lice probada,
Vidio bi što se tko nenada;
Vidio bi da çestitost çija
Sam u tudjoj misli gnjězdo svija. "—

(1) *Od kad se je opanak popapuçio*, i od kad bi se rada xivit u selu na gradjansku nije sad po svuda ovako; dali nije do sela, nego do grada, koji napastuje momçad kakono bludnica. O tomu *A. Berti* talianac, u Razglasniku *Euganeo* (Travnja 1845) obetaje besěditi; a ja chu vam *bratoljubno* njegova govorenja prinositi.

(2) A što je, pitat che te me, ta *Astreovka*? — Kazat chu vam. Dali, spomenite se, ja vam nelaxem; nego *polagivam*.

„ *Oni laxe koi meni kaxe.* " —

Nut opet spomenite se da u ovoj laxi sakriva se jedna *velika istina*. Stati s pametju pomnjivo uvěk na *zbiljne* rěçi, ljudi se umore. Zato je od potrěbe kadgod i koju směšnu utkati. Dali tko u onoj směšnoj umide zamotat kakvu pametnu, da ti skoçi iz nenada na um, eto lěpe koristi u istoj šali. Da vam kaxem daklem što je bila ova *Astreovka*. — Astreovka bila je hudovèrcim cher *Zore*; — to jest, ne ove *Zore* u kojoj sad vam pišem, nego pravo one Zore što izlazi *pèrvo běla danka.* A mater joj *Zora* bila je cher *Sunca i Měseca.* Pita che te me kako je Měsec mogao radjati kad je našim jezikom muško? — Na to vam neumim odgovoriti, negovam gonetam, da kakose Měsec měnja svako 29 danah; moxe biti da se je preoblaçio sad u suknju, sad u gache; a opet moxe biti da je nosio i jedno svèrh drugoga kano xene. Zato Latini su ga prozvali po suknji xensko *(Luna)* a naši po gacham, muško (Měsec.) — Dali kad su se pak naši stavili da je kipom xensko, rekli su mu *Měseçina*; a nastavili su onu poslovicu. — „ *Nije çověk svaki koi gache nosi.* " — Dèrxiteli da se ja šalim? — Promislite! Vracham se na poçetak. — Astreovska daklem, cher běla Zore rumene, unuka xarkoga sunca, i sjajne měseçine... Dali nu... zaboravio sam vam kazati tko joj biaše otac, da nebi ste pomislili (kako se çesto svuda sumnji) da je bila *Kopilanka.* — Kaxu da joj biaše otac *Astreo*, roditelj zvězdah i větarah. — Sile muxa, reche te mi, koi je toliku dětcu razplodio! — To je muka věrovati! — Ja vam kaxem što pišu od starine, a vi pak věrujte kakovam drago. Na njegovo su ime upisani; a jesu li sva njegova dětca... ja neznam. —

Natrag opet: *Astreovka*, cher *zorna*, a po materi unuka *sunçana* sašla je bila s neba na zemlju za prebivati medju ljudim; kad su ljudi medju se bili *skladna bratja*, i za to se je ono vrěme prozvalo *zlatni věk.* Ljudi se potle pozlochudiše, bracha se poçeše nenaviditi, i tako se ovo gore vrěme prozva *věk srebreni.* Ništa nemanje *Astreovka* još ostade medju ljudim, jeda bi se pokorili. Dali, jaoh! ljudi se izopaçiše i biti se poçeše. Nenavidost okrenu se u oçitu zlobu, i bratstvo izvětri iz sèrca; neostavši nego ime po *kèrvi* i po *rodstvu*, a ne po *çověctvu.* Odklem poslovica: „ *Kad je rat, nije nitko nitkomu brat.* " — Ovo vrěme prozvalo se je „ *věk gvozdeni.* " — Za to ga i je *èrdja ubila*, buduchi da „ *çista se zlata èrdja nehvata!* —

Kad to vidi Astreovka mlada,
Běxi děva glavom brez obzira
I odleti opet na nebesa;
Pak u zvězde ona zakova se.

Za to je poslovica: „ *Kovati koga u zvězde.* " — Što hoche rechi: *hvaliti ga.* One zvězde, u koje se je Astreovka zakovala, zovu se i danas: „ *zlamenje děvice.* " — Kuda sunce prolazi od 21 Kolovoza, do 21 Rujna. — Da Bog dao! da bi i naše děvice naslědovale Astreovku, i za neosramotiti se, da bi se uklonjale od zlih ljudih!! —

U pismim poštenoga i mudroga Rimljanina *Katone'a* štie se jedna molitva texacim zabilěxena, u kojoj se zapoznaju dragocěnjene stope starinske *Pridaje* onizih ljudih, koji svaka Bogu naměnjivahu; i koji se k njemu u svim njihovim potrěbam vrěmenitim uticahu: znaduchi bo da on svemu gospodovaše, i da svaka od njega izhodiahu.

Prinět chu vam vechi dio nje, uzdajuchi se da che vam bit ugodna. — Prigodom někoga çastosluxenja, koje se zvaše *suovetaurilia*. (Posvetilište triuh xivinah: praseta, ovce i baka) texaci oblazahu njihove zemlje, prikazujuchi někim Bogovim okušenja i posvetilišta. —

Evo Molitva „ Otçe Marte (govoraše molioc), prosim te i zaklinjem te da budeš milostiv meni, mojoj obitěli i mojim kuchanim svima. — Na tu svèrhu, s ovom druxinom, oblazim okolo moje njive, moje zemlje i moje baštine, za da ti bude ugodno smesti, na drugu stranu okrenuti, i od nas ukloniti sve bolesti znane i neznane, opustošenja, vihare, nevolje, i nezdravlje povětarca. Molim te da çiniš rasti i sazoriti naše soçivo, naša xita, naše loze, i stabla naša. — Molim te da uzdèrxiš çobane i stada, i da se dostojiš xivot i zdravlje meni, mojoj obitěli, i svim mojim kuchanom poděliti. " — Koja sramota da kèrstjani, a navlastito baš oni, koji najvišu korist imadu od zemaljskih dobarah, sada su tako malo nakani (1) prositi ove milosti u Boga; i stide se zahvaliti mu! Kod hudověracah sve veçere molitvom poçimahu, i molitvom dospěvahu; molitve koje, na današnji dan, malo da ne od svihu tèrpezah su odbaçene. (2) Kolumela razvija duxnosti gospodareve, (ili na město njegovo, najmitelja baštinah) prama najmenicim, i njegovo je govorenje puno razbora i blagosti. —

„ Potrěbito je, veli on, starati se da budu najmenici zaodiveni *dobro*, dali ne *mekano*; i da se od větra, od studeni, i od kiše paze. Zapovědat jim s naçinom, brez velika razmazanja, i brez savišne osornosti (1). Trěba je više raditi da te se straše, nego da texinu pokaranja podnesu. — S nastojanjem i s prigledanjem braniti da zlo neuçine. Vrědnost bo je prava odvratiti ga, više nego pokarati ga. — A, kad se razbole, trěba je prigledati da se oko njih nastoji i da jim ništa ne gibi. — Po ta naçin obljube sluxbu. " (2) — Hotio je Kolumela da bi se po ta naçin gospodari podnosili i prama istim suxnjim, koji obteščhani s verugam poslovahu; i koje su obiçno u velikoj oštrini dèrxali. —

Zaměrito je ono što veli on od gospodarice (domachice). —

„ U sjedinjenju çověka sa xenom, Bog je razumio da imadu pripomagati jedno drugomu, i zato i jednomu i drugoj zabilěxio je njihove duxnosti osobite. — Pèrvi, odredjen poslim izvanjskim, duxan se je vruchini i studeni podloxiti, na put hoditi, trude mira i rata podnositi, to jest u poslim texaçkim zabavljati se, ili u vojsci sluxiti: poslovanja sva, koja tělo jako i trudu podobno iziskuju. A xena s druge strane, ovim sluxbam nevrědna, ostavljena je za posle domache. Njoj pouzdano jest çuvati kuchu. I kako vlastitost ovoga poslovanja jest pomnja i tançina (a strah nastojanje uzmnaxa), tako je bilo podobno da xena plašiva bude. Suprot njoj, buduchi da çověk malo da ne uvěk posluje i trudi s dvora, i da je stegnut çesto usilnikom odapirati se; nadario ga je Bog slobodom, i hrabrenostju. — Za ta uzrok u sva vrěmena, bivši kod Gèrkah bivši kod Rimjanah, kuchouprava xenam se je davala: tako da muxevi potla neg bi opravili posle izvanjske, ulazili bi u kuchu oprostjeni od svake misli i ondi bi podpun opoçitak nalazili. *Oracio* (Rimnjanin, pěsnik vrědni) u jednoj svojoj pěvki uredno je ovi obiçaj izpisao:

Oj malinja! Kad xena texaçka,
U poštenju svomu neprikorna
Ko Sabinke i Puljiçke mlade,
Kim je lice suncem popeçeno,
„ Kuchom vlada a sinçiche goji.
Spratja xivio za izmuzti mlěko;
I pripravlja vatru milu mužu,
Kad se vrati smèrznut i umoran
Da se trudan kod ognja razgrie,
Da mu dade kruka i zeljica (3)
I litrico rumenoga vinca; —

---

(1) Ovo Rolin piše svojim Francezim. Ali kod nas, hvala Bogu, još xive obiçaj proizhodenja na blagoslov poljah o krixim. Tu se pěvaju velike molitve, tu se Bog i naši sveti, na pomoch i na obranu poljoplodah, zazivlju. Obiçaj izvanjski xive; dali, sèrcem kako stojimo? — Nije dosta ustima klapati; treba je sèrcem moliti; a s dělim zadostojati! —

(2) Još kod naših seljanah xive stari obiçaj Bogu se pomoliti prie neg se poçme jesti, i Bogu zahvaliti potla nego se dovèrši. — Neka tega bogoljubna obiçaja! Uzdèrxite ga temeljito sa svim sèrcem, niti se od njega sramite; paçe neka se sramuju oni koji mu se směhu. Tko se odbije od bogoljubstva, i dade se na *sloboštinu*, moxe se prilikovati děvojci, kojoj veli poslovica „ *Kad se uslobodi, onda se osramoti.* " —

---

(1) „ *Nit budi med da te razlixu; nit budi jed da te raspljuju.* " — Stara lěpa rěç naša! —

(2) „ *Ako sam se najmio něsam se pomamio.* " I ovo je naša *stara rěç*. —

(3) Kruk i zelje: hrana zdrava, hrana mudra, hrana sveta. Koju je mudroznanac *Pitagora* hvalio, i za se obrao; kakono i naši svetci isti; najskoli naš *Sveti Jerolim*. —

Štono mlada nije kupovala,
Neg joj mili vojno izradio:
Nek se leden ognjem obraduje;
Nek se trudan sincim razgovori,
Nek se gladan jestbinom pokrěpi (1)
Nek se xedan vincem razveseli;
Nek se junak ljubom izpokoji. —

(Naslědovati che.) *Stěpan Ivichevich.*

Vrěme, ili Doba (Epoca, Era)

Era, ili *Aëra* u latinskomu jeziku zlamenovaše cěnu něke vèrste jaspre. Vrěmenoslovci sluxe se s ovom rěçju za çinit poznat poçetak kakva vrěmena, i utvèrditi jedno doba, iliti svèrhu njihova vrěmenoslovja (Cronologia.)

Govori se da ovog doba bijahu iznašlaci Španjolci za uzdèrxati jednu věkovitu uspomenu dobroçinstva, kog bijahu primili od *Cesara Augusta.* — Oni bo bilěxah u velika i zaměrita dělovanja ovoga Poglavice i vrěme u komu bi se što dogodilo, kako što çinjahu i Xudije bilěxechi njihova pisma javna imaduchi *Alexandro Veliki* uchi u njihov grad, zaradi velikih nadarenjah koja bi obiçavao njima çiniti, i radi dodobroçinstvah, koja bi u toj zgodi primali. Zaradi toga govorechi na priliku Španjolci da se bijaše dogodijo taj posao u *Toledu* na 23 Veljače godine dvista i pedesete cesarstva Augustova, pisahu *A. ER. A. CC. L.* to jest A. *annus* ER. *erat.* A. *Augusti* CCL. *ducentesimus quinquagesimus*, da biaše godine Augustove dvista i pedesete. Rukopisci pak od ove tri rěçi uçiniše jednu, i prozvaše ju *Æra* *)

Jedno od poglavitih dobah jesti od Isukèrsta, koje počimlje od pèrvog dneva Sěčnja potla njegova porodjenja, koje se opcheno dèrxi na 25 Prosinca; dali se neudara u naçinu godine svita; ili utemeljenja Rima: radi šta različite su dosude vrěmenopisacah; buduchi da něki hoche prie, a drugi potla.

Dionisio Šita Opat, prozvan mali, bi naçalnik ove kèrštjanske dobi; to jest biše pèrvi koj zapoçe brojit godišta od porodjenja Isukèrstova, koje postavi u godini 44 Cesarstva Augustova, i utemeljenja grada rimskoga 754, koja se udara s godištom 4004 stvorenja světa.

(1) Lěpo naši stari pěvaju:

„*Dobro ti je Hajdaru u ladu!*"
„*Nit ga kolju muhe ni obadi,*
Nego mu je pomuçno od gladi." —

Ovo vrěme nebijaše odma Cèrkva stavila u obiçaj: buduchi da u Francuzkoj biaše primljeno potla istèrnutja pèrvoga kolěna kraljah francuzskih. (*Mabilon de re Diplomatica*) — Spanjolci, i Portogezi nije vele věkovah dasu izostavili ovo vrěme (*Æra Ispanica*), na město çesa postavili su vrěme Dionixivo, (*Era Dionisiana, ossia Volgare*) a Poglavari Cèrkve Rimske něsu se sluxili nego posve kasno u njihovim svědoçnim knjigam. *Eugenio IV* najpèrvi biaše se počeo sluxit, nemoguchi doch na manje *Blondiu*- Cèrkva medjuto sluxaše se ovim vrěmenom ne zato da ga biaše sudila kao pravo doba, dali samo jerbo kèrštjani bijahu jur ušli u običaj brojiti godišta porodjenja Isusova bio pomnjiv, kako je jur od mudrih vrěmenopisaocah bilo dokazano.

Pèrvi je razlog koj se uzimlje od smèrti Irudove, koja je slědila, po svědoçanstvu svijuh vrěmenoslovacah, godišta 41 Irudova kraljestva; kako porodjenje Isusovo biaše slědilo u vrěme dok još bijaše xiv Irud, imalo je po svemu razlogu dogoditi se jedno godište prie njegove smèrti. Spomenuti Dionizio stavlja porodjenje Isusovo, kako gori spomenu, u god. 44. Augusta, a 754 utemeljenja Rima, to jest potla smèrti Irudove suprot glavnom pismu evangelskomu: daklem je on zašao, na město što je imao rechi da je porodjene Isusovo zgodilo se god. 40 Augušta, a utem. Rima 750 za xiva još Iruda.

Drugi je razlog koj se uzimlje od vrěmena Dioklecianova, koje se zove zaveza, i ključ vrěmenoslovja pověsti kèrštjanske. Ova doba zapoçimlju od godine, u kojoj je uzašao na prěstolje carsko Dioklecian; t. j. 284 po porodjenju Isusovu na 17 měseca Rujna, kako su jur dokazali protiva *Scaligeru*, *Noris* (nella dissertazione „*De duobus numnis Diocletiani, et Licini?*) *Pagio Petavio*, i drugi. Ova godina dakle 284, koja je bila pèrva Diokleciana sastupa s pèrvověçništvom (*consolato*) *Karino*-vim Augus. II, i *Marka Aurelio Numeriana* Aug. II, kako se vidi od pèrvověçništva godišta slědechega 285, u komu rečeni Cesar Dioklecian izajde pèrvověçnik skupa s *Arištobolom*, potla nego biaše na godinu prie proglašen Cesarom u Kalcedonii na 17 Rujna, kako se štije u godištopisanju (*cronaca*) Alexandrinskomu.

Vèrdoljak Imochanin.

*) Prigoda rad koje bi prozvano ovo ime *Æra* govori se da biaše izašlo od jednoga golemoga danjka, jasprih kog dade puk Spanjolski Cesaru Augustu; za proslaviti jedno veliko slavodobitje u Rimu zadobiveno onog vrěmena t. j. 38 godine prie porodjenja Gospodinova. Jer biaše jaspra mal da ne sva od měda, *Ære*, od çesa zapoçeše brojiti godine, što je isto rechi: *Anni cento*, illi *Era centesima*.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 33.

NA 18 KOLOVOZA

II. GODINA

1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna 4 f. u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIČTVO.

Krasna dĕva.

O! koja me moja zvĕzda
Vaj! uputi u ta mĕsta,
U kojima od kad bia,
Duševnog mi mira nesta?

Otamo bo vidi dĕvu,
Ona lica krasna mila,
Od kê bi se iz gorice
Zasramila ista vila.

Struka 'e tanka i visoka,
Sa Balkana kano jela;
A ko sunce iz oblaka
Izišavši vedra čela.

Cèrne oči sokolove
Neba sjajne dvĕ zvĕzdice,
Obèrvice kê zastiru,
Ko dvĕ savske pijavice.

Rubinjaste njene usne,
Ko mĕsĕčna kitna ruža,
I vrat bĕli od labuda,
Pram po kom se zlatni pruža.

Pa ote me strĕljonosne
Cèrne oči ustrĕljiše,
Struk me njezin učaraše,
Prami krila zavezaše.

Domorodno njeno sèrce,
Nadvisava sve to koje,
Obuzelo, zatravilo,
Sasma mi je bitje moje;

Te ja nikud prije prosta
Krila nemog' sad ganiti,
Kip me njezin svud sprovadja,
I čini me vĕk cviliti.

Kâ me zvĕzda vaj uputi,
Gdĕ ja onu dĕvu zgleda',
Sa mnom sasvim ka zavlada
A uživat mi se neda!

I. Filipović.

O NARODNIEM PĔSNAMI

PUKA DALMATINSKOGA

IZ ITALIANSKOGA

GOSP. NIKOLE TOMMASEA.

(Produxenje.)

Marko Kraljevich u ovom i u mnogih drugih obzirah jest xivi izgled svega naroda. Ni sam Akiles ne prikaxuje tako vĕrno chud gèrčku u vrĕmenih junačkih, kako Marko naš Slavjansku u vrĕmenih posliĕd turskoga podjarmenja. Marko se hvata oruxja samo kad je uvrĕdjen. Brani se i

mnogo putih za šalu kaxuje kako da se rado ne bori, al najpošlě u jedan mah poçme i savèrši megdan. Car usilovan pogibam, zove ga u pomoch, i on iskren i milostan proti istom nepravedniku iza kad se je dao moliti i spoznati koliko mu je potrěban pogaxeni dxaur, prikaxe se i oslobodi ga. Junacim srědnjeg doba biaše slava braniti ljubovnicu, bojovati i za nepoznane xene, sèrbski junak izhodi na megdan i za dušmanske xene; njegova neotesanost jest nexnija i velikodušnija, nego raztanjena izlizanost razlaskanih vrěmenah. Medju moguchnikom i priateljom, odabere hitrom ljubavi osloboditi priatelja.

Zaměriti ures i jedini u knjixevstih meni poznatih jest poštovanje koje iz narodnih pěsmih di še za sveti stališ siromaštva i veledušno preziranje nedostojna bogatstva. Ako se u pěsmih kad kad o bogatstvu spomene, to je samo na ures i sluxbu lěpote, ljubavi, milosèrdja i junaçtva. I zato vidimo çesto u ovih pěsmih zlato i biser sadruxeni i tako reku ih naprotistavljeni kiti bosiljka il kog drugog cvětja; kako tri kralja prikaxivahu spasitelju uz zlato, tamjan i miru.

I jer je siromaštvo Sèrbima milo, mila im je i podnixenost. Podnixenost koja kako tanahna běla koprena zaštituje, polěpšava i çini to vechma poxeljne ljudske krěposti. Sèrbski junak ponosit je, ali nije ohol. Na suprot njegovi nepriatelji kaxuju se u pěsnih protivnici bezobrazni i neopazljivi i njihovo ludo bezoçanstvo probudjuje u sèrcih gnjev i poxalenje. Nit je sèrbski junak hvališa (pohvalica); ne sèrta bez razloga u pogibe, ne prezire ih bedasto, ali kad duxnost i potrebitost proti njih ga vode, on ih hladnokèrvno susreta. I buduch da nije smion bez razloga niti bojazljiv, nije niti nemilosèrdan. Zna on kako je muçno pošteno megdan dobiti i za to svaku dobit zahvaljuje veche Bogu nego svojoj desnici.

I ako prem jak i obziran sgodi se više putih da upane u ruke nepriateljske, u tamnicu; smèrt mu se nad glavom vije, i mora se osloboditi ne jakostju nego hitrostju. Marko, prie Akiles, kad kad je Ulyses i vitexka pěsan kako je obiçno kod narodah umětnostju ne poliçenih upadne u šalni igrokaz (komediu). Jednoch uzdisaše Marko u tamnici cèrnog Arapine; kcher Arapinova u njega zaljubljena obetja mu osloboditi ga, ako joj se zakune: da je neche nikad ostaviti. A on, metnuvši kapu na koljeno, zakljinje se kapi: *Ja te nikad nechu ostaviti*; ali oslobodjen ustraši se onog cèrnog lica i ubije ju. Ubije ju, ali poslě zida cèrkve za spasiti dušu; xèrtva plemenitija nego kèrvarine Rodomontove koje šiljaše uběnoj Izabeli.

Ti cheš spoznati velikodušnu iskrenost sèrbskog naroda u ovome kako prikaxuje svoga ljubljenoga Marka sa svim svojim oskudnostim i pogrěškam. Ono pěsništvo koje se siluje povekšati male stvari za na taj naçin polěpšati ruxne i oplemeniti nixne, jest pešništvo umětnostju pokvareno. Dosta je kad se pogrěške ne sakrivaju, kad se oskudnosti ne izpriçavaju; kad junak i pěsnik ih priznavaju u dostojnoj duševnoj krotkosti; i onda iz istog spovědanja grěha proizhodi chudorednost çim manje iz prie poznata, tim veche poslie koristna.

(slědit che.)

I. A. K.

KNJIXEVNI PREGLED.

VITA

DI ADOLFO DEVIVAIS

Diacono di Soissons.

ossia

il perfetto modello della preparazione al sacerdozio scritta dall' ab. Leredde e recata in italiano da V. Solitro.

Ova koliko malahna toliko srěchna knjiga, dochi che do rukah veche nego jednoga, i veche nego jedan upazivši njezino nadpisje, zatvorit che ju i osuditi che neogovorenu na neplodnost, a sakratit che sebi istomu, bez poznati ono bogatstvo chuchenstvah i krěpostih, s kojima jedan diak, diakah izgled, mil se uçini za malo lětah světu i Bogu věkovito. Tako je: skorupni svět skorupna se bavi, vèrtoglavi na dublja i da korisna.

Iz medju to ja misnik zahvaljujem Bogu predobromu, da se je dostojao dionikom uçiniti me ove knjige, koju něsam bez suzah proštio, i znam da che je sèrdcem vele bolje proceniti svi

oni koji se spominju onih zlatnih godinah u těku kojih bogoljubni Urbano Appendini i Biskup Pini u S. Kèrševanu, a u Zmajevich'a Sěmeništu spravljaše veleumni Mischiato vèrle domorodici sinove a poboxne misnike cèrkvi. Tvorje ovo u tri razděljeno, jestLeredovo jednoga od onih ljudih koji resu misništvo, i spominju u Francuzkoj Massilon'a i Bossuet'a, a uzdèrxi xivot Alfonsa Devivais'a diaka Sěmeništa dèrxave Soissonske, koi se rodi god. 1812 a priminu god. 1835; tako da bi reko, da se nije ukazao světu, nego za da bi mu i u ova vrěmena podao jedan izgled pravoga diaçtva.

Bog zna, da ne za drugu svèrhu ja o tvorju ovomu neprocěnjenomu govorim ovdě, nego da dojde pod oçi glavarah cèrkovnih, upraviteljah simeništah i diakah. Glavarah, jer che se još bolje ustanovititi kakva ima biti njihova pomlja za uzgojiti ova mekahna stabalca, koja blagom svojom sěnom imadu jedan dan vinograd štititi gospodni; upraviteljah Simeništah, jer che se osětiti bolje, da nije pak tako lasno vladati one kuche od mira, gdě se věre, ljubavi i mira poklisari na poklisarstvo spravljaju svoje preteško; diakah napokonj, i njih navlastito, jer che nachi oni u ovoj knjigi staze zabilěxene po kojima che koraçati, za cilj svoga stanja pretrudni dohititi. Ovdě che te, o zazvani u srěchi gospodnoj, nauçiti, da je stavna věra, ljubav plodna, i ponixenstvo istinito temelj vašega xivljenja; ovdě da se neulěza u sěmeništih s odlukom za obogatiti svoju obitelj, ili za spraviti sebi jedan xivot mekoputni; ovdě da se imate i s mislima i s chuchenstvim na onu višinu uzdignuti, s koje ni svět vas vech moxe oboriti, dali vi njega do nje s vami zajedno uzdignuti. Bio Bog u pomochi vèrlomu prinositelju!

I. Zaffron.

CHUDOREDNOST.

Vèrhu našastja pravoga priatelja.

Ljudi svakomu poçmu opcheno věrovati, pak na svèrhu odkrijuchi nevěrnost od svakoga se çuvaju. Za neupasti u taku nevěrnost koja donosi tuxno stanje xivotu ljudskome, potrěbito je iz poçetka pomljiti i çuvati se. Sa svakim trěba se sluxiti s dělim uljudnim, dali svakome nemoj odkriti stvari skrovite prie nego si pomljivo izkušao i podpuno zapoznao chudi. Temelj osobitog poštenja iziskuje se prije svega u priatelju, i koj se godir odkrije, da je zamislio ili uçinio i jednu krivinu ima se odmah odbaciti iz našega priateljistva. Dali sva děla ljudska nemogu se u tren viděti, a s druge strane svět obiluje licimiracah, tako da moglo bi se lako dogoditi da prem da je çověk opake misli i sèrca nijedna u njemu nije se odkrila krivina pri světu.

Dakle druge bilěge valja traxiti.

Gledejuchi obliçja obraza, mnogi su bèrzi suditi o mislih çeljadeta. I prem da obraz, oko, hod i oděcha pomagaju odkriti iznutèrnje misli i zahode, ništa ne manje ovi bilězi jesu odvech nestavni i nezadovoljivi. A u prošasta vrěmena mudri ljudi traxili su odkriti misli ljudske po bilězim çela, oçiuh, ustah i obraza, dali oni bilězi više putah ostaše izprazni i prevarni.

A s druge strane opaki znadu se preobraziti, znadu napraviti i oçi i usta, i zato mogu lasno prevariti one koji su bèrzi suditi po izvanjskim znamenjim. Ne tako lasno moxe prevariti govorenje kipa, koj svèrhu pravice i nepravice, svèrhu istine i laxi, svèrhu poštenja i nepoštenja ukaxe varave razloge i çini viděti da dčluje bez pravoga i çistoga poçetka i temelja, i zavaljuje se u misli, kao větar i more; trěba se posve od njega odaleçiti.

Isto valja uçiniti s onim koji slatkim besědam ište blazniti i savladati naše priateljstvo.

Naravno je da svakome na světu jest ugodna pohvala, i prigiba se çověk ljubiti onoga koj mu nosi vechu çast i poštenje; dali je pohvala udica opakih koji nas traxe uloviti u svoje mrěxe.

Dvoistruçenje mnogo putah jest lasno razluçiti od istinite pohvale ako něsmo zaslěpljeni od sebeljubnosti.

Gdě se godir zapozna natezanje i prěteranje u pohvali ondě je zaisto oçita prěvara, mnogo više kada hvale nas za male stvari, ili za stvari koje nebi bile dostojne pohvale.

I tako kad nam potvèrdjuju što bi smo mi

xelěli da nam se potvèrdi i osudjuju ono što mi hochemo da sudjeno bude, jest oçito znamenje dvojstruçenja.

A çija hitrost znade tako lěpo dvojstruçiti, da lasno se nemore razaznati od prave pohvale; od ovakih navlaštito trěba se çuvati. Ovi tako opaki s poçetka poçmu kao da se s nami zainade pak na svèrhu puštaju se predobiti za da onaj kojega ištu privariti pouhva se u sèrcu svomu da bistrie i jaçe poznaje razloge njihove. I za da se nebi zaslěpili takoviem himbenim dvostruçenjom trěba da pomljimo kada se s drugim zainade. Onda chemo bistrje i pravednije mochi suditi, i tako kada odkrijemo kipa dvostruka s drugim, imamo razuměti da dvojstruçe i s nami istim, i od njega se odmah odaleçiti. Zaisto, koje imade veche zloche i opaçine od onih çověka dvojstruka? koji izgovara protiva chutjenju duše, i sluxi se s našom slabosti za izdati nas. Veche stanovito ima se uzbojati svaki ovakoga opaka çověka nego oçita nepriatelja, buduchi strašnii pokriveni izdaica, nego oçiti nepriatelj. Dali kolikoje svakome ugodno biti pohvaljen pred ljudima toliko se svaki nasladjuje çuti gdě se drugi protresa i meche u rug.

I zato zloglasitelji navlaštito kada znadu s drugim se rugati jesu od někih dobro vidjeni i primljeni. Dali zloglasitelj ne budi nikada tvoj priatelj, jer koje ikada pouhvanje moxeš imati u çověku koji svu svoju slavu ulaga u rastèrgnutje tudjeg poštenja? I koliko se je bojati da onako drugom reçe nami kako nama govori drugomu! Nije zadosta da izabrani priatelj bude pošten, dobar i věran, dali potrěbito je da još bude i razuman, jer kako priatelj ima çuti sva tvoja skrovita, tako je potrěbito da budu ova pomljivo od njega sahranjena.

Zabaçeni zato imadu biti od tvoga pouhvanja svi kipi budalasti i slabi, koji i nehtijuchi mogli bi te lasno izdati; zabaçeni takodjer svi kipi puni beseděnja, kojim, kada bi nestalo uzroka nepristajnu njihovu cikanju, našli bi uzrok u poslim našiem. Zabaçeni donapokom svi oni koji dohode nam šaporiti u uši tudje posle, jer poisti naçin šaporiti che, na stotinu měštah, i posle naše.

Poštenje i razum jesu dvě krěposti temeljite koje se imadu uztraxiti u pravome priatelju, i gdě se ove najdu ondě se more stanovito postaviti naše pouhvanje.

Dali za iznachi pravoga i věrna priatelja valja dobro otvoriti oçi i pamet, veli Seneka. Po priateljiskom našastju pozna cheš çověka pametna.

Vidio sam, u ovo moje kratko vrěme, da se je svět napuçio dušmanah a da su se priatelji izkorěnuli, od kojih ostade mali broj samo za sěme.

Vincenzo Mioçevich.

PRIPOVĚST.

FRANA SOAVE.

IKONOPISAN.

Jedan pošteni çověk u Rimu, buduchi ostario i obnemochio nije mogo zabavljati se o onom zanatu s kojim je xivot svoj i svoje supruge uzdèrxavao i vidi se usilovan od potrěbe pokuchstvo svoje prodavati. Medju stvarim koje prodavaše, biaše jedan ikonopisan Rafaelov ostavljen mu od svojih dědovah, cěnu kojega nije umio poznati. Dim koi ga je bio pomèrçao, prah od koga bi ognušen, navèrvaše da ga procěni svedjer manje. Za dobavit ikoliko novcah preporuçi se jednome slikopiscu, koi bio je veche znao tèrgovati s ikonopisanam nego sam ih çiniti. Ovaj, kako vidi platno, uput cěnu spozna i ruku ikonopisca. Ali hotechi zloupotrebljati neznanjem i potrěbam dobroga starca, poçme se rugati kako od nište stvari, i obechavši mu malo novacah, kaxujuch da i to na zaduxbinu uděluje mu, veseliše se u svome sèrcu na bogatu dobitku i porugavši se dobroti potrěbna çověka, sobom platno ponese. — Do malo danah dojde u njegovu kuchu stari jedan priatelj, koi, ne vidivši slikopisan na obiçnome městu zapita gdě je? — Starac odgovori, da je prodat, i reçe kome i za koju çěnu. Razsèrdi se onaj pošteni priatelj videchi tako izdanu prostost dobroga starca i uvěrovavši ga da ono biaše dělo uçene ruke i cěne velike, uhrabreni ga potuxit se gradjanskome vladaocu, gdě, za više ukrěpit ga, poklonimu on isti druxit ga. — Vladatelj Rimski

biaše u ono vrěme Enea Silvio Pikolomini, mudri sreditelj, koji çuvši pomnjivo tuxbu, çini da mu bude ostavljena měra ikonopisata platna, i razumivši što slikovaše, dopusti da otidu. — Biahu po srěchi u njegovoj sberici dvi slike iste veliçine. Jednoj çini izvadit platno, i dozove k sebi ikonopisca. „ Bili, reçemu, po zgodi mogao nachi jedno ikonopismo za dopuniti ovaj okrug, i sdruxit ga s onom drugom slikom? “ Baš, odgovori, imam jedan tvor preçastni Rafaelov: reko bi da je uçinjen prigodno za bit tu postavljen. “ Dobro nek ga vidim, pristavi gospodin, a slikopisac pojde, i vrati se do bèrzo, donosechi ikonopismo. — Prilikovaše hitrotvorno posvechenu obitělj slikanu. Oçistjeno od praha i dima pomasti izvastnosto prikazahu se. Vidjaše se sva pomnjivost zabiljexenja, mekost mesa, xivopisanja krasnost, izobraxenja urednost, istine zlamenja, koja zabilěxivaju Rafaelovo dělo. Postavljeno platno na město, gdě stajaše puno dobro, i izvidjeto za nekoliko vrěmena, sreditelj upita njegovu cěnu. „ Ja, reçe ikonopisac, mogah primiti dvě stotine cekinah. Juçer prjatelj poklonjaše mi ih za jednoga Ingleza, koi neustèrpljeno xudi ga dosegnuti. Odmetnuo sam ih hotiuchi stanovito da mi da dvě stotine i pedeset, dělo je toliko vrědno: ali ako vašoj Vèrhovnosti ono je milo, na koi god prilog pèrvome poklonjenju dèrxat chu se zadovoljen. “ — Nasèrkaše se sreditelj hudosti opaka çověka, ali tajavši, govori mu tiho da on neche nadgovarat se, poznajuchi da je ikonopisan od velike cěne i puno dostojan, ali da nezna sa svim tim uglavit se, s kojem sèrcem prikaxivanje takovo ne hotjaše. Slikopisac nazbilje i çestnivo zasvědoçaše da ništa ne prilaga istini, i da kad bi milovalo gospodinu, on doveo bi prjatelja istoga za potvèrditi svoje rěçi. „ Ti daklen u istinu, opetova on, imaš poklonjenje od 200 cekinah?“ Tako je, gospodine, i još više ja hochu da dobiem. „ Dobro: nek se otvoru ona vrata “ reche uput jednome loxniçaru. Otvorena, prikaza se dobri starac, koje ga bio je çinio dochi k sebi i skrivena, stati. — Lasno moxe se promisliti koja sramota zamah biaše slikopiscu ovo nenadano vidjenje poblědi, izgubi se i poçme vaskolik potresat se. Sreditelj zapusti ga několiko vrěmena s njegovim smetenjem, i poslě licem xestokoga moguchstva: „ Ovako zlodělniku, reçe mu, ovako zloupotrebljavaš s neznanstvom i s nevoljom jednoga xalostna çověka? Kada si ga tako hudo prevario něsi onda, nesrechniçe, çuo u tebi glas naravi? Hljeb uhinuti jednome oslabjenu starcu, jednoj nesrechnoj xeni, nije onda se u sèrcu tvome nijedno dušogrixenje uzbudilo? Prokleta dušo! Dobro poznaš pedepsu koja tvojoj hudosti hotěla bi se. Saviša milostivost bila bi za tebe samo osudba od istoga tebe izgovorena — ali Bog nek te uçuva od nove krivine, jer bi u isto vrěme od obadva gorku pedepsu primio. Sada 200 cekinah koji se dostoju po ispovědi tvojoj onome ikonopisnu, i koje ti zasvědoçivaš imati spravne, uput dat cheš ovomu çověku — ali biti che tvoja poguba svako vragovanje koje od tebe dojde mi na uši. “ Poplašen, smuchen, otide ikonopisac; s milostivim i blagodarnim suzam blagoslovi hiljadu putah dobri starac njegovoga spametna blagodělnika; a on okuša s punochom ljubav usladivši jednoga prevarena starca, i uhvativši u svoju mrěxu opaka varaoca.

V. Jelçich.

STARO KNJIXESTVO.

O Dérxanstvih

podloxnikah prema svojim vladaocim i zapovědnikom, i sluxbenikah prema svojim Gospodarom.

(Produxenje)

III. *Dèrxanstvo*: moliti za njih. *Zakljinem vas*, piše Pavo svom ljubljenom Timoteu, *sviem na světu, upravljajte vaše molbe, vaša prošenja za svakoga, a osobito za kraljeve, i za svieh onieh koji su uzdignuti na kojegod vladanje i zapověd* (*I. c.* 2. *v.* 1.). I ovaka biaše obiçaj cèrkve s. u svako doba; i pod istiem poganskiem Cesarim, vechi dio kojih biahu progonitelji. Pisma za obranu věre jednoga Justina i mudroga Tèrtuliana ovako nam svědoçe (Apol: 1.

30). Piše ovi poslědnji: *Mi upravljamo naše molbe za zdravlje Cesara, věrnomu Bogu, Bogu koi je sam vèrhu njih i po komu oni su..... i mi prosimo njima dug xivot, srěchno vladanje, hrabrene vojnike, věrne světnike, podloxne narode i mir opcheni.* I stavite opaz na one rěçi, koi je *sam vèrhu njih*, jer njima kaxe Tèrtulian, ili za bolje rět cèrkva, jer to biaše svedj nje nauk, da kraljevi ne imaju podavat nikomu razloga, neg samomu Bogu, i da njihova kruna ne visjaše o niçigovoj vlasti na zemlji.

IV. *Dèrxanstvo je*: plachat carinu i dohodke. Spomenite se, što smo rekli malo gori. Isukèrs pitan od Fariseah imali se plachati carina Cesaru; za odgovoriti im uze jedan pěnez, na komu bjaše uděljana prilika Cesarova; ter ih upita: *Çigova je ovo prilika i podpis*? Odgovoriše mu: *Cesarova;* onim tadara priaše; *podajte dakle Cesaru Cesarovo*, hotechim tiem ukazati da sluxechi se oni pěnezim Cesaroviem biahu njegovi podloxnici; a buduchi njegovi podloxnici dèrxani su mu plachat harach i carinu. Na isti naçin uçi nas i Pavo pisajuchi Rimljaninom: *Svakomu podajte što ste dèrxani, tko mu ste dèrxani harach harach, a tkomu dohodke, plachajte dohodke* c. 13. v. 7. Po çemu ostaje oçito da harach, i carina nije jedan povoljan i slobodan dar, koga çine podloxnici samovladaocom i Gospodi, neg jedan pravi dug, koga smo im dèrxani za uzdèrxat opcheni mir, i saçuvat dobra i xivot podloxnikah.

V. *Dèrxanstvo*: věrnos je podloxnikah svojiem samodèrxaocim i Gospodi. Biti im věrni dèrxani su pèrvo: Oni koji su na kojojgod njihovoj sluxbi, i zato imadu postaviti njihovu pomnju i nastojanje za opchene posle vladanja, i dèrxavah; a ne iskat i radit samo o svojim posobitim koristim, svojieh rodjakah i priateljah, i o svojoj çasti. Svedj u svemu imat opaz tako da sluxba Gospodska i vladanja ima imat pèrvo město; još ako je potrěba i s kojomgod našom štetom, a ne nikad da za korist našu budu štetovani posli opcheni, koji su nam bili predani. Drugo: Svaki od podloxnikah ima bit svedj věran u svemu onemu, što utišti opchenu korist rodne dèrxave; tako da neima nikad dati pomoch na ništa što joj moxe bit od štete, ne pomagat ni bit udionik na nijedan naçin gradskih zavadah, kojegod odmetnuche, oli nabune prema svomu vladaocu a vele manje uzet oruxje prema njemu za koigodmudrago uzrok, da još kada bi kralj i zapovědnik bio cèrkvi, i věri protivan, još da je upo u poluvěrstvo; paçek da je isti nevěrnik, da je poganica, da je isti progonitelj kèrstjanah, ne imamo mu biti odmetni, ni çinit nabunu prema njemu. Ovo su dèrxanstva podloxnikah prema svojim samovladaocim i gospodi: sad u kratko vidimo razloge ovih dèrxanstvah.

Pèrvi raslog vadi se iz S. Pisma i izgledah, koji se u njemu nahode.

1. S. Pavo napisa Rimljaninom da: *tko se opréčiva oblasti světovnoj, oprěciva se naredbam boxiem; i oni koji se njoj oprěçivaju pritexu k sebi osudu. c. 13. v. 2.* Isukèrst na veche městah svoga vandělja pod usta Mattie i Luke naredi svojem Uçenikom i Apostolom, da u najvechim progonstvim, nepravdam i samosilnostim ne uzištu ni postave njihovu obranu, neg samo u blagochu, u ustèrpjenstvo i u mudros i on im pèrvi poda izgled o tomu.

2. Za proch s nauka pisma s. na izglede, nahodim, da izvan što vas xivot Isukèrstov biaše jedan neprestavan izgled podloxenja i posluha světovnoj pravdi, da David i mnogi drugi izabranici, a osobito proroci nikad se ne oprěçiše u istiem najsilniem progonstvim moguchstvu i vlasti samovladaocah.

Drugi razlog: nahodi se u nauku i izgledih pèrvieh kèrstjanah. Dosta je svèrnut jedan sam pogled na pripověđanje pèrva tri věka cèrkve S. i vidět che se oçito, da za cělih trista godištah nahodjahu se onji kèrstjani u silnih teških progonstvih, bez da su nikad podali nikakav najmanji biljěg odmetnucha i nabune, ni prema Cesarom koji zapověđahu ona progonstva, ni prema njihoviem naměsnikom, koji ih izvèršivahu. Slěðiše u istinu vrěmena u ona mnoga nabunjenja i proměne vladanja; ali ona nikad nebiahu uzrokovana od kèrstjanah: paçek nemogaše onda nijedan kèrstjanin ni bit okrivljen takom opaçinom. Mudri Tèrtulian u svojoj obrani kèrstjanstva još od onda ukaza preoçito svemu světu njihovu pra-

vednost. Za ova dakle dva poglavita razloga nemoxe se ni posumnjit o dèrxanstvih podloxnikah kèrstjanskih prema svojem samovladaocom i zapovědnikom. Prodjimo sada na dèrxanztva sluxbenikah prema svojiem gospodarim.

(Slědit che)

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Junaçtvo Senjanina Ivana.

Piše knjigu Bicha 1) *kapitane*
Pa ju šalje senjskom *komandantu*,
„ Pobratime senjski komandante!
Podaj meni Senj grad pokraj mora,
Podaj meni senjkinje divojke,
Da izbirem koja bude za me;
Podajmeni Senjane junake
Sve pod izbor u košuljah tankih,
Da ne tratim praha ni olova,
Da ne vuçem na Senj grad lumbarde,
Da nerušim Senja pokraj mora! "
Kad to çuje senjski *komandante*
On dozivlje tri vojvode mlade:
Vlatkovicha i Chudinovicha
I mladoga Salich gospodina:
„ Tak vam Boga tri vojvode mlade,
Evo vami listak knjige bile
Što vam piše Bicha *kapitane.* "
Kad Senjani knjigu razgledahu
Na knjigu su njemu odpisali:
„ Gospodine Bicha *kapitane*!
Kupi vojsku kolik tebi drago,
I ti trudi konje i junake,
I ti vuci na Senj grad lumbarde.
Mi chemo te lipo doçekati,
Još chemo ti, Bicha kapitane!
Svu *forticu* valudom 2) nakriti,
Sve valudom modrim i cèrljenim;
Još chemo ti, valud prostirati
Od *fortice* pak tja do Stipanjske. 3)
Neg te prosmo Bicha kapitane!
Kada dojdeš u senjske planine
A ti podaj male puške oganj:
Da se skupe Senjani junaci
Sve pod izbor u košuljah tankih;
Da se skupe Senjkinje divojke
Da izbireš koja bude za te;
Mi chemo te lipo doçekati,
U *kastelu* za stolom gospodskim
A pijuchi ono rujno vino,
Rujno vino tanku Malvasiu. "
Kad je junak knjigu razgledao
Ivana je slugu dozivao:
„ O Ivane virna slugo moja
Nut pogledaj listak knjige bile
Nut pogledaj listak knjiga bile
Što mi piše od Senja Senjani. "
Kad je Ive knjigu razgledao
On je njemu tiho besidio:
„ Ne hod tamo dragi gospodine!
Senjani su ognjeni puškari,
Svu cheš tvoju izgubiti vojsku,
Tvoje necheš ti iznesti glave! "
Zato junak ništa nehajaše,
Nego kupi konje i junake,
I još vuçe na Senj grad lumbarde.
Kad je došal u senjske planine
Male puške on je podal oganj.
Puçe puška u sve çetir strane,
A lumbarde, ni broja se nezna,
Svu je svoju izgubio vojsku.
Za njim jaše Senjanin Ivane,
Tirao ga i dostigao ga,
Vezao mu ruke naopako,
Pa ga tuçe texkim buzdohanom,
I ter mu je junak besidio:
„ Çekaj Bexe ovako se vexe,
Çekaj vuçe ovako se tuçe,
Çekaj paša ovo j' zemlja naša. "
Makne chordom, odsiçe mu glavu.
Ta je glava visoko letila
Sama j' sobom besidila glava:
„ Vako budi svakome junaku
Kano meni Bicha *kapitanu*! "
Kad to vidi Senjanin Ivane,
Još vazimlje rusu glavu junak,
Rusu glavu Bicha *kapitana*,
Savija ju u šaru maramu
Ka je suhim navezena zlatom,
Pa ju metje preda se na konja

(1) Bihaça.
(2) Baršunom.
(3) Okolica kod Senja.

Pak odjaše Senju bilome,
Senju gradu, senjskom komandantu,
Još on grede gore u kastele,
U *kastele* na konju jašuchi,
Gdi Senjani rujno piju vino,
Još im junak tiho besidio:
„ Boxja pomoch od Senja Senjani
Evo vami ruse glave bile
Ruse glave Bicha *kapitana*! "
Kad to çuje senjski *komandante*,
Ustane se na noge junaçke,
I uzimlje kupu pozlatjenu,
I natoçi punu kupu vina,
I govori senjski *komandante*:
„ Pobratime Senjanin Ivane!
Popi vino, na dar tebi kupa! "
Al govori Senjanin Ivane:
„ Hvala tebi senjski *komandante*!
Hvala tebi na kupi zlatjenoj,
Ja nepitam kupe pozlatjene,
Neg junaçtva Senjanin Ivana
Da pogubi Bicha *kapetana*! " —

STARO PĚSNIÇTVO.

PREVODI IZ HORATIA.

Od II. L. I. Jam satis terris. etc.

Na zemlju jur dosti vlast Chajka veljoga
Izasù i sniega i grada cèrnoga,
I iz xarke desnice ś ognjenim munjami
Nagèrdi xestoko sagrade cèrkvami.
Prepao je stolni grad; narode prepoje,
Da Pyrrhe nakazno vrěme opet ne doje,
Kadara Proteo iz morske puçine
Svâ stada u visoke satjera planine;
Tu i ribe vèrh granah sputjene ostahu
Gdě prie golubi svâ gniezda vijahu,
I sèrne plašive çim kopna nestàim
Plivahn smetene jazima pomorskim,
Spazismo Tever mi, koi biesno odvèrnu
Tiek voda mutnieh, ter ś njima nasèrnu
Vestin razorit hram i dvor koi slavi
Još ime od kralja, koi ga sastavi;
Tad rieka na ljubi veoma prignuta
Rad tuxbe Ilia ostane ganuta
I s lieve (proch volji višnjega) najpreçe
Davnu onu pogèrdu osvetit poteçe.
Cich starih svevoljah naraštaj prorjeden
Zaçut che kakoono medj sobom zajeden
Skup gradski izoštri svoih maçah brid ljuti
S kîm Perse mogaše koristno smaknuti.
Puk tkoga Bogovah kroz gorkost vapaja'
Prosit che, vladanje çim rasap posvaja?
Kê svete Dievice tvoriti molbe che
Kad pěsni njihove Boxica odmetche?
Tkomu che Višnji sgar dopuštat da oçisti
Tu strašnu krivinu? Molim vech da ti
Kobniçe Apolo dohèrliš s Nebesa'
U jasnom oblaku pun svietla uresa,
Il tebi milo 'e doch Boxice razbluda'
S kôm posmieh, i igra, i ljubav gre svuda:
Ili se Tvorçe naš milostiv objavi
Potlaçen ter tvoj trag pod krilo tvê stavi
Lele si! bojne igre (u dugo kâ poje)
Nasitjen, sasvime nek tebi milo je
Oruxje i halek, i obraz sèrditi
Arapa, kad kèrvno ustanu ratiti.
Ili slavne Maje porodu krilati
Na zemlje obliçe mladji cheš kazati,
I pod tim pretvorom nazivam bit cheš vik,
Od svieh narodah Cesarov osvetnik.
Kasno se k nebeskoj povrati dèrxavi
Ter s pukom Rimskime za dugo boravi
I ne daj da slocha našieh uvrieda'
Tebe nam ugrabit uzbude ureda.
Nekti ovdi omili od dobiti slava
I nastoj puka bit i Chajko i glava,
Da Mede konjike dostigne osveta
Doçim si vojvoda bojnieh od çeta'.

Iz rukopisa
Dr. Gjura Higje Dubrovçanina.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 34.

NA 25 KOLOVOZA

II. GODINA

1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna 4 f. u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

Iz pěsnih — Ivana Tèrnskoga.

Jednoj Šibeničanki.

(Prigodom putovanja svog po Dalmacii.)

O da znadeš, moja dievo mila,
Kako nježno u *Tvih* ustah zvoni
Našeg slova zamierita sila;
Kom li slastju iz njih *Ti* romoni —
Nebi, nebi nikad više, mila,
Iezik drugi, dušo, govorila.

A što, kaži, može i liepše biti,
Neg sa svojim razumiet se moći,
Naške s našim piesmice pievati,
Ol ilirsko kolo igrat poći —
Tiem smo mliekom, dievo, odojeni —
To je liepo — to svak pravi cieni.

Ova piesma *Tebi* je pievana,
Da kad s krajah bude me nestati
Dalmatinskieh, na pievca mladjana
Spomene *Te* piesma više krati
I tak ime *Tve* neka piesmu vodi
Gdiegoder se jezik naš nahodi.

Neka tamo sve sestrice sieti,
A prem ćerke Dalmacie naše,
Da za svoje valja svedj gorieti;
Goriet, za 'no', što nam sveto ostaše;
A ti knjigo, rodu našem mila,
Nosi piesmu — srěća ti služila!

O NARODNIEM PĚSNAMI PUKA DALMATINSKOGA

IZ ITALIANSKOGA

Gosp. Nikole Tommasea.

(Produxenje.)

I zato sèrbski junak kad kad se našali, jer je po naravi xivot sastavljen iz dobra i iz zla, iz smieha i iz plaça, jer ozbiljnost uvěk jednaka kako i šalnost uvěk jednaka jest jedna i druga, za pravo rechi, laxiva i smiešno preobraxenje. Ali kako ljudi duboka razuma ugadjajuchi drugieh slabostim priblixaju k šali svoje duboke misli a prostostju govora; na isti naçin ljudi duboka chutjenja, ili posve çista sèrca, ili domišljeno milosèrdni, skrivaju pod veselim licem krutnu bolest.

Okolo Marka lete pěvajuchi pripověsti sèrbskoga naroda kao ptice razliçna glasa i razliçna perja po vèrsim zelenim visoke planine. U njemu se sakupljaju i radosti i bolesti i slave i nade cělog naroda kroz mnoga stolětja. Marko kao Kraljevich (kraljevski sin) mèrzi na oblast nepošteno zadobitu. Nesrechan u kuchi, na glasu izvan kuche, sluxi kod nepriatelja; ali nepriatelj boji se Markova mèrkla lica i njegovog strašnog nasmi-

janja. Ovaj jedini izgled snage věrno podloxene, i strahovita posluha sluxe na çast i umětnosti i çověçanstvu. I oni koji preziru ime Markovo oli se njega srame; jer ga çuju gdě se pěva po kèrçmah ili po pustošinah i po gorah od ljudih golih i siromašnih, koji neznadu što che rechi *diplomi akademski*, oni niesu dostojni çitati pěsniçka tvorenja.

Istina je da u těku vremena chutjenja puçka, robstvom spadnuta s pèrve plemenitosti, daju i Marku obiçaje ne posve njega dostojne. Ono věkovito njegovo junaçtvo u rujnom vincu, prem da je i ono znak tělesne jakosti koja odoluje svakom razdoru i predobiva pogibe iskane i neiskane i s njima se igra; ništa ne manje ja dèrxim za stanovito, da u najstariih pěsmih ono junaçtvo u vinu nije se nalazilo nego da je došlo u njih moxe biti dva stolětja poslě; i da su još noviег izvora one napitnice, koje, tako rekuch, naklon od pěsniçtva çine.

Junaci ostalieh narodah bore se i izadju dobitnici, bore se i umiru; ali Sèrbski junak iza kako je xivio dulje nego i koji drugi umèrli bojnik ne dospie ni maçem ni nemochima; zaljulja se tiho i veselo u sladki sanak. Ne izabira sebi za svědoke svoga pokoja ni sjajne dvore ni skup bojnikah sievajuchih u gvozdju i u zlatu, nego širo nebo i goru zelenu, i jednog milosèrdnog *kaludjera*. Ubie i oplaçe svoga milog konja, svoga drùga u trudnih bojih i u zlonavrachenih dobitih. Slomi i baci u more svoje nepredobitno kopje, da ga tudja ruka ne nadje i ne upotrěbi za děla manje pravedna oli manje junaçka. Napiše svoju najposlědnu xelju, i joštera pun jakosti i uma sklopi oçih dugom poçivanju al ne věkovitu. Napiše svoju najposlědnu xelju i ostavi dio svoga bogatstva cèrkvi, dio šlepim guslarim da proslave pěvajuchi po světu ime njegovo. Xeli da ga siromasi proslave, jerbo znade da glas siromaha nadahnut izvire iz duše, lakše se razstire po zemlji i Bogu je ugodan. Marko misli i na dobroçinstvo i na slavu. Ovaj prosti cověk hoche sve neumèrlosti za se, neumèrlu dušu, neumèrli glas, neumèrlu nadu, neumèrlo takodjer svoje oko i junaçku svoju desnicu.

Nije ona umèrla, nego spava. Na ove rěçi spasiteljove smijali su se mudraçi, koji se nalaze u mnoxini svedjer i svuda, pripravni oteti oxalostjenom sèrcu çověçanskome utiehe uhvanja. Smijali su se jerbo dobro znadjahu oni mudraçi da je děvojka mèrtva bila. Ali spasitelj uze ju za ruku, i » Ustani se « reçe joj i duh se povrati; duh joj se povrati, i roditelji zaçude se; i mudraçi, koji znadjahu da je mèrtva bila, zamuknu.

Nije on umro nego spava. Uz sebe ima sablju, koja je napol iz koricah vani, i kad jedna nekakva trešnja nad zemljom ili pod zemljom posve ju vani iztegne, zvek sablje probudit che našeg Marka, i uzdignut che se pokrěpen stolětnim poçivanjem; pun stolětnieh uzpomenah, i dochi che kao rěka naplavljena silniem vodami u těku iz dalekieh zemaljah. On spava i spavajuch sanja medj junaçtvim i xalostim prošasnim utiehe i xèrtve za buduchnost. Visoka i blagonosna slika neumèrlosti narodah i neumèrlosti pravah. Bog je dopuštio da se mogu izlěçiti narodi zemaljski, da ako ne kroz samovoljno razpadnutje, nikad ne umiru. Pravednost poçiva skrovito i spava do sudjenog dana; ali nezna što je smèrt. Ova narodna pripověst jest basna puna velike istine. Pripověst izvirajucha više iz věre nego iz pěsniçtva. I vas narod još joj věruje. Bit che malo měsecih dodje jedan siromašan seljanin iz Pokrovnika, selioca tri sata od Šibenika, k svome gospodaru i pun veselja reçe mu: Dobar glas gospodine! Marko Kraljevich probudio se, je vidili su ga u Hèrvatskoj. I pripovědao je naçin. Ovaj glas, koi iznenada puknu bez da se znade od kuda u jednom seliocu Dalmatinskom kao san koi lagahno dodje i premine, neche biti směšan zaista nikome, koi znade da je pěsniçtvo slovo, kojim stolětja govore, i da u puçkoj razmnjivi (fantasii) ogledjivaju se, kako sěne gibajuche se, vidjenja nebeska.

Velim, da je pěsniçtvo slovo kojim stolětja govore. I kako danak danku javlja glase Věçnoga, i kako nocha nochi priobchuje znanost Neizměrnog, tako kroz pěsme govore pokoljenja pokoljenim, duše dušama od jednog kraja do drugoga razděljene domovine. Pripověda se, da něki dalmatinski hajduci, poslie dugog strašnog grěšnog i divljeg junaçtva uhvacheni, nije davno, i

zatvoreni, u tamnici govorahu lukavo medju sobom, pěvajuchi. Ovo što oni jadnici çiniahu za uběgnuti pedepsi, çine nesrětni narodi za utiešiti svoje tuge » *cantu solata laborem* « i za potaknuti chutjenja — *accendere cantu.*

(slědit che.) *I. A. K.*

O narodnomu Igrokazalištu.

Sèrbski narodni list *na broju* 12. *donosi slědechi dopis iz Dubrovnika, koi pokli tiçe jednu od najpoglavitieh potrěbah knjixestva našega, i pokli je upisan od gosp. Bone poznana pisaoca svomu narodu ilirskome, velikom radosti i çitateljim našega çasopisa donosimo ga:*

Iz Dubrovnika 1845.

Nije za çuditi se nego za proplakati, poznajuchi koliko se je pokvario naš slavni jezik; ali nije moglo inaçie slěditi — iza kako je slovinsko kraljestvo ostalo prikopljeno od razliçnih kraljevinah. Tako smo smešali naš jezik sa inostranim i toliko je na razliçne naçine preobraxen, da kad bi se sakupio ovaj narod, dogodilo bi mu se kao u staro doba što se dogodilo Babilonjanima, da jedan drugoga, kad su onu gèrdnu ponositu gradju izdizali, razumio nije. Çini mi se da je kasno i vèrlo texko oprati se od takove podle směšanije, i povratiti medju svima nama çistochu našega jezika, ali s vrěmenom i s nastojanjem svake se stvari dopiru. U toliko za sad, kao za poçetak prevech su koristni oni listovi, koji se pritiskuju u Zadru kod g. bratje Battara, i u Zagrebu kod g. Ljudevita Gaja, kojma se jednako pristoji velika hvala i harnost od svega naroda slovinskoga. Reçeni listovi bili bi zacělo puno koristnii za naš jezik, kad bi spomenuti slovotištitelji to bolje pazili da pisaoci njihovih listovah s çistim govorom uzbudu ih proglašavati. U město pravdat se zaludno o tudjem bukvicama i o tudjim slovima (koe che slěditi dokle god nebude sakupiti se jedna mudroskupština, pa jedan put za svagda nepresudi, kako se imaju ulagati s latinskim slovima rěçi slovinskoga jezika); dopada mi se, da bi mnogo više naprědovali kad bi se u tim listovima spominjale pověsti naših starodavnih; da tako slovinski naraštaj upozna stranputicu na kojoj smo s našim materinskim jezikom, a u isto doba da mu se pred oçi stavi uzpomena slavnih starih i novih hrabrih junakah i njihovih hrabrih dělah, za da se jedan put probudi medju svima ljubav svomu jeziku i staroj junaçkoj hrabrosti ona cěna, koja se pristoji. Dèrxim, da bi više svega koristovalo, kad bi se medju svima nama otvorila slikotvorstva (teatri), u kojma imalo bi se jedinstveno igrati s našim jezikom naša poglavita prikazanja; ali (rechi chu slododno) ne ona, koja su prevedena iz inostranih jezikah, jer u njima niti se spominju slovinske slavne pověsti, niti su napisane (koliko ja mogu presuditi) çisto s našim jezikom. Od nazada několiko godinah poçeo sam ovako razmišljati i koliko s mojom slabom pameti mogao sam toj koristi i ja pritechi, něsam se zaistedio, napisao sam dakle (dobro ili èrdjavo, to che svět presuditi), za moga dobra xivota několiko slikotvornih prikazanjah; to jest:

BAROV PIR. — VRĚDNA DOMACHICA. — HIACINT HVASTALO (FALÇJA). — DOMACHE OGLEDALO. — IGRAÇ — BOLJE PROMIŠLJENO NEGO NAMIŠLJENO. — KNEXEV ESUD. — NAJZADNJA NAREDBA. — DOBROÇINSTVO LUDOVIKA KRALJA OD UNGARIE, I LJUBAV TVÈRTKA BANA OD BOSNE. — MURAT POD BĚLOGRADOM. — MUHAMED II. U BOSNI. — STRANOLJUBJE CÈRNOGORCA. — MARIONA XUPNIK OD STRAVÇE. — NENADNA ZGODA. — RAT DUBROVAÇKI SA STĚPANOM KOZAÇOM HÈRCEGOM SV. SAVE. — DALMATINSKI RIBAR. — PREVARA GUBI PREVARNIKA. — RAT KOŠTRUMANICHA STĚPANA S ÇETIRI BRATA BRANIVOJA. — RAZBORITI ŠKIPICH PROZVAN AMERIKAN. — PERO LISICA PROZVAN SALAMAN. — TRI KRALJA BOSANSKA. — ZLOGOVORNI KRĚŠTALO. - KRUNOSLAVA U CARIGRADU. — ZLOÇINSTVO ILI BANICE OD TESALIE. — SLIKOTVORSTVO. — STAR ZALJUBLJEN. — TRI SMĚŠNE ZGODE. — MORNARSKO VIENJE. — DUŠOGRIXNOST KRALJA DRAGUTINA OD SÈRBIE. —

Nadao sam se viděti, da che něka od reçenih prikazanjah u Zagrebu kod gosp Ljudevita Gaja proglašena i pritisnuta biti; to jest: Muhamed II u Bosni; Nenadna zgoda; Stranoljubje Cèrnogorca; i Dobroçinstvo Ludovika kralja i pr. jer knjixevna gospoda zagrebaçka zaznavši, da se zabavljam slikotvorim (teatralnim, soçinenjama) çiniše u ime njihovo da me c. k. Kapetan Kav: od Jarisburga upita, (kako mi je ovaj gospodin s njegovim poç: listom 20 Oxujka 1841

objavio) bili ja došao u Zagreb da onde slikotvorna prikazanja pišem a da che mi reçena gospoda jednu platju dati, s kojom bi mogao kod njih u Zagrebu xivěti; suviše da xele znati koliko sam do sad napisao slikotvornih prikazanjah, i koja bi bila cěna od svakoga komada naponase, najposlě bili im poslao reçena moja soçinenja, da ih pregledaju. Kroz ruke istoga gosp: kapetana od Jarisburga ja sam podrobno na svaku toçku odpisao, s tom priměthom, da moja pisma bez mene nikom nebi dao, nego ako bi mudroskupština Zagrebaçka xelěla razgledati i poznat moja soçinjena, neka preporuçe ovdě kakvu pouzdanu priatelju, ili neka opreme jednoga iz medju njih da uzme spoznanje od sviuh mojih teatralnih pisamah. To je bilo 20 Oxujka 1841 a gosp. Ljudevit Gaj istoga lěta došao je k meni u Dubrovnik i ja sam mu proçitao dobar dio gorereçenih pisamah. G. Gaj rekne mi, (a i drugima je govorio) da je mnogo zadovoljan, i odma mi zaište çetiri od reçenih prikazanjah obechavajuchi mi, da tek se kuchi vrati, prepisat che ih i pritisnuti (štampati), a meni moj rukopis vèrnuti; ja se na to prignem, i pismeno mu oblast dam, da ih pritisne, s ugovorom istoga gosp: Gaja, komu koliko ja isti, tako svi Dubrovçani jedno kupno veliku cěnu nosili su da che biti za mene sva dobit iza kako se najprie izvade troškovi od tiskanja, buduchi da on neište nikakve koristi za sebe, nego nastoji za uzmnoxenjem našega slavnoga jezika. Ali G. Gaj još do danas nije odsluxio svoju besědu. — Videch to bio sam namislio, da bi koristno bilo skupiti jedno druxtvo mlade çeljadi, pak da ih ja isti uvěxban igrati moja (ne tudja) prikazanja, uzdajuchi se da che mi za rukom izachi medju Dubrovçanima sloxiti jednu valjanu slikotvornu druxinu igraçah, i da hodaju po svima dèrxavama slovinskima prikazivati, kao što se na priměr çini u Francuskoj, Italianskoj, Němaçkoj i pr. i pr. No druxina zahtěvala je, da im se nadoknadi danguba koju bi od svoga zanata imali, uçechi se igrati i prestavljati moja prikazanja, i nikako se urazumiti nije dala da che ne samo znatnu korist, no i çast zadobiti i sebi i svome rodnome městu. S 500 ili 600 fr. sreb; moglo se je doprěti svemu tomu, ali ja niesam mogao (štono rěç) pěvat i krix nositi, a medju nami niesam iskao pomochnikah. Znam da je odavna reçeno: *Nemo propheta in patria*; a s druge strane poznao sam, da kad bi ga bio i traxio, nebi ga našao; jer u Dubrovniku inokupno svak je stisnut od svake tuge i nevolje, za vechu nezgodu poçme u isto doba velika trešnja koja je za cělu godinu to manje to više svaki dan dèrxala i plašila puk nesrechnoga Dubrovnika. Zbog takovih nemilih suprotivnih dogodjajah pometnuo sam za svagda tu misao, no xelim da svemu narodu slovinskome osvědoçi ovo pismo pravednu ljubav koju sam vavěk nosio našemu narodu i našemu slavnome jeziku. U buduchc sam vech star i vavěk priklopljen od razliçnih nemochih, ne mogu se nadati, mnoga nadoměrenja dobiti za moga još kratka xivota. Sasvim tim blaxime dobra nadexda, da che drugi nakon mene, slědechi moju misao dovèršiti za korist i slavu našega slavnoga jezika, što ja něsam dopreo. Budi tako!

Pierko markez Bona.

STARO KNJIXESTVO.

O Dèrxanstvih

podloxnikah prema svojim vladaocim i zapovědnikom, i sluxbenikah prema svojim Gospodarom.

(Produxenje i konac.)

Drugo. U ovemu dělu uzdèrxat se imamo o dèrxanstvih sluxbenikah prema svojem Gosparom, i o dèrxanstvih gospodarah i domachina prema svojem sluxbenikom, i prema domachoj çeljadi.

1. Pèrva dèrxanstva sluxbenika prema svoiem gospodarom sadèrxana su u oviem rěçima Pavla S: *Sluxbenici*, veli on, *budite poslušni oniem koji su vaši světovni gospari, i sluxite ih strahom i predanjem, i poštenjem u istini vašega sèrca kako istoga Isukèrsta. Nemojte ih samo sluxit kada vas gledaju, i imaju oko vèrhu vas, koliko da nehajete za drugo, neg za ugodit ljudima, nu izpunjajte dobriem sèrcem volju boxiu, i sluxite ih ljubavi; zamèrajuchi u njima, ne ljudi neg Boga.* Po ovemu poçetku

naucitelja narodah, svaki sluga dèrxan je sluxit svojega gospara u strahu, predanju, i poštenju, to jest podloxenjem, posluhom, i věrnosti; i to ne za strah karanja, razsèrxbe, ni koje god mudrago druge vrěmenite pedepse za ljudim ugodit, neg pravednosti sèrca, i istinitom ljubavi, i jednom věrnosti, koja im çini gledat u svojim gospodarim ne ljude, neg Isukèrsta. Tkogod dakle ima ovu věrnost i ljubav u sèrcu za posle svoga gospodara postavljajuchi svu pomnju za najmanje posle njegove i ne dopuštavajuchi nijedne najmanje njegove štete, ni da bude najmanja stvar razmetnuta, jestit che njihovu hranu koliko da je svoja vlaštita, primat che njegovu platu kolik daje on placha drugomu, derat che njegove oděche koliko da ih on çini druziem, radit che o njegovieh poslih koliko o svojem istiem, i svedjer che mu nosit çast, podloxenje, i posluh bez imat ikakva obzira ni na dugo vrěme svoje sluxbe, ni na svoju vrědnost, i obèrtnost, ni na potrěbu koju ima od njegove sluxbe; i na svèrhu bitche mu u svemu posluxan bez ikakva obzira, izvan samo ne u onemu, što je grěh i uvrědja boxia: jer bo tad ne samo neima ga slušat, nu je teško dèrxan ne obsluxit njegove zapovědi.

II. Nu ako su ovako dèrxani sluxbenici gospodarim, ne manje imadu imat obzira Gospodari za sluxbenike.

Svaki gospodar imo bi svedj dèrxat na pameti ove dvě stvari o svojoj sluxbi. Da koje god je vèrste, i bicha njegova sluga, çověk je na svèrhu koi je stvoren od Boga s jednom dušom i tělom, iste njegove naravi, i moxe bit da boljom je podobnosti i u duši i u tělu, neg je on, sa věçnu slavu, i da bi jednako odkupljen neprocěněnom kèrvi jednoga Boga spasitelja. Dakle iz ove dvě istine vadi se, da svaki sluxbenik çověk je i kèrstjanin, i zato da za ova dva velika razloga jednak je u svemu svomu gospodaru. Dodjimo sada na njihova dèrxanstva. Ova su od dvě vèrste; jedna tělesna, a druga duhovna. Tri su poglavito tělesna.

I. Dèrxani su gospodari neuzdèrxat plache svojim sluxbenicim, neg onças platit njihov trud i muku; *kada tkogod*, govoraše starac Tobia svomu sinu, *uzbude ti zatrudio*, *plachaj mu onças bez nijednoga odmicanja što si mu dèrxan*, *i nemoj da nikad placha rabotnika uzdèrxi se od tebe*, *ali u tebe prinochi* (c. 14. v. 15.) prem je texak grěh pred Bogom uzdèrxat plachu siromahu, i trud sluxbeniku, koga pismo s. prikladiva istomu ubojstvu. *Oni koi uzdèrxi trud i muku rabotnika bratje onega koi prolěva njegova kèrv*, štije se u cèrkovnjaku, (Ecl. c. 34. v. 27.)

2. Trěba je, da gospodari imaju pomnju o njima u njihoviem nemochima. Neima iskèrnje ljubavi, tko s nepomnjom puštava ih, da neimadu što im je potrěbno u nemochi: nu je pak nemilost, i bez sèrca je, tko poštuva ih da potrate i raspu, što su u toliko godištah na svomu trudu i znoju prikupili, oli ih bez milosti pošlje na bolniçko pristalište.

Imali bi na svèrhu gospodari imat pomnju i nastojat koliko mogu da njihova sluxba prikupi štogod za starost, ili za najmanje dati im kruh u ruke, da mogu xivět skladno, i pošteno kojemgod rukotvorstvom, koga su im çinili nauçiti. Osobito ovo dèrxanstvo ima se izpunjat s oniem slugami, koje se nam bile věrne, i koje su ostarile na našoj sluxbi, za da po našoj smèrti ne nadju se da ni mogu drugo sluxit, ni da imaju çiem se hraniti. Ali veoma su vecha dèrxanstva gospodarah prema svojem sluxbenikom za sve ono što utišti njihovu dušu, i věçno spasenje, jer jedan gospodar, govori Augustin, ili domachin, isto je u svojoj kuchi što jedan biskup u svojoj cèrkvi. Tiem:

1. Trěba je da postave svu pomnju, za da izpunjaju sva nadvornja dèrxanstva věre i zakona Isukèrstova.

2. Potrěbno je da nastoje sve što veche mogu, neka bi bili podpuno uvěxbani u věri kèrstjanskoj, slajuchi ih, da uçe nauk kèrstjanski; da slušaju rěç boxju, i da idu u matice pred svoga duhovnoga pastèra za opchit svetootajstva, i štijuchi im, ili çinechi im od drugieh štiti, ili ako umiju, da oni isti štiju spasonosne i duhovne zabave.

3. Imadu nastojat, da ne planduju, i ne provode vrěme u dangubi i vlasti çinechi im onoliko trudit koliko je razlog i ako uměду štiti

i pisati, da ne imajuchi drugoga posla, zabavljaju se o temu.

4. Dèrxani su na svèrhu ili sami po sebi, ili po putu druzih postavit svu pomnju o naçinim njihova xivota to jest kiem obchu, kakva su njihova děla, i xivuli kèrstjanski, dèrxechi svedj na pameti one rěçi Pavla Apostola; *da oni koi neima pomnju a nada sve o kuchnoj çeljadi, da se odreko* od věre, *i da je gori od nevěrnika* (I. Timot. c. 5. v. 8)

Oprostit che mi çitatelji ako sam prem dug ulomak ove bogoslovne knjige u naš çasopis donio. Ali nauk kèrstjanski koi se zabavlja o tomaçenju dèrxanstvah ljudskih po zapovědima naše vère, dèrxim da uzdèrxi jedini lěk ranam svega çověçanstva i poglavito preljutijem jadnoga naroda našega. Ali tko u njemu ne uzište drugo, neg knjigoslovnu cěnu, neche mochi mu sakratiti govor posve çist i bistrinu koja je bez dvojbe jedan od najlěpšieh uresah naškoga slavnoga jezika.

POLJODĚLSTVO.

TEXACIM.

Měseca Rujna (Settembra) nadat se je da bude:

Od 1. Rujna (měna pred polnocha) do 9. istoga. —

Ova çetvèrtina neche biti toliko èrdjava; dali bojat se je větarah i smutnje u vozduhu (ajeru).

Od 9. Rujna (pèrva polutica pred istok sunca) do 15 istoga. —

Ova çetvèrtina priliçi prošastoj. Ali rekao bi da che biti kiše. — Zato che biti hladno na vrěme.

Od 15. Rujna (uxba pred polnoch) do 23. istoga. —

S poçetka lěpo, a na svèrhi kiša. —

Od 23. Rujna (zadnja polutica iza poldneva) do 1. Listopada — (měna u podne).

Ova çetvertina kiševita mnogo.

Starinska věstbanja.

Kakvo je vrěme na Egidiovo (1) onako che bit çitavog měseca. —

Ako prie Miholja (29) xir sazrje, bit che rano a ljuta zima. —

Ako je noch u oçi Miholja vedra, bojat se je xestoke duge i oštre zime. —

Radnje měseca Rujna.

Ovoga měseca ima radnje dosta.

1. Prispěva tèrgaçina. — Za nju je od potrěbe:

a.) Pripravljati badnje i baçve, nabijene i çiste, buduchi da od çistoche sudja visi najviše zdravlje i dobrota vina. —

b.) Tko xeli dobro vino, trěba je da ovoga měseca pripravi ga na lozi s nastojanjem okolo groxdja. Potrěbito je daklem da obere listje lozovo, koje brani da sunce ne peçe grozdje. Dali nije dobro ogoliti ga svega. —

c.) O pèrvim daxdim ovoga měseca, trěba je oçistiti prokope, kroz koje se cědi voda, ako se to nije uçinilo, kako se je imalo prošastoga měseca. — A zemlja koja se vadi iz prokopah, neka se zagèrche okolo lozah. —

d.) Koristno je probrati na vrěme, rano grozdje, za çiniti s njime *vodnicu.* Mnogo se vina cěla trati od texakah, najskoli primoracah; koga bi mogli u druge svoje potrěbe uloxiti.

2. Sakuplja se rani kukuruz. —

Oru se, i ravnaju se njive za šeniçnu sidbu.

3. Sakuplja se listje brěstovo, jablanovo, grabovo, i ostale gore, çuvajuchi ga za hranu xivini u zimi. —

4. Ovoga se měseca podmechu ovce ovnovim, za da janjci se legu o mladoj travi. — Dali trěba je paziti da ovce ne pasu po mistih vlaxnih; buduchi da rosna trava jesenska ovcam udi. —

5. Vèrtlar neka sverši sijati lochiku (xutenicu), spanjak, blitvu, rodakvicu. — Neka prěsadjuje jagode, kapulu, kupus. — A moxe saditi i kumpire, za iskopat ji měseca Studenoga. —

Što je xena?

Što je xena? — Kako gdě (govori jedan putnik.) Na priliku: —

„ Medju divljacim, xena je xivinçe *za vrěmena.*

„ Medju ljudim istoçnim, xena je *razkošno pokuchstvo.* —

„ Medju nami, zapadnjim, xena je *děte izštetено!* —

Osveta. — (*Iz taljanskoga Vitorelli.'a*)

Ljudkozo *) tvoja l' noga
Meni na cvětje sèrta?
Ti li mi gaziš vèrta'
Tèrgajuch groxdje, aj? —
Pravdat se, dèrchuch glasom,
Jur t' je zaludu hotit:
Ljubnika sèrd s' ukrotit
Nemoxe, dobro znaj! —
Kad te ja za vrat zgrabi,
Kako sam bio rada, —
Suvxilac ovi sada
Meni ch' osvetjoc bit. —
Znaj! — da je cvětje Jeli; —
Znaj! — da ja za nju marim: —
Znaj! — da joj groxdje darim. —
Dvojstruko pojdi sit! —

Stěpan Ivichevich.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Senjanini i Bunichani.

Senjani se u lov podigoše
Bez dolame i bez kabanice.
Na njih boxje vrime udariše
Snig i bura i tija godina.
Smèrzle su se toke za jeçerme
A jeçerme za košulje tanke,
A košulje za plecha junaçka.
Al govori Vlatković Juriša:
Pobratime Senjanin Ivane!
Ti si svuda prija vojevao,
I da znadeš gdi zaklonišche,
Nochas chemo izginuti mladi
Naše chemo izgubiti glave.
Al govori Senjanin Ivane:
» Pobratime Vlatkovich Juriša!
A mi odmo malo po napèrvo
Nachi chemo malo zaklonišche,
Zaklonišche jednu cèrkvu malu,
Cèrkvu malu svetoga Nikole
Onde chemo vatru naloxiti
Naše chemo kosti otepliti «.
Al govori Vlatkovich Juriša:
» Pobratime Senjanin Ivane!
Mi nehodmo malo po napèrvo,
Jer chedu nas Turci iz Buniaha;
Mi nimamo praha ni olova. "
Al govori Senjanin Ivane:
„ Pobratime Vlatkovich Juriša,
Kod mene je zelena dolama,
Na dolami trideset pušakah,
Ubit chemo trideset Turakah. "
Išli jesu malo ponapèrvo,
Tote našli malo zaklonišche,
Zaklonišche jednu cèrkvu malu
Cèrkvu malu svetoga Nikole.
Tute jesu vatru naloxili.
I Senjani mladi polegoše
I još svoje kosti otepliše.
Straxu çini Senjanin Ivane:
Kad je bilo niko doba nochi
Al govori Senjanin Ivane:
„ Aj Senjani draga bratjo moja!
Dignite se na noge junaçke
Izpletite kose u perçine
Pokrivajte cèrljène rakçine
Zaç je jutra nediljica mlada,
Dojti chedu Turci Bunichani
Oni chedu kolo zahvatiti,
Budu pitat Turci Bunichani:
Izdakle smo iz koje krajine,
Mi recimo da smo Serexani
Da çuvamo straxu od Senjanah,
Od nikoga Senjanin Ivana,
A drugoga Vlatkovich Juriše. "
Kad Senjani riçi raznmiše
Skoçili se na noge junaçke,
I spleli su kose u perçine,
Pokrivali cèrljene rakçine.
Kad u jutro bili dan svanio
Ali gredu Turci Bunichani
I oni su kolo zametnuli
Al govori Senjanin Ivane:
Jeli tester Turci Bunichani

*) *Ljudkoso* (pokracheno od *Ljudokoso.*) — Neka nakaza koja, od pola gori naliçi na çověka, a od pola doli na kozu. Take nakaze nosahu na glavi rogove. — Ove su smišljene kano i *Vile*; — kojim, kako baju naše babe, papci su na nogam i njima, kano i kozam. —

Jeli tester *) kola prihvatiti,
I u kolu pisme zapivati?
Al govore Turci Bunichani:
„ Odakle ste od koje krajine? "
A oni su besidili mladi:
„ A mi jesmo mladi Serexani "
Još govore Turci Bunichani:
„ Tak vam Boga mladi Serexani
Tester vami kola prihvatiti,
I u kolu pisme zapivati "
Kolo vodi Senjanin Ivane
Pisme piva Vlatkovich Juriša,
Bor donese mladu robinjicu.
Al govori mlada robinjica:
„ Šta li vami u kolu Senjani?
Šta vam ono livno kolo vodi
Ono vam je Senjanin Ivane
Na njemu je vezena košulja,
Kad kod njega za robinju bila,
Na njoj sam se vezti nauçila.
Onaj šta vam lipo pisme piva
Ono vam je Vlatkovich Juriša. "
Kad Senjani riçi razumiše
Poçe gledat jedan na drugoga,
Svak se hvata liepe divojke,
A Ivane mlade pašinice,
A Juriša mlade robinjice.
Pa bixidu priko cèrne gore.
Dokle Turei konje posedlaše,
Dot Senjani na pol gore biše.
Doka Turci na pol gore biše,
Dot Senjani na Vratnik **) na vodu.
Doka Turci na Vratnik na rodu,
Dot Senjani k Senju bielomu.

STARO PĚSNIÇTVO.

ODA HORATIOVA. XVI. L. I.

„ *O matre pulchra filia pulchrior.* "

Kcherce lěpša majke od tvoje,
Gori ol topi sred puçine
Ove opake pěsni moje;
Nek spomena njih izgine.
Pod zvek měda nikad tako
Skup Cibele skaçe i vika;
Nit uzmami Febo i Bako
Tak duh svojih posvetnika';
Jak njiv, koji nebrine se
Maça i mora utopnoga;
Niti s ognja uzpregne se,
Niti s trěsa poraznoga.
Prometeo çim kupiaše
Dělke sklopit za çověka,
Njemu sèrce kad çinjaše
Mnogo uze s lava prěka.
Njiv Tiestov trag porazi,
Njiv gradove vele sori,
I pod zidih koje srazi
Zlotvor ralom brazde tvori.
Umìri se, plaha i luda
Mladost i nje prošor běsni,
Netèrpljiva narav huda
Navede me na te pěsni.
Vech chu, pěsnik proměnjeni,
Ljubko i sladko ja pěvati
Nu se smiluj samo meni
I sèrce mi tve povrati.

Iz rukopisa
Dr. Gjura Higje Dubrovçanina.

*) Slobodno. **) Planina kod Senja.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 35. II. GODINA

NA 1 RUJNA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih porucnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSMIÇTVO.

Smèrt Bretanjskoga Artura.

PĚSMA

Ane Vidovicheve.

Što to dimi iz one tamnice?
Zašto s' oganj unutra upali?
Dva nemila çověka se vide
Gdě dva gvozdja s ognjem zasinuju;
Gleda Artur nesrechni suxnjik
I ne stav' se zašto se to spravlja
Ali trepti, i u licu blědi.
Oh çudesa! dva gèrdna çověka
Strašu njega kî se ni bojao
Od najvèrlih i hrabrih junakah!
Ubert stari kî ga tute çuva
Njemu ovako stane govoriti:
„ Kraljevich Arturo oçi tvoje,
Nije ti inako, ognju ti podloxi!
Stric ti tvoj tako zapověda! “
„ Ajme meni! Artur odgovara,
Tu nemilu smèrt on meni šalje
Za kraljevstvo moje meni oteti?
Ah! nemoj ti njega poslušati
Dragi Ubert, Bogom te zaklinjem!
Ja chu umrět ako oçi izgubim,
Nu smiluj se ti mojoj mladosti!
Mojoj majki kâ che me xaliti!
Za svog sina svakog che pitati
Al moguche nikom neche biti
Sinka njojzi njeznog povratiti! — “
Na to njemu starac, odgovara:
„ Ja ne mogu za te s izgubiti,
Kraljevichu pusti ruke tvoje
Nek te vexu, nek t' oçi izgoru! “
Mlade ruke kê su vojevale
I bojnikah dosta zadobile,
Upute se ona dva vezati,
Al najbolje štono više moxe
I çvèrstije s objem rukam svojim
Artur oçi brani, i sakriva;
S objem prije paka s jednom samom
Jerbo s drugom Uberta gèrlechi
Još ga tako moli, i zaklinja:
„ Mili brate, jadne oçi moje
Ah! me štedi, çuvaj me i brani
Da se jošter sito nagledaju
Dubokoga i prostrana mora,
Sjajna sunca i zelene gore,
Ravna polja, i tihe světlosti
Měseçine kad na světu sjaje!,
Jaoh mladjan kano što me vidiš
Narav milu něsam uxivao
Još se něsam nje ja nasitio!,
Ako Bog, i srecha meni dade
Da izadjem iz tamnice tamne
S zdravim oçim, s bistrim vidom mojim
Svedjer hochu sliku tvû viděti.
Jer kad budem s konjem ja tèrçati
Iz pred mene hoche ona letiti,
A kad budem more prebroditi
Gledachu je na jedrama bělim,
Kada bude mornar zapěvati
U svom glasu ja chu glas tvoj çuti,
A kad budem junak vojevati
Iz sablje che slika tvâ sjati
I kroz tebe slavu chu dobiti!, “
To rekuchi na junaçke pèrsi
Stisne Uberta, i milo celiva
I s suzama groznim ga polěva.
Al kakvoga sèrca Ubert biše?
Da ni u njega kamenito sèrce
Ne bi Artura kralj njemu predao
Al zagèrljen Ubert još ne biše,
Tol milovno jošter tuch ne çuše
U njegovom toli sladko u sèrco,

Takve mile rěçi udarile
Do sad něsu nigdar njegvo uho,
Ter nenadno u onaj mah çuje
Da mu nešto çudno dušu trese
I ne obiçnu milost da mu stvori.
Dva kèrvnika iz tamnice šalje,
Paka Arturi on tako besědi:
„ Çudo li si za me ti na světu!;
Evo tebi tvèrdu věru dajem
Da nikako izgubit te nechu! “
Stricu kralju odmah poruçuje
Da 'e njegovu izpunio xelju,
Da 'e unuku oçi izvadio;
Al zaludo jer kralj obaznaše
Pravu istinu ter opet poslaše
Tko ga hoche bolje poslušati,
Al nikako Artur oçi mile
Ne dopusti iz glave izkopati,
Po tamnici kano zmaj se vije
S mahom paka kano ptica izleti
Iz prozora tamne od tamnice
Dol se hite, i mèrtav ostane! —
Tko ga u kèrvci razlitoj nalazi?,
Tudar eto děvojka prolazi,
Pozna ona mèrtvo krasno tělo
I umiljna tako ga poxali:
„ Oh junaçe gorka li je tvâ smèrt!
Gdě ti 'e chajko Gofredo Bretanski
Gdě ti je Majka Kostanca kraljica
Da nexalu mèrtva sina svoga?
Ah otvori sjajne oçi tvoje!
Jedan put me samo ti pogledaj!
Ja sam dragi tebe tad vidjela
Kad vitexko bio s' se u bojih
I striçeve tvèrdje dohèrvao,
Kad bojnici paka kralja Ivana
Nesrechniçe! tebe zaplěniše
I u tamnicu suxnjom te goniše
Još mi u sèrcu slika tvoja biva
Ono vedro çelo, xute kose
One xute kose zarudjene,
Oçi tvoje modre kano nebo
Eto sve se to u te nalazi,
Al si, sjajno sunce, pomèrknulo!
Hudu srechu još moram hvaliti
Gdě je blizu moje dvore dala
Da ti mèrtav padaš i postaneš,
Jer milosno ja chu te ukopat
U mom vèrtlu ja chu te sakriti
Da te zvěri, jadan! ne proxderu,
Motikico moja, kopaj, kopaj,
Nije zemlja ni toliko tvèrda
Rosa ju je štogod omekšala
A još bolje ove suze moje.
Eto jama jurve izkopana
Trudna li sam! poçinutchu malo,
Ali treptim da nut tko ne nenavali
Da mi mèrtvo tělo ne odnese,
Dodji dakle, dodji da te ukopam,
Ti ljubavi mojoj texak něsi,
Junaçke mi ruke majka dade,
Lahko mogu te ponit, priněti.
Lěpo tělo jur u jami lexiš,
Bez kamenja zemljom te pokrivam;
Svake vèrste cvětja nad te sijem,
Mili Boxe çuda velikoga.
Sva su cvětja u trenu cavtěla,
Kod zelena gustoga bosiljka
Mirisna se jelsomina dixe!
Nut ljubice, roxice, i ljubdraga!...
Al to çudo što che meni rechi?,
Da je haran Kraljevichu meni
Da se u raju zaljubio u me;
Ljubav svoju rajsku cvětjem kaxe.
Ah! ne boj se, dušo moja mila
I ja hochu te do smèrt ljubit,
K tvome grobu çesto dolaziti
Blizu groba sama chu sěditi
Od prošastich vitezah chu zgode
Pokraj tebe svedjer popěvati.
I ako mi brat moj igda reçe:
Doba 'e, seko, da se vech rukuješ
Ja chu bratu mome odgovorit:
Brate mili, moje sèrce nije
Jedna mala i letecha ptica
Da bi znalo nestavno letěti
Od junaka do junaka lahko. “ —

NEŠTO O DUBROVNIKU. 1)

od Matie Bana 2).

Dubrovnik je postao s razrnšenjem Epidaura, světloga grada, kojega starina iz vrěmenah Moiseovih iztiçe i zemlja biaše jedna od pèrvih u Europi, gdě je Aziatiçka izobraxenost bacila xile. Kadmus 3). sa svojom suprugom Ermionom, i s drugima svoga porekla, běxechi od neblagodarnih gradjanah Tebanskih, skloni se u ovaj gostoljubni grad, gdě našavši narod u ratu sa susědima, za vojvodu predstavi mu se, povede ga na pobědu, pa od njega bude kraljom uçinjen.

Jošte se vidi na romantiçkim klisurami, koje sa strane od mora sklapaju prekrasno polje Ko-

---

1) Buduchi naša naměra je iz drugih çasopisah uzimati one sastavke, koji iz blizu tiçu našu dèrxavu, donosimo ovaj sastavak jednog pisatelja vech poznana Zori, koi je bio pèrvi put pritišten u Biogradskoj Podunavki g. p. B. 45 i slěd: Ako se pomisli na daleçinu koja raztavlja mladoga pisatelja od svoje domovine, lasno che mu se oprostiti ako çesto upotrebljuje u svojih pismih rěçih ruskih, knjixestvo koje biti che mu vech poznano nego isto naše.

Op. Ured.

2) Na molbu jednog spisatelja Němaçkog, putovavšega po Sèrbii i Slavonii, sastavih francuski nešto kratki primětbah o politiçkoj i knjixevnoj pověsti Dubrovnika. Buduchi da je ovaj grad središte jugo-slavjanske knjixevnosti, i s toga uzroka što je u ovim stranami slabo poznat prevodim reçene primětbe u naš narodni jezik, cěnechi do to neche biti bezpolezno Sèrbskoj mladexi.

3) Neki kaxu, da je Kadmus pèrvi izmislio slova, a neki opet da je on samo iz Fenicie donio ih u Europu.

navsko, jedan napis s feniçkim slovima, koga do sada još niko nije mogao razabrati. Epidaur, poslě Feniçanah, naseljen od Partenah, pak od Rimljanah, bio je napadan više putah od Gotah dok najposle pobědonosne çete Slavianah šestoga věka dodjoše sasvim ga oboriti i izçistiti u svima onima dèrxavama pèrvašnje pleme sakèrvnih sebi Ilirianah.

Několiko porodicah od razbitja utekavši, skloniše se na velike grebene, koje ne daleko uzdizaju se nad morem, i medju njima zaklonjene xivechi, saçuvahu svoju nesavisivost. Tim je naçinom postalo pèrvo osnovanje sadašnjeg Dubrovnika (Ragusa). Ime Ragusa dolazi od Laoza, staro-gèrçke rěçi, koja znaçi greben, i od koje uçinjeno je pokvareno Lauz, Lauza, Rauza, Ragusa.

Tu se narod silno uzmnoxi na koncu sedmoga věka, u koje doba bio je grad Solin (Rimska, Martia Julia) sasvim razoren, pa zato mnoge plemenite porodice iz ovog prestolnog grada davnih Dalmatinskih kraljevah, potraxe sebi sklonište kod svoje bratje Epidauranah.

U poçetku osmoga věka grad je bio vech dosta jak, da se je mogao oprěti Slavjanima, koji prisvojavajuchi svu okolnu dèrxavu, ne mogahu tèrpěti, da se poslědni ostanci Rimljanah u Dalmacii kupe na onom městu, i sklapaju xivalj (elemento) jedne inokèrvne narodnosti. Godine 867 Dubrovçani odbiše navale Arabah, çitavu godinu danah trajuche, pošto su bili oteli Budvu, Roze, Risan, i Kotor, koji, (Ascrivium), zaludu se namuçiše pod Dubrovnikom; zašto grad, ukrěpljen od prirode, utvèrdjen od hudoxestva, branila je mudro upravljena hrabrost. Kako glas pukne, da mu se u pomoch priblixuje brodba (flotta) poslana od cara Vasilija Macedonskoga, nepriatelji digoše se s obsěda i na suprotnu kraijnu Italie uputiše. Onda Dubrovçani u sojazu sa Slavjanima privezu se na svojim ladjama na onu stranu i podpomaxuchi vojsku Gèrçku, prognaše Arabe sve do Beneventa.

Ustrojenje gradjansko (organizazione civile) ove nove slobodne obštine bilo je u poçetku sasvim narodovladno (democratico); jezik, knjixevnost, zakonosklonje i obiçaji Rimljanah tu nevredimi za dosta vrěmena uzdèrxali su se; dakle nepravo je misliti, da su sami gradovi Rim i Konstantinopoli bili sbranište latinskoga izobraxenja; i Dubrovnik uz njih děli tu prezaměrnu slavu, i jedinstveno takovim sredstvom on je mogao uveliçati se, blistatelno odèrxati se medju jakima i njemu çesto nepriateljskima narodima, razširiti na daleko svoju tèrgovinu, poluçiti veliki uticaj u istoçnoj politiki, uçastvovati u zaista najvechim ljudskim dogodjajma i postignuti trudom i neprestanom pogibeli svoj trinaesti věk xivota, izraxavajuchi se po tome u postojanstvu s velikim carstvama světa.

Oskudica u zemljištu odbacala je silovito Dubrovçane na more, koje ih sa svih stranah obkruxavaše, i ono je poçelo biti xivalj njihov. U malo vrěmena imali su jednu veliku brodbu tèrgovaçku, oçistili su Jadransko more od gusarah, i postali na onome těsnomorju (golfo) najvechi sainadnici, što su Veneciani imali.

Nu pospěšno i priměrno uzmnoxenje bogatsva dade im zaxeliti malo šire granice, to razširenje bilo im je u istinu i preko nuxno, jer oni nikako něsu mogli xivěti u svojoj samochi, a da nestupe u sajuxenje s pograniçnim narodima, s kojma su tèrgovali i dobili pristaništa, bez kojih su sasvim bili. Na blixnoj krajini vidjalo ih se mnoxtvo, i od najlěpših, što ih je na světu; s toga oni produxiše malo po malo svoj grad do suhoga kraja. Tada mnogoçisleni Slavjani iz okolnih predělah pritèrçavali su k njima, primamljeni dobitim, redom i *sigurnostju*, koja se onde uxivala, i tako kèrv dva plemena, sěvernog i rimskog, slije se u jednu i stvori ono blagopoluçno směšanje, iz koga je posle nova Europejska izobraxenost proiztekla. Jezik latinski bèrzo se izgubi u narodu, i ništa drugo ne ostà nego jezik pravidelstveni; isto ime Ragusa pretvori se u Dubrovnik, iz rěçi slavjanske *Dubrava*, koje su u ono doba priklapale bèrdo, na podnoxju koga grad se je prostirao. Kralj Dalmatinski Stěpan darova Xupu, Grux, Rěku i Zaton Dubrovçanima, koji su paka od drugog jednog kralja dobili još i ona tri ostrova, koja Plinius imenom Elaphites oznaçava. Bilo je vrěme kad su oni pritjaxavali cělu polovinu primorske Dalmacie, nu çast jedna tih pritjaxanjah uteçe

im iz rukuh, i samo zemljšte iz medju Kotora i Korçule (Corcyra nigra) bilo je obiçajni prostor njihove republike.

Narod maloçisleni, zauzet vas tèrgovanjem i knjixestvom, po naravi je nepriatelj rata; i zato Dubrovçani u svako vrěme osobito pazili su da rat uběgnu. U svojim nesporazuměnjama oni su çesto svoje polze xèrtovali, i samo kad bi te polze take bile da se nikako něsu mogle xèrtvovat bez osobite pogibeli svoje, pa kad bi oni sujetno iztratili sva sredstva, koja je njihova mudra politika mogla izmisliti, samo u tome sluçaju ustali bi na oruxje, a i tada voljeli bi svojim troškom oruxati one sebi priateljske narode, koje bi znali da su dosta jaki, za mochi ih obraniti; negoli kretati svoje gradjane s poslovah i na gubište šiljati. Nu iz toga ne trěba zakljuçivati, da Dubrovçani nijesu nikad na bojno polje izlazili, i osobito se priměititi ima da su gotovo svagda dobitnici bili. Ovo pak odnositi se mora koliko na njihovu hrabrost i na izkustvo njihovih vojvodah u vojskoj nauci, toliko i na onu věštinu, po kojoj su znali uplesti u svoje dogadjaje kakvog moguchnog kneza ili kralja. Sredina dvanestog stolětja, njihova je najznatnia bojna epoka. Onda Narentani, oni strašni primorci Jadranski, kojih je pověst malo, ili ni malo poznata, po kojma velika Venecia morala je ruxni dának neko vrěme platja i, bili su poběđjeni od Dubrovçanah, takodjer i Barich Bosanski Ban, koi je u jednoj bitki kod Trebinja izgubio 4000 ljudih, što nadjoše mèrtvih, osim velikoga broja zarobljenih, i bio je prinuchen zaiskati mir, platiti ratne troškove i pokloniti jedan ugovoreni dar republici. U ovom boju Dubrovniku su pomagali sajuxeni gradovi Kotor, Dutçin i Perast.

(Slědit che).

JEZIKOSLOVJE.

Uvedjenje S. Štievnice (Liturgia) Slovinske.

(Produxenje.)

Još se medju sobom priju pisaoci, pèrvo došastja Rimljanah u naše ulice s kojim jezikom govoraše se po Dalmacii. Ja, çast nosechi svakomu, govorim, da nebiaše jezika u Dalmacii, ni po svemu Iliriu, neg sam domorodni starinski Jafetinski jezik: niti je moguche věrovati, da jezik latinski i gèrçki, koji izniknuše iz našega, mogao bi bio izkorěnuti pèrvanski naçin govorenja. Ova istina dohodi biti potvèrdjena od samoga naravskoga razloxenja, kadgod se razmišlja, da i u današnje vrěme uzdèrxi se, navlastito u našemu dělu Dalmacie, kojega posidovahu Mleçani, dvojstruk jezik posve razliçan jedan od drugoga, hochu rechi italianski i slovinski. Onaj italianski jest jezik sudbeni i od vladanja; a ovi slovinski jest jezik od polja. Kako daklen sada slovinski jezik uzdèrxi se od svih Dalmatinah, prem da u italianskomu i pišu i sude, onako more se rechi, da je bilo i u vrěme Rimskoga vladanja, koje uzdèrxaše i razširivaše svoj jezik latinski, brez satèrti slovinski.

Ova istina bistria hoche sinuti, ako bi se razmišljalo, da S. Jeronim, koji xivljaše pod Rimskim cesarstvom svědoçi na veche městah svojih knjigah, da jezik latinski prem da biaše se raširio po svuda, ništanemanje uzdèrxaše se u Dalmacii posobni i otaçbeniski jezik to jest slovinski s kojim on isti govoraše pria neg biaše dobio latinskoga. On bo od sebe pišuchi Rufinu, izpověda, da se biaše u svoje mlade dneve veoma muçio doklem biaše nauçio latinski jezik govorechi: Labor latini sermonis ab ipsis pene incunabulis semet esse destitutus. Isti s. Jeronim u xivotu S. Ilariuna bistro kaxe, da Dalmatinci imadiahu jedan posobni jezik po sve njihov.

Za to više u ovoj stvari potvèrdit se, dosta bi bilo razmišljati, da Teodoret, Biondo, Sabeliko, Kreljanovich i Dolci potvèrdjuju, da potlen polovine IV. věka, vele pria neg se biaše rodio S. Jeronim, biaše se dèrxao na primorju Adriatika jedan sabor zvan *Iliriçki*, u kojemu biskupi Elpidia popa rimskve cèrkve i nastavnika Pape Liberia I prosahu, da bi im bilo prosto dèrxati Liturgiu u svomu iliriçkomu jeziku i preněti s. pismo. Ovo istinito buduchi, istinito valja da bude jošter, da liturgia ilirska bivaše u našemu narodu više dva věka pèrvo neg rupiše u Ilirisku poslědnji Slovinci, što se dogodi u VII. věku.

Istinitost svega toga sabira se jošter iz Pe-

çatnice Inocenca X. Pape, koja poçimlje: *Romanum Pontificem*, pristavljena na çasoslovlju (Breviarium) iliriçkomu, gdě se štie ovako: — Cum igitur Illyricarum gentium, quae longe lateque per Europam diffusae sunt, atque ab ipsis gloriosis Apostolorum principibus Petro et Paulo potissimum Christi Fidem edoctae fuerunt libros sacros jam inde a D. Hieronymi temporibus ut pervetusta ad nos detulit traditio, vel certe Pontificatu fel. rec. Joannis Papae VIII. etiam praedecessoris nostri, ut ex ejusdem data super ea re Epistola constat, ritu quidem Romano, sed idiomate Slavonico, et charachtere S. Hieronymi vulgo nuncupato conscriptos opportuna recognitione indigere compertum sit; Nos rec. mem. Urbani Papae VIII. qui Missale Illyricum emendatum, charactere Hieronymiano, ac lingua Slavonica typis vulgari mandavit.. Venerabili F. Rhaphaeli Archiepiscopo Achridae .... mandavimus, ut Breviarium Illyricum ante annos centum impressum recognosceret, et.... in praedictam linguam slavonicam redigeret.... Dat. Romae die 22. Febr. 1648.

Sve dovlen reçeno dohodi biti potvèrdjeno jošter od S. Cirila i Metodia, koji Slovine poslědnje věka XII. kèrstiše i obratiše na věru kèrstjansku po Kremonexu, Bulgarii, Dalmacii, Bosni, Moravii, i Boemii navlastito, kako smo viděli; jerbo nesastaviše po našima ulicam liturgie Iliriçke, gdě davno pria njih bivaše Jeronimianska, dali po samoj Moravii i Boemi gdě nebiaše one starinske S. Jeronima. Niti je moguche věrovati, da ova dva ilirska poslědnja Apostola, to jest Ciril i Metod, ako nebi bila pria njihova došastia uvedena po našima stranami pèrvanska Liturgia, nebi ju oni uveli, kako su u Moravskoj uçinili.

(slědit che) *O. Kostantin Boxich.*

OPRAVDANJE.

Kuçka rexi zašto je u svexnji;
Nestaj na rep, ujesti te neche.
Strina Šista s Kieva.

U pustoši, daleko od uçnoga i izobraxenog druxtva boravechi, a brez novca za moch prebroit se, kasno od jednoga prijatelja našu Zoru primam. Ne davno više brojevah u jedno primih — i kako sam malo s glave — valjda najposlědnji Broj 14 t. g. proštih. Çitajuchi çlanak svèrhu texanja g. S. I. naměrih se na I. zabilěxenje, koje i do tri puta proçitah, motrechi. Sèrçeno istinu izpovědam da sam se veoma zaçudio — ter ako sam dobro razumio — da oni çovèk onako piše. Pohvalu dostojnu glasovitog našeg Tommasea, i drugih manjega reda, ja najmanji od sèrca mu potvèrdjujem. Al neka ne primi za zlo da ja, kako reçe Maro:

Medju mnogim, tavnog glasa, skriven 1) izvlaçim se iz skrovišta na světlost, za pobijajuchi priereçenog zabilěxenja zahode, *mene* i *moje* opravdam. Toliko manje uhvam da mi g. I. zaměriti neche, ni moje opravdanje za zlo primiti, koliko poznajem da znade, da se je i velikom Tuliu koja otrěbina našla; i Flaku zaměreno je bilo, kad je něke stihove — z diljaoca poslà na kovaça 2) da ih popravi. Evo zabilěxenje g. S. I.:

„ Kod nas je i ovo dobro uredjeno, zašto texak za najviše, daje zemljaku dio ploda od iste zemlje od njega texane. Dali se od ovud zlo dogadja veliko i oçito. Texak štiplje zemljaku. Zemljak sèrdi se, pak neche da više daje na texaka; çesto, on neima s çim texati; niti svojim rukam texat umide. Tako zemlje ostaju zapuštene. Ovdě je potrěbito da vele vruche pristupe xupnici. Texaci izpovědaju svake godine. Nevěrujem da se svetogèrdno izpovědaju. Zašto se daklen nevracha svakomu svoje? “

„ Neka se spomenu da se tudje nemoxe zaměnut nikakvom zaduxbinom. Tko moxe razuměti, nek razumi! ec.

Bistro je, da texak štipljuchi zemljaka u dohodku, zemljak se sèrdi, i nemili mu se davat na texanje zemlju. No buduchi bolje i malo neg ništa, kad drugaçie zemljak nemoxe, cěnim da je s ovoga uzroka na današnji dan malo zemlje puste.

Dobro je, i potrěbito da xupnici pristupe — mislim s pripovědanjem da razumi g. J., i s světovanjem — da se netiçe u tudje, il uzeto, da se povrati. Jedali ovo xupnici neçine? Bez drugoga opomenutja, ako ne svi, vechi dio od njih poznaje ponukovanje na ovo pod grěh Apostola S. Pavla, 3) i cěnim da nadhodi svako drugo.

1) Ereid: V. 302. 2) Horat. de arte poet. 3) II. ad Timoth: 4.

Dovlen su svaka bistra. Koja slěde nevide mi se svakomu oçita, i rek bi da kud nebi imala ciljaju. Çini mi se da je g. I. s sèrpom uplaka se u tudje polje, çim pripověda da se u tudje dirati neima.

Naslovnivši se na uprave pretresaocu podate od Horacia:

Tamnim světlost nastoja che dati.
Pokarat che dvojbeno reçena;
Proměnljiva pomljiv bilixit che. 1)

usudjujem se prorešetat malo, bilěxechi, karajuchi, i razbistrivajuchi — ako za rukom izajde, ozgor reçeno zabilěxenje, kako slědi:

Texaci se izpovědaju svake godine. Ovo je s veche strane istina. Ali od toga sto slědi? Da se tudje povrati, govori g. I. Izpovědaju se i tèrgovci, ako i ne svi, odgovaram, zanaxie, i drugi. Pak! Jeda li je tudje sve povracheno, jedali kamate, i drugi bezredi prestali su? Zašto u samim texacim s. Izpověd valja da plod uçini? Zašto se pravo izpovědaju, odgovara g. I. Reçe Virgil:

Çestit stvarih' tko poznade uzroke! 2)

Nu se jako plašim da smo ovdě daleko od toga.

Nevèrujem da se svetogèrdno izpovědaju. Ja bi rekao: *nebi imali.* Dèrxim i ja texake u opcheno bogostrašnije od druge vèrste çeljadi, i bojim se da sam i sam bolji biha s kozarskim prutom nek s krixom sad u ruci, ali da jih se, i Bog bi dao! nenahodi da se svetogèrdno izpovědaju, to lasno věrovat nechu. Zašto? Zašto ako se gradjani od njih prosvětljenii koji put svetogèrdno izpovědaju, razlog vechi çini mi bojat se od texakah. Razloximo ovako. Zakon poduxujuchi texaka na povratjenje, što je uštinuo zemljaku, poduxuje i tèrgovca da vrati, što je na měri zanio; vlastelina il drugoga, što je okamatio; pravdobranitelja, što je primio, i potrošit çinio, protiva duševnosti i zakonu branechi parnicu. Uzporedimo sada najtamnijega tupoga texaka s najprosvětljenim — od světovnjaka govorim — i hitropametnim pravdobraniteljom. Izpověda se texak, i nevracha; izpověda se i pravdobranitelj, i nevracha. Texak — s najpomljivim pripovědanjem uçna xupnika — malo prosvětljen, neizpověda se svetogèrdno: pravdobranitelj prosvětljen, i u zakonim nauçitelj svetogèrdnu izpověd çini; jer? *jer ne vracha tudje.* Tko moxe, nek vèruje, ja se uvěrovat nemogu.

Malomliocbabin kroz granççice nosi mi glas na uho g. I. gdě mi govori: vrati kola Nikola; zabi se u tvoju pustoš da te svět nevidi: muçi kad neznaš! Šta sanataš? Ako sam rekao da *nevěrujem da se — texaci — svetogèrdno izpovědaju*, toliko manje sam razumio da pravdobranitelji.

Ako daklem svak naprav se izpověda, pitam g. I. koga on pita: *zasto se daklem svakomu svoje nevracha*? Dva su na izpovědi, *pokornik i misnik.* Koga pita daklem g. I, i komu krivicu daje da se tudje nevracha? Pokornika ne krivi, jer se svetogèrdno neizpověda. Tkoga daklen? Kukavoga misnika. Moreli se drugaçie razumět? pitam ja svega světa. Daklen i one rěçi g. I. *neka se spomenu da se tudje nemoxe zaměnut nikakvom zaduxbinom*; i one: *tko more razumět nek razumi!* upravljene su misništvu. Evo sèrpa g. I. u srěd tudje pšenice!

Rěçi gosp. Isusa svèrhu děviçanstva 1) prinesene od g. I, zvone ovdě ovako: Razumite me, i spomenite se o Izpovědnici! da nevalja povrachenje tudjega u izpovědi proměnjivat u druge zaduxbine, kako vi çinite s pokornicim: spomenite se da stvar vapie k Gospodaru 2) da tudje nevracheno grěh je neprostjen 3) da tko krivo sudi, duxan je napravit štetu 4).

Na ove poçetke mislim da se je naslonio g. I. pria neg je izustio osudu da misnici prominju u izpovědi, *vratit tudje* u druge *zaduxbine.*

Popustivši jednim çasom da se ovako misnici s pokornicim vladaju, pitam g. I. zašto? Zašto, valja na sramotu da reçe, misnici su ili nenauçni, ili zli, i zato. U povrachenju tudjega ja mu na obraz kaxem něsu nenauçni, zašto ovu duxnost svaki çověk po naravnome zakonu poznaje. Daklem opaki. Što ovaka zlocha opakih misnikah uzrokuje? Odgovara g. I. zlo se od ovud veliko i oçito porodja, zašto zemlje puste

---

(1.) de art: poet: (2) Egeorg. II. i 490

(1) Mathaei 19. (2) Sent. Mor. trit. (3) August. Ep: 153. (4) Co Univ.

ostaju. Ja za isti zakoniti uzrok nadostavljam — kad se svak pravo izpověda — da misnici ne samo texanje dali još i druge zanate, paçe i pravicu, i druga dobra sa zlom izpovědi obustavljaju -- jer svake struke çeljad se izpověda — U jednu rěç da zlocha Misništva sve druge poradja.

Jesu li misnici zaprěka ikad bili, ili jesu li, naprědovanja u svakoj vèrste izobraxenja, nek prizovne na pamet — jer znam da je çitao — g. I. što u opchenu od ovoga piše jasni Chateuxbriand 1), i pozna che istinu.

Pitam još g. I. odkud znade, kako dokuçi, i kao světovnjak -- ako se nevaram — na koja vrata ulězè u svethranište se Izpovědi? Gdě najde upisano — nu kèrstjanski — da se ovako izpovědnici zlo vladaju? Ili se prisušti za slušati? Kazato mi je veli. Jeli sve istina što se govori? More li se sve što se çuje, za istinu u dnevnike pisat? Što moxe odgovorit još g. I.? Moxe rechi: jest istina, jer se meni s jednim, ili s više izpovědnikah dogodilo. Dobro! od toga jednoga, ili od několiko, more li se na sve misnike zaključçit? Jesu li sve kraljice světa kao Kleopatra, ili Semiramis? Jesu li sve rimkinje, paçe sve xene prošaste i sadašnje, sèrca i jezika kako Fulvia? Kad mi se prinese pod oçi sami jedan razloxnoslovac, koi zaključçiva zbilja *od děla na sve*, onda chu věrovat. Onda tekar bit che i istina da se ovako vladaju misnici u izpovědi s pokornicim u povrachenju tudjega.

Kušanje je, izusti Cicero, najbolji stvarih nauçitelj. Tko se znoji u izpovědnici, oni najbolje poznaje kako svět izpověda se. Velika je razlikost medju stolicom zlatnom knjixenstva, i mraçnom od s. Ispovědi, moj priçasni gospodine, I. Vèrtila mi se je *kapa* na pèrvoj několiko godinah; al na drugoj tresu mi se zubi, dèrkche, sèrce, i mèrtaçki više putah znoj poduzimlje me. Zato po kušanju znadem: *što se daklen svakomu svoje nevracha*? il je do mene, il do pokornika. Nu poslušaj. Klěçe prěd kolina mi pokornik, osvadja se od grěhah, a od tudjega ni spomenka nema. Pitam ga odmah s poçetka da neima što tudje pri sebi, nema veli. Ako sumljim, opet na svèrhi pitam: nema, odgovara. Hochu li mu ja jezik prěko zubi iztegnut, kad neche da kaxe? A pak da misli kazat, nebi uzimao, jer znade da nemore bit inaçie, vech da vrati.

Drugi po isti naçin klěçe, i kaxe. Šaljem ga da povrati, pak dojde; nevracha, nevracha se. Hochu li, kad ga gdě vidim, rechi mu: jesili povratio, dojdi. Zašto? ne misli tkogod. A peçet s. izpovědi? Evo iz kušanja, ili po kušanju razdrěšena muçnost: izpověda se, nevracha se tudje.

Nek se spomenu da tudje nemoxe se zaměnut nikakvom zaduxbinom, nije baš valjalo od jednoga maha, brez svakoga izvadjenja, kao sěkirom odsvěch, zašto bi se moglo ponovit ono Apellovo: nepodobno je da postolar svèrhu postola uz kip se penje.

Dojde mi na pamet ono nareçenje Horaciovo:

Nek ti bude zapleche u grěhu,
Poměšat cheš pogana sa svetim 1.)

Ovo zapleche, kako sam pria pokazao, baci g. I, na misništvo. Pravo, krivo li, nek on isti sudi. G. I. u jednom broju Zore ove god. hvali dostojno prepošt: gosp. kanonika Bon'a kao dobra, i uçna. On koliko jih je u s. izpovědi slušao, i u istoj Makarskoj, i ne davno!!? Jesu li svi, koji su pred njim bili tudje povratili? jesu li sad dobri? Neka reçe g- I, i neka sudi do koga je *da se svakomu svoje nevracha*; i drugo negovorim.

Ako sam pravo govorio, nek mi zapěva g. I.

Jaki je vo na jaslama svojim.

Akoněsam, znam da che i sam pripěvati mi:

Što se xabo sa volom natiçeš?

M......

ODGOVOR GOSP: N. TOMMASEU.

U *Sèrbskih narodnih Novinah* nahodimo slědechi dopis iz Dalmacie od *Dr. B: Petranovicha* u talianskomu i naškome jeziku. —

» Slavni Tomasèo, u kojeg samom imenu pohvala lexi, razgovarajuchi u jednom çlanku *Gazzette di Venezia çis*: 69 *t. g.* o ovom povremenom naškom listu: *Zçri Dalmatinskoj*, daje o spisatelju sèrbskom Dositeju, ovaj sud: Dositej Obradovich çověk osobiti, koi se nije razumio odtèrgnuti od starih predrazsuxdjeniah, koja su ga odvratjala od cèrkve latinske, a smešavao s njima maksime (dělonaçalia) francuske prošlog věka; no koga ništa manje mora se zasluxenim o knjixestvu slavenskom priznati. On je uzimao ba-

(1) Genie du Christianisme

(1.) ad Quintium. Epist. XVI.

sne od Gèrkah i Němacah; al da ih na svoj *moralit* obrati, i prikladan sasvim potrebama naroda slavenskog, za koi je pisao. *) Nije da se ja hochu upuštati u prepirku sa visokim razumom G. Tomasèa, jer neravnost mojih silah dobro osěchbam, nego iz same ljubavi k istini primětichu, kako mi se çini, da je ovdie Obradovich sudjen sa suvišnom strogostju, da nereknem sa oçevidnom nepravdom. Neznam odkud gosp: Tomasèu takova misao, za cělo povèršnom lakošchu obdèrxana. Karakter i osnovopoloxenja ovog vaxnog muxa moraju se uçiti iz njegovih dělah i tko je ta vnimatelno çitao, nachi che, da je Obradovich duha bistrog i mudrog i pun oduševljenja za pravicom i dobroděteljn, uzvišen bio nad predrazsuxdjenjama u věroizpověd‌anju. Tako nema valjda lista u njegovim basnama, i u xivotoopisanju, koje je sam o sebi pisao, koi neusadjuje naçala tèrpljivosti i milosti, ali za svoju rodjenu věru preteranu revnost izjavljuje. Istinu evangelsku ište obratjenu u obiçaj praktiçeski xivota druxtvenog i domašnjeg; i kako što je Sèrbe oba obreda smatrao za bratju po obštem podreklu, tako je zahtěvao, da bi to jedinstvo posvetjeno bilo ljubavlju i tèrpljvostju uzajemnom. I ako su obe strane věrozakonske prestale u obšte goniti se i u mèrzosti xivěti, to se mora osobito pripisati sěmenu od njega baçenom u tolikim njegovim dělama, u kojima nam daje tako çiste i plemenite priměre dobroděteli. Ostavio je zaista Obradovich takov spomen svoje lěpe duše, da njegova spisanja u ovom obziru bude blagodarnost i poçitanje, — poçitovan i dèrxan u velikoj vaxnosti od naših spisateljah, – gèrçkog i latinskog izpověd‌anja, koji çesto çitava města iz njegovih dělah navode, i tako propověd‌nici one hristjanske tèrpljivosti postaju, koju je on kod poslědovateljah gèrçka obredi pèrvi prostirao i uçio. Pa Dositei obdèrxatelj u svojim dělama maksimah francuskih prošastog věka! ali za Boga! šta imaju ove otrovne maksime sa moralnima, çistima i evangelskima našeg Dositea obšte? Lěpa zaista pravstvenost, u kojoj je zakonski fanatizm poměšan s bezdušjem i prezrěnjem svake dobroděteli; i plemenit dosta narod kojega potrebama priliçi takva pravstvenost! No to che rechi podizati zlu misao na štetu neokaljanog slavno proglašenog, plemenitog çověka jednog, kakav je Obradovich, u kojega se dělima ni sěnka takve francuštine nenalazi; i çitatelji Sèrbski zaçudiche se jako kad çuju ovu misao slavnog Tomasèa, od koga ako smo nauçeni viditi ga, da nam daje zrio sud osnovan na sobstvenim oçima i çuvstvu o knjixestvu italianskom, gdě mu se zgodi govoriti o vanzemaljkom çesto po drugom ne redko i nesigurnom izloxenju.

*) V. prevod ovog sastovka na broju 22. naše Zore list. 175.

Hrabrenstvo Antuna Loredana.

Slavno ime jest onoga,
I za izgled věk che ostati
Tko za obranu města svoga
Isti xivot svoj ne krati. M. M.

Godišta 1474 Mahmud II. obkruxi s turskom vojskom grad Skadar u Arbanii, koga braniahu çete mletaçke. Malo obsědah priliçnih ovome nahodi se u sgodopověd‌anju onoga vrěmena. Turci bilu su puni onoga slěpoga junaçtva, koga uzetje Carigrada çinilo je im odisati. U dva obsěda ostalo je oko Skadra mèrtvieh 700 janjiçarah; i svim tim naprědovalo je obkruxenje naglostim, i za pudpuno pet měsecih ponavljali su èrvanje dok na svèrhu turska vojska napola pogubiena, bi usilovana odaleçiti se. U vrěme kad su je obsědjeni junaçki branili zgodi se da im pomanjka hrana u gradu. Na obchenu smutju gradjanah slědilo je nabunjene vojnikah u tvèrdji. O drugomu vech se ne govoraše nego o predanju. Na take rěçi hrabreni vladalac mletaçki Antun Loredan skoçi i stavljajuchi se medju vojnike i puk nabunjeni, reçe im: Tko je od vas gladan nek me ubie i nek se nasiti moga mesa, ma nek predati se, ne govori. Na njegove rěçi svi kèrstjani Arbanasi zaklinjahu se prie umrěti, neg se predati nepriatelju.

Ovako junaçko dělo dostojno je biti napomenuto svim oniem hrabreniem vojnicim koji xelu stechi ime glasovito i uzdèrxu stanovitu věrnost svome kralju i svome rodnome městu.

Marko Marinovich.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 36. — NA 8 RUJNA

ZORA DALMATINSKA.

II. GODINA — 1845.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna 4 f. u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjizarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIÇTVO.

Sebi i dragoj.

Kad će draga suze naše
Lice rosit prestati?
Kad ću dušo duše moje
Moć te mojom nazvati.

Al nam valjda neće staze
Na vĕk dračom ploditi,
I nami se valjda hoće
Jednoć ruže razviti?

Valjda neće nebo svedjer
Na nas dvoj se gnjeviti!
Stalno hoche i nami se
Jasno sunce roditi.

Još na nebu vĕčni blagi
Otac svih nas stoluje,
Koji nad nam i zlotvorim
Ljutim našim caruje.

Zato nezdvoj, uteši se
Još za mala vrĕmena,
On će molbe nam uslišat,
Slobodit nas bremena.

Sjedinit će sèrca naša
Vezom ljubve skopçana,
Nit će tad bit nam kad tuga
Od zlotvorah zadana.

Tad će svaki tèrn sadanji
Lĕpim ružam procvasti
I mi ćemo samo kušat
Vog' života sve slasti.

I. Filipović.

NEŠTO O DUBROVNIKU.

od Matie Bana.

(Produxenje.)

Ali najpogibelnii nepriatelji Dubrovnika u ono vrĕme bila su dva sina Deše, praotca glasovite porodice Nemanichah, koja je nad Sèrbiom kraljevala. Jedan od tih sinovah Nemanja I. bio je pod jedan xezal skupio Sèrbiu, Bosnu, Hercegovinu i nekoliko gradovah Bugarske, pobĕdio Neretvane, i radio, da svu primorsku Dalmaciu i Hèrvatsku svojoj vlasti podvèrgne. On je bio naumio, sliti sve reçene dèrxave u jednu snaxnu kraljevinu, kojom bi mogao umĕravati silu istoçnoga carstva. Da se je ova kraljevina sastavila, i utvèrdila, nĕma sumnje, da bi sadanje razpoloxenje stalexno i politiçna sistema u Europi sasvim drugçia bila, nego što je. Nemanja dakle traxechi uzroka, da zakine Dubrovçane, poçme zahtĕvati od njih, da se odreknu staroga prava od pèrvenstva, po kom su sve rimskokatoliçke cèrkve u Bosni zavisile od Dubrovaçke. Dubrovçani nehotechi se tog preimuchstva lišiti, koje je sobom ne malu politiçku korist nosilo, a znajuchi s druge strane, da ih gèrçki car zbog reçenih namĕrenjah kralja Nemanje mora protiv njega sa svom silom pomagati, odgovore poslĕ dugog otimanja, da njegova zahtĕvanja nemogu nikako odobriti. Rat im bude obiavljen. Tadašnji

car Manoilo u istinu prestupi na njihovu stranu, i prinudi kralja da uçini mir. Malo vrěmena poslě toga Miroslav, kraljev brat, poçme napadati granice republike, koja se s poçetka neodzove, ali docnije polzuje se jednim podobnim sluçajem, te protiv njega silnu vojsku digne, koja ga i na moru i na suhu sasvim pobědi. Slědujuche godine Miroslav opet s 20000 ljudih zapoçne nepriateljstvo, nu i taj put bio je prisiljen, da pobědjen ustupi, te vech u naprědak miruje.

Izostavljajuchi neke druge ratove srěchno svèršene, nemogu da neoznaçim jednu çertu, koja odliçnije moxe biti karakterizara istoriu Dubrovçanah, negoli ikakvu drugu, a to je da ovaj mali narod, koi je toliko ljubio mir, da je mu çesto svoje najveche koristi xèrtvovao, svakda se na rat okrenuo, i nije nikada gledao, što che peçali, ratom skopçane, na sebe pritegnuti, kadgod kakav veliki moralni uzrok to bi zahtěvao. U takovim sluçajima jednim jedinim çuvstvom disao bi vas sovět, sama jedna odluka uçinila bi se u onoj plemenitoj skupštini, i ta bi bila da oteçestvo u svake pogibeli udari, ali da se neponixi ukoritelnim dèlom.

Çrez to visoko moralno çuvstvo, toli nepoznato politiki novih vrěmenah, slabašnja republika smělo je odricala predati Margaritu, udovu Stěpana Dalmatinskoga kralja, sklonjenu u Dubrovniku, u ruke Bogoslavu kralju Hèrvatskom, koi je bio došao sa deset tisuch ljudih, njoj osvetiti se, govorechi o někoj uçinjenoj mu uvrědi. Sovět i zbog svoga priznanja prama pokojnom kralju 1.) i zbog svog krěpkog naçala gostoljubnog, volio je pretèrpěti, da mu se sva zemlja odere i opusti, volio je jošt i platiti Hèrvatskome kralju jedan broj novacah, samo da odustane od svog zahtěvanja, ali se nije od poštenog svog odricanja odmaknuo. I drugi put ova pretèrdva věrnost na rěçi naněla je na Dubrovçane vechih i duxih zlah. Tri bratuçeda kralja Bodina, bojechi se, i to ne bez uzroka, da ih dundo izkaše xivota lišiti, za oçistiti od svakog zatoçnika Sèrbsko pristolje svojim sinovima, utekoše na zemlje republike. Bodin pošto to dozna i bez koristi zapita ih, grad obsědne. Ta obsěda sedam godina produxi se; nastranja, nemochi, vojni trudi bili su prepolovili narod, ali on nije od toga ustao, dokle god nije vidio okrunjeno podpunim uzpěhom svoje vitexko postojanstvo. Xivot je bio saçuvan Banovima, a nepriatelj udaljen. Ali najviše tom prilikom Dubrovnik pokazao je jednu çudnovatu krěpost na obranu svojih gostih, kad Sèrbski Despost Gjuragj Brankovich, lišen svoje dèrxave, i běxechi iz pred Turakah, koji su ga hotěli ili xiva ili mèrtva u ruke dobiti, doběxe u gostoljubni grad, koi ga na prikor sviuh nesrechah, koje je predvidjao, da che despotova pritomos na njega navuchi, nije od sebe odtěrao, nu ljubko ga primio i uvěrio, da che on mochi ostati zakopan pod razvalinami Dubrovnika, ali da neche ni on ni niko od njegovih, koji su s njime došli, u Turske ruke zapasti. Malo vrèmena prodje, i eto ti poklisara Amurata II. koi je u ime svoga gospodara poklanjo republiki svu sèrbsku Arbaniu, i neke druge gradove s velikim despotnim blagom, samo da mu njega predà; a prětio je, ako to neuçini, da che car glavom dochi s jednom vojskom, uzeti joj svu zemlju i grad u prah obratiti. Ali sovět odgovori mu, da on više cěni svoju věru negoli moguchstvo, xivot Despota u onom sluçaju, negoli svoj xivot. Amurat, koi je bio naprasit, ali ne bez velikodušja, kako mu prodje pèrvi mah jarosti kojom ga je taki odgovor bio uzpalio razměrajuchi sam u sebi visokost onog dobrodětelnog postupka Dubrovçanah, nije mogao uzdèrxati se da nerekne okolostojechim dvorjanima: » Narod koj toliko cěni i dèrxi poštenje u věri, nemoxe zaisto nikada poginuti. «

Jedan Slavjanski kralj zvao je Dubrovnik » sklonište nesrěchnih banovah, « i to s razlogom, jer kadgod bi narodna buna kogagod protěrala iz svojih dèrxavah, on nebi se drugdie nego u Dubrovnik, sklonio: tu bi bio on i njegova pràtnja kraljevski uzdèrxana, odtuda gotovo svakda po posredstvovanju republike on bi se na svoj prestolj vratio. Dubrovnik ulagao se u sve prepirke okolostojechih narodah, i çesto ih je pripoznatom pravochom po zadovoljnostju svakoga

1.) Ovo je onaj kralj, o kom je reçeno da je darovao Dubrovçanima, Xupu, Zaton i t. d.

izravnao, i tako prepreçio ratove i uveo red. On je u ondašnoj politiki isto mèsto dèrxao, koju u sadašnoj dèrxi, ali u vechem krugu, Austria: izkao je, uzdèrxati neko ravnověšje medju blixnim silami, za da u srědi toga ravnovešja moxe xivěti: njegovi su *interesi* kako sada u Austrianskoj, bili, da obdèrxi mir, i s mirom poloxenje stvarih onako, kako se nalazu. Taj uticaj bio je škodljiv u politiçnom odnošenju jugoslavjanskom narodu, ali preblagu izdělju ljuduljubnom i taki ostao je sve do najposlědnih vrěmenah. Ciprian Robert ovako nam ga predstavlja u svom znamenitom dělu svèrh Slavjanah u Turskoj.

» Ova glasovita republika, govori on, prie dolazka Francuzah bila je toli poçitovana na çitavu polostrovu istoçnom, da isti Slavjani, Turcima podloxni, dohodili su na njegovim sudištama svoje razpre razsudjivati « Prie nego su pod Tursku vlast zapali, ovi narodi çesto su hranili u svojim dvorovima po kojegod Dubrovçaninah, koji bi upravljali njihovim vaxnim poslima, stvarali zakone, uredjivali uçilišta. Za naknadu njihovih uslugah oni su im davali vanoviçna preimuchstva, i tim sredstvom, mogao je Dubrovnik razsijati svoje naselbine (colonies) u Sarajevo, u Novi Pazar, u Biograd, u Budin, u Silistriu, u Sofiu, u Jadrene, i u Bukarest. Ove naselbine vladali su se po svojim osobitim zakonima i nešu zavisili nego od svoje majkeotaçbe (mère patrie) u çije njedro neprestano sipale su velika bogatstva. Ta bogatstva prešla bi měru svaki put, kad bi tèrgovaçki gradovi italianski zaratili se medju sobom, tada bi tèrgovanje svega istoka zapalo u same ruke Dubrovçanah, koji sa svojim nijednoprilexnim (neutre) stěgom plovili bi slobodno po cělom prostoru mora. Rekao bi da Voltaire nije znao za ovu pojedinost, zašto nije o njoj ni rěçi rekao u svojoj istorii na onom měslu, gdě to nije imao nikako izostaviti; isto tako i povèstovatelji naše epoke, koji kaxu, da u doba francuske bune sami su Gèrci bili ostali pritjaxatelji istoçnog tèrgovanja. Ali istina je to, da su Dubrovçani uçastvovali sa Gèrcima u ondašnim dobitima i saçuvali od glada juxnu francusku; nu po zlokobnoj igri sudbine ono je bio za Dubrovçane najzadnji period blagostanja, a Gèrcima znamen novoga xivota 1.)

(*Slědit che.)*

NARAVOSLOVNO POVĚDANJE

Dalmatinske Biljovateljnosti,
izvadjeno
Iz knjige s naslovom „ Flora Dalmatica “
glasovitoga i prevrědnoga domorodca
travoznanca i lěkara

ROBERTA DE VISIANI-A.

...Juvat integros accedere fontes
Atque haurire: juvatque novos decerpere flores.
Lucret. De rer. nat. lib. 1.

Najpèrve medju travoznance, od kojih je javno poznato, da su Dalmaciu pohodili, broji se Antun Musa *Brasavola*, mletaçki plemich i lěkar, prepolovine šesnaestog věka, kip cěch nauçenja oglašen, i od koga nam je ostala knjixica „ men omnium simplicium medicamentorum “ utiskana najprie u Lionu god. 1537, pak u Mlecih god. 1539, a najskoli u Londri 1544. Buduchi u sluxbi Alfonsa I. Ferareskog vojvode i Erkula II, vechi dio Europeskih dèrxavah obašao je, i medju ovim Dalmaciu s Alfonsom istim, gděno navlastito se primio utraxenja trave s imenom „ Iridis Illyrica “ (naški: Maçinac, Xilj modri) proglašene po Teofrastu, Dioskoru, Nikandu i Galenu, i koju naziva Lineo: „ Iris Germanica “. Pod ovim paka imenom razliçne vèrste uzdèrxuju se, kakono onaj ti veli isti: „ Quum vero annis elapsis cum ilustrissimo Alphonso duce nostro in Illyrico, Irim plures colores habentem quæsivi et inveni, erant quidem in diversis individuis varii. In aliquibus candidi, in aliis pallidi, in aliis lutei, in diversis purpurei, ut plurimum vero caerulei visebantur, erat autem unus et idem flos variis coloribus insignitus “.

Malo godinah poslě Brasavole slědio je Alviz *Anguilara* pèrvi nadstojnik vèrtla Padovanskoga, kip oglašen cěch poznanja travah, i koi u vrědnom tvorju pod naslovom: „ Semplici dell' Eccellente Messer Luigi Anguillara. In Vineggia presso Vincenzo Valgrisi 1561 “ sedam sat i više travah

---

1.) Sa dosta laxi spleli su i dosta su ponixili prostrani spisatelji istorie slavenskih narodah; vrěme je vech, da nekim reknemo laxete, a nekim prevariliste se.

vlastitih u Dalmacii izvodio je, i s kazanjima prosvětlio, imena slovinska još predstavljajuchi im.

God. 1644 dalmatinske trave iziskivao je neumorno Paval *Bakone*, Otac cistercienskog reda i travoznanac velikog Etrurskog vojvode, kakono ti kaxe njegovo dělo: Museo di piante rare della Sicilia, Malta, Corsica, Italia, Piemonte e Germania. Ven. 1697 „ gděno na strani 23 izvodi istomaçenje trave nazvane „ Chrysanthemus Turræani “ i namjenuje, da je onaj isti veliki broj njih po otocim dalmatinskim iztraxio.

Ali ne samo travoumja, vech bolje svih inih dělah naravskog zgodopisja primio se je Vitalian *Donati*, iz Padove, koi od god. 1743 za pet lětah svu Dalmaciu do Drina oblazio je, i odovle trave i njihova sěmena, za razposlovati ih, poslao je glasovitomu *Pontederu*, onda baš prekrasnom uresu Padovanskoga vèrtla. Još saznanja několiko korěnah rastechih u moru, od njega istog poznanih, ostaju nam u njegovu dělu pod naslovom: „ Saggio della storia naturale marina dell'Adriatico. Ven. 1750 “.

Tada još ili malo potle Dalmaciu obhodio je Josip *Agosti* reda druxbe Isusove iz Beluna, koi u tvorju „ De re botanica tractatus etc. Belluni 1770 “ tiçe několiko travah od njega istog utraxenih po našoj dèrxavi, kakono na strani 80, 87, 128 i 177 jest vidivo.

Ni blagoçastni Xaverio *Wulfen* u svojim putovanjim, Dalmaciu nije izostavio, vech bolje u glasovitim sakupljenjim *Jacquini-a* (svit. 1. str. 173) potvèrdjuje, da onaj isti vidio je travu nazvanu „ Corydalis Capnodes “ i drugu „ Conyza candida “ kakono ti kaxe glasoviti *Persoon* u dělu „ Synopsis Plantarum (svit. 2. str. 429) “.

Teško ti je, da Dominik *Cirilo* napoletanski lěkar i proslavjeni travoznanac, dostojan doisto bolje sreche, samo dosegnuo je otoke *Apsyrtides*, niti je obašao ostali dio Dalmacie. Ovaj stisnuvši druxstvo s glasovitim *Fortis'om*, Svibnja g. 1770, stavio se na ponapravljenje biljovateljnosti onih otokah, i soslovje uloxio je u dělu vèrhu istih otokah upisanomu po glasovitomu *Fortis'u* na strani 68, 70.

Ali puno bogatji nadmenik dalmatinskih korěnah pridala je blagos i uljudnost prezvèrstnoga kipa Josipa *Host'a*, koi Oxujkom god. 1802 Dalmaciu malo da ne svu pohodio je od Kvarnera do Makarske. Neobiçnih vèrstah travah iznašao je, paçe několiko novih, i ostavio poznateljim, da ih istomaçe.

Malo potle pohodio je ovu krajinu plemeniti kip Josip de *Seenus*, koi je sakupio travah od mnogo vèrstah, i medju koim několiko novih od njega vidjenih, kojih paka istomaçenje upaziti se moxe u knjixici „ Beschreibung einer Reise nach Istrien und Dalmatien vorzüglich in botanischer Hinsicht, mit einer Vorrede von H. D. Hoppe. Nürnberg. 1805 “.

Ali nikomu iza Brasavole pohodechemu Dalmaciu iztraxenje dalmatinskog travoznanja dopalo je na srechu, što god. 1818 Francisku De *Portenschlag'u*, koga Frano I Austrianski Cesar i Kralj, neumèrle uspomene, pohodechi Dalmaciu za travoznanca u druxbu bì uzeo. Niti ovaj izvèrstni kip slab u takvem dèrxanstvu pokazao se je, zašto veli broj ne obiçnih korěnah sakupio je, ne mali još do onda nepoznanih iztnašao, i zatò texko dělo svèrhu biljovateljnosti ove dèrxave izmišljaše. Ali jaoh smèrt nemila lěta mu prerano prikrati. Nu da ne bi plod njegovih truda vas propao i uzpomena, glas. *Trattinnick* nove trave istomaçiti i presvětli Welden njih urezati u Kotlovini nastojali su, i bile su podate na světlo najprie u dnevniku němaçkomu „ Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst “ god. 1824; a pak razluçno u knjixnici pod naslovom „ Enumeratio plantarum in Dalmatia lectarum a Francisco de Portenschlag-Ledermayer. Vindob. 1824 “.

U teku iste godine najpotle prepomnjivo promatrao je trave, koje restu na otocim *Apsyrtides* glas. Fr. Teofilo *Bartling*, i njegova bilixenja oglasio je u opravici zapisanoj „ De litoribus ac insulis maris Liburnici disertatio geografico-botanica. Hannoverae 1820 “. Pet lětah potle, od istih trava razgovarao se u drugom dělu němaçkom s naslovom „ Beitrage zur Botanik von F. G. Bartling und H. L. Wendland. Göttingæ 1825 “.

S vrěmenom još drugi travoznanci tvèrdo sakupljenja dalmatinskih korěnah primili su se; kakono vèrli J. *Neumayer* u što spada Dubrovaçkog obkoliša; neumorni i umni travah izis-

katelj Jos. *Tomasini* u Splitu, Makarski i Kotoru; preplemeniti odvĕtnik travoumja Lodovik *Welden* u Zadru, prem da je pohodio i vechi dio derxave; hajan travah kupitelj uçitelj Fr. *Petter* u Splitu i po Biokovskom bèrdu, koje on i one date mu od priateljah oglasio u brojnici nazvanoj „ Botanischer Wegweiser in der Gegend von Spalato in Dalmatien. Zara 1832 "; pripomnjiv travah iziskivalac uçitelj A. *Alschinger* sakupio je trave, koje se nahodu oko Zadra i Obrovca, i dao na svĕtlo u knjizi nazvanoj „ Flora Jadrensis. Jaderæ 1832 " S velikim nastojanjem ove iste zadarske trave i potle dubrovaçke iziskao je vrĕdni Jos. *Rubrizius*. Svibnjom i Lipnjom god. 1838 baš svu Dalmaciu od Kvarnera do boke Kotorske, prem da hitro, obišao je dobrodostojni i brinutivi Fr. *Mayer*, koi mnogo vèrstah travah iznašao je, izprie nepoznanih. U isto doba slĕdeche godine izvidio je nĕkoliko zapadnih otokah, i krajnu Dalmacie, a Biokovski brĕg navlastito glasoviti tèrstki travoznanac uçit. B. *Biasoleto* i s novimi travama dalmatinsko travoznanje uzmnoxio je. Potle s velikom ljubavju i pomnjom ovu dèrxavu odasvuda pregledao vèrli Jos. *Kargl*, i u svakoj strani veli broj travah sakupio je. Vèrste travah, koje rastu na Kvarnerskim otocim pomnjivo pomatrao je uçit. J. W. L. *Noè*; one od Paga lĕkoprodavaoc Caj. *Brizzi* Zadranin; Kotorske vrĕdni uçit. Dominik *Papafava*, koi navlastito morskih se je primio; Hvarske glasoviti svĕtlitelj domovinskog zgodopisja i na nauk stvarih naravskih podan, Petar *Nisiteo*, i još mnogopoveštan travah utraxitelj Alv. *Stalio*. God. paka 1841 FRIDERIK AUGUST Kralj Saksonski u znanju stvarih navlastito naravnih, i predobro biljoteljnosti uvjexban i odvĕtnik velikotvoran, za promatrati dalmatinsko raštenje putovao je pokraj mora ove dèrxave imajuchi za druxbenika u ovomu putovanju vrĕdnoga uçit. *Biasoleta*. Iznova na 5 Lipnja ove godine ovaj isti kralj povratio se je u Dalmaciu, i pohodio je polja i bèrda od Knina do Velebicha.

Ima još onih, koji su ozpisali dalmatinske trave njim poslane, i medju ovim najprednji je *Matthiolus*, koi baš neredno hoche, da trava upisana „ Lycium Dalmaticum " razlikuje se od trave nazvane „ L. Europæum "; *Camerino*, koi u knjizi „ Epitome de plantis " veli da „ Nardus Montana " t. j. „ Valeriana Tuberosa " nahodi se u Dalmacii; Gaspar *Bauhinus* 1); Jakov *Zanonius* 2); *Hermannus* 3); *Millerus* 4); Pet. *Arduinus* 5); N. *Host* 6); *Roemor* i *Schuttes* 7); *Trattinnick* 8); *Reichenbach* 9); C. B. *Prast* 10); *Sieber* i *Tausch* 11).

Ostaje nam sada oznaniti još dĕlo najglavnije od svih ovih glasovitoga našega domorodca *Roberta de Visiani'a*. Ovaj izvèrstni kip velekrat je obašao otoke i kopno Dalmatinsko, i buduchi sakupio ne mali broj novih travah, ulagajuchi ih onim do sad od drugih iznadjenih, s velikom bistrostju uma i krepostju pameti sloxio je tvorenje pod naslovom „ Flora Dalmatica seu Enumeratio stirpium vascularium... Lipsiæ 1842 ". I doisto promatrajuchi dobro ovu knjigu javno vidi se, da skladno prikazuje „ patriæ vegetationis historiam plenius atque perfectius botanicis „ kako onaj isti veli, i za to imali bi si ju dobaviti svi knjixni domorodci a navlastito oni, koji travoslovjem bave se.

SVILNO RUKOTVORSTVO

u Dalmacii.

Ima dosta onih, koji postavili su se s blagodarnom odlukom na razposlovanje bubah u Dalmacii, ali bit che ih baš malo medju ovim, koji naçin poznaju, po komu u ovu dèrxavu uvele su se i još kako u teku prosastih godinah plodile su. Za to dèrxim, da mojim çitateljim neche biti neugodno uši prikloniti ovim besĕdam svèrhu svilnog rukotvorstva u Dalmacii, buduchi da cavtenje negda bivše jest velekrat potaknutje za gojenje k svomu najvišemu stališu pripeljati. Ali trĕba je nesto malo izprie u opcheno predstaviti.

1) In Phytopinacæ.
2) Historia Botanicæ Bononicæ 1575.
3) In Horti Lugdano. — Batavi catalogo.
4) In The Gardenèrs Dictionary.
5) In specimine altero animadversionum botanicarum.
6) Icones et descriptiones graminum austriacorum.
7) Sistema vagetabilium.
8) In Synodo Botanica.
9) In Iconographica botanica.
10) In deliciis pragensibus.
11) In Flora, Diario bot. Ratisb. anni 1822 p. 242. — Tom. II. anni 1828.

Uvodenje svilnih bubah u Europi zgodì se u teku 6 věka poslě došastja gos. I. Krista. Ova novina bi uzrok velikih tvorah, koji su nam vèrlo dobro razpisani i istomaçeni od glasovitog spisatelja *Gibbon-a* u zgodopisanju Justiniana; tako još od Robertson-a u tvorju stare Indie. Buba svilna, koja potle neg uvijaç svèršila, izgubi obliçje cèrva, i u koxuricu vèrnuje se, i tako potle podaje svilu, jest doisto jedna çudnovitost naravska, koja za mnogo lětah bì poznata samim Kinezim, ali bi skrovita svim inim pucim starine.

Persia i druge dèrxave *Azie* zapadne obiçaj svile biahu naveli baš toliko věkovah prie poroda Isusova. Buduchi pak Rimljani svomu slavnom vladanju dobar dio *Azie* podloxili, ovaj puk, svake savišnosti i věre tudjinske xeljan, nije prestao iz Azie u Rim ugodnost svilnih odělah priněti. Vidjet je, da to spada vrěmenu Julja Cezara. Cěna takvih oděchah bi iz poçetka prěkoredna, i obiçaj izprie kod krasnog spola ostade, doklegod po Eliogabalu bì i medju ljudim uveden. Aurelian boljaše se, zašto je svilu prekorazloxno plachao. Uzrok toga bì, da tada još nije bilo upravno priobchenje s Kinom, krajina jedinita, gdě u ono vrěme svilne bube gojile su se. Kod Kinezah istih odvech slaba bivaše lètina, ili zašto naçin odbrane ovih cèrvah něsu poznavali, ili zašto oni, koji kupovahu u njih svilu, dèrxahu veche dobiti donosechi je iz lukah Indie na tèrgovište Alesandrie ništo malo za paka prekoredno prodavati je, vech bolje nego padat cěnom, prinosechi po premnogo i çinechi je opchenitiju. (Roberst. Ind. Ant. p. 1. 51. 12.)

Rimski i gèrçki spisatelji vech neredno i i smucheno od utvorenja svile chutěli su. Něki dèrxali su da je mah povišen za listima od stabla, drugi da je jedna vèrsta vrědnija vune, a něki napokon upoznali su, da je ona dělo zareznice, ali bo nèsu javno pokazali, da su imali podobno spoznanje naçina, po komu slikovaše se. Gusěnice od bora, od çesvine i od jasena bile su obchenite po dubravah Azie i Europe, nu buduchi odvech pretrudno odgojiti ih i prenevidno plodenje svile zapuštivahu se svuda, izvan u malenomu otoku *Ceos-u*. Kako o njim chutjaše Plinio progledaj knj. 11. 26 i 27 njegovog naravskog zgodopisja. I Virgil izvodi u svome slavnomu tvorju něku vèrstu gusěnicah kadno kliçe:

Velleraque ut foliis depectant tenuia seres.

Persianci okoristiuchi se od padenja rimskog cesarstva, i od koristi, koju pridavaše njim naměštenje svèrhu tèrgovacah, koji dohodjahu iz Arapskog mora, svilno soukuplenje prihvatili i posvojili su. Justinian domislio se, da je Persiancima tako haraçan ostao, trěbujuchi mu s velikom cěnom zadobiti takovu tèrgovinu malo da ne potrěbnu u onomu odvech gospodskomu carigradskomu dvoru iz rukah jednog sotrudnog vladanja, i s njim u neprestavne boje zapleten. Za od toga haraça odjarmiti se, iskao je pomoch od Abisinskog kralja, koi biše kèrstjanin i s njim uvěchan, nagovorio ga i nanutkao, do opravi několiko tèrgovacah i plavih iz luke *Adulis* k Indii, i to za Persiancim bogato tèrgovanje oslabiti. Ali onaj kralj Etiopinski, svojom svěstju dotekao je, da pèrsianski tèrgovci blixnji indianskih lukah vechu korist imali su, i zato nije pristao k volji gèrçkog Cesara.

Medju ovim opravam eto iz nenadi jedno zgodjenje k novomu stališu pripelja svilno tèrgovanje u Europu. Jurve od poçetka cèrkve kèrstjanske vandjelje i nauk Krista I. biaše prolazio u Indiu i u Kinu. U ovoj i u onoj strani cèrkve i misnici, redjeni od Seleucie Nadbiskupa, nahodjahu se. Věsnici věre Isukèrstove bihu slědili stupaje tèrgovacah tja do najposlědnog kraja Azie i dva kaludjera persianska bili su za dugo vrěme nastanili se u Kini, gděno još s traxiteljnim okom ugledali su obchinsko odělo onog naroda, rukotvornosti svilne, i mnox bubah, koje drugda po brinenju kneginjah uzgojahu se. Oni prem bèrzo mogli su domislit se, da s prenesenjem jajah od takovih zareznikah mogao se razmnoxiti porod pod odstojechem podnebju (Gibbon Hist. de la Decad. c. 41.). Ovi kaludjeri daklem srěchno došli su u Carigrad, potle neg su za dugo vrěme putovali, i Cesaru dokazali su prebogato otajstvo uliçenja svile, koi buduchi im obechao velike darove, povratili su se u Kinu, i za od strahovitih tvorah ljubomornosti naçelni-

kah ukloniti se, otajali su u praznochi tèrsticah jaja od bubah. Ali u kratko u Europu buduchi se povratili, çinili su, da se cèrvi porode s krotkom toplinom kerkovine (Murat. An. d' Ital. 551), i s listima murve, rodjene zareznice pohranili su. (Sism. Stor. della Dec... c. vo). Funkjele, koje uliçahu se, sluxile su za najprie podobja uzmnoxiti, koja udilj hajanja podloxnikah Justiniana k sebi pritegnula su (Prok. De Bel. Got. l. 41. 17.). U malo vrěmena cěch razposlovanja murvah odgoilo se mnoštvo ovih zareznikah u Peloponezu i po blixnih otocih.

Pod Justinianom još, kako hoche vrědni i knjixni M. Kapor u jednomu çlanku oglasnice Zadarske, umotvorstvo i svilu procvětalo je i u ovoj dèrxavi. I doisto Justinian buduchi uzeo po hrabrenosti Belizaria vojvode Italiu i još, ali za odvech malo vrěmena Dalmaciu, Gotima i Gepidima, postala je tako ova krajina tèrgovište medju istoçnom i zapadnomu cesarstvu. Soukupljenje biaše se ovdě podignulo na veliki stališ, i istinopodobno medju mnogim vèrstam umotvorstvah brojaše se još onu u svili, buduchi da po sudu razgajalacah tèrgovina i umotvorstvo jesu dvě stvari, koje su u jednoj istoj krajini nerastavive i na izměnu pomagaju. *(slědit che.)*

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Klara jedinica.

Majka hrani Klaru jedinicu
Nedva ju je ohranila majka.
Kad je Klara na dobu nastala
Prosu Klaru prosci na sve strane;
I prosi ju Kraljevichu Marko
I prosi je Ive Kapetane.
Marku ju je obechala majka,
Al je Klara majci besidila:
» A ja nechu Kraljevicha Marka
Jer 'e u Marka çudnovita majka
Ja joj nechu ugoditi mlada.
Ja chu 'zeti Ivu kapetana.
Starica joj besidila majka:
Aj ti Klara moja kcheri draga
U Ive su dvori razrušeni,
U Marka su dvori sagradjeni,
Ona svojoj besědila majki:
Aj starice stara majko moja
Koj u Ive dvori razrušeni,
Mi smo mladi, chemo ih graditi «
Muçi majka, ništa negovori.
Kad u jutro běli dan svanuo
Zove Klara Kraljevicha Marka:
Tak ti Boga Kraljevichu Marko,
Sinoch me je zaklinjala majka
S onim mlěkom, kim me odojila
Da se němam udavati mlada
Da idem kèrštna koludrica biti;
Ako li mi nevirueš Marko
Sutra chu ti mimo dvore prochi
Obuçena mlada koludarski,
I s manom che moj bratac jedini.
Kad je Marko rěçi razumio
Ona šetje iz bieloga dvora,
Ter dozivlje Ivu kapetana:
Aj ti Ive, moja dušo draga,
Ti se šetji k dvoru bělome,
I sakupi Gospodu svatove,
Sutra chu ti na dvorove dochi
Obuçena mlada koludarski
I s manom che moj bratac jedini
Porad straha Kraljevicha Marka.
Kad je Ive rěçi razumio
On se šetje k bělom dvoru svome
I sakupi gospodu svatove.
Kad je jutro běli dan svanuo
Al se šetje mladjana děvojka
Obuçena mlada koludarski,
Uz nju grede nje bratac jedini
Mimo dvore Kraljevicha Marka.
Al govori Kraljévichu Marko:
Çek, poçekaj, koludrice mlada,
Dok te rujna ja napojim vina.
Starici je besedio majki:
» Aj starice stara moja majko,
Eto ide ta moja děvojka
Ka je rekla, mila majko moja,
Da si ljuta kao zmija ljuta;
Ti uzimlji kupu pozlatjenu
I natoçi punu kupu vina
Da napojim mladu koludricu «
A ona je govorila mlada:
Odi z bogom, Kraljevichu Marko,
Něsam vina ni kod majke pila «.
Reçe majka Kraljevicha Marka:
» Tak ti boga, koludrice mlada,
Ti mi odkri běla lišca tvoja
Jeda bi ih pogledala mlada.
Al govori koludrica mlada:
Odi majko Kraljevicha Marka
Sinoch me je zaklinjala majka
Onim mlěkom, kim me zadojila
Da se xarkom neodkrivam suncu
Kamo majki Kraljevicha Marka «

Pak grè Ivi na dvorove svomu.
Al na dvoru gospoda svatovi,
Sve gospoda i gospodski sini,
Lěpo su se věnçevali mladi,
I u dvoru još su lěpše stali.
Kad je prošlo pol godine danah,
Tad je Ivi drobna knjiga došla
Od çestita Cara Gospodina,
Da gre Ive u vojsku carevu «
Knjigu štiše Ive kapetane
Knjigu štiše a suze proliva.
Gledala ga Klara věrna ljuba,
Gledala ga ter mu běsedila:
Aj ti Ive moja dušo draga!
Do sad su ti knjige dohajale
Al kada si júnak razgledao
Al ih něsi suzam oblivao.
Odkle tebi knjiga dolazila,
Knjigu štiješ a suze prolivaš?
A on joj je junak govorio:
Nepitaj me Klaro dušo draga
Odklem mi je knjiga dolazila?
Od çestita Cara gospodina
Da grem junak u vojsku carevu.
Vech te prosim Klara dušo draga
Ostavljam ti bile dvore moje
A u dvoru věrne sluge moje,
Ostavljam ti vrane konje moje,
Ostavljam ti svilu nekrojenu
I bogato blago nebrojeno.
Sablju paše ljubi govoraše:
Aj ti Klaro moja dušo draga!
Çuvaj moga i tvoga poštenja
Dokle zdravo iz vojnice dojdem «
Išal joj je u vojsku carevu.
Nije prošla ni nedělja danah,
Eto ide Kraljevichu Marko
Baš na dvore Ive kapetana;
Ona ga je s penxera gledala,
Pa je svojim slugam govorila:
Ajme meni drage sluge moje
Evo ide Kraljevichu Marko
Baš na dvore Ive kapetana;
On che meni sramotu çiniti «
Zatvara se u gornje komore:
Sve je junak zide podkopao
Dokle je do nje došetjao,
Pa ju ljubi Ivi na sramotu.
Uze njemu dobre konje junak
I uz konje věrne njemu sluge
I uz sluge blago nebrojenu,
I uz blago svilu nekrojenu,
Dvore mu je ognjem zapalio,
A nju vazel sebi za robinju,
Pak ju ljubi kad je njemu drago.

I napiše lištak knjigu bělu
Pa ju šalje u vojsku carevu
A na ime Ive kapetana:
» Da bi znao Ive kapetane!
Koja ti se sramota çinila,
Kà sramota u dvoru tvojemu:
Da je došal Kraljevichu Marko
Da je došal na tvê běle dvore
Ljubil me je tebi na sramotu,
Uzeo je dobre konje tvoje,
A uz konje věrne sluge tvoje,
I uz sluge blago nebrojeno
I uz blago svilu nekrojenu
Dvore ti je ognjem zapalio,
Mene uze mladu za robinju
Da me ljubi kad je njemu drago «
Ali Ive po vojnici šetje,
Kad je njemu knjiga dohajala;
Knjigu štiše Ive kapetane
Knjigu štiše i suze proliva.
Al ga gleda Care gospodine:
» Šta je tebi Ive kapetane
Knjigu štiješ a suze prolivas? «
Ev od Klare věrne ljube moje
Evo tebi care Gospodine
Šta mi piše Klara ljubi draga
A tako mi Boga velikoga!
Al mi Marko neiznese glave!
Zaç ja krojim pelegre haljine
I još idem Marku na dvorove
On mi svoje neiznese glave! «
Al govori Care gospodine:
Neçin toga Ive kapetane,
Ti se xeni gdi je tebi drago,
Dati chu ti dobre konje tvoje
A uz konje věrne sluge tvoje,
A uz sluge blago nebrojeno
A uz blago svilu nekrojenu «
Al govori Ive kapetane:
Vaj ti Boga, care gospodine,
Nedonaša zakon to presveti
Da ja pustim věrnu ljubi svoju,
Da ju pustim njemu za robinju,
Da ju ljubi kad je njemu drago. «
Kroji Ive pelegre haljine
I još jaše Marku na dvorove,
Kad je došal na biele dvore,
Bili jesu otvoreni dvori,
I na dvoru mlada robinjica,
Boxju joj je pomoch nazivao.
Ona mu je zdravlje odvratjala:
» Da si zdravo cèrni pelegrine!

(Slědit che).

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara,
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 37. II. GODINA

NA 15 RUJNA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u saměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

Smèrt kneza Ugolina.

(Iz Danta).

Garnih od jestbin' i neçistih'
Grěšnik oni usta uzdiza,
Pak ji o vlasih glave çisti,
Kû iznazada bì izgriza,
Zatim poçe: Tol od mene
Xeliš znati trudne jade,
Rad kojih mi sèrdce vene
Pria neg jezik slovo izdade.
Nu ako iz rěçih mojih izhodi
Premoguche sěme, koje
Izdajniku neçast plodi,
Rěçi i suze çut cheš moje.
Nepoznam te, nit po koji
Naçin ovdě ti saša si,
Al po rěçim cěnim tvoji'
Baš Florentin rodom da si.
Ja Ugolin knez, a ovi je
Arkibiskup Rugjieri,
I jer blixnik on meni je
Istinitoj rěch chu měri:
Da od njega nagovoren,
Njegov zlobni svět slědechi
Bih prie svezan pak umoren
Ovdě trěba nije rechi.
Al što něsi moga çuti,
Kakvu smèrt sam ja podnio
Çut cheš sada i suditi
Jel me gèrdno uvrědio.
Těsan proz u tamnici,
Kî u men steçe ime od glada
Gdě i druzih nesrěchnici'
Svakojaki broj upada
Měsecami kaza mnoga
Dok napokon zao san snija'
Kî od udesa došastoga
Tuxni pokriv bi mi odkrija,
On gospodar men s uçini
I naçelnik vuka koji
I vuçiche gori odgoni
Koja od Pise Luku dvoji
S kuçkam věštim obigraše,
I Gualandi i Sismondi
I Lanfranki, pak stadoše
Suprotiva njima ondi.
Otac poslě kratkog teka
I sini se izmoriše
S oštrim zubim te bi reka
Da im bedre razkiniše.
Kada s jutra bi probudjen
Çu u snu porod moj plakati,
Koji sa mnom bi osudjen
I za tizim kruha iskati.
Nemil si ako neproplaçeš
Promišljajuch moju tugu,
I ako sada nezaplaçeš
Za ku stvar bi plaka drugu?
Od neboge kad tamnice
Vrata usilno něko odprěchi

Ja gledati joh u lice
Mojih sinah brez rech riçi.
Biahu se probudili
I stupilo jèla vrime
I skupa se zabavili
Svak napose snom svojime,
Nezaplakah, sèrce stisnu,
Plakaše oni i rech poçe
Moj Anselmo çasu u tisnu:
Takol gledaš, štotje oçe?
Nezaplakah; ni odgovorih
Vazdan oni i noch ištu
Doklen sunce prěko borih
Neukaza zdraku çistu.
Doçim malo u tamnicu
Sunce xarko bì upèrlo
I çetirih sinah u licu
Moje ugledah lice umèrlo,
Obe od boli ruke ujedo,
A oni cènech da od glada
Od naravi miru prědo
Ustaše se iznenada,
I rekoše: Nam je muka
Manja da iješ naše kosti,
Ti si ovu put obuka
Ti ju svuci u xalosti.
Tad se umirih, za tuxnije
Neçinit ih. Svak i umuçe
Dva dni (jadan ças li oni je)
Cèrna ah! zemljo što nepuçe?
Kad su çetri dni mitili
Gad prěd noge pade moje,
Govorechi chachko mili,
Što netěšiš sinke tvoje?
Tude izdahnu, i kao sada
Mene vidiš, ja njh vidi,
Gdě za druzim drugi spada,
Peti i šesti dan to slidi;
Joh tartati vèrh svakoga
Tri dni zva ih po za smèrti
Od xivota dok tuxnoga
Vech neg bol, glad me izpèrti.

V. L.

NEŠTO O DUBROVNIKU.

od Matie Bana.

(Produxenje.)

Ova republika bila je u mnogo stvarih polezna ne samo svojoj bratji Slavjanima, nu je velikih uslugah çitavoj Europi uçinila. Ona je uçastvovala u svima kèrstonosnim ratovima, uloxila jednu çast svojih korabljah u brodbu nepoběḍimu Filipa I., pomagala je Karlu V u njegovim ratovima, i u nesrěchnomu zaslanju proti Algjeru izgubila je vechu çast svojih brodovah, dogadjaj od koga je zapoçelo padanje pèrve srěche, i koga Španjolska nije joj mogla naknadati ni uděljenom joj pomochi, ni vanobiçnim çestima, kojma je proslavjala Dubrovaçke gradjane, koji se biahu u njenoj sluxbi osobito odlikovali.

Vojvoda Sorgo priměçava, da je rukodělje toliko za rana cvětalo u Dubrovniku, da izvan njega Francusi nijesu mogli drugdje nachi ljudih sposobniih za uvesti u svoju kraljevinu tkanje çoje (vune) i ustrojenje brodovah 1). Madjari su Dubrovçanina duxni za znatnu çast svojih zakonah blagodariti, veliki preobrazitelj Rusah imao je kod sebe i Dubrovçanah; Gjorgjich imao je vèrhovnu zapověd nad ungarskom vojskom; Oran hrabro je obranio Biograd protiv Amuratu II; neki tretji Dubrovçanin uçinio je vaxnih uslugah Franu I, Francuskomu kralju, u diplomatiçnim njegovim sporazuměnjama s Musulmanima.

Ovdě cěnim da neche neshodno spasti objavljenje one pogrěške u koju su upali neki spisatelji, kazajuchi, da je narod Francuski najpèrvi u Europi bio, što je zavèrgao sojaz sa Turcima; i onu drugu, po kojoj cěne, da su Dubrovçani bili haraçari i zavisivi od Turske. Dubrovçani videchi padanje Gèrçkog carstva, koje vech izdisavaše, te više ih nemogaše braniti, a s druge strane moguçtvo Otomanicha, koje poçinjaše dizati svoje gvozdeno çelo, hitri smatratelji svega toga oni su previdjeli buduchu sudbinu ovog ispolina (gèant), i pospěšili su poslati poklisarstvo Sultanu Orhanu u Brusu sa s njime ugovoriti jedan tèrgovaçki traktat 2). Sultanu moralo se bez sumnje dopasti to pèrvo pokazanje poçitanja od strane jednog Europeskog udaljenog naroda, te on dopusti tomu narodu, da slobodno tèrguje u svim ondašnim i buduchim njegovim dèrxavama, i još nemetne mu nikakav porez na tèrgovine, koje che u njegova pristaništa uvoditi. Za tako preimuchstvo mogli su zaisto poslanici Dubrovaçki obvezati se, da che njihovo oteçestvo platjati svake godine Caru pet stotinah dukatah, i to u ime dara. Oj lěpa dara! Platjati 500, za uzimati, moxe

1.) Jedan Slavjanski narod uveo je *industriu* u Francusku!!

2.) Vèrlo mi je xao bilo kad sam ovc primětbe pisao, što něsam ovde uloxio datum reçenog traktata i premèrio ga sa datum pèrvog traktata Francuske s Portom. To mi nije moguche bilo uçiniti, kako što nije ni sada, jer nemam kod mene nikakvu knjigu. Op: Pisat.

biti, 5 milionah. Iz toga svak vidi, koliko bi bezumno bilo zakljuçiti, da je Dubrovnik haraç davao Carevima, i od njih zavisio, on je jedinstveno platjao preimuchstva, samomu njemu ustupljena, isto kako u naše doba Englezka i Francuska platjaju samokupstva (monopoles), koja s inim narodima za svoje novce ugovore, ali zato opet nije Englezka ni Francuska od tih narodah zavisiva. Reçenom mnenju (o zavisivosti Dubrovnika) dali su povod neki pristrastni spisatelji, a drugi su im to lako věrovali, gledajuchi moxe biti na silu, veliçnost i oholost Turskoga carstva, i na malenost i slabost Dubrovaçke republike, mislechi, da medju ova dva praviteljstva nije moglo bivati drugçijih odnošenjah, nego opakih, kakvih biva medju gospodarom i podloxnikom. Ali su se svi vèrlo prevarili, i to im se do oçevidnosti moxe dokazati po samim dogodjajma naše istorie, bez da je potrěba šiljati ih u arkivie Dubrovçke, za da proçitaju akt Orhanov, od njega svojom rukom u cèrnilo zamoçenom zaznaçen, a od naših poslanikah podpisan, akt, koj se i do naših danah saçuvao.

Spisatelji Venecianski (Mletaçki) zadiru i na drugom městu nesavisivost, kazujuchi da su se oni bili povinovali za něko vrěme zakonima Mletaçkim. Kad se pomisli na mèrzost, koja je svagda bivala medju ove dvi republike, i na laxi, koje su Mletaçki spisatelji bezobrazno razasuli o svima narodima, kojih slava njihovu zavist pobudjavaše, nemoxe se nikako na njihova pisma osloniti. Trudno che biti raztěrati gustu maglu, koju su oni navalili na pověst Dalmatinsku od više věkovah; ali sve što su o tomu napisano ostavili, nemoxe nikako podněti izpit ozbiljine kritike, i sve je tako oçevidna lax, da sadašnji spisatelji poçimnju vèrlo o svemu sumnjati, a neki su i rekli, da to nije moguche, da su se dogodjaji onako zbivali, kako oni pripověđaju. Ono pak, što se tiçe nesavisivosti Dubrovaçke u svako vrěme, bilo je do kraja izjasnjeno opet od jednog italianca, prepoznatog F. Appendini'a.

Dubrovnik nije bio obvladan od nijednog tudjeg naroda sve do poçetka ovog věka, věk u komu moralo je da pogine mnogo slobodnih narodah, a çii duh ništa manje jest slobodna i velika narodnost. Samo godine 1806 Napoleon, dèrxechi se onog svoga sistema, da preprěçi Englezima sva suhozemnja pristaništa (jedno spodobno sredstvo, koje njegova visokoumnost bila je izmislila, za porušiti u kratko vrěme njihovo moguchstvo), zaveo je svoju vojsku u Dubrovnik, koj zbog svoje nijednoprilexnosti (neutralite) mogo je lasno sklonište nastanuti Inglezkih brodovah u Jadranskom těsnomorju. Po tomu predpriatju Napoleonu pospěšilo se je svima gradjanima saobštiti jedno razglašenje, u komu uvěravaše ih, da je pritomost Francusah u Dubrovniku bila samo vrěmenita, i zahtěvana od same nuxde i naravi ondašnjeg rata, ali pošto se taj rat svèrši, da che on bez nijednog kasnenja otichi: do tada da republika neche nimalo biti utesnjena ili smetena u svomu unutèrnjemu vladanju, koje ostajaše slobodno, kako je i do onada bilo, takodjer ni u svojim spoljašnim odnošenjama, izkljuçavajuchi ona samo, koja do onada biaše dèrxana za nepriateljima Francuskim. Medjutim ovi nepriatelji, smatrajuchi Dubrovçane kao sebi protivne, zarobiše jedni sve brodove, koje im nadjoše na moru a drugi napadoše po suhu, te nemoguchi njihov grad oteti, odadrošę, pa zapališe dva bogata i krasna sagradjenja. Šteta na jednoj i na drugoj strani bila je procěnjena na 20 miliunah franakah. Napoleon pokazao se je u pèrvi ças tronut s take nesrěche Dubrovçanah, ali za neslušati njihove tuxbe směrši ih do malo vrěmena sa spisma narodah, i javi im, da zemlja Dubrovaçka postala je Francuska dèrxava. Eto, to je bilo izdelje njegove diplomatiçeske něxnosti, i takovo izpunjenje njegovih kraljevskih obetjanah! . .

. . . .

(Slědit che).

XIVOTOPISJE.

IVAN IVANIŠEVICH.

> Il come si scriva è artificiale, perchè ei dipende dell' arte, che lo raffina e preserva dalle corruzioni dell' imperito e inconsiderato volgo, il quale a poco a poco lo condurrebbe con irreparabile danno a certissimo fine, se la diligenza degli scrittori non lo sostenesse e gli fosse riparo continuo contro i colpi della morte e della fortuna.
>
> **Buommat., Tratt. 7, c. 2.**

Ivan Ivaniševich, çověk doisto dostojan stanja boljega od onoga, u komu dni trajaše, cěch utexanja svoga plemenitoga i vlastitoga uma, i cěch svojih izabranih krepostih, pristojimu se

da na visoku uspomenu unukah xive i baš kako sveštenik nad svih inih moxe postavljen biti za da bude potaknutje veledušnog nadmetanja za okrěpostiti. I zato sam se primio ovo malo poznanjah oglasiti, koja sam iz knjigah narodnih spisateljah iz njegovih skupio; slab ali baš prost i nevèrljiv haraç zamèrnosti onomu izvèrstnomu hitroumju i onomu sèrcu preçiste dobrote.

Rodio se je daklem u Dolu malehnomu selu na Braçkom otoku god. 1608 od plemenite i blage kuche. Povědanja svèrhu njegovog uvěxbanja u uljudnih naukah i u mudroznanju prikaxuje mi Jeronim Bernardi splitski kanonik, koi pověda, da bivši još mladich, bì od Hvarskog biskupa, onda Petra Cedulina iz Zadra, poslan kao odhranjenik u Lauretansko sastanište gděno se je, inade duha i taštih prigovorah odvèrxechi, samo stavnoga i izvèrstnoga mudroznanja primio. Svèrsivši s velikom pohvalom tek od nauçenjah i buduchi nauçiteljsku lovornicu obadvih zakonah dostignuo, kuchi se povrati, gdě se stavio na trudan i çastan put upravljenja dušah. I ovdě spada, da ništa u njem nije se moglo xeliti, ni nastojanje za dobro puka, ni izgledno neockvèrnjenje xivljenja, niti poznanje ljudskog sèrca, ni moch chutjenja, ni obilnost umstva, ni xarkost hitroslovja; kakvosti, koje ja dèrxim da su sve duhovnomu çuvaocu potrěbne, i nemogu se tako lako dokuçiti.

Nakitjena s takvim izvèrstnim darim videchi ga njegov biskup k sebi hotio ga je za s njegovim umom i dělom sluxiti se navlastito u teku onih okolovinah vihrastih za bogoslovje ne samo, nu za mletaçko skupnovladanje, komu onda baš oni otoci bili su podloxni. Ni u to lasti i vladanja pomanjkahu mu. Najprie bì odabran kao kanonik bogoslovac onoga svedjer dobrozasluxnoga i poštovanoga hvarskog *zborišta* i malo potle bì za opchenog raçitela postavljen. S kolikom hvalom i çastju on izpunjaše svoje dèrxanstvo nije trěba da izvedem. Rechi chu ovo samo, da naravski prignut provoditi xivot u samochi, i xelechi s vechom slobodom i snagom mudroznanju posvetiti se, ohajao se je cèrkovnog vladanja, i doma se je u *Dol* uklonio, gdě uzmoljen, nije pomèrzio se duhovnim pastèrom seljoca uçiniti. I tako doisto veliko sèrce pokazao, je i dao je puno plemenitu i neobiçnu ogledu krotkosti i tihosti. Zato bì obran god. 1660 za opata *Povljaanskog*, i u takvomu dèrxanstvu uzdèrxao se je do smèrti. Naravski iznosaše naçine priproste, slobodne, sèrce izpravno, struko i izvèrstno, i bì mu po volji sladkoslaganja izvoditi navlastito, kad u obchivomu saboru se nahodjaše. Bì çověk neoškvèrnjenoga xivota, bi sveštenik izgledan, i krěposti u njemu razliçne bile su, poxuda koristi iskèrnjega a veche svoje popovine, i milotvornost. *Ništar na ovomu světu*, kakono on isti veli, *nije ikadara mu bilo od priateljstva draxe, od ljubavi sladje, od mira i virnosti ugodnije.* «

Drugo dělo u njemu dostojno pohvale neobiçne, i koje nam kaxe, koliko ona njegova prosta pamet mogaše, i koliko zakonito mi smo ga duxni çastiti, jest, da izpunivši svoje duxnosti, za prudno se uraskošiti, knjigam se izbranim i texkim knjixevnostim posvetivaše, nasladjujuchi se navlastito prostopisaocah i pěsnikah slovinskih, talianskih i djaçkih. Odhranjem s takvim neprestavnim štivenjem, proçistio je okušenje i chutjenja si je za krasnost dobavio, koju pak je umio s tolikom izvèrnostju razsijati po těku svih svojih knjigah. Vidio je da » *to veche pěsniçtvo se k dovèršenju blixuje, što više su glavnija i opchenija razloxenija od njega obrana; koliko snaxnije i prostije jaznutje onoga, koi primi se opravljati ih; koliko oçitije i opravljivo prudnije su istine, s kìm ih on uslobodjuje; koliko lasan i lak hod zaçetkah, odpèrt naçin govorenja, sèrçeno pětnomèrje.* « I zato u njemu ono postupanje hitro, opazno i jednako, koje se ne tanko u guslanomu uzdignutju sěçanjem medju srědnih namislih priçinja, vech bolje namisli medjusrědne s naukom govorenja oplemeni ona prostocha odasvudi razsijana, da nalikuje rěçi, koja tiho svoje xale protiçe; ono pleme doisto jedinito; krasote ponoviteljice. Svak zna, koje bi u njegova doba stanje naukah i knjixevnog okušenja u Italii, i naslědno u Dalmacii stisnutoj onda k onoj dèrxavi s vezanjem uljudnosti i velekrat još naprědovanja. Baš se biaše u to nepomnost cetèrsta, poplemenjena po urednostih i petrarkinskih spusnostih, i po okusenju razkošnomu sasve da izglednomu věka,

koi ga je slědio, proměnila šesnadestim nastajuchim u něku nepodobnost chutjenja, s kojom, ostavljajuchi govorenju něšto çastnosti i kaxivosti, çinjahu se toliko veche nediçne nesrednosti začetakah. (Tom. Diz. Est.)

I doisto takovo kvarenje po putu Mletcih u Dalmacii još biaše prolazilo, kakono lasno se moxe viděti u knjigah naših spisateljah onih věkovah, od kojih odvech mali broj ostao je od tako krěpkog oškvèrnjenja oslobodjen. Ništa ne manje naš *Ivan*, taknut od krěposti svoga uma, da se od onih, kako je bolje mogao, odvèrne, koji su bili opoganjeni, sazdao je govorenje njemu vlastito, priprosto, hitro i zajedno çastno i velekrat još saviše izvèrstno, koje prem da ne potmuši mislenje i jaznutje ohladi, veche puta misli uvenute zgrija, i blagoslovan, gděno nema chutjenja, priçinjuje se.

I da je doisto to tako bistro svědoçuje nam svitak pěsnih njegovih slovinskih, utiskanih u Mletcih kod Marka Tinani' a god. 1642 s naslovom *Kita cvitja*, iliti skup razliçnih pěsmah, ali i molitvah u prostoslovju. Uzdèrxuju se u ovoj knjizi razliçna zdèrxanja, sva pak opisana s najsjajuchom prostochom i hitrostju chutjenja i jezika. Razluçuje se paka u devet dělah. U pèrvomu cvětu pěsnik besědi o pomnji, koju ima Bog za çověka; u drugomu o pokoju, koi uxiva se u Bogu; u tretjemu o jedinstvu s Bogom; u çetvèrtomu o ljubeznomu razgovoru duše s Isukèrstom i ovdi nadomeche ugodno prikazanje od muke Isusove Otcu nebeskomu u prostoslovju. U prenesenju navlastito 108 pěsni Davidove, nosechemu s jedne strane pismo latinsko, kîm se svèršuje cvět peti ove kite, sloxitelj pokazuje, kako se obilnost slovinskog jezika lasno priklanja na poslovjenje veliçanstva svetoga pisma s najmoguchom krepostju izglasenja i chutjenja. Na priliku èvo kako ti on prinosi onaj stih: » *Fiant nati ejus in interitum, in generatione una deleatur nomen ejus.* «

» Sine njihe smèrt nemila
Gospodine bèrzo strati,
I nikogar neostavila,
Kî che sime uzdèrxati,
Ime im se izkoreni,
I vech nigdar neuspomeni. «

Ovdě na svèrhi istomaçenje ove pěsni u prostoslovju nadomeche, s velikom prostochom jezika i s obilnostju naukah izgovoreno, gděno još se vèrlo uvěxban u nauçenju svetog pisma i svetih otacah pokaxuje. Slědi pak *otçe naš* u pěsmi i skup molitvah bogoljubnih, dělom istoçnih a něšto prenesenih, svih paka razpisanih s takvim bistrenjem govorenja, da radostno uzdixe dušu çitatelja u razmišlenje boxjih izvèrsnostih. Okušaj ovo malo, dragi stioçe: zazvanje Boga svemoguchega za ponovljenje xivota. Gospodine Boxe moj, daj sèrcu momu xeliti tebe, xelechi iskati, iskajuchi najti, nasad se ljubiti, ljubechi zla moja odkupiti, odkupljena ne uçiniti ih veche. Daj, Gospodine Boxe moj, sèrcu momu pokoru, duhu skrušenje, oçima suze, rukam davanje almustva. Kralju moj, ugasi u meni poxelinja putena i oganj tvoje ljubavi uxexi. Odkupitelju moj, odkreni od mene duh od oholosti i podaj mi milostiv duh od ponixenja tvojega. Spasitelju moj, zdigni od mene naglost sèrxbe i podaj mi dobrostiv štit od ustèrpljenja. Stvoritelju moj, iskini iz mene grěxbu sèrxbenu i daruj mi krotak slatkost od pameti. Daj meni primilostivi otçe, věru stanovitu, uhvanje pristojno, miloschu bez pristanka. Vladaoçe moj, odvrati od mene tašchinu, pameti nestanovitstvo, kipa zabludjenje, ustih nerazabranje, oçiju uzdvignutje, utrobe poxèrstvo, poruganja od izkèrnjih, grihe od zloglasenja, iziskavanj potaknutje, blaga xelinje, moguchstvi ugrabljenje, tašte slave poxelinje, liçimirstva propast, hvaljenja vuhlena, ljubav podjamnu, pogèrdjenje potribnih, obnevoljenje mlohavih, lakomstva uxganje, nenavidosti èrdju, psosti smèrt. Pomerši u meni stvoritelju moj, sminje nepravedno, tvèrdinu, nepokoj, praznost, dimanje, linost, pameti tupinu, sèrca slipochu, chutjenja utvèrdjenje, dobra neposluh, svita odmetanje, jezika slobodschinu, uboštva ugrabljenje, nemoguchih posiljenje, pravednih osvojenje, podloxnikov nepomnju, s kuchnimi nemilost, s iskèrnjim tvèrdinu. Boxe moj, milosèrdje moje, molim te za sladkoga sina tvoga, podaj mi dila od milosèrdja, nastojanja na miloschu, tugovati s tuxnimi, svět podati zablujenim, pomochi bidnim i potribnim, tišiti xalostne, uzdvizati obnevoljene,

uboge pomagati, plaçne utišiti, odpustiti duxnikom, prostiti onim, kî me nenavide, vrachati dobro za zlo, çast za psost, poštenje za zloglasenje, nikogare pogèrditi, svakoga štovati, dobre naslidovati, od zalih se çuvati, kriposti ljubiti, propasti odgoniti, u suprotivštinah ustèrplenje, u srichi razbor, straxu od ust, i vrata ustnam mojim, zemaljska tlaçiti a nebeska xeliti. Amen. «

Ali upazimo ga ondě, gděno piše *o prěvari i zloj naravi xenskoj*. Veli on, da netom se je svět stvorio, ochutio je, što zlochudna xena moxe uçiniti. Po njoj grěh istoçni ulězao je, čěch nje propasti iz raja zemaljskoga bì pèrvi çověk iztěran. Ona Jozepha pravoga staviti u tavnicu çinila je, himbom stratì Nabota, u snu Sansona çini oslěpiti, Oloferna vinom i prelěpotom zamamì i ubì, Davida prihinì da s njom sgrěši, Salamuna na bolvenstvo pritegla je, i tako Virgilja, Aristotela, Iruda, S. Petra i t. d., pak ti veli:

Dakle tko che na sem sviti
Davida se nach svetii,
Al Sansuna jaçji biti,
Salamuna al mudrii,
Da privaren neche ostati,
Ako xenom bude stati?

tako malo da ne pripišujuchi, što naš sveti Jeronim kaxe u knj. Nepocianu. I potle napredujuchi kad kad s mislimi svetih otacah, svim xenam zlochudnim se obratja, i njihovu zlu narav oçitu çini i još njihove hitrotvorne šarovitosti i škode, koje velekrat ne samo osobitu ali i opchinsku korist oštetuju, i pokaxuje, kako sve ovo iz vrela himbene chudi xenske izahodi navlastito, ako se u oblast svojevolnosti preda. Evo ti pak kako ih lěpo prilikuje kad izmame ono šta potrěbuju.

Tako i janje s majkom teçe,
Çim potribu ima od hrane,
I ptich krila dokle steçe
Majko zove na sve strane,
Kad izleti nezna nišche
Ni ju zove, ni ju išche.
I malo posli nadomeche:
Xeni, dici, i psu tuju
Dobro 'e çinit, sve zaludu;
Dokle çiniš obsluxuju
Pak do mala sve zabudu,
Bit saznano nišche neche,
Sve se topi, sve se meche.
. . . .
Jaziçech bi uzbuçila
Sela, grade, polja i gore,
I nimih bi uçinila
Da napokon progovore;
Miçeš jazik u tri cipa
Kako zmija iz procipa,
Jao! gdi sam s kim govoru,
Hochul xenu obratiti?
Primistit chu pria goru,
I jid zmiji osladiti:
Bixi, bixi, jer je u xeni
Med otrovni, jid medeni.
. . . .
A kcher grubu kada udati
Dobro išche i çestito,
Sakrije ju, za nedati
Vidit, ça je zamirito,
Jeda dèrxech lipu i tihu
Zudjak maçku kupi u mihu.
. . . .
Po dobru se stablu od vocha
Dobra ima sud çiniti,
Da kad stablo obnemocha,
Moxel voche zdravo biti?
Ne, da ako je i rumeno,
Pogrubi ga zlo sèrçeno.
Kada u stablo cèrv ulize
Od jabuke plemenite,
Grize unutra i zalize
S tabla u grane, s gran u kite,
Izrani ju i uçini,
Da se il neche il nesçini.
Ako odluçiš vazet xenu
Zagledaj se u zèrcalu,
I ku najdeš ponixenu,
Vridnu, dobru i pristalu,
Taj ti budi mila i draga,
Jer je blago veche od blaga.
. . . .

(Slědit che.)

SVILNO RUKOTVORSTVO

u Dalmacii.

(Produxenje i konac.)

Niti potle igda razposlovanje murvah u Dalmacii potèrnulo je, vech bolje toliko uzmnoxilo se, da na sveršenju desetoga věka glavnu korist davaše. I za baš to potvèrditi potrebno je izvoditi popravu, koja nahodi se kod Farlata (Illyricum Sac. T. V. p. 226) gděno pověda, kako

tekuchi deveta godina gospodstva Otona duxda Mletaçkoga, Kresimir predvlastnik Horvatski plěnjaše zadarsko ogradje i ostale varoše pomorske Dalmacie; i kako onaj duxd pozvan na pomoch, protěrao je nepriatelja i utvèrdio gradjanevěri i priklonitosti, skupivši haraç po Rabskom otoku i t. d. okolo i po gradovima na kopnu. Evoti je cělovito:

» In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi anno ab incarnatione ejusdem 1018. mense Julio. Indictione prima in civitate Arbes. Spondentes, spondemus, promitentes, promittimus, nos quidem Majus Episcopus dictae civitatis Arbes simul cum tribuno trium Bellata priore nostro, una pariter cum clero et populo habitante in civitate supradicta, cum successoribus seu haeredibus ac prohaeredibus nostris, vobis D. Othoni seniori nostro duci Venetorum et Dalmaticorum, et successoribus vestris tributum dare omni anno *libras de seta serica decem*, et nostrum missum transmittere placuerit, nequaquam supradictum tributum contradicere debeamus, per nullum ingenium. Haec autem ut supra leguntur, omnia adimplere promittimus, sine omni intermissione aut aliquo interposito capitulo. Si autem per quodvis ingenium non adimplevimus omnia, sicut superius legitur, in constituto tempore, tunc promittimus cum haeredibus et successoribus *auri obrizi libras quinque*, et haec promissionis cartula perpetualiter maneat in sua firmitate — Ego Majus Episcopus manu mea scripsi. Ego Bellata prior haec rogavi fieri.... Iz ovoga naravno izhodi, da cěna svile god. 1018 biše pritexka, i da takovo rukotvorstvo bilo je obiçno kod naših Dalmatinacah. Isto nam pak kaxe i Lucio slavni naš spisatelj domorodni (De Reg. Dalm. et Cro. l. 2. c. 8.).

Italia ne tako bèrzo bì srěchna gojiti murve i bube kako Dalmacia. Arapski puk, koji kroz Afrikansku pokrainu proti zapadu biše razpruxio se, ovo dělo prěnio je u Spanjolsku, odkle bi prenešeno u Italiu, ali ne prie 11 věka i to navlaštito medju Lukezim. Něki bo hoche, da bì prenešeno iz Gèrçke. Ali na koj mu drago naçin to zgodi se, s podobnim naçinom more se izvesti, da u Dalmacii 200 i više god: prie neg u Italii gojahu se bube. I ako je to tako; neka svak promisli, koje bogastvo teçaše u ovoj dèrxavi. Što za potvèrditi bilo bi zadosta štiti mletaçke svetkovine gosp. *Michieli'a*.

Ali takovi statak, veli vrědni *Brambila* u jednom çlanu oglasnice zadarske, za mnogo vrěmena nije uzdèrxao se. Mletaçko gospodstvo s opakim namišlenjem çinilo je smaknuti murve u Dalmacii god. 1500. Niti se imamo za to prodeveti, buduchi, da isti samovladaoci (g. Resti) ugrabili su, i razkidivali su najprudnije knjixne opice, i nadpisanja skonçali su, koja u velikomu broju po svoj dèrxavi nahodjahu se. Ali bo istina je, da to isto opravili su i po njihovih posědanjih u Italii, odkle mogao se baš tuxiti slavni *Maffei* u glasovitomu tvorju » Verona illustrata. «

Dva věka potle buduchi se utèrnula medju Mleçanim bexljivost za nemilim vechanjima bojaznoga Sarpi-a, ono gospodstvo ne samo pokazalo se je ljubexljivo uzmnoxenju murvah, nu baš zapovědi ga. I doisto god. 1750 buduchi mu povratio turski Car s Pasaroviçkim mirom strane podjarmene u Dalmacii, izdao je zakon svèrhu poljodělstva, poznan pod naslovom » Terminazione Grimani « u komu upisano je (Art. 7) da Dalmatinci u svakoj njivi imali su usaditi i pohraniti ili 4 masline, ili 4 murve, ili 4 měndela, iliti 4 kostanja po kakvosti zemlje.

Pèrva napiranja za çinit procavtěti ovaj prevaxni dio rukotvorstva uçinila su se pod sovèršenim italianskim kraljevstvom po brinutju dvahu Lombarda, ali to nije moglo věkovito postati. Napokon evo bo došlo je vrěme srěchno za takovo rukotvorstvo. Austriansko vladanje pod Josipom II i Franom I. od predrage uspomene, jurve u Ungarskoj i po druzih krainah biaše ponukalo rasposlovanje murvah, s takvom blagodarnostju i ovu dèrxavu nadarilo je. I nek bude na věkovitu çast Frana I i Ferdinanda sada vladajuchega, koj s oçinskom odlukom i poxudom traxi od dneva do dneva podobriti tuxno bitje ove dèrxave i pripeljati k stališu nje najplemenitie obilnosti i cavtěnja, podnutkajuchi još s obilatim i bogatim darima ovo korisno i preprudno rukotvorstvo, koje vidjet je da svedj bolje procvětava i uzmnoxava se.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Klara Jedinica.

(*Produxenje i konac.*)

On je njojzi junak besědio:
Tak ti Boga, robinjice mlada:
Jel u dvoru Kraljevichu Marko?
A ona je besědila mlada:
U dvoru je da bi ga nebilo! »
Al govori Ive kapetane:

Tak ti Boga robinjice mlada
Hajde reci Kraljevichu Marku,
Da j' u dvoru cèrni pelegrine,
Da su oni zdavna pobratimi,
Pokle skupa u vojnici bili,
Da ga prosi cèrni pelegrine,
Da ga hladne on napoji vode «
Kad to çula robinjica mlada,
Ona ide Kraljevichu Marku
» Tak ti Boga Kraljevichu Marko
Na dvoru ti cèrni pelegrine
Da ste vi dva zdavna pobratimi
Pokle skupa u vojnici bili,
Da ga hladne ti napojiš vode. «
Al govori Kraljevichu Marko:
Tak ti Boga robinjice mlada
Ti mi reci cèrnu pelegrinu
Ako mi smo zdavna pobratimi
Pokle skupa u vojnici bili,
Ako j' junak cèrni pelegrine
Neka ide na konju jašuchi
I na konju k meni u komore «
Ali grede robinjica mlada
I govori cèrnu pelegrinu:
» Tak ti Boga, cèrni pelegrine,
Rekal ti je Kraljevichu Marko
Ako vi ste davna pobratimi
Pokle skupa u vojnici bili,
Ako si junak cèrni pelegrine
Neka gredeš na konju jašuchi
I na konju gori u komore.
Kad to çuje Ive kapetane
On pritiska klobuk bělim perjem
On podbode dobra konja svoga
Pa on jaše gori u komore
U komore Kraljevichu Marku.
Boxju mu je pomoch nazivao,
Marko mu je zdravlje navratjao
Al govori Kraljevichu Marko:
Tak ti Boga robinjice mlada
Ti uzimlji kupu pozlatjenu
I natoçi punu kupu vina
Da napijem cèrna pelegrina.
Pije vino cèrni pelegrine,
Al ga gleda robinjica mlada:
Tak ti Boga, cèrni pelegrine,
Odkle tebi klobuk Ive moga?
Al govori cèrni pelegrine:
Tak ti boga robinjice mlada
Ivan ti je u vojski poginuo,
Kad je Ivanu glava odletila
A meni je klobuk priletio.
Još ga gleda robinjica mlada,
Gledala ga ter mu besědila:
Tak ti Boga cèrni pelegrine
Odkle chorda Ivana mojega?
A on joj je junak besidio:
Tak ti Boga robinjice mlada!
Kad Ivanu ruka odletila
A meni je chorda priletila.
Još ga gleda robinjica mlada,
Gledala ga ter mu besidila:
Tak ti Boga cèrni pelegrine
Odkle konj ti Ivana mojega?
Kad nam care konjice dilio
Ivanov mi na dil dopanuo.
Pije vino cèrni pelegrine
Daje kupu mladoj robinjici
Al napija mlada robinjica,
Tak ti Boga cèrni pelegrine
Ni u zdravlje ni moje ni tvoje
Vech u zdravlje Ivana mojega.
Kad to çuje Kraljevichu Marko,
Zaskoçi se na noge junaçke,
Udari ju po lišcu rumenom.
Kako ju je lasno udario
Cèrljena ju polivala kèrvca.
Kad to vidi Ive kapetane
Makne chordu, odsiçe mu glavu.
Te je glava sobom govorila:
» Tako budi svakome junaku,
Kano meni Kraljevichu Marku,
Ki uzimlje ljube oxenjene
Ki uzimlje sebi za robinje. «
Majku mu je konjem razgazio
Uzeo joj dobre konje svoje
A uz konje věrne sluge svoje
A uz sluge blago nebrojeno,
A uz blago svilu nekrojenu,
Ljubu svoju preda se na konja,
Pa jašedu priko ravna polja.
Klara Ivi tiho besědila:
» Aj ti Ive moja dušo draga,
Vadi mene iz ravna konjica
I da kljecam na gola kolěna,
Da mi moju ti odsiçeš glavu! «
On je junak njojzi besědio:
» Muçi Klara moja dušo draga!
Ak te ljubil Kraljevichu Marko
Ak te ljubil on je glavu zgubil;
A mi odmo na dvorove běle,
Pa gradimo běle dvore naše
Pa budimo koj smo pria bili! «

Opomena gospodi prebrojiteljima i poruçnicima.

☞ *Měsecom Sèrpnjom poçimlje çetvèrto triměseçje* **Zori Dalmatinskoj.** ***Izdavatelji preporuçuju se gg. prebrojiteljima i poruçnicima za da na vrěme ponove naruçenja kod C. K. poštah. kako je obiçajno.***

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratjai Battara
Izdavatelj i vlastnici.

BROJ 38. — NA 22 RUJNA

II. GODINA — 1 8 4 5.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

Mèrtva ljubav. *)

Gdie chu tebe o ljubavi moja
Sad zakopat kad si izdahnula?
U mom sèrcu nije ti pokoja,
Jer si pokoj sav mu razmetnula.

Da te slegnem u zemljicu cèrnu,
U zemljici ti nebi sagnila,
Zemlje vila dragocienost tvoju
U kamenje predrago bi sbila.

Da te spustim u duboko more,
U moru se nebi raztopila,
Morska vila dragocienost tvoja
U biser bi predragi salila.

Pak bi došli ljudi blagohlepni,
Iz zemlje bi tebe izkopali,
Iz mora bi tebe izvadili
I po svietu svuda razprodali.

A ti idi, nek te uzdisaji
K nebu dignu, tamo zviezda budi,
Tamo meni xalostnome sjaji,
Tamo neche dostignut te ljudi.

P. Preradovich.

---

*) Pisatelj ove i svinh ostalih svojim imenom podznačenih piesamah javno obznanuje, da on zato, što je ove piesme u jednom ili drugome dnevniku utisnuti dao, još se nije prava vlastnosti na njima odrekao i da on zato ostaje gospodar svojih proizvodah dok ih god nebude s osobitom pogodbom jednom ili drugom knjigotèržcnu prepustio, što se ali do sad još dogodilo nije. P. P.

Uhvanje.

Slobodni prevod iz Schillera. *)

Mnogo ljudih besěde i sniju
Od došastih někih boljih danah.
K někom zlatnu i çestitu cilju
Jagmechi se tèrçati se vide.
Sad svět stari, opet ga evo mlada:
Nut çověk se uvěk boljem nada.
Uhvanje ga izvodi na xivot,
Ono blazni vesela děticha,
Ono krěpech, mladicha zablišta;
Ono s starcom u grob nekopa se;
Trudnim těkom jer çim u grob stixe,
Još nad grebom uhvanje uzdixe.
Ovo nije zaludno bandanje
U moxdanim budale zaçeto,
Vech u sèrcu svakome se javlja:
» Rodjeni smo svi za něsto bolje.
Na što u sèrcu taj glas nagovara.
Uhvajuchu dušu to nevara.

M.....

---

*) Rekoh slobodni prevod. Pod imenom slobodni nerazumim taku slobod, da je na volju prevoditelja odaleçit se od mislih, zlamenjah i zaçetjah tvorca, kako zabilěxih u někim městim prevodah u našoj Zori, vech razumim s ljudima uçnim, koji su uprave prevodjenja prepisali, da je prosto proměnuti stihove; prinět rèçi, misao, i koj put cělo obhodenje tamo il amo kako naruçnije biva, il posobnost jezika, u koji se prevodi, iziskiva.

Svima knjixnicim je poznano tri da su vèrste prevodenja; svaki znade koja je najbolja, ali ju je muçno dosegnuti. Za pokrit svoje nedostignutje najboljega, mnogi nadpisuju njihova prevodenja slobodno. Za pokrit moju mlohavost, i za nepustit se iz opchenog kola, i ja se zaogèrnuh obilatom onom kabanicom, što bilo, bilo. Tko che bolje eto mu polje.

NEŠTO O DUBROVNIKU.

od Matie Bana.

(Produxenje.)

. . . .

. . Medju tolikim osobnostima prevaxnim i pojedinim koje razuman smotritelj uvidja u pověsti dubrovaçkoj, to je bez sumnje najznamenitija, što ova republika, buduchi u svako doba bila prava *oazis* izobraxenja, i svakda otvorena inostranomu tèrgovanju, nije se nikad puštila pokvariti oniem pogrěškami koje su svud i svakda opoganile tèrgovaçke narode, i obdèrxala je taku prostotu i çistochu sèrca i duha, da joj se sada ni sěne nebi moglo nachi u izobraxenoj Europi. U tèrgovštvu bivalo je takovo poštenje i pověrenje, da najvechi poslovi çinili su se gotovo svagda bez nijednog pisma, najvechi zajmi na samu rěç, duxnik samo ureko bi sa svojim zajmateljom vrěme, u komu che mu se oduxiti. Slabo ili nimalo naprave (luxe), krasno ali uměreno i çešche niěsnjeno u krugu najblixnih priateljah druxtvo, duboka podnixnost u sinovima, preveliko poçitanje spram starosti i xenske çistoche, mir presladki i věçiti u unutrenosti domovah, poslovi, knjixevnost i molitva napunjavahu vas Dubrovaçki xivot koj ino nebiaše, nego jedno dugo i sveto dělo. U jednom porodu u komu kraljevale su privatne dobroditelji, něsu mogle ni obšte oskudjavati, i zato Dubrovnik imao je i svojih Brutah i svojih Regulah, i drugçih vitezovah, kojma se starina diçi, i koji su xèrtvovali svoja dobra, svoja dostojanstva, svoje xivote, xivote svojih rodjakah za oteçestvenu polzu. Eto što su mudri zakoni i mudro vozpitanje domache uçinili. Istoria Dubrovaçka biti che zaisto jedna lěpa stranica u obštoj Slavjanskoj istorii... budi joj slava, a nami sadašnim Slavjanima budi nam ona za priměr.

Ali slava najglasovitija Dubrovçanah, slava věkovita, koju im niko neche mochi ugrabiti, i koja ih izravnuje s najizobraxeniim narodima, jest njihovo knjixevno naglasje. „Po komu sluçaju, govori vojvoda Sorgo, u njegovu pismu vèrhu Dubrovnika i slavjanskog jezika, ovo zemljište suho i těsno dalo je vèrhovnih ljudih u svim ljudskim znanjama, i u svim prikluçenjama xivota, više nego mnoga kraljestva, koja zbog njihovog prostora i moguchstva blistaju na pozorištu světa?“ Çislo spisateljah latinskih, gerçkih, italianskih i slavjanskih, koji su se rodili ili su cvětali u Dubrovniku, moglo bi zaisto biti çudnovato u soravněnju sa inim gradovima. Ondi se jezik slavjanski bio izpeo do visokosti sovèršenstva u doba koje sadanji Europejski jezici, izuzimajuchi italianskog, još stojahu, rechi chu ovako, u kolěvci: ondi se je pisalo znamenitih dělah svèrh razliçnitih predmetah u doba koje sva gotovo Europa lexaše u mraku gluposti. I tako Dubrovçani bili su u stanju da mnogo podpomognu novoj Europeskoj izobraxenosti u njenom koraçaju. Najpèrva knjiga o tèrgovanju koja se je peçatila u Europi po oxivljenju knjixevnosti bilo je dělo jednog Dubrovçanina, najpèrva uredna tragedia bi sloxena od Dubrovçanina Menze (Minçeticha). Dubrovnik za rano imao je zgodopisateljah. Elio Cerva, dobivajuchi petnaestog věka u Rimu pěsniçku krunu, mladich od samih osamnaest godinah, biaše pripoznat za najvišeg pěsnika svojega doba. Maro Getaldich prilaxechi najpèrvi u Europu algebru k zemljoměrju silno je unapredio matematiçeske nauke, jedan spisatelj italianski ovako se o njemu izraxava: „dělo Getaldichevo: *De Resolutione et compositione mathematica* bilo je izdano u Rimu g. 1630, sedam godinah prie nego je Kartezius doveo na najvechi uzpěh nauku, prilaxechi razrěšenje (analyce) krivim çertama i izkazanju (demonstration) njihovih svojstvah. Najpèrvi potiskaj k tomu koraku dao je najsilniim i najsvětliim naçinom Getaldich, paçe veliko iznašastje jur je bilo od njega iznadjeno, kad veliko dělo Kartezia izašlo je na světlost. Da je Getaldich još xivio, nije sumnje da on nebi bio sve to više naprěda proizvodio svoja slavna iznašastja, i moglo se je poroditi medju Dubrovaçkim i Turenskim zemljoměrcom isto zatoçništvo koje se porodilo osamnaestog věka medju privèrxenicima dva velika matematika Němaçke i Englezke, za razdrěšiti koj od njih dvojice iznašao je raçun razliçiteljni (calcul differentiel); jedan věk posle Getaldicha dodje Boškovich zasěsti na jednu od najpèrviih stolicah u sjajnomu krugu velikih matematikah, koji, u njegovo doba, vèr-

viahu oda sviuh stranah. Njegovo ime i njegova děla buduchi po svoj Europi raznesena, nije nuxdno, cěnim, po što sam ga imenovao, o njemu dulje govoriti. Banduri izpovědnik supruge velikog Ludvika, knjigarnik Orleanskog Vojvode, i najpèrvi inostranac koj je çest imao biti primien u Parizku Akademiu krasnih naukah, bio je jedan od najmudriih drevnopisateljah svojih vrěmenah, a u pěnezoslòvju (numizmatiki) nije bilo ko bi ga prešo. Veliki lěkar Baljivi (Baglivi) bio je Ipokrat Dubrovaçki u Italii na koncu sedamnaestog stolětja. Ime mu tako razsuto biaše po svemu světu, da iz dna Arabie izkahu njegov svět, i šaljahu mu preobilnih hvalah. Çitavo ljudstvo mora mu harno biti zato što je on raztvorio drum velikim iznašastjam koja su iza njega mnogi glasoviti ljudi ulěkarstvu uçinili. Bez da ovdik izbrajam po jedina imena od najsjajniih Dubrovçanah, nemoxem izostaviti Stajicha (Stay) poznatog mudroslovca, pěsnika i tajnika mnogim Papima. Kad se je doçuo glas o njegovoj smèrti u Londonu, Inglezi stavili su njegovu sliku i Boškovichevu medju slike svojih velikih muxevah; niti moxem da izostavim ime Kunicha koj u njegovim prekrasnim prevodima znao je obuchi u latinske haljine prostu lěpotu gèrçkog pěsništva, bez da mu je zatim nimalo oduzeo od prirodnoga nalıçja; ni ime Zamanje (Zamagna) koj, po mnenju Tomasea jedan je od najsovèršeniih latinašah sviuh městah i vrěmenah, ni Resticha Dubrovaçkog Juvenala, ni Galiufa (Gagliuffi), o njegovim latinskim *improvisatiam* divila se do nazad malo vrěmena Italia i Francuzka.

(Slědit che).

XIVOTOPISJE.

IVAN IVANIŠEVICH *).

(Produxenje.)

Ništa ne manje plemenita bì svèrha, koja ga je na ispisanje ovoga cvěta navela, kakono on isti pověda u predstavljenoj kratkoj posvěti Budimiru Budrichu, obojega zakona nauçitelju, arkipopu i vlastelinu Hvarskomu vrědnomu i poglavitomu priatelju, gděno veli » *Molim te, da za mir moj od zalih mene braniš, pridobijuchi sve s razlogom, da nisam ništare rekah, cha nije istina; da sam vele manje rekah, nego su druzi, i napokon da svaka rekal jesam za konac dobra njihova, jeda se, poznajuchi se obrate.* « Svèrha krěpostna i sveta, koja se doisto mudroga dotiçe, i vech bolje sveštenika. Ovdě krasote govorenja uzdèrxuju se mladovite i hitre; ovdě çestivost i urednost duha uzjaçuju dostojnost pameti; vlastito kad kad chutjenje, ali bistro i harlo postupanje. Ovdě vrědnost je najzlamenitija, pěsnistvo utèrgnuti medju osobnostim, koje drugim umom opchenije i pripostije bile bi vidjet. Ni oni, koi štije ove liste, vele putah nemoxe s

---

*) Nukan istom misli koja me je odluçila izdati ovaj xivotopis: da budu, to jest, krěposti njegove potaknutje veledušnog nadmetanja svim mojim domorod cim, pisah na strani

125 Zore Dalmatinske xivotospisje Petra Kanavelicha glasovitoga narodnog pěsnika, gděno prikazivah *u kratko* xivot i děla, koja je onaj svojoj domovini po smèrti ostavio. Svèrhu ovoga něko-liko uznanja jedan vrědni mux davaše mi, druga pak kupiah iz knjige Apendini-a (*Notizie Istorico critiche ecc.*) i još iz nadometakah oglasnice Zadarske. Ali u ruke buduchi mi něka knjixica upala O. D. Fabianicha pod naslovom: „Alcuni cenni sulle scienze e lettere de secoli passati in Dalmazia“ i vidivši da ovaj vèrlo dobar otac besědjaše, ali nešto malo odvech, svèrhu xivota i dèlah P. Kanavelicha, çitao sam, što mi je nadpadalo, i dva zahoda buduchi upazio zgodno zaisto sam ih u tèku ovog moga xivotospisja bilèxio. Netom je moj çlan na světlo izišao, O. D. Fabianich uzpredao i ujario se je.

Paka uze pero u ruke „disposto, se vena da scrivere non gli mancava, a dar mano ad una lunga dissertazione.“ Ništa ne manje hotechi se na svaki naçin (nuti pravednosti svèrhe!) suproch meni podignuti, niti nahodechi naměru, iznova ona njegova kratka odvech pokazanja svèrhu Kanavelicha, i nešto od nas uzimavši, dao se je izvoditi, i to za svakim zakonom dvě opazke meni u odgovor umetnuti.

Pèrvi zahod evo kako sam xigao: *Ovdě neredno kaxe D. Fabianich, da ovo prenosenje* (t. j. Vèrnog Pastira) *bi pèrvo, buduchi da jedan věk prie I. Lukari biše preveo ovo dělo s velikom pohvalom svojih domorodach* (I. Apend. knj. 2. str. 225 i 150) „Ali i nadomeche Apendini, da ovo prenosenje Kanavelicha „benchè fedele non è così elegante come quella del Luccari.“ I ovaj prevrědni kip mogao je takovo pravdosudje izvoditi, vèrlo poznajuchi slavjanski jezik i knjixevnost. Nu Fabianich ne chuti tako. I što je na zgoreçenomu bilèxenju zahoda odgovorio? Po sve ništa, dèrxao je da bolje je muçati, nu vech još bolje, otvèrdnuto ga opetova.

Drugi zahod evo kako sam naznaçio; *Donajpotle ostaje nam još ne mali smotak neodkrivenih razliçnih pěsnih i medju ovim navlastito jedna s naslovom „Ljubav obratjena u omrazu (odio) ali ne u pozdrav (addio), kako hoche O. D. Fabianich.*“ Ovde okrenjuje krivinu na slovopeçatnika!! Nu jeli to tako? Nije to mogao na svèrhi svoje knjixice oglasiti? .... Doisto jest velika obrana, koju izvodi tiskarna!

Ali priliçna pomanjkanja prem malo se i u ovomu njegovomu çlanku i u njegovoj zgoreçenoj knjixici nahodu. Nu podobno je, da kojagod iznosimo. Veli D. Fabianich u çlanku da P. Kanavelich „nasceva a Curzola ne' primi anni del sedicesimo“ t. j. šesnaestoga věka; nu to nije istina, buduchi da se on rodio u poçetku sedamnaestoga, i umro god. 1690. To se moxe upaziti na strani 30 Dalmacie, gdě vrědni G. F. C. izvodi knjigu kralja Poljaškoga poslanu našem Kanavelichu god. 1688, i tako još mogli bi smo i mi izvoditi knjigu taliansku poslanu glasovitomu Kardinalu Barberini-u (1683) u ovoj istoj zamèri,

manje, da se ne nasmije. Ali ovaj směh pak jest blezg istine, ona radost je dvojnica velikog razveseljenja, koja s ljubavi te ukrěpostjuje. Ništa ne manje, i dostojno je da reçem, kadgod šala obèrnuta k chudorednosti ugida snaxno.

U *sèrcu izgubljenomu* više, neg u jednom drugomu plodenju do sad opomenitomu prisnodjevsko se pěsništvo nahodi, plod doisto duše. Ovdě pěsnik zanesen od ljubavi çěch izgubljenja někog priatelja terpko s tělom raztavljenoga, *koga*, kako on isti pravi, *ljubjavju serçenom ljubljaše, komu svaka věrovaše, koi svaka njegova znadiše skrovita, u komu njegovo najveche biše uhvanje i sve se dobro uzdèrxaše*, *i kakono jedna duša nemoxe stati razdiljena ni sèrce razdiljeno xiviti, tako i on bez umèrlog priatelja*, idje svoje sèrce izgubljeno išçuchi, i mekosèrçeno razpisuje tuge, koje chuti çěch izgubljenja. Ovdě slobodna i skladnopojna obilnost je pětnoměrja i jezika, da vech bolje u ovom dělu nitko nije mu zavidiv, on paka svim prědivan. Ovdě duh obernujuchi se k sebi, i iz same ljubavi zapas za smislenje uzimajuchi, i iz mišlenja za ljubav, stvara zaçetak, komu svom snagom se podaje; xice najskrovitije çověçanske naravi tiçe, něku romonitost nadvornih ljuveznivostih izdušuje, i stiçe ganutje sèrca bez da priçinja dreselje. Ovo jest doisto po sudu glasovitoga našega Tomasea tajstvo chudi, i traxi pamet svegdar otvorenu napadenjim jaznutja, svedj gospodaricu onoga, oslobodjenu od svakoga zavezanja opravljajucheg zanata, nu svedjer još pomnjivu za onaj mekahni vezaj pohraniti, po komu krasote nauka se sapletaju, kao da bioçuhi, věçnim od naravi. Izvodimo baš samo poçetak:

Ajmeh! ça bi? ça ovo slišu?
 Sèrce moje jao! gdi mi je?
 Vech umiru, veche uzdišu,
 Vech nestajem, vech me nije:
 Tko me sèrca moga izbavi?
 Dobra moga, moě ljubavi?
Veche padoh, vech nije mene,
 Vech sam nestà, vech poginù,
 Vech nije sèrca, komu krene,
 Vech ledenim, veche stinù,
 Vech chuchenje pomanjkaje,
 Isto samo greb mi ostaje.
O ljubljeno sèrce moje,
 U kôm sidi moja duša,
 Izbavljenje (jaoh) smèrtno je,
 Ko brez tebe jesam kuša,
 K men se opeta k meni vrati,
 Smèrti otmi me i povrati.
Svedj ti biše, svedj ti stoje
 Pèrsi moje otvorene;
 Kako dakle stanje tvoje
 Moxe biti izvan mene?
 Ali kako meni 'e biti,
 Jaoh! brez tebe na sem sviti?

Ostala děla ovoga prevrědnoga pěsnika, ode i plaçnopěvke, s kojim se svèršuje svitak, razlikuju se još çěch novine i jesu ispisana svom sladostju pětnoměrja. Nu jest vrěme, da besědimo o njegovomu najglavnijemu tvorenju t.j. o pěsni s naslovom: » *Kako sam se nauçio pěti.* «

Nahodu se velekrat něke pameti srědovite, koje uzamvši za cilj i malo da ne za poçetak svojih plodenjah jednu misao, jednu priliku,

---

i još onu latinsku poklonjenu kralju istome Sobieski-omu. Ali ostavimo se ovoga. Bit che zahod tiskarne!

Nadomeche ovaj otac u drugoj opazki, da sam ja mislio osnovati pohvalu (panegirico) xivota i dělah P. Kanavelicha, a da pak sam se od te rabote s manje od deset rěçih odpravio. *Pèrvo* rět chu, da sam u predgovoru onim xivotopisjim nastavio: „ Nutkan od same ove svèrhe, dèrxim, da che biti stvar podobna prikazati „ *ali u kratko* " xivot i děla *Petra Kanavelicha..*". Zato jeli mogao Fabianich rechi, da sam ja htio osnovati pohvalu, kada vele bistro rekoh, da chu ovo *u kratko* obraditi? Ali O. D. Fabianich, pravo da reçem, nije doisto ino u momu çlanku çitao, izvan ono što se je njega ticalo...... Drugo velim, da nije istina što govori Fabianich, da se s manje od deset besědah opravim, buduchi da inako bilo bi od potrěbe pokazati, da tri raztanka (colonne) Zore Dalmatinske jesu manje od deset rěçih. A moxe li to on rechi? A koliko je on izpisao od Kanavelicha? Ah! doisto ima ovdě zašto se smijati!

Napreduje O. D. Fabianich govorechi, da ja sveršivam moj çlan „ con un brano di poesia, che non sembra a proposito citato. " Eh kako to....kako....? Upazimo malo jeli istina. Bih ja prie neg sam izvadio oni komad Kanavelicha medju inim reko ovo: „ *naš pěsnik po momu sudu osobito se odlikuje prostoçom jezika.... I da je to tako evo nešto malo izvodim iz knjige pod naslovom: Věran Pastir.* " Jeli on ovo çitao? A gděno bolje prostocha, obilnos, moch jezika se odkriva, nego u prenosenju? Nu ne govori i Fabianich isti, da „ *in questa boschereccia favola più che in altre opere riluce la purezza della dicitura*?

Pak još neredno kaxe O. D. Fabianich u vojoj knjixici (str. 34) prepišivjuchi bez ikakvog protresanja, što nam je ostavio vrědni Appendini, t. j da se nahodu od Ivana Ivaniševicha „ *varie operette di poesia slava cognite al Della Bella, fra le quali si è la migliore* kita cvitja *cioè mazzetto di fiori.* " Ovdě dakle, prie neg je sudio, imao je çitati predgovor slovnika glasovitoga *Della Belle*, i bio bi vidio, pomatrajuchi izvadjenja u tjeku onog slovnika, da ona „ razliçna sloxenja P. Ivaniševicha " nisu drugo nego *kita cvitja* uzdèrxecha doisto sakup razliçnih sloxenjah, i da po sudjenju Bernarda i Cikarela od njega ništo drugo sada ne ostaje izvan *kite cvitja*, buduchi da ostala njegova děla slavjanski, talianski i latinski upisana ali ne pritiskana, propala su.

Nu malo potle nadomeche isti Fabianich, da „ *il mazzetto di fiori contiene svariati argomenti tutti in poesia* " Ali kako on je rechi mogao, da u *kiti cvitja* samo razliçna sloxenja sva pěsniçki tvorena se nahodu, kad ih ima i veli broj u prostoslovju? Lasno da on je iskupio opisanja njegova ili iz knjigah bez promotrenja, ili iz ustih neknjixnoga, çěch çesa vele puta stavio je na světlost osudu spisateljah koji něsu bili uvěxbani na vrelu slavjanske knjixevnosti.

na město je na stališ odvesti, gděno ona jasnovitija se çini, i tote ostaviti je, i pak potanje razrediti, prizgusnuti ih i podstaviti ih pod najvavitiju, da tako onu ne zadèrxaju i zabave, ali da cilju dadu světlost, oni je do pjehanja těraju, sjajnost joj uzimaju, obsjenuju je tako, da, dosavši na svèrhu zanata, çini ti se çuti unuternja nika otiskajucha oprěka, jedna zlovoljnost, koja te mori, ogorçi i çini, da pitaš sebe istoga, *što sam çitao?* Ne doisto tako u ovomu dělu, gděno naš Ivan kaxe, kako se nauçi pěti. Ovdě ako se iz ove strane svaki dio pomatra, lasno moxe se upaziti, kako moch u popadanju poglavite misli i u nje odvedenju do najvišjih stališah vidjenja s novimi se krasotima nakita, moch, koja u isto vrěme i krěpost zanata, i stalnost pameti pokazuje. Ovdě novina mislih, sladkost i xitkocha izglasenja oçito çini viděti, koliko on ostavlja nazad druge spisatelje. I zato toliko bì mi k sèrcu ova pěsma, da sam je svu preveo u talianski jezik, za moje uçenje, věrno i s istim pěsnoměrom.

Pripověda ovdi pěsnik da se nahodi jašuch prěko něke gore. Kad eto mu na susret jedna vila, koja za uzdu uhitivši mu konja i pozdravivši ga, poçè ponutkovati ga, da s njom dojde. On se nutkanju priklonivši, pustja se u visinu prěko širokog mora odvesti. U to uzgovarajuchi ga vila çěch straha, koj ga biaše uhitio tako hodechi, tanci se glasi poçmu çuti, kako da bì od lebuah i viděti miri od zlata uzvišeni vèrhu gore i srěd mirah vrata od predrazih kamenih ugradjena, i s obi strane od ovih dvi dikle noseche luk i strěle niz ramena i citre u rukah. Ove uhvate mu konja i postavljajuchi ga na livadu, zatvore vrata, i igrajuchi uz citre, voditeljice njemu se çine. U to

Ja stah gledat meů miri,
Ravno polje gděno cvate,
I meu cvitjem drobne zviri,
Gdi se igraju, gdi se jate;
Tere od slasti neizreçene
Mene uzdvignuv više od mene.
Tad vil moja, kà me uvede,
Za ruku me desnu uhiti,
Da mi cělov, ter me sede
Sridom cvitja provoditi,
Da od mirisa sam i od slasti
Vas se ochutih kako cvasti.

Hodechi tako, upravljaju se put jednog javora, pod kim çuju, gdě zbor vilah uhitjen u tanac tankim glasom mromore. Medju ovim:

Jedna biše ukrunjena,
Slavno kolo ka vodjaše
Suncem biše odivena,
A od sunca lipša sjaše,
Bihu ostale pune gizde,
Da uz Danicu kako zvizde.

(Slědit che.)

PRIPOVEST

od Frana Soave.

Etelred.

Buduchi u svoja mlada godišta ostao gospodar sama sebe, i Englezkoga prěstolja Etelred prevremeno prepušti se nerazbornosti i slěpoçinstvo, u koje puno je lasno da upane jedan mladich koj u pèrvoj vrelosti nezna drugo slušati nego silnost ganutja svojega. — Buduchi jedan dan u lovu, vidi jednu mladu seljanku, koja veselo pěvajuch stajaše na straxi jednoga malahna njezina stada, i kako lěpa i skladna uvidi mu se, tako uput za nju u ljubavi uxgao se je. Zauzdan on da jednome caru ništa neima protiviti se misljaše na pèrvo nastupljenje lasno predobit ju, ali najde krěpost Etelviginu (tako zvaše se pastěrica) puno vechu negoli on biase promislio. Svako dragovanje, i zamamu svaku lěpih darovah i velikih obechanja postavi u dělo za predobit ju, ali svako dělo bì mi mu zaludu. Ali neutvèrdivši vruchost ovraxenja svojega, njezino odpiranje ne uçini u njemu drugo nego sve to veche uxgatje. Etelvigina slika pred oçim vavěk mu stajaše. Bdecih i spavajuchi, drugo vech nevidjaše nego samu nju: tako malo po malo dopre na svèrhu da çinjaše mu se brez nje ne moch xivěti. Ne ostajaše drugoga naçina za doèrvati njezinu nedobitnu stanovitost, nego poklonitjoj svoju ruku. Ali kako mogaše toliko směti? Kako uslobodit se postaviti na prestolje jednu nevoljinu seljanku? U ovoj dvojbi promišljenje dugovito teturaše; ali na svèrhu ganutje dobi ga; predloxenje bì uçinjeno, i Etelvige, koja na svako drugo dragovanje nedobitno odoljaše, neumjaše odolěti na ono novoga veliçanstva koje nerazmišlajuchi vidi sebi poklonjena. Ali

malo kratih nenadno veliçanstvo donosi jednu pravu blagopoluçnost. Etelvige bèrzo pokajaše se njezina promjenĕnja, i poxudi opet vesela polja, i zadovoljnu prostochu u kojom rodila se biaše. Etelredovo vĕnçanje bì po svemu kraljestvu puno pogèrdjeno; xamori i razloxenja pogèrdna na svaku stranu çiniahu se, i nesrĕchna kraljica od svakoga potlaçena i zapuštena, vidi sebe u srĕd svojega dvora prevedena u najponixenu i dosadijvou puštoš. Sa svim tim njezino umĕtstvo i sladkost naçina njezina, malo po malo oholost velikih predobiše, i u njihovim sèrcim navodivšise, ona vidi se na svèrhu kako njihova kraljica oçito od njih poznata i dvorena biti. Ali ova nova srĕcha samo uçini da bude joj ljutja i muçnija ona nezgoda, koja çekaše ju. Etelred, zapuštivši se i nestanovitosti svojega sèrca, vrĕmenom zaboravi onu ljubav koju za nju bio je zaçeo, i za nju vech nemarivši, u nove ljubavi poçme razmechat se. Pretèrpi Etelvige za nĕkoliko vrĕmena muçanjem njezinu bolest, ali videchi svedjer kraljevo razluçenje podrastjeti, i iskušanja rĕçih Carevih priateljah (po kojim iskaše njegovo pokorenje) nekoristno, uslobodi se na svèrhu kušati bili njezine suze mogle koju krĕpost imati na muxevu sèrcu -- Nesrĕchnica! Bolje da tu misao nije nigda imala. Ne uçiniše njezine suze drugo nego zvèrçki razsèrçiti Etelredovo sèrce. Onaj nemilostivi, u silnosti obĕsti svoje zapovĕdì da, uzeta iz dvora, bude uput povedena u jednu tverdju, i onde za svedjer zatvorena. Uzdisanje i plaç biahu tu nesrĕchnoj kraljici sama druxba i izjada, doklen sharana malo po malo od skonçanja, njezinoj nesrĕchi nemogaše vech nadxivĕti. Ništanemanje ne uslobodi se nigda Caru uçiniti prikor ili tuxbu nesrĕche svoje, i u vrĕme isto u koje vidjaše priblixat se svèrhu tuxnoga xivlĕnja svojega, njemu neumi drugo pisati nego najsladja i najmilostiva izglašenja. Poda mu u knjizi najposlĕdni pozdrav, i u mladovito doba od dvadeset godinah xalostno nestane. --- Car çuo je glas smèrti nesrĕchne xene s chutjenjem više od naslade, neg od milotvornosti ili od poboxenja, i baçivši na stranu knjigu brez otvorit je, sve misli obèrne za stisnuti novo svezanje s kneginjom Emmon, sestrom Rikarda hèrcega Normandie koje sama slika uçini ga ljubovnikom. Ali neprodje mnogo vrĕmena da poçme s njom plakati na xalostni naçin prošašnje nevèrnosti i zlosèrdnosti njegove. U naravi osornoj i odrĕšenoj nove kraljice nije našo sladkost one koju bio je prietako opako poxèrtvovao. Nestanovitoj duši Etelredovoj poçese dodjevati; kraljica za to iskaše veliku osvetu; nesklada kuchna odkrise se po gradu, i po carstvu; narod razdĕlise u dva svĕtla, svak smuti se i sve bì puno neredností i nabunah. Koliko putah ne izusti car onda ime prevarene Etelvige! Koliko putah pokajaše se prošastne nemilosti njegove! Ali od vech kasno. Jedan dan u njegovoj sobi gledavši nĕke knjige, ona najposlĕdnja Etelvigina, koju bio je nepomnjivo bacio brez dostojat se otvorit je, dojde mu iz nenad pod oçi. Vidivši ju poznà uput njezino pismo: rezanje dušogrizja i strahosti u onaj ças naskoçi ga: pruxi treptav ruku, otvori ju i proçita ove rĕçi:

„ Primi, gospodaru, najposlĕdni pozdrav umiruche Etelvige. Dostoj se barem nemèrziti njezinu uspomenu, kada ona ne bude xiva. Ah! ko igda, mochete ljubiti kako ona! Nesrĕchnica! Ona nije xivĕla nego za samoga tebe, za tebe samoga ona je dihala, za tebe bile su sve njezine zabave, i sva chutjenja. Ti zapustaš je... ti je izdavaš... nemilostivi...“

Ova knjiga biaše za Etelreda kako jedno trĕskovo praskanje, çini mu se vidĕti najzadnje uzdisanje izdane xene; çini mu se çuti najposlĕdni uzdah zavika: „ Ti krutni, ti si ubio je! “; i ostane poliven gorkiem suzami. — Od onoga çasa neumjaše nachi pokoja ni utĕšenja. Zamišljen hodjaše simo tamo nepoznavši gdĕ obèrtaše se, svuda çinja mu se vidĕti blĕdu sĕnu Etelviginu, koja ga progonjaše. Zakopan u preduboku zlovolju, pometnuvši prošastne naslade, nemari za kraljevska dèrxanstva, i istu svĕtlost mèrzi. --- Razrastivahu se u to smutje i neredností, sve biaše neupravljeno i uzbunjeno. Neprjatelji vanjski sloxiše se s' unuternjem na njegovu bèrxu pogibu. Kralj Danimarski zaskoçi ga xestokom vojskom; on se zabrani; èrvanje bi kèrvavo; ali na sverhu bì usilovan predati se i pobĕgnuti: osvojen od jedne presilne tresavice, muçen od hiljadu priugrizenja slegnut od tegote nesrechah, kojih podpuno

dostojan biaše, dospì tuxno xivěti, za strašni izgled nevěrnim dušam i nemilostivim.

V. Jelçich.

NARODNA PĚSMA *).

(Iz ustih puka na Hvarskomu otoku)

I canti popolari sono gli archivii per la storia d' un popolo.

Herder.

Stanovitost u obechanju.

Kad se xeni Radule vojvoda
Na daleko Fatimom divojkom,
Prosil je je, obechali mu je.
Vrime malo temu postojalo
Svatbu kupi Radule vojvoda,
Svatbu kupi, ón u svatbu neche.
Šalje svatbu po mladu divojku
Rade lipoj svatbi govoraše:
Hod te s bogom lipa svatbo moja,
Nebojte se nidir nikogare.
Išli svati po mladu divojku.
Kad su došli divojki za dvore,
Divojka ih iz pozala gleda,
Ter je lipoj svatbi govorila:
Dobro došli lipa svatbo moja,
A gdi je moj Radule vojvoda?
Lipo njoj su govorili svati:
Viruj nami nevistice naša
Osta Radul po dvoru šetajuch
A majka mu dvore pripravljajuch.
Dokli dojdeš nevistice mlada.
Totikaj su obid obidvali,
Pak su išli Radulu na dvore.
Kad su došli srid gore zelene
Govorila nevistica mlada:
O vi svati, moja mila bratjo,
Jeli ova gora gusariva?
Lipi njoj su govorili svati:
Nebrini se nevistice naša,
Jer nì ova gora gusariva
Prokoj srichom da bi s tvojom bila.
Još su mladi u toj riçi bili
Eto ljuti gusar iza gore.
Kad ga vidi nevistica mlada
Udilj ga je Bogom bratimila:
Bogom brate od gore gusare
Nemoj moje pogèrditi lice.
Govori joj od gore gusare:
Nebrini se mlada nevistica
Ja ti nechu pogèrditi lice,
Neg te molim mlada nevistice
Kada dojdeš Radulu na dvore
U njeg' mi je u suxanstvu bratac
Ne da mi ga na odkupu Rade
Ni za srebro ni za suho zlato,
Ni za jaspre kak je njemu drago,
Nego mi se Rade zaklinjaše,
Kada ja se budem oxeniti
Da che brata obisiti moga.
Ja te molim nevistice mlada
Ako ni ga obisio Rade,
Kadaj mi ga bude obisiti
Nemoj mi ga xedjom ti moriti,
Napoj mi ga, ljubi Radovina,
Napoj mi ga vode iza gore.
Govori mu nevistica mlada:
Viruj meni od gore gusare,
Ako ni ga obisio Rade
Neche ti ga veche obisiti;
Jer kad dojdem Radulu na dvore
Nechu sjahat sa konja dobroga
Ni ulisti u biele dvore
Doçim tvoga ne oprostim brata.
I išli su Radulu na dvore.
Kad su došli Radulu na dvore,
Svi su svati konje razjahali
I ulizli u biele dvore;
Samo nejti nevistica mlada.
Izašle su sestre Radulove
I njoj konja da bi primijale:
Sjaši s konja draga neve naša
Sjaši s konja uliz nam u dvore.
Zalvom svojm govoraše neve:
Borme nechu dvi moje zolvice
Çim ne izajde vaš bojani brajne
I lipim me ne daruje darom
Lipim darom od tamnice ključim,
I ne oprosti od tavnice suxnja.
Kad to çuju sestre Radulove
Išle jesu bratu u komore,
I svomu su bratu govorile:
Ali neznaš moj rodjeni brajne
Što govori virna ljuba tvoja,
Da ti neche konja razjahati,
Ni ulisti u biele dvore
Çim ne izajdeš moj rodjeni brajne,
I lipim je ne daruješ darom,
Lipim darom od tamnice ključim,
I ne oprostiš od tavnice suxnja
Marka brata od gore gusara.
Kad to çuše vojevoda Rade
Vazeo je od tavnice ključe
I išal je dol u bile dvore.

---

*) Pod ovim naslovom izvodio sam na bro. 12 i t. p. g. několiko narodnih pěsmah od mene sakupljenih u Staromu Gradu na Hvarskom otoku, varošu, u komu punom rukom takovo umstva i jezika blago razsiano nahodi se. Nu evo me iznova (i da Bog da s vrěmenom još chu) na izvedenje ovih dvahu s naslovom jedna „**Stavnost u obechanju**“ druga „**Osveta.**“ Dèrxim stanovito, da neche bit još bile na světlo izdate, i da che se rad oko njih çitatelji Zore Dalmatinske zabaviti, buduchi da po sudu glasovitoga **Gerres** štiti ove poprave jest „ poznati narod u njegovomu istoçenju i piti pěsnistvo iz vrela.“

S. L.

Rade ljubi svojoj govoraše:
Sjaši s konja draga ljubi moja
Sjaši s konja ulizi mi u dvore.
Radulu je ljuba govorila:
Viruj meni dragi gospodine,
Nechu sjahat sa konja dobroga
Ni ulisti u biele dvore
Çim ne oprostiš iz tavnice suxnja
Marka brata od gore gusara.
Usadi se to çujuchi Rade
Udrivši se po çelu junaçkom
Ali mu se s manjim ne mogaše,
I dal joj je od tavnice kljuçe
I išla je na tavnicu tavnu
Tavnicu je tavnu otvorila,
Kraljevicha Marka oprostila
I još mu je mlada govorila:
Hodi s bogom Kraljevichu Marko
Pozdrav tvoga brajna rodjenoga,
Što sam rekla to sam uçinila.

NARODNA PĚSMA *)

Iz ustih jednog starog Pandura nazvanoga Strica.

Tri galie gradila divojka
Po imenu Jela Dalmatinka;
Gradila ih devet godin danah.
Kada ih je dogradila mlada,
Sve tri je ona na dar poklonila.
Jednu šalje duxdu mletaçkomu,
Drugu daje nimaçkom cesaru,
Trechu šalje Otmanovich Caru.
Sva tri su joj lipo zahvalili,
I za dare poslali uzdarje.
Duxd mletaçki tri lipa gjerdana,
Tri gjerdana od suhoga zlata;
Nimski Cesar tri jabuke zlatne.
Car Otmanski na dar posla joj je
Mlada momka lipa i gizdava.
Kad Jelina primila darove,
Posestrimam svojim govorila:
Mala hvala duxdu Mletaçkome
Mala hvala na trima gjerdanim.
Što che meni rešenje od zlata,
Kad sam sama sebi nakitjenje
Od uresa naravske lipote?
Mala hvala nimaçkom Cesaru
Na jabukam od suhoga zlata.
Šta che meni od zlata jabuke,
Kad sam sama jabuka rumena?
Ali hvala Otmanovich Caru,
Koj pozna što xeli divojka
Ter mi posla momka gizdavoga,
Da mi spava na desnici ruci,
A ja njemu uz pèrsi junaçke.
Da s njim trajem preçestite danke,
U razbludi statkog uxivanja.

*) Tko bi vrěme, i duh narodnosti imao, moga bi ovakih narodnih pisamah dosti çut u pandurskim sastancim, i pirnicam; sa najviše pak na dernecim od slěpacah, i slěpicah uz gusle. Ako koji put svi redci něsu napravni, lako je napravit, samo poçnost, i cělovitost skazanja (buduch sve dogodovstene) da se usdèrxi, jer bi drugaçie slěpca s gudalom po glavi s prikorom nerasgradjuj što gradio nisi. M......

Igraç dobroçinac.

(Iz talianskoga).

Leopoldo, Hèrceg Lorenshi igrò je na karatah s jednim plemichem siromahom, koj mu nikad nije pito nikakvu milost i koga je on mislio dobro nadariti. Za koj uzrok çesto navlaš gubio bi mnogo pěnezah. Plemich videchi na svèrhu njegovu blagu hitrinu posměhujuch se reçe mu: Moj Hercexe! prem si tèran od sreche. — Nu nigda me nije bolje slědila, odgovorim u Herceg, hotio bi sam biti za svidit se.

M. Marinovich.

KNJIXEVNO IZJASNENJE.

Gospodine Uredniče!

Onaj članak u obranu slavnog Obradovića, utiskan u 35 broju Zore Dalmatinske o. g., nije od mene u naški jezik prenesen, već od njekog meni nepoznatog u Pešti. Ja sam G. Pavloviću izvorni talianski sastavak priobćio, neimavši sam vrěmena posèrbiti ga. Molim Vas da biste ovo moje izjasnenje u našu Zoru primili. Vaš

U Visu 10 *Rujna* 1845.

Božidar Petranović.

Opomena gospodi prebrojiteljima i poruçnicima.

☞ *Měsecom Listopadom poçimlje çetvèrto tromězeçje* Zori Dalmatinskoj. *Izdavatelji prepo											ruçuju se gg. prebrojiteljima i poruçnicima za da na vrěme ponove naruçenja kod C. K. poštah, kako je obiçajno.*

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 39. — NA 29 RUJNA

II. GODINA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIÇTVO.

P. T. Gospodinu

LUIĆ. MARII PINI' U Biskupu, pèrvim putom u Makarsku uzlazechemu.

O Lovrĕnju predpedesetomu
(Od kada se Mletaçka Vlastela
Gospodarstva odrekoše svoga) (1796)
Dalmatinska malahna Makarska
Pir piruje iz pod Biokove
I susĕde na veselje zove. ---
Pitao ju došlac podruguša:
» *Sirotico*, çemu tebi pir je? --
» *Kakvo te* je popalo *veselje*?
» S *kim* se diçiš, u *što li se uzdaš*? ---
» Zalud sèrce, kada neima snage:
» *Vele hvale u male bisage*! --- «
Starac Stĕpan pred noch hladujuchi
Iz pod brĕsta na stĕni studenoj,
Gusle gudi, podrugljivca sluša . . —
Pak mu veli zapopĕvajuchi:
» — *Nije dike u zlatnome pasu*,
» *Nego pobro u poštenu glasu*! --- «
Vidiš ovog vododera silu
Kako nosi našu zemlju u more? ---
Da pomèrsi do najpotle stope
Hrabrenoga Vĕcha Makarskoga,
Koi no je ovdi zborovao
I junaçki turcim odèrvao? — « (1646)
» Dal pogledaj kak' ova tri brĕsta,
Ko tri mila brata stogodnika,
Arvechi se vodom i sĕverom,
Junaçki se još dèrxe tvèrdine:
Što zeleni pod njima nestaje,
Ono mlade na njima nastaje! --- «
» Ter, sĕdechi u debelu hladu,
Ja se uçim od njih ovd' iz pod njih:
Da — (Kad svoju digne misal k Nebu
I uzdahne s çistim sèrcem k Bogu) —
Što izgubi çovĕk na nixini
Moxe stechi gori na visini!. — «
» A što zoveš ovu *siroticom*;
» » — *Malehno je zèrno biserovo*
— *Al se nosi o gospodskom gèrlu*... ««
Za to više sĕva joj poštenje,
Nit se srami svoje priprostosti:
Što je da je, na glasu je dosti. «
» Od Cetine do Neretve mutne
Lexalo je kopno Dalmatinsko,
Glasovito maçem i umĕnjem,
(*Jerolima* slavna Otaçbina!)
Koje glavom k Savi dopiraše,
A u more s nogom upiraše. «
» Iz pod Save dio po - Sèrbi - se;
Iz pod Sèrbske, drugi, po - Bosni - se;
Iz pod Bosne, po - Ercegovi - se:
Neodèrxa *Ime Dalmatinsko*,
Neg Primorje iz pod *Biokova*.
Sad, opchena, neime *izvan slova*! --- «
» Što je zemlje na jugo Neretve
I što lexi na zapad Cetine,
S vrĕmenom se po - Dalmatiniše;
Dali bihu tudje plemenštine. ---
Nu promisli sad Makarska šta je:
» — *Mèrvica je, dali od sèrca je*! — «
» Štoli ona *Cèrkovnomu Piru*,
Veseli se . . ., pobro, i pravo je!
Od Biskupah golema joj dika:
Po *Hrabrenstvu*, ili po *Svetinji*,
Po *Nauku*, ili po *Porodu*; —
I mogu ti zbrojit svaku zgodu.. — «

» Ako pitaš: *zašto po Hrabsenstvu?* ..— «
Petrova se štapa priderxechi,
Primorci se turcim odmetnuše
I Mletaçkom Duxdu pridadoše
Ne *pod jarmom*, nego *s ugovorom*, (1646)
Vladajuch se sami svojim *Zborom*. — «
» Ako pitaš: » *zašto po Svetinji?*.. «
Nisi çuo *Xivot i Çudesa*
Blaxenoga Našega Nikole,
Samovoljno ubogo-pokorna,
K *Grebu* koga bolestnici laze,
Paka, zdravi, od Njega odlaze? — «
» Ako pitaš: » *zašto po Nauku?*...
Dva Biskupa Stipan i Fabian,
Sva Imanja svoja ostaviše,
Da na *Sluxbu Cèrkovnu* se goje
U Nauku Makarski sinovi.
Berxek nisu *Blaxeni* i *Ovi?* — «
» Iz ovoga *blagodarna vrutku*
Teku dobra *pridragocěnjena*:
Bogu slava, — a Makarskoj *dika!!* —
Fabianu i Stipanu paka,
Neche nikad umrět Uspomena
U Makarskoj dok bude kamena! ! —
» Ako pitaš: *zašto po Porodu?*... « —
A nisu li *na Glasu*: pokojni
Paval Biskup Splitski i Makarski,
I xivuchi (*Bog ga poxivio!*)
Stipan Biskup Kotorski; — od Koji
Na *daleko* svaki zadostoji?..— «
» Oba *Sina* malahne Makarske; —
Koji, kako *světli po dèrxanstvu*,
Nisu manje *Umom* i *Naukom*,
Plodnom riçju, skrovnim blagodarjim:
S Njima bi se mogli uznositi
I Gradovi puno uzmnoxiti! — «
» Što ju pitaš: *s Kim* se danas diçi?..— «
Ima s *Kime*, věrati je moja! —
Pìr piruje *Krěpostnu* Luić,
A Biskupu jur Šibeniçkomu; —
Koi, gdi bì jednom *Uçenikom*,
Skoro pridje *Xupnikah xupnikom*! «
» *Starinom* je *Plemich* od *Osima*
(U Krajni Jakina Rimskoga);
Dal je *rodom* Dalmatinin pravi,
Iz *Skradina* nixe Šibenika:
Gdi junaçkim skokom *Kerka* hèrli,
Dok se s morem u miru zagèrli —. « —
» Nadoji se Nauka u Splitu,
Gdi s Ljudstvom se Mudrost zagèrljaše:
Razasija Boxju Rěç na Domu,
Tvèrdom Zadru skladnom, Šibeniku;
I çuše ga do *Beça glavnoga*: —
Rěçi blage, *Uma dubokoga*. — «
A Nauke uzajmene *Njemu*,
S obilatom On odvrati měrom
U Zadarskom plodnu Sěmeništu,
Uçiteljom pak *Upraviteljom*:
Jer se Nauk neima *prolěvat*,
Vech, od jednog do drugog, *prelivat* — «
» I *Xupnikom* bivši (*po Naravi*
Rěçi sladke, *a Sèrdca sladjega*)
Rěç *Blagostju*, blagost *Dobroçinstvom*,
U *Ljubavi* On potvèrdjivaše:
Pravodušno *milostiv*, *çověçan*,
Blagochudan, *umětan*, *nauçan*. —
Sèrce bo je zemlja; *Chud*, zaçina;
Um je stablo, a *Nauk* je texak.
Blaxen *texak* oko dobra stabla;
Blagu *stablu* na pretiloj zemlji:
A *zaçini* blago u meçini .....
Sada poznaj štoje Luić Pini —
» Ti ju pitaš: — *A u što se uzdaš?* — «
U *Njegovu Ljubav* s ona uzda!...
Kano *Cherca*, milujucheg *Chachka*:
Kano *ovca*, pomnjiva *Pastira*:
Zaruçnica, milog *Zaruçnika*:
Dalmatinka, svog *Otaçbenika*!!! —
Makaranska Splitskoj se pridruxi,
Kano mladja sestra uz stariu. —
Staria je *lěpša*, zato *draxa*; —
Bogatia, zato cěnjenia; —
Dali mladja, zašto *nejaça je*,
Milostivu Sèrcu milia je. — «
» Još uzda se nešto!.... Kad brez sebe
Otac děte ostavit imade,
Naměstniku preporuçuje ga. — 1)
A Kamoga?.... Otçeva je briga!... —
A njezina xelja (Kad b' On htio)
» — *Da bi gore njezine List bio!*... «
» Ako si me lěpo razumio,
Ostavi se nuder podruganja;
Neg *unidji i ti u Veselje*,
I dodajmi *Zlatopirnu Çašu*:
Da napijem *Piru* i *Pirnikom*,
I pripěvam Pěsmu *Zaruçnikom*..... —
» *Bogu Slava*, a *Cesaru hvala*
I Svetomu Otcu Latinskomu!!! —
Zaruçniku Zdravlje i Poštenje!
Zaruçnici *u Sinovim radost!*
Dalmacii *Mir* i *dobra Srěcha!* —
Medju bratjom *ljubav sve to vecha!* —

Stěpan Ivichevich.

NEŠTO O DUBROVNIKU.

od Matie Bana.

(Produxenje i Konac.)

Ali ako Dubrovnik děli knjixevnu Europejsku slavu s najglasniim gradovima, on se blista bez ikakve zatoçnosti na najvisokiim stilu knjixevnosti slavjanske. Kako je Europa primila najpèrvi uz-

1) Uz-Biskup Makarski.

pěh k umnom naprědku od svojih juxnih dèrxavah, tako ga je i Iliria primila od Dubrovnika, koj je medju najjuxniim njenim gradovima. Dubrovnik bio je *paladium* sveti narodstva slavjanskog, blistatelni grad mudracah, Atena Ilirska; tako je svi izuçeni jugoslavjani nazivlju i smatraju. I to svim razlogom: najznamenitii njihovi pěsnici, Dubrovçani su. Ime Ivana Gundulicha poznato je u Europi po prevodima italianskim, a nekim ulomcima i francuskim njegovog Osmana, koj je jedinstveno epiçesko uredno spěvanje što do sada imamo. Dosta je škodilo izvornosti (originaliteti) njegovog genia to što je on xivio u jedno doba u komu uticaj italianski bio je nadvladao ume Dubrovaçke. I s toga i on je kadgod natezan a çesto utvaran, kao i Tasso svagda je malo podug, svuda hoche lako teçenje rěçih i sladost, pa to gděgod udi snaxnosti jezika. Prepostavio je měru osmeronoxnu drugima, ali na prekor sviuh izviněnjah, kojima Sorgo hotio bi ga opravdati, ja cěnim da osmeronoxni stih nemoxe ni u slavjanskome jeziku dobro pristati epiçeskoj pěsni. Pri svim tim pogrěškami štioc ne prestaje diviti se o çudnovatoj lakosti kojom je on slagao stihe, gotovo nikada ne natezane, o bistrini jezika, o neizcèrnenosti njegovog vobraxenja, o visokosti i xivochi mislih, o krasoti epizodah dosta çislenih u istinu ali lěpo izvodjenih i vèrlo dopadnih. Ovo je jedno spěvanje koje malo ili nimalo naliçi epičeskim pěvanjama drugih narodah, vidi se u njoj naklonost pěsnika koj više na krasnosti mirnog xivota, na sladkochu ljubavi, na junaštvo moralno texi, negoli na kèrvave bitke, na razkidanja ljudska, na predmete uxasne. Ovo jo pravi *tip* slavjanskog *genia.*

Ljubezne pěsme Gjorgjicha takodjer na talianski jezik prevedene, zasluxile su mu ime Ovidia Ilirskog. Ovo je jedno vatreno vobraxenje istoçno kome je gděgod škodio Europeski duh, pri tomu njegova měšania çešche je prilěpa, i ako je Gjorgjich imao pogrěšakah Aziatskog i Europeskog pěsništva, imao je i dosta njihovih krasotah. Osobito u liriçeskom opreděljenju Dubrovnik dao je veliko çislo pěsnikah: oni od šesnaestog stolětja, çrez çistoche jezika i ukusa, koj je pritjaxavao sav prosti uršaj i svu njexnost gerçke muze, oznaçilu su najblistateljnu epoku ilirske klasiçeske knjixevnosti. Dramatika takodjer bila je lěpo na poçetku zasjala u Dubrovniku, i çinilo se je da che i ona dostichi visinu koju su ini nauci tu bili dopèrli; ali za nesrechu jugo-slavjanah njeno utemelenje nije se zbilo, i mi još oçekujemo jednog velikog uma koj che nas dobaviti narodnog teatra.

Medju xenama koima se diçi knjixevnost dubrovaçka najglasovitja je Cvěta Zuzerkinja (Zuzzeri) pojkinja italska i slavjanska, koja je zasluxila hvale i pozdrave sviuh gotovo pěsnikah njenog vrěmena. Zbog nje znanja i krasote, prava Azpazia ilirska (tako je jedan spisatelj italianski zove) njezina kucha bila je města mudrih borbah i sklonište najplemenitiih muxevah koje su Dubrovnik i Fiorenca, ova dva varoša, u kojima je ona xivěla, medju svojim zidama sadèrxavale.

. . . .

. . . Ima još u Dubrovniku premudrih, i biti che ih vavěk, jer znanje ovdě i xelja k uçenju rekao bi da se s mlěkom sisa, ali trudno che biti da ih bude prekoobiçnih kao u prošastju. Zavedenje talianskog jezika po uçilištama o malo da nije u najzadnja vrěmena udušilo u kolěvci izobraxenje svoga jezika slavjanskoga, istina da koj domoljubac još bi nam kad kad dao poslušati sladki romon narodne lire, i ime gospodina *Antuna Kaznaçicha* zamèrno je u ovoj epoki, zbog njegovih stalnih usiljah da obdèrxi i pouzdigne slavjansku muzu, ali njegov glas nedopiraše do mladexi koja ne hotjaše više ni çitati ni pisati ni misliti nego italianski. --- Za veliku srechu to je vrěme nestalo; ona nije mogla obdèrxavati se protiva udahnutju slavjanstva koje ju oda sviuh stranah xestoko sada obuzimje: jedno obšte protivoděstvje zbiva se, i Dubrovçani mochi che u kratko vrěme dostojno odzvati se na blagoredni poziv bratje njihove. Njihova stara děla razpitavaju se oda sviuh stranah i prepeçatuju se: traxu se rukopisi po njihovim osobnim knjixnicami, i veseljem iznahodi se blago, koje tu stojaše zakopano i nepoznato světu. Po tomu moxe se suditi da, kada bude sasma medju nama izçeznuo těsni i sebiçni duh malih nationalitetih, i kad velika narodnost bude se dobro u naše ljudstvo uvela,

narěçja naših raznih dèrxavah, vèrlo malo medju sobom razliçna, priblixit che se k narěçju pisateljah dubrovaçkieh, za sliti se ujedno, i zavesti tako jezik obšti, jezik sviuh jugoslavjanah. . . , jezik koj je govoren po Dalmacii, po Ercegovini, po Cernoj gori, po Bosni, po Serbii, po Slavonii, po gornjoj Arbanii i po Hèrvatskoj. Spisatelji Sèrbski i Slovenski upotrebljavaju jedno narěçje u komu se nalazi nekoliko rěçih staroslavenskih, ali i oni vech poçimlju ostavljati, i sve to veche priblixavaju se sladkomu jeziku najjuxnome, i svoje iste bratje. U reçenim dèrxavama gdě narod nije nikada bio u velikom prijatju sa inostrancima, izuzimajuchi upuštenje nekih rěçih turskih, italianskih ali němaçkih koje je lasno iztrěbiti, uzdèrxao se je u pèrvašnoj svojoj çistochi *genium* jezika, i zato ovaj jezik koj je jugoslavjanima ono što je toskanski Italiancima i Saksonski Němcima, ima najviše stihija i srodstva da nastane obšti jezik jugo-slavjaninah, ali to kroz ono preinaçenje koje moraju proizvesti uvedenje mnogih novih rěçih, poznanje inostranskih jezikah, upriměnje Europeskih mislih, naukah i rukotvorstah.

Dubrovçani više nego ikakvi drugi Slavjani, imaju velikih priměrah pred oçima, za da se uzpalu plemenitom sorevnostju, i usile da uzdèrxu na prestolju jugo-slavjanske knjixevnosti svoju slavnu domovinu.

XIVOTOPISJE.

Prevod iz Němačkoga

Iz Leipzigskoga Časopisa: Illustrirte Zeitung 14 Rujna 1844 N. 63.

Veliki upliv, koji Rusia zadnjih godinah u Pèrsiji steçe, ponajviše budi pripisan pomnji i pretexniem darovima generala **GROFA SIMONIĆA**. koj poslanikom u Teheran odpravljen tako je srětno naměru toga poslaništva postigao, da se je čověk tomu jedva i nadati smio.

Ime toga izobraxenoga çověka, koje se u zboru inglezkoga parlamenta danas tako çesto spominje, kada štovani Lordovi vladu ukoravaju što je pustila da joj se u tolišno vremenca preotme ona moć koju toli dugo tamo imadoše, bez da je išta učinila što bi tu premoch ukinulo, ozva se nedavno u povećem sastavku Journala des Dèbats, gdě se izbrajaju one koristi što je ruska politika u Azii steći uměla i kojim je grof temelj poloxio, te tako i nas pohvala čitatelja minuti neche, ako xivot generala SIMONIĆA, 25 godinah u vojsci služivša a poslě u potajnom diplomacie boju tako se proslavivša, na kratko opišemo; a da che sve i najmanje istina biti za to smo jemci, jer věsti nam proizticu iz čistoga kladenca.

GROF IVAN STEPAN SIMONIĆ iz něke vèrlo stare sèrbske rodbine poslě u Dalmaciu se preselivše, rodi se 5 Rujna 1792 u Šibeniku, gdě mu je otac advokat na glasu bio. Za duhovnika odredjen izruče njegovu mladost važnim uçiteljima koji prionuše da mu i duh i sèrce izobraze te tako od onda već postade čověkom važnim i ozbiljskim, te mu to već poslě i osta na çime se bavio.

Biaše IVAN ćudi žive i vatrene i koja se s očevom naměrom ne slagaše, a ni sinu se nehtěde tudaj; ali kao što često biva dogodi se iznenada štogod pak onda odnese větar sve štogod je ko naměravao i čemu se nadao. Zametnu se rat medj Francuzim i polovicom Europe po çemu i Dalmacia Francezim dopade prem u ono doba, kada mu netom biaše u godine mladenca preći. Za toga vrěmena kad ništa i nevidě nu vojnike sa svakojakim oružjem, kad je sve na vojnu slutilo i kad se za drugo šta ni čulo nijě nego za bitke i dobiti, tada reče IVAN svomu otcu kako mu nije volje za popovstvom, nego da bi i on rad pristao uz Napoleonove zastave. Otac videći da mu je ta xelja u sèrcu nikla popusti; a takova želja, kad je rat, daleko će čověka proturati te tako se IVANU breviar provèrže u mač.

Godine 1807 upišu ga kadetom medju Pandure i postade 11 Lipnja adjutantom drugoga reda kod Generala-Gubernatora Dalmatinskoga grofa Dandola; poslě uz Generala Delzona adjutant, (što su ju zvali), posebne službe; godine 1809 sa vojskom Dalmatinskom, što je pod Marmontom bila, podje u boj na Austriu, te ga je bilo u svakoj bitki te godine na Hèrvate, dok napokon

i u veliki Vagramski boj nestiže. Kako se taj rat dokine učini ga Napoleon lajtmanom u regimentu (imenom) Royal-Dalmate; kašně 1. Svibnja 1810, pošto vech Marmont General-gubernator ilirske pokrajne i hèrvatske regemente sredio běše, učini ga kapetanom- adjutant - majorom u 3 (Ogulinskom) ilirskom lovačkom regementu, do kojega tako nagla naprědka najviše mu dopomože General Delzon, koj zagleda u mladiću, komu tek 18 godin biaše, ne samo hrabrost i gotovo manitost nego i darove te glavu za vojsku, i zato biaše poxelio uzněti ga na takovi stepen gdě mu garnizonska sluxba nebi dodijavala i gdě bi onaj duh više i više se razviti te glasu francezkoga oruxja pruditi mogao.

Godine 1811 pristane Grof uz něki pěšački regement, što se je onda u Gorici nakupljao, te podje uzanj 1812 godine, pa da se udari na Rusiu. Ovaj regement, u trećemu koru velike vojske, ostà u Kovnu i stopor poslě stiže u Smolensk. Kad Francuzi od Moskove uzmicati štaše, Rusi Grofa uloviše, i odvedu ga čak u Orel a poslě u Kazan. Kad Napoleona sa prestola ukidoše, ostavi Simonić Francuze i predje u rusku sluxbu 11. rujna 1816 godine i naměste ga kapetanom u kermenčuk - regement. Šestnestoga Travnja bude premetnut majorom u 42 lovački regement koji budući godine u Georgji, na Bèrdjane opremiše.

Godine 1819 10 Listopada pèrvi put je sa Čerkesim kèrvava boja bijo te mu za hrabrost pošlju na tračku kèrst svetoga Vladimira 4 klase. 31. Prosěnca bio je u boju na Bèrdjane Akuha (što ih zovu) i tu mu konja pod njim ubiše. U raportieh ga starii slavno pripominjahu te doskoči za kratko na oberstlajtnanta. Na koncu 1820 godine predje u granatire georgijanske, te 15 Oxujka 1822 god. pošto se dušmani što ikada bolje boriše, osvoji bogme něke obkope u Kotaru Džari - Belakari, tu bude težko ranjen i dobij e kèrst svete Ane 2. klase, za hrabrost.

16 Listopada iste godine oxeni se Grof Simonić s kneginjom Anom Amilakvarovom, udovicom obèrstara kneza Osbeljanova, veoma na glasu radi neobične njezine lěpote koja i danas još prikladna gospodja opravdala bi Čerkesinjsku slavu. 26 Listopada 1823 učine ga komandeurom georgijanskega regementa granatirah te ga je 1824 i 1825 do početka 1826 godine toliko putah na Bèrdjane vodio da se ni broja nezna, pak ih predobivao, a dušmani bi na Kachel, gdě je u garnizonu bio, bez kraja i konca nasèrtjali.

Pèrvih danah měseca Sèrpnja kad Abbas-Mirza sa persianskom vojskom rusku granicu predje i okolo nje žariti i patili započe, pošalju odmah Simonića sa něšto malo vojske iz Tiflisa u Elisabetpol, neka bi dušmanove naměre pokvario i Mahomedance ruske podajnike tim putem naseljene na uzdi dèrxao. K vojščici grafovoj udarí poslě malo po malo i druge svakojake vojske te sve bude izručeno knezu Madatovu. 15 Rujna bude pèrva bitka kod Šamkhara 30 vèrstji od Elisabetpola medju Rusim i Persijancim; Simonić je vodio pèrve straxe pak dobro razbirajuć kada che napasti te i vešto udarajuć a svoje granatire priměrom svojim do najveće hrabrosti podživajuć mnogo je dopomogao, da je mejdan Rusim ostao. Persiancem biaše glava knez Mahomed - Mirza, Abbas - Mirze najstariji sin pa je htěla sudbina da graf tom prilikom uhvati onog istoga kneza koga će on poslě kraljem izabrati i pomoći na persijanski prěstol posaditi.

General Paškiević prispě 22 Rujna sa indatom, a Jermolov ga stavi u čelo svoj vojsci. Tri dana poslě svede se onaj slavni boj, 7 vèrstji od Elisabetpola, u komu 7,500 ruskih vojnikah predobiše vojsku persijansku koje je bilo 40000, a to još 18 bataljonah baš dobroga vojništva, i topovah 21 po načinu inglezkomu uredjenih. Simonić za cělo vrěme što je boja trajalo uvěk na čelu svoga regementa hrabrostju svojom za strah neznajuchom te tako dobar priměr davajuch mnogo je doprineo k toj pobědi. Taj put junaštvom razžaren zamače poduboko medju dušmane te bude zèrnom u boku texko ranjen, a zdrava mu noga osta dužja; Car ga tada nakiti kèrstom svetoga Jure 4 klase. Zatim ga odnesu vèrlo kukavna u Tiflis i podobro vrěme nije mogao vojevati. U Sèrpnju 1827 godine premda još bez šljakah ni hoditi nemogaše, vrati se k vojsci sakupljenoj u Kurababi taman u čas da se je pri otimanju gradovah Sardar - Abara, Eri-

vana i Taurisa još slavno pokazati mogao. U Taurisu ostane u garnizonu dok se mir učini. Početkom 1828 godine postane obèrstarom i dobiše od kralja Tethi - Alije kano u čast priliku sunca i lava 2 klase diamantim onizanu...

(Slědit che.)

IVAN IVANIŠEVICH.

(Produxenje i konac.)

Kad pěsnik s druxbom bì jur na blizu, kolo prestà igrati, i pod javor dozvan, sěde na tèrpezu, gdě ništa bilo nije spravljeno, ali sve ono, što komu biše od volje ili umiše zaxeliti, to odmah padaše s javora, jer što tko htiše, sve bì pripravljeno. Odpadahu jabuke, i još spadahu zlatne çaše, koje s bistrom se vodom, koja izviraše iz javora, nalěvahu. U to kraljica uzamši çašu, zdravicu Ivanu napì. To i onaj ponavlja ali i još na çast sviuh. Tako i ine vile 32 jedna posli druge mu napivaju, još svaka po sebi mudroznanja naredbe dajuchi mu. Poslě ovoga, kraljica ga moli, da joj odkrije svèrhu, koja ga na put navela, i obecha mu da che mu sve ono dati, šta je u nje moguchstvu. Ona upita bistre vode, koju je malo prie iz javora pio, i koja ga sastavi ljubovnikom pěsniçtva, i tako za uçiniti od nje velike krěposti dionike svoje priatelje. Na to:

Nasmija se tad Gospoja
Ter sva sjajuch, sva vedrechi,
K meni obrati lica svoja
Ljubechi me i gèrlechi,
S mojim sercem svôe sjedini,
I dva od sèrca jedno uçini.
O kolika tvà je, reçe,
Vira i ljubav neizreçena,
S koje od drazih na daleçe
Xive u tebi svej spomena:
Tko bi tebe neljubio,
Prem bi od zmije rodjen bio.
Rad ljubavi privelike,
Kôm te drazih ljubit viju,
Evo moju za u vike
Volju i sèrce teb darijn,
Da mox i umiš zaxeliti
Ça je ugodno tebi imiti.
A vodica, kû si pio,
Teb je dana kako tvoja,
Kad si uçechi ti znojio
Tvoj znoj u se javor poja,
Sad nek umiš vech spivati
Razbistrenje tebi vrati.
Drazim bocheš dakle rechi,
Ako xele pieti umiti,
Da trudechi i znojechi
Nepristaju nigda uçiti;
Ti od kriposti vodu piju,
Ki se trude, znoje i bdiju.

S ovim kraljica ustavši se i s njom sve druge vile, uzme Ivana za ruku i odsetavši po daleçe, uçi ga kako se ima vladati s priateljima. Tako zborijuchi došetaju na vrata. U to vile uhvatechi konja, koi igraše po livadam, dovedu ga. On jim daje hvale, koje moxe veche, a navlastito kraljici zahvaljujuchi, i pak poklonivši se uzjaha na konja. Druxbenica za uzdu ga uhitivši, opeta sréd vihara prěko mora s njim poleti. I tako hodechi upita pěsnik svoju věrnu druxbu:

.... Vilo draga i mila
Koja biše, ti mi reci,
Ukrunjena ona Vila,
Ona vila plemenita
Vridna od krune svega svita?.
Odgovori: Ono 'e Vila,
Dubrovnika slavna grada,
Kû je kripost ukrunila,
I dostojno kà nas vlada,
I koja je od starine
Plemenita nad sve ine.
Nju obsluxivat, nju sliditi
U kriposti svim tribuje,
Nju štovati, nju dvoriti,
Çast je onoga, koi ju štuje,
Daj kriposti çast bez srama,
Jer je od çasti uzrok sama 1.)
A i mene ne zabudi,
Ka te u sèrcu nosim momu,
Usti u tvojih glas moj budi,
Sèrcu a ljubav u virnomu;
Spomeni se moje od sluxbe,
Od ljubavi, vire i druxbe.
Ostaje mi još ti rechi,
Da cheš sèrce izgubiti,
I da istinu govorechi
Drazim cheš se omraziti,
Jer istina rodi omrazu
I na sèrcu i na obrazu.
Dali sèrce tvôe ljubjeno
Virno u vike teb che biti,

---

1) Od ovdě javno vidi se, u kojoj çasti su narodni naši spisatelji zakonito dubrovaçku knjixevnost imali. Ali i dubrovçani su tako još çastili naše spisatelje Zato mogao je pěvati neumèrli Gjorgich (Privod Dolci-a):

„ At neque dalmaticis, quas abluit unda, terris
Milte quidem desunt illustria nomina vatum,
Consita ubique viret longo stans ordine laurus.

Bit che za teb izgubljeno,
A u teb che svej xiviti;
Neche uçinit, da pogine,
Neg sam sebe, tko ga izkine.
Prem toj dospiv govoriti
Najdosmo se vèrhu gore,
Gdi me najpri vila sriti,
Kad zalizah meû bore;
Çelova me i pozdravi,
Sebe vrati, mene ostavi.

Niti domorodni spisatelji preçestite pohvale su ovom slavnomu umu kratili. I medju inim zgoreçeni kanonik *Bernardi* potvèrdjuje, da je on bio *uno dei migliori poeti, che ne avesse la Dalmazia.* « Vrědni Otac poboxnih uçionicah *F. Apendini* u svojoj knjizi*: Notizie istorico critiche sulla storia e letteratura dei Ragusei* (*Tom.* 2 *p.* 255*)* naziva ove njegove razliçne pěsme *eccellenti.* Mudri *Dellabella* sluxio se puno s ovom knjigom za osnovati onaj velecěnjeni slovnik. *Cicarelli* napokon u dělu » *Osservazioni sull' isola della Brazza* « nadomeche » Il D. Gio. Giovannizio stampò l' opuscolo slavo Kita cvitja, con si concise espressioui e poetiche bellezze, che non è punto inferiore al Gondola poeta illirico Ragusino e senza jattanza può paragonarsi a più celebri poeti latini ed italiani. « Nu ovo blagosudjenje prem da izvodjeno od vrědnoga ali pohlepnoga domorodca Ivanisevicha, stoj na daleçe od istine. Mogao bi još druga izvesti i ona upisana od njegovih priateljah, i koja se u u istoj kiti cvětja nahodu 1.)

Mnoge druge pěsni slovinske 2), latinske i talianske i tako još druga děla njegova u prostoslovju izgubila su se po nepomnji naslědnikah. Istu svèrhu su još druga njegova vlastnopisa stekla. Tvèrdo se biaše s najboljimi kipimi sve dèrxave spriateljio, koe je velekrat i světovao i uçio, ali i od kojih naçinim svake najchutjenie dvorne plemenitosti i s knjigama bì çastjen 2). Umro je god. 1665 ostavljajuchi za sobom ime neumèrlo.

Evo koliko slaba moja pamet mogla je iznachi i ostaviti. Komu je dano bolje, nek piše, ali neka ne zakidiva. Ako koga pak zla chud na to těra, niti mi je stalo, niti che imat odgovora, buduchi da, kako govori naš slavni Tommasèo » il combattere con la freddezza degl' ingegnosi, è peggio che terribile, tediosa battaglia. E quando a corona della vittoria vi toccano di bel nuovo le prove della battaglia tediosa, vuolsi fede nella dignità propria e nel tempo per non rispondere ne pur con uno sguardo di spregio alla ciurmaglia, che urla aggrappata alle sbarre dello steccato. (Stud. Crit. p. 2.), «

POLJODĚLSTVO.

Texacim.

Měseca Listopada (*Oktobra*) *nadat se je da bude*:

Od 1. Listopada (Měna u poldne) do 8. istoga:

Ova çetvèrtina imala bi se ukazati ugodna; dali neche větra gibiti.

Od 8. Listopada (Pèrva polutica iza poldneva) do 15. istoga:

Ova çetvèrtina obechaje biti mila i zadovoljna. Nebi ja hotio da prevari.

Od 15. Listopada (Uxba pred poldne) do 23. istoga.

Ove çetvèrtine biti che svašta: zla i dobra. Radi smutnje u povětarcu, zdravlje je na pogibili.

Od 23. Listopada (zadnja polutica pred poldne.) do 31. istoga:

---

1) Okušaj samo ovu pohvalu Berislava Berislavicha:
Kita tvoja uzorita
(Naučitelju izversniti)
Vridnim cvitjem sva procvita,
I cvasti che i ploditi
Lipa, slavna, vikevita,
Miris dajuch plemeniti.
Take kite nije bilo,
Gdi obsiva zrak sunçeni;
U prolitje ljubko i milo
Reste, cvate, i rumeni,
I negubi rumenilo
Zimi, liti, ni jéseni

2) Evo bo u kolikoj cěni dèrxao ga je vrědni Marko Juraj Trogiranin i još tako njegovu kitu:
De inscriptione libri dicti
Fasciculus Variorum Floru.
Ad Auctorem.
Eternum visura diem, monimenta labori
Quid munita levi, limina flore legunt?
Aurea Phaebae famulantur funera lucis
Flores, Sole datum, quèis moriente mori.
Forsan at aeterni, presuri saecula Flores,
Tempora, qui soli, cingere Vatis habent.
Non igitur mirum tibi sint in fronte libelli,
Quae tibi Fama dedat, florida serta paras.
Ad leo:orem.
Mella nec Hybla, suos Flores nec jactet Hymettus:
Dalmata qui Flores, hic quoque melle dabit.
Mella dabunt Flores, lector lege, sed sine morsu
Namque animata favis Florida mella premunt.

Izvadivši malo kišice, ova bi çetvèrtina imala biti priliçna prošastnoj.

Starinska vêštbanja.

Ako bèrzo s debela listje opadne, nadat se je plodnosnoj dojduchoj godini; ako kasno, bojat se je xestoke zime.

Ako i kako bude snêga u ovom mêsecu, tako che ga se i ob zimu nahoditi.

Radnje mêseca Listopada.

Ovoga mèseca trêba je nastojati:

1. Dotèrgati gdê je kasna tèrgaçina, i sijati što tko moxe više:

2. Sije se šenica; sakuplja se kukuruz, eljda, rêpa, i beru se masline za sahranit ji u vochu za smok.

3. Neka pastir prigleda svoju xivotinu, i vidi koje nemoxe prezimiti, za prodati ga na vrême.

4. Vèrtlar sadi bob, luk, jagode, spanjak, kapulu, blitvu; i neka pognjoji vèrtal za zelja zimno.

Blago nikad mir çovêku neda,
Nego uvêk na pamet mu pada:
Imali ga? çuvajnch ga, preda:
Neimali ga? traxechi ga, jada.

Pogledi.

(Iz talianskoga — Vittorelli'a.)

Oka nemogu stisnut
Ovo je noch jur trecha:
Têšnja me sve to vecha.
U muci dèrxi zloj. —
Prikaze dvajuh laxnih
Pogledah prenevêrnih
S uzglavjah mojih mèrnih
Grabe poçitak moj.
Znadem da smilovanje
Svak ima na me çuti
Koigod ljudske puti
Porodjen sèrcem bi;
Dali mi duša milost
Jelinu samu xudi:
Štoli mi brez nje prudi
Xalite da me vi? —

S. I.

SMÊŠICE.

I u xenam ima skrovitost

Nêki ljudi neharni koji se lasno zaboravu da su xenu imali za majku, obiçaju pogèrdno protresati xenske glave, prosiplijuchi protiva njima psosti i klevetanja (calunnie.) Iz medju ukorah laxljivih koje njima uputjuju, nije najzadnji onj da *one neznadu u sebi ikakove skrovitosti uzdèrxati.* Evo šta na obranu njihovu morese prikazati, u ime skrovitosti, i koju stvar ljudi ni sadašnji ni prošasti nêsu udêlovali:

» Stojechi pod jarmom okrutnikah (tiranni), Atenski domorodci odluçiše uzbunit se, i po taj naçin osloboditi svoju otaçbinu od pritiskaocah. Medju sroçanim (congiurati) bì jedna xena, od koje okrutnik dojde u poznanjstvo kada poçe odkrivati pèrve vladaoce sroçanikah. Pouzdani u mlohovast xene, nju najpèrvo zgrabiše, uhvajuchi po nije putu ostale odkriti. Ne osta daklen nijedna vèrsta mukah na koju nije bila baçena od nemilostivih okrutnikah, za izmamiti joj iz ustah ime od ostalih koji su bili u dogovoru za izdajstvo i sroçanje. — Uzdèrxa se vrêdno, i u doba muke predobi napasti oçitovanja, — Pomisli jošter ovo uçiniti za ne prevaritse u vrême od još xešchih mukah, na koje je cênila da che bit postavljena, i za ne oçitovati druxtvo, odluçi, i pregrize svoj jezik zubimam, za da izgubi besêdu »

Kadno paka Ateniezi ostadoše dobitnici u njihovoj odluki, odma za poznanjstvo harnosti posadiše posrêd grada jedan kip od kamena prikazajuchi onu vrêdnu xenu, i pod nogah upišaše ovako:

Krêpost skrovitosti, temelj skrovitosti ova je bila.

I. I. P.

Sèrce preveliko.

Godine 1632 u boju na Lützen poginù kraod Svecie Gustav Adolfo u doba kad je imao ostati slavodobitan. — Njegovi Vêtnici izvadiše mu sèrce, i sahraniše ga u cèrkvi od Weissefeld'a, ali buduchi ga vidili preko obiçaja velika, hotiše ga izmêriti, i bi 21½ unce texko. Ovoliko iz jednoga rukopisa.

Ovo su dakle obiçajna sèrce junakah! —

I. I. P.

Opomena gospodi prebrojiteljima i poruçnicima.

☞ *Mêsecom Listopadom poçimlje çetvèrto tri-mêseçje* Zori Dalmatinskoj. *Izdavatelji prepoduçuju se gg. prebrojiteljima i poruçnicima za da na vrême ponove naruçenja kod C. K. poštah, kako je obiçajno.*

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 40. — NA 6 LISTOPADA — II. GODINA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna 4 f. u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih porucnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

Pěsma

ANE VIDOVICHEVE.

Uhvanje.

Na zelenoj grani staše
Jutros rano Slavich mali
I děvojku jadnu zvaše
Tako tuxno pěvajuch:
» Běla Zora je sinula,
A i sunce još granulo,
Ustani se, něsi çula,
Da ti dragi na put gre.
Evo t' idje na daleko,
Njega vidjet nikad necheš,
Nakle mila, draga seko,
Više on tebe neche zvat. «

Nakla.

Ajmeh ptico što govoriš
Tko te skloni da besědiš,
Da me tako teško moriš,
Tko te uçio kaxi mi?
Ali jedra na srěd mora
Jeli istina! nu se běle,
Zorko ode iz svog dvora
Bez mi s bogom jurve rět!
Ah vrati se, dušo mila
I samotaj ono jedro!,
No, za ludu ja bih btila
Vech te zvati, pošo si! —
U njedarce suze moje
Primit nisi htjo, neharni!,
One sjajne oçi tvoje
Zašto tako meni otet?
Ah! da vidiš kako sobom
Polovicu mene nosiš,
Sve što 'e bolje mi idje s tobom
Od mojega těla sad!
Ali što mi u sèrcu nešto
Çudan eto glas govori!,
Dragi hoche tvoj zaisto
Bèrzo k tebi se vratit.
Hoche svanut jutro vedro,
U kom opet Slavich mili
Pěvat che mi: bělo jedro
Evo, k tebi Zorko gre!
Nije' istina što sam reka',
Da se od ovle uvěk dělio,
Vratio s 'e iz daleka
Věran tebi, Nakle još! —

XIVOTOPISJE.

Prevod iz Němačkoga

Iz Leipzigskoga Časopisa: Illustrirte Zeitung
14 Rujna 1844 N. 63.

(*Produxenje i konac*).

Vojna persianska jedva se dokonča a turska već nastade te i tuj je Grofu, 20 godinah vech vojevavšu, bilo prilike pokazati se. Početkom Lipnja nu povede on svoj regement udružen vojsci Paškěvić - Erivanskoga, preko Arpačaja te predju tursku granicu u Levantu ili Maloj Azii. Pèrva bitka tude je bila Sèrpnja pri otimanju tvèrdjave Karsa, za koji su mněli da se nemoxe

oteti, te je tuj ruski vojvoda novu kiticu upleo medju one već u Azii stečene lovorike. I Simonić biaše medju obsědatelji i opet se raporti slavno njime ozivaše. Otlen krene vojska Čeldirgorom u Akalhalaki te ga jurišem otme; i tu mu je pomoć pohvalna bila. 17 Kolovoza preveze se vojska preko vode Kura, i bude sa strane Akhalsičke k boju primorana. U toj kèrvavoj bitki opet obèrstaru konja ubiše, i 27 t. m. pri dobivanja Akhalsika izruče mu lěvo krilo vojske te tu nadje prilike dosta pokazati se to hrabrim bojovanjem to vrebanjem gdě bi se dušman prevario temu dobit olakšao.

Druge godine toga rata i Simonić je bio kad se sa tolikom pogibelju prelazilo preko planine Saganluga medju pašalucim Kar i Erzerum. 1. 2. i 3. sèrpnja budu dve velike dušmanske vojske razbijene, prem da dobitnika Rusa sprostju onih malo je i bilo. Tada pa već i cělo ono vrěme što su bitke do 9. trajale uměo je obèrstar Simonić kako da se proslavi. Svih onih devet danah vojska ni za čas odmarala se nije, nego od jedne pogibelji daj pożdeni u drugu, jednu pobědu za drugu stekoše te sebi i caru svome ime i slavu takovu zadobiše, da pověst ima što će pričati. Malo poslě, pošto bude Erzerum osvojen, al eto grofa Paškěvića s čitavom vojskom (a i Simonić s regementom) na Beiburt. 9. kolovoza pobije gèrdahnu vojsku Lazovcah, koji kod sela Tharta tabor udarili běše. Iza toga dignut će se vojska na Trapeznnt a Simonićevu regementu pridaju jedan bataljon lagumdžijah i něšto konjanikah, te mu bude izručeno neka otme grad Ghamo-Khani. Puti kojimi che pochi neutèrveni, briga, běda, opast, tek jedna iza druge, ali njegovo junačko oko svakoga bi ohrabrilo, te mu i taj posao srětno za rukom izidje i 16. kolovoza grad je oteo.

8. listopada stiže obèrstar Simonić po drugi put pred Beiburt, te je sa svojim regementom u pèrvomu redu pomagao grad predobiti. Něšto poslě pribivate Rusi mir sa Turci a Grof se povrati natrag u svoj gèrnizon u Georgiju. Ovoga rata dobije kèrst svetoga Vladimira 3. i kèrst svete Ane 2. klase sa carskom krunom, i način ga General-Majorom.

Godine 1830 vojvodovaše često na Lergiance koji se okolo Džari-Belakarì pobunili běše, te tu mu se prekide i okonča njegovo ratovanje, za koje doba svagda neobičnom hrabrostju se odlikova i onom vojničkom věstinom u koliko je takovu u više ili manje podložnomu garnizonu dokazati moguće.

Ako mu je ime dosade slavom samo po Rusii zamněvalo a to on na putu diplomacie, na koji eto sad predjosmo, steče slavu europejsku, bo je uměo pokrajinu gotovo nepoznatu Caru svomu koristnom učiniti. Došavši g. 1831 u Petrograd pokloni se 14 prosěnca svomu vladaocu, za koga toliko putih kèrv mu tekla běše, ali koga tude pèrvi put vidè, te koj ga je divno i primio.

Odavno je dvor Petrogradski bio zaxelio nebi li se kako s Pèrsiom bolje uzpriateljio, jer suséd susědu, kada se dobro paze, od velike je koristi, ali dosadanji trudi svi zaludo: nije bilo čověka, koji karakterom i umom svojim da umě to priateljistvo utvèrditi. Car pomisli, da Grof Simonić gledè na ono što je naučio i kakvi su mu darovi pa još na um uzevši, da Grofu tamo, toliko vrěme se bavivšu, najbolje može bit poznata ćud onoga naroda, da bi on najpriličnii bio davnu mu želju izpuniti, te ga 17. Sěčnja 1832 opremi svojim poslanikom u Teheran. Listopada měseca stigne Grof u Tauris, gdě su bili svi poslanici europejski, krom inglezkoga, koji je bio u Teheranu, gdě je s kraljom istim ugovarao, dočim oni drugi tek s naslědnikom prestolnim ugovarahu.

Da se može lakše razuměti i Grofu i svemu što je kano diplomat učinio, trěba je něšto napomenuti o Inglezkoj o Pèrsii i o Rusii, jer ova trojica će sada da rade i da se pogadjaju.

Ima tomu više od trideset godinah što je Kabinet St. Jamski jedinac htěo da se u Persii od dvoranah ništa neučini bez njegova znanja i njegova savěta. Za Napoleonova vladanja najviše se njega bojaše, da im štogod u Indii neujagmi, a poslě něgove smèrti najživlje posumnjaju na Rusa. Za to je inglezkoj politiki do toga bilo, kako da se Rusi i Persianci ne druže i ne priatelje; uvěk se starajući omrazu podhranjivati medju ove dvije vlasti, budu uzrok što je god. 1826. do

rata došlo. Do duše Inglez toga rata zaželjio nije, jer je nazirao, da će Rus jačji predobiti, pa kad stanu mir ugovarat, svoju korist potražit i u njihove se posle uměšat, ali naslědnik žestok daleko je već bio zaišao te se nije stvar mirom ovèršiti mogla.

Čega se Inglezi plašili, to tek sa někе strane postade istinom: Feld-maršal grof Paškěvić postupajuć iskreno i negledajuć toliko na korist proizvede time veliku proměnu u kabinetu persianskom te su ministri poviše nego do sad Rusii ugadjali, ali kad se pomisli kako su 1829 god. ruskoga poslanika Gribajedova i sve něgove pratioce pogubili, onda se mora, priznati da to novo priateljstvo još se duboko ukorěnilo nebiaše ili da barem narod za to nehajao nije.

Vladajući kralj star i boležljiv pa da umre, naslědnik Abbas-Mirza ljutji nego ikada na Rusiju, što je u bitki sa Rusom sramote dopao pa kud kamo nego daj da udari na Khorasan, nebili lovorika, što je venula, opet ozelenila. Mnoga něgova bratja, netèrpeći ga, obraduju se što ga negledaju te mogu da rade što hoće, i nemogu već dočekati časak kad će im babo zažmiriti, pak onda eto divne prilike kad se sve uzmuti i pomete, kako ćeš štogod ugrabiti.

Inglezki poslanik bojeći se Abbas-Mirzom iz pizme na Rusiu započetoga rata, stade raditi proti naslědniku podgovarajuć mu bratju, i onako o dobru mu nemislivšu, te im stvari obećavajuć, koje se nikada nebi bile izpuniti mogle, a to samo zato nebi li se Abbas-Mirza poplašio, čuvši o čem bratja mu rade, te se okanio rata i kući se vratio da mu se prestol nesvali.

I tako su stvari bile kad Simonić stiže u Tauris, al na jedan put puče glas da je Abbas-Mirza umro, te se sve to još bolje zamèrsi. Pèrvo što se ruskom poslaniku izručilo, bijaše neka bi se još za kraljeva života obrao naslědnik te time da se ukinu nemiri, koji bi nastali kad bi se derali okolo prestola; ali je sad bilo pitanje koga da izaberu, brata koga Abbas-Mirze ili najstarieg mu sina. Teth-Ali imao je do stotinu sinovah te su jedni bili naměstnici pokrajinski i tamo upravljali, drugi opet vojvode koji u njihovieh tvèrdjah ni misliti nehtěše, da bi čiji bili van svoji.

Da bude Simonić jednoga do ovih za naslědnika preporučio i svojom pomoćju na prestol ga popeo to bi on bio caru svomu slabo poslužio, jer jednomu bratu težko bi bilo nemirni duh toli silne bratje utěšati i na uzdi uzdèržat jedno: pak onda Rusii za tim stalo běše, da bude u Persii vlada tvèrda i priateljska i koja bi uz njezine želje prionula te im napomagala s toga uzroka nije probitačno bilo, neogledajući se na vladajuću familiu, tudjina na prestol posadjivat.

Što je medjutim poslaništvo inglezko svakomu se kraljeviću, prestola pohlepnu, ulagivalo i koje šta uzaludu obećavalo, za tim ti je Grof Simonić živo se prihvatio sina umèršega naslědnika te je tako vešto taj za Rusiju tako važan posao upravljao, da i stari kralj tomu izboru privoli te ga potvèrdi. Naravno da je odmah po tako mudro provedenu poslu Rusia u Persii pretežnija postala te i ta pretega još poskoči kad po smèrti Teth-Alie pod štitom ruskim Mahomed-Mirsa persiansko žezlo preuze.

Ali Simoniću ne bude došta, što je on kralja i vladu sebi privèrgao, on je i dalje pomislio, i prem se je činilo nemoguće, kudaj teži, opet je dokučio: on je postao čoekom naroda, te isto duhovničtvo persiansko, dosada na Rusa mèrzeće i Bog ti ga znao šta o Rusu i svemu što je rusko buncajuće, ne samo osvěstio i na svoju stranu premamio, te tako svoju Diplomatičku pobědu nadovèršio.

Premda su generalu Simoniću i ruski i persianski dvor naklonjeni bili i njega počitovali — jer od cara je dobio za jedva 5. měsecih kèrst svetoga Stanislava i svete Ane 1. klase, a Mahomed kralj persianski dade mu sliku sunca i lava 1. klase, diamantim onizanu na velikom lancu od zlata, několiko (što ih zovu) častnih sabaljah nakitjenih dragocěnim kamenjem, pa još i priliku Šahovu diamantim okrašenu da ju nosi na vratu; premda su persianski pěsnici najmirisnijom pěsmom ga proslavljivali i glasili kano poslanika na sreću persianskoga naroda od ruskoga cara k njim poslanoga, — opet pored svega toga pletke tako mu dosadiše, da je i sam Cara zamolio neka ga opozove.

Da je dakle Car njegove zasluge proceniti i

tomu je dokaz ne samo to, što mu je za tako kratko vrěme dva najslavnija kèrsta poslao nego još i to što je uvěk prama njemu milostiv bio i tu milost na cělo mu pleme preněo.

Godine 1838 pošlju obèrstara Duhamela na Simonićevo město a on se povrati u Rusiu gdě ga učine komandantom tvèrdjave Ivangoroda, a godine 1843 General-Lajtnantom. On je jedan od najumniih i najizobraženiih ljudih svoga vrěmena pak uzpriateljiv se sa naukom pribavio je time onu ljubeznost i iskrenost karaktera, koja svojstva čoeka, ma čime bio, uvěk nad svoje drugove uzvišavaju.

KNJIEXVNI PREGLED. *)

Knjiga za pučko izobraxenje.

„Naputjenja za dělotvorno življenje." Iz němačkoga preveo g. Ilia Rukavina Ljubački, svezak pèrvi: O upotrěbljenju vrěmena. U Tèrstu 1845.

Ko se izobraxenjem svoga naroda bavi, bilo za duševnu ili tělesnu korist mora se kao njegov prijatelj častiti. Duševno izobraxenje naroda jest ono veliko vozilo (vehiculum), na komu se najprie i najlakše srěća puku dostići može, budući da prosti narod bez izobraženja nemože poznati dobro niti zlo, koje ga k spasenju ili propasti vodi: S duhovnim izobraženjem pako raste u pèrsih čověka pravo spoznanje dužnosti prama Bogu, Caru i Družtvu, u komu živi, ono ga uči da bistrim okom svoje vlastite potrěbe i koristi pozna, i kaxe mu, na koi će način on ove potrěboće s manjim trudom i troškom pravedno si poskèrbiti, i kako će dužnosti ne samo proti svomu poglavarstvu, nego takodjer proti sebi i čověčanskomu družtvu izvršivati, koje iz neumèrtnih rěčih iztěču: „*učini drugim, što želiš, da oni tebi učine!*" Ove neprocěnjene rěči, bile su od svih narodah po najboljemu znanju, mudrosti i duševnosti iztumačene. Za naš narod pako preveo je g. R. ovo iztumačenje iz Němačkoga u naš jezik, u komu se sve po tanko zabilěženo nalazi, što je čověk kao ćudoredno bitje, sebi i drugim dužan, da zadovoljino i srěćno živět, sebi i družtvu koristan, Bogu i ljudim ugodan biti može.

Predjimo sad na tu knjigu, koja s jednom opomenom počimlje, u kojoj g. R. obširno razlog daje, zašto se je on po svojoj gramatiki, i po svomu glasoshodnomu (?) pravopisu dèržao.

Ko je njegovo mnenje o pravopisu u Zori Dalmatinskoj, ili njegovu gramatiku proštio, znati će od prilike, kako je ova knjiga pisana; samo da je ovdě još razgovornie o tomu predmetu sboreno.

U pogled našega mladoga knjižestva mora zakonita sloboda mnenjah vladati, jerbo se duhu čověčanskomu nemogu veruge navèrgnuti niti tudja mnenja silom utisnuti, najskoli ako bilěg istine i dovèršnosti na sebi nenose. Na što jedan ili drugi svoju pomnju svratio nije, može tretjemu od velike važnosti, i svim za korist biti, i za to je potrěbno, da se svačia zdrava i zrěla mněnja, koja k obćenitoj svèrsi směraju, bratinski prime i poslušaju.

Što g. R. o našemu pravopisu na više městah kaxe, zaslužuje po mom slabom mnenju obćenito i temeljito razmotrenje, i nije baš tako zlo osnovano, kako gdě koji misle. Da je on po načinu drugih izobraženih narodah gděkoju rěč za bolje razumljenje i pravilnije štijenje s dvojstrukim suglascem naznačio, mislim gospodo i bratjo, da to neće knjizi u pogled velike koristi i vrědnosti njezina sadèržanja nikakav ustèrb učiniti, jer su to i naši stari Dalmatini još prie njega činili, premda se něsu, kao g. R. gramatičkoga pravila dèržali.

Ko se pak dèrži, neka g. R. po njegovoj želji na pravi put dovede, i k nami okrene?! No, ja něsam naumio ovog gospodina učiti ili hvaliti (za jedno sam slab, za drugo nemogu jere nije složan s nami) i samo mi se čini, da sam iz njegovih mnenjah i pisamah smotriti mogao, da je on svoju Gramatiku i svoj pravopis ondě snovati počeo, gdě mi te stvari s vrěmenom osnovati mislimo, i da mu nije toliko o našoj slozi (!) stalo, koliko o spoznanju istine, budući da se u njoj sve sědiniti mora. I doisto nemogu reči, da se on u pogled gramatike i pravopisa

*) Ovaj sastavak premudroga i punodostojnoga g. Kovačevića, primili smo dva měseca pošto nam bì poslan. Sasvo da na broju 30 Zore već se je o dělu gosp. Rukavine govorilo ništanemanje mislimo da će biti koristno priložit: i mnenje g. K. kojemu po sve i naša miso sa druživa se.

Op. uredničtva.

na ovu ali na onu stranu dèrži, nego on uprav (?) poprěko po svom putu i najboljemu svome poznanju ide. Ali bo sa svim time mora se priznati,

dèrxave medju Dunajom, Arcipelagom i Adriatikom, stanovito jest, da jošter i govoraše svojim jezikom starinskim, od kojega, kako potekoše

azliçita izgova-
chi se od svoje
jezike, svedjer
pchenoga svoga
ma kojizih od-
a poznivaju svoj

rçkomu, koliko
ako i Leibnitz
e, ne uvedene,
h ol od putni-
vašnjega opche-
veli, da junaci
jerbo jednakim
di scienza nuo-
Gèrci imadiahu
ljudnih to jest
plurima voca-
zianci i Gèrci u
u se naizminu,
o vrimena po-
se riçih Sci-
bi sumljio, da
koga, iliti iz ili-
k zna se stano-
sobni; dali da
ikah, koji prie
ovanje moremo
še po Italii, to
o. Iz svih ovih
ik latinski. Da-
sena biahu od
a vidili, nije li
uo biaše iz Ja-
t: dell' Antichità
dvanaest hilja-
e iz Trako-Cel-

toni, iliti Němc-
, koje u gèrç-
i koje u Ger-
ga mora (Fortis,
Sva tri dakle

Ogled.

OBĆI
ZAGREBAČKI
KOLENDAR

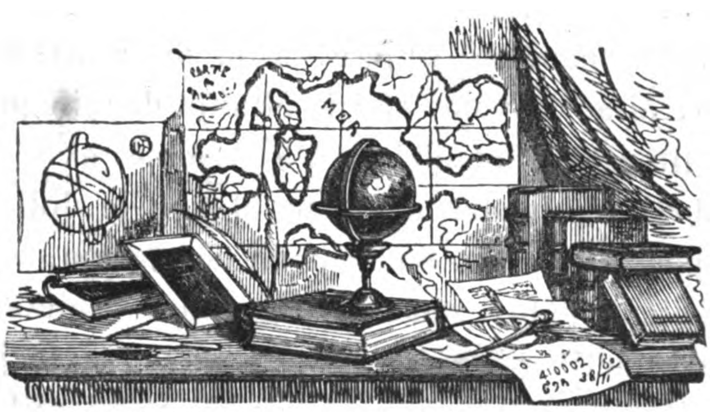
za godinu

1846.

S višjim dozvoljenjem izdan.

Slavoljub Verbančić,
učrednik.

Lavoslav Župan,
izdatelj.

U ZAGREBU
tiskom Franje Suppana, c. k. pov. knjigotiskara i knjigotàržca.

tomu je dokaz ne samo to, što mu je za tako kratko vrěme dva najslavnija kèrsta poslao nego još i to što je uvěk prama njemu milostiv bio i tu milost na

komu se sve po tanko zabileženo nalazi, što je čověk kao ćudoredno bitje, sebi i drugim dužan, da zadovoljino i srěćno živět, sebi i družtvu ko-

Godine 18
Simonićevo mě
ga učine kom
godine 1843 (
od najumniih
mena pak uzpı
time onu ljub
svojstva čoeka,
gove uzvišavaju

KNJI

Knjiga

„ Naputjenja za
g. Ilia Rukavina Lj

Ko se izo
za duševnu ili
prijatelj častiti
ono veliko vo
i najlakše srě
prosti narod b
niti zlo, koje
duhovnim izo
věka pravo sp
i Družtvu, u
okom svoje vl
mu, na koi ć
trudom i troš
će dužnosti n
nego takodjer
izveršivati, kc
čini drugim,
Ove neproeěn
po najboljem
tumačene. Za
ovo iztumač

*) Ovaj sasta
primili smo dva
30 Zore već se je
mislimo da će bi
sve i naša miso

OGLAS

o izdavanju

obćega zagrebačkoga kolendara.

Dobar kolendar ili koledar spada medju glavne potrěbe svake književnosti, koja neće da ostane samotàrg *(monopol)* pojedinih ljudih, nego želi prodrěti u narod, u sve stališe, u sve kuće, u svako sàrce. Kolendar si zna bi reć sam izmedju sviuh knjigah prokàrčiti put k svim ljudem; jer težko da ima sada čověka, koj nebi kad kada u kolendar zavirio. Nadalje druge knjige čověk pročita i odloži, te do mala zaboravi; nu kolendar mal ne da svaki dan jednoga godišta u ruke prima, pregleda, protresa. Nesàrdi ga, što je već svu knjigu pročitao, nego ju opet i opet čita. Pa promotrimo, od kolike bi to važnosti bilo za pospěšenje izobraženja, da kod nas seljanin barem jednu dobru knjigu svake godine ne samo pročita, nego upravo prouči; od kolike bi to važnosti bilo za razprostranjenje narodnoga jezika, da imamo shodne narodne knjige, koju bi svaki domorodac pregledao, čitao i ovako se i k čitanju drugih proizvodah narodne literature obodrio. Pa sve se ovo postignuti može dobrim kolendarom, kao što ga je doli podpisani izdavati namislio. Nu buduć, da se takvo, svim stališem naměnjeno dělo, samo sudělovanjem književnikah, o raznih predmetih pišućih, izvesti može; zato je izdatelj više mladih spisateljah u pomoć pozvao, i njihovom pomoćju, kao što se tvàrdo nada, izajti će mu nakana za rukom, te će se izdati pravi narodni, sa svih stranah od

na ovu ali na onu stranu dèrži, nego on uprav (?) poprěko po svom putu i najboljemu svome poznanju ide. Ali bo sa svim time mora se priznati,

dèrxave medju Dunajom, Arcipelagom i Adriatikom, stanovito jest, da jošter i govoraše svojim jezikom starinskim, od kojega, kako potekoše

davna izgledani, svim stališem našega naroda priměreni kolendar. Nećemo mi sami sebe hvaliti, trěba da se knjiga sama hvali; nu neka nam dopušteno bude u město preporuke sadàržaj i uredjenje našega kolendara u kratko priobčiti, da se čitatelji i sami uvěre, kako smo nastojali svim stališem zadovoljiti, ugodno s koristnim skopčati, i u obće tako ga urediti, da se može natěcati s inostranimi svojimi drugovi, i da nas liši potrěboće kupovanja tudjih kolendarah. Razděljena će pako biti knjiga naša na slědeća 6 odsěka:

I.

a) Kolendar katolički, pravoslavni, protestanski, židovski, muhamedanski; proložen bilježnicom za dohodke i troškove.

b) Razna izjasnjenja zvězdoznanska (astronomička) i t. d.

II.

a) Zašto se zove ova knjiga *kolendar*?

b) Rodoslovje vladajuće austrianske obitelji.

c) Imenik (*Schematismus*) sviuh duhovnih, dàržavnih i vojničkih oblastih kraljevinah Hàrvatske, Slavonske i Dalmatinske, ovamo razuměvajuć i granicu.

d) Kratki geografičko-štatistički pregled u obće cěle Europe, napose pako pokrajinah po našem narodu naseljenih i t. d.

III.

a) Razni pěsnički proizvodi, ponajviše pěsme narodne, junačke i šaljive.

b) Basne i pripovědke stranom izvorne, stranom prevedene. i t. d.

tomu je dokaz ne samo to, što mu je za tako kratko vrěme dva najslavnija kèrsta poslao nego još i to što je uvěk prama njemu milostiv bio i tu milost na

komu se sve po tanko zabilěženo nalazi, što je čověk kao ćudoredno bitje, sebi i drugim dužan, da zadovoljino i srěćno živět, sebi i družtvu ko-

Godine 18
SIMONIĆEVO mě
ga učine kom
godine 1843 (
od najumniih
mena pak uzp
time onu ljub
svojstva čoeka,
gove uzvišavaj

KNJI

Knjiga

„ Naputjenja za
g. Ilia Rukavina Lj

Ko se izc
za duševnu ili
prijatelj častiti
ono veliko vo
i najlakše srě
prosti narod b
niti zlo, koje
duhovnim izo
věka pravo sp
i Družtvu, u
okom svoje vl
mu, na koi ć
trudom i troš
će dužnosti n
nego takodjer
izveršivati, ko
čini drugim,
Ove neproeěn
po najboljem
tumačene. Z
ovo iztumač

*) Ovaj sasta
primili smo dva
30 Zore već se je
mislimo da će bi
sve i naša miso

IV.

_a)_ Čàrtice iz dogodovštine domaće sa slikami.

_b)_ Někoje mane i nedostatci našega prostoga naroda i zajedno način, kako bi se mogli iztrěbiti.

_c)_ Kako bi valjalo narodne škole ustrojiti i urediti.

_d)_ Něšto o našoj domaćoj literaturi i pravopisu.

_e)_ Směsica i t. d.

V.

_a)_ Članci gospodarstveni sa slikami.

_b)_ Kako bi se materialno stanje našega seljanina popraviti moglo.

_c)_ Šta bi valjalo činiti, da se u nas tàrgovina unaprědi.

_d)_ Koja je razlika izmedj měnicah (Wechsel) i navadnih obvezah (Obligatoriah)? — Na što se ima paziti pri měnicah?

_e)_ Domaći lěkar i. t. d.

VI.

_a)_ Sajmi domaći i poglavitii u Ugarskoj i Austrii.

_b)_ Skrižaljke za kamate i ostale domaće poslove. i. t. d.

Kolendar ovaj iznosit će do 40 arkah na 4., kao što je ovaj oglas i izajti će na světlo měseca Studenoga (Novembra). Zato molimo sve rodoljube, neka se dotle s kupovanjem kolendara uztàrpe, da se ovo narodno preduzetje odàrži, tim više, buduć da je izdatelj naumio izdavanje ovoga kolendara, ako mu obćinstvo podpore neuzkrati, i budućih godinah ne samo produžiti, nego u poslu tom koliko moguće _naprědovati_.

Slavoljub Verbančić,
učrednik.

Lavoslav Župan,
izdatelj.

☞ U Zadru će biti na prodaji kod bratje **Batarah.**

na ovu ali na onu stranu dèrži, nego on uprav (?) poprěko po svom putu i najboljemu svome poznanju ide. Ali bo sa svim time mora se priznati, da on ipak čistim narodnim jezikom govori.

U predgovoru preporućuje se ova knjiga svim ljubeznim otcim, da ju za korist svojoj dètci u ruke dadu, gde će (ćedu) sve i za svaki stališ naći, što za srěčno, pobožno i zadovoljno življenje trěbaju, i što bi se inače, iz mnogo knjigah s velikim trudom i troškom pobirati moralo. Mogao je g. R. još primetnuti, da je ova knjiga pravi priatelj i skèrbni otac, koi ravne pute i staze svojoj dětci pokažuje, da u življenju putujuć nezabasaju.

Sadèržaj ove koristne knjige, iliti pèrvoga svezka govori u obćemu „*O upotrěbljenju vrěmena*" i razděljuje se po različnim predmetim i slučajim življenja, i po najmudriim pisateljim, koji za tu svèrhu svoje preizabrane nauke na dar daju. Ovaj prelaz od jednoga predmeta na drugi, od pisatelja na pisatelja, tako je umětno priredjeno, kao da je samo jedan jedini spisatelj, kojih u cělom dělu preko 400 ima, ovu knjigu pisao. Ovo dělo biti će u četiri svezka razdiljeno, za da si ga svaki lakše pribaviti može, komu zadovoljnost svojih na sèrcu leži! Pèrvi svezak kako veće rekli smo, govori *o upotribljenju vrěmena*, drugi će svezak govoriti: *o uměrenosti*, *i ustrušnosti* (*abstinentia*); tretji *o zadovoljnosti*; četvèrti pak *o igri*, *prisebnosti*, *mèrzlokèrvnosti*, *čvèrstoći*, *umnosti*, *priateljstvu i od prijateljah*.

Iz ovoga se vidi, koliko je blago za dělotvorno življenje u ovomu dělu sakupljeno, i koju li korist izvesti mora, ako se ovi zlatni *nauci* u *sèrcu* uzdèrže, i u potrěbitom vrěmenu upotrěbiti znadu, i me nemožemo uzderžati se, da ga svakom domorodcu, osobito duhovnim pastirim, kao najbolje sredstvo (mezzo) za pučko izobraženje preporučimo. *F. M. Kovačević.*

JEZIKOSLOVJE.

Uvedjenje S. Štievnice (Liturgie) Slovinske.

(*Produxenje.*)

Ako istinito jest, kako jurve prikazano, da narod ilirięki pristupio biaše posidovati široke dèrxave medju Dunajom, Arcipelagom i Adriatikom, stanovito jest, da jošter i govoraše svojim jezikom starinskim, od kojega, kako potekoše različiti puci, potekoše jošter i različita izgovaranja, koja s vrěmenom odalečujuchi se od svoje istočnosti, obratiše se u osobite jezike, svedjer blizochu uzdèrxuchi starinskoga opchenoga svoga jezika, tako da svi jeziki, u ričima kojizih odkriva se korěn iliriękoga, od njega poznivaju svoj početak.

I za rechi pravo toliko u Gèrčkomu, koliko u Latinskomu i u Nimačkomu, kako i Leibnitz pràvi, nahode se mnoge riči ilirięke, ne uvedene, kako bi niki hotili, od tèrgovaeah ol od putnikah, dali tekuche iz davnoga pèrvašnjega opchenoga jezika iliriękoga. Isti Omer veli, da junaci Fridjanski i Gèrčki razumivahu se, jerbo jednakim jezikom govorahu (Vico: Principj di scienza nuova tom. 1.) I Platun isti piše, da Gèrci imadiahu mnoštvo rięih primljenih od neuljudnih to jest od Scitah (nos quidem a barbaris plurima vocabula... Plat Dian.) Ako daklen Azianci i Gèrci u vrime rata Trojanskoga razumivahu se naizminu, kako govori Omer, i ako, nikoliko vrimena potlen u Gèrčkomu jeziku nahodiše se rięih Scitinskih, po svidoxbi Platuna; tko bi sumljio, da Gèrčki jezik neizviraše iz Scitinskoga, iliti iz iliriękoga pèrvašnjega? Latinski jezik zna se stanovito, da nije bio nikad jezik posobni; dali da bijaše sastavljen od svih onih jezikah, koji prie govorahu se u Italii. Troje besidovanje moremo rechi, da navlastito gospodovovaše po Italii, to jest Etruško i Gèrčko i Celtinsko. Iz svih ovih besidovanjah bio je sastavljen jezik latinski. Dali ako sva ova besidovanja donesena biahu od Azianah u Italiu, kako smo drugda vidili, nije li bistro, da i latinski jezik izniknuo biaše iz Jafetinskoga? Otac Pezron kaxe (tratt: dell' Antichità delle nazioni e lingua celtica) da dvanaest hiljadah rięih latinskih bijahu izvadjene iz Trako-Celtinskoga.

Leibnitz paka svidoči, da Tentoni, iliti Němci, uzeše mnogo rięih Jafetinskih, koje u gèrčkomu i persianskomu nahode se, i koje u Germaniu dovedene biahu tja od cèrnoga mora (Fortis, Ossero. sopra Kerso ed Ossero.) Sva tri daklen

jezika gèrçki, latinski i nimaçki istinito porodiše se iz našega staroga opchenoga jezika jafetinskoga. (vedi l'erudita memoria letta a Parigi dal dotto sig. Co: Sorgo di Ragusa.)

Sve ovo potvèrdjuje se jošter s slovim staroga našega glagoliçkoga pisma, iz kojega i Gèrci, i Latini, i Nimci jesu uzeli mnogo slovah, kako svaki more viditi bistro, kadgod bi hotio prilikovati jedne s drugim, što ja u slobodi svakomu ostavljam.

Stanovito jest, da ovi Jafetinski jezik jest više razstèrt po světu neg ikoji drugi. Govorechi s ovim jezikom more se obachi i Boemia, i Moravia, i Kroacia, i Karintia, i Karniola, i Slavonia, i Sèrbia, Bosnia, Albania, Dalmacia, Ungaria, Polonia, sva Rusia, u jednu riç, od Adriatika do Báltika i od Cèrnoga mora do velikoga Oceana. Dali potribito jest spomenuti, da svi narodi iliriçkoga imena imadu razliçito svoje izgovaranje, koje se ne vele odaleçuje od stare matice svoga opchenoga jezika iliriçkoga. Sva ova razliçita izgovaranja jesu ugodna i slišanju zvonçava. U našoj Dalmacii dvojstruko jest izgovaranje, jedno dalmatinsko a drugo dubrovaçko; ono Dalmatinsko, po umu mudroga Kopitara, jest slišanju sladje, jerbo u bekavitanju neima nikakova prignutja glasa, vech posve naravsko izriçanje i laglje štivenje. Ono paka pohvalno jest, da sve dèrxave Jafetinskoga kolina uzdèrxe svoje posobno besidovanje i svoj narodni pravopis, u kojemu slagaju i svoje otaxbeniçke knjige, i u njemu propovidaju riç boxju, i pivaju u svetih misah knjige Apostolske i sveta Evandjelja s osobitim blagoslovom svete Matere Cèrkve katoliçanske.

Premda svi slovinski narodi, sastaviše osobita svoja i razliçita izgovaranja, ništa manje nezaboraviše se staroga, premda mèrtva, svoga materinskoga opchenoga jezika i njegova pravopisa pèrvašnjega, zvana *Glagolicom*. Pametno oni uçiniše za da se nebi zastavio i zavaljen ostao u gustih tminah nemiloga zaboravljenja u vike toliko slavni svoj jezik, da sluxi u djaçkih cèrkvenih molbah, i tako da barem xive u jeziku Boxanstvenomu. To gèrci buduchi doznali, i u njihovu narodu buduchi se uvela razliçita izgovaranja, mèrzko jim biaše u zaboravljenju ostaviti svoj starinski jezik, po prilici slovinskih narodah, prozvaše ga jezikom *Bogovah*, po svidoxbi Omera, iliti sada, jezikom cèrkovnim i djaçkim (Vico. principj ec. lib. 2. corolarj etc. Treret Memoir. Academ. Histor. tom. 2. 3. etc.) Za Gèrcim isto uçiniše i latini svuda. *(Slědit che).*

O. Kostantin Boxich.

Nešto o Dalmatinskim obiçajima.

Xenidba i pirovanje.

Směšni i skupa veseli obiçaji perdkroçuju sdruxenje u S. Sakramenatu xenidbe kod naših Dalmatinah. Nu vidimo jeli tako:

Netom se je naumio jedan xeniti, i zaměrivši děvojku poçme izpitivati vèrstu nje chudorednosti, poštenja i valjaštine, i dok su se ove susrěle s njegovim xeljam primaju snaxnu temeljinost u zamišljenoj odluki.

Godinu danah naprěd slědi daklen zaměnito (reciproco) obetanje, i evo na koj naçin:

Iz medju obiteljih, koje se imadu po tajnaçin u svojstvo prekriliti, buduchi svaka zakljuçena, i za tim slědio ugovor dneva od *prošnje*, izidu jedno jutro lěpe nedělje (valja da je vedro) momçe i njegov otac s najblixnjim rodstvom, i uputu se u druxtvu k domu děvojçice. — Kucaju na vratim. — Izlazi na prozor otac děvojçin i pita tko doli kuca? « priatelji, ako mi je dopušteno uchi « odgovara jedan od skupštine vanka stojeche » Zašto ne? priateljim u svako doba! « nadostavlja Otac s prozora, i potexe skakalo od vratah; koja se prěko otvoraju » dobro ste došli « ovako ih pozdravlja i veselo prima.

Ulazechi gosti, odvrachaju sa svih stranah na pozdravljenja i na molbu kuchana sědaju okolo spravljene tèrpeze. — » Vi nas nukate blagovati i piti » poçimlje ovako jedan od najblixnjih u rodstvu » a nepitate nas, niti vam mi kaxujemo: zašto smo mi ovdě došli » Zatim otac nadostavlja « uzrok je ovaj da smo mi došli *prositi* (upuchujuchi beséde otcu děvojke) tvoju kcher za moga sina « On paka na to odgovara: » Sad je vrěme blagovanja a potla chemo o tomu besěditi. » — Tu se ije, pije, veselo stoji i pro-

vodu razgovore mnogo odaleçeni od onoga koi je dao uzrok takovome veselju.

Svèršivši po taj naçin blagovanje, dohodi stopanja i dixe ostanke, a nazdravljanja s vinom još slědu, paka Stari-svat probudjuje pèrvašnji razgovor svèrhu uzroka njihova dolazka. » Ja od moje strane « veli otac « zadovoljan sam, ali valja viděti što che rechi děvojka. « Medju to děvojka, koja je slušala njihove razgovore u jednome nuglu od kuche, prikaxuje se na zvanja otçeva krotka, sramna, schuchurena, te staje pred njima trepechi i prignutim oçima k zemlji. » Jesi li kaela (zadovoljna) věrit se za ovoga mladicha? pita ju otac, uzamši mladicha za ruku. Ona još veche zastidjena dixe ruku na çelo kao za sakriti cèrljenilo srama, odgovara: što uçinu moji stariibit che dobro uçinjeno. «

Tada otac namiguje sinu da navuçe děvojki pèrsten na ruku i da joj prikaxe darove. Jednaka krotkost ukaxe se i u věreniku u doba kad ima izvèrsiti što zakljuçuje *prošnju*. Vadi s svoga i na děvojçin pèrst natiçe pèrsten. -- Slaga preda nju postole (nestve) cèrljene, běçve od vune u xuto omastene oli u cèrljeno, çešalj, britvu, ogledalo, i ostala ovim priliçna. -- S tim dospije *prošnja*. -- Nova s vinom nazdravljanja, puskaratanja i veselja u dělenju imaju skladno město.

(Slědit che.) *I. I. P.*

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Svatba Carevich Ivana.

Kad se xeni Carevich Ivane
Uprosio liepu djevojku
U nekakvog kralja latinskoga.
On prosio on i izprosio.
Liepo ga je care svietovao:
Boga tebi Carevichu Ivo
Ti mi kupi gospodu svatove
Od stotine manje ni jednoga.
Od stotine više ni jednoga.
Zovi kuma Debelich Novaka,
Prikumicha Brankovicha Vuka,
A za svate devet Jugovichah,
Za djevera Marka Kraljevicha.
Što su rekli to je uçinio,
Okupio Gospodu svatove,
Od stotine manje ni jednoga,
Od stotine više ni jednoga,
Sve gospodu i gospodske sine.
Pak on ide po liepu djevojku.
Kad su došli u sred gore cèrne
Liepo ih je svietovao Marko:
Boga vami gospoda svatovi
Kad dodjemo pred dvore careve
Izachi che Care i Carica
I njegove sluge i dvorjani
Sprimati che konje i oruxje,
Konje dajte, oruxje nedajte,
Pod oruxjem u dvor ulazite
I pod njime rujno pite vino.
Kad su došli pred dvore careve
Izašo je Care i Carica,
I njegove sluge i dvorjani
Poprimati konje i oruxje.
Konje daše, oruxje nedaše,
Pod oruxjem u dvor ulaziše
I pod njime rujno vino piše.
Nujan Care po dvoru šetao,
Nujan šetje govoriti neche.
Al ga pita Carica gospoja:
Boga tebi Care gospodine
Kakva tebi muka dodiala
Da ti šecheš, govoriti necheš?
Ne pitaj me, carica gospoja,
Od kad šetjem po dvoru svojemu
I od kad me porodila majka
Ja nevidjeh ovakvih junakah,
Pod oruxjem rujno piti vino.
Al zazivlje slugu Mjelovana:
„ Boga tebi sluga Mjelovane
Da ti odi u komore gornje
Metni na se strahe svakojake
Rusu glavu i zmajeve zube
Po persiuh mudra vidra skaçe
I otidji u goricu cèrnu
I otmi im liepu djevojku
Dovedi je k dvoru bielomu
Dat chu ti ju za ljubovcu tvoju
Dati chu ti polak carevine
I dat chu ti konje i koçie. “
Toga sluga jedva doçekao.
On otide u komore gornje
Meche na se strahe svakojake

Rusu glavu i zmajeve zube
Po persiuh mudra vidra skaçe,
Iz gubice modar plamen sieva.
Oni idu u goricu cèrnu,
U goricu pod jelu zelenu.
Kad je veçer o veçeri bilo
Svati vode liepu djevojku
Al ih liepo svietovao Marko:
Boga vami gospoda svatovi
Dèrxite se bratja u slaje,
Jer u gori jedno gèrdno zvire
Otet che nam liepu djevojku
Još govore gospoda svatovi:
Strašivica Kraljevichu Marko,
Da smo znali da si strašivica
Nebi smo te u svatove zvali
Nebi smo te za djevera dali.
Još su oni u rieçi bili
Skoçi zmaje iz gorice cèrne:
Biexe svati po gorici cèrnoj
Ali neche Kraljevichu Marku.
Iza zmaja goruch plamen sieva
A iz Marka studen vietar puše.
Vidi Marko da tuj šale nejma
On potexe noge iz strimena,
Da che odsjesti dobroga konjicha.
Al govori liepa djevojka:
Oj djeverçe, Kraljevichu Marko,
Sramota mi pogledati u te
Kamol nebi s tobom divaniti
Nije oto zmaje iz gorice
Vech je sluga starca baba moga
Trojem me je svatovim oteo
Hoche sada da me i çetvèrtim;
Sieci njega dok on tebe nije.
Kad je Marko razumio glase
Potvèrdio noge u strimene
Iztèrgao sablju od pojasa
Kako ga je lasno udario
Presjekao konja i junaka
I tri lakta zemlje dohvatio
I çetvérti studena kamena
Još je svoju sablju proklinjao:
Bridka sablja i desnica ruka
Obe dvie da vas Bog ubie
Sto ga bolje chele siechi niste?
Kad ga bio junak posiekao
Kupi svate po gorici cèrnoj
Bere dare po travi zelenoj
Kad je junak svate sakupio
Svakom svoje dare podjelio
Još govori liepa djevojka:
Boga vami gospoda svatovi,
Da negledam Carevicha ljepost,
I junaçtvo Kraljevicha Marka,
Svieh bi vas ošpotala jako
I pošla bi k starcu babi svome!

Smiešice.

Jedan putnik dokaxuje da na jednome otoku (isola) zvanu Unamark u Rusinskoj kraljevini, xene sluxu kao jaspra brojucha. Prodaje se daklen i kupuje xenam, i cěna jedne stvari ustanovljva se od jedne, dvi, tri, do çetiri xene. — Blago onome koj ima veche od jedne!

U jedonme selu u Kini bi osudjen od pravde jedna kovaç na věšala. — Buduchi on bio jedini u onome selu, zato se uzbuni onaj puk, i oprèše na izvèršenje, hotiuchi, da, na město kovaça oběsena budu dva terzie (šavca). — Ondi daklen veche zapovědaju podloxnici nego vladaoci! — Ovome çudu paka nejma konca. —

Biahu pèrvi dnevi korizme, i jedan tèrgovac poznat kao pun duga tuxaše se někim svojim priateljim, da zradi posta i njegove oštrine biaše mlogo dugo vrěme od korizme. — Ocheš li ti „ odgovori mu jedan od njih „ da ti ja ukaxem jednu skrovitost za da ti se uçini kraia? Grinuch se platiti o uskèrsu sve tvoje dugove. —

I. I. P

KNJIŽEVNO OGLASENJE.

Izdavatelji mnogo pohvaljenoga italianskoga çasopisa pod imenom „ **Giornale Euganeo** “, koj se sviem razlogom moxe smatrati kao jedan medju najvaxniim i najkoristniim dnevnicim cěle Italie, odredili su u isto doba izdavati i jedan drugi çasopis, koj che se zabavljati sa stvarim lakšiem negoli pèrvi, pod imenom:

„ **IL CAFFÈ PEDROCCHI.** “

Godišnja mu je cěna 9 fl: u srebru, i pèrvi broj izachi che na 16. Studenoga t. g. — Srěchni uspěh izdavateljah u pèrvomu njihovomu trudu, tvèrdo nas uvěruje da i drugi neche mu nazada poništo ostati.

Prilagamo današnjemu broju oglas na obchi **Zagrabaçki Kolendar** za godinu 1846 gospodina *Slovoljuba Verbanića*, koj che na světlo izachi měsecom Studencom. On dobro odgovara potrebami naroda našega, i zato svim Dalmatincim vatreno ga preporuçujemo.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 41. NA 13 LISTOPADA

II. GODINA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedėljak. Godišnja mu je cėna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mėstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cėlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nėsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zamėnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĖSNIÇTVO.

Piesnik.

Od

P. PRERADOVICHA.

Pievat mi se opet hoće,
Ali neznam ni sam kako,
Bi li pievo od veselja,
Pievajući bi li plako.

Na prozor mi jutros dodje
Bieli soko nevidjeni,
Kljuje staklo na prozoru,
Dok prokljuje sanak meni:

„ Odkud tebi tvèrdi sanak,
Da još spavaš kad su pietli
Triput zoru već prozvali,
Triput zoru i dan svietli? “

„ Medju zemljom i medj nebom
Tvoja cesta još je duga
Do sjajnoga onog hrama,
Gdie će t' ljuba bit supruga. “

„ O diži se, putuj smielo!
U hodu te ništ nesmeta,
Ljubimac si zemlje tvoje,
Poznanik si cielog svieta. “

„ A krasna je cesta, tvoja
Svuda ravna i jednaka,
Uz nju polja puna cvietja,
Nad njom nebo bez oblaka. “

„„ Moj sokole, moj angjele!
Iz visosti tvoje zrieći
Ti drugačje put moj vidiš,
Neg po njemu ja hodeći. ““

„„ Tvom se oku zemlja čini
Zviezda jasna i okrugla,
Iz daljine ti nevidiš,
Da je puna jazah i ugla'. ““

„ A ti digni se na krilih
Nad zemaljske neravnosti,
Spuža, koj po zemlji lazi,
Mora svaki tèrn ubosti. “

„„ Nemam krilah ja da letim,
Nit bi ostavit zemlju moga';
Sinak ljubi i zlu majku,
Majka i zla sina svoga. ““

„ O piesniče nesrietniče!
Suhi list si ti na gori,
Koj od sunca nebeskoga
Nesazrije nego izgori. “

„ Nebo vietrom te uzdiže,
A zemlja ti odletjet neda,
Medju zemljom tako i nebom
Tvoja duša uviek preda! “

KNJIXEVNO OBJAVLJENJE.

Skup Rimski razplodjenja S. Vėre godine 1844 dopusti u svojoj slovotėštnici da bude se na dvor izdati knjiga pod imenom: *Razmišljajte ova dobro!* otca Bartula Bandrand'a prenesena u jezik slavjanski po otcu Vinčencu Basile Družbe Jezusove, poklonjena prem dostojno Presvėtlomu Tomi Jederliniću Biskupu veoma ljubjenu Dubrovačke dèržave.

Od pristojnosti knjige ne trěbuje zabavit se jer ona sama po sebi svakomu se Kèrstajninu i svěstnu čověku preporučuje. Nu što većma nju resi, za bogoljubnost našu jest tomačenje čisto i sputno s kojem je otac Basile u slavjanski jezik nju preveo nahodeći se u Dubrovniku g. 1843. Duh koristi dušah ovoga je vrědnoga Redovnika na dobro poznanje jezika i na ovaj lěpi trud ponukovao, trud pristojan nazbilj i bogoljubnosti i kèrstjanskoj ljubomudrosti.

Ja se iz sèrdca radujem poštovanomu otcu Basile da je u malo vrěmena na taki način u jeziku naprědovao, da do bèrzo moć će otvorit shranu blaga duhovnoga u naš jezik, u kojemu prie njega Red. S. Ignacia, u ovoj vèrsti zabavah, ostavio je od sebe neumèrlu spomenu.

Biuši su bili poděljeni svi ztiski ove knjige na broju 1200, po naredbi našega duhovnoga Pastěra bit će drugo izdanje do bèrzo pripravljeno u Dubrovniku za bogoljubne požude ove dàržave namiriti.

Slědio je tomačitelj pravopis dubrovački, po izgovoru ponapravljen kojega mala različnost od dalmatinskoga neće prestrašit ni bogoljubne, ni ljubitelje svojega jezika.

Iz Dubrovnika na 20 Rujna 1845.

Antun Kaznačich.

JOŠ NEŠTO O NERETVI.

(Produxenje vidi B. 23 *na str.* 178 1. *god.)*

Vid.

„ Vid bieli poglavica biše
Od Neretve kako pero piše
Malo manji od Rima biaše
Slavni kralji u njem pribivaše “

(Pěsma Mělovana)

Dvanaest miljah daleko od Opuzena na jednoj glavici u strani od istoka nahodi se jedno malo selo zvano *Vid* puno nešto zaměrita. – Obadj ga svega, i premda posve umoran ne stavljaš se, jerbo vas skupljen u premišljanju koje srětno pribivalište bi jednoch ona sadašnja pustoš, i tako oblakša te, i çini ti zaboraviti potrěbito poçivanje, itje, pitje, posle i t. d. i da ti tamnost nochi ne dixe krěpost od viděla, nebi prestao u prigledanju. — Uspomene, koje imamo od jasnoga grada » *Narone* « (Neretva) jesuněke bataljine koje se vidu na sve strane u ovome selu. Pěsme uvěravaju nas, da je ondi uznosito bio posadjen. — Da je bio jošter dika njezinih prebivaocah, strah neprialeljah nepomèrsljvo se zna navlaštito iz napomenute pěsme starca Mělovana, gdě ono u proslědenju govori:

» Rimske vojske podanj dolazahu,
Al osvoit njega nemogahu,
Jer u njemu biahu junaci,
To svědoçe mudri Talianci. «

Danas je jedno ništa kad promisliš. – Pepeo razsuti od vrěmena na taj naçin da mala uspomena od njega çini se. — Da te inostranac, srechom, štogod od njega uspita, ne imaš mu drugo odgovoriti nego, da je bio jedan jasni grad, da su u njemu kralji prebivali. – Srecha kada nije i to s věkom umèrlo! Sorenih kuchah do temelja, zidinah, grobnicah, ispresěcan stupah mlogovèrsnih, ploçah izrazbianih, oskvèrnutih i prelomnjenih nahodiš kuda se god okreneš, i u njima useçenih pěsmah, urězanih cvětovah i t.d. Od kamena, mramora, gvozdja, tuça, i drugih rudah çestje se vidja obataljenih glavah, rukuh, bedrah, kljunih, çambrah, repovah, i t. d. – Kadno god paka najde se koj kamençcih od cěne, koji su sluxili u ono vrěme (po sloxnu sudu mnogih) za poznanjstvo i uresu konjika u vojsci. — Sve spomenute stvari jesu xivi razlozi za temeljito věrovati ono několiko što něki vrědni něsu srechom odběgli se ostavit nam upisano.

Hvale dostojne gospodinu xupniku onoga sela, koj imaše izvèrstitu pomlju sakupljati i sahraniti što oli on isti, oli texaci njegovi xupljani kadgod bi našli što dobra zakopano. — On je nadario raškosnika (Museo) Zadarskoga s jednim nemalim brojem stvarih izvèrstitih ondi izkopanih, i zato je duxne hvale primio od dnevnika (Gazzetta) Dalmatinskoga. Uzdèrxi i danas istu vrědnu pomlju, no starost mu preseča pute i misli. Grěhota da neima ondi çověka brez lěnosti za slěditi ga u odlukam, oli barem slikovati. – Pod zemljom ima još vala što valja! On je izdao u Neretvi sidbu od pirniça, koja mnogo lěpo korist. — On je u jednu rěç çověk prilika i ogledalo u stvarim od texanja. – Jedan izvèrstiti samouk u rukoděl.

Kod Cèrkve na jednom stupu posadjenu više grobnice, koju je za se spravio usěkao je něke çudnovate prilike, koje prikaxuju çlane muke Isusove, sve uljudno. — Jesi li poznao njega, zakleo bi se da nije on bio vrědan to uçiniti. — Ali je tako.

U staro vrěme ovo selo nije se zvalo Vid, nego Norin (Narona) zato Narenta odklen izhodi ime Neretve. Pokraj kuchah teçe jedna voda zvana Norin na kraju koje jest posadjena kula tako zvana, temelj Neretvanski potla bataljinah Vida, Gradime, Vratara, Kuti i t. d. — Ona je sgradja Turska a poprava Francuska. — Na svèrsi polja od Rokšicha nahodi se iz medju dvě rěke, Norin i Neretva. Diçi se da je vrědnih dobitjah uçinila, i da su sami domorodci njezini nju vladali i hrabreno branili. Ondi testa Kraljeva, koja vodi niz kraj nu put Zadra a uz krajinu put Kotora, jest presěçena od reçenih rěkah. — Za sluxbu putnika, navlastito u nochi, i uslěd ruxna vrěmena za sahranit se, nahodi se danas ondi sagradjena i jedna kucha, u kojoj ima baskaluk za konje, koçie i ostala.

Od kule uputi se k zapadu, potle çetiri milje etote na **Opuzenu**, *varošu koj ima prebivaocah* 684. *Razděljenje ih dvě xupe*: *Kèrstjanska i Ristjanska.*

Prikaxuje se na jednom hèrtu iz medju dvé rěke, s desne velika a s lěve mala. — Obe se jednako zovu Neretva. — Ovaj je Varoš jošter na jednomu otoku (Isola). — Ne ima blizu sebe nikakva bèrda. Postavljen je na uzrositu prostranu polju. Obzidan je nekoliko za obranit se od potopa. Dojdi k cèrkvi pruxa ti se k poldnevu poljana (piazza) i s desne nje strane jedna nova vanredna (straordinaria) çatarnja. — Od nje pošavši niza selo vidjaš da kuche od krova (falasco) koje negda biahu sad su sgradje lěpe, kojim ništa za svèršenost skladnu nije bilo zaboravljeno. — Uredba ulicah i jablani (pioppi) krajem posadjeni, u šetnji zauzimlju putnika u razkoši.

Opuzenac jest prignut na skladnost (civiltà) i u redu oděche i u redu xivljenja i u redu dvornosti (cortesia). Paçem sve to više napreduje çudnovato. — Uzdèrxi sa svim tim něke stare blage obiçaje svojih praděđah. Izvèrstito je umiljat svojim vlastima. — Velikosèrçan (generoso) za najviše. Samo něke vratolomne naçine u redu texanja utemeljene tako uzdèrxi da moxe se rechi da nigdá neche se izkorěnuti. Jeli to samovoljno prekovratjenje? Navlastito batal xivoga çetveronoga vapije popravu u sèrcim koja poznaju lasnost od odkupljenja; jedan mali nametak obiçajnim troškim, ali *zaludu je u pustinji pripovědati.*

Dojedan Neretvanin, a najskoli Opuzenac, u gojenju xivoga otvèrdnut je na ozvanje. Zaljubio se je u zakikane (inveterate) obiçaje svojih starih, paka što: *štedechi na špinu, proliju na taplunicu.*

Nu vrědne pomlje jednoga sama koj sèrçeno bdije i na to odkupljenje, eto tèrçu za drugako obrati ih: Vidimo sada što je Neretvanska:

Brodarica.

Od tri je vèrste. — Ladje, Trupe i Trupe-dubenice. — Ladje su sastavljene od jelovih dasakah i šesnaest ih je dosta za jednu uçiniti, koja moxe odvesti 40 vrechah (45 s. v.) xita. — U njima putovati, ne ima nikakve jezivosti. — Dobre su i za mora. — Na vesla samo putujuchi imadu veliku hitrost, da ni Mleçich u svojoj „ Gunduli “ nebi jim utekao. — Sa strane na pored mogu voziti 12 ljudih a u srědi ostaje vazda města za veche putnjikah i njihovih partljagah. U njima dopirali su něki věštaki tja do Zadra. Trupe su paka sastavljene od same tri daske jelove. — Ima někih u kojim do 6 ljudih moxe stati a u někih ne više od jednoga kipa. — Ove zadnje su podobne za lovštinu i za ribanje, a navlastito za lovštinu. — Sluxu i za druge potrěbe od tèrka. — Mnogo su naruçne, jerbo moxe i lako jedan çověk i na plechim poněti ih kuda mu drago. — Trupe-dubenice su paka sgradjene od jednoga sama komada. — Zovuse „ dubenice “ zašto su uçinjene i izdubljene iz jednoga panja. Ove su jezive jerbo su prevèrtaçe.

Ovake vèrste brodarica dostojna je daklen, da bude vidjena i razgledana od inostrancah, jerbo cěla Dalmacia neima sliçitije. Sada vidimo što je

Potop.

Da Neretva ovome ne bude podloxna mogla bi se zvati drugi Misir, ali u srěd najlěpših uhvanjah za obilnu lětinu eto kadkod naskoçi poplav vodah, potopi sianice, vèrtle, vinograde, bavçe i t. d. da oli uništi oli dogne da jedva sěme i arçe mogu izvaditi se. Onda kadno je prěprostrano

polje okrenuto pod vodu prikaxuje se jedna strahovita puçina. Bèrda, vèrhi od krovah (falaschi) gorostanih i voda, drugo ne vidi se. Zvixdan je stèrka jexi dlaku na çověku. Sve kuche koje su na polju ostanu pod vodom u zemljotavane (piantereni) a navlaštito Opuzenske, gděno si çeljade u isto doba i u dragosti raztèrkuje, gledajuchi sve ladje i trupe uloxene u sluxbu. — Rekao bi da je tada u Opuzenu jedan dio Mletakah. — *Besidimo sada o*

Lovštini.

Cèla Dalmacia, prebirajuchi sve dèrxave jednu po jednu, neima bolje ni obilnije lovštine što raskošna Neretva. Hocheš li u prolětju eto gizdave ptice od prolazišta na jaja u druge strane, a dolazište onih, koje su od obiçaja u polju ptichit se. Hocheš li lěti eto mladex iz gnězdah. Hocheš li u jeseni, najskoli jeseni, eto u svakoj vèrsti i razliçnosti jedna çudnovata obilnost. Hocheš li zimi, eto imaš zabavit se, zašto nešto led, nešto voda, koja kruto polje potopi, na naçin da lovecha ptica, ne imajuchi što blagovati, spadne u mesu i pretilini, i tako lěna sèrne kao što reku: *tèrbuhom za kruhom*, da kadgod i rukom moxe se uhvatiti; ali taki lov çemu valja? Van reçene prigode od potopa, u svako drugo vrěme od godine lov u Neretvi jest stvar zaměrita, mal da ne nevěrovana. Za više obitělih xivljenje. Eto smoka, eto novacah, a s novcim druge potrěbite stvari: *u sita otca popèrdliva su děca*; istinita je poslovica, i meni evo sad padajuchi na um ova poslovica, prinosim je za ukor Neretvanim, koji lovechi ne brinu se nikada kad mogu jednu samu pticu omaknuti, baš da bì i patak bio. Kadno, se srětnu u jedno jato eto ih spravnih i uchuchurenih kao pauk za muhom, zašto ondi znadu da im je više od jedne glave u jankesi. Imadu razlog s druge strane, i na obranu ukora mogli bi povikati ovako » *od obilnosti svět negine.*

Kad se moxe najskoli, bolje je uvěk uloviti deset negoli pet. A ja velju da im se nebi niko narugao kad bi i jednu po jehnu pticu išli lovechi. Nu dok je da mogu izbirati, neka baš tako slědu. Bolje je za svakoga. Bit che na obir i onim koji s novcim kupuju je.

Rek bi do ovoga çasa o lovštini Neretvanskoj govorechi, da su malo valjani nje lovci. Rek bi da oni ptice lovu samo kada one spavaju. Nije to tako — Njihova izvèrsnost i u ovomu zanatu jest poznta od razlikih valjanih inostranacah, koji za samo vidět ju amo prihodu. Hocheš li ih preda se, eto ih, hocheš li ih nada se, eto ih, hocheš li ih na zasědu, eto ih, hocheš li ih na let, eto ih, hocheš li ih u jednu rěç na svaki drugi naçin, eto ih.

Svaki lovac valja da imade valjana psa, a najskoli Neretvani poradi vodah. Zaměrita lovština çini se svedjer na vodi u trupam. Inostranac isti s vozcem věštakom uçini posla. Hoche se hrabrenost, drugçije jezivost nasèrche.

Neretva nije uboga ni u lovu od divljega çetveronoga, ali brez sumlje zadnja drugim městim, jerbo neima mnogo kèrših i pustinjah. Lov Vidre, buduchi xiv od suha i mokra, jest sami lov koi se moxe brojti u valjaštini.

Bucalo.

Na poçetku prolětja svake godine u blatih priprostane Neretve çuje se çesto něka jeka koja slědi tja da polovice lěta, i kadgod se povratja uz jesen za vrěme. Prosut je glas medju prebivaocim Neretve, a navlastito medju locvim i ribarim, da onu jeku dava u vodi osudjeni Kralj Norun. — Nije moguche drugako uvěriti ih. — Nadometju jošter da bubuchi Kralj Norun imao svoje sědalište u okološih Vida 1) da je onde bezobrazno pogubljenje svoje matere uçinio, i u slěd razliçna druga zlotvorstva, zato da ga je moguchа desnica Boxia uçinila skupa s gradom i gradjanim u věkovitu propast okrenuti. 2) Nu jošter směšnija několiko. — Hoche tupoglavo, da za vechu pogèrdu i pokaranje, Bog uçini od reçenoga Kralja jedno çudnovato preobraxenje, t. j. da ga je obratio u jedno kljuse (mostro), stvarajuch mu glavu svinjsku, uši od magareta, noge maçie, dlaku od jexa, rep od xutuge, hitrinu od munje, mast xutotamnu, ose debelinu u povoru, da neima oçiuh, da ne blaguje, a da mu je dopušteno bucati samo u prolětje do S. Ivana. — Eh! kad je tako pitao sam mnogo putah něke starije, da mi kaxu jesu li ga oni kadgod viděli, oli jesu li bili kadgod prigdom blizu ondi gdi bi to jeçalo? Što su mi

---

1) Gděno se vidu bataljine staroga grada Narone.

2) Nije istina knjige nas uvèxbavaju da ga je nepriateljska ruka do temelja razorila.

odgovorili? Da su çuli kaxivati da je negda Petar oli Pavao, govorio da im je Šimun oli Andria rekao, da je Jakov samo bio blizu ondi gdi ono bi jeçalo, i da bi se krov (ševar falasco) strašno protresa, da je paka vidio izletiti iz krova jednu pticu, vèrstu koje nije mogao poznati, ali da mu se je çinilo da je bio jedan Gak (aghirone).

Zakikani (inveterato) obiçaj ove pripovědke ostao je; navlastito u današnjih pribivaocih Neretve za priliku xive istine ozgor reçenoga dogadjaja. Bit che tako, ali ja nevěrujem, niti mi to dopuštaju věrovati mnogi razlozi, koji bi se mogli ovdě uvesti. Naravsko dosegnutje paka upotvèrdjuje mi neistinitost.

Pitao sam zatim zašto reçeno jeçanje çuje se u isto doba sada ovdi a sada onamo daleko, daleko? Zar ima više o jednoga *Bucala*? Eh! priatelju moj, odgovoriše mi: Bog je svemoguch. To se zna, ja rekoh, ali što mi odgovarate? Bog je velik i svemoguch ponoviše mi bez uvesti drugoga razloga. Tako umuknuše, nu vazda s pametju utvèrdjenom da je onako kako oni pripovědaju, buduchi çuli da starci kaxu. Daklen su rěçi evandjelske staracah pripovědke? Ne mogu li biti izmišljaji oli bajke uvedene za provesti veselje oni kratki dio njhova xivljenja? Ovomu se razlogu priloxite: Poštujte starie, ali svakome ne věrujte. Evo smo u věku od prosvětljenja paka još toliko nepoznanstvo, vratolomna nerazloxnost!! Vèrlotiste neslani. 1) . . . .

Bucalo nije drugo daklen nego jedna ptica, i razloxno je da je baš spomenuti gak, koj prolětjem jati se za odlaziti na jaja, paka traxechi hranu zabode kljun duboko u glib, raztrese ga, dobro zajeçuchi, i tako sebi pochudna za prehranit se ondi traxi. Neizbrojno je mnoštvo takih pticah u našoj krajini, i razliçne su u raziliçita doba godine. Zimi ih neima zašto poradi leda u druga města preběgnu, u prolěti navuku jednu vèrstu perja, koja se kupu i u inostranske strane šalju, lěti opanu jerbo se zabavljaju o ptiçichim, a jeseni opet su drugom vèrstom perja zaoděveni. Tako jedan sam moxe biti u tri prilike. U jednu rěç, naravnosti su to toga stvora.

Eto što je Bucalo. Barem ti o mladexi naša, uvěrit se ove razloxnosti. Prekosite onaj put po kome ove svevěrje moglo bi s priliçnom istinitostju prěchi u nepomèršljivo poznanstvo vašega nastupnika. Bdite lovechi i ribajuchi a navlastito ribajuchi, i tako neche vam biti muçno uvěrovat se ozgor reçenoga taštoslovja (superstizione.)

Juraj Jozip Persich.

POLIODĚLSTVO.

Već na broju 20. naše Zore govorilo se je o *měsečnomu listu hèrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva*, komu je predmet poljodělstvo i seoske zabave. Za sve to veće naše rěči potvèrditi uzimljemo danaske iz broja 6. g. p. jedan sastavak gosp. Mihajla Sabljara, koj se bavi o gojenju pčelah u okolišu jednomu iste naše dèržave, u Dubrovačkomu. Jeda bog dopusti da sastavak gosp. Sabljara bude uzprijateljiti Dalmatince, veće nego naše rěči, ovomu mnogo koristnomu a kod nas ne poznatomu listu.

Kako Dubrovčani pčele goje.

Ako prem dubrovačko blago podnebje neprestanim svojim prolětjem pçelara podupire i njemu dopušta pčeljnjak svoj kroz lěto i kroz zimu na dvoru (allo scoperto) bez krova dèržati; to ga još više podupire način pčelovodstva, koi svojom prostotom i jednostavnostju daleko nadilazi sve dosad poznate načine drugih izobraženih narodah.

Dubrovački pčelar neubija pčele, kad med ili vosak vadi, nego postupa ovako:

U prolětju oko 25. Ožujka (blagověsti), naime 8 danah prie ili poslě, običaje on od ozdò do srědine, ili do križa, što se nalazi ondě, s jednim za to već pripravljenim ukrivnim nožem 1) satje (Honigseim) izrězati. Prie okadi pčele pred izletom sa suhom kravjom balegom, i protěra ih time prama vèrhu; položi košnjicu (ulište) obzorno (horizontal) na zemlju, i izrěživa satje. K tomu izabere lěpo tiho vrěme, da se one pčele, koje se nalaze na satju napunjenu medom, neizgube,

1) Tiçe ovaj prikor same one pribivaoce koj se nahodu blizu mora, i koj van lovštine i ribanja utagaju, navlaštito obnooch, svoje vrěme i u druga mnogovèrstna dělovanja za svoju korist. Oni su oni u kojm je ostalo ovo svevěrje. Zašto? Jer ono bucanje oni çestje çuju nego drugi.

1) Ovaj je nož nalik na onoga, kojim se služe pekarice, kad stružu naćve (Brottrog), u kih su kruh oměsile, samo što je dèržak takodjer od gvoždja, 12 do 15 palacah dugačak.

nego da svèršivši posao opet mogu svoju košnjicu naći.

Oko polovice Svibnja (Maj), navadno o spasovu (tělovu), kad su pčele dolnju izrězanu stranu već izpunile, izrěže se od gornje u Ožujku (Mart.) neizrězane strane jedna polovica, dakle četvèrt cěloga koša, poslě kako su se pčele okadile i prama dnu protěrale. I pri ovom izrězivanju položi se košnjica na zemlju, da se sve izrězane mèrvice posve mogu izvaditi. I koliko god se putah pri izrězivanju pčele ukažu, toliko se putah moraju okaditi.

U početku Rujna (Sept.) izrěže se ona druga polovica od gornje strane, koja je još neizrězana ostala, ali samo od onih košnjicah, u kojih je satje medom napunjeno. Od drugih slabiih neizrěživa se ništa, da im više kèrme prěko zime ostane, ako bi nastala nenavadna studen.

Ovo zadnje izrězivanje kod nas nije probitačno, jerbo se pčele prěko zime samo u gornjoj strani košnjice kao verige oběse i u snu ukoče, te zato bi u pomanjkanju obilnoga voska mogle premèrznuti.

Ovo je postupanje u Dubrovačkom tim laglje, čim su tamo košnjice polag toga skrojene. Košnjice su naime stranom okrugle, stranom četverokutne; pèrve sastoje iz jedne hrastove, izdělane, u formi cilindra 10 do 12 palacah u prosěki imajuće cěvi, a druge iz jelovih dasakah jednu stopu u çetvèrt široke. Obedvě su fele do 2 ½. stope visoke, i kako doli, tako i gori široke. Gornja se strana pokrije dobro skladajućom se daščicom, koja se sa několiko čavlih na koš prikuje, da se pri izrězivanju snimiti može.

Pçelinjak, kojega sam ja vidio u Majkovu blizu Slanoga, sastoji iz 130 košnjicah, medju kojimi je 25 praznih bilo. Kuća leži sa svojim licem prama jugu, od koje je strane na kat visoka, a od sěvera samo kod zemlje. Od zadnje strane k sěverů uzdiže se prama cesti brěg, i čini iz klisurah i po sebi ležećega kamenja neuredne ravnice, na kojih košnjice prěko jedne daščice stoje. Vas prostor može imati svojih 30 četverokutnih sežanjah. Košnjice su tako naměštene, da se k svakoj doći može. Svaka košnjica ima jedan iz slame ili tèrstike spleteni, dobro skladajući se kapak, da dažd u nutra probiti nemože, u ostalom brez krova i sěne. U okolo pčelinjaka neima niti jednoga cvěta, jer su sve okolice zaraštene smočnim biljem, koje ponajviše u Ožujku (Mart.), dosta putah već u Veljači (Feb.) cvatiti počme; neima niti jednoga stabla, na koje bi se roj sěsti mogao, jer dubrovački pčelar zna mnogo laglje svoje rojeve sakupljati nego naš.

Već u oči dana, kad će se koja košnjica rojiti, zaznade pčelar kroz matičino letenje dan rojenja, na koi se pčele po lěpu vrěmenu u velikoj množini i neobičnoj žestini pred izletom ukažu. Odmah položi jedan prazni, prie već pripravljeni koš, u kojega roj sakupiti kani, na 4 do 6 stopah daleko od roječe košnjice s otvorom od ozgò, uzme 3 do 4 struke pčeline ljubice 1) listja ili cvětja medju obadva dlana, šulja ih, zapuše kroz obedvě ruke miris na pčele, koje odmah miris slěde, i tako u ruke pušući ide od roječe košnjice do one prazne, u koju još několiko putah miris zapuše, za čim se vas roj u kratko vrěme u košnjicu uvuče.

Iz bèrzine, kojom pčelar izlazeće rojeve sakuplja može se lako uviděti, da je on kadar u manje nego pol ure na ovaj naçin 10 rojevah sakupiti, ako bi se slučilo, što se pri pčelinjaku od više nego 100 košnjicah naravski slučiti može, osobito gdě svaki dobar koš 4 i 5 putah u lětu roji.

Na ovaj isti način, kao sam izvěstno, što čuo, i Hercegovci pçele goje, samo s tom razlikom, što ondi sbog oštrie zime i sněga pčelinjak pod krovom stoji, kao u Horvatskoj.

Korist ovoga načina očevidna je:

1. Zaslužuje prednost pred onim načinom, koi sastoji iz mnogo 6 palacah visokih koševah, koji se pod pčele podlažu., da se rojenje spači, jer je ovaj način jednostavnii. Zašto polag onoga umětnoga načina vrěme podlaganja praznih koševah težko se može izračunati, a oni se od ozgò već s medom napunjeni od dolnjih teže dadu rastaviti, nego izrězivanje iz stavnih košnjicah.

2. Gori napomenuto izrězivanje donosi tu korist, da se u tri razne dobe uvěk dobije frižak med.

---

1) Ovako se zove u Dubrovačkom matičnjak, t. j. *melisse.*

3. Gori napomenuti način za razborita pčelara od velike je koristi, ima bo 3 puta u godini priliku najprěčim putem uvěrit se, kako i kada se one 3 fele pčelah, naime matica, trutinja i dělačica izležu; kako svaka posluje; u koliko si vrěmena svoje satje sgrade, i koliko vrěmena potrěbuju, za vàs koš, s obzirom na vladajuće vrěme, napuniti medom.

4. Izkustvom od više godinah uvěrit che se pčelar što jedna košnjica u oštroj zimi za kèrmu potrěbuje, da joj se samo potrěbito ostavi, a ostalo za svoju korist izrěže.

5. Svaku godinu dobije svaka košnjica novo satje, bez da se pomanjšaju celice, koje se ili kroz starinu suže, il manje bivaju kroz izleženje cèrvah, za kojimi, kao što něki kažu, poslě svakoga izleženja jedna kožica ostane.

Ako se još naše podnebje uporedi s onim, to se može odmah zaključiti, da naše studenie okolice u ovoj struci prevagu imadu, jer naše pčele troše od svoje sprave samo u jesen i u prolětje, a kroz svu zimu ukoče se u snu; medjutim da pčele onih okolicah vazda u micanju, često kroz studene i jake větrove spačene izletati, od svoje sprave moraju trošiti, i zato ondi u Ožujku (Mart,) malo ili nimalo meda ima u košnjicah.

Mihojlo Sabljar.

NARODNA PĚSMA.

(*Iz ustih puka na Hvarskomu otoku.*)

I canti popolari sono fiore del sentimento, musica dell' anima, negletti di forme convenzionali conservano racconti, che la storia dimenticò.

Herder.

Osveta.

Kad se xeni Paša Harambaša
Na pir zove Igrovich Ivana:
Dodj mi na pir Igrovichu Ive,
Doved sobom Maru ljubu tvoju.
Ive ljubi Mari govoraše:
Res se lipo Mare ljubo moja,
Poch hochemo Paši na pirove.
Starica mu govoraše majka:
Pojdi Ive Paši na pirove,
Ne vod sobom Maru ljubu tvoju,
Kolikod je sve zemlje bosanske
Nije lipše majke ni divojke,
Što je Ive virna ljuba tvoja
Cicha nje cheš izgubiti glavu.
Ive majke ništa ne hajaše,
Neg je išo Paši na pirove,
Sobom vodech Maru ljubu svoju.
Kad su došli Paši na dvorove,
Prima konja Paša Harambaša
Prima konja ljubi Igrovicha,
I išli su obid obidvati.
Napije se Igrovichu Ive
Napije ga Paša Harambaša
Napije ga ljuba Igrovicha.
U zdravlje ti Ive ljube virne,
Blago tebi Igrovichu Ive,
Blago tebi lipu ljubu imaš
Da bi ovo moja ljuba bila
Tri krat bi je zlata namirio.
Opet napi Paša Harambaša,
Napije ga Igrovichu Ive,
Pri neg ga je polak dopopio
Pri ga gorko zaboliše glava.
Ive Mari ljubi govoraše:
Stan na noge Mara ljubo moja
Bèrzo osedlaj dobre konje naše,
Ter mi homo na dvorove naše,
Jerbo me je zabolila glava,
Bog ti znade hochu na dvor dochi.
Kako ga je Mare razumila
Hitro se je na noge skočila,
Svoje konje dobro osedlaše,
Mare ga je na konjica kladla
I išli su na dvorove svoje.
Majka ih je dalek ugledala
Suproch njim je izšetala bèrzo;
Dobroga mu konja primijaše,
Starica mu govaraše majka:
Bojmeh Ive moj jedini sine
Jesamli ti govorila majka,
Da ne vodiš virnu ljubu s tobom,
Da cheš cich nje izgubiti glavu.
Ive majci svojoj govoraše:
Ostav me se moja mila majko
Pojmi doved popa Redovnika
Neka moje ispovidim grihe,
Sagubi me Paša Harambaša.
Riç izusti i dušicu pusti.
To je zaçul Paša Harambaša!..
I sagubi svoju ljubu virnu,
Pak je tanku knjigu napisao
I šalje je ljubi Igrovicha:
Ja sam zaçul udovice mlada,
Da je tebi priminuo Ive,
I moja je ljuba priminula,
Hochul dochi, hoches za me pojti?
Štie knjigu udovica mlada,
Knjigu štije i suze prolije:

Sekèrvice Ivanova majko,
Evo mi je knjiga doletila
Od nevirna Paše Harambaše,
Da 'e i njemu ljuba priminula,
Hochel dochi hochul za njeg pojti.
Govori joj Ivanova majka:
Çini kcherce što 'e tebi drago
Nu spomen se Ivana mojega.
Kad to çuje udovica mlada
Misal misli uçiniti što che,
I hitro je u perivoj išla,
Svega ga je naokol obašla,
I nasla je zelenu narançu
Pod narançom ploçu mramoritu,
Pod tom ploçom zmiju jedovitu.
Ujala je s bilima rukami
Zaklala je s noxim srebarnima
Pol kupice jida nacidila,
Drugu pol je s vinom donalila
Pak je Paši knjigu odpisala:
A ti dojdi Paša Harambaša
A ti dojdi ja chu pojti za te,
Al neçini veselje poništo
Cich starice Ivanove majke.
Kad to çuje Paša Harambaša
Bèrzo grede k dvoru Igrovicha.
Kad je došo k dvoru Igrovicha
Totikaj su obid obidvali.
Kadano je srid obida bilo
Skoçila se udovica mlada,
I išla je u komoru svoju,
Iznila je vina cèrnjěnoga
Daje piti Paši Harambaši.
Napi mi se Paša Harambaša.
Govori joj Paša Harambaša,
Ti se napi udovica mlada.
Govori mu udovica mlada:
Viruj meni Paša Harambaša
Ni me toga nauçila majka
Piti vino pri muške glavice.
Tad vech mu se s manjim ne mogaše
Ide piti vina cèrnjenoga.
Pri neg ga je polak dopopio
S bilim licem k cèrnoj zemlji pade.
Govori mu udovica mlada:
Lexi tote Paša Harambaša,
Ta je çasa mojega Ivana,
Sadaj ljubi cèrnu zemlju toti.
Necheš mene ljubu Igrovicha.

Orah.

Iz medju mnogih prigodah od prěkoobiçajnih narastajah stablah u visinu, debelinu i širinu, moxe se stanovito brojti ono od jednog vanrednoga Oraha još rastuchega u Istrii, Banovini prebogatoj u svakoj vèrsti dèrvlja, i kodno Mletci davaše vechi broj vojniçkih ladjah i tèrgovaçkih, ona njim je za zgradju dělila potrěbita dèrvlja. — Ovi gorostasni Orah pruxa svoje grane okolo sebe sešnaest koraçajah daleko s kraja na kraj u obkrug, tojest osamdeset noguh Francuskih. U podne ukaxuje jedan zaštit sunçani od dvěsta koraçajah Mletaçkih, tojest pet stotinah noguh çetvero krajnih. Pet stotinah ljudih moglo bi daklen u njegovom hladu poçivati u lětnjem plandovanju. -- Zbori blizu stojeche vlasti grada „ *Pinguente* “ u potajnosti i podpunu miru onoga krupostrašna slědu çesto, uzrok za koj jest izašo temelj prpověđanja texacim onih okolicah. —

I. I. P.

Nešto o Dalmatinskim obiçajima.

Xenidba i pirovanje.

(*Produxenje.*)

Od prošnje do věnçanja valja da prodje godina. Petnaest danah pred věncanje trěba obznaniti rodbinu, susěde i priatelje, koji su se naumili zvati na pir, a to za da imadu obilato vrěme za spraviti potrěbita, kako na priliku: dobro vino, pogaçe, zaoblice, sir, maslo, jaja, kokošenja i t. d. Paka slědeche Svetkovine xupnik s otara u vrěme mise navěstuje puku reçenu xenidbu u jeziku Ilirskome.

Tako ponovi i druge dvě svetkovine. Neustèrpljvo çekaju dan od věnçanja, koliko věrenici za zdruxenje, toliko sazvani, za dio od pirnoga veselja. Bog zaçuvo odabrati za věnçanje, van nedělje oli poneděljka, koj drugi dan, jerbo u one dneve sdruxenje bilo bi srětno a u ostale nesrětno, i mal da ne od iskorenutja.

Tako gataju, plaç, suze, tuge i nevolje kad bi se trevilo vrěme naoblaçeno ali kišno.

(*Slědit che.*)

I. I. P.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 42. — NA 20 LISTOPADA

ZORA DALMATINSKA.

II. GODINA — 1845.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIČTVO.

Dopis iz Imotskih.

S kolikom xeljom i s kakovim veseljem bi doçekano Njihovo Gospodstvo Presvĕtlo i Prepoštovano Biskup **Pini**. — Kad stupi na mejaše ove krajine, gdĕ biaše se vlast staria skupa s izgledniim i poglavitiim mĕstjanim varošanim i jednim golemim mnoxtvom iz okolnih puka spravna našla Njega primiti. — Nebi bilo lasno izrechi kako se biaše ganulo sèrdce od miline u dobromu Pastĕru, videchi se tako iznenada obastèrt od ovog harnoga naroda, koji sa svojom preprostitom krotçinom, i s jednim zamĕritim naçinom svoje narodnosti poklon duxni izvèrši prama Njihovu Gospodstvu, pozdravivši Njihovo dobroprišastje s jednim mnoxtvom pušçenoga ognja izmĕšana s veselim podvikanjem jedne iskrene sèrdçanosti — našto biaše zaduxen pohvaljeni Gospodin odgovoriti s najljubezniviim rĕçma punim milošche i pastèrskoga duha na takomu vruchu uzradovanju ovih sakupljenih naših krajenikah Slavjanah, kojim podĕlivši pastèrski blagoslov, pojde Presvĕtli Biskup preko ovoga ravnoga i uzoritoga polja prama varošu, u druxtvu izbranih konjikah i oruxane uzorite mladosti, koje sami pogled jest hrabrenost i dika, — obastèrt s previjajuchim barjacim, uspomena našeg starog dalmatinskoga slavodobitja i poštenja, i sa slĕdbom mnoxtva svĕta, — gdĕ došavši petoga doba na podne, navĕšten sa zvekom glasnih zvonah i bojnih topovah, dostoja se ostati ovaj visoki Gost u druxtvu sinovah S. Frane ovoga manastira. U ovomu glavnomu mĕstu dragovoljno se biaše uzdèrxao presvĕtli gospodin (kako po isti naçin i svi ostali veliki Pastĕri u duhovnomu njihovu pohodjenju: osobito Presvĕtli i Prepoštovani Gospodin Nadbiskup **Godeassi**, koji i dan današnji spominje milo Imotsku krajinu i nju u sèrdcu imade. Boxe Njega uzdèrxi u dugu i u cĕlovitu zdravlju!.) za cĕlih osam danah u neumornosti svagdanjih pastèrskih trudah, i za obradovanje ovizih stanovnikah, koji ga xeljahu i više vrĕmena medju sobom vidĕti, — i ne manje radi njemu posve pochudna i zdrava mĕsta. — Napokon odĕli se od nas naš blagi Pastĕr, pohodechi stada njemu pouzdana preporuçena po ovoj krajini s pripomaganjem PP. Xupnikah, koji nastoje izleçiti ovce gubave, koliko je od njihove strane; ostavljajuchi po svuda spasonosne nauke svog pastèrskog dĕlovanja, i Kèrstov blagosov jednom puku nikad zadosta zadovoljnomu vidĕti sveto pohodenje svoga opchenskoga Pastĕra.

Isto kako u njegovu ovdĕ došastju biše mu s poštenjem duxna spravišta uçinjena; tako i u pošastju iz ovog našega Varoša k blixnjemu selu, Proloxcu, biše izvèršene sa svom pomnjom one pristojne duxnosti, koje se iziskuju prama peçatu tolikog velikoga misnika. — I sasvim da ovaj mali gradich nemoxe što uçiniti prama drugim çudo višim, ništanemanje on, u svojoj malini, nepopusta, nek mi je slobodno rechi, nijednomu drugomu višemu mĕstu u svih okolovinah priliçnih

i drugim, — štono se çuje iz ustah svijuh onih koji su odlazili i tamo i amo, i kušali sèrdçenost slavjanskih sinovah, — ili oni bili kao starije vlasti kipi, ili pohoditelji zaměriti, — ili napokon kano putnici svagdanji. — Ovi oçiti bilěg harnosti stanovnikah Imochanskih nije nikad popustio svoga duha iskru, što od najdaljih vrěmenah nosi u zaviçaju vrědnih uspomenah svojih starih pradědah što su nama svojim praunucim za věkovito baštinstvo prepisali i utemeljili — što i uzdèrximo u našoj malanosti, kano što n svojoj jednom golemosti stara Atene i Sparta svojih vrědnih zakonošah uprave i prěporuke. — Ovako i naša bratja varoši Sinj, Dèrniš, Knin i drugi, puni iskrene ljubavi, diçe se i slave u uzdèrxanju svojih starinskik domorodnih obiçajah. — Bog bi dao da něsu oni poštogod odstupili od ovakih vrědnih uspomenah, koje su, s nami skupa, sa zakletvom obetjali našim starim da chemo stanovito uzdèrxati, i věrno naslědovat!!! Oděli se naš dobrostivi Presv. i Prep. Biskup iz krajine Imotske put Splěta na 4. Listopada ostavivši za sobom mile uspomene svoje pastèrske ljubavi i blagosova kud prohodjaše.

Presvětlomu i Prepoštovanomu Gospodinu

ALOIZU MARII PINI - U

Biskupu Splitske i Makarske Dèrxave

Prigodom Pèrvo-Pastirskoga Svetoga Pohodenja

Njegova

I Ulazišta u Krajinu Imotsku

Nje Městjani Imochani

Prepokorno-Ponizni

I veselospravni primiti Velikoga Misnika

U Svoju Otaçbinu

Poklanjaju slědechu

Pěsan.

Et oves vocem ejus audiunt... (*Joan. 10. 3.*)

Pastir brixan ovce svoje
Rano pušta iz svog tora:
Ištom *zora* po vèrh mora
Sjajnost izli zlatne boje. 1.)
Vodi *stado* 2.) svoje drago,
I njeg stado slědit hodi —
Tamo gděno *paša* 3.) plodi, —
Loza 4.), *klasje* 5.), poljsko blago 6.)
Ondě, kudno voda hladna
Muçem lěxe 7), ovce poji;
Usilnog se jur neboji 8.)
I proxdora vuka gladna.
Pastir dobrI jer se zove,
Radi toga ovce gleda;
Izěst ovce vuku neda: —
Pini nje Mu prěti ove.
Onda kadno *vuk* naskaçe 9.)
Suprot stadu dragom svomu,
Tàda pastir prOtiv tomu
Ovce brani, 10.) pogib plaçe.
Vrat svoj spusta, plecha snixe
Ajme kadno ovCu tuxnu
Najde zašlu! — gleda kuxnu —
On ju nosi, kuchi dixe.
Milosèrdan buducH tako,
U svom sèrdcu radost ima;
Govori bo radan svima: —
Ovcu moju nAjdoh lako. 11)
Sve drugaçe najmeniçe 12.)
Pušta ovcu vuk da grabi;
On nit'haje 13.), Nit ju vabi,
Dali pušta nek ju smiçe. —
Iskrom sèrdca jer nediše
Nit ga sèrdce ljubIt stexe,
Uzrok sami njega vexe
Biti poznan — ništa više.
Ištom kadno ovce běle
Spavat pojdu k svomu stanu,
K njima lupex u tor banu,
Ubit, davit 14.), spravlja *strěle* 15.)
Pastir ljubljen ima biti 16.)
Uz to tèrpi najmenika 17);
Al se çuvaj razbojnika 18.) —
Muçem ovcu che oděti.
Pastir Pini malo stado
Imochanah danas kripi; —
Njegov nauk ljubav kipi —
Ište spasit 19.) staro mlado.
Mismo dio pastèrskoga
Današnjega TVOGA truda;
Cèrkve Rimske *VER*na uda,
Cvět *hizopa* novog TVOGA 20.)
Cvatěle *ti* ploDOm riçi 21.) —
Xelimo te opet vidět 22.) —
Lavor che te sLave slIdit 23.)
V*azdA* 24) XIVI 25)! *Karaj* 26) *viçi* 27.)

Vèrdoljak Imochanin

---

1) Nondum mane rubens pulchros *Aurora* colores induerat. Et jam prima novo spargebat lumine terras. (Phr.)
2) Ite meae, felix quondam *pecus*, ite capellæ. (Virg.)
3) Divitis hic saltus, herbosaque *pascua* Nelei. (Ovid.)
4) Aurea tunc pressos pedibus dedit *uva* liquores· (Tibul.)
5) Nitidae surgunt *fruges*, ramique virescunt. (Lucr.)
6) Messes fert pinguis (*ager Imotheus*) opimas. (...) — Quique frequens herbis, et fertilis ubere campus. (Virg.)
7) Invenio sine vortice aquas, sine *murmure* euntes. — Perspicuas adhumum... (Ovid.) — Ubi ringuus perlabitur amnis (Emota) unde nomen loci *Imotha*.
8) Non timet hostiles jam manus ista minas. (Phr.)
9) Saevit inter oves atrox *lupus* ore cruento. (Phr)
10) Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. (Joan. 10)
11) Inveni ovem meam quae perierat. (Luc. 15. 6.)
12) Cujus non sunt oves propriae. (Joan. 10. 12.)
13) Quia non est illi cura de ovibus. (Aug.)
14) Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones. (Hor.)
15) Deque sagittifera promsit duo *tela* pharetra. (Ovid.)
16) Diligendus est Pastor,)
17) Tolerandus est Mercenarius,) S. Aug.
18) Cavendus est Latro.)
19) Ego pascam oves meas. (Ezech. 34. 15.)
20) Ut sitis nova conspersio. (1. Cor. 5. 7.)
21) De fructu operum tuorum satiabitur terra. (Psalm. 103. 14.)
22) Ut audientes discant, et timeant Dom. Deum suum. (Deut. 31. — 12, 13.)
23) Cingit Apollinea victricia tempora *lauro*. (Virg.)
24) Gloria perpetuam lucis mansura per *ævum*. (Virg.)
25) SALVE sancte parens.... (Virg.) — „ Et tempora vitæ longa TIBI post haec... dabuntur. "
26) Aurgue — increpa (2. Tim. — 4. 2.)
27) Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem TUAM. (Isa 58. I.)

Zakoni, věra, narav i običaji dunajskih Slavjanah
u vrěme njihovih navalah na istočno carstvo.

od

Tadea Bulgarina.

Skoro svi naši historici, opisujući Slavjane, měšaju dobe i plemena i naslanjaju se na lětopise pisane u razno vrěme i radeće o raznih plemenih, uzimajući obično za měrilo věrozakon i zakonotvorstvo Vendah. Nu baltički Vendi pojaviše se jurve u vrěme Karola velikoga, u VIII. věku, a njihov opis prěteže se više na IX --- XI. věk, kad su jurve bili na prilično visokom stupnju izobraženosti. --- Izvan toga Vendi su se odlikovali u mnogom od drugih Slavjanah, jer su se bili rano poměšali s germanskimi i latinskimi plemeni. U drugih Slavjanah nenalaze se trazi od onoga, što vidimo kod Vendah.

O dunajskih Slavjanih nalazi se veoma malo věstih. Bizantinci bili su obće veoma skupi u opisanju običajah inostranih narodah i nisu imali ni toga ljubopitstva ni toga iztraživateljnoga duha, kojim se odlikuju novi europejski historici i putnici. Jedina obširna, premda veoma kratka izvěstja o Slavjanih VI. věka nalaze se u Prokopu i Jornandu. Konstantin Grimizorodni opisao je Slavjane većom podrobnostju i poznavao ih je bolje; nu njegova opisanja tiču se one dobe, kad su se bili jurve Slavjani miroljubivo naselili u rimskom carstvu. O pèrvašnjih vrěmenih pisao je po čuvenju ili po pèrvašnjih izvěstjih. Pri svem tom ipak su opisi Konstantina Grimizorodnoga najvažnii i najvěrovatnii izvori starinske naše dogodovštine.

Mi dèržimo za neoprovèrživu istinu, da su dunajski Slavjani došli iz južne Rusie i Hrovatie, ili sadašnje Galicie, t. j. da su oni Slavjani, koje slavjanski etnografi nazivaju *Rušnjacim*, za da ih razluče od Velikorusah ili Slavjanah sěvernih i sěvernoiztočnih. --- Velikorusi bili su věrojatno takodjer u hunskih i bugarskih četah, ali ne u velikom broju, budući da je tečaj ovih četah slědeći pravac od sěvera i sěveroiztoka na jug, dělovao više na južne Slavjane. Slavjanske davnosti trěba iskati ne u arkivih, ne u pametnicih, nego u naših slavjanskih ćudih i običajih sačuvavših svoj praobraz kod plemenah, do kojih je jedva europejska izobraženost dopèrla u tečaju trinaest věkovah, i koji su pri svoj svojoj proměni sačuvali glavne čerte někadašnjega svoga bitja. Tko želi imati ponjatje, kakovi su bili dunajski Slavjani u VI. věku, neka se obrati k njihovim predjem Ukrajncem i Malorusom i k njihovim potomkom Morlakom i Cèrnogorcem XI. věka. Sadašnji Slavjani nisu drugo nego ošarani kip starih. Razmotrimo dakle Slavjane VI. věka prispodabljajući ih s njihovimi predji i potomci XIX. věka.

1. Upravljanje. Prokop govori: Slavjani nisu poznavali nikada samodèržne vlasti i imali su od někada narodno upravljanje. Svoje poslove ovèršivali su u narodnih skupštinah po *někojih starih zakonih.* Ovaj način upravljanja sačuvao se je do sada kod Cèrnogoracah. Vàs narod sakuplja se na širokom polju pod čelovodstvom svojih poglavarah ili *izabranih* po otcih plemenah selskih načelnikah. Vladika kod (Cèrnogoracah mitropoliti) razlaže predlog, predstavlja boj ili mir i t. d. Sveštenici i poglavari ponavljaju predloženje vladike i izjasnuju ga svojim mladjim. Nastanu bučna savětovanja i věćanje. Zvon kuchne i buka prestane. Vladika pita narod, odobrava li predlog. Narod odgovara dà, ili ne. Ako nije posao rěšen jednoglasno rěčmi: » Budi po tvojemu vladiko » — onda poglavari kupe odvěte i sastavljaju savět, u kojem se posao rěši većinom glasovah poglavarah i sveštenikah. U tih skupštinah izbira si narod vladiku, ravnitelja, vojvode (po turski sèrdare) i sve u obće častnike. Poglavari premda više neznače nego li ruski staroste, nazivaju se knezi. Svaki put, kad su Sèrblji nastojali izbavit se izpod turskog jarma, uredjivali su někim unutàrnjim nagonom těrani, takov način upravljanja. Južni Slavjani neimaju ponjatja o drugom redu. Pita se, je li moglo biti drugo upravljanje kod dunajskih Slavjanah u VI. věku, koji su živili u malih plemenih? Iz kratkih izvěstjah Bizantinacah, moramo mislti, da je i onda tako bilo, jer od toga nemože biti ništa samotavniega, prostiega i bližjega naravi i patriarkalnom upravljanju. Nu iz toga neslědi, da bi mi dèržali, da je to upravljanje savèršeno. Udobno je samo za mali narod, nalazeći se u poludivjem stanju. U staroj Poljskoj podobno upravlja

nje, ostanak slavjanštine u većem razměrju, bilo je uzrok bezbrojnih bědah i uništenja kraljevstva.

2. Zakoni. Bizantinci nisu nam ostavili slavjanskih zakonah V. věka. Věrojatno sastojahu iz predavanjah i proročanstvah po sveštenicih bogom pripisavanih i iz starih priměrah. Može biti, da su najglavnii zakoni sačuvani bili u runičkih narisanjih, jer věrujemo, da je znanost čuvat misli narisanjem, skoro tako stara kao i izrazivat ih rěčmi, premda pèrvo nije bìlo obće nego tajnstveno znanje služiteljah božanstva i upraviteljah naroda. Iz istorie o samozvanstvu Hılvuda viděli smo jurve, da je u dunajskih Slavjanah bio zakon, kojim se je zabranjivalo Slavjanu imati roba iz svojega plemena. Po svědočanstvu carah rimskih Mauricia i Konstantina Grimizorodna, bio je kod Slavjanah takodjer zakon, kojim se je i inostranom robu naznačivao rok, poslě prošastja kojega dobivao je bezpogodbenu slobodu. Ovaj zakon jest čověkoljubivii od rimskih uredjenjah. Kaže se, da je u Slavjanah, kao u svih poludivjih narodah, bio pèrvi sudac otac porodice i pèrvo sudište sabor starešinah rodbine, i da su se onda samo obratili na skupštinu načelnikah naroda, kad je bila stvar od prekoredne važnosti i ticala se glave porodice. U slučaju uvrědjenja Slavjani, podobno Germanom i svim europejskim varvarom, něsu utěcali se sudu, nego su se umirivali sami. Osveta je bila kod njih sveta dužnost gradjanina, i onog dèržali su nepoštenim čověkom, koj se nije osvetio za uvrědu. *Kèrv za kèrv*, bilo je kod njih pravilo silnie od svih zakonah. To se je sačuvalo do sada kod Cèrnogoracah, Dalmatinah, Bošnjakah, osobito kod Morlakah i tek sada stopram prestaje kod Sèrbaljah. Ni kèrstjanski zakon nije mogo iztrěbiti kod Morlakah bezčověčni predsud, da kèrv ubojice upokojiva dušu ili sěnu ubijenoga. Dužnost brata, druga i sina jest kèrvju osvetiti smèrt svoga rodjaka. Žena čuva okèrvavljenu rubaču (košulju) muža, da njom uzplamti děcu k osveti, kada odrastu. Kod Morlakah bilo je priměrah u naše vrěme, da je osvetitelj čuvao glavu po njemu ubitoga protivnika kao dragocěnost. Nu u Cèrnogoracah i do sada obdèržao se je običaj, da se ubojica može odkupiti novcim, ako hoće da izběgne osvetu. U takovom slučaju skupe se posrědnici izbrani obima stranama i čine pogodbe. To se zove kod Cèrnogoracah: *poslat na věru ili viru.* Taj običaj obstojao je i kod Germanah i svih Slavjanah i unišo je takodjer u starinske spise slavjanskih zakonah (vid. Pravdu Rusku). U Rusii bio je poznan pod imenom *Viri.* Izvan novčane plaće, krivac dužan je tražit proštjenje od rodbine ubitoga, i onda nepriatelji poljube se i uvrědjeni kažu uvrědjeniku: » *Bog ti prostio!* « — Ovaj sud zove se kod Cèrnogoracah *kèrvavo kolo.* Muž može bez pedepse ubiti nevěrnu ženu kod Cèrnogoracah, a děvojku, koja prie rodi, nego se uda narod ubija kamenjem. Ovaj način smèrti, pripověda se, bio je kod starih Slavjanah obična kazna za sva prestupljenja. Svaki starešina porodice morao je doći na města kazne sa dva kamena u rukuh i po danom znaku baciti ih na prestupnika. Oskvèrnitelja děvice ubijaju u Cèrnoj Gori njezini rodbenici. Zakon nije zabranjivao Slavjanom mnogoženstvà, ali veći broj zadovoljivao se je jednom ženom. Dozvoljivalo se je ženit se s robinjami i voditi ih u ložnice. Ako tko tata (kradljivca) kod kradnje ubije, neima kod Cèrnogoracah nikakove odgovornosti. U sumnjivih poslovih osudne izrěke osnivaju se na većini svědočanstvah. Baština prelazi na stariega sina, koj je po smèrti otca glava porodice. Mladja bratja dobivaju stranku imetka, ali živu nerazdělno. Bratja davaju pèrćiu sestri, a pred brakom trěbuju od ženika darak sastojeći iz ženskih uresah. Ženik morao je oteti nevěstu, razuměva se po ugovoru. Taj običaj sačuvao se je još dan danas kod Cèrnogoracah i kod drugih južnih Slavjanah. Mi mislimo, da su svi ti običaji ili zakoni kod sadašnjih adriatičkih Slavjanjah *ostanci najdublje davnosti* sačuvavši se od njihovoga pèrvoga došastja na Dunaj.

Premda Bizantinci govore o knezovih slavjanskih u VI. věku, i što više, nazivaju carem ili kraljem Boaza, ubijenoga po Gotih, ali mi mislimo, da u to doba Slavjani jošte nisu poznavali ni kneževske ni carske časti. — Suvrěmeni lětopisci, neznajući izrazit po latinski i po gèrčki naslove varvarskih vodjah, često su upotrěbljavali

rěči naznačujuće kneževske ili carske časti. Kada su se pako Bizantinci bolje spoznali sa Slavjani, poslě njihovoga preseljenja u rimsko carstvo, onda su im poglavare jurve počeli nazivati *županim.* O različnih zvanjih i častih kod Slavjanah našli smo po naših iztraživanjih samo to, da su korěnita nazivanja slavjanskih vodjah do konca VII., dà do polovine VIII. věka bila: vladar, vladika, gospodar, vojevoda, sudac, župan, glavar, pèrvan, vodja, starešina, i u obće sva nazivanja, koja imaju jasni smisao u slavjanskom jeziku.

(Slědit che).

JOŠ NEŠTO O NERETVI.

Razgovor.

Inostranac i městjanim.

I. Nuti novine. Ove sgradje lani nije bilo?

M. Istina je priatelju od lani eto imadosmo srechu da nam se sgradi jedna Çatèrnja (vodokopnica, *Cisterna*).

I. Jedna vodokopnica? a zašto? Eto vas sa svih stranah topi vòda paka veliš da imadoste srechu da vam se sgradi jedna vodokopnica!!?

M. Slabo sudiš moj dragi priatelju. -- Ako vidiš da smo okoljeni od vodah, nemoj çěniti da su one dobre za pitje u svako vrěme od godine. Dodju měseci da se š njom nitko ne moxe sluxiti.

I. Koje betege moxe imati jedna rěka one vèrste, onake hitrosti?

M. Malo je bolja u slanochi od mora, a od njega je mlogo gora s druge strane, jerbo je mlaka.

I. To něsam znao. Jedan vodotok pak slan? Kako to?

M. Zimi se nadme na taj naçin da nam je koje godine od potrěbe u kuchi stati za više danah, buduchi da voda i u varoših ujde tjak do na zemljo-tavane (pianterreni). Onda nije dobra za piti kad procěniš koje pralo uçini u nje tèrku. Pogledaj sada koliko se je snixila. Procěni daklen da od današnjega nje meaša do onoga prekoobiçajnoga uzdignutja ima jedna razliçnost od 7 nogah Mletaçkih. — Onda je daklen visokija mlogo od blizu stojechega mora, kad se lěti istoči u more, dojde podloxna bucanju morskome po taj naçin da se more umiša u rěku, koja spèrva obocetni paka sa svim obslani. —

I. A imali sada u njoj vode dobre za piti i variti?

M. Što danas u njoj ima našem varošu bit che za dosta do jeseni vode a medju to uzmloxache se. Sada neima u njoj nego samo za jedno vědro dubine, t. j. malo više, oli malo manje od po aršina. Dobra je za svaku sluxbu.

I. Koliko je nje prostora? Ta nije puçina. Po aršina dubine paka vode svemu městu zadosta?

M. Eh! eh! eh!... Što se çudiš. Promotri nje prostorinu, 18 aršinah duljine, 14 aršinah širine, a 9 aršinah visine, pak cheš viděti da je od velika sauzetja.

I. A jesu li je měrili pria neg su je s çemerili?

M. Da kako. Bio je u glavu Spěltski Udoxnik (Ingegnere).

I. Paka od koga je sauzetja sudio?

M. Više nego moxe poarçiti naš varoš, razděljujuch jošter svakome na glavu po jednoga inostranca, t. j. dvojstruçechi sadašnje prebivaoce.

I. Reci mi koliko barilah Mletaçkih?

M. Šest hiljadah, ništa manje.

I. Hotio bi je viděti ozgora. Kuda se uzlazi na nju?

M. To je lako. Slědi me amo uz listve (scale.)

I. A kako je xivio pèrvi naraštaj brez ovih çatèrnjah?

M. Naopako. Muçio se je na svaku ruku. Dokle bi bila štogod dobra rěka za piti, s njom bi se sluxio, a potla bi hodili na vrěla 8 miljah daleko, kako sam i ja isti çinio. Vechi dio bi je pio za sve vrěme svom njezinom slanochom.

I. Jeli to istina?

M. Brez dvojstruçenja.

I. Hajde tamo dokle bi bilo za variti eh eh, al za piti je!!...Ja bi prie umrao nego bi se je okusio. — Volio bi svedjer piti vino cělo da bi se i opio. Sto ti veliš?

M. Tvoje je misli vechi dio prebivaocah dokle ima u baçvih, ali kad nestane oli se išteti, od sile je piti vodu. Nuti listva. Hajdmo na vèrh. Šesnaest direkah (gradini). Da bude i jedna polaça bolje vèrste nebi mogli biti. Do; napokon pod zatvor. Sve svèršeno.

I. A ovo pismo što zlamenuje? Pogled lépa okruga!

M. Prošti pak cheš znati. Latinski je pismo, nevěrujem da necheš razuměti.

I. Prosti mi dragi priatelju zaboravio sam u šamodaju (bisaccie) moje oçnice, i zato molim te kaxi mi što zlamenuje ovo pismo?

M. To je çudno! Vidiš li mene, molim te? Svakim slovom jedva da bi se mogao zametnuti paka veliš da nevidiš.

I. Nemoj šalit se. Ostavi směšice. Kaxi mi molim te i za trechi put što je ovdě upisano?

M. Ovdě je upisano s pohvalom ime i prezime našega predobroga poglavara, i zabilěxena je godina u koju je poçeta i zavèršena ova sgradja.

I. To jest?

M. *Benemerito Angelo Vidovich* 1843. oliti naški: *Dobrodostojnomu Andjelu Vidovichu* 1843.

I. Mala pohvala ovakom uznositu (eccelso) dělu! ali je věkovita i ne pomèrsljva uspomena. On je daklen bio oni koj je uçinio sgradit vam ovo ne izcèrpljivo blago?

M. Samomu njemu pokaxujemo našu harnost, njemu zahvaljujemo neprestajno i xelimo svaku srěchu i preblagu çestitost.

I. A ova dva ustja zašto su uçinjena?

M. Na dva je çemera uçinjena ova çatèrnja priko duljine, i sasvim da je u zidu koj uzdèrxi çemere, ostavljeno prolazištje vodi; svakome çemeru ostavljena je jošter i jedna oduha, koja sluxi za cèrpatih iz nje. Prividilo se je s tim i za došastu potrěbu, t. j. kadno se uzmnoxi narod, da bi mu bilo dugo, oli neustèrpljvo na jednome méstu çekati za izměnutse, neka moxe pritèrçati na drugo·

I. Što su ove kucharice s kupam pokrivene? Jesu li od istoga razloga? Tko ih posěduje?

M. Da neima ovih kucharicah, oklen bi se voda sakupljala? Od puta su bile sve çetiri sagradjene za jednu istu svèrhu. Najmene su na platu, i neki od mèsta u njimam dèrxu pivnice (taverne).

I. Oh! lěpa sdruxenja ne hotechi. Okolo vino, a po srědi voda! Nu gledaj!!!...

M. Svaka pivnica ima u zidu od çatèrnje po jedan çep za toçiti vodu kad njim sluxi.

I. Zašto se gradu ove dvi kuche sa strane listva a razděljene jednako?

M. Naš dobri i hvale dostojni poglavar neprestajno misli za našu korist. Netom ga srětno za starešinu imadosmo, on ti odma zametnu mlogovèrstne naçine za došasto dobro sve Neretve. Plode takih njegovih trudah u nekome dělu jurve dostigli smo. Eto neizcèrpljivo blago çetèrnje na priliku, paka za njom druga koja rastu za procvětati i poděliti nam mnoge koristi obilne. Po ruçku dojt cheš samnom, ako ti bude drago, pak chu ti ukazati něke perivoje (pipiniere) koje çini raditi uljudno. Vidit cheš mlogovèrstnih stabalah u sréd posianja gdě rastu za najviše muravah. U Neretvi ima dosta jalove zemlje, paka ima misao istrapit ju i murvom posaditi. Potla šest godinah usnaxit che se, onda che nabaviti iz Italie radioce svile. Za tu svèrhu daklen spravlja ove kucharice. Sve je on previdio. Eto muravah dosta i saviše poljah, i ravnicah koliko hoche. Njemu su i muçna lasna.

I. Dobro veliš. Evo jedva oko moxe pregledati puçinu polja, ali çemu valja, kad je vechi dio blato. Nu lěpa pogleda s ove çatèrnje. Sve se od puta vidi tja do mora.

M. To što vidiš nije ni desetina svega polja.

I. Ima ga još veche daklen?

M. S one glavice gděno vidiš onu gradinu lěpo je pogledati i vidi se vechi dio, ali ga još ostaje u zavoje bèrda.

I. Netom ruçam dojti chu k tebi i hochu da mi s pomljom svaka kaxeš od napomenutih perivojah. Çujem evo gdě mi sèrce igra zaljubljeno u tako vrědna çověka. Neustèrpljvo che biti za me çekati prigodu za dostojno uznositi njegova dělovanja. Uzich chemo i na onu glavicu, ako se budeš dostojati u druxtvu mi dochi. Tako kada projdem u moju otaçbinu neka imam što pripovědati.

M. Drage volje dojti chu s tobom i ukazat chu ti jošter štogod vèrhu onih bataljinah.

I. Evalati! priatelju! Vrěme je od ruçka i zato ostavljam te u miru xelechi da mi zdrav ostaješ medju to.

M. Pojdi u miru. S bogom.

I. S bogom. *Juraj Jozip Persich.*

PERO.

Što je ona stvar jednu podlanicu (palmo) duga, malo više, malo manje, koja besědi bez jezika, koja misli bez glave, sve zna, ništa ne zna, koja skratja daleçine, koju vidjamo u svih městih, u svih rukah? Ja evo dobro prividjam da bi se ovdi hotio jedan drugi i mudri domišljaj, da ja isti ne budem jurve ovdě na çelu dao istomaçenje... Štite... Ona stvar jest *pero* koje ima razliko vrědne vèrste, jest *pero*!

Tumaçitelj chutjenstvah mnogovèrsnih, duh tèrgovišta i posalah; poznaje unutèrnje potajništva (gabinetto) kakono zaplete ljubavi koje lěpe, zna hitrost šarovitu dvornikah kakono plaç siromašna duxnika; uvlaçi se na strane (pagine) koristi, i trošakah tisuchnikah, kakono u bilěxkam zanatçijah. Tko çini naredbe jednog rata, tko oçituje najstrahovitja otajstva, tko çini najpèrve izpovědi jednog sèrca zaljubljena? *Pero.* — Zaměrito oruxje ljudskoga razuma, ono je věrni drug u nevoljah. Š njime Alighieri uzpregniva se progonstva, s njime Torquato çinjaše manje xalosnu svoju nesrěchu.

Vidite li kako hitro miçe i lasno u ruci jednog ispisnika, kako mirno poçiva za uhom jednog pisaoca, kako škriplje u ruci jednog uçenika koj nevkujuchi piše jutèrnji nauk, kako se blaxen ukaxuje u pèrstih mlade děvojçice! Vidite li kako se muçi u ustih jednog pěsnika, koj raztuxen nemoguchi nachi jedan slog redcu pěsne, ogrizamu krila!

Kad se hoche govoriti od kakva glasovitoga u knjixestvu i mudrosti hvali se njegovo pero, koliko da u njemu stoji sve dostojanstvo hitroumnosti. Pèrvih věkovah Perikla i Augusta bilo je zlatno, ono od *cetèrnestoga štolětja* bilo je izvèrsno, blaxeno ono Dantovo, sloxno našega věka, andjosko ono slovinskih knjixnikah. Moje je pero, pero světlosti govoraše prorok Muhamed, kadno pisaše *Koran.*

Pero je oruxje knjixniku kako koplje vojniku, gizdavo ko pěvanje jedne zaljubljene děvojçice. — Mekuxno ko sèrce jedne milostive xene, ono se ulaga nauçnu i nenauçnu, dobromu i zloçestu. Dajte pero jednome Manzonu, ono che xivopisno odkriti let chudi; dajte ga jednome zloglasniku, Boxe saçuvaj! ono je štetnije od maça jednog Atile.

Hochete li više? Pero je jedan put i naçin lasni za poznati pamet jednog pisaoca. — Tako je. Jeli gnusno i postarano? Ono je jednog zakonoše. Jeli uljudno, tanko s vèrhim dobro naoštrenim? Ono je tad xenski dvornik, koj piše jedno dva puta na godinu. Ako je cèrno i texko jest jednoga knjixnika oli pěsnika na staru. Imade ih od svih vèrstah, od svih naçinah, od mnogo mastih, kako je veliçanstvo oli slabocha pisaoca. Imade ih od bakra dopokon, tvèrda ko moxdani, jednog zakikana u starim obiçajim. Ali pero dugo i snaxno kako jedan štap, umoçeno u med kadno govori o vama, krasne xene, *opako* protiva zloçincim, *prostivo* s umiljenim i dobrim, al *opaçina* i *prostenje* ovo nigda brez istine, vazda blago i veselo, vazda podobno za raniti, podobno za obraniti, znate li koje je? Jest pero jednog dnevnooglasnika (giornalista).

(Iz italianskoga) *I. I. P.*

Kada i kako se je poçeo kruh çiniti.

Ljudi pèrvih věkovah ovo rukoděло nijesu poznali. -- Blagovalo se je xito kao i drugi plodi, oli vochka koju je davala njim zemlja. -- Rimljani, veliki i glasoviti ljudi u svim stvarim, i koji nam iznadjoše naçine svake vèrste rabotanja mnogo muçnija od ovoga na izvod koga jesam se postavio, xivěli su toliko godinah bez poznati naçin kako bi se kruh mogao çiniti. --- S poçetka odma poznavali su da u xitu ima něka hrana çověku od velike koristi, no naçin spravljanja bì im potajan. Muçili su se svakako, prie popèrxivši xito na naçin kave, i izpresěcana u çorbi kuhali su ga na naçin tarane 1) i tako blagovali, paka kadno dodjioše u poznanstvo za zaměsit ga, nebi ove jestbine spravljali nego oni ças kad bi sěli druge jestbine blagovati. Majke obitělih imale su brigu od spravljanja. — Krusi starih vrěmenah prilikovali su se današnjim našim pogaçam, ali u krěposti nazad su im bili. Njih çinechi rimljani, mnogo çesto bi s

sva 1) Tarana prilikuje se kaši, ali ona kad je spravljena nije jednako uměšena, nego glizava, oliti na komadiche. —

brašnom umësivali masla, jaja, sala, i t. d. — Za ispechi ih nësu poznavali ni pechi ni saçura, nego na zemljevim pliticam, oli na ognjištu vruchu, pokrivši ih pepelom. —

Trëbalo je i za ovu vèrstu kruha, xito, kojemu drago bilo, u brašno obratiti kao danas mi obiçajemo, jerbo izpresëcano nebi se moglo po nijedan naçin u cëlu ispechi, zato daklen za pripraviti puku potrëbito, promislіše nëki vrëdni ljudi na tu svèrhu, i usilovaše svoje suxnje na sluxbu stupica, i odma predpisaše pedepse za zloçinstva koja bi uçinili. — Tako stupanje çinili su s poçetka s tuçkam u mortarih od kamena oli od gvozdja, a uslëd ovoga iznadjose xèrvan. — U Rimu sasvim tim, nësu znali za mnogo vrëmena uçiniti dobra kruha; uzrok za koj uçiniše dochi iz Gèrçke nëke od zanata, što bì pria došastja Isusova 172 godine, aliti potla Rimske sgradje godine 585. — Njihove pechi vazda bi bile sgradjene blizu xèrvanah, i pod vladanjem Cesara Augusta bilo je ih 329 opchenskih, sve uzdèrxane i vladane od Gèrkah. —

Çinit che se svakomu mlogo lasno ovo poslovanje, i zato se vidi malo brinutje o nastojanju, ali ono baš iziskuje svedjernu pomlju i podpuno poznanstvo. Za ovaj uzrok nësu znali u svako vrëme dobra kruha çiniti, i na dan današnji još u nëkih mëstih neznadu spravit ga. —

NARODNA PËSME.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Lipa Tata i Kraljević Janko.

Lipa ti je Fatima divojka
Lipa ti je da joj para nije
U svoj Turskoj ni u svoj kaurskoj;
Za njoj gine Kraljeviću Janko.
Al ju kvari madež na obrazu
Al govori Kraljeviću Janko:
„ Lipa ti si Fatima divojko
Al ti madež tvoje lice kvari,
Da ti nije madež na obrazu
Nebi ja ti nigdi para našal. “
Kad je mlada riči razumila
Svojoj majki tiho besidila:
„ Zovi majko od grada likare,
Da mi rižu madež iz obraza. “
Ona kupi od grada likare,
Pa joj rižu madež iz obraza.
Mala rana, ma se na zlo dala.
Razboli se Fatima divojka,
Bol boluje pribolit nemore.
Al govori tiho majki svojoj:
„ Zberi meni devet divojakah
Da mi pletu kosu u devetero,
Obuci me što najlipše moreš
Pak me kopli kraj vodice ladne,
Kraj vodice i kraj polja ravna
Kuda mlade po vodicu gredu.
A Junaki na vojnicu gredu
Mlade ćedu lednu vodu piti
Momći ćedu lipe rože brati
Rožam ćedu mene nakititi
Zlamenje će meni napraviti. “
To izusti i dušicu pusti.
Kad to čuje Kraljeviću Janko
On osedla dobra konja svoga
I nabrusi bridku ćordu svoju
Pak on ide Fati u biele dvore.
Božju pomoć staroj nazivao:
„ Bog pomozi mila majko moja
Di je tebi lipa Fata tvoja? “
Pelje njega u dolnje kamare:
„ Evo leži posred kuće moje
Lipa Fata al je rana meni. “
Kad to vidi Kraljeviću Janko
Vadi nože iza pasa svoga
I udari sebe u sèrdašce:
„ Evo Fata sada Janka za te! “

Molbe dëvojačke.

Junak jaše uz goru zelenu
Jašec ga je glava zabolila,
Na to božje vrime udarilo,
Na to junak Boga moli:
Da mu Bog da zlatne ključe
Da otvori gori dvore.
U dvorih su tri divojke,
Svaka moli svoje vrime.
Jedna moli tihu kišu;
Druga moli žarko sunce;
Treta moli sjajni misec,
Sjajni misec za putnika,
Žarko sunce za sirote,
Tihu kišu za šenicu,
A šenicu za konjića,
A konjića za junaka,
A Junaka za divojku. —

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battàra
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 43.

NA 27 LISTOPADA

ZORA DALMATINSKA.

II. GODINA

1 8 4 5.

Ovaj list izlazi svaki ponedėljak. Godišnja mu je cėna 4 f. u Zadru, a po ostalih mėstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za cėlu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nėsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zamėnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĖSNIČTVO.

Soneti.

od

M. Bogovića.

Kada me je žarkim pogledala
Okom svojim, u kom sjaše nada,
Mislio sam ljubit će me tada,
I rajska me j' rados obasjala . . .

Al sad vidim, to biaše šala,
Jer je znati htėla da l' mi oblada
Sėrce sotim, šta se više sada
Za onog brini, kom je mir ukrala:

Nije plemenito, tak mi Boga!
Želje budit u onoga grudi
Kog neljubiš, samo radi toga,

Da si medju sobom kažu ljudi:
» Gle, u jarmu opet sad jednoga,
Neka vuče, neka prav mu budi «

Kad ju gledam u družicah krugu,
Kak nad njima umom vėk gospodi,
I lėpoštju tėla sve nadhodi,
Nėmam, vėruj, oči već za drugu.

Jer nju samo žudnim okom slidim
Ona 'e samo, ona ma kraljica,
Pred njom klanjam ko rob moja lica,
Za njom uvėk čeznem, gonim, blidim.

I tad mislim: Bože, je l' je trėba
Drugo da se može *rajskom* zvati,
Nego krila tom Angjelu s neba.

Hoću l dugo tako pred njom stati
Ljubav proseć kano prosjak hleba
Hoću l' ikad kazat: » *Bog ti piati* «

O NARODNIEM PĖSNAMI PUKA DALMATINSKOGA.

IZ ITALIANSKOGA

Gosp. Nikole Tommasėa.

(Produxenje vid. br: 26, 33, 34 t: g:)

Tri doba, mome po mnenju, imalo je pėsničtvo puka sėrbskoga, koja je trėba dobro razlikovati. Najpėrvo uzpomene četėrnaestoga vėka, kad kraljestvo Nemanichah uzdignù se na gėrčkomu carstvu, padè i imadè s tėlom Lazara opokopanje posvetjeno poxaljenem narodah. Od ovoga doba zaisto vitexkoga izostalo je malo narodnih pėsnih, ali one koje su do nas dopėrle, mogu se uzporediti u lėposti s najboljim vitexkiem pėsnami gėrčkim i predpostavit se jim u dostojanstvu bogoljubne xalosti. Ovome vrėmenu spadaju takodjer najvaxnije pripovėsti o Kraljevichu Marku, koje nam govore o njegovoj dobroti, junačtvu i smėrti. Slėdu za tim pėsme, koje nam prikaxuju Marka suxnjom ali ne slugom,

Marka šaljivçinu, pianççinu, ali branitelja slabiih i nikadar u duši podjarmena Turskim obiçajima. U tretjemu dobu nahodimo hajduka, druxtvo koje se podixe iz medju druxtva i uvěk se s ovim bori; měšania uljudnosti i usilnosti, velikodušnog poštenja i smionog lukavstva, onog poštenja koje nije nepoznato ni krivniku iza kako je pokušo i xalost i pogibu. Hajduk na pola uboica napola vitez, ništa ne manje mil je puku, i to ne samo radi onoga poxaljenja, koje je uvěk naklonjeno nesrěchnu hrabrenstvu, al jošte jer je hajduk najposlědnji, ako prem i nedostojni, pedepsnik turskoga dušmanstva, najposlědnji, ako prem i nedostojni, naslědnik Dušana i Marka. Gèrçki *Kleft* nije po ništa bolji od sèrbskoga hajduka, ali njegove zahode ne vidi se iz pod gibkosti pěsnih, koje letu kano raxareno zèrno. Ali na suprot sèrbska iskrenost oçituje se u jednakosti kojom pripověda i dostojne i ne posve dostojne stvari, isto kako kolo guozdeno, koje ti pèrvo prěti su škripanjem kotaçah, nego te gvozdjem razkine.

U ostalom çudit se je kako u vrèmenih nama blixnjih, kada druxtvo razpadnuto porad sile ište za zaplatu krivinah nepravednu pravdu osvete i kad puk stavi za poslovicu: *Ko se ne osveti, taj se ne posveti, (osveta posveta)*; sasvim time u narodnih pěsnih rědko se o kèrvarini medju bratjom govori. Velika i plemenita razliçnost medju našim narodnim pěsnami i medju Korsikanskim, koje kao glave odsěçene cědu jed na zemlju, jeda bi izniknule zlotvornosti.

Druga zaměrita stvar na poštenje ovog nesrěchnoga naroda, jest onaj poboxni muk u narodnih pěsnih u svih stvarih koje tiçu razliçnosti věrozakona rimskoga i gèrçkoga. Ko na neke spoljašnosti gleda rekao bi da su dva različna věrozakona, ko na unutèrnja chutjenstva i obiçaje, upazit che da su samo razliçna obsluxenja. I to je zaisto velika nesrěcha i ljuta rana al ne tolika koliku bi ju neki xeljeli ili strašit se je mogli. Zna se da od narodnih sèrbskih pěsamah jedne su bile sastavljene od ljudih rimskoga věrozakona druge od gèrçkog i da se bez razlike pěvaju. Nu kako, da bi nesloga obuzimala sve misli duha nebi iz njeg izašlo ni dima ni iskrah uzdignutih povětarcem moguchnim pesniçtva? Ali věra ovog nesrěchnog naroda, jest prava věra i tu omraza ništa nemoxe. Duh koj ovim dušama vlada jest kao more po vèrhu svojih vodah uzbunjeno a na dnu mirno, jest kao nebo koje u vozduhu (povětarcu) blizu doline oblaçno je i blěska, ali u višini sjaje jasnim suncem. Obe dvě cèrkve imadu ista otajstva, iste xalostne i sladke uzpomene spasenja, iste slave stolětjah najjasniih kèrstjanstva, isto poboxno svetjenje imenah svetog Gjurgja, svetog Nikole, svetog Ivana Kèrstitelja. I najviše kao zvězda jednog istog ufvanja, blaga posrěditeljica kako medj nebom i zemljom tako medj dušom i dušom sjaje Maria.

I věra Sèrbah jer bo je mirna, govorim da je prava věra. U pěsnih davnih çesto se napominje cèrkva, u slědechim tamnica a u šadašnim gore. Ali i u sadašniem i u prošastiem poštuje se ime boxie. I Dalmatin pozdravlja uvěk imenom Boxiem i Jezusoviem.

I narod jer bo je poboxan zato je u pěsniçtvu toliko naprěda. U pěsme njegove ne měšaju se pripověsti poganske; jer od Bogovah poganskih neostaju mu nego same *Vile*. Vila stvor medju xenom i medju boginjom, lagahnia od ljudskog těla, i zato blixa duhovniem prikazanjim kèrstjanskim, blagodarna po naravi, ali kad ter kad razsèrdjena proti ljudskoj oholosti. Sèrbske narodne pěsme gdě gdě uznešenie su nego gèrçke, ali uznešenost njihova tako je prosta, da ištom što se je pokazala, prodje. I çesto ta uznešenost više se pokaxuje kao povekšavanje negoli kao prekonaravnost, više naçin govora istoçnoga nego poganske věre.

Uzveliçavaju prirodu (narav) bez oboxavat ju. Pověrava joj xitje i razum ljudski ali ne çine xitje i razum ljudski njezinim robima. Mnogo kratih u narodnih pěsnih obrati se duša nevoljna, bojazavljiva ili pouzdana k gori, k cvětju, k pticami i razgovara se s njima o svim onima koji su joj mili i dragi, preporuçuje ih joj, kao uvěrena da ova stvorenja boxia razumiju ljudske tuge i ljubav, i da ih xale. Kad kad zaljubljena děvojka govori k konju svoga draga, kako k věrnom drugu njegovog xitja. Sèrbske narodne pěsme napominju više putih konja nego

gèrçke, jerbo su su ravnice Sèrbskih i Bosanskih poljah otvorenie i prostranie za poletit bèrzim korakom.

I zato je bilo muçnie Sèrbim odolěti navaljajuchem nepriatelju jer, je šire nepriatelju polje bilo za potjerat ih, i jer bo takovih skrovištah něsu imali, iz kojih bi mogli zaklonjeni strělati, nenadano nasèrtati i uvěk se nepredobitni zaklonjivati. Da neběše dubravah nebi moxe biti nikad više Sèrbia svoje staro ime osvetiti mogla. I bilo je tako rekuchi proroçno slutenje u narodnih pěsmih obratjat se više putih gorami nego kuchi otčinoj, i preporuçivat im xelje duše svoje. Toliko je istina da Sèrbia okruxena od vechih texkochah nego Gèrçka i od vechih pogibah, ne nauçna tako çesto oprěçivati se nepriateljiskom maçu kako su se oprěçivali Gèrçki klefti koji nikadar po sve neběše podjarmeni; Sèrbia dade poçetkom ovoga stolětja najpèrvo izgled svetih bojevah vodjenih u ime zemaljske i nebeske domovine, u ime slave i krixa, u ime praděddovah i ime boxie. Ali nesrětna Sèrbia ne imaše za razglasiti po světu tvoje jade i svoje slave, zvek svojih verigah i pucanje svojih pušakah; ne imaše Sèrbia niti brodovah tèrgovajuchih po svih morih, niti mladex svoju lěkarim i tèrgovcim, po svoj Europi razsijanu; niti dnevnikah niti putnikah, koji poxalivahu nevolje gèrçkom suxanatva, i pohvalivahu gèrçko junaçtvo. Ne imaše nesrětna Sèrbia niti imena Omera i Sofokla, koji cělo ljudstvo za domovinu imadu, niti spomenikah umětnosti po celoj zemlji razširenih, niti predavanja (tradizione) koliko naukonaçinah imaše stari i novi svět, u kojih se sadèrxavaju gèrçke uzpomene, tako da sěverni puci više putih u godini vide ime Atene negoli světlost sunca. Niesi nesrěçna Sèrbio ništa drugo imala, nego smetenu uzpomenu starih vrěmenah, smetenu xelju novih vrěmenah; imala si samo tvoje gore i tvoju pušku, tvoju dobrotu, tvoju hrabrenost, tvoga Marka i tvoga Boga. Blagoslovljeni vi nepoznani junaci, vi siromašni bez imena, blagoslovljene muke koje pretèrpiste za svetu domovinu, blagoslovljena kèrv, koju za unuke i za odaljenu bratju proliste. Malo koga od vas imenovat che dogodovština, i ako imenuje bit che golo ime, jer bo uzpomene vaše zabiljexene na suhom lištju vaših gorah, s njim su preminule, i od uzpomene xivotah vaših imaju se samo kako ostanci razpanuta mèrtva těla, koje ni samo oko brata spoznati ne moxe. Ali bolje neg imena vaše xivit che kod vaših sinovah, s Boxiom pomochi, plodi děla vašeg, kao vozduh koj oda svuda okruxava nam glavu i pèrsi i mi ga nevidimo ako prem od njego xivimo. I ako ne na prahu ove zemlje, koga che razněti větar stolětjah, xivět che vaša děla i najmanje vaše misli upisane slovim nedospětnim u sjajnosti Boxjoj.

(Slědit che.) *I. A. K.*

Zakoni, věra, narav i običaji dunajskih Slavjanah
u vrěme njihovih navalah na istočno carstvo.

od

Tadea Bulgarina.

(Produxenje.)

3. *Věra.* Prokop govori, da su Slavjani počitovali jedinoga Boga tvorca munje i njemu jedinom pripisivali gospodstvo nad svem světom. To je bilo bez svake sumnje glavno božanstvo ruskih Slavjanah Perun. Njemu su žèrtvovali vole i druge životine. O čověčjih žèrtvah Prokop níšta nenapominje i mi nećemo da sumnjamo o tako važnom predmetu, premda i težko věrujemo, da nisu dunajski Slavjani svojim kumirom prinosili na žèrtvu kèrštjane, budući da premnoge trage nalazimo kod baltičkih i ruskih Slavjanah kao takodjer kod Němacah i Skandinavah, da su slědovali taj običaj. Prokop jasno govori, da nisu Slavjani věrovali na sudbu ili predopreděljenje, koje se je kod poganskih Rimljanah i Gèrkah postavljalo više vlasti bogovah. Izvan toga Slavjani su bogotvorili rěke, počitovali rěčke nimfe (vile) i druge duhove i prinosili im žèrtve. Rěke Bug (u Poljskoj i Galicii Bog nazvane) ostatci su one věre, sačuvavše se u praznověrstvih našega prostoga naroda, osobito kod južnih Slavjanjah. U bolesti ili u ratu, kada je život Slavjanina opasnosti izvèržen bio, on im se je zagovarao, da će im žèrtvorati, i sveto izpunjavao je svoje obećanje. Slavjani su gatali budućnost. To su dělali svi pogani i u naših praznověrstvih narodnih do danas sačuvala su se ta gatanja. Bizantinci negovore

sasvim ništa ni o hramih ni o sveštenicih dunajskih Slavjanah. Bez sumnje čete slavjanske došavše na Dunaj nisu imale ni hramah ni sveštenikah. Svaki otac porodice prinosio je žèrtvu pred svojom kućom ili kolibom, a poglavari naroda i njegovi pèrvi savětnici bili su u to vrěme vèrhovni sveštenici i prinosili su žèrtve u obćenarodnih skupštinah. Věrojatno je, da su se oni takodjer zanimali gatanjem ili predkazivanjem budućnosti i raztumačenjem volje bogovah. Věra na snovidjenja sačuvala se je u prostom narodu kod svih slavjanskih plemenah. Bizantinci nisu nam ostavili nikakovih izvěstjah o ćudorednom smislu věrozakona dunajskih Slavjanah, ali mi mislimo, da su oni věrovali u bezsmèrtnost duše i nagradu u budućem životu za dobro i zlo. To se dokazuje ukorěnivšim se kod sadašnjih njihovih potomakah predsudom, da kèrv ubojice upokojiva dušu ili sěnu ubijenoga i praznověrnimi ponjatji o pojavljenju mèrtvacah na ovaj svět isto tako, kao takodjer sačuvavšim se kod ruskih južnih i zapadnih Slavjanah običajem nositi na groblje ili stavljati na prozor jělo za umèrvše u tako nazvanih *zadušnih dnih.* U zapadnih ruskih guberniah i u Galicii taj se običaj naziva džedi (djedi), to jest uspomena na predje. Od věrozakonskih obredah dunajskih Slavjanah nije ostalo nikakovih tragah.

4. *Spoljašnost.* Prokop, koj je vidio množinu Slavjanah, govori, da su svi bili krupni i krěpki. Nisu bili sasvim běloputni i imali su kosu ni žutu ni cèrnu, već rusastu. To je za cělo *obraz slavjanskog poroda* nesměšanoga ni sa finskimi ni s mongolskimi plemeni i neosakatjenoga bědom i ugnjetenjem kao u zapadnih guberniah. Takove vidimo Slavjane na svem golemom prostoru, koj oni zanimaju. Proměne u prostom narodu proizvedene su podnebjem, směšanjem sa inoplemenici, městnimi okolnostmi, a u višjih stališih utančenim razkošjem. Opisanje Prokopa jest živa slike seljanah ukrajnskih, maloruskih, galicianskih, krakovjačkih i velikoruskih u zamoskovskih guberniah živućih u zadovoljstvu.

5. *Oprava.* Prokop opisuje Slavjane samo na ratištu. Oni su bili ili u samih rubačah (košuljah) i plaštih ili sasvim nagi jedino plaštom oviti. To pako nedokazuje ni najmanje, da nisu Slavjani zato poznavali i drugih opravah izvan rubačah i plaštah. Biti se golimi, značilo je junačtvo. Neima sumnje, da su oni u najdubljoj davnosti nosili zubune, široke halje, po zimi opaklie, glave pokrivali kapami onim podobnimi, koje nose sada Ukrajnci, i obuvali se, věrojatno, cipeljami od lika ili su podvezivali remenom neustrojenu kožu. Takova obuća upotrěbljava se i sada od Morlakah, Cèrnogoracah i seljakah u někojih stranah Poljske Kod Cèrnogoracah naziva se ova obuća *opanci* a kod Poljakah *hodake.* Veoma znatno jest, što se na otoku Kèrku (Veglia) naseljenom po Slavjanih brojem 15,000 dušah, koji neimaju nikakovoga obćenja sa kopnom, stanovnici oděvaju kao ukrajnski Kozaci u širokih hlačah, u zubunih i pašu se pojasom. Slavjani na otoku Rabu (?) (takodjer na adriatičkom moru) briju glavu i kao Ukrajnci ostavljaju na těmenu šmiljak, a kadkad dugački perčin, koj se zove u Ukrajni *oseledec.* U obće svi bogatii Morlaki nose gornju opravu, koja je nalik na staropoljski kuntuš bez visećih rukavah. To je takodjer starinska oděća Malorusah i Ukrajinacah sasvim neuzajmljena od Poljakah, nu obća svim starinskim Poljanom. U někih městih Morlaki nose dugačku kosu i oděvaju se sasvim na takvi način, kao što su se oděvali Poljaci prie nego što su primili tatarsku oděću. Kaftan Cèrnogorca (bělac) iz běloga prostoga sukna (čohe) spodoban je takodjer na maloruski zubun; po zimi pako nose Cèrnogorci izvan toga suknene ruske rubače kadkad podšivene kožom. Město plašta Cèrnogorci nose na plećih vèrst saga, nazvanoga *struka.* Istim načinom oděvaju se u nevrěme i Morlaki. U staroj Poljačkoj upotrěbljavali su takodjer město plašta podobne sage, koji su se zvali *koc i gunja.* Taj plašt nazivaju Česi *kèrzno* a Dalmatinci *kabanica* U obće sve děvice slavjanske, u stranah dunajskih i adriatičkih pletu vlase u pletenice i kite glavu cvětjem podobno kao u Ukrajini, Galicii i okolo Krakova t. j. u staroj Hèrvatskoj. Što više na otocih adriatičkoga mora, imenom na otoku Kèrku ženske pokrivajn glavu platnom na način baš kao u Malorusii. Veoma znatno jest, što se u Cèrnoj Gori ženski oděvaju lěti točno

tako kao u Ukrajini, idu pako u samoj košulji i šarenih pregačah. U obće sličnost opravah odaljenih adriatičkih Slavjanah sa stanovnici Ukrajine, Malorusie, Galicie i okolicah krakovskih, koji nisu u tečaju 13 stolětjah nikakvoga medjusobnoga obćenja imali, veoma je znatna i mora podkrěpit naša zaključenja o njihovom srodstvu. Sèrblji primili su većom stranom oděću Turakah i Arbanasah, nu poredak u kućnom gospodarstvu približava se takodjer ukrajinskom.

6. *Hrana.* Prokop govori, da su se Slavjani hranili prostimi i suhimi jěli, kao Mesagete i bili su im spodobni u nečistoći. To nije značaj jedinih Slavjanah, nego svih varvarah i poludivjakah. Ali suha jěla predpolažu izobilje jěstiva. Pogače ili cicvare, gusta kaša i njim slična jěla, potrěbuju više brašna i tarane nego li jušadi. Dunajski i adriatički Slavjani još dan danas najvole jěsti pečene bravetine i štogod od těsta. To je jedina njihova prosta hrana. Iz rěčih Prokopovih zaključujemo, da su Slavjani morali imati mnogobrojna stada, a iz istorie znamo, da gděgod su se ustanovili, svagdě su se poljodělstva poprimili. Nijedan narod neupotrěbljava toliko žitne hrane kao Slavjani. Dan danas Slavjani živuć odaljeni od Němacah neljube prěsnoga povèrtnoga voća i vole hranu prostu, kiselu i čvèrstu, nego li jušadi i slastice.

7 *Jezik.* Jezik dunajskih Slavjanah morao je biti veoma spodoban onim narěčjem, koja govore Morlaki, Cèrnogorci i ugarski Slavjani, koji manje nego svi drugi Slavjani obće s inostranci i sa suplemenici proměnivšimi se po stranom uplivu i izobraženosti U Cèrnoj Gori nečitaju drugih knjigah izvan cèrkovnih u Kievu utištenih. Jezik Morlakah, Cèrnogoracah, Slovakah i Bugarah jest srědina medja cèrkovnim jezikom i narěčjem stanovnikah Malorusie, Galicie i južne Rusie. -- Sèrbski se je jezik, premda istoga korěna, odalio u mnogom od gorenapomenutih narěčjah po tomu, što su u vrěme procvětanja sèrbskoga carstva u njeg navalili Slavjani svih plemenah, a od toga je proizišo směs i izopačenje pèrvobitnoga sèrbskoga narěčja. Tko zna po maloruski, po ukrajnski i razumie cèrkovni jezik, taj može lahho razuměti Cèrnogorce, Morlake Slovake i Bugare No Velikorusu, Poljaku, Čehu i Vendu neznajućemu dragih slavjanskih narěčjah potrěbno je něko vrěme, dok nauči razuměti adriatičke i dunajske Slavjane, a oni će mnogo bèrže razuměti Rusa nego li Poljaka i Čeha. I tako po našemu mněnju gospodujuće narěčje kod danajskih Slavjanah bilo je Rušnjačko to jest jezik, koj se govori u Ukraijni i u Galicii.

7. *Oboružanje i način vojevanja.* Premda Prokop govori, da nisu Slavjani imali oklopah i da im je oružje sastajalo iz hèrbah i težkih štitah, ipak iz odgogora slavjanskih vodjah avarskim poslanikom možemo zaključiti da su Slavjani imali mače. Štiti su im věrojatno bili dèrveni obvučeni kožom, jerbo oni nisu mogli imati množinu željeza. Jz opisanih bitvah Slavjanah vidi se, da su imali takodjer lukove i strělice još ktomu otrovom namazane i da su bili cěnjeni kao odlični strělci. Zna se takodjer da su od někada jošte imali buzdovane. Naši istorici uvěravaju, da su Slavjani sèrtali na nepriatelja žestoko u *neurednih četah* samo što su ga opazili i da je u pestanju sva njihova vojnička znanost sastojala. Tog mi nevěrujemo! U istih Bizantincih nalazi se priměrah, da su Slavjani, bivši okruženi gèrčkim konjaničtvom, znali sastaviti vèrstu tvèrdje iz kolah, i stavivši u srědinu robove i plěn, žene i děcu, da su se branili kao běsni. Ovaj način branjenja sačuvao se je u zaporožkhi i ukrajnskih kozakah i oni su ga upotrěbljavali u bitkah s Poljaci i Tatari. Izvan toga nije moguće dopustiti, da nebi Slavjani, kojih je vojska više putah brojila do 100,000 junakah, poznavali bili bojni red. Toliko množtvo ljudih nije moglo vojevati bez znanja bojnih gibanjah i věžbanjah. Věrojatno, da su poznavali takodjer tako nazvani *klinoslični red* ili tako nazvanu *svinjsku glavu*, kojimi su se Rusi jurve služili proti Tartarom, i da su Slavjani proti gèrčkim urednim četam na svaki način vojevati morali u gustih a ne neredních hèrpah. Budući da su unišli u rimsko carstvo sa ženami i děcom i sobom vodili plěn, robove i stada, nije sumnje da su Slavjani imali ponjatja i o karěu, jerbo bezredna hèrpa nebi se bila mogla braniti prosti navalam uredne vojske. (*Slědit che.*)

DALMACIA

Talianski opisana od Uçitelja Mudroznanca *Frane Karare*, Suveznika različitih Druxtvah mudroznanskih i knjixevskih, su 48 listovah mastju izobrazenih, koji prikazuju poglavita narodna oděla. --- Iz Dnevnika *Eco del Litorale Ungarico* (Naški » *Odlěg Primorja Madjarskoga.* «) Na broju 48, -- 27. Rujna 1845.

Bile bi jur mnogo pristale, vele koristne i odvech dostojne da budu osobitom ljubeznivostju prigèrljene jedne knjige, koje i da neimadu ništa svoga, donosu nam samo *sakupljeno* u jednomu snopu, i ono malo što je reçeno o jednoj Dèrxavi takvoj, kakva je Dalmacia, toliko nepoznana, a toliko dostojna za mnoge uzroke da bude lěpše i na šire inostrancu odkrivena ono malo, rekoh, svèrhu obiçajah i nauke, svèrhu naravi i posadjenja městah i svèrhu chudi prebivaocah, što je prosuto po mnogih različitih knjigah, koje danas lako nemoxe svak stechi, ili zašto su izpisi rětki, ili zašto su krupni:

A da paka te knjige, sakupljajuchi u sebi sve ono što drugi rekoše, nadostave nam jošte svèrhu toga ono što drugi neuçiahu niti traxahu; tako da nadpune što je prazno, i zadovolje istoj xelji onoj, kojoj se muçno moxe ugoditi; tko ikad nebi vrědnost knjigah takovih odmah poznao, i tko nebi sudio da se takve knjige imadu postaviti iz medju tvorah najdiçniih toj Dèrxavi, od kojizih chutimo ponajvišu potrěbu? Ovo je baš ono što, u radosti duše naše, navěštujemo našim štiocim. Knjige pravo novoga stvora, koga umětni Tvorac razmišlja i sklapa od mnogo vrěmena; knjige prama kojim njegovi tvori prošasti, koji ga u otaçbini i vanka lěpo razglasiše, nemogu se rechi drugo nego jedno pripravljenje i uputjenje. Sve ono, o çemu govori Post. *Karara*, vidio je, i razgledao je s oçima svojim města, çeljad, naçine, obiçaje, i opisuje nam ih baš onako kako imadu biti opisani, to jest pravodušno, brez ostavljenja, i brez nadostavljenja; çist od svake vèrste natezanja, s obilnostju sèrca, i s obilnostju hitrouměnja.

I ne samo da opisuje, dali netom prigodi mu se, svracha se i trězno sabira okolo po cvětnih podvornicah pripověsti. Ovo, doçim je koristno za osvětlati Ljude i Města, koje nam on s neizreçenim pernikom xivopisuje, sluxi jošte na něki naçin za pomochi paka štioca u njegovih razsudjenjih.

U jednu rěç: pomnja, tançina razmišljanjah, istina cělovita u izobrazenju, znanje duboko dogodovštinah svoje Otaçbine, jezik izabran, pero světlo, krěpko i sèrçeno --- ovo su vrědnosti poglavite i nepomiçljive u ovom umotvoru *Nauçitelja Karare:* tako da, on ti kaxe ono što je vlastito jednoga města i jednoga puka posve osobito, uçi te vèrcem, brez prestanka, i samim putem ugodnosti.

Po isti naçin, ako s jedne strane u ovomu umotvoru, knjixnik, zgodopisaoc i çověk nauçan, nalaziti che izabranu i obilnu pichu svojoj umoxeljnosti; s druge strane oni, koji po knjigah za najviše traxe s çim razgovorit se ono vrěmena što njihovim poslim u tèrgovanju, u rukoدělu i drugih zabavah pritěçe; *Dalmacia opisana* od Uçitelja *Karare* priloxit che se kakono najrazkošnie i najglavnie štivenje.

A za da bi unutrenjoj vrědnosti ovih knjigah odgovorila izvanjska prikladnost tvoropisniçka Bratja *Battare* iz Zadra, koja se prihvatiše izvodjenja istih knjigah, neuštediše tratnje nikakve; i ovo izvodjenje, u istiau, oçitova se *u sve i posve plemenito.*

U Gradu Rěci, podpisi primaju se u knjigolistja prodaoništu *Gosp. Antuna Karletzkog.*

Ovako iz *Rike* svědoçi oglasnica talianska primorja Madjarskoga, i ovo svědoçanstvo u ista doba bi kakono s neba potvèrdjeno buduchi naš premilostivi Cesar i kralj, Ferdinando I, pomilovao i nadario našega vrědnog umotvorca, *Uçitelja Kararu* s çastnim obiljexjem koje se uzdèrxi u *zlatnoj medalji pèrvoga reda,* naměnutoj *umnotvornomu dostojanstvu.* Ozgor prinesenim besedam, i ovomu obdarenju, što bi mogao çověk nadostaviti? Ništa više pohvali vrědnog našega Domorodca, nego napomenuti našincim kako *zraci Glasa njegova* pozlachuju otaçbinu i Otaçbenike; i kako do jedan Domoljubitelj imao bi pribaviti si jedan izpis ovih knjigah za svoje *raz-*

košje, za *uzpomenu* sinovim i unicim, i za *ponos* pred inostrancim. Ja znam da je ovo zaludu pripovědati nemoguchim; a i moguchim onim koji se stide s otaçbinom, (kakono i materinskim jezikom) i koji bi dragovoljnie stratili za *utèrnuti* nego za *uxechi* svitju uzpomene ovoj našoj Domovini.

Negubimo uhvanja da che se s vrěmenom sviditi i ovi drugi, kojim neka bude za prikor izgled ljubavi prama svojoj otaçbini onih inostranacah istih, za kojim tèrçu kakono děçina po putim, a od kojih neuçe kakono slušaoci u pozorištu (teatru) sědechi.

A i oni pèrvi, to jest nemoguchi, što nemogu sami, mogu u druxini; i što nemogu jedan i dva o sebi, mogu çetiri ili osam ujedno.

Moguchim domoljubiteljim (kojim celivajmo ruke, i od kojih uçimo moguchstvo s ljubavju zaruçivati, na slavu i prosvětljenje Otaçbine) nije potrěbe *klapati*, nego se *klanjati*, i po njihovu *izgledu* i *xelji*, dělovati.

Tko bi paka hotio imati ove knjige Jezikom Ilirskim, neka se pedipše zavezom. U *Jezik Ilirski* buduchi da, ako se dosta podpisah ovakih sakupi, iste che knjige biti prenesene i izvedene jezikom Ilirskim.

Stèpan Ivichevich.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Preljubnica Duraj-Begovića.

Dvoru dvori Vlatković Ivane
Više Bića Duraj-Begovića.
Dvoru dvori tri godine danah
Dvoru dvori da nepita mita
Već da ljubi gospu Begovicu.
A on joj je junak govorio:
Gospo moja Duraj-Begovice
Od da gremo Senju bielome
Skrojit ću si po senjsku haljine
Kako nose u Senju Senjkinje.
A ona je govorila mlada:
Išla bi ja k Senju bielome
Al mi milo Muamere dite
Još ga nisam turski naučila
Ni po tursku halju ukrojila
Kako nose ob oružje Turci.
A on joj je junak govorio:
Ja ću ti ga turski naučiti
I po tursku halje ukrojiti
Kako nose oboružje Turci
Luda mlada prevarit se dala
Pak idoše k Senju bielome
Fatali se od gore do gore
Od kapele Brinja bieloga
A od Brinja do vode Vratnika.
Tu im mèrkla noćca zamèrknula
Pak padoše pod zelenu jelvu.
Stane cvilit Muamere dite,
Al govori Vlatković Ivane:
Gospe moja Duraj-Begovice
Biš li mene poslušala mlada
Da zakolješ Muamere dite
Da nereku u Senju Senjkinje
Da ti jesi mlada Begovica
A ne moja virna zaručnica.
Pa zakolje Muamere dite.
Zaklala ga za njim žalovala:
Cèrna goro stražu mu počuvaj,
Kukavice nebud mi ga rano,
Jer je moje dite naučeno
Rano leći, kasno se ustati.
Vitla jelvo spusti nizko grane,
Da mu vrane oči neizvade,
Suri orli lišca nepogèrde.
Pak idoše k Senju bielome
U Senju je tri godine bila
Tri mu lipa sina porodila.
Za tim malo postanulo vrime,
Piše knjigu Duraj-Begoviću
U kastele Senjskom komandantu:
Gospodine senjski kumandante
Je l' u Senju Vlatkovich Ivane
Skupa š njime moja Begovica
A i moje Muamare dite,
Koga nisam turski naučio
Ni po tursku halju ukrojio
Kako nose ob oružje Turci.
Kad to čuje Senjski komandante
Kad je junak knjigu razgledajo:

Gospodine Běže Duraj-Běže
U Senju ti Vlatkvoić Ivane
Skupa š njime tvoja Begovica,
Ali neznam jel' Muamer dite.
Odpisuje Beže Duraj-Bežc:
Gospodine Senjski kumandante
Uhvati mi Begovicu moju
Ti je metji junak u tamlicu
Dok se vratim Senju bielome,
Zatim malo postanulo vrime
Ali grede Beže Duraj-Beže.
A on grede Senju bielome,
U kastele Senjskom komandantu:
Gospodine senjski kumandante
Evo tebi stotin grošah zlatnih
Za muštuluk Begovice moje
Već mi podaj ključe od tamlice,
Da je vodim dvoru za sramotu.
Kad otvori te škure tamlice:
Od da gremo dvoru bielome
Da te vodim, dvoru za sramotu.
Kad su došli kod vode Vratnika,
Al govori Beže Duraj Beže:
Begovice nevirnice moja
Kamo moje Muamere dite,
Koga nisam turski naučio
Ni po tursku halje ukrojio
Kako nose ob oružje Turci.
Ona mu je govorila mlada:
Evo ti ga kod vode Vratnika
Zaklà ti ga Vlatković Ivane.
Kad je junak riči razumio
Smiče ćordu, odsiče joj glavu;
Totek lezi Begovice moja
Dok se vratim Senju bielome
Počuvaj mi Muamere dite!
Onda bilo sad se spominjalo!

BASNE.

Jedan zidjar buduchi se namirio, po svojoj nesrěchi, na jednu xenu chudi vraxie, i skupa jezika otrovna, potla dugih napastovanjah za svèršiti jednom duše šmutnju, odluçi utopit se. Ode jedno jutro vanka grada gdě biaše jedna rěka, a malo dalje texaçke podvornice, i baci se u vodu. Ugledavši to něki koji ondi poslovaše, pritèrçaše i sahraniše ga od smèrti, kojim zidjar zahvali s udarcim i zaušnicam, paka tèrkom opeta skoçi u vodu. Texaci nastojaše i opeta izvukoše ga na suho, ali on videchi da udarci izaušnice ne prudjahu za pustit ga da izvèrši što naumio biaše navali na nje psovkom i klevetanjim, paka se uputi uz polje, i svojom mahranom oběsi se. Prolazechi tuda sudac onoga města ugleda oběšenoga, i vidi malo dalje texake, kojim došavši reçe kako vi puštaste da se onaj çověk oběsi Što Gospodine!.. Nije moguche da ga vi něste viděli u onome dělovanju. Jesmo Gospodine sloxnosvi odgovoriše. Pa zasto ga ne odvratiste. Prostite nam gospodine, nadostaviše, malo prie do dva puta skakoje u vodu za utopit se, i dva puta jesmo ga sahranili, a sada misljašmo da se je obisio samo za pram suncu osušit se.

Dobri Çověk.

Potvèrdjujem i ja. Kad umre jedan dobri çověk molitva sprovodna nije mu od nikoga uzkratjena. Paka u tèrgovištih, u opchinskih sostajstvih, u domorodnih skupštinah poçmu govoriti jutros su pokopali nesrětnoga N. N. Grěhota imao sam vala ljubavi prama njemu; bio je dobri çověk, pokojni nije, baš nijednoga; nepriatelja ostavio za sobom; blagotiga njemu.

Svak nastoji za dobro dobra çověka, ma dobri çověk ne nastoji za dobro nikoga; ako dobri çověk metne se uçiniti kakvo dělo za çije dobro, izštetit che ga zaisto; akoli uçini kakvo obetanje, neche zaisto dochi na manje, ali sve drugaçie, i sve ovo u istinitoj misli da je uçinio dobro; priateljstvo i poštenje, jesu rěçi muçne dobru çověku, kad çuje da ih tko neima. — Svi dobri ljudi, s vrěmenom dolazu huda jedne skupštine protiva nemilosti prama xivinam, ma malo haju za progonjstva koja se çinu ljudima. Zlobu duh provedni kakono smèrtnu ranu, a s velikom lasnostju proštaju muzuvjerstva.

Jedan dobri çověk ima biti brez děla (carattere) u nijednu stvar neima se mlogo zaljubiti, nijedna stvar neima ga uçniti vanka sebe.

J. J. P.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 44. II. GODINA
NA 3 STUDENOGA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

Na krasnu knjixicu Djulabie
Ljubezne Ponude za Ljubicu Gosp. **Stanka Vraza.**
Pěsma
ANE VIDOVICHEVE.

Koju sladost chuti Sèrce moje
Kada čitam ja Djulabje tvoje
Nij' moguche, Stanko, da izkaxem,
Samo rjech chu da mi duša moja
Do nebesa taman se uxdixe.
Oh junače veselo ti bilo
Svedjer sèrce tvoje toli milo!,
Ah! zaisto bit che naša Vila
Sama Tebe blaga zadojila,
Ona 'e Tebe u zibki zibala
Ona tvojim ustim govor dala.
Puno putah ja sam namislila
Bili mogla od Tebe pjevati,
Ter povidjet kako su mi mile
Tvoje skladne i prelěpe Pjesme.
Da bi znala kako Te hvaliti,
Slavila bi i ja Krasnu Tvoju,
Ali tko bi mogao od nje rechi
Više, potom si je Ti hvalio?
Kad ti njozi gorke tuge kaxeš,
Gorke tuge od tvoje ljubavi,
Tak madene jesu tvoje rječi,
Sama sobom da i ja govorim:
Što to tučeš jako sèrce moje,
Ol bi š njime popjevati htělo?
I kad dragoj Tvojoj sladko veliš:
Ah me ljubi Ljubice mà mila,
I ja bih je tadar zamolila
Da te ljubi, da ti se povjeri,
Jerbo njezin xivot cheš ti biti.
I opet kad joj ljubezno govoriš:
Moja mila kuda, oj kuda si mi!
Ja te pitam traxim, a teb nije!
I tadara njozi ja bi rekla:
Ah! nemoj se Ljubice sakrivat
Veche tèrči, njemu se ukaxi,
Kod njega te svako blago čeka!
Te bih tako sljedila pjevati:
Vjeruj meni ti Ljubice
Uxivat cheš rajsko blago
Ako budeš prjateljica
Vjerna Stanku vazda bit.
Onu dušu milu tako,
Razveseli, upokoji,
Jer priličnu njoj nikako
Da bi i htěla, necheš nach!
Stanko e sèrna ljubezljiva
Svak na svět to moxe rechi,
Jer kad pjeva veseliva
Duše kê ga slušaju.
Stihi su mu kamen drago,
Biser bjeli uprav jesu,
Gdje je sakupio toliko blago
Ter ga siplje medju nas!

Zakoni, věra, narav i običaji dunajskih Slavjanah
u vrěme njihovih navalah na istočno carstvo.

od

Tadea Bulgarina.

(Produxenje i Konac).

Isto tako morali su znati, kako se uredjiva vojnički stan, kako valja straže stavljati i t. d. Neima dvojbe da je Slavjanom poznat bio vas vojnički poredak Gotah i Atile. Što se kasa lične

hrabrosti Slavjanah, to ju svi lětopisci preuznose, i tomu najboljim dokazom služi to, što su se svi ondašnji ratovodci starali da pridruže k svojoj vojski Slavjane. Oni su bili veoma izkusni u svem, što je činilo onda odličnoga vojnika, znali su plěn osvojivat, i toga radi ronili su pod vodu dišući posrědstvom dèrvenih cěvih, točnu su strěljali iz lukovah, bili su hitri i neumorni na progonu i izvan toga izvanredno gibki i krěpki u samoborstvu. Bizantinci u svih slučajih davaju predstvo Slavjanom gdigod su ih samo upotrěbljavali. U gorskom boju, govore Gèrci, da su Slavjani osobito věsti bili; kad je bilo potrěbno gradove braniti, kažu da su Slavjani bili najbolji strělci. Najznatnie vèrhu svega je to, da su Slavjani pěšice napadali na gèrčko konjaničtvo i razpèršili ga često, što će tim više reći buduchi da znamo, da je u ono vrěme sva sila vojske sastjala u konjaničtvu. Izvan toga Slavjani nisu samo na polju Gèrke tukli nego su im svojom hitrinom otimali i gradove. U obće premda su Slavjani bili lahko oboružani, po svědočanstvu Bizantinacah, to jest, nisu nosili oklopah, ipak nisu ustupljali u taktici nijednom drugom varvarskom narodu, dakle ni Gotom ni Germanom. To što su se Slavjani usudjivali biti se bez oklopah, dokazuje samo njihovu izvanrednu ličnu hrabrost.

Značaj, narav i običaji. Bizantinci kore Slavjane, da su bili okrutni, bezčověčni, grabežljivi, i da su rado opustošivali zemlje. Prikor pravedan, nu pitamo, koj narod nije bio u to vrěme okrutan i bezčověčan na nepriateljskoj zemlji, tko ju nije opustošivao i plenio? O varvarih negovorimo ni rěči, nu jesu li možebiti bili isti Rimljani i Gèrci manje bezčověčni od njih, premda su se svojim prosvěštjenjem dičili. Što više u najsjajniih dnih Rima Julius Cezar hvalio se je time, da je iztrěbio 1,192,000 varvarah samo u Europi. Pavlu Emiliu brojili su medju zasluge bezčověčno opustošenje Gèrčke, prodaju gradje od sedamdeset sazorenih varoših, porušenje gradovah Epira i preseljenje u Rim 150,000 nevoljnikah za mèrcvaranje u narodnih igrah. Iliria bila je skoro svih svojih stanovnikah lišena po rimskom oružju, a u Gèrčkoj, po svědočanstvu Plutarka, ostalo je poslě rata, jedva tri tisuće ljudih sposobnih nositi oružje. Julia Cezara nisu korili, da je bezčověčan zato, što je dao odsěći ruke zaplenjenim Galom, za da nemogu više nauditi Rimu. Gèrci Bizantinci nisu nikada praštali život nepriateljem, kada su ih bez straha mogli pogubiti tako u vrěme mira kao rata. Upravitelji carstva i njim podčinjeni bili su proti istim podanikom carstva nemilosèrdni i mučili su bědne stanovnike iz samoga koristoljubja. Rim i Carigrad bili su svakidašnji svědoci kaznah, mučenja i izdajstva. Dosta će bit, ako napomenemo progonstva kèrštjanah i kèrvoprolivanja medju kèrstjani raznih sektah, za da se osvědočimo, da su Gèrci i Rimljani lahko nadilazili varvare u bezčověčnosti. Zato nije trěba koriti Slavjane, jer to je bilo onda u duhu vrěmena i u običaju kod svih narodah. Nu medju tim, kao što suvrěmenici kore druge varvare radi kovarstva, laži, razuzdanosti i zlotvorstva, isto tako skoro svi suvrěmeni pisaoci pripisuju podpunu dobrotu i plemenitost slavjanskomu značaju. Prokop hvali prostotu slavjanske naravi, dobrodušje i čištosèrdačnost Slavjanah, govoreći da su bili nezlobni, krotki i nelukavi. Točno takvi ostali su Slavjani i do sada, svuda, kamo nije europejska utančenost prodèrla duboko u njihovu narav, po selih, u odaljenih od večih gradovah pokrajinah sadašnje Rusie i Poljske i po gorah tičućih se adriatičkoga mora; u Sèrbii, Dalmacii, Horvatskoj, Bugarskoj i Slavonii. Gostovitost prirodjena je strast svim slavjanskim plěmenom, o kojem drugi inostrani narodi ni ponjatja nemaju. Čudnovito i nepostižno, što skoro svi naši istorici nazivaju Slavjane *miroljubivimi i nebojnimi* premda istoria na svakoj stranki dokazuje neistinitost toga mněnja. Od rěke Buga do rěke Majna, od bregovah baltičkoga mora do poslědnjeg kraja Moree i od Volge i Dona do Japonie i Kaspie naselili su se Slavjani po svuda s oružjem u rukah. Mač i plug bili su nerazdělni u Slavjanah. Nikada nisu se Slavjani dali vrědjati od inoplemenikah bez da su se im osvětili i onda jošte, kada su morali ustupiti sili, uzdèržali su narodni ponos. Uvěk kada se je samo desio slučaj, Slavjani su rado u boj išli i pridruživali su se svim ratovodećim narodom i svigdi, gdi se u istorii samo napominje o Slavjanih, napunjene su stranke dokazi o njihovom junačtvu i njihovoj tvèrdosti duha. Žene vojevali su sa svojimi muži zajedno u vrěme skradnje pogibeli. Slavjani su podnašali muke i podmetali su se smèrti, nu nisu nikada odkrivali nepriateljem uběžište svoje bra-

tje i svoje tajnosti. Dogodilo se je više putah da su se cěle hèrpe lišali života kad su vidili, da se nemogu izbaviti robstva. Iz svega toga slědi, da je odlična čerta slavjanskoga značaja ratovitost, koja se je i do sada sačuvala u podpunoj sili kod svih Slavjanskih plemenah. Znatno je, da něka slavjanska plemena imaju osobiti dar k muzici, i da ju sva u obće ljube izvan onih, koje ukorěnjeni predsudi vode krivim putem k životu, to jest, izvan razkolnikah. Osobitim darovanjem k muzici odlikuju se Malorusi, Ukrajnci Poljaci i Česi. Velikorusi više ljube pěvanje nego li inštrumentalnu muziku. Gusle su bile najstarie muzikalno orudje u Slavjanah, koje napominju istorici. I dan danas u Ukrajini, u Malorusii, u Poljačkoj i kod adriatičkih Slavjanah gudioci sviraju i pěvaju po sajmih i kod častih. Čudnovato je to, da se slěpci u Ukrajini i kod adriatičkih Slavjanah nad svimi drugimi zanimaju muzikom. U Poljačkoj prie četèrdeset godinah i u gospodskih kućah bile su neobhodno potrěbne gusle kao što je sada fortepiano. U Velikorusah nisu bile gusle tako u običaju kao kod drugih slavjanskih plemenah. Sěverni i iztočni Slavjani imali su svoja narodna muzikalna orudja, različna od gusalah.

Suvrěmeni Jornand, opisuje Slavjane po čuvenju, věrojatno nije razumio one, koji su mu pripověd̄ali, i iz izopačenih izvětjah toga pisaoca porodi se množina dvojmbah, lažljivih raztumačenjah i prepirkah medju učenimi ljudmi, koji žele primati u slovnom smislu nepreměnjeno izvěstja starih istorikah. Jornand govori: Za Dunajem jest Dacia opasana kao věncem, stèrmimi gorami. Na lěvoj strani ovih gorah, k sěveru i od ustja ove rěke na neizměrnom prostoru, stanuje množina narodah *vindičkih*, koji su pod različnimi imeni poznati, proměnjajućimi se po naimenovanju naselbinah i plemenah, ali u obće nazivaju se *Slavini i Anti*. Slavini obitavaju od *Novoga-Grada* (a Civitate Nova) i *Slavina rumunskoga* (Slavina Rumunense) i od jezera Musiana (Mussianus) do Dněstra i na sěveru do Visle i žive ne u gradih, nego u šumah i medju barami. Anti najsilnii (ili najjunačnii) medju *Vinidi* živu na bregovih cèrnoga mora od Dněstra do Dunaja. K tomu Jornand jasno govori, da su svi Slavjani istoga plemena i roda: *ab una stirpe exorti*.

Jel' moguće věrovati, da su Slavjani u šestom věku živili u šumah i medju barami kao divje zvěri? Po svoj prilici Slavjani pripověd̄ali su Jornandu o svojih starih *gradovih* o *zasěcih* ili *sěcih*, kojimi su oni obgradjivali svoja naseljenja izbirajući si města blizu barah ili jezerah, budući da su hotěli imati s jedne strane naravnu zaštitu u ono vrěme, kada je mèržnja neprestano kipila medju plemeni i plenjenje cěnilo se je junačtvom. Na isti način živili su i Briti, po svědočanstvu Cezara. Iz toga sastavio si je Jornand drugo ponatje i napisao je, da Slavjani u město gradovah imaju šume i bare (Hi paludes sylvas que pro civitatibus habent). Svědočanstvo, da su Slavjani uměli graditi kuće i sela, nahodi se kod istih Bizantinacah, budući da kažu, da su im Hilvud a zatim Avari razorili *sela* za Dunajem. Najvažnie, što iz toga opisa slědi jest, da su Slavjani već u VI. věku zanimali sve pokrajine medju cèrnim i baltičkim morem, da su Vinidi i Anti takodjer Slavjani ili jednorodni i jednoplemenici. To potvèrdjuje takodjer i Prokop. O nadvolžkih Slavjanih nije mogao govoriti Jornand zato, jer su se u toj dobi měšali s Huni i Bugari: s kojimi su bili oni došli na Dunaj. Po svědočanstvu Prokopa, Slavjani su rado živili razděljeno, svaka porodica uz svoje polje, kao što živu i sada Slavjani zadunajski, nu to nije im branilo imati staništa, gdě je obitavalo zajedno množtvo porodicah, ako je dopuštalo městopoloženje.

U Slavjanah bio je običaj ljubiti se kad su se sastajali sa suplemenici, dà, s istimi inostranci, koji su govorili po slavjanski. Ako je Slavjanin na se primio sprovoditi inostranca onda je i odgovorljiv bio za njegovu bezopasnost, ako bi bio i iz nepriateljskoga plemena. Uvrědu gosta ili inostrauca, koj je stajao pod zaštitom gostovitosti, svaki je imao pravo osvětiti. Pri zaključenju mira, podavali su nepriatelju desnicu i izručivali su mu šmiljak vlasih izčupanih s těmena svojih glavah i zajedno sa šakom trave bacali su kamen u vodu. Kad su se zaklinjali u ime Peruna, bacali su na stran svoje oružje, odkrivali su glavu i iza kako su zakletvu izrekli, izpili su staklo vode. U slučaju nepriateljske navale na njihova sela sakrivali su svoju hranu pod zemlju a starce, žene i děcu odpravljali su u šume, gore i u obće na města

bezopasna. Ovaj običaj sačuvao se je do sada ne samo kod južnih Slavjanah, nu i u zapadnih guberniah, gdi i u mirno vrěme dèrže hlěb u jamah obloženih korom od dèrveta. Razuměva se, da je za ljude, koji u kućah stanuju, svaki podrum zemlja; dunajski su Slavjani dragocěnosti, koje su si u ratu prisvojili, zakapali u zemlju, i zato ih Gèrci, koji to napominju, kore da nisu znali koristiti se plěnom. U obće Slavjani odlikovali su se poštenostju, prostotom naravi i neobičnim junačtvom, što ih je postavljalo u ćudorednom odnošenju, nad svimi varvarskimi narodi onog vrěmena, dà, i nad istimi prosvětjenimi Gèrci i Rimljani. O nijednom narodu negovore suvrěmenici toga, što ponavljaju *jedinodušno* o Slavjanih najbolji i najizobraženii istorici: Rimski Cari Mavricij, Konstantin grimizorodni, Prokop i Jornand: Slavi fidem integram semper conservant, t. j. Slavjani dèrže uvěk podatu rěč ili věru. *(Iz Danice.)*

ROPAC.*)

Prenosenje.

Jedan klec....oh!... dva... pak i trechi lagan i tuxan a toliko daleka i ko izabrana navrata navěstuje naša Cèrkva. – Što navěstuje ono zvono onako umiljato a u skladna navrata? Pitam ja — Jedan ropac — Odgovaraju mi onom lasnostju i malom opazom kako kad mi tko reçe jedna misa, jedna jutarnja, jedna devetica, jedna veçerna i t. d, Jedan ropac?.. ponavljam ja sam sobom i u isto doba moga uzdaha prostrěli mi sèrce još jedan klec onoga istoga zvona. Ropac!.. jedna rěç tako kratka koja mnogo çesto izusti se kakono rěçi od šale i za koje malo se mari.

Ono çeljade koje danas ovu rěç izustuje brez promišljanja njezinih tugah i muke, dochi che dan, da che ju strahovito çut zveçati nad ušima, sachi che na sèrca njegovo tako strahovita i nizustljiva kakono je stvoreno, zašto za njega oli za koga od njegovih predragih biti che pregorka uzpomena i muçnost ostaviti ovu dolinu suzah, njezine prekratke zabave i izçeznuti iz medju xivuchih stvorah! Ona rěç zabilěxit che jedan trok poznanjstva iz medju jednoga koi je imao poçctak nazad malo godinah i izmedju jednog došastoga koj che biti brez vrěmenah. Iz medju znanja prošastoga, i iz medju bataljine u koju chemo unichi. U najposlědnjem pozdravu jednoga světa, koj nam bi toliko mio, a u najpèrvom pomišljaju onoga što nam slědi paka, nevidljivo, potajno, nedokuçljivo, strahovito, za otajstvo u koje je zastèrt.

U onaj isti ças, more biti, u koj mi zovemo: ropac, duša sakuplja, kako stvar sadašnju i istinitu, istu miso od onoga sto je viděla i çula u vrěme kad je prošla šuxnjica iz medju kala, i hèrve se protiva smutjenim mislima s kojim je obastèrta, i odaleçuje ih, potla neprestajnih sèrnutjah, zašto nahodi ih oli tamne, oli mlahove, oli bolexljive, oli grěsne. Za smotreno promisliti i iznachi mejaš od one světlosti, koja mu prikaxuje laxljivo jedan prostor neměriv, hèrve se iz medju njih, opire se, rastèrkne ih, i razbije... More biti da jošter nahodi u rukovetu njegovih starih mislih jednu koja mu je draga i mila, i hotio bi je uzdèrxati i obastèrt se s njom kao s letom one haljine u kojoj bi zatvorena. Nu sve vratolomi njem okolo razmetnuto, raztèrkano, i uništeno. Sve smuchuje se, proměšuje se i izçeznuje, sama zemlja, ostaje, ostaje umirena naslonjena na zemlju, a duh u najposlědnjem izdahnutju, çuje gdě utiçe iz zastora, i miçe se na hitnju koja ga ima sakriti u vozduh nedokuçljivi i kome nejma marginja.

Ropac! Jesi li ti jedna bolest, oli jedno uxivanje? Jesi li ti vechi priatelj tělah oli dušah? Jesi li ti veche priliçan poçetku došastoga, oli koncu sadašnjeg?

Ropac! Jesi li ti stvar blixnja çověçanskoj mlahovosti, oli poznanjstvu ozgor vladajuchega?

„ Zvonu ropcu "

Tko je koj ostavlja zemlju kao krevet u kome je klapio?

Jest jedna děvojçica premlada uredna, skladna. Ona je ljobovno zagledala svoj xivot kakono pçelica, koja zagleda polje narešeno mnogovèrsnim cvětjem, na kojem za jedan tren opoçine paka sajde celujuchi izpijat mu med.

---

*) Ropac zvoni kod nas „ najposlědnje izdisanje skonçanje " duše sakupljenje (agonia.)

Ona je bila dika i jedina zamĕra svojih, uzdah hiljadu ljubovnikah. — Jedan sami bio je nje predragi! — Pogledajte ga kod nje, kako xalostan, neuztèrpljivo a nepomiçljivo broji s kucukanjem skonçajuchega sèrca svoga, hlepecanja koja bĕxu iz problĕdjenih usnicah, koje malo pria çinjaše se rumene ruxice. On gledá i vidi gdĕ jedno po jedno izçeznuje njegovo uhvanje, zamĕra nje ruke i doçuje se, da su izgubile jednu od predragih krĕpostih, i kada bi hotio da ga još jednom zagèrlu, bĕxu i podaju mu kao odsĕçene! s Bogom razkoši çekanoga sdruxenja, eto kako se unište ufana nasladjenja, jedina dragost! Neima više utĕsenja pregorkih tugah s jednim zagèrljenjem! Neima više uxivanja rĕçih preslatkih zacèrpljenih iz sèrca razxana u ljubavi pravoj i jednostrukoj; rĕçi tako predrage i potrĕbite da ti odkriju jednu misao priliçnu tvojim xeljam! Pomèrçuju i uništuju se one lĕposti jedine, koju *Samotvorac* sami zna stvoriti za pokoj sèrca! s bogom stvoru najlĕpši i iz medju ostalih vidjenih i nevidjenih jedini i najljubeznii! Još do jedan ças i onaj prenemagi mladich imat che prošasta pusta a došasta brez pokoja! Gledajte onu xenu na kojoj stoji naslonjena ropecha dĕvojçica! gledaj te kako trepi iznemoxena, ali neche da se odĕli, niti zna utechi texini, zašto hotila bi je još i mèrtvu na krilu dèrxati, kakono je u utrobi dèrxala od zaçetja do rodjenja! Gledajte!.. ono je njezina majka! Sĕtjajte se da bi hotĕla da onaj bude onaj ças u kome dobì na svĕtu ono ime srĕtno! ali zaludu! Gledajte kako je izdreçila oçi u nje lišce za nachi joj još za jedan tren xivljenje! ali zaludu! Ona stoji prignuta glavom nad njom opore uzdixuchi prevruche, cĕnechi po taj naçin uliti joj pèrvašni duh i tako uznosit je i oxiviti! ali sve zaludu! Spominje se na ono doba muka od rodjenja, i çini joj se nasladjenja rajska, zašto za njima je çekala jednake veliçnosti ugodnih radostih, ali evo nove bolesti nje duše jesu gorkosti paklene, zašto do malo po nje licu çuti che pusti studeni najposlĕdni uzdah...

„Zvonu ropcu.“

Oh pustošo! ono zvone jednome otcu, jednome muxu, jednome korisnom domorodcu!.... Xena prenemaga se baçena na odar i okoljena od svoga poroda. Ona ište u razmetnutom njegovu obliçju pèrve bilĕge njegove çovĕçanske lĕpote; dĕla svakome ochutjenju pomiçliva, i koja su joj pokaxivala pravu ljubav koju je sahranjenu dèrxao za njih.

Ona kuša zaludu, iznemoxena od neizustljve tuge, s obiçajnim milostivim glasom i s prevruchim celovanjem vratit ga koi je bio! Ona nemoxe, neche da se uvĕri da tako lasno onaj njezin drug, jedina utĕha, ima ostavit je za vazda. Ona çuje od nje ocĕpit se jedan dio xivota, gdĕ od sèrca dĕlilo se bude gdĕ malo po malo nestaje joj rĕç gdi hitro duh joj utĕçe s njime!... On je otac njezine dieçice!... Ostavit che braniti ih, kad pod svetokrovjem (sacramento) nepomèršljivo se je zakleo svedjer bit joj druxbenik koliko u xalostih, toliko u radostih? Neche! Neche! — Ona neche, da ono što je bilo jedno samo s njome sad se razdĕli, razbije, i uništi! Ona se prilĕplja onome tĕlu za sahranit ga kako jedinu stvar pokoja!...... Plaçi, plaçi i pogledaj da onaj smiešni i djevi pogled koj te je sretnu uçinio sad se je obratio u onaj nemili i strašni *ropac*! odĕlit che se ono tĕlo i neche biti veche naslon tvojih celovanjah, bit che mu data grobnica! predan za hranu cervim! Oh pregorka uspomeno! Plaçite, plaçite i vi o nesrĕtna djeçico. — Onaj koj vas je okolivao razkošju i uxivanjem, onaj koj je svedjerno hlepio i iztraxivao prave pute podpuna skladnoga nauka, po taj naçin izvĕst vas na svĕt hrabrene, ponosite i urešene izvèrsnim poštenjem, onaj koj vam dade xivot naravski i koj vas stvaraše na xivot chudoredni uzmnoxavaše s znojnim natezanjem blago svojih posĕdovanjah za uçinit vam hranu neizcèrpljivu, odĕluje se od vas za nigda veche povratit se. *(Slĕdit che.)*

I. J. P.

POLJODĔLSTVO.

Texacim.

Mĕseca Studenoga (Novembra) nadat se je da bude:

Od 31. Listopada (mĕna na veliku misu) do 6. Studenoga. — Obstudeno i smutnja u popovĕtarcu; najskoli dnevah 2, 4 i 5.

Od 6. Studenoga (pèrva polutica okolo pèrvih dobah nochi) do 14. istoga. — Studen, vĕtri, i moxe biti kiše. — Cuvajte zdravlja.

Od 14. Studenoga (uxba po polnocha) — do 22. istoga. — Na noch iz medju dnevah 13 i 14. Studenoga, odmah po polnocha, vidit che se pomèrçanje mĕseca, i postati che, preko trechih dobah po polnocha. — Ovoga sedmerka biti che malo manje studeno, i kiša, pak opet vedro. —

Od 22. Studenoga (poslĕdnja polutica pred zoru) — do 29. istoga. — Vĕtri xestoki s kišom i snĕgom po planinah. —

Od 29. Studenoga (mĕna po poldnevu) do 6. Prosinca. — Ovaj sedmerak biti che lĕp, dali studen. Zato je stara rĕç: *Kada dojde sveta Kate* (na 25) — *Valja pripechi k ognju gnjate.* —

Starinska vĕstbanja.

1. Što više snĕga ovoga mĕseca, to plodonosnia polja.

2. Na sve svete odšeci od rasta ili bukve granu. Ako je suva, bit che sušna i xestoka xima. Ako je sirova, bit che zimus dosta snĕga.

3. Ako na Martinje (11) bude maglovito, nestalna i mutna zima prispĕva. Ako je vedro, nadat se je suhoj i xestokoj zimi.

Radnje mĕseca Studenoga.

1. Brati i kupiti masline —
2. Izaximati ulje —
3. Saditi masline (stabla) —
4. Pribaviti sĕna i druge piche za zime xivini —
5. Slagati i urediti vocha jesenska —
6. Pretakati vina —
7. Saditi i potapati loze —
8. Slagati i zatvorati taklje i terklje —
9. Rezati brĕstove —
10. Tuchi orase za izaximati ulje —
11. Rezati vinograde —
12. Çistiti i okrešivati stabla —
13. Sĕchi dèrvlja za lĕs —

Pripovĕdka.

Od davna biaše u Španji inad svèrhu pervinstva iz medju plemicah *kavelerah* i iz medju mudroznanacah. — Kralj pristade k strani mudroznanacah. Buduchi jednomu *kavaleru* to bilo pomučno, odgovori mu kralj. — Nemaš pravice, moj dragi *kavaleru*. Takovih kakavsi ti (to jest *kavalerah*) ja mogu stvoriti pedeset na dan; dali jedna çovĕka mudra i hitroumna, nemoxe stvoriti nego sam Bog!....

Jednako odgovori Frane II. Kralj Francus ki onomu, koj ga prikorivaše da od vech kralj štovaše *Ticiana*, glasovitoga slikopisca. —

RUXA.

(Iz Taljanskoga Vitorelli-a)

Ne da ja zlobim ruxu
Starca guslo-pismara,
Dali ne, lipšeg dara
Nejmade nikad on.

Priprosti da je poljski
Nemisli plod, vech dilo
Ljubnice, ka je milo
Dade mu na poklon.

Nikad ni', teb se kunom,
Vidjen dosada bio
Pupich onako mio
Bistar onako rus.

Blĕde sve ruxe pred njom; —
Samo ne dvi: znaš koje?...
Ke ti na licu goje
Mirisni njihov bus. —

Štap.

Stap je potrĕbit, kako oçnice jednome kratka vida. Potla ugodna uzdèrxanja u štivenju knigah gizdavih štap je najvĕrnii drug jedne šetnje brez druxtva. Juk, prost od gizdanja, bolje che te sluxiti; gradjanski tankušni štapichi neimahu se tlaçiti ni u seoskome glibu gnjusiti. Štap je priatelj koj te pomaxe i brani. Jesili naskoçen od lupexa, naskoçen od psetenja, potaknut na sèrxbu od brodarah, pèrvi che utechi, drugi te neche ujĕsti, a trechi che te poštovati. Starcu je posve potrĕbit štap za na njeg nasloniti klimajuchi svoj xivot. Stvar prie od najpèrve potrĕbitnosti, došla je pako, kako mnoge druge stvari, medju stvari od urešenja, tako da krasni svèršuje svoju gizdavost s jednim štapichem od najposlĕdnjeg iznašastja. Istina je da bèrci dobro gojeni, od svile ogèrlica, uredni klobuk, pritanka dolama s gacham podobnim, iziskuju svèršenost u presvĕtlim çizmam, ali što bi se reklo kad bi se tako

çeljade vidilo brez štapa, gdě rukam oběsenim maše kao da sije? Utèrça bi brez kasnutja u nesvèršenost uljudne skladnosti. Nebi bio posve krasan. Štap u ruci obuçenoj u lěpe rukavice svakog svèršuje, i daje zamèrku zadovoljnosti, najskoli u xensko-dvornicim.

Ali ovo nije sve. Naši starci kadno biahu pohlepni u svaku vèrstu harajdanja, za ne muçiti mèršave svoje ruke u pleskanju za ukazati zadovoljnost, hvaljahu štapom igrokazalištska dělovanja (opere teatrali.) Danas se çini isto za ne ocèrniti ruke, otvèrditi koxu, oli razdrěti rukavice. Razliçnost ljudih, na svèrhi, i njihovih dělovanjah poznaje se po njhovu štapu. Da bi se našla sdruxena u jednoj kuchi jedna skupštnia razlikih vèrstah ljudih, a pred vratih poloxeni njihovi štapi, mogao bi se staviti lako, brez pitati, koji su u nutra. Jeli jedna duga tèrst Indianska s ruçnicom od kosti běle, bit che oli jednog zakonoše, oli jednog seoskoga xupnika. Jedan štap s bogatom ruçnicom od srebra, bit che oli kakva starenika od glasnih dělovanjah, oli jednoga još u gojenju svoje vrědnosti za opchensku korist. Jedan štap s poslatjenom ruçnicom i pod kojom su sahranjeni mirlišni melemi, jest istinito jednog zaljubljena krasna mladicha. Štap gèrbavi i debeli, zakuçast a naoštren, na dnu u gvozdju zakovan, jest jednog lovca, nauçna veche loviti plode stabalah, nego u aeru.

Poznat chete çověka rukodjelaca samouka po štapu s osinjcom, a štap jednog skladnoglasnika (filarmonico) po jednoj sviralci koja mu i za ruçnicu sluxi. Svaki lakušni štap, oli od zanatçiah uçinjen, oli od mladice kakva stabla urězan, jest çeljadi rukuh dangubih. Tèrst od cukra, tèrkusna, prigibasta, mekušna, negdi cèrna, negdi běla, a negdi drugako našarana, jest brez sumlje štap jednoga *provinciala*. Štap od dèrveta nepoznana s ruçnicom sjajnom, prikaxuchi po prilikah srebro oli zlato, a oběljen gdi ono najviše stoji u ruci, jest doisto štap jednoga uçenika. Prosjaçki je štap brez ruçnice, dug dug, na vèrhu razcěpljen za sahraniti xupniçkę vire od siromaštva. Na svèrhi stap izboçeni texak ko olovo, tvèrd ko gvozdje, debeo ko noga jednog zglobnobolna (podagroso) brez ruçnice na vèrhu, a na dnu okovan, jest strahoviti štap jednog dnevnooglasnika (giornališta.) (Iz Taljanskih šurkah.)

I. J. Persich.

NARODNA PĚSMA.

(Iz ustih puka u Slavonii.)

Aj prokleta svaka bila majka,
Koja mrazi i milo i drago.

Piše knjigu Care gospodine
I nju šalje gradu bielome
Slugi svome paši od Travnika:
„Slugo moja paše od Travnika
Pošalji mi do dva sina tvoja
Pelimana i Sultana mlada;
Jer poklem no u mene dvoriše
Dvi mi moje ćere zatraviše,
Dobre moje konje objahaše. “
Kad je paša knjigu razgledajo
K sebi svoje sine dozivajo:
„K meni, k meni do dva sina moja! “
Kupuje im oba konja vrana
Oba vrana kako dva gavrana,
I još ih je svetovala majka:
„Tak vam Boga dragi sinci moji
Kad dojdete blizu Carigrada
Tiho jašte a glasno pivajte
Jeda bi se Care smilovajo. “
Lipo sinci majku poslušaše
Kad dojdoše blizu Carigrada
Tiho jašu a glasno pivahu. —
Sultan ljubi skute i kolina,
Ali Petim od stida nemože
Već popiva tanko glasovito:
„Sultanio Careva mizemko
Da bi mi se s tobom našaliti
Neb mario glavu izgubiti! “
To se Caru vèrlo na žal dalo
Sebi zove sluge i delije:
„Ufatite Pelimana mlada
I vi njega obesite mlada
Tja u bošku u dvoru mojemu
Na naranču drivo plemenito. “
Lipo su ga sluge poslušale
Ufatidu Pelimana mlada
Oni njega obesidu mlada
Na naranču drivo plemenito.
Glas dopade Sultanji divojki:
„Zlo ti jutro ćeri Sultania
Obesidu Pelimana tvoga
Na naranču drivo plemenito. “
Kad to čuje ćeri Sultanija
I još mece ćemer oko pasa
Tak došetje od boška vrataru:
„Bogom brate od boška vrataru
Otvori mi bila boška vrata

Da ja idem zalivati rože
Jer je moje cvitje povenulo. “
Junak biše za bratstvo znadiše
Otvori joj bila boška vrata
Pak, na šetje do naranče žute
I sagleda Pelimana svoga
A di visi na naranči žutoj.
Ona mu je tiho govorila:
„ Pelimane rumena rožice
Di si rasla, di si otergnuta!
Pelimane rumena jabuko
Di si rasla, di si otèrgnuta!
Pelimane žarko sunce moje
Di s izašlo, di si mi zapalo! “
Pak izvadi ćemer iza pasa
I metje ga sebi oko vrata,
Obesi se na naranču žutu
Do junaka Pelimana svoga.
Kad to čuje Care gospodine
Udari se rukom po kolinu. —
Mili Bože čuda velikoga
Jeli kadi stara kraljevina
Di se ovo kada dogodilo
Što pred tobom Care Gospodine?
Aj prokleta svaka bila majka
Koja mrazi i milo i drago.

Asan-aga i njegova gospa.

Šetjala se šćeru Demirova
Po moštiru po travi zelenoj
Gologlava kano mužka glava
Goloruka u tankoj košulji
Bosonoga u žutih pačmagah.
Nju mi gleda Age Asan-age
S gospom svojom Asan-aginicom:
„ Gospe moja Asan-aginice
Domami mi kćeru Demirovu. “
Ona mu je govorila mlada:
„ Nebi toga učinila mlada
Za oba dva čèrna oka moja
Ni za obe bile ruke moje. “
To se njemu pako na žal dalo
Udari je nogom u sèrdašce,
Kako ju je lasno udario
Pade mlada na cèrnu zemljicu
Do pol noći rodi mèrtva sina;
Od pol noći majka došetjala.
Starica joj govorila Majka:
„ Kaži ćerko šta ćeš kazivati
Jer te boli nećeš priboliti
Niti ote noći prenošiti
Niti ote ure prekuriti. “
„ „ Tebi majko Tumban bile svile
Sestram mojim svilu nekrojenu
Bracu mome dva zlatna pèrstena,
U kom jesu dva draga kamena,
Agi mome sve ostalo blago
I za ljubav kom me je ljubio
Da me nije nigda udario,
Nebi ni sad draga majka moja
Da ni s lipe ćeri Demirove. “
Oto zusti i dušicu pusti.
Majka žali dokle bila živa,
Sestre žale dokle su podrasle
Bratac žali dokle se oženi.
Age žale devet godin danah,
A kada je deseta nastala,
Svuče cèrno obuče cèrljeno
I on pojde cèrvi Demirovoj
Tamo pojde oženi se za nju.

Ive konja za mostu kovao
Devojka mu čavle dodavala
Druga ga je s penžera gledala
Treta ga je s rožom posipala.
Pune vetar iz Levanta grada
Pune vetar i odnese rože
U ’no polju gdi no nidnog nije
Nego jedan stari čardačina
I u njemu preboljani Jovo:
Boga tebi preboljani Jovo
Oćeš ikad bolu preboliti?
Odi z Bogom moja rožo draga
Neću nigdar bolu priboliti

Děvojka je pod borom zaspala,
Bor se truni na devojku pada,
Šta se truniš i šta padaš na me
Nije meni do štoga je tebi
Već je meni do nevolje moje:
Mlad me prosi, za starii me daju
Volim s mladim po gori šetati
Nego starim po bielih dvorih
Volim s mladim s lista vodu piti
Nego starim iz kupice vinca
Volim s mladim na kamenu spati
Nego s starim na mekih dušekih.

Pismogori.

I.

S vojske se je povratio Toma
Kom rekoše kada dodjè doma:
Ti druge rane nejmaš na te
Vech još onu koju t’ dade lěpa Kate.

II.

Zasto plaçe naša Šime?
Jer se nije udala na vrime
A zašto se dragi nje veseli?
Jer che ona umrěti od te xalosti on veli.

I. J. P.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 45. II. GODINA

NA 10 STUDENOGA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

Iz piesnih

M. BOGOVIĆA.

Kad u modro nebo gledam
Duša krila sva razkrili
Ko da hoće zemskim bědam
Uteć, letět u dom mili.

Kad u děve gledam oko
Iz kog ljubvi zrake sjaju,
Tad poćutim, ah duboko:
Da sam ovdě jur u raju.

PĚSMA
potlim svèršenog posla.

Svèršili smo sve poslove
Pa se bratja veselimo,
To krěposti daje nove,
Naša uda pokrěpimo.
Sve nepravde nek su hude,
Tudje našem mladom zboru,
I povoljna neka bude
Naša radost višnjem dvoru:
O kak dobar Bog je veli:
Zdrava uda nam daruje,
Sèrca naša on veseli,
Nit zabave uzkratjuje!
Umiljato sad on gleda,
Gdě se skupa veselimo,
Xalos medj nas stupit neda:
Bratjo Boga svi slavimo!

Ivan Filipović.

SLOGA I LJUBAV.

Vazda sinko nastoj biti u ljabavi i u slogi s tvojim bratom, s tvojim roditeljim, i s ostalim tvojim iskèrnjim. Ovomu te zaduxuje svaki zakon. Nejma ugodnijega uxivanja od sloge, nit milijega raskošja od prave ljubavi. Sèrdca sloxna i pogodna jesu gradobrana proti svakoj naglosti. Bolje je, veli Cicerun, hiljadu putah uměti, nego u svom gradu nemoch prebivati brez gradobrane oruxja: gradobrana, slědi govorit, dobroçinstvom i ljubavju gradjanah imade biti obkruxena, a ne s oruxjem.

Zaludu suprotivni větri: zaludu nagle zlogodine, zaludu su pomorski valovi, slogi nemogu ništa. » Kuçak u privexnji lajat moxe, a ujěsti nemoxe- « -- » konopac trojstruk muçno se pretèrguje. -- » Bolje je dvojici biti zajedno, negoli samu, jerbo ako bi jedan posèrnuo, drugi che ga pouzdignuti. « — » Dvojica che se pokrěpit medjusobom « --- » Jao samu « — » U ustih dvojice, ili trojice uzdèrxi se svaka rěç « .... Gdě je sklad i ljubav ondě je svako dobro, i svaki naprědak. A gdě je nesklad i zloba ondě je svaki

nemir i otrov. » Sa slogom najmanje stvari restu, a s neslogom najviše iskorenut che se «.

» Gdě je nesklad, ondě je nenavidost: ondě skupa nije. « -- » Początek je nesklada, štogoděre opchenskoga svoje uçiniti. « -- » Ništa nije gèrdje, što boj biti s onim, s kim u druxtvu xiveš. « -- » Po nezauzdanju jezika poçetak nesloge zapoçimlje. « -- Bolje je odaleçiti se s milostju, nego prebivat s neslogom: bolje je brez parbe oděliti se, nego s inadom ostati. « -- » Što je ljubav i sloga vech něki xivot dvojicu vexuchi. Niti je išto tvèrdje i gvozdenije, što s iskrom od ljubavi i slogom nepredobiva se. « --- » Dva grada dvě ljubavi çine, Jeruzolima çini ljubav boxija, Babiloniu çini ljubav světovnja «. Dixu iz světa sunce, koji dixu ljubav i slogu. Zato se nejmadu nikad neskladi ljubit, dali ljubav i sklad imadu biti najtvèrdji zidovi suprot neprialeljskom naskoçenju. Jedali je jedan Petrov, -- jedali je drugi Pavlov, trechi Ivanov? Něsmoli mi svi sinovi kèrstovi, i mnoga uda u jednomu tělu? -- Bratja po naravi, po plemenu, po jeziku, po otaçbini? --- Svi sinovi naših praděda Slavjanskih: jedno stablo, mnogi ogranci, vochka po svud jednaka. Jedno sěme, jedna xetva, list jedne gore, -- kita ljubice, -- cvitak jednog mirisa. Što vechma?.. -- Skup bratje, -- sloga prijateljah, -- kruna jednoga naroda. --- Ali bojim se da imade něke brezumne i ponosite mladexi, ili bolje rekši dèrçaine, koja mèrzi na slogu *), i běxi od ljubavi, ter prěça se medju sobom svèrhu izhoda i starine svog kolěna i otaçbine, uznosechi se s někom taštom slavom, kao da su odpali rekši od kolěna velikoga Alxandra ili Daria; tako da mèrzechi na slogu, u tom samo zanešeni, něsu marili svomu neznanjstvu, izvan ponosnosti, nadostaviti nikakvu drugu krěpost, koja bi mogla osvětlat mraçno njihovo ime, i postavit jih u broj vrědnih domorodacah, i u skup uljudnoga druxtva, -- nego su volili ostati pri jednoj istoj cěni kano i *šalmarkov* soldin, ili dolama pokojnoga Pezera.

Što se diçi Filip da je starenik od sto i dvadeset godinah, kad nije u to sve vrěme zadobio ni najmanju slavu u svojoj otaçbini, niti je ostavio glasna imena izvan nje, -- nebuduchi za *slogu* i *korist opchensku* ništa uçinio. --

Zašto kori Pavla da je xabar, i da se je od juçer naselio, kad Pava moxebit da je u višoj cěni dèrxan nego Filip, i da je çudo koristnii bio otaçbini nego li on; jerbo Pava svojim *sinxirim* kroz měrozemlje odsěkao je çestokrat mejaše pravdaxiam (sasvim da nije mukte), i po tom putu dosta koristi uçinio, i svomu imenu nadostavio poněšto teke pomasti? -- Zašto li se prigovara Stěpanu daje Grabovçanin, Jozipu što je iz Medovadoca, Jurju jer je iz Zagorja, starom Stěpanu iz Glavine, onom da je iz Xupe, drugom iz Gorice, trechem iz Dobroga, kad svi ovi mogu se više diçit nego Filip, buduchi pravi měšchani, i pravi starenici jedne krajne i jedne dèrxave, a Filip nije nego došlac i tudjinin iz Brochna, ili Bog zna odkud poput turske *pare*, *vixlina* i *lontoša* izvan svojih mejašah; -- ili laxljiva dèrviša koji se skita od *bekije* do *bekije* dok se gděgod neudomovi? Ali ništa zato što je Filip turski vlah zabrijene glave k nami dopao, Nikola Napulitanac, Ivan Piranex, Petko Mostaranin, Todor Arbanas, koji su došli za kruhom, kad i stara zuba mochi che se isporedit s njima, koja se diçi da je çudo poznanijega kolěna nego i jedan od njih. Jedali něste svi Slavjanski sinovi, i jedne otaçbine děca, i bratja prave sloge? Jedali niste duxni za naprědak otaçbine i Slavjanstva jednako pripomochi, i rešit vašim krěpostima i sluxbom? Nek bude inad vaš vèrh starinstva krěpostih i ljubavi bratinske i sloxnosti, a ne vèrh nesloge i oběsa: tako chete tim više ukazati da imadete ljudstvai mudrosti, nego che te zadobiti vlastelstva i bogastva. Pozdravljam vas.

Vèrdoljak Imochanin.

*) Eto po putu naše *Zore Dalmatinske* koliko se nastoji za uchi u slogu s ostalim narodima korěna slavjanskoga, da bi se isporavili u pismu i u jeziku, a mi još tvèrdoglavi hochemo da ostanemo pri našim krivomněnjim i propuštajuchi vrěme prijatno ovog zlatnog věka. Vami govorim osobito koji zapuštate ove naše domache listove, i na nje mèrzite kao što çini maçka na šarova. Koliko se xeli da dojde vech vrěme u komu che prěbivat *vuk s janjetom*, kako prorokuje Ixaia, *i lavoris s ovcom!* Kad chemo tu sloge vech zapametit? (!)

OPRAVDANJU POHVALA.

Poštovani Gospodine M...!

Tèrajuchi vuka — isterao sam lisicu. — (Naša poslovica).

(Vidi Zore Broj 35. na strani 277.)

Velika ti hvala, Pošt. Gospodine, da mi potvèrdjuješ pohvalu glasovitog našega *Tommasèa.* Dali ni tu pohvalu ni to potvèrdjenje neprimam kakono *platu puta uçinjena.* Primam ju (i zahvaljujem Vam) kakono slastje, koje se izdaljega

ukazuje dětetu, stopro se hodit uçechemu, za da, xeljom onoga, uporavi noge i dostigne ga.

Velika ti hvala na ljubavi bratinskoj, nastojechi ti opravdati kako veliš „*Tebe i Tvoje.*“

Velika ti hvala da me spominjes svèrhu mojih zahodah; --- i dosta me nedostojna uzvisuješ, dok me prilikuješ *Tuliu* i *Flaku*, u istim njihovim *otrěbinam.*

Velika ti hvala da si mi se lěpo naški oglasio u Zori, i da iz onog tvoga *opravdanja* više sam çistih i prikladnih rěçih naših upametio, i ovo ti velim *sèrçeno* i *pravodušno.*

I kad bi se tako dobro imalo opet poroditi, nebi s gorega bilo *još kojoj kuçki stati na rep;* buduchi da ti u tvomu nadslovu veliš:

„*Kuçka reši zašto je u svexnji;*
Nestaj na rep, ujěsti te neche.“

Nechu ti zakratiti, nego baš i *dva i tri puta* zapěvati:

„*Jaki je vò na jaslama svojim.*“

Dali, iza toga molim te dopusti mi da ti nadostavim.

Mala ti hvala što mi raztexeš rěçi moje, i dotexeš donle, doklem ja něsam ih mislio upraviti, i tako mraziš me sa svim Tvojim Redom. Ti isti prenosiš moje besěde ovako:

„--- *Ovdě je potrěbito da vele vruche pristupe xupnici. Texaci se izpovědaju svake godine. Nevěrujem da se svetogèrdno izpovědaju. Zašto se daklem nevracha svakomu svoje? Neka se spomenu da se tudje nemoxe zaměnut nikakvom zaduxbinom Tko moxe razuměti... nek razumi! --- i ost...*

Ti si se smutio radi onih besědah: Neka se spomenu da se tudje nemoxe zaměnut nikakvom zaduxbinom. Tko moxe razuměti nek razumi.“ ---

U ovomu govorenju momu imenovani su, pèrvo *Xupnici*, pak *texaci.* Za tim rekao sam „*neka se spomenu.*“ ---

Komu sam upravio ove poslědnje besěde? Ako upitamo jezikonauçitelje, odgovori che nam da: *beséda koja se obzire na kakvo sprědnje ime samostavno, ima sve naměnuti najblixemu.*“ -- One besěde „*neka se spomenu*“ Obziru se natrag; a na koga? Koga sam imenovao najblixe? *Texake.* ---

Zašto mi daklem Ti, Pošt. Gosp. preskaçeš *texake,* a naměnjuješ na *Xupnike,* koje sam *dalje* imenovao? ---- To je protiva jezikoslovju, a i mojoj *odluci.* ---

Rekao sam: *Nevěrujem da se svetogèrdno izpovědaju. Zašto se daklem nevracha svakomu svoje?* Od ovoga zakluçenja çisto se razumi, da sam ja ovako razloxio: *Texaci se izpovědaju pravo. Izpovědnik naredi jim da povrate tudje. Zašto se daklem nevracha svakomu svoje? Neka se spomenu* (texaci) *da se tudje nemoxe zaměnuti nikakvom zaduxbinom. Tko moxe razuměti, nek razumi!* --- i ost. -- S ovim poslědnjim besědam presěkao sam ovo nadostavljenje: *Uzdaju se zaludu* (texaci) *zadovoljiti pravdi Boxjoj i svomu iskrenjemu postom, molitvom, ili kakvom tankom milostinjom cèrkvi ili siromahu.*

Ovdě mi potvèrdjuju istinu tvoje vlastite besěde: „*Drugi po isti naçin kleçe i kaxe. Šaljem ga da povrati, pak dojde nevracha, nevracha, se. Hochu li, kad ga gdě vidim, rechi mu: jesi li povratio, dojdi?*“...

Mala ti hvala što, za ogovoriti *texake*, osvadjuješ grěhe *tèrgovacah zanatçiah, vlastele, pravdobraniteljah,* i ost. --- Kao da tudji grěsi peru i ogovaraju naše? Za to zloçinac veli: *ako budem i u paklu, nechu biti sam.* Od kud reçe pěvaoc:

„*Oblakšanje na mukam nevoljnu*
Jaukati barem u druxini!“ ---

Kad xena na xenu što prikori, prikorena se misli opravdati protresajuchi suknju prikoriteljice, hotiuchi s tim rechi: — „*ti si gora od mene.*“ --- „*Dali s tizim sebe neumiva.*“ ---

Trechi koji sluša, u sebi pěva:

„*Kuçka kuçku nek je nadlajala:*
Obe kuçke, milom Bogu hvala.“ —

Mala ti opet hvala, Pošt. Gosp. M..., što predeš s moje kudělje, dok opredeš na Tvoje vreteno, ovaj konac: „*U jednu rěç, da zlocha Misništva sve druge poradja.*“ ---

Govorechi s onom istom prilikom, koju si ti naèrcio od Flaka: „*da je neke stihove s*

dĕljaoca poslao na kovaça, da jih popravi; " ti si meni *dĕljaoc i kovaç.* Pèrvo si mi iztesao dèrxalo kako ti se çinilo; — pak si od moje motike texaçke skovao nox za bodsti *Misništvo.* — Ni tu neima prave ljubavi, ni prave vĕre. Mogao si moje oporito dèrxalo protanjiti i ngladiti, a moju tupu motiku poklepati. — Onda bi moju podpuno harnost zasluxio.

Mala ti hvala što » *sĕdiš pravo, a sudiš krivo* « Naša lĕpa i pametna poslovica veli » *sĕdi krivo, a sudi pravo.* « Metnimo baš, da sam ja hotio rechi onako kako si Ti razumio.

(Slĕdit che.)

Stĕpan Ivichevich.

NARODNI OBIČAJI.

Nĕšto o pirnih običajih u Lici.

Citavši u Danice naše ovogodišnje broju 12. sastavak » Pirni običaji okolo Senja, iz ustiuh naroda, od g. Ivan Kukuljevića: evo bitim i ja, dok mi okolnost đopustiše, gojeć nadu, da neće domorodcem suprotivno biti, nĕšto » o pirnih običajih u Lici » onako i toliko, kako i koliko sam mogao izkusiti, domorodnom čitatelju priobćiti.

Ličani, bili katoličkoga ili pravoslavnoga vĕrozakona, najvole se ženiti pod jesen, » kad su — kažu — jabuke dozrĕle i dĕvojke dospĕle, « jer » zimsko štene i prolĕtnja mlada mehkoputni su. » To biva najvećma radi toga, jer drugda nemogu *kako mora biti* pir obdèržavati, što ćemo malo poslĕ vidĕti. Otac, koj ima sina na ženitbu š njime još prie dvĕ, tri godine *zamĕra* dĕvojku, bez da bi to njoj u uši došlo. Prie neg ju zamĕre, moraju joj majku dobro poznati; jer vele » gledaj mati, a uzmi kćerku, ili, majka udaje kćerku, » t. j. ako je mati poslena, vrĕdna i na dobrom glasu, lahko joj se kćerka udaje; ako li je opaka, lĕna, a navlastito *pravdašica* i *smutljivica kućnoga mira, nabije joj kći dobro ognjište,* t. j. dugo se neudaje, ili posve ostane neudata *sèdilica,* makar i najbolja bila. Ako je tako, onda vele, da se samo tako kaže, dok je neudata, i pridadu, » iz ove mire tri vraga vire. « Cĕlo lĕto, na svèrsi koga kani otac sina ženiti, na *zagledanu* se pazi najoštrie, sa svih stranah, t. j. šalju kriomice za njome kud ide žeti, kopati, kupiti', grabiti i t. d. dĕte ili kakovu baku, za da gleda iz potaje, je li se *često tare* (briše) *od znoja,* je li se *rada upočiva.* Imaju jošte i druga znamenja poslenosti, na koja sva uhoda mora točno paziti, da bude znao kod kuće istinu kazati. U ostalom to nebiva samo jednom ili dvaput, nego dotle, dok se neuvĕre, da su proučili njezin značaj. Ako svi poklisari dobre vĕsti donesu, onda joj na *ruke* gledaju jesu li bĕle, ili ima li na njih žuljah; ako je *pèrvo*, vladaju se navadnom poslovicom, » Bĕži brate, nije *ova* za te: već tu snubi, koja posao ljubi. » Ako li joj nadju ruke pune žuljah, izpucane, tada je *dobra* prilika, i iz daleka pošalju baku ili znanca njezina i mladoženjina, da ju pita na samu; *je li se misli ove jeseni udati.* Kad pošalje k otcu pitati, već se zna, što je, i odmah ju onda upita, da *što bi ona učinila, ako bi joj taj* (od koga je poslana) *ruku pružio*? Ako opet pošalje k otcu, da ga pita, već je dobro ufanje. Ako li na pèrvo pitanje odgovori, da još *neima volje* k udatbi, ili na drugo, da *bi mu ruku odbila* (izgovoriv se temeljito i kako se pristoji), *naopako* po se; jer baka, kako se po sebi razumie, sve upotrĕbi, da joj samo poduzetje za rukom pojde.

Dobivši dobar odgovor baka, čestita joj, da *će joj zbilja sudjeni, koga toli ljubi, ruku ponuditi*; inače, kudgod dojde, gleda, da ju ozloglasi kakvim mu drago načinom, samo da nijedan prosac (snubok) po nju nedojde, te da tako ostane sĕdilica. Ako baba dobro obeća, mladoženjina strana počme se s njezinom čestje sastajati, te bližnje priateljstvo gojiti s roditelji zamierene i ugledane dĕvojke; kada vide, da će im se nakanjenje izpuniti, pripravljaju se na *prošnju* i *zaruku*; za ovo je potrĕbno, da se pripravi dvoje ili troje janjacah pečenih, do dvĕ mĕšine vina, kolači, koje svekèrva (mati mladoženje) dĕli, i u jabuci pet, šest, kako tko primože, forintih. To je *obilježje,* koje mora mladoženja nositi do kuće svoje *namĕnjene,* u koju prispivši, pošto bi ih pozdravili i primili priateljski, zametnu razgovor o svemu i svačemu.

Otac njegov razlaže uzroke svoga dolazka, što kada dobro pretresu, roditelji jedni i drugi slože se; u to momak izvadi jabuku, i pruži ju věrenici govoreć: » Uzmi děvojko ovo obilježje, ako hoćeš, dobre volje, » a mašivšoj se po jabuku veli: » naměnjena, neznam jeli sudjena, pazi, još ti jednom velim, da nisi prisiljena, jer poradi mladosti još nemorš razsuditi, po što rukom posižeš. » Nekoji kažu: » Uzmi děvojko ovu jabuku, ako me ljubiš, s dozvoljenjem tvojih roditeljah. « I tako svaki ima svoj način, nu u tomu se svi slažu, da ju svaki više putah upita, i dobro joj iztumači svoje imućtvo, ćud, i sve dužnosti, koje ima obdèržavati, ako ga uzme. Izručiv joj jabuku, odmah učinu pogodbu, da, ako bi se ona iznevěrila, mora dvostruko obilježje povratiti i dok se njezin věrenik, komu je ruku sad dala, neoženi, čekati neudata. Ako li to on učini, da bez svega ostane, što joj je dao i potrošio, čekajuć neoženjen njezinu udatbu. Više putah biva polag babah, da jednomu ili drugomu zavèrti što u glavu, da se razstave. Pogodba je neoskvèrnjena, akoprem poglavarah neima, koji bi na to pazili, izvan župnika, koj nesmě nevèrnicu ili nevèrnika ozvati.

Zatim svi sědnu oko stola, razvrate torbe i bisage, razvežu měšine s vinom koje su doněli, te jeduć, pijuć i pěvajuć uuz gusle, tambure i diple i mèrve (drobtine) poberu. Kad se měšine skèrče, torbe sruše, psi i mačke izpod stola pobegnu, kad dojde u bukare mrak, a čaše se počmu bělit --- načinivši rok *pèrstena*, i izljubivši se, ni broja se nezna, koliko putah, (zaručeni o tom niti nemisle) razidju se.

Sad je pèrva skèrb za pèrsten. Na urečeni dan sastanu se obadvě strane na odlučenom městu, u Gospiću ili Otočcu; gdě se samo može svèrha sastanka postići. Ovdi kupi *gjuvegia* (mladoženja) pèrsten, koliko vrědio, na to se negleda, samo mora u njemu biti cèrveni kamen, (za udovice modar) pak ga sebi i *njoj* několiko puta na pèrst natakne po redu, dočim mati jedna i druga něšto potajno (kako su mi kazivali) broji; dali mole ili zaklinju, što li je, kako li je, ja neznam, jer neće nijedna kazati, a nitko nemože čuti. Čim se ove ceremonie dogotove, idu svi skupa u kèrčmu, za da štogod založe, da tako lakše dopru kući. Od ovud vrativše se u kući mladinoj čeka večera po děverima (bratji mladoženjinoj) pripravljena. Preda nje izidju sviralami, te doprate ih pěvajuć i puškarajuć. U kèrčmi se mnogo nejěde i nepije, svak bo se štedi, da bude bolje mogao kod kuće opletati. Kako na zaruki, tako i na pèrstenu biva. Kad pèrsten mine, gleda se za *napověd* (ozivanje), koja traje tri nedělje, ako nije nužde, da bi se *svatriput* najednom svèršila. U ovo vrěme moraju dva děvera oko nevěste kolo plesati, dobiv svaki jedan rubac (svaki put) za koj se gleda, da darovnici barem kakovu dvadeseticu podrukne, ako i više, njoj je vaćja dika, a i korist. Negleda se, kakov je rubac, » ta darovnom konju zubi se negledaju, « vele Ličani. Po svèršenoj napověđi, mladoženji ništa neostaje, nego skèrbiti *za pir*, koj mora pasti u poneděljak (navadno pèrvi po svèršenom napovědanju) ovi bo je dan, misle, jedini za ženitbu *srěćan*, a děvojka sazove *věnac*, (običajno u večer zadnju, t. j. pred odlazkom).

(*Slědit che*).

PRIPOVĚST.

Odgoj si cvět svoje srěće.

Ugliblјen u tužna spominjanja, nemogahu me niti smihući vanak, niti stèrništah valovno more, niti svibanjsko, nježno cvětje, niti cvětnim sněgom pokrivene voćke, iz tmastoga okružja mojih žalosnih mislih krenuti. Ja ponavljaše na tihu moje odluke i onu, mojoj supruzi na smèrtnoj postelji učinjenu prisegu, da na světu neću za ništa drugo, nego za moju dětcu živěti i da ću za srěću i radost njihovu, sve ino žèrtvovati. Neka moj dragi Milan kroz pomno odgojenje koristnim gradjaninom postane; neka mu pravedna nebesa punom měrom one radosti na put življenja posade, koje su meni još prie dozrětja za uvěk oduzela! — Sladka Nježika, koja već sad nebesko obličje materino nosi, neka joj nalikuje, i kao ona živi, děla i ljubi! --- A siromaški mali Ardoe, koi nježne ruke materine tako vele još potrebuje koi još i nesluti, koliko je izgubio, koi svaki dan dětinskim pitanjem moje

sèrce para: » Zar se mater neće povratiti? « neka još i njega veseli i srěćni dani dočekaju! — „ Bog ih blagoslovio! Bog ih sve sačuvao! «

Uz te otčinske želje dojdu mi ljubezna lica moje dětce živahno pred oči, ja posluhnem njihov mili glas, i oćutim njihovu dětinsku ljubav. Moje otčinsko sèrce postane mekše --- ja oćutim, da něsam sve izgubio, i da još tri niti moju dušu čvèrsto o zemlju vežu. Bujatno življenje u prenutoj naravi, čisto, vedro nebo, preobilno blagoslovljeni sag njivah, uzklik krilatih pojnikah po zračnih višinah --- sve mi zvaše: Otcu se dotle srěća i radost smihe dok mu dětca živu!

A kad ja, okrěpljen i obrabljen, moje korake svèrnu, da se u krug mojih ljubljenih povratim, tad padne moj razbistrani pogled na jednu sliku, koja muju sutèrpnost i znaželjnost uzbudi. Jedan drevni starac od 70 godinah sèdjaše uz cestu, i motriše s napol ugaslim očima prama nebu. Uzanj ležaše putna torba i ja očekivaše, da će me on za milostinju zamoliti; ali bo se činjaše, kao da je on koma opazio, što se okolo njega sbiva. Njegove sěde vlasi, njegov suzni i kadkad sèrditi pogled, njegovo namrežkano i od škèrbne moći obkoljeno čelo — čudnovatost njegova izgleda, koi bolbu i odvažnost, tugu i zadnji uztèrz razdražene strasti javno odavaše, učini me istom tako znaželjna, kao odvažna, da njemu, ako bi potrebovao, svaku mogućnu pomoć pružim.

Budući da je on hotio, da ja mimo projdem, bez da me on išto zamoli, tad ja progovorim: » Vi ste žalostni i trudni -- ide li vaš put još daleko? « --- » U stolni grad, « odgovori on skoro sèrdito, i uzdigne svoje užgane oči. » Idem k samomu kralju; neka On pravicu učini ah ja sam najbědnii, najnesrěćnii otac! «

» Vi ste otac « reknem, » i bez svake radosti? imate dětce, a něste srěćni? «

» Imam jednoga sina, « odgovori starac tèrzajućim obrazom; dan bi proklinjao, koi me je obradovao s njegovim porodom! Jučer me je izrod, nagovoren od svoje opake žene, iz one kuće izrinuo, koju mu je moja otčinska škèrb sazidala. Ah, on mi je više uzeo, nego bi i najokrutnii razbojnik uzeti mogao; jer bo mi je s mojim imatkom takodjer i pokoj moje starosti pokrao! Prošastu sam noć ležao pred pragom njegovih vratah, i kad ih je odtvorio, tad ga ja, štrepeć od studeni i straha, za zaštitu i pokrovište zamolim. » Ja vas primiti nemožem; odlazte, iščite si kruha, gdě vam drago. » Tako je on, moja vlastita kèrv, sědu i ukočenu otcu govorio. «

Sad se opet otisne potok suzah iz njegovih očiuh. On se udari rukami po dèrkćućoj glavi, pogleda ukočeno preda se --- i napokon blažjim glasom progovori. » Jest moja je stalna odluka bila, da se do kralja proturam, i da pravicu proti svomu dětetu tražim; ali bo neću, jedna mi protèrsna moć sèrce steže, --- bi reći da moja pokojna žena iz groba izlazi i moje korake sapinje --- neću, gospodine, otac neka nikad proti svomu sinu nesvědoči. --- Makar me smèrt na cesti stigla; njemu ću oprostiti, zanj ću Boga moliti, da mu On, kao i ja, grěhe oprosti. --- Ah, slav'te nebesa, ako vam něsu dětce dala, jer bo --- vèrujte mi --- dětca su bič njegove pedepsne sèržbe! «

Obnemožen klone on glavom, umukne i metne ruke iznad sèrca. Moje se vlasi nehotice nakostreše, i s ostèrmljenjem i groznim požaljenjem pogledam ja na nesrěćnika, pak mi studen kroz sve ude proplie. » I on je otac, « pomislim ja uzježen, pak blagoslavlja one, koji su bez dětce! » Srinut s neba mojih utěšnih mislih, biaše sutèrpnost najpèrva, koja je druga suprotivna ćutjenja svladati mogla. « Eno siromaški čověče, » reknem, « tamo je kuća, gdě stanujem. Ja imam troje dětće, u kojih sam se posědu još pred nekoliko časah blažen slavio. Idite za menom, nesrěćni starče! ostante od sad u mojoj kući, vidite dětcu moju, i često im kažite, tako vam Boga, kako vas je jedan opaki sin neizrečno bědna učinio! --- Oh moja dětco! bi li ijedno od vas moje sèrce ikad tako nemilo raztèrgnuti moglo! «

Nemiran, stiščen i utěhu tražeć, pohèrlim ja naprěd, dočim starac, polagašno slědeć, daleko iza mene ostane. Ja se približim seoskomu grobljištu, mimo koga put k mojoj kući pelja, i svèrnem moj turobni pogled preko grobljiško-

ga zida prama Ljubičinu grobu. No, što sam vidio! Moju dětcu prěd njezinim pokojištem! Ona biahu cvětja doněla, da grobni kamen ověnčaju. Dobri Milan biaše ljubeznu Nježiku krotko ogèrlio; njihove oči biahu blagoslavljajuć na grob pokojničin upèrte, a mladi, trolètni Ardoe motriše vedro i nezauzetno na bliskajući kamen i na okolo cvatuće ružice. Blaga lica, iz kojih nevinost, sloga i ljubav sjahu — pokoj u cělu njihovu bitju -- suprotnost, koju razviajuće se življenje na městu ulomljena žitka uzbudjivaše — sve to zahvataše čudnovato u žglobe sèrca moga. — « Dobra mati! » uzklikne Nježika, suze si taruć, — « Ona je sad kod Boga! » odgovori Milan, koi ju je utišiti hotio, i pri tomu tako glasno jecati počeo, da je i meni mnogu suzu izmamio. Dočim sam ja tako pun nutèrnjega razkošja i svesèrdne tuge motrio, biaše se nesrěćni starac približio. Ja se nemogoh dulje uzdèržati: ja poletim kroz vrata na grobljište, ogèrlim moga Milana, poljubim plačuću Nježiku, i uzmem u naručaj maloga Ardoicu, po komu suze moje roniše. « Nećete, dětco! » reknem ja, « nijedno od vas neće moje dane smutiti! Ovaj starac, neka uvěk kod vas bude; neka vam često kaže, što je otčevo raztèrgnuto sèrce. Vi ćete me ljubit, i tako ćete srěćni biti, jer bo vaše matere blagoslov počiva na vami! «

I tad mi se učini, kao da su ruže na grobu cèrljenie i priatnie, postale, da je nadgrobnica utěšiviu nadzemaljsku sliku primila, i da jedan ljubezni glas prišapćuje: » Budi dobar otac tvojoj dětci, mudro ih i škèrbno odhrani; njihova će ti srěća i ljubav naplatiti! «

(Pripověsti za moje sinove.)

ROPAC.

Prenosenje.

(Produxenje i Konac).

Zlobni priatelji, brezpomljivo rodstvo, oli izdajni zastupnik, more biti da che razasuti ono, što je on učinio za korist vašu — razmetnut che, ugrabit che ono što vam on ostavlja! moxebiti!.. oh kolika nesrěcha stupat che za vama za izlit vam se na glavu! misao ljudska nemoxe previditi ni zamisliti njezine velikosti! Zovite ga nesrětnici, zovnite ga još jedan put za da vas blagoslovi!... Kuku lele!! on eto nemoxe veche ni besěde izustit! jednodušni *ropac* zadušuje ga! — Mnogi siromasi, koje on pomagaše preobilnim světovanjim, i svojim utočištjem, ostaju u pustoši i brez ikakve pomochi! — Svi oni, koje on uloxivaše koristju, oni koje on branjaše i svi oni, koje on vodjaše na prave staze, ostaju brez njega kako tělo brez glave! Obitěli, koje u njega imahu utočištje batale se na njegovu rastanku oh! *ropac* ovoga čověka jest prava zlosgoda brez poprave, kojupredkroçuje strašno dugo razasutje!

„ Zvonu ropcu. “

Jest jedna majka, koja ostavlja svoj porod brez naslona i brez uprave. — Malo godinah prie ono isto zvono navěstivalo joj je ropca njezina muxa. — Sad daklen dvě děvojçice u godištih lasne prevare i sve pogibili ostaju, brez světa, brez pomochi i brez pratnje putom istinita sahranjenja! — Jedan mladich ulěsti che u xeljno druxtvo skladnosti, ali brez onoga pravoga ploda kako kad bi ga uvela ruka milostiva, pokazajuchi, gdě je prevara a gdě je pouzdanje! — Çujte kako se neprestajno plaçe! poslušajte kako svaki od njih broji svoje tuge!... Promotrite veliku krototu koja kraljuje u onoj loxnici mèrtvaçkoj! -- Nijedan od blizustojechih ne smije uměšat se medju bolesti sinovah, medju strašno muçanje matere. — Nje kcheri stoju baçene na kolěna pred njezinim odrom, i dèrxechi joj ruke stisnute kako za ustavit ih medju sobom, kako za ostati još prilěpljene uz onu ploçu od zdravlja, zašto bo, odcěpivši se, ostavit che ih same na jezivome vratolomu popastih gděno zapleta, sila, oli nuranje moglo bi ih brezobzirno svakog çasa prekovratiti! — Jenca *) dětešce zašto su mu nestala ona milovanja, zašto neçuje onaj glas, koj mu pèrvo otvoraše ulazište na put poznanjstva, koj bi dao praka prolazište njegovu radjajuchemu se chutjenstvu! -- Oh! — znate li vi kolika che za sobom zla potegnuti ovaj ropac? —

---

*) Potla drugoga plaça kada izgubi sangu děte poçme jeçati, i kod nas zovu: „ Jenca dětešce. “

Moxe biti vratolom jedne utemeljene srěche --- moxebiti puko siromaštvo... a potla ovoga moxebiti zlobu, krivicu i pogèrdu.... Plaçite o nesrětnici!... one oçi, koje su sada zamaglile se poradi onoga štrašnoga ropca, stale su otvorene za svedjerno běditi na vašu obranu, za prigledat vašim potrěbam, i za odaleçit vas od zla. Problědjena ona usta, koja su jutrom i veçerom za vas Boga molila, eno su sada obèrvana od smèrtne predavice, nemogu vam više pripovědati děla krěpostna -- něsu veche u stanju za nauçit vas kako biste druxtvovali s ljudima --- kako biste utěcali usilnosti světa i njegovu zlobnu blaznenju. --- One ruke oledene od ropca naznaçivaše vam pute, kojim biste mogli korisno hoditi sastavljaše, uresivaše, osvětlavaše vaša huda --- one bi vam bile spravile prělěpe mahrame za pirovanje -- bile bi vam sakupile i pomilovale vaše sinove... oh! tko zna koje che vèrste biti vaši pirovi!... kakovih che te mahramah biti dostojni!.... plaçite plaçite! -- one pèrsi, koje se muçno uzdixu pod tegotom ropca, bile su vaše utoçištje... dochi che dnevi nesrěche, i nechete mochi naslonit se na vašu glavu, nit propustiti jednu suzu, ni sakriti tamnost çela, koga vam je pokrilo tuxno sagrěšenje!...

„ Zvonu ropcu “

Mnoxtvo mladichah obkruxuje loxnicu jednog prepametna.

On nije imao druge misli nego jedinu za korisno uloxiti svoj xivot, traxechi istinu za dobro naroda, i za pomoch druxtva. Evo strašni ropac sgrabio ga je u srěd takvih vrědnih mislih. -- Kolike skrovitosti neoçitovane! kolika vrědna iznašastja nedovèršena! -- kolike nove misli jurve naoštrene i prosvětljene pèrvim zdrakom zore poznanjstva, povratit che se moxebiti u tmine, iz kojih znao je izvadit ih. Ono oko, koje je izgledalo hrabreno mnoga naravna otajstva, pliva sada zacakljeno i pomucheno u groznih suzah strašnoga ropca. --- Usta koje su pripovědala vrědne nauke, karala prestupe eno sada neizustuju nego samo preseçene i nerazumne rěçi paçe mèrmljaju i štucavica strašnoga ropca neda mu da izkaxe ono što bi još hotio.

Plaçite o mladichi vašega Nauçitelja! Njegov ropac predkroçuje tugu vaših dušah, neistinitost vaše mudrosti, i pomèrçanje vaše mochi chudoredne!...

Ah! svaki klec zvona, koj navěstjuje jednog ropca, neka zajekne i takne strahovito u dno sèrca svakoga, koj ga çuje!. Ovdě ropi jedan mladich procvětana ufanja, on je hotio platiti sveti dug, to jest, sve pomlje uloxene u poçetku njegova uçenja, po milostivom otcu, koj iznemoxen paka od druge bolesti, ufaše se sada u mladi i valjani xivot sina za upokojit se u zapoçete mloge plode! --- Onamo ropi jedan, koj bì pun preobilni milosti, i koj çuje u svojoj duši samo xalbu, što je milostih malo i dobra otaçbini pokazati mogao! --- Ovdě plakaste ropca dobra i koristna? --- Onamo xalovaste se na ropcih zlih, kojima nestade, moxe biti vrěme od pokajanja, i kojima sada, obèrvani od hiljadu stravinah, prevelik se çini ças prelazištja iz medju grěha i pedipse. Onaj bì jedan Hajduk ostavlja porodu baštinu lupextvom steçenu... i ropechi proklinje ças, u kom dade njima xivot i proklinje ga ljudem i Bogu!....

Ropac! Moxe li çověk svaki dan izrechi ovu strašnu besědu u miru i s malom opazom? --- Neprevidan, koj nepromišlja o došastomu! Nesrětan, koj nepromišlja u tudju svoje, moxebiti nadviseche osudenje! --- Nemilostiv, koj se nebrine promisliti tudja zla! -- Neznanac koj pogèrdjuje svete nauke, koje vidjamo u loxnici mèrtvaçkoj!....

Ropac? --- ropac! --- Ti si rěç otajna i bolestna! --- zlamenje straha i neizgovornoga ufanja! -- Ti si stolac medju vrěmenom i věkověçnosti! Ti si kchi smèrti a majka xivota!... Svaki put kad mi klec zvona navěsti koga ropca, uzdèrhtat chu se -- ponizit chu se, prignut chu kolěna i promišljat chu dobro i zlo sadašnje, i došasto --- svèršeno i nesvèršeno.

I. J. P.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 46. — **II. GODINA**

NA 17 STUDENOGA — **1845.**

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je cěna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poručnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako něsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIČTVO.

Děvojkam i gospojam slovinskim.

Kamo goděr moje oko gleda,
Od milinah mu se motrit neda,
Jer gděgod se duh slavjanstva diže,
Od svakud mu lěpi prizor stiže,
Svi u slogi i najlěpšem redu
Narodnosti svojoj hasnit gledu:
Gdě bo nije sloge nit ljubavi
Iz vražjih se pandžah neizbavi.

Vèrli muži i gospoje krasne
I děvice slavske zvězde jasne
Hèrle brati cvětje neuvelo,
Da nakite svoje vilo čelo;
A na glavu obće majke Slave
Krunu slave opet da postave,
Koju njojzi negda Barbar ljuti
Zbog neharnih nje sinovah smuti.

Teb' jedinoj, slovinkinjo vilo,
Još nij' sloge sunce zasinilo!
Cvětje harni sinci tvoji beru,
A neharne kćeri tèrnje steru.
Što je tudje sve to oni štuju
Pa tudjini pute razkèrčuju;
Gospe čeda po tudjinski goje
A děvice tudjim glasom poje.

Koji uzrok može oto biti,
Da se vami neće rod ljubiti,
Da u tudjem slast vi nalazite,
Što je tudje samo da gèrlite? —
Zar vam kruna slave pod nekiti,
Il' vam dužonost nije njeg ljubiti? —
Il' primerah mnogih neimate
Da ste rod svoj ljubit obvezate?

Kakvi běše ono vitezovi,
Nisul' naših gorah sokolovi,
Ki u družtvu Alexandra četa,
Štrepět bjahu Aziatskog světa?
Plevrat, Ogran, Svevlad i Bradila,
Nijel' u njim naša kèrvca bila
I u mnogim slavnim carevima
Na prestolju rimskom sědećima?

O jest, mile, u njihovih žila'
Junačka je slavska kèrvca bila,
Svomu rodu slavu pribaviše
Sva vrěmena koju neskèršiše.
A sad gdě se to jedino radi
Stara naša slava da s' pomladi,
S prekèrščenim rukam vi motrite,
Da šta više pute nam prečite.

A koja bi mogla pomisliti,
Da nij' dužnost narod svoj ljubiti,
Za kojega ime, sreću, slavu,
Mnogi 'e děd naš izgubio glavu! —
Gèrdna bi ti nezahvlnost bila,
Zašt' se naših starih kèrvca lila,
Da vi ote sada potepljete,
I tudjinu ljutom izdajete.

Zar vam nije lěpi priměr dala,
Za dužnost si nije zar dèržala,
Carja slavna carica ka směli,
Za čest našeg roda medjan děli?
Te dužnosti izgled zar nedade
Teuta, koja od Rimljanah pade? —
Il neljubil' svoje Talianka
I Němica, Španjolka Britanka?

Zato moje krasne ustanite,
Na lagahne noge poskočite,
Nemoj te se u zalud dat zvati,
K svojim svaka neka se obrati.
Izgubljeni něsu još svi časi,
Medj svojima jošter smo mi naši;

Još svu nadu majka nij' zgubila,
Oči 'e svoje na vas obratila.

Podajte nam vaše běle ruke,
Pa u slogi zaman sve su muke;
Naš će narod opet slavu steći
Predjim kå se nemože odreći
Što je tudje samo odbacite,
Medj nam tudjim više s' nedičite,
Što je naše, mile, ogèrlite
Da nam stare zvězde opet svîte.

Ivan Filipović.

OPRAVDANJU POHVALA.

Poštovani Gospodine M...!

(Produxenje i konac.)

Ti govoriš: „*Dobro! od toga jednoga, ili od nekoliko, moxe li se na sve misnike zaključit?* “ Ja ti odgovaram da *nemoxe.* A gdě sam ja, od *jednoga*, ili od *několiko*, na sve zaključio?

Ovdě mi Ti dopuštuješ da jih několiko moxe i biti.... *Ti si rekao*!... A što pitaš: „ *na koja vrata ulexe I.... gdě najde upisano...*, *prisušti li se za slušati* « ?.. Ti sam pitaš, i sam odgovaraš. Ja ti na to odgovoriti nechu, niti je ovdě město pristojno meni, ni Tebi, ni ostalim o tomu beseđiti.

Kad si ti isti u ovomu tvomu *Opravdanju* na odgovaranje texakah, osvadjivao u obchinu *tèrgovce*, *zanaçie*, *vlasteline*, *pravdobranitelje*, ja něsam ni poumio da ti razumiš rechi zlo od sviuh tizih redovah druxtva gradjanskoga; nego da razumiš rechi od *několiko ljudih iz medju njih*, koji su dostojni toga *prikora*; jer bi se Ti u velikoga vraga upèrtio, kad bi na sve te redove ti pèrsimice naskoçio i navalio. Isti pripověđaoci viçu s pripověđališta protiv tèrgovcim, zanaçiam, vlastelinim, pravdobraniteljim i ostalim druxtva redovim, dali nerazume s tizim karati dojednoga od njih, nego něke iz medju njih: toliko je istina, da çesto prepověđaoc zaglavi govorenje s tihim glasom: „ *uzdam se da me takovi ovdě neslušaju..*» Ako bi dakle Ti i slědio nami njivati one moje prikore ispověđnicim, nemoxeš po upravam jeziko-nauka, ni po obiçaju govorenja, *ni po duši*, uvèrnut me, ni uglaviti štioce, da sam ja htio uvrěditi *cělo misništvo.* A kad dojdemo na dio, jedno velimo, jer mi ti isti *koi dio* dopuštuješ. Dali sam ja kako rekoh, o drugomu govorio. Da ti meni, po vragu, něsi traxio *zadoricu*?

Mala ti hvala što si odkrio, ili çinio posumnjiti, da se barem něki texaci svetogèrdno izpověđaju; buduch, da prenosechi ti ove moje beside » *Nevěrujem da se svetogèrdno izpověđaju*, « nadostavivši „*nebi imali.*“ To hoche rechi da *ti sumnjiš* ono, što ja rekoh da *nevěrujem.* U tomu ti znaš bolje neg ja. Da sam ja i sumnjio, çinilo mi se je sumnjiti manje, mislechi: da se texaci pravo izpověđaju: da izpověđnici jim naredjuju za najpèrvu pokoru „*povrati tudje*:“ da texacim paka, çinechi se muçno povratiti podpuno, ili radi siromaštva, ili radi pohlepe za više imati neizvèršuju te pokore, nechutechi baš velika grizodušja, paçe odgovarajuchi se (kako sam ja mojim ušimam slušao:) „ *dolazi gospodar potezati kad se tèrga, bere, vèrše; a neche da dolazi pomagati* kad se kèrçi, i kad se kopa i ost “..... — I s ovim odgovorom dèrxe da je ono štipanje mali grěh, niti ga izpověđaju za popraviti tudje; nego misle da se moxe zanj odmoliti, odpostiti i tizim priliçna. Ponavljam daklem, *i viçem* opet: „ *Da je tu potrěbito da vele vruche pristupe xupnici*; « i nadostavljam: *ne samo s pripověđanjem nego i s izpověđanjem.* S pripověđanjem, na dulji i u opchinu razvija se i odkriva se, *texina i gèrdoba krive izpověđi*, *i opaçina lupeštva zemljaku na tvèrdu věru*; a u izpověđi navodi se pokornik beseđam na klanac, izpitujuchi ga potanko svèrhu duxnostih njegova stanja, jeda bi se pravo izpověđio, pak mu se onda napomene i naredi duxnost povratjenja ili popravljenja. Ovo moj nauk nije nego Bogoslovacah. Ja prinosim, i napominjem; jer sam i ja pokornik, i mene izpověđaju, i znam kako me vrědni izpověđnici izkušavaju.

Ja ti nechu ovdě navaljivati mudre beseđe iz knjigah velikih pisaocah; zašto, govoreći ovim našim jezikom u Zori, dèrxim na pameti da se razgovaramo *s texacim* ili *pred texacim.* Dakle što je god letuchega izviše njihove glave, da i znam (a malo znam, ako što znam) neprinosim prida njih. Neribam po moru, niti lovim po gori,

nego preda nje mechem zelja iz njihova vèrtla, s kojizim su se jur, obiçajni hraniti. — Što vide u selu, i što çuju u cèrkvi, ili na putu po ustih nenauçnoga, dali *umětnoga*, naroda, tó je podka mojoj osnovi. Pošt. Gospodine M...... nemoj mi zaměriti.

Da mi nije bilo za opravdati se pred *Misništvom*, nebi ti se ni javio. Za to molim te da mi oprostiš, ako sam odviše klapao. Dok mi se prigovara zahod pameti, po komu nehote koga uvrědim, něsam toliko ni tuxan. Pitam oproštenje i umirim se. Dali, kad mi se natexu i nakrivljuju moje besěde tako, da iz njih naměnuje mi se, da sam htio hote uvrěditi koga, što něsam, nemogu stati na tetivi, nevolja mi je da omaknem. Nechu ja tebi rechi, kako se nadaš: *Što se xabo sa volom nadtěçeš*?

Niti si Ti *xaba*, niti sam ja *vol*.

Vidim ja da ti moxeš prodrěti snagom, gdě se ja uvrem pokleknuvši, i da mi svèrhu svega moxeš odgovoriti, kano bak telichu: „*ja sam to znao pèrvo neg si se ti izlegao.*“ — Znam da me stari naš *Jexop* udara uz obraz ovim besědam: „*Tko umětniega izpravlja, sam sebi prigovara.*“ I ako i něsam pomislio kako si ti razumio, moxe biti da sam neizvèrstno ili dvoumno moju misal izrekao; í tako da sam dao uzrok razdraxiti se tvojoj vrabechoj reda ljubavi. Tute moxe biti vecha moja krivica nego tvoja. Dali su sad svaka na městu. Svakako si ti dobro dělo u meni dělovao, i nauçio me da u naprěd budem opaznii ter i opipnii. Nego tu tvoju snagu nemoj štěditi nij trošiti u zaludnje dneve. Ako si u *pustoši*, ona çesto nadahnjuje što nemogu kicheni gradovi. Izgled naš S. Jerolim. Nemuçi daklem, oglasuj se çesto. Uçi mene i priprostne, meni priliçne. Da kadgod, i brez teška uzroka, ošineš, dogodit che se da, tko zahodi, vratit che se na put, a tko uprav idje, omaknut che bolje. Uvěk cheš dobro dělovati, i tvoj bistri jezik, tvoja ista oštrina razloxenja, moxe biti drugomu nadahnutje, ili za tobom kasajuchi, ili se s tobom nadtěčajuchi, ili se od tebe branechi. —

Ovo ti velim pravodušno i s golim sèrcem, koje mi je rumeno ljubavju bratinskom, i koje se dèrxi tvèrdo stabla svoga, kakono jabuka, u kojoj cèrva neima.

Stěpan Ivichevich.

NARODNI OBIČAJI.

Něšto o pirnih običajih u Liei.

(*Produxenje.*)

Tamo od strane momkove nitko nije obvezan doći, izvan sestarah, ako joj se obećaju, nego se saberu većom stranom děvojke, drugarice, male i velike, rodbina i malo koj od mužkih. Udatbenica prostre stolnjak po stolu, nanj metne věnac, koj će sjutra imati na glavi, na věnac baca svaka svoj dar, na jagmu, koja plahtu, koja vlas (pověsme) nazuvke (mužke čarape) natikače, košulju mužku, rubac, kanicu (pojas ženski) itd. što koja donese. Za sve, što dobije, nije dužna nikomu ništa dati, dapače nebi nitko ništa od nje za to uzeo za glavo, to bo je največja ljubav, najsvetii zavět, kad se jedna drugoj obeća na věnac doći, pa rěč obdèrži. Tko bi večerašnje pěsme, baš za ovu svèrhu skronjene, čuo, kako iz koraljnih ustah tankovitih cèrnookah, angjeoski nevino glase, ma bio isti Němac, pa nebi od radosti zaplakao, taj zaisto nebi u sebi sèrdca imao; jer sve da nebi razumio medene slavenske rěči, a on bi barem vidio pozdrav iz sèrdca — — proiztičući, mogao bi ju iz suncusličnih očih ovih angjelah čitati, kojim se oproštjuju sa svojom drugaricom. Ponositi se zaisto može Lika i Ličani, da kod njihovih pirovah ništa se nevidi, ništa nečuje, ništa neradi, što bi ćudorednost i pravi slavo-ilirski značaj i u najmanjem vrědjalo. Neznam, jeli po svoj tako, ja samo za ono velim, što znam. Nepiju naše lěpotice vina, a u obće sva ženskadia izuzam starice, koje za pokrěpiti se kadkad u godini sèrknu kap rakije; znate li dakle, zašto su Ličkinje uvěk tako rumene, kao da se svake šestnaeste godine preporadjaju, zašto nepoznadu bolest do 80—90—100 i više godinah, kad već moraju se naravski sakriti pod zemlju! Danas poslě podne dojde děver po škrinju snahinu, na nju se sěde najmladji brat *Ranko* ili sestra udatbenice, te se neda s nje odagnati dok ovaj barem dva-

deseticom nepošikne. Odviš je govorit, kako je primljen i odpratjen od domaćinah, samo to valja znati, da ga děca kamenjem těraju kano svoga zlotvora, i više ih se plače, a navlastito ona, čija je škrinja. Mladje věnčarice zagèrliv i popoljubiv sestru (kod nas děvojka děvojki, ako ju samo jednom vidi kaže „*sestro*," i tako se rado imaju, da bi jedna za drugom, kako se kaže, u vodu skočila) na razstanku, pěvajuć zajedno i plačuć grozno od radosti, pripevavši joj někokoliko pěsamah pod prozorom, kano da bi ju pod zemlju zasuti viděle, žalostne otidu! — a starie ju njeguju i pripravljaju za sjutra. Nije tu ljubomornosti, neotimlje jedna drugoj věrenika, već ga gleda kao pravoga svoga brata i ljubovnika. Neženi se kod nas (nevelim za tudjine, i one, koji se njih ludo dèrže) poradi *drugoga*, nego jedino zato: *da se dovede čeljade u kuću za posao*. Nije pretvaranja u Lici kod ženitbe, već *jedno drugo* pozna od malih noguh, i prie nego se pozakone, svaki zna svoju dužnost. Najvole se Ličani iz svoga sela ženiti. » Ta ženi se, što bližje, ukumi se, što dalje moreš. « Sjutra je pir. Eto nas na njemu. Oko pira se zarana s jedne i druge strane pripravlja. U jutro zarana věnčarice ostavše obuku seku u oděću cèrveno-bělu, i zelenim iz pavenke raznim cvětjem i ružicami svijenim věncem okrune joj vedro čelo, izpod koga najmiliu boju — rumenilo — znak nevinosti gledaš sjati. Nemaže se ovdě obraz cèrveno-bělom bojom, pa i tako moraš reći, da je lěpša od vile. Za što bi ja o tom govorio? — — znam da će i na ovo malo, što sam rekao, někojim žao biti; — — a koj je vidio naše divne Ličkinje, njihov uzrast i nježni obraz, taj upoznaje da nisu tako suhe, ožlabane i lišajive, kao ih drugdě gledamo. Tako medju sekami i snašicami čeka *svatove*. Eto već i njih. Otac mladoženjin skupi po 8—10—15 (někoj i po 30) najboljih poznanacah, mnogi mu se sam obeća i dojde iz starog prijateljstva. Medju njimi najpreštimanii su: *debeli kum, stari svat, barjaktar*, (zastavnik) *děveri*, *čaus*, koj poslědnji glava je i poglavar nad svimi. Što se oděće tiče, svaki gleda, da što ima najlěpše, danas obuče, ili posudi, — bez visoke cèrvene kape (rakčina) nesmě nijedan se pokazati ni bez cèrvenoga pèrsluka (ječerme?). Někoji nose i šubce, a nisam nijednoga vidio najmanje bez jedne kubure. Kad ih vidiš tako dva po dva jahati, — (malo je gdě navada pěšice ići) sam barjaktar je bez druga najpèrvi — tad temeljito moraš reći: » Austrio ti se ne boj « — ali jao i onoj zděli, oko koje budu ove lubine sědile U daljini, da bi mogao do kuće mladine na tri četiri puta iz puške dobaciti, stanu se utèrkivati, svaki *ju* bo želi pèrvi ugledati i s *dobro jutro dušo* pozdraviti, odkuda navadno biva, da se ne rětko mnogi proti volji i u kakvoj jaruzi ili jami najde. Nemislite, da je tomu uzrok, kao da nebi Ličani znali jašiti; ta prie će koj drugi na sedlu svezan, nego Ličanin s gola kljuseta bez uzde i ulara (oglavnika) svaliti se. To je čisto drugo, zašto se u ovo vrěme pliva i roni po suhom, jer se po něšto s vinom porazgovore, komu nisu ni najmanje priučeni.

Sramota i ukor kumu, děverima i barjaktaru, ako se pèrvi pred vrati *snašičinimi* nenajdu. Kod mlade je sve zatvoreno — nikoga nije vani osim děteta, koje kroz plot plaho gleda. Kad se začuje vika i pěsma na vratih (proti zapovědi čaušovoj rade, ako već sada pěvaju, i zato mora svaki, koj se podstupi zapěvati, na dušak iztutiti pol oke vina iz tovorie, (čuture) koju kum s plećem janjetjim i kruhom u bisazih pred sobom nosi, za pedepsu prekèršenja! Vidio sam, žalosti moja! da su svi — nebogi bili tako ljuto i nemilo kaznjeni. Valjda od straha ove pedepse tako sveto obdèržavaju čaušovu naredbu) gospodar kućećemu kumu ili barjaktaru otvori, i pita ga *tko je, odkuda je tako nepoznan, što li traži?* na što mu jedan izmedju njih (navadno je da najstarii) odgovori: da *im je ovca jedna utekla*, te, pita ga, *pa nebi li se u njegov tor svratila*? gospodar se brani na svake ruke: *da on nije ništa vidio, niti da je kakva tudja ovca u njegovu stadu* itd., ali nije moguće se obraniti, oni bo neprestano sile, da ih u tor pusti, za da se sami obsvědoče. Dakle gazda počme po redu voditi — — koga mislite da vodi? — — a vodi babu jednu po jednu tako opravljenu, da stanu konji hèrzati i skakati. I bez svake šale, tko nebi

znao *što* je, morao bi misliti, da je iz pakla ta stvar utekla. Dà, tako jednu za drugom predstavlja im, da vide, nije li to srěćom ta prava. Akoprem je svaka izplatjena nogami i šakami, ipak hvala Bogu! na nijedan ih pir nije trěba zvati, nigdě nikad ih neuzmanjka. Najposlě izvede *traženu*: oko nje se svi skupe dajuć znamenje veselo, da je to ta izgubljena. Sada im je tekar slobodno pěvati i puškarati. Mladoženjina je tu pèrva, dà, najveća skèrb, da věrenicu podlanicom uz uši dobro pozdravi; *što ako neučini, ona će njemu, a ne on njoj gospodariti.* Polag sve pazzljivosti — srěćna neizběgne tu *dobrodošlicu*, po kojoj nenavadno pocèrveni- Kumu poštenje neda mir dok se maji-planinki (děvojčinoj materi) jednom ali dvěma škudama nezahvali, što je ovci, koju za njegovu dèrže, stan i kèrmu davala. Svi navale na čauša, koj mora dobar šalčina biti — kao na čobana — zašto je ovcu izgubio, a izgubio je i kapu! (što ćeš sada š njime?) Za lakèrdie, koje š njime zbijaju, nije ovdě prostora. (Jedna izmedju věnčaricah kano munja doleti iz nenada i u jedan mah svim svatom kape skine i odnese.) Nedaj Bože, da bi se koja medju svatove pokazala — — izvan *družicah*, i to samo kod stola; od ovih sam čuo kazivati, da prate zaručnicu na zakon, nu nisam vidio děvojke, nego brata da š njom ide, akoli su družice, za stolom, što im kum dade, jědu stojeć, i kad se pěsma svèrši naklanjaju se svima. (*Slědit che).*

PRIPOVĚST.

Najpèrvi grof Szapary.

Kao běsna rěka, koja nahrěpno pěneć zaštitne bedene provaljuje, i okolo sebe strah i poraz razprostire, navale u 17. stolětju Turci na Ugre, predobiju bèrzo opustošenu zemlju i ulězu, strah i trepet zadajuć, sa svojim četam u Austriu, za da vèrlo ustrašeni carski grad obsědnu. Svakomu stignuvšemu kèrstjaninu biaše bèrza smèrt ili dugo sužanjstvo sigurni ždrěb; i srěćan onaj sužanj, komu je neprtateljska nahrěpna běsnoća s ramena glavu odsěkla; njemu bo su kosti sagnjile u domorodnoj zemlji, i duša mu nije trěbala, da se uzdèrkće pred nevoljom bratje, kèrstjanskih ženah i čedah. Okrutnost i běsnoća bile su u mukah tako izumljene, da ih još nikakovo pero opisalo, niti plemenitie obdušje slutilo nije.

Medju hrabrimi u cesarskoj vojsci stajao je ugarski plemić *Petar Szapary* na vele častnu stupnju dostojanstva- Još u mladih godištih biaše on bridki mač popao i turskim četam boj na smèrt prisegao. Na několiko urah pred Bečom dojde do bitve, u kojoj je Szaparova hrabrost čudesa činila. Nemogavši njegova četa sili odolěti, i počamši već nazad uzmicati, hotiaše ju on kroz svoje vitežko ćutjenje na odpor dovesti. On poleti na svomu zapěnjenu konju, kao munja, medju ljute čete, i od njegova bridkoga mača počmu rane i smèrt po nepriatelju dažditi. Tad ga jedan mač izozada sgodi; on padne nesvěstan s konja, i tekar kasno probudi ga běgljišućih nepriateljah halekanje iz dubokoga zamantranja. Spet, uverižen i kao skončano zvěre na konja svezan, postane najhrabrii u vojsci sužnjem osvetu dišućega dušmanina.

„Ti ćeš mi tvoju dèrzost platiti,“ izhèrkne se nanj Hamsa Beg, zapovědnik turskoga čopora, s razjarenim očima i gromećim glasom; „doli s prokletim psetom, dajte mu dvista tojagah na pozdrav! „ Radostno posluhnu nevèrnici Begovu zapověd. Szapary dobije dvista udaracah po tabanih, da su mu se gèrdne rane na razmlatjenih nogah odtvorile, bez da je on okrutnost svojih nepriateljah kroz ikoi bolni krik naplatio. Smlatjena i od ranah izcèrpljena, odvede ga Hamsa Beg u Budim, koi je već odavno u turskoj vlasti bio; tadi pušti ga on u jednu podzemnu tamnicu baciti, gdě mu je plěsnjiv kruh za hranu, a trulu slamu za ložnicu davao. Zalěčivši Szaparova čvèrsta narav zlo nastojane rane, morade plemeniti junak najpotištenie robske poslove obavljati, najkrutja postupanja snositi, i svako rugo pretèrpiti. Bilo je već dotle došlo da je on, u volovski jaram skučen, izvan Budimskih zidovah plug vući morao. U tomu položenju mogla ga je samo věra i ufanje na onoga těšiti, kojega nepojetne odluke takodjer i vèrhu najplemenitiega mnokrat težko izkuštvo šalju, koi pako

sve svoje prebraja i još nijednoga, nanj pouzdavšega se, u nuždi i nezasluženu progonstvu ostavio nije.

Szaparova krěpka věra nije zalud bila. Njegovu priatelju, knezu Bathianu, pojde za rukom, da je jednoga Agu ulovio, koi je s važnim nalozim na vojničtvo prěd Bečom od Vezira izposlan bio. Neopozivno tražiše Bathian slobodu Szaparovu za odkup toga ugledna roba. Hamsa Beg morade se podvèrći na odpust sužnja. S velikim uzklikom prispie Szapary u cesarsku vojsku, priličnii jednomu mèrtvacu, nego li živu čověku, i zahvali se za Bogom najprie svomu vèrlomu priatelju za spasenje poštenja i života svoga.

Medjutim navali Vojvoda Lotrinžki na slavopiane nevěrnike. To je bio angjeo s ognjenim mačem, koi je Turke iz austrianskoga i ugarskoga raja protěrao. Muslomani biahu na alaje razgnani, mnogi ubieni, a mnogi na běgu uhitjeni. — Topèrv u preotetomu Budimu dobie Vojvoda Lotrinžki vrěmena, da god slavodobitja i zahvalnosti proslavi. K tèrpezi, koju je Vojvoda nadčelnicim carske vojske dao, biaše takodjer i Szapary pozvan. Vojvoda izkaže plemenitomu vitezu vele priateljsko udioničtvo, i kad govor na njegovo okrutno sužanjstvo dojde, uzbudi ne samo tèrpeći izgled stradatelja, nego i njegov opis pretèrpljenih mukah i pogèrdjenjah, veliku sutèrpnost svih kolikih na jedan neopisni način.

» Zahvalimo Bogu, « rekne napokon Vojvoda, « da je nemilosèrdni nepriatelj iz naših dèržavah protěran. Vi pako, vèrli Szapary, možete u tomu naknadu naći, da je medju turskim sužnjim i Vaš mučitelj zarobljen.« Prie nego je Szapary svomu udivljenju rěči dati mogao, dade vojvoda jedno znamenje, i Hamsa Beg stajaše pred veselim gostim, u sebi veoma ustrašen, opazivši stradnikovo dobro poznato lice.

» Vami, hrabri Szapary, predajem potištenoga nepriatelja kèrstjanah! « nadostavi vojvoda za jednom turobnom stajkom; » On je doisto smèrt zaslužio; osvetite se na njemu, kako mu se dostoji. « Tad se Szapary uzdigne sa svoga města, i dočim je zahvalan pogled na plemenitoga Vojvodu bacio, rekne on ovako Hamsi Begu: » Ti si s menom i s mnogim kèrstjaninom s najvećjom nečověčnosti postupao! Sad bi po izustu Nj. jasnosti na meni stajalo, da jednaki zajam tebi vratim; ali bo kèrstjanin nepozna osvete. Božanski utemeljitelj kèrstjanskoga zakona dao nam je medju najpèrvim zapověđim ovo: da naše nepriatelje ljubimo. To ja radostno izpunjivam. Hamsa Beže! Ja ti opraštjam; idi, ti si slobodan. «

Neima izraza, koi bi udivljenje sirovoga Muslomana opisao. » Je li mogućno? Je li mogućno? » rekne on, » nijedan umèrteljni nije vèrsan takova plemenita sèrca! Ti si naumio, da slavodobitje tvoje osvete samo s hinbom uzvišiš! «

Mnogi izmed pritomnih dadoše si tad truda, da krivověrcu dokažu, kako Isukèrstov nauk zapověda: da se nepriateljim oprosti, i njimi dobro čini. — Tad uzklikne Hamsa Beg čudnovato obuzet: » Sad bo doisto vidim, da se vi pravomu Bogu klanjate! Ja sam vaše postupanje po mome věrozakonu očekivao, i — za da zasluženoj sramoti izběgnem -- otrov podio. «

Kod tih rěčih pošalje Szapary odmaha po lěkara i svetjenika, za da se nesrěćnomu nepriatelju svaka mogućna pomoć na tělu i duši poděli. U istinu Turčinov život biaše produljen još několiko nedeljah, koje on k tomu upotrěbljavaše, da si kèrstjanski nauk prisvoji. Obratjen i kèrstjen umre on pokojito u naručaju svoga najplemenitiega nepriatelja.

Szapary pako zadobije bèrzo svoju priašnju snagu. Srěća i blagoslov sprovadjahu svaki njegov zemaljski korak. Carevo veličanstvo nadari njegovu hrabrost zajedno s njegovim u istinu plemenitim i kèrstjanskim ćutjenjem, s kneževskim dostojanstvom. — Taj isti Petar Szapary bio je časti dostojni i vitežki praotac stariega kolěna sadašnjih knezovah plemenitih Szaparah.

(*Pripověsti za moje sinove.*)

MISLI CHUDO REDNE.

Poticanje.

Sinko, ustanovi krěpko tvoje sèrdce u gospodinu, i nemoj se bojati sudah ljudskih, gdě ti

duševnost çini svědoçanstvo tvoga bogoljubstva i pravednosti. Velika je korist i çestitost tèrpiti na taj naçin, niti bo che biti teško onomo, koi je ponixen sèrdcem i uhva se više u boga, nego u se istoga. Mnogi mnoga bo govore; i radi toga malo im se imade vĕrovat: izvan što nije moguche ugoditi svakomu. I sasvim da s. Pavao nastojaše zadovoljiti svakomu u gospodinu, buduchi se uçinio vas svakomu; ništanemanje nehajaše ni mèrve biti sudjen na prĕstolju svĕtovnjemu. On biaše postavio veliku pomnju koliko je ikad mogao vechma na izgled i spasenje drugih dali nemogaše zabranit, da kadgodĕre nebude od njih osudjen ili pogèrdjen. Zato postavi svaka u ruke boxije, komu svaka biahu oçita; i on se obrani s ustèrpljenjem i s poniznostju protiva jezicim onizih, koji govorahu opaka, ili ga osudjivahu laxno i izprazno, — i sijahu koliko jim dohodja se na jezik.

Ništanemanje odgovori koji put za svoje opravdanje, za da njegovo muçanje nebi bilo za mlobave prigoda smutnje.

Tko si ti, da se imaš bojati jednoga umèrloga çovĕka? On je danas medju xivuchim, i sutra nejma ga vech. — Boj se boga, i nestraši se prĕtnjah ljudskih. — Što ti ikad tko moxe uçiniti rĕçma i zlobom? On više hudi sebi, nego li tebi: niti che mochi utechi od suda boxjega, komu drago on bio. Imaj ti prĕd oçima Boga, niti se pravdaj gombanjem i osvadjenjem. Ako ti se çini za sada da cheš ostat predobiven, i da cheš podnĕti onaj stid, kog nĕsi bio dostojan, nemoj se smuchivat ni sèrdit, niti skrati po neustèrpljenju tvoju krunu. Doch che vrĕme kad che tvoji neprijatelji i zlobnici o sebi se zabavit.. Dali pèrvlje obèrni obraz tvoj k nebu, i pogledaj na me, koji te mogu osloboditi od svake smutnje i pogèrdjenja, i podĕliti svakomu po svome dostojanstvu kako je zadobio.

Vèrdoljak Imochanin.

NARODNA PĔSMA.

(iz ustih puka u Slavonii.)

Nisu groši ni dukati blago,
Već je blago što je komu drago.

Rani majka sina malenoga,
Kada ga je oranila majka
Pa ga šalje Turkom u divane,
Kada dojde iz divana Turkom
Starica ga svitovala majka:
„ Oženi se drago dite moje,
Jer je tvoja ostarila majka
Nemore ti šendri pripravljati
Ni u dvore vode donašati. “
On je svojoj govorio majki:
„ Aj starice stara moja majko
Ako li me misliš oženiti
Izprosi mi liepu djevojku
Otu lipu Ćehajića Hemu. “
A on joj je junak govorio:
„ U prelipom Ćehajinom dvoru. “
Starica mu govorila majka:
„ Ja sam tebi sprosila divojku
Otu lipu iz Zagorja Hajku. “
Kad je junak riči razumio:
„ Ostav me se stara moja majko. “
Kad je bilo večer po večeri
Pak uzimlje lulu i tamburu
Pak on šetje Hemi pod pendžere:
„ Aj mi Hemo moja dušo draga
Šta s razplela ruse kose tvoje,
Što su tvoja lišca zaplakana?
Jeda misliš, draga dušo moja,
Jeda misliš da ljubim divojku?
Ja neljubim ti mi živa bila
I zdrava mi po suncu hodila,
Nego tebe draga Hemo moja! “
Pak on šetje Hajki na dvorove.
Hajka spava na mekih dušekah,
Zelenom je svilom nakrivena.
A on joj je lišca odkrivajo.
Sine Hajka kano sunce žarko
A on joj je tiho govorio:
„ Ajme Hajko gèrdno si ti lipa,
Nije Hema ni za polak tebe;
Al mi nisi ni mila ni draga
Nit si mome sèrcu omilila. “
Pak on šetje Hemi pod pendžere:
„ Dèrž se Hemo, dèrž se dušo moja,
Ova ji moja prelipa divojka
Prosil sam ju, uzeti ju neću,
U lišcu je bila i rumena
U pasu je visoka i tanka,
Al je zaman staroj majki mojoj:
Ni su groši ni dukati blago
Već je blago što je komu drago,
A ti meni moja Hemo draga
Na ruki mi i noć i dan spala. “

PRIPOVĔST.

Voda mi je dala, voda mi je odnĕla.

Obiçavaše svako jutro jedna hitra dĕvojçica iz svoga doma nositi u blixnji grad jedan veliki

sud mlěka na prodaju. Prohodechi tako prěko jednoga potoka pusti se predobiti od napasti, i jedan dan nadolije one vode u mlěko onoliko, koliko je suda prazno bilo. Potegnu uslěd toga dva pěneza više.

Mlěko biaše sa svim tim isto dobro, netuxaše se nitko a ona slědjaše tako çiniti za jedan měsec danah, na svèrhu koga najde skupljene tri plete preko obiçaja, skojim kupi jedan lěpi klobuçich slamni s podbradnicom svilnom. — Sjutradan slědechi put obiçajni, vesela, radosna i ohola pod novim klobuçichem i došavsi k potoku razmišljajuch koje bi druge stvari s tim dobitkom kupila. — Nu nesrěche! prignu se za zacèrpiti obiçajnu vodu, i spade jojj klobuçich s glave, koj nebuduchi jošter obikao na njoj stati lasno se obèrtaše i poleti odněšen od větra u vodu, koja ga sgrabi u svoj vèrtlog. — Pritèrça napréda nebili ga uhitila, ali veche nemogaše ni sgledat ga. —

» Stade na naçin, da bi dvojit
Svakog uçinila gledajuchi nje priliku;
Biaše li ono prava i chutiva xena,
Oli stěna onako obuçena i omastjena.

(*Ariosto*).

Razabra se na svèrhi, i s velikim uzdahom reçe: » *Voda mi je dala, voda mi je odněla* « Hvala Bogu!!! *I. J. P.*

BASNE.

Od dviuh kcherih koje imadjaše jedan bogatac, jedna buduchi preminula, nije mater, po hadeta města najde dvě xene, koje bi za premiminutom plakale, kakoj xivucha kcher reçe: „ mi koje smo oxalostjene imale bismo plakati više nego ove, koje neimadu bolesti nikakve; “ a majka odgovori: „ nemoj se çuditi novini, one plaçu poradi jaspre. “

Reçe buha lavu „ ja sam od tebe jaça i tebe se ne bojim. — Ako hocheš okušajmo „ i udilj skoçi mu u jednu nozdèrvu i poçe ga hujdati a lav çnjuchi škakljanje i bolest poçeše s çamparim çešati po nosu, i s notkim izrani nazdèrve i çunjku. — Buha zatim buduchi se viděla u dobitju skakajuchi upade nesrěchom u paukove mrěxice, koj ju izide, a ona skonçajuchi reçe: „ boj sam bila i predobila sam kralja xivinah, a sada me smiçe pauk, gadna i najnevrědnja xivinica. «

Tko predobije velike, na svèrhi kadkad ostane predobiven od malih.

Sin jednog Bèrdjanina buduchi skupio několiko spuxah baci ih na oganj da bi se izpekli za poruçati ih. — Kad ochutiše spuxevi vruchinu poçeše pěvati, a on reçe: „ o mahniti i zli stvori vaše kuche goru, a vi pěvate. “ Ovo nas uçi, da sve što se çini, u malih nasladah, postane na svèrhu vrělo tugah koi nepo jah.

Odè jednom jedan proxdèrlac sladçarija k jednem redu ulištah, u kojih nebiaše pçelah, i odnese vas med. — Došavši gospodar najprie pritèrça k ulištim za obajti ih, i poznade da meda svega nebiaše. — Povrativši se pçele s paše, našavši gospodara kod ulištah navališe na njega i gdě god bi mu tělo golo bilo, sve izraniše s svojim bodaljcim. Tada okrenuvši se k njima reçe: „ O xivino zloçesta, onoga koj vam med pokrade puštaste pojti u miru i zdrava, a mene koj vas gojim i imam pomlju za vas evo izraniste.“

Evo prikora, jerbo mlogo çesto puštamo nepriatelje u miru, a bezoçno i nerazloxno se dovexemo priateljah.

Našla biaše jedna kokoš u jednom nuglu několiko jajah od zmije, izlexe ih. — Videchi ju lastavica reçe joj: „ O mahnitice što çiniš, trudiš brez koristi i hraniš te zmjice; a neznaš da kad podrestu poçet che ti çiniti na hiljade po gèrdah. “ —

Nauçimo da hudeši nemogu se nikada utaxiti, premda u zajam napreda imadjaše nebrojene milosti.

I. J. Persich.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 47. II. GODINA

NA 24 STUDENOGA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedéljak. Godišnja mu je céna 4 f. u Zadru, a po ostalih méstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za célu godinu, oli na četiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih porucnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nésu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaménu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNI.

Gosp. Andrie Torkvata Brodjanina.

Ljubica.

Koji cvětak zemlju kiti,
Kada sněga prodje vrîme,
Od onog ću věnac viti?
I toga je pèrvog ime :
Ljubica.
Malen cvětić plave boje
I mirisa ljubeznoga :
To s lěpotah njegvih dvoje
I svak ljubi radi toga
Ljubicu.
Děvojke ga najradie
Običaju vazda vrati,
Jer će pèrvo najmilie
Cvětje dragom moći dati:
Ljubicu.
A kada bi one znale
Da ljubavjom taj cvět miri,
Sve bi cvětje potèrgale
Ostavile, nek se širi
Ljubica.

Hram Ljubavi.

Ah Boginjo ti ljubavi,
Ka tvim sèrdca nadanjuješ
Čarom i unj usadjuješ
Cvět života mlada pravi!
Smislio sam blagoj krasni
Hram podići tvojoj slavi,
Sveti plamen da Ljubavi
Nikad u njem neugasni!
Ali našo gdě bi město?
Ti neljubiš gaje, luge
Nit samotne stane druge
Kud nedojde nitko često, —
Tu ti nigda neprebivaš! —
Město, koje tebi godi
Samo u sèrcu se nahodi,
Ond' ti rado vladom sivaš!
Zato ću ti otvoriti
Město i ja u pèrsima
Ko boginja da u njima
Vladarica možeš biti!
U sèrdcu ću sazidati
Hram za tebe najčesnie
Da u njem tvoja slava sije,
Kano kamen drag u zlati!

San i istina.

U sěnitoj u dubravi
Smotrih, gdě se šeta diva,
Kano vila od ljubavi,
Ka od svojih činah sniva! —
Vas osupnjen zagledah se
U raj njena krasna lica
Nehotomce koga pase
Světla oka mog zenica!
S vedra siva čela njena
Sjajna jasnos od danice;
A kosa je nakitjena
S lěpim cvětom od ružice!
Bog ljubavi do dvě strěle
Cèrne u oçi nje zasadi,
Da kog smotre onog směle
Taki rane proti nadi!
Vrat sněžnii od labuda,
Ruke bělje još od snega,
Krasne pèrsi lěrne svuda
Divni čari těla svega!

PĚNEZOSLOVJE.

ODGOVOR

S. Ljubicha Gosp. I. Zafronu.

(Vidi B. 21 i 52 g. p. i 11, 12, 13 g. t. i tako broj 5, 6. 7. Dalmacie.)

. . . .
Ho io appreso quel, che s' io 'l ridico
A molti fia sapor di forte agrume:
E s' io al vero son timido amico,
Temo di perder vita tra coloro,
Che questo tempo chiameranno antico:
. . . .
. . . rispose: Cosseienza fusca
O della propria o dell' altrui vergogna
Pur sentirà la tua parola brusca.
Ma nondimen, rimossa ogni menzogna,
Tutta tua vision fa manifesta,
E lascia pur grattar dov' è la rogna.
Che se la voce tua sarà molesta
Nel primo gusto, vital nutrimento
Lascerà poi quando sarà digesta.

Dante, Par. c. 17.

Biaše izveden u těku prosašte godine u ovomu hvaljenomu narodnomu listu na strani 166. po gos. I. Zafronu jedan pěnez, koji cich svoje novoche i nestalnog tomaçenja k sebi opchinsku je svěst pritegnuo. Cich çesa i ja sam njegovog se uçenja primio, i buduchi ga vèrlo protresao i promatrao, iznašao sam něka sumnjenja, i dao sam ih na světlo u broju 52 prošaste godine, molechi gos. I. Zafrona, da s onom blagostju, koja je s njim unaravljena, mi ih izjasni, i tako utvèrdi me vechma u svojoj osudi, pomankajuchi meni mladichu za sada poznanja zadostiva u preteškomu zanatu pěnezoslovja i dogodovštine srědnjih věkovah. Nije prekrasna uzoritost ovog kipa kasnila, kako dobro vidi se na broju 11, 12, 13, godine tekuche. Ali bo vidjet je po svemu onomu çlanu, da isti gosp. I. Zafron nije dragovoljno moja upitanja ochutio, jere mnokrat ne samo peckao je rěçju, dali padnuo u nepristojnost. Veli on na strani 85 :

„ Vidim i ja, da se něka ter něka mladex današnja hoche pèrtiti, a pak što se dogadja? Što i ptichu, koi prie nego perje skupi hoche na let, a pak o grixi. A što cheš s njom uçiniti? Mladost plahost govore naše babe. " Nuti odkle ti izvodi gosp. I. Zafron uglavjenje? Koliko su mu na sèrcu babe, da ih on toli çasti?.. Bědna mladex današnja dalmatinska, (i to ti veli çověk mlad) evo kako i gděno te vodi i gděno ti usadja mejaše ovaj krasni gospodin! S bogom věchanjim, prem da malo nesloxnim, gosp. Nisitea, Fenci-a i Ostoicha prevrědnih domorodacah naših koji su u teçenju prošaste godine ih izveli u nadometcih oglasnice Zadarske!

Ali govori dalje gosp. I. Zafron na strani 95. „ valja da momçe golobrado dobro i predobro promisli, prie nego starcu Milovanu reçe: ne udara dobro starçe, gusla tvoja. " Iz ovih reçih, i još iz drugih izvedenih i prosutih po svemu çlanku javno se može svesti, da gos. I. Zafron htio je uglaviti, da za dvojiti svèrhu tumaçenja od njeg poklanjena Zori Dalmatinskoj, brada se hoche i da zato u takvomu zanatu jedan mladich, komu primalětje baš malo da ne za pet petolětjah procvaše, nije mogao město imati.

Lěpa je ona beseda naših starih „ kucham se i baštinam ištu godišta, a mudar çověk svedj je mlad. " Ništa ne manje isti gos. I. Zafron do sada ne nosi glavu nadcvětjenu sědinama, blixje je mladosti nego starosti! —

Zaglavjuje gos. I. Zafron svoj çlan (str. 101) besědami „ drugoga odgovora neçekaj. " Misli on dakle ovim rěçmi, da je sumnjenja presěkao, koja sam ja izveo svèrhu tomaçenja pěneza od njega navedena u Zori Dalmatinskoj? Nastoji on tako na onu opchensku korist, koja mogla bi se izvaditi, kad bi pěnez bio iznešen na světlo skladnim tomaçenjem? S druge strane u ovomu knjixevnomu tèrçalištu neidje se na pogibel od glave. A pak doisto, kada se texi o texkoj stvari, ta namisao jest sumnjiva i sudiva. Nu nebudi, da gos. I. Zafron uskrati nam svoje protresanje svèrhu naših sumnjenjah, buduchi da to xeli i hoche opchinska korist. Ugovore, koje on xelio je u meni nachi, doisto u meni se sad nahodu.

I ovdě prie neg se uputim pokazati, kadkad s mojim uvěxbanjem a kadkad s razloxenjim prevrědnoga gos. P. Nisitea, kakono gos. I. Zafron ne samo nije presěkao moja sumnjenja, ali da je upadnuo u nove zahode, nek mi bude prosto pod oçi staviti blagoçastnomu štiocu několiko komadah izvadjenih iz çlana zgoreçenoga gosp. I. Zafrona; i najpèrvo s ovim njegovu duševnost u otisnutju mojih razlogah uoçiti. Veli daklem gos. I Zafron, potle neg je rekao, da gosp. N. Kapor nije nikoga hotio usilovati, da dèrxi nesumljivo njegovo tomaçenje, pěneza: „ Nu ti, koi si bio jurve u tvojoj glavi utvèrdio, da pěnezah s nadpisom slovinskim neima, naslonjen veche na ovaj predsud... " (str. 85). ovdě nek mi bude do-

pušteno rechi, da gos. I. Zafron neredno nadstavlja mi, što doisto niti snio nisam rechi, to jest da penezah slovinskim nadpisom se ne nahodi.

Ako bi tko bio, koi bi mogao s dobrim razloxenjima pokazati, da se mogu pěnezi slovinskim nadpisima najti, ili da se nahode doisto ali ne s pismenima ciriliaskim, upisani do IX věka utiskani poslě navalenja Slavjanah (t. j. VI věka), tomu nebi se doisto suprotivio, prem da još nije mi dopalo nijednog viděti. Gos. I Zafron hoche pokazati da bivaju sad pěnezi s nadpisom slovinskim od vrěmena odvech puno stariega. Ali za to utvèrditi, gdě ga razmniva zanosi? Nek bude zadosta rechi, da gos. I Zafron nije imao drugoga spisatelja za predstavit, izvan Arduina. Veli on dakle: „ Da si proštio (Hist. Aug. et num.) Arduina nebi bio ovaj predsud uçinio, jer ovaj glasoviti starinik dèrxi, da jedan pěnez kod kneza de Schwarzburg-a s glavom Maximina ima nadpis slavjanski. “ Gos. I. Zafron nije doisto mogao rechi, da ja nepoznavah pěnez Arduina, zašto još u těku moga çlana mogao je dobro upaziti, da sam imao izprie u rukuh dogodovštinu Iliriuma Svoara, a s druge strane u ovom dělu jest s nadpisom izveden cělovito. Ali pitam ja njega, jeli ga on ikad vidio? Poznaje li on doisto nadpis pěneza Arduinova? Da ga je poznavao, neizvoditi ga? -- Nu, kad on nije htio, podajmo ga mi na světlo: (Svear ogled. Ilir. str. II. list 124) „ Maximiana cara na pěnezu napis na god. I. 295 iz Harduina Katançich ovako napèrvo stavlja na pěnezu glava Maximina okolo ovaj napis: *Ns. Jesus, Jesus sve utiši.* Ovaj pěnez medju kinçem kneza od Schwarzburg-a nahodi se. “ Ali komu tamaçnost ovog pěneza nije peznata? Gos. I. Zafronu? -- Jedan opaki cesar i nemio i tvèrdi nepriatelj kèrštjanstva i budalasti klanjaoc poganskih bogovah po svem těku svoga xivljenja, bio bi pustio, da takovi napis na svojih pěnezih bude utiskan? Neka pak zaglavi gos. I Zafron, komu vidjet je da idje k sèrcu protresanje. Xelio bi, da proštije one izvèrstne opomene, koje iznosi gos. De Beauvais na svèrhi tretjega svezka xivotah rimskih cesarah. Prudnost baš nije mala, koju donose. S druge strane molim ga da s Eckhel-om promisli „ che i due falsificatori padovani celeberrimi Cavino e Bassiano portarono quasi tre secoli sono l' emulazione del bell' antico nei loro conj a un grado si eminente, che in questa parte riscuotono anche in oggi l' ammirazione de conoscitori; che per sfugire gl' inganni ci vuole un ochio da lunga esperienza edotto a distinguere gli originali dalle contrafazioni (?), e che per un Ottone di bronzo, un Pescennio ovvero un Gordiano Africano veramente antico, che si desidera in originale, glie ne verranno prima alla mano migliaja di falsi (Lez. El. di Num. Ant. -- Trad. del Caron.)

Nu i ovdě doisto mni mi se çuti nesto sliçnog dogadjaju onih mudracah zagorskih, koji došavsi na Korçulu, i imajuchi u rukuh knjigu spisatelja, poznatoga pod imenom „ Il Frate Narentino “ i buduchi u njoj upazili jedan napis dopadajuch Vladimirskoj obitěli, s kojim on umoprelstitelj vrěmena Agustova çinjaše je, snijuchi tako u svojoj glavi, da slovinski jezik po našoj dèrxavi još od prednjih godištah govorio se je, za istinu uzeli su ga, i cich takovoga iznašastja zdravi i veseli kuchi otišli su. Nuti vrěmenah! Što za ove dakle protrešanje?

Ali vidět nam je sud, koga svèrhu Arduia navlastito svèrhu njegovog tvorja „ Hist. Aug. et num. “ izvodi glasovita knjiga s naslovom „ Biog. Univ. Ant. e Mod. (Svez. 27. str. 357.) Ivan Hardouin, od druxbe Isusove, rodio se je u Quimperu god. 1646. Najpèrvo podao je na světlo dělo Pliniovo, nadostavljajuchi mu tomaçenja, cich koje stvari biaše mnogo hvaljen. Ali takove pohvale „ l' inebriarono d' orgoglio, ed egli non parlò, che con estremo disprezzo degli altri antiquarj. “ Ovi zadnji zato stavili su se suproch njemu za ponixiti ga, ali on jim je odgovorio oštro i velekrat neredno i tako, da je traxio samo, i još s posvetilištem istine, spoznanjah biti poçetnik. „ In una delle sue opere (la cronologia spiegata per le medaglie) osò sostenere, che la storia antica è stata ricomposta interamente nel secolo XIII, mercè le opere di Cicerone, di Plinio, delle georgiche di Virgilio, delle satire ed delle epistole di Orazio, soli monumenti, a suo avviso, che si abbiano dell' antichità. „ I malo potle: “ Credeva di essere originale allorquando era singolare, e affermava sovente delle bizzarie per non ripettere ciò che altri detto aveva prima di lui. -- Malgrado il sapere del P. Hardouin le sue opere in *numismatica* debbono essere consultate con precau-

zione e con grande discernimento. Egli si è sovente allontanato dalla buone strada, e deesi schivare di seguirlo nei sentieri, dove si è smarito, sdegnando le interpretazioni più semplici e abandonandosi troppo alla sua immaginazione. La presenza di *alcune lettere* (*!!!*) isolate nelle monete gli bastava per fabbricare un sistema, per dirizzare una cronologia per formare congetture paradossali, che l' hanno fatto accusare d' essere talvolta un sognatore, e che l' hanno fatto dire all' abate Barthèlemi, che le sue opinioni in punto di medaglie incominciarono a perdere il diritto d' essere confutate. (Nek promisli dobro ove rěçi gos. I. Zafron!) Eckhel ne dà lo stesso giudizio (D. N. V. L. C. P. CLVII) e potremmo citare molti esempi, in cui ha abusato del suo ingegno e della erudizione. Particolarmente nella sua „ Historia Augusta ex numis antiquis restituta (i ovo je dělo koje izvodi gos. I. Zafron) ha lasciato libero il volo alla sua imaginazione formando per ogni Imperatore una cronologia, cui non soccorre sovente di nesuna autorità. Ci limiteremmo a ricordare un solo esempio. L' Imp. Marco Julio Filippo, il quale secondo gli storici era figlio di un famoso capo di ladroni in Arabia discende giusta Hardouin in linea retta da Anco Marcio re di Roma, e per continuare tale genealogia aggiunge, che Filippo I. re di Francia porta questo nome soltanto perchè discendeva dall' Imp. Filippo. Eccone le sue proprie parole. „ Et vide etiam quam sim *in conjectando audax*, nullus fere dubito, quin primus regum Francorum, qui Filippus dictus est, id nomen habuerit ex matre orta, post longam posterorum sobolem, ex Philippo isto Imp. volueritque illud eque ac avitum Ludovici, dari nepotibus ecc. (Hard. Op. Select. pag. 831 - 832.) Esso fu confutato da molti come da Lacroze, Bierling, T. Itting, Ledere, Basuage ecc. " Lěpa je ona beseda gos. Uezia (Ladvocat) koi upitan što çini Ardouin, odgovori: „ da venti anni cerca di perdere la riputazione senza che gli riesca. Dobro ga je ikonopisao izvèrstni Jacov Vernet u nadpisu, gděno ga zove. „ Hominum paradoxatos, venerandae antiquitatis cultor et destructor, docte febricitans somnia, et inaudita commenta vigilans edidit, scepticum pie egit, credulitate puer, audacia juvenis, deliriis senex. " I da je to istina lasno che mochi viděti svaki, koi još u prohodu moj çlan htio bi çitati vech bolje prevrachati. Doisto novi naçin nadraxlozenja! Nek bude na çast iztraxitelja!

(Slědit che.)

NARODNI OBIČAJI.

Něšto o pirnih običajih u Lici.

(*Produxenje i konac.*)

Nu kamo s kapami? Odnesu ih děvojke, kako rekoh, te na svaku prišiju *rušu*, što kad svèrše predadu najmladjoj sestri mladinoj, koja im ih proda — — svaku za desetak, ili dvadeseticu. Kad dobiju kape, *pomire se*, idu u kuću — k stolu, kamo ni bake doći nezakasne. Věnčarice prie toga kradom se izmaknu kući; za stolom znamo što se radi. Da zašto je vino, cicvara, pečena janjetina, kajgana, slanina i ostalo na stolu, nego da se jěde i pije? jeli bez gusalah, tamburah i diplah? hvala Bogu! bez toga nebi ni jednoga bilo u sobi. Ručak se mora bèrzo svèršiti, da se idje na *zakon*, (věnčanje) prie nego se krenu, odrěžu jedno pleće s rebrima za župnika, drugo i tretje za put, proměnu zatim jabuku s kopja na barjaku, staru bo, koju od mladoženje donesu navada je, da *mladenci* skupa pojědu. Ova nova jabuka, bože nedaj i pomisliti, da bi kako s kopja opala, ili da bi ju koje děte skinulo te pojělo, pa da saznadu svatovi — kuku lele i u zao čas!! Dèrže Ličani sveto, da bi im se ta nesrěća dogodila, da *mora* prie godine danah svekar ili svekèrva umrěti. Ovu slěpu sam istinu i sam izkusio, i — valjda zbilja smèrt po majku mladoženjinu poslao,... nije dakle čudo, što si nedadu to praznověrje tako lahko izbiti. Putem idué na zakon, gděgod koga stižu ili srětaju, svakoga ponude tovariom i kakvim rebarcem, — u povratku isto tako. Došavši kući goste se kako valja do noći. — Kad se misle k mladoženji povratiti, obodvoje novopozakonjenih klekne — polag njega kum, polag nje mati, strina ili koja druga iz rodbine, i zapitaju bla*goslov*, (načini su razni, dakle ćemo o njima drugi put govoriti,) koj kada dobiju, iz jedne čaše vina obodvoje pije, što svèršivi: momak baci ostanak iz čaše u vis govoreć: „ *ovako nam svaka dobra srěća cvala* " na što svi jednoglas-

no odgovore „ *Bože daj* „ *Bog čuo i uslišio* " itd. Sad opet svaki mora piti za srěćan put, i tako u pěsmah — sviralah, puškaranju i veselim — od strane mladoženjine — a žalostnim (?) od mladine uzlikovanjem razidu se. Ni sada nije bolje nego u jutro. Natěču se na vrat na nos do pèrve gomile ili lokve. Dosta ih je, koji sjutra popòdne dospiju kući i bez kape i bez opanakah — s razbijenom glavom. Srěća da još mladence nitko nenagoni piti ni děvere, da barem ovi dojdu kući. Svekèrva čeka svoju pomoć i štap u starosti — snahu sa svim gotova — neuzstèrpljivo, dèržeć malo déte u krilu kod velike vatre, koja gori na srěd kuće, okò koje snaha uzamši čedo *novoj majci* iz krila triput projde naokolo, vodjena od děverah, te potakne glavnje na vatri: da tako vide domaćini, što se od nje mogu nadati; jer ako za rukom joj pojde, t. j. ako se uglevje po kući razleti, biti će okretna, poslena i vrědna, akoli joj nebi srěća poslužila, a onda je lěna — nevaljana i sve su zloće u njoj. Tako je svaka jaka i bèrza, da je morati i izvan kuće ne samo uglevje nego i ogorke pobirati, o daljem neću govoriti ovdě. Zašto li bi ja se za ono starao, što na me barem sada nespada? ja sam samo ovdě na piru i njega se samo za sad dèržim. Dakle dalje. Koji došli kući izmedju svatovah, došli, nitko nezna koga nije, koliko li bi ih moralo biti. Uhvate se došavši i domaći u kolo, igraju okò vatre a zatim na guvnu dok uznemognu, kako i kod mladina otca. Sad kum mladence, dobivši ovdě blagoslov kako i prie — s tom samo razlukom, da ga ovdě mladoženjini roditelji poděljuju bez otca i matere děvojkine -- odvede spavati. Kolo se opet ponovi -- unj dojdu mlade i děvojke, ni stari se nezaborave za ravnjega primaknuti. -- Čitavo se selo pobuni, tu se pěva, svira, igra, poskakuju bake skèrčene, da ih nije sram děvojakah od 16 godinah, -- -- ova je igra naměnjena: da *bude dobra rěpa i visoka konoplja rasla*. Iz grabah se izvlači gděkoj svat, -- koj je već prekuhao. Tako je to. Spavat se nitko neda dok se neizvali, nemoguć se već dignuti. Cělu noć ore se pěsme i puškaranje, te tako se dan čeka. Sjutra dan mlada se mora pèrva ustati, našto paze děveri i kum da praskanjem pušakah i gromovitim pěvanjem cělo selo -- pače cělu okolicu obavěste: *kakva je njihova mlada ranilica*. To svaki zna, da prie zore ona je na noguh. Čuo sam od mnogih, koji i koje nerado čuju ovu dužnu slavu Ličkinjam našim davati, gdě vele: da zato stoje gorinapomenuti s puškami, da njimi probude mladu; jer kažu da je pospavljiva i lěna, te da ide, za sunca spavati; a da ju iz postelje štèrka govedah po lětu (okò 11. ili pól dvanaeste ure u jutro) a po zimi glad iztěra; nu ja zato nemarim; jer svaki istine ljubitelj, ako samo pozna Ličkinje, mora kazati: da su rane kô zora i slavulj, ta š njime se u pěsmah natěcaju a njezinu kasnost izsměhavaju cvèrste kò kremen i okretne kano živo srebro. Čim se digne, ide s děverom po vodu, koju iz bukare lěva po rukah gostih, redom gledajuć na starost: najprie dojde red na svekra i svekèrvu, zatim na kuma itd. za koju službu svaki joj baci u bukaru štogod od novacah. Nezna se kad je ručak, kadli južina; svak jede i pije kad i koliko može. Čauš sad ide u lov -- gděgod koju kokoš najde, čija mu drago bila, ubiti i jaja, na koliko ih se naměri, pobrati; niti mu tko zato smie jednu rěč reći, ako neće biti žnoran (dobro debelo izbijen;) on bo je u svemu slobodan, -- višeputah peć sruši, zděle i lonce polupa pa je svima pravo, sve je dobro. Gospodar mora dat sve maslo, što ga ima, inače ga pristavi k vatri kao pèrča, pa ga tako prisili (ne on sam, nego ga svi svatovi moraju slušati i na ruku mu biti.) Iz ovoga nova nevěsta (ne nevěšta) pripravi jělo, koje izčezne dok se na stol donese. U ovo doba někako dojdu i pohodjani (od mladine strane otac, mati, brat još s nekolikimi) punimi da kako tovariami plećem i kolačim, što takodjer kao na vatri plane. Neide to tako iz potrěbe nego iz ljubavi i priateljstva. Nastavlja se veselje cěli utorak, danas poslě pódne *dar* je, na komu *dovedena* svakomu svatu něšto daruje, kao: otèrnjak (rubac za nos starcem samo) nazuvke, košulju. itd. za što opet něšto dobije novacah, ili od kuma i drugih mogućniih koju ovcu, pčelu, itd., i ovo je njezina *pèrçia*, kojom ona samo gospodari. Tako je isto u srědu i četvèrtak -- dok je moći meso jěsti. U petak i subotu već se omali broj prihodnikah i svatovah; sam barjaktar s kumom mora ostati do kraja -- do nedělje, kad pohodjane pod barjakom pěvajuć do kuće odprate. Ovi ustave pratioce, opiju ih, te nepuste nazad, dok im ne-

nadoměste što su potrošili i neplate, za stan; ovo su vam *žalostni svati*, (jeli ovako, nijeli? já nisam vidio, nego čuo, dakle kako kupio, tako i prodajem). Za neučiniti si tu sramotu (?) mladoženja donese na večer za zalog odkupiti, što je od potrěbe, t. j. dvé tovarie i dva pleća s škudom, da jedno ostavi, drugim domami zalog, a škudu da *punici* dade, tu izljubivši i zagèrlivši se svi koliko ih je: jedno drugom lahku noć, srěćan put, dobar počinak i u svema dobru srěću želeć razstanu se. Taj je dakle uzrok, zašto se Ličani samo pod jesen žene; -- jer je onda svega dosti. Sad svaki na posao. Da se svati domaćinu, a on njim na odlazku zahvaljuje to mi nije trěba napominjati. Snaha i děveri (jedan ili dva) svakoga do blizu kuće prate.

Eto, to vam je néšto o pirnih običajih u Lici. Velim něšto; jer da bi *sve* želio opisati, morao bi u svakom selu, pače u svakoj kući na piru biti, šta me bože oslobodi. Nije mi ovdé do toga, da napomenem siromaštvo, koje ovi pirovi ljudim na vrat navlače; jer svaki će to razuměti i sam, razmislio, da nijedan (kako mora biti) pir neprojde bez smèrti barem jednoga govedčeta, desetak janjacah, malo manje jaradi, a kokoših i purah ni broja se nezna, da mnogom oženji neostane u kući ništa nego prazni hambari i ž.....i. Nemože biti cělo selo měsec danah sito i pijano od šta god. To je još lěpo, da se k svakomu svega sela stanovnici skupe: po redu od jednoga do drugoga gdě svi, pozvani i nepozvani, domaći i stranjski u ljubavi i veselju, koja se još samo kod Slavjanah gděgdě nalaze, svoj trud potroše, *bez da bi tko na koga samo rušno pogledao.* Služio sam se prostim perom (slogom) i koliko mi bi moguće, tèrsio sam se staviti pazke, za da vidi se, da nije toga mnogo istina, što někoji o Ličanih govore i otrovnim jezikom po světu trube, ako li je něsto i istine, da oni nisu tomu krivi. Govorio sam i o onom, što škodi, pa bi ga se mogli i morali odkrižiti. U ostalom znam, da nisam dosta učinio, nu gledati ću naskoro nadoknaditi. Jako će mi biti drago, ako me koj rodjak Ličanin ukori poradi laži. -- Oni bolje mogu znati, jer kroz cěli život gledaju običaje narodne, a meni rědko ta srěća priskoći; drago če mi jako biti; buduć da *volim da me moj i tuče nego tudjin opominje.* Najposlě, štogod rekoh i reći ću, to ću raditi samo iz ljubavi obće dobro tražeći. (Iz Danice)

A. V. Rastevčić, Ličanin.

MISLI CHUDOREDNE.

Světovanje.

Sinko neprimi za zlo, ako koji zlo sudi 1) o tebi, i bude govorit ono što ti neçuješ dragovoljno. Ti imaš cěnit da si još gori, i dèrxat da nije nitko mlohavii i opaçii od tebe: ako hodiš po putu duha, necheš çudo marit što se govori, ni pazit na rěçi koje lete u nesvěst. Nije malo razborstvo muçati u vrěme kad naskoçe suprotivština, i obratiti se sèrcem k meni (Bogu), brez smutiti se radi světovnjih sudah i opakih jezikah. --- -- Nek tvoj pokoj ne zavisi od tudjih ustah: buduchi da ili svět sudio dobro, ili zlo o tebi, ti zato nisi drugi çověk od onoga što si. Gdě je pravi pokoj ikad na světu, i prava slava? Jedali nije moxe biti u meni?

Tako tko nexeli da je ugodan světu, niti se straši da che mu uçiniti na xao, uxivati che veliki pokoj. Po brezrednoj ljubavi, i po strahu izpraznomu izhodi svaki nemir sèrdca, i rasap našega razuma.

Vèrdoljak Imochanin.

---

1) Tko zlo sudi, ili zlo govori o drugome, znaj da je posve opako çeljade, jerbo „ qui male agit, male cogitat. “ Ja nebi znao zadosta izkazat što je ovo opako ime „ zloglasnik “ (maldicente). Zloglas je po momu mlohavomu sudu najsramotnie i najnepoštenie ime i dělo od sviju drugih opaçinah. Mnogo vechma imade se strašit, jerbo tko je god tomu podloxan çestokrat çini smèrtni udarac çeljadetu, koje nepoznaje ruku koja ga tako teško sěçe i ubija, nit vidi strělu koja mu sèrdce krozi prolazi; ı za imati pravo poznanjstvo, mogu istinito dokazati, i brez ikakva obzira, da su svi zloglasnici hudi i nikakve cěne, izdajnici i razbojnici, dostojni najvišega pogèrdjenja. Bog bi dao da ovakovog otrova nije çuti kod najsvetiih licuměracah!!

Radi šta Sinko, nek ti bude pèrva uprava, negovorti zlo o nikome; çini poznat da su tvoje uši svedjer otvorene za çuti sve ono, što se moxe rechi dobro od drugoga, a zatvorene za sve što moxe biti njemu štetno i njegovu poštenju.

Druga nek ti je uprava, da nejmeš biti potoçnik zloglašenja ne samo, dali jest potrěbito odviše da nebudeš ni dionik. Hochu rechi, da nije zadosta da ozloglašenje neizmišljaš, dali od potrěbe je da ga, ako si se po naměri našao, nerazglasivaš i nerasijavaš.

Trecha nek ti bude uprava: tvoja duševnost, i poštenje nek ti budu dodavati svedjer chutjenja spodobna koliko ti ovdě velju; svèrhu çesa malo promotrivši, necheš uçiniti s manjim da nezaçneš jednu strahotu proti takovoj opaçini, i uběgnut cheš otrovna druxtva onizih, koji su toj propasti podloxeni.

Opomena.

Sinko nemoj biti pohlepan iztraxivati tudje posle, niti se pèrti u zaludnje brige.

Što ti prudi ova ili ona stvar? Ti nastoj slěditi me. Što je tebi stalo znati jeli onaj takvi, ili onakvi; ili çini na taj, ili na drugi naçin? Ti bo něsi duxan odgovarat za drugoga; dali samo dati cheš razlog za tvoje posle. Zašto bi se dakle pèrtio? Pazi samo na tvoja dělovanja. Ja, ja poznajem svakoga: vidim što se çini pod nebom i znadem svaçije stanje na pose, što on misli, što hoche, i za koju svèrhu upravio je svoju odluku. Zaradi šta ima se spuštit na me briga od svega. Ti medju to ostani u miru, i pusti nek pogani i nemirni more se koliko im drago. Doch che bo svèrhu njih sve ono, što budu uçinit ili rechi; jerbo me nemogu prevarit.

Nemoj hajat na osěn onoga koi nosi veliko ime; niti nastoj uchi u prijateljstvo s mnogim, i çekati osobitu ljubav od někih: jerbo ove stvari poradjaju něka raspèršanja pameti, i velike sumrake u duši. Ja bi ti dragovoljno çinio çuti moju rěç, i odkrio moja otajna, da si ti pomnjiv çekati moje došastje, i da bi otvorio vrata tvoga sèrdca. Budi opazan; i bdi u molitvah; i budi ponizan u svih stvarih.

Vèrdoljak.

NARODNA PĚSMA.

(iz ustih puka u Slavonii.)

Ljuba Kraljevićeva.

Pivala je za gorom divojka,
Lipše piva od tice slavića,
I dozlivje Marka Kraljevića:
„ K meni, k meni Kraljeviću Marko,
Zaman ti je kraljevina tvoja
Kad ti drugi tvoju ljubu ljubi,
Tèrči kući ter spravljaj obede
I sazivlji gospodu k obedu,
Svu gospodu i gospodske sine
Samo nemoj Luke Sankovića. «
Ide Marko staroj kući svojoj,
I sazivlji staru Majku svoju:
» Spravljaj obed, gospodu sazivlji,
Svu gospodu i gospodske sine.
Samo nemoj Luke Sankovića «
Kad je majka riči razumila,
Obed spravlja, gospodu sazivlje,
Samo neche Luke Sankovicha.
Kad je ono pri obedu bilo,
Poče ljuba tiho besediti:
» Sve si pozvo malo i veliko,
Samo nisi Luke Sankovića! «
» Zaboravih virna ljubo moja,
Idi šalji, ili tèrči sama. «
Niji slala, već je išla sama,
» Odi Luka k meni na obede. « —
» Čekaj ljubo dok osedlam konja. « —
Dva put ju je do dvora ljubio,
A po tretji u Markovom dvoru.
Kad je bilo ono za obedom,
Stao Marko gospodu darivat,
Svu gospodu i gospodske sine,
Nikom klobuk, nikom belo pero,
Samo nije Luke Sankovića.
Stane ljuba besediti Marku:
» Aj moj Marko, moja dušo draga,
Sve darivaš malo i veliko,
Svu gospodu i gospodske sine,
Nikom klobuk, nikom belo pero;
A što nisi Luke Sankovića? « —
Zaboravih virna ljubo moja,
Hajd se popni na bele penžere,
I donesi sablju okovanu. «
I otišla i sablju donela.
Uzme Marko sablju joj iz ruke,
I odsiče s one stope glavu,
Ota glava daleko letila
I sama je sobom govorila:
Vako bilo svakoj drugi mojoj,
Koja ljubi potajno junake.

Poçetak plemenite kuche rimske Anicia-h paka prezimenovana Frangipana-h.

„ Danda igitur opera est, ut iis beneficiis plurimos officiamus, quorum liberis, posterisque prodatur memoria, ut iis ingratis esse non liceat. (Cic. de Officiis, Sib. III. Cap. 13·

Godine 707 . . . . . rěka Tever u Rimu biaše se uzdigla u višinu toliko da nadvišujuchi sve nasipe, i strahovitom silom slazechi u grad Rim po putu vratah Flaminskih, dèrxala je çudom, nigda prie nevidjenim, prikopljen grad za cělih sedam danah. Dosta kuchah tade biahu se razorile, a njeke ostale pod vodom, koja je silovito uzbujala kako more, i ostade potopljeno u toj poplavici mnogo çeljadi. Radi çesa biuši tri puti od grada i od blixnjih varošah zaprěçeni, poçelo se je osětjati pomanjikanje hrane puku Rimskom. U takovomu nesrěchnomu bitju i opeche-

noj tuzi, ne bez velikoga çuda, vidi se iznenada broditi jedna plav, u kojoj biaše jedan gradjanin Rimski, koj bez prestanka na sve strane od rěke vodechi svoju plav, s velikim trudom i skonçanjem svud onuda, gdě bi vidio višu pogibel i potrěbu puka, koj bez ustavit se vapio bi sebi pomoch u takovoj nevolji, i tako svakoga iskao je on pokrěpiti, i nasititi gladnoga s kruhom, i nije kratio sve one pomochi koje bi od njega iskali pomoch u takovoj nezgodi pogibeljnoj. Na ovako dobroçinstvo, i veliko sèrce koje biaše ukazao svomu rodnomu městu u potrěbi ovakovoj, vas puk prikaxivajuchi se njemu veoma haran, nije mogao drugo bilěxiti svomu slobodite1ju nego iskajuchi njemu: *Frangis panem, frangis nobis panem.* U to vrěme Flauto od stare kuche Anicia-h, komu je bilo veoma milo svoj isti xivot ne štediti u opchenoj pogibi za dati pomoch svojim gradjanima, biaše steko izvan svoga prezimena ono jošter od Frangipanah, cicha koga ostavljajuchi svoje rodno pèrvo ime Anicia-h s ovim imenom paka prezvali se biahu tri dohodni njegovi baštinici kako i dan današnji se zovu.

Ovdě ne trěbuje više produlijti povědanje za prikazati u koliko dělah biahu se po světu raztèrkali ljudi koji su izašli iz ovoga izvèrsnoga gradjanina, niti od njihove mochi i bogastva, što biaše uzrok jednomu pisaocu za rěti. 1) *Solam Aniciorum familiam omnium propemodum Romanorum divitias possedisse*; i kako *primordia sua recognovit*, piše otac Pasconi, *a magnanimis ducibus Aenea Trojano et Turno* 2) niti za prikazati (što bi više prudilo jer je istinito) da svi oni koji su izašli od ove plemenite kuche i toliko glasoviti u knjixestvu, koliko hrabreni u vojevanju, oli u napredovanju izvèrsnoga i svetoga xivota, oli u çastnih poslih gdě su bili uzdignuti na redovanje opchensko, ostavili su svuda glas neumèrloga imena na světu. 1) Trěbuje samo rěti, da god. 33. věka VIII. çetiri brata Aniciah i Frangipanah, Eliseo, Mihailo, Ugo, Nikola, potaknuti poxudom za prostrěti još dalje glas svog imena 2) biahu ostavili Rim i odabrali si po na se prebivališti po razlikih poglavnih gradovimah Europe. Pèrvi od kojih biuši došao u Toskanu odabro je sebi kuchu u Firenci, i daše poçetak kuchi Eliah, u naprěda zvana *Aldighieri* oli *Alighieri* od koje, svakomu je poznano, tko je pak izašao u Italii. Drugi brat došo je u Mletke, i od ovoga traka, koi je bio najstarii, uzela je ime jedna od najsvětljih kuchah Mletaçke dèrxave, koja se i danas nahodi.

Ugo iz pèrva biaše otišo u Napulu, paka u Elveziu, gdě bi nazvan Banom, i on dao je poçetak svojoj kuchi od ovoga světloga imena. Najposlědnji od reçene bratje dohodechi u Dalmaciu biaše steko dosta baštinah i kuchah i u Koruškoj tako u bèrzo bio je postao moguch i bogat, da su ga zvali oni gradjani: *Regulus in Carnolis* i od ovoga rodnoga hreka izašli su Frangipani koji uzdèrxe çastnu spomenu u pověđanju Dalmatinskoga slavnog dělovanja.

Marko Marinovich.

1) Histor. prog. Mariani Triumphi et Frangep. Anci. prosap.

2) Medju ostalim sveti Gergur veliki, Sveti Ambrogio, sveti Toma od Aquina, sveti Frane od Axie, Boxo Severin, sveti otac papa Inocenzio III, Gèrgur IX, Alesandro IV. sveti Benedik, kako piše Giorgjich u xivotu svet. Bened.) bili su ogranci rodnoga hreka světle kuche rimske od Aniciah.

1) Bonfinio piše: Urbanis sactionibus . . . . . recenere. Dec. II. Lib. 8. I kako je prem istinito od kuche plemenite.

2) C. Pasconi.

Mande zarobljena.

Majka Mandu jedinicu budi,
» Ustan Mande, dite materino,
Čini mi se turski bubanj bubnje,
Bubanj bubnje, a svirale svire;
Biži Mande priko polja ravna, «
Za njom tèrče Ture golobrado,
Te ju fata za biele skute,
Pak ju pelje u proklete ruke.
Turska Mande devet godin danah,
A kada je deseta nastala,
Onda ide majki na tragove.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 48. — NA 1 PROSINCA

II. GODINA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

Leonora.

Ballada iz Niemaçkoga g. **G. A. Bürger-a** prevedena po

P. PRERADOVICHU.

Probudi se sna iz ruxna
Leonora kruto rano:
» Gdie s' Vilime, « vapi tuxna,
» Nevieran li s' ili izda'no? «
On je opaso çordu britku
I odišo u Praxku bitku 1.)
Nit je više obznanio,
Kakav ga je udes srio.

Kralj Friderik i Carica,
Dugim bojom umoreni,
Razvedriše nakon lice
I uçine mir xeljeni.
I obe vojske nakitjene
I veseli i blaxene,
Igrajuch i pievajuchi
Vratjaju se opet kuchi.

I na svakom putu i stazi
Veseo vech puk se kreche;
Mlado i staro sve izlazi
Za susresti dolazeche.
Hvala bogu! majke viçu,
Dobro došo! dieve kliçu.
Pozdravljenja mnogim mnoga!
Leonori ni jednoga. ---

Prolazeche sve na cesti
Stane svratjat i pitati,
Ali tuxnoj nitko viesti
O dragome nezna dati.
A kad vojska vech prestupa
Cèrne svoje kose çupa,
I na zemlju se obori,
I tugom se strašnom mori.

Jadna majka k njoj prileti:
» Diete moje ah, što ti je?
O smiluj se boxe sveti! « --
I okò nje ruke vije.
» Pusti majko, pusti draga,
Neka ide sve bez traga!
Bog je isti, majko, zao,
Jaoh siroti meni jao'! « —

» Smiluj, boxe, se u višini!
Otçenaš mu, cherko, moli!
Bog što çini dobro çini.
O pogledaj, boxe, doli! « —
» Majko, majko u istini
Bog mi dobra neuçini!
Šta molitve mi prudiše?
Sad potriebne niesu više! « —

» Tko te pozna, otče bože,
Zna, da s' dobar dieci svojoj!
Svetotajstvo, cherko, moxe
Odolieti muke tvojoj! « ---
» Majko, majko, što me boli
Tomu tajstvo neodoli!
Svetatajstva sva u slogu
Mèrtvim xitja dat nemogu. « —

» Slušaj, cherko, tko zna stavno
Jeli on još vieran tebi,
U tudjini nije l' davno
Novu ljubu našo sebi?
Nemoj za njim umirati,

1.) U sedmogodišnjem ratu carice Marie Teresie s Pruskim kraljem Friderikom.

On che dochi k svojoj plati,
Kad mu bude smèrt na plechi',
Neviernost che tad ga pechi. « —

» Majko, majko, sve do vieka
Izgubljeno 'e za me veche!
Smèrt jedina još me çeka!
Da me nije kamo srieche!
Utèrnte se moje oçi,
Vieçna nek vas noch ukoçi!
Bog je isti, majko, zao,
Jaoh siroti meni jao'! « —

» Boxe, boxe, neobori
Gnjiev na diete, što se prieçi!
Ona nezna što govori,
Neuzmi joj na grieh rieçi!
Diete, pusti zemlje zlosti,
Sietjaj s' boga i blaxenosti!
Tako neche bar na nebi'
Mladoxenja manjkat tebi! — «

» O majko! što je blaxenost?
O majko! što je pakao?
S Vilimom je sva blaxenost,
A bez njega sve pakao! —
Utèrnte se moje oçi,
Vieçna nek vas noch ukoçi!
Blaxenosti za me, mamo,
Nij' bez njega tu ni tamo! « —

Strahovito tak' sdvojenje
U njoj biesni na sve kraje,
Tako boxje providjenje
Ona krivit neprestaje.
Tèrga ruke si i njedro
Dok nezajde sunce vedro
I na luku nebeskome
Zviezde planu u svietlu svome.

Çuj sad vami štropot neki,
Kao zemlju konj da gazi;
A pred kuchom eto u zveki
Konjanik sa konja slazi.
Ter na vratih za tim pako
Brava zvekti sve polako,
A iz vana glasno sliede
Ove rieçi i besiede:

» Hola, hola! ljubo otvori!
Jeli spavaš ili bdiješ?
Kakovom te vrieme stvori?
Jeli plaçeš il se smiješ?
» Ti s' Vilime?... Tako kasno!
Xiviela sam dost uxasno,
I plakala dost i bdiela!
Odkud sriecha te 'e doniela? « —

» O polnochi mi sedlamo.
Iz daljne sam Çeske pošo.
Kasno sam se kreno tamo,
I po tebe evo došo. « —
» Ah, Vilime, malo stani!
Siever huçi u glogu vani,
U naruçju prie mome
Odmor podaj tielu tvome! « —

» Neka, ljubo, neka toga,
Neka siever huçi u glogu,
Konj mi hèrže, zveçi ostroga,
Ja bivati tu nemogu.
Bèrxe sada, bèrže samo,
Skoç na konja! mi moramo
Što još miljah danas priechi
U postelju pirnu lechi! « —

» Ah ti misliš danas mochi
Što još miljah me prenesti?
Visoko je doba nochi,
Çuj sat bije jedanesti. « —
» Miesec svietlja pute naše
Mèrtvi, ljubo, hitro jaše.
Danas bit cheš, rieç ti evo,
U postelji pirnoj dievo! «

Sad ljubice krasna slika
Na vranca se uzvijaše;
Okò dragog konjanika
Biele ona ruke paše;
Ter maom krenu u hitrom skoku
To duboku i visoku,
Da sve konj i konjik hrixu,
Prah za sobom i iskre dixu.

» Gdie loxnica ti je pirna?
Gdie t' je pirna posteljica? « —
» Daleko je!..: tiha, mirna
I malena!.. šest dašçica! « —
» Ima l' miesta za me tamo? « —
» Za te i za me, bèrxe samo!
Çekaju nas gosti odavna,
Loxnica je vech pripravna. « —

Kako s lieve i s desne ruke
Sad mimo njih u hitrosti
Lete polja, njive i luke!
Kako tutnje pod njim mosti!
» Miesec svietlja pute naše!
Hurah! mèrtvi, hitro jaše!
Jeli strah te, ljubo, mèrtvih? « —
» Nije!.. ali prodj' se mèrtvih! « —

Što to jeçi tamo i zveçi?
Šta gavrani traxe jielo?...
Zvona zveçe, sprovod jeçi:
» Zakopajmo mèrtvo tielo! «
Tako pojuch blixe i blixe
Jedan sprovod k njima stixe.
Ali piesma ta njegova
Glas se çini xaba' i sova'!

» Po polnochi zakopajte

Tielo zvonech i pojuchi!
Sada na pir samnom ajte,
Ja dievojku vodim kuchi.
Za mnom, za mnom moji svati!
Pirnu piesmu ch' te gèrgljati.
Blagoslovit ti chcš, pope,
Naše ruke kad se sklope! « —

Glasih nesta i tiela nama' ...
Po njegovoj zapoviedi,
Tere konju za petama
Biegom sprovod vèrvi i sliedi.
I sve dalje, dalje u skoku
Po duboko i visoku,
Da sve konj i konjik hrixu,
Prah za sobom i iskre dixu.

Kako lete desno i lievo
Šume, gaji, dubi i bori,
Kako lievo, desno i lievo
Lete gradi, kuche i dvori.
» Miesec svietlja pute naše!
Hurah! mèrtvi hitro jaše!
Jeli strah te, ljubo, mèrtvih? « —
» Ah prodji se, prodji mèrtvih! « —

Gle! gle! tamo na stratištu 1)
Duhovi se nochni roje;
Okò kola kolo ištu
O polnochi sloxit svoje.
» Druxbo moja! vamo k meni!
Sa mnom hodi! za mnom kreni!
Pirno kolo cheš igrati,
Kad nas dvoje podje spati! « —

I maom za njim druxba hari
I za njime šušti i švašti,
Kao vietar u šikari
Kada suhim lištjem prašti.
I sve dalje, dalje u skoku
Po duboku i visoku,
Da sve konj i konjik hrixu
Prah za sobom i iskre dixu.

Kako lete, kudgod jezde,
U daljinu zemlje stvori!
Kako lete nebo i zviezde
U višini nad njim gori.
» Miesec svietlja pute naše!
Hurah! mèrtvi, hitro jaše!
Jeli strah te, ljubo, mèrtvih? « —
» Jaoh! prodji se, prodji mèrtvih! « —

» Vrançe! vrançe! pievac pieva...
Na koncu vech piesak curi... 2.)
Vrançe! vrançe! zora sieva...
O xuri se, vrançe! xuri!

1.) Miesto, gdie se zlotvori viešaju ili na drugi koj naçin sa svieta odpravljaju (foro criminale.)

2.) Odnašajuch se na sat piešçani (oriuolo di polvere.)

Ha! prošli smo sto vech milja',
Evo nas kod našeg cilja!
Mèrtvi, ljubo, hitro jaše!
Sad chemo u dvore naše!

I na vrata sa stran puta
Na gvozdena jedna sùknu.
Slabom šibom ošinuta
Brava krakne, vrata puknu,
Zveka stoji vratenicah,
Ter sad dalje priek grobnicah.
Mieseçinom grobne ploçe
Okolo se bliešte i koçe.

Gledaj! gledaj! strašna çuda!
Gledaj sada iznenada!
Konjanikov odiev svuda
Š njega kao plieva spada.
Vlas po vlas mu s glave sušti,
Meso mu se s kostih ljušti:
Konjanika iz ohola
Okostnica posta gola.

Propinje se konj i hèrže,
Iskre baca na sve strane;
I na jednoç sve se svèrxe,
Sve u zemlju i nestane.
Jauk jeçi iz visoka,
Kvika kviçi iz duboka.
Sèrce u tuxnoj Leonori
Medj zitjem s' i smèrti bori.

Ter na groblju sad igraše
Nochno kolo prem duhovi,
Kolo vodech urlikaše
Svi zajedno u glas ovi:
» Tèrpi, tèrpi! doklem jesi
Nekriv, boga na nebesi'!
Tielo ti se u grob ruši,
Boxe ti se smiluj duši. «

PĚNZOSLOVJE.

ODGOVOR

S. Ljubicha Gosp. I. Zafronu.

(*Produxenje.*)

Slědi dobrochudim okom gos. I Zafron uoçiuchi: » ovo tomaçenje (nalikuje ovdě na tomaçenje gos. Nadpopa Kapora) odbacaš, kako mi je viděti iz tvojih istih rěçih « i pak za to utvèrditi izçèrpa iz moga çlanka ova tri slědecha izreka: » da je takovi nadpis amo tamó uběgnuo traxenju glasovitih spisateljah? uvodi se po taj naçin u umstvo pěnezoslovja preteških novinah — nijedan starinik nije se još u posao ta-

ko veliki upèrtio. « A sada doisto trěba je, da prignem pomnost mojih štiocah na smotrenje sloga, u komu su bili izglašeni zgoreçcni izreci, i pokaxem, da stavljajuchi se na dělo podobna protresanja, inako se ima zaçinjat i izvoditi od onoga, koje iznosi hitro i smišljeno gos. I. Zafron.

Što se tiçe pèrvog rechi chu, da buduchi sam ja predstavio gosp. I. Zafronu drugo sumnjenje, i buduchi sam mu još rekao, da u slavovitomu tvorju uçitelja u pěnezoslovju *Eckhel-a* nadpisanomu « Doctrina Numorum Veterum « i u onomu vrědnoga Kèrçelicha (Not. Prel. De Reg. Dalm.) medju velebrojnima nadpisima Justinianovim zada ne nahodi se ovoj FELix TEMPorum REPARATIO « komu gos. I. Zafron çini odgovarati slědechi slovinski: » Obilno LIT. OPRAvljenje « naprědovah govoriti » i da je takovi nadpis amo tamo uběgnuo traxenju ovih glasovitih spisateljah? « Svaki i slabe pameti, mochi che izvesti iz ovoga sloga, da mi je svèrha bila moliti gos. I. Zafrona, da mi iznajde koigod pěnez dopadajuchi Justiniana cesara i nosech zada: » FELix TEMPorum REPARATIO. « Nu jeli to on uçinio? Jeli on izpunio, što sam ja traxio? Namišlenje ga je zanělo u oblake! Izvadio je iz ovoga izgovarenja, da ja otisnujem tomaçenje sastavljeno njegovomu pěnezu. A jeli to mogao onoditi?

Što se tiçe drugog izreka, izkinuje iz slědecheg sadèrxanja: » Protresa (Gosp. Zafron) jedan pěnez, koj spada Justinianu Cesaru istoçnomu... uvodechi tako u umstvo pěnezoslovja preteških novinah, koje mnogi glasoviti ljudi... něsu imali srěchu za iznachi (str. 420.) « I odovle misli on potvèrditi, da ja odbacivah smotrenje izvedeno od gosp. N. Kapora svèrhu ovog pěneza. Ali kako je to i domisliti mogao Gosp. I. Zafron? — S druge strane i nemislim ja ovdě rechi, kakono govorim i malo potle, da baš ovaj pěnez jest prekrasno i najuharnije iznašastje, koje skonçuje mnoga spoznanja dodata nami kakono istinita od izvèrsnih nauçiteljahi nu još utoçiste slobodno i stojuche, paçe nova podpomoch razloxenjim toliko tankim i tvèrdim oduzdanih prosvětliteljah starine narodnoga jezika; i još da radi ove stvari gosp. I. Zafronu, umětnomu izkušitelju domovinskih stvarih, pristaju se mnogo çastni bilězi věkovite harnosti, zašto se je raçio dati ga na znanje mudroznancim našega naroda; ali osobitu çast imaju mu davati Hèrvati, buduchi je on odkrio novu jasnost Sisku, plemenitomu gradu u njihovih dèrxavah? — I pak ne veli li to isti gosp. I. Zafron kad na strani 85 predstavlja: » Ima onih, koji su hotěli nachi nove zakopane gradove a neche biti dato nami zakopani novi pěnez iznachi?

Najskoli evo ti moga izgovora, odkle gos. I. Zafron trechi je izrek izpotěrao za pokazati, da ja odmetjem promatranje pěneza gos. Kapora. » Predlog *u* u prigodu nadpisa pod rězom, nema nikakva zlamenja odgovarajucha u nadpisanju pod rězom i zašto dakle nahodi se u prevodu? Je da, rechi che mi tkogod, jerbo to hoche soçinjenje slovinsko. Istina je, preko istinita, paçe gos. I. Zafron imat che za se tisucha razlogah manje jednoga t. j. da još nijedan starinik u posao toliko velik nije se upèrtio. « Pitam ja ovdě gos. I. Zafrona, od šta se besědi u ovmu sadèrxanju? Zašto on nezna, ili neche da znade, da se sbori o predlogu *u*, koi u tomaçenju pod rězom nije se imao izvesti, neimajuchi zlamenja nikakva odgovarajucha u nadpisu, i zato, da je u zaludu i da ga je trěba izbaciti, kako je doisto to i gos. I. Zafron isti uçinio na strani 86; daklem toliku moch sklapa jedan predlog? dakle iz ovoga hoche on izvesti, da ja odhitam tomaçenje podato od gos. Kapora pěnezu, o komu se besědi? Ostaje po ovih razmišljenjih potvèrdjeno, da gos. I. Zafron nije mogao iz onih triuh izrekah izvaditi, da ja odbacujem promatranje Gos. Kapora.

Najpokonje velim, da gos. I. Zafron pohibno je rekao, da ja odmechem smotrenje gosp. Kapora od pěneza u nadgovoru. To nitko u nijednom dělu moga çlanka nachi nemoxe niti se to iz daleka prikazuje, nu baš na svakoj strani nachi che suprotivno. I za ne sichi na potvèrdjenja osobita što mi prudi rechi od svèrhe, koja me je na izglašenje onog çlanka navladala. Něsam li ja predstavio i izveo ona sumljenja, za paka ako budu s razboritostju iztomaçena, potvèrditi se u prudnosti onog pěneza?

Niti samo ovo nadstavlja mi gos. I. Zafron, što ja něsam nì snio rechi, nu drugo i veche texine, gděno veli: (str. 86) » Hoche li zato bolje pogoditi gos. Arkipop Kapor, kad pomagajuchi se gèrçkim, latinskim i cirilianskim bukvarom bude çitati kako je çitao, ili ti kada budeš rekao, što je lasno rechi, da je nezakonit pěnez. » Meni to « da je nenakonit penez kad neima ni osěnice u momu çlanku o tome? Cèrno nalaganje jest ovo; nije mi veche podobno odgovoriti.

Nu baš da sam i rekao, da pěnez gosp. I. Zafrona jest nezakonit, isti gosp. nije se imao po ništo smutiti, buduchi tada ne od njega nego od kogagod zanatnika bio bi bio izopaçen. I ovdě prudno je da izvedem věxbanja prevrědnoga gosp. P. Nisitea svèrhu kovanja pěnezah. (Pogledaj broj 5 Dalmacie.) » U pèrvašnja vrěmena, kako svakomu jest znato, bilo je varavih çiniteljah pěnezah, i danaske neprestaje ih biti; sva doba několiko ovih škodnih pametnikah broju. Sada nahode se, i došasta vrěmena imat che ih. Dělo primuçno varalcim, koje do sada nije im pošlo za rukom, jest izopaçenje boje u pěnezih bronzenih i mědnih t. j. ona pomast, koju velekrat ova ruda po kiminskomu blixtvu nam nepoznatomu desixe, stajuchi za několiko vrěmena pod zemljom, od naravi više ili manje podobnom za dati im onu pomast zelenkastu razliçne vèrste, što je najstanovite znamenje starosti njihove, buduchi da se ona opire kiminskim najtvorniim poslovanjim. Ne tako pomasti rukotvorne, do sada poznate, koje mogu oko prevariti, ali ne dělo naravskih blixtvah stuhjah . . . .

Věxban i izvèrstan nauçitelj ovog znanja, koi gdě, o pěnezim *izopaçenim* od sadašnjih varalacah sbori, ovako kliçe: et quod lunge est mulistissimum infamis hujus operis artefactis, praestantissimorum etiam virorum libros tum et catalogos, qui maxime studiosorum manibus volvuntur videmus inquinatos.... At simili culpa immunem non fuisse magnum Spanhemium jam aliis fuit observatum. (Eckhel Doct. Num. Vet. 1. SXVII.) Ako li dakle kipi preizvèrstni, ako je glasoviti Spanhemio zabludio, biti che samnom Vaše. Poš. Gospostvo kad reçem, da je pohvalna svèrha traxiti, da naša mladex stavi opaz na pogibel, u kojoj smo svi, t. j. biti prevareni. Nije puno vrěmena, da su dva uçitelja u Padvi bili uhinjeni jednim izopaçenim pěnezom, koi po govorenju někih biaše nadjen u jednom iskopanju medju zidovim onog grada.

Postao bi vele dug kad bi htio nabrajati zgodne naměre i podjamstva dogodjena varalcim Padovanskim, Permijanskim, Fiorentinskim, Batavim i t. d. I ovdě ti ovaj izvèrstni kip nadomeche lěpu ogledu, koju podobno je baš da izvedem s njegovima istim besědama. » Di recente il quincuste o quinipondio publicato dall' Eckhel nella sua Silloge ecc. fu adulterato da un certo Ceci napolitano, il quale ne fece sette esemplari in tutto simili all' originale: e il S. Raffaello Gargiulo li ha coperti con patina di sua invenzione, della quale esperti conoscitori se non furono ingannati, rimasero dubbiosi nel giudizio loro. Per ismascherare l'impostura del S. Gargiulo, il quale sosteneva essere uno dei falsi e da lui patinati il vero quinipondio pervenuto in Roma in proprietà del Chiar. Antiquario D. Emilio Braun, e per togliere ogni dubbiosità a chi stava incerto, con solenne processo verbale del giorno 10 gennaro 1844. stipulato da una commissione dell'Instituto archeologico di Roma, fu assoggettato il quinipondio all' azione del alcool della forza di 40 gradi della scala di Reaumir, e poscia a quella dell' acido nitrico unitamente ad un altra moneta patinata e falsa. Con questi mezzi fu dimostrata l'ingenuita del quinipondio, e la falsità dell'altra moneta, la quale perdette tutta la vernice, non così il quinipondio, sul qnale rimase inalterata. (Bull. dell' Inst. Arch. di Rom. an. 1844) Questo suffragio di diffesa non ha la scienza numismatica nelle monete d' argento e d' oro, le quali di qualunque età se sieno portano la loro superficie originale. (A nebi li bilo potrěbno da sliçno iskušanje uçini se svèrhu pěneza gosp. I Zafron?) Il Prof. Steinbiichel ha publicato il catalogo delle monete contraffatte colle matrici o conii dal S. Becker, i quali ascendono al numero di 510 e non sono tutti, coi quali ha falsificato circa 300 monete greche e romane, tutte

in oro ed argento, nessuna in rame per obbietto della vernice, e non colla vista forse d' ingannare i coltivatori di questo studio, ma di offrire loro occasione di riempire i vuoti nelle serie delle collezioni loro. Vos. S. Rev. mi accorderà, che quando si tratta di un oggetto antico di grande valore per la sua utilità nella storia, l'occhio il più esperto non deve fidarsi e vieppiù allorchè circostanze storiche e scientifiche spargono dei dubbi a poter temere della sua verità. «

Ali za ne sliçnim buništem ukaluxiti se ostavljam na stranu, koliko u tĕku svoga çlana hitro mi nadstavlja gos. I. Zafron, i od çega neima ni osĕne u momu sloxenju, izvodit chu samo ono, što na svèrhi bistro mi još nadomeche. Iznosi on iz moga çlanka na strani 101. slĕdechi izrek: » ima nĕkih muxevah zlogovornih, zlohotnikah, koji s otrovnim jezikom govoru, da je naš pĕnez zlo razbistren. » I ovdĕ igrajuchi se reçima, nadstavlja mi ono, što ja nadstavljah tlaçiteljim pĕneza. Ali kokoš pije i na nebo gleda! Najprie vidimo, kako baš ovaj izrek nahodi se u momu dĕlu. Evo ga: « Napokon jest od potrĕbe, do opomenem preçastnoga gos. I. Zafrona, da ima nĕkih muxevah zlogovornih zaisto, koji vas dragovetni dan oxuljuju se na stolçichu protresajuchi svakog tko prohodi, ili novine, koje izhodu na svĕtlo, i kliçu s velikim glasom, da pĕnez, koga je izveo gosp. I. Zafron jest nezakonit (i odovle vidĕt je da ja nĕsam mislio da je pĕnez nezakonit) iliti najmanje zlo razbistren. Proklestvo takvomu tragu ljudskomu! Voh pasji hak more ne muti. Koliko za me nevĕrujem. « Ovako ja, ali gos. I Zafron, prem da izmĕnnje moje rĕçi, nadomeche im druge, koje imadu osornosti, odstavlja najglavniu çastku moga izreka t. j. rĕç *nezakonit* 1.) I doisto onim, koji su govorili, da pĕnez jest nezakonit, ja sam obèrnuo moje proklestvo, i zato nadostavih potle » koliko za me nevĕrujem. « Onim paka, koji su hotĕli da je pĕnez bio zlo razbistren i zato zlo tomaçen i s kojima sam i ja, nĕsam mogao ništa rechi, zašto, da je pĕnez bio zlo raabistren, jest stvar, kojoj nije potrĕba pokaze, što i bì pokazano od istoga gos. I Zafrona, buduchi je on u svomu drugomu çlanu poklonio Zori Dalmatinskoj jedan nadpis pĕneza, od koga besĕdimo, puno razliçan od onoga izvedenoga u pèrvomu çlanu. I zato ako je gos. I. Zafron htio sunuti i okrenuti se proti onim, koji su govorili samo, da je pĕnez bio zlo razbistren, imao je zakonito i potrĕbno takvo oruxje prama sebi obèrnuti. Za koga je daklem srĕchno svoju blagoslovljenu ruku uztegnuo? A što chu ja ovdĕ? Ovo je daklem naçin, s kojim se priruça gos. I. Zafron nedioniteljnomu štiocu svoga çlana meni u odgovoru? — Ali vrĕme je, da sidjimo na skazanja, buduchi da çavka što se veche pere to je cèrnia.

(*Slĕdit che.*)

1) Nuti kako, ustavljajuchi ovu reç nezakonit, Gos. I. Zafron proti sebi svĕdoçi, da ja nĕsam nigda po momu sudu rekao, da pĕnez jest nezakonit!

JEZIKOSLOVJE.

Uvedjenje S. Štievnice (Liturgie) Slovinske

(*Produxenje.*)

Kako se je u svako vrime vidilo, da dobar naçin od virovatanja bude naskoçen od himbe i nenavidosti jidnih nepriateljah dobre uprave duhovne; onako se je dogodilo i Bukvici Jeronimianskoj, to jest liturgjii slovinskoj. Pakleno poluvirstvo nestorianske nemoguchi podniti çistochu i svetinju navlastito prinešnja svetoga pisma uçinjena od primudroga S. Jeronima u svoj materinski jezik, i onoga uçinjenja po S. Cirilu i Metodu u Moravii, hotilo jest, da se tune na plinu po prilici jednoga grabecha orla, protiva obima reçenim prinesenjim pisma svetoga, jedan niki mraçnoga imena Metod, suxanj nestorianske gèrdobe. Ovaj bo hudobni Metod, za bolje sluxiti svomu laxnomu poluvirstvu, u pravopisu jeronimianskomu postavio se biaše priniti drugojaçie isto S. Pismo, izštetit ga i proglasit ga na ime S. Jeronima, navlastito po svoj Slavonii.

Dali S. Maţer cèrkva, svedjer bdechi na visokoj svojoj zgledalnici, buduchi odkrila toliku poluvirsku zlobu uvedenu u s. Pismo po nevèrnomu Metodu, kao primudra i prisèrdçena majka, brez najmanje kasnine, uzdigla je svoj glas oznanivajuchi svoje sinove svèrhu tolike tvorbe poluvirske, i svakomu napomenujuchi, nehotiti zagèrliti takov pakleni nauk; paçe za

to bolje slomiti himbu nepriateljsku, i za obustaviti zaširenje laxljivomu virovatanju odluçila biaše, da se obustavu sve sluxbe cèrkovne u jeziku slovinskomu, i na misto da se u napridak uvede svuda u Liturgjiah jezik Latinski i Gèrçki.

Ovo zabranjenje cèrkovno teško uçinilo se biaše navlastito Moravcim. Porad ovoga uzroka Cirilo i Metod, još xivuchi, uzdigoše svoje molbe s. otcu Papi Ivanu VIII., za da bi dopušteno bilo njihovim Moravcim sliditi sluxiti se s pèrvašnjom liturgjiom slovinskom, jerbo da nije moguche uvixbati ih u jeziku ni latinskomu ni gèrçkomu: „ Liquidem, ovako oni govorahu, si quivissemus illi populo aliter aliquando cum caeteris nationibus subvenire in lingua graeca vel latina, omnino quae reprehenditis non sanxissem. Sed quia idiotas viarum Dei totaliter reperi, et ignaros, solum hoc ingenium almistua S. Spiritus gratia cordi meo inspiravit, per quod etiam innumerum populum Deo acquisivi (in eorum actis.) U kripost ove molbe cèrkva biaše dopuštila Moravcim sliditi uzdèrxati svoju pervašnju liturgjiu slovinsku.

Isto nebiaše se dogodilo Dalmatincim; jerbo oni dobro poznavahu latinsko besidovanje, u kojemu i Bani krobatski pisahu svoje knjige: porad ovoga uzroka Karlo veliki jedan dobar broj Dalmatinah biaše poslao u Krobaciu za otvoriti i ondi nauk jezika latinskoga, gdi ga jošter nebivaše, i tako uvesti liturgjiu latinsku, kako biaše naredjeno od svetog otca pape. Zatim Ivan verni biskup Solinski i pèrvostolnik svih dèrxavah Dalmatinskih, to jest i Kroacie, i Slavonie, i Bosne; po naredbi svetog otca Pape, pisao biaše svima Biskupim pèrvostolnosti svojoj podloxnim, da se neimadu više dèrxati sluxbe cèrkovne, neg u samomu jeziku latinskomu. Za bolje utvèrditi takovu naredbu visokoga poglavara sve cèrkve Isukèrstove, Ivan Solinski, k sebi biaše dozvao na sabor dèrxavski sve priimenovane biskupe. Ondi biaše odluçeno, zaboraviti se od Bukvice jeronimianske i barem doklen bude oçišcheno prinesenje sveta pisma izšteteno i otrovano po himbi imenovanoga poluvirca Metoda. U svomu saboru solinskomu jedan sam našao se biaše, to jest Gèrgur Ninski Biskup Slovinah, (Episcopus slavorum) koji branio biaše Bukvicu jeronimiansku govorechi, da bi se drugaçie zamaglilo ime S. Jeronima, našega privedroga otaçbenika, i da bi se mogla poroditi smutnja u njegovim pravovirnim dèrxavnicim obiçajnim slišati pievati Boxanstvene pohvale i dèrxati sveta posvetilišta u svomu jeziku, i napokon da mnogi njegova stada, mogli bi se odcipiti od cèrkve Rimske, zdruxujuchi se s Focianim. (Vide acta Salonitani concili provinçialis.) Ovu stvar istom doznali buduchi puci slovinski, zaçeo se biaše medju njima veliki nesklad i oštro pravdanje medju Latinim i Slovinjanim, ovi poslidnji zavichuchi se, da za xivota njihova nebi se odaleçili svoga otaçbenoga naçina u cèrkovnim sluxbamim. Ovakova smutnja neimadjaše konca, doklen nebiaše došao odgovor od Rimska Biskupa, i dopuštenje sliditi uzdèrxanje bukvice jeronimianske do novih naredbah. *(Slĕdit che.)*

O. Kostantin Boxich.

Prikazalac i Pĕsnik.

oli

Vèršiti dobro dĕlo milosèrdja.

„ Ako me huda çes protivne nesrĕche
Ucvili ovakoj xestoko od veche,
Dochi che još vrĕme, da mi che obraz svoj
Ukazat radostan u slasti velikoj:
Nu çovĕk na svĕt saj dobit zvat neima se
Dokligod nad njime svĕche se neugase. “.
(Pĕsni razlike Dinka Ranjine Dub. broj 112. L. 69.)

Srĕcha, kao nestavna, nije svedj ugadjala dostojanstvu Thomsona glasovitoga pĕsnika Inglezkoga. U vrĕme jošte kad je njegovo sloxeje bilo saviše xudjeno za vidjet ga iziti na svĕtlo, on je bio usilovan uçiniti veliki dug i èrvat se uboxtvom. Netom biaše dao na svĕtlo svoje izvèrsno pĕnje „ Çetiri doba godišta “ jedan od svojih zajmaocah odluçio biaše zatvorit ga u tamnicu, namĕravajuch tako obratit na svoju korist onaj broj pĕnezah, koj utĕštenik imo je izbrojiti pĕsniku.

Quinto, glasoviti prikazalac Londonski, koj biaše veoma bogat, kad je zaçuo nevolju çovĕka toliko dostojnoga, ochutio je poxalenje u sèrcu, i za sve da on nije poznao Thomsona po obliçju, neg samo po glasu njegove slave, bez ne ganut se samo na milost, kako su ostali njegovi priatelji uçinili, koji su mu mogli pomochi, odluçi u svojoj chudi blagodarno pomochi ga svojim pĕnezima. Otide dakle k sudcu, pred kojim stajaše nesrĕchni pĕsnik, molechi ga, da bi mu

dopustio viděti Thomsona i š njime govoriti, što njemu bi dopušteno. Netom se je k njemu priblixio „ ja nemislim “ reçe mu, çast imati biti od tebe poznan: Ja sam prikazalac Quinto. “

„ Ime, i dostojanstvo tvoje, “ odgovori mu Thomson „ meni su veoma dobro poznani, u çemu te mogu sluxiti? “ „ Molio bi te, da mi dopustiš, “ odgovori mu Quinto „ osloboditi te za koj ças od dosade u ovoj samochi, zadèrxavajuchi se s tobom, i da bude sladosnii naš razgovor, xudio bi, da mi uděliš milost, ovdě prie doněti jedan malahan ruçak, jer bi mi bilo veoma ugodno s tobom u druxtvu ruçati. “ Biuši mu on to dopustio sěli su za ruçati i skupa biti dobre volje, kako se moxe sumnjiti medju prikazaocem i pěsnikom.

Kad su došli za izpraznit najposlědnji xmuo vina „ sada malo besědimo, “ reçe mu Quinto „ o našim poslima. Bili se ti igda domislio, moj dobri priatelju, da ja sa svom istinom imam ti dat sto libarah sterlinskih? Ništa ne manje stvar je ovako. “ Thomson na te rěçi poçeo je směh tvoriti, kao s jednim koj se šali, ali kad vidje da on na zbilj to govori, reçe mu: “ Gospodine, molim te ne šali se siromaštvom jednog nesrěchnika. — „ Nek ja ne izidjem xiv od ovle, ako negovorim istinu, „ pusti me govorit, i ostat cheš uvěran od ove istine. “

„ Imaš dakle znati, uljudni, gospodine Thomsone, da kad sam uzeo štiti ono tvoje uredno pienje vèrhu „ çetiri dobah godine, “ ochutio sam u momu sèrcu takovo nasladu, da sam pozno tad moju najvechu harnost proti onomu koj mi biaše uzrok tolike duhovne naslade. Razmišljajuchi paka da sam bogat, i da se nahodim brez baštinikah potrěbnih, odredio sam uçiniti moju najposlědnju naredbu, i jedno od mojih odredjenjah biaše ukazat se harnim u vrěme moje smèrti onomu, koj je u xivotu, dobavio najdraxju zabavu momu duhu. Ti si osobito pèrvi u broju onih, kojim sam dèrxan radi sladkih besědah, i za taj razlog jedno od mojih od reddjenjah (legato) naměniva sto libarah sterlinskih sastavitelju pěnja: „ Çetiri doba godine,“ kad sam doznao da si zatvoren u tamnici, došlo mi je na pamet, da bi ti bolje stalo primiti reçene novce sada, nego po mojoj smèrti. S druge strane, zašto trebuje da ja ostavljam ovo izvèršenje najzadnje xelje moje drugom kome kad to isto ja mogu dovèršiti? Ako paka, gospodine Thomsone, ti hocheš çekati moju smèrt za primiti ovo 100. libarah, neka i to bude kako ti xudiš; ja sam pěneze zatvorio u jednu spremu, gdě stoje na tvoju zapověd. Baci ih, ako hocheš u rěku Tamigi, meni je sve jedno. “

Ovaj sasvim novi, milosèrdni, svevoljni naçin za obdariti pěnezima, sdruxen s razgovorom toliko slobodnim i otvorenim preobratio je protivnost pěsnikovu u snixenost, koj pun harnosti odluçio je bit baštinik dokle je u xivotu, i s time moch urediti svoju brezrednu, izginutu srěchu.

Uzmite si ovo za izgled, o vi koje je srěcha nadarila bogastvom, za da budete korisni za xivota na světu, jer blago, koje vam je štednja shranila toliko vrěmena, moxe se po smèrti u jedan ças razpèršati. Ime onizih koji su xivěli za svoju samu korist, a ne za opchenu, ostaje za věk u zabiti. Ali uspomena neumèrla ostaje onim ljudima, koji su dobra děla vèršili na světu; jer jedna od poglavitih zapovědih boxjih jest, da pomaxemo iskèrnjega u potrěbi i zato ime dobroçinca jest najlěpše, najdraxe, i najveche cěne, što moxe jedan izvèrsni çověk sebi ostaviti na světu, i za najbolji izgled objaviti buduchemu naraštaju.

Marko Marinovich.

Hvalislava.

Falila se falislava:
„ Neću mala no golema. “
Ode ipak za malena,
Stade malen falit sebe:
„ Imam kuću na tri poda,
Imam vole vitoroge;
Brašna stara devet letah. “
Pita malog falislava,
Da joj kuću kazat ide,
„ Di ti kuća na tri poda?
Di ti voli vitorogi?
Di ti brašno od devet letah?
Što ti j' kuća to t j' paučina,
Što ti voli vitorogi,
To su miši štakorovi,
Što je brašno od devet letah,
To ti j' pepel na ognjišću. “

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 49. NA 8 PROSINCA

II. GODINA 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedėljak. Godišnja mu je cėna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mėstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cėlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nėsu prosti svakoga troška.
Zora Dalmatinska daje se u zamėnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PESNIÇTVO.

Razstanak. 1.)

Ev' oni ças prigorki,
S Bogom oj milo moj!
Nevidech lice tvoje
Kako chu xivėt ja?

Svedjer u mukam bit chu
Imat poçitka nit chu:
Ti li se mene spominjat
Hocheš li?... Sam Bog znà!

Milosna, pusti misli
Po stopam tvojih nogu
Mir da mi traxit mogu,
Kojme je odbėgà. —

Svuda chu xeljom ja ti
Tvoga kod skuta stati:
Ti li se mene spominjat
Hocheš li?... Sam Bog zna!

K stanu ti novom dojt che
Iljadu ruku prosit:
Sèrce ti na dar nosit
Kako sam t' i ja dà!

Rado u takoj slasti
Kada ti budeš rasti,
Meue spomenut s ikada
Hocheš li?.... Sam Bog znà! —

Preko dalekih krajah
Ja chu se tuxan skitat:
Kamenje ter chu pitat
Gdi mi je vila mâ: —

Niti chu jėst, ni spati;
Neg te dan i noch zvati:
Ti li se mene spominjat
Hochešli?... Sam Bog zna!

Oblazech berda çesto,
Gdė no ja srėtan bivah,
I s tobom raj uxivah,
Kadsam ti celov krà. —

S uspomenutjim trista
Muçit che m' ona mėsta:
Ti li se mene spominjat
Hocheš li?... Sam Bog znà!

Ev' ono, rjet chu, hladno,
Gdėno se serdnu, vrilo;
Dali mi potle milo
Ruçicu darovà:

Çekali *s' ovdė* bismo
Igrali *s'eno gdi smo*:
Ti li se mene spominjat
Hocheš li?... Sam Bog zna!

Promisl' u pèrsim kakav
Ostavljaš maç mi svratjen;
Promisli da neplatjen
Ja sam te milovà.

Promisli, s tvog razstanka,
Gorkosti mog ostanka:
Promisli.., Joh! spomenut me
Hocheš li? Da . . . bog dà. —

Stėpan Ivichevich.

---

1) Ovo sam ja prenio iz talianskoga Metastasi-a u naš jezik (ima godinah) za inad; hotijuchi kušati kako bi mogao istom mėrom odvratiti redac po redac. To je bilo isprazno uzkakanje mladosti. Ako nėsam doskoçio, nije do sèrca, nego do nogu. Odskoçi, junaçe koi znaš i moxeš bolje razglasi slavni jezik. Znam da neima hvale u raztezanju i natezanju. Ali se po tomu ugiba i omekšava pamet i jezik, i budu laganii kad potla terçu slobodno. Tako „ pelivani “ po konopim. —

PRIPOVĚST.

Što se vragu s babom dogodi.

Knez Lukanor reče jedan put svomu věćniku Patroniu: „Někidan, kad sam se u jednomu družtvu razgovarao, dojdemo na pitanje, krozašto može opak čovik svomu iskernjemu največje zlo učiniti. Tad někoji rekoše: kroz lukavstvo; druzi: kroz gerbavu nakazu; a opet druzi mišljahu, da je najhudje opak jezik i šanjenje. — Buduć da ste vi veoma razuman čověk, zato vas molim da mi kažete, koje vam se najopačie od tih zalah čini?"

„Gospodine kneže!" odgovori Patronio, „za da se bistro o tomu izvěstite, biti će mi drago, ako posluhnete, što se je vragu s babom dogodilo."

„A što je to bilo?" upita knez.

„Gospodine kneže!" reče Patronio, „u jednomo gradiću bio je jedan posve krěpostan muž sa svojom ženom, koji su tako šrěćno medju sobom živěli, da se nikad zavadili něsu. To nebiaše po volji vragu, komu je svako dobro tèrn u oku, i zato je več odavno okušavao, kako će neslogu medju njih posiati, ali bo on nikako nemogaše svoju naměru doseći. Iduć jedan put iz toga gradića veoma turoban nad lošom srěćom, sastane on jednu bezbožnu babu i spoznavši se s njom, upita ona njega, zarad čega je on tako turoban? Vrag joj odgovori, da ide iz grada, gdě onaj krěpostni muž i žena stanuju, i da je več odavno zalud okušavao, kako bi ih na zlo i nesrěću naveo, i kad njegov meštar čuje, da je on toliko vrěmena bez koristi potrošio, da će mu tad doisto zlo ići, i da je porad toga tako neveseo. Ona se nad tim vèrlo začudi, da on, buduć inače dosta pametan, nije mogao tu naměru izpeljati; ali ako hoće nju poslušati, da će mu ona u pomoć priskočiti. Tad joj vrag obeća, da će sve učinit, što ona bude zahtěvala, samo da se onaj muž i žena upropaste, i tad se njih dvoje za taj posao dogovore."

„Sad odide baba u grad i nepočiva, dok se nije sa ženom onoga muža spoznala. Kod ove se izdade, da je negda kod njezine matere kao děkla služila, i da se iz zahvalnosti prisiljena vidi sad i njoj po svojoj mogućnosti služiti. Dobra žena nenašavši nikakove sumnje u njezinih rěčih, uzme ju u svoju kuću, i zaufa joj sve svoje poslove, i to isto učini njezin muž. Ali bo pokle je ona dulje vrěmena u kući bila i věrenica obadvoice postala, dojde jednom veoma žalostna prěd gospoju i rekne: Ah kćerce moja, kako me to na sèrcu boli, što sam istom sad čula! Kažu, da se vašemu suprugu druge gospodje bolje dopadaju, nego vi; zato vas zaklinjem, da mu svu mogućnu ljubav i debrotu izkažete, za da on za druzim neposkakuje, jer bi se mogla iz toga velika nesrěća za vas dogoditi. Premda to nemogaše dobra žena podpuno věrovati, ipak joj je sèrce ranilo i xalost zadalo. Vidivši opaka baba da je žena žalostna, poleti na jedno město, kud je muž proći morao, i dočekavši ga, rekne mu: „Vaše me ponašanje veoma ožalostjuje; Vi imate tako krasnu i dobru ženu, pak vendar drugu većma ljubite! ali bo vaša žena znade već za to, pak je vèrlo žalostna; ona mi je kazala, buduć da vi proti njoj tako postupate, premda vam je svaku ljubav izkazivala, da će od sad i ona drugoga tražiti, koi će ju istom tako i još većma ljubiti, nego vi; ali bo za ime Božje, nemojte me izdati, jer ako to gospoja doćuje, biti će svašta iz mene."

„Kad je muž to čuo, nije baš sve věrovao, ali bo je ipak zamišljen ostao. Opaka baba pusti njega stati, povrati se k ženi i ukazavši se žalostna, rekne joj: „Kćerko moja! neznam koja se je nesrěća dogodila, ali bo se vaš muž veoma na vas sèrdi, i za da se sami osvědočite, da sam istinu rekla, imajte pazku, kako će zlomuran i gnjevan doći, što inače njegova navada jur nije bila." Zatim pustivši ženu u velikoj škèrbi, odide opet pred muža, pak i njemu to isto kaže. Došavši muž kući i našavši svoju ženu doisto lako žalostnu, a ništa od one stare priaznosti, koja je odprie medju njimi vladala, ostane i on sveudilj smèrknut. Dočim je muž opet izišao, rekne hinbena baba dobroj ženi: „ako vam je za volju, ja idem jednoga učena čověka nać, da vašega muža na koigod način od svoje zle volje izlěči;" na što žena, koja je iskreno žudila, da se dobro porazumljenje sa svojim mužem opet povrati, babi odgovori, da je s tim zadovoljna, i da će joj veoma zahvalna biti."

„Nakon několiko danah donese baba glasove, da je jednoga posve věšta čověka našla, koi joj je kazao, ako mu ona samo několiko dla-

kah izpod brade njezina muža dobavi, da će on s njimi meštarsko dělo učiniti; da će njezin muž cio svoj gnjiev proti njoj izgubiti i da ćedu oni opet tako zadovoljno i možebit još srěćnie nego odprie medju sobom živěti; zato neka ona gleda, kad muž kući dojde, da joj on na krilu zadrěmlje. Tad joj baba dade britvu za odrěz dlakah, a dobra žena, koja porad medju njimi porodivše se odvèrtnosti ništa hlepnie na světu želila nije, nego da priašnju srěću opet zadobje, privoli iz velike ljubavi za svoga muža na to, i uzme britvu, koju joj je opaka baba donesla. Baba pako otide od maha muža tražiti, i našavši ga rekne mu: „ Da joj je veoma žao za njegovo živlјenje; da joj nije mogućno dulje tajiti, buduć da ona zna, da je njegova žena nakanila njega ubiti, i sa svom ljubeznicom poběgnuti, i za dokaz, da ona istinu govori, hoće mu takodjer odkriti, na koi je način odlučila, njega smaknuti. Naime kad on kući dojde, gledati će njegova žena, da ga na svomu krilu u san zaljulja, i kad zadrěmlje, da će mu s britvom, koju je već na to pripravila, vrat odrězati. „ Ove himbene rěči uplaše veoma muža, i još mu veću škèrb zadadu, nego priašnja prišaptivanja; medjutim odluči on, da će na oprezu biti, i otide nakon kući, za da tu stvar izkuša. “

„ Kod kuće biaše on do žene priaznie dočekan, nego prednjih danah; ona mu rekne: da je on uvěk s poslovim zabavljen, bez da si ikad pokaja i okrěpljenja dade, zato neka se uza nju legne i glavu na njezino krilo metne, da će ga ona milovati. Kod tih rěčih počme on još većma sumnjati; ali bo za vidět, što će žena učiniti, naměsti se on za spavanje na njezinu krilu, i učini se malo po malo kao da je zaspao; a kad je žena mislila, da on već dosta čvèrsto spava, izvadi britvu, da mu dlake izpod brade odrěže. Njezin muž vidivši pako britvu u njezinoj ruci i na svomu vratu, nemogaše dulje na babine rěči sumnjati, nego sgrabi britvu iz ženine ruke, i zakolje ju s njom. Nad bukom, koju je taj čin prouzročio, prileti otac i brat ženin, i vidivši da je ona zaklana, bez da je do sad od muža, ili od koga drugoga išto zločesta o njoj čuti bilo, popane ih takov gnjev, da su svi na muža skočili i njega ubili. A na ovu halabuku dolete opet muževi rodjaci, i potuku one, koji su njihova strica ubili, i tako se je štropot simo tamo preganjao, dok je najbolji dio stanovnikah, štogod ih je u gradu bilo, taj isti dan potučen ostao, i sva ta nesrěća dojde od himbenih rěčih one opake babe. “

„ Kako pako pravedni gospodin nikakovo zločinstvo, bilo još tako skriveno, nenaplatjeno neostavi, tako je i ovdě na vidělo izveo, da je opaka baba svu tu nesrěću prouzročila, i tako dojde ona pred glavni sud, i dokonča strahovito svoj grěšni život. “

„ Ako li vi gospodine kneže, znati želite, tko je na světu najopačii, i tko najveću nesrěću čini, tako znajte: to je onaj, koi prěd světom dobra kèrstjanina, poštena i krěpostna čověka predstavlja, a u sèrcu pun hinbe, samo laži i šanjenja izmišlja, za da ljude upropasti. Zato vas ja světujem, da se *pobožnih šuljaocah* čuvate, jer bo veći dio od njih misli samo na laž i prevaru; i da nikad nezabasate, spomenite se rěčih svetoga evangjelja, gděno pisano stoji: *po njihovih ćete ih dělih poznati!* No, budite uvěreni, nijedan čověk na světu, i ako mu baš za kratko vrěme za rukom pojde, nemože dugo zatajiti, čijega je duha děte. “

Knez spozna da je istina, što mu je Patronio kazao, odluči u sèrcu svomu, da će se po tomu vladati, i zamoli Boga, da ga sa svim svojim priateljim od licoměracah občuva.

Gledaj na dělo, a ne na izliku, ako želiš od nesrěće občuvan biti.

Cvio Bèrndušić.

PĚNEZOSLOVJE.

ODGOVOR

S. Ljubicha Gosp. I. Zafronu.

(*Produxenje.*)

Predstavljah daklem na strani 411. g. p. pèrvo sumljenje gos. I Zafronu svèrhu slovah u nadpisu, i naravnim naçinom izvadio sam, da bukvar, kojim se je on sluxio u tomaçenju ovog nadpisa, ima slovah, koja uzdèrxuju novu vlastitost t.j. da sluxe za izrieti glase sasma razliçne. Ali što odgovori na ovo gos. I Zafron? Iznova izvodi nadpis pěneza mnogo razliçan od onoga, koji se u njegovomu pèrvomu çlanu nahodi, dajuchi na světlo još zlamenja sasma razliçna od

pèrvih prelazechi nerednosti od mene prie zabilěxene bez išta rechi, i svakomu zlamenju istog nadpisa za vechu bistrost podstavljajuchi procěnu odgovarajuchu u djaçkom bukvaru. Zahode paka mnogobrojne nadstavlja tiskarniku i pomanjkanju slovah neobiçnih. Evo koliko o tomu upisao je izvèrstni gos. P. Nisitea na strani 49. Dalmacie. » Se la leggenda della moneta, come Vos. S. Rev. dice, fu maltrattata dallo stampatore, aveva ragione il Ljubich di farne l' analisi e di dubitarne dell' ingenuità, ed Ella ebbe torto, permetta che il dica, a non darsi tosto pensiero, onde farla rettificare e non attendere oltre a sette mesi per farlo, e ciò solo per rispondere all' osservazioni del Ljubich, *facendosi gabbo* delle osservazioni di lui con acre risentimento. « Velika je doisto to obrana, koja se oslanja na tiskarnu! Ali trěba izněti oba nadpisa gos. I. Zafrona, da moxe svatko tko bi htio s tèrpjenjem razlikosti xigati.

Nadpis u pèrvomu çlanu:

NPHSHTOOЛОVНЧТИ НЧТΩНТIЛО ISЏSI
| | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
uga-atooidvarpuarpo-tilo ispsi

Nadpis u drugomu çlanu:

ИГHSHTOOIЛУНЧГИ НЧГПНТIЛО ISЏSI
| | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | | |
u g a s a t o o i d v a r p u a r p o a t i l o i s p s i

Niti je i drugi nadpis iznova od gos. I. Zafrona na světlo izveden, kakono je svakomu oçito, bez pogrěšakah, i zato dèrximo da je podobno zabilěxiti ih nekoliko. Veli gos. I. Zafron, kakono chemo viděti malo potle, da vrědni gosp. Nadpop Kapor izvan gèrçkim i djaçkim bukvarom, sluxio se je i cirilianskim u istomaçenju pěneza. Od ovle naravno izhodi, da sva ona zlamenja, koja něsu ni gèrçka ni djaçka, svakojako cirilianska biti moraju. Buduchi je to tako, pogledajmo malo, jeli doisto zlamenja cirilianska, koja u drugomu nadpisu nahodu se, djaçkoj procěni, njima danoj od gos. I. Zafrona, odgovaraju. I za to uçiniti ja mislim, da je stvar prudna spustiti se na svědoçanje kodikah najstariih, koji su nam u těku vrěmenah ostali, i najprědnjim izdanjem, nenahodechi se do sada ni pěnezah ni nadpisah takmeno urezanih, buduchi da u ovih cirilianska slova najsliçnia pèrvašnjim utraxe se.

Pèrvi kodik cirilianski opcheno poznani 1.) s kojim se po sudu glasovitoga. pismenstvenika Dobrovskog 2.) ima cělovitost pismenah od dobah S. Cirila potvèrditi, jest Ostromiranski. On biaše upisan god 1057. Od ovoga sbori odvech puno prevrědni Bartul Kopitar u svojoj knjizi » Glagolita Clozianus « i daje na světlo ali s pismenima malo ponovljenima tri komada t. j. a) *Evangelium de duobos euntibus in Emmaus Lucae XXIV*, 13. 35.; b) *Textus lod. Ostrom, ad fidem apographi:* i na pokon c.) Podpisanje Evanjeljah istog kodika, i pak nadomeche » Ea sic habet in Kopenii. **Собранiе Словенскихъ Памятниковъ**. Petrop. 1827. fol. pag. 31. 32. « Zadnja dva děla s strane djaçko iztomaçenje zgoreçenoga Kopitar-a. Štije se u najpokonjem dělu:

Слава тебѣ г҃и ц҃рю н҃бсныи еуглие се почахъ же е писати. въ лѣто ҂ѕ҃ф҃ѯ҃д. а окончахъ е въ лѣто ҂ѕ҃ф҃ѯ҃е. написахъ же

1) Izvela je Danica na broju 21. 1845. „ izvěstje o Remeškom i Ostromirovom Evangelju “ g. Zubrzycki-a, gděno se vidi, da na ovaj kodik „ negdašnji franoezki kraljevi prigodom svoga okrunjenja zaklinjali su se “ i da su ga çuvali brixljivo u pèrvostolnom kaptulu u Remešu (Rheims.) U Franoezkoj su rukopis taj navadno zvali: „ Texte du Sacre “ dok je u vréme prevrata franceskoga zajedno s ostalimi uresi izçeznuo. Prie několiko godinah opet se je našao i mnogi mudraci su se okò njega zabavili. Rukopis ovaj ima dva děla. Pèrvi pisan je cirilianskimi pismeni i naręçjem rusko-cèrkvenim, drugi glagoljskom bukvicom tako lěpo, da još nije se viděio toli krasnog rukopisa. Iz nadometka na koncu vidi se, da je S. Prokop, koi se je vech g. 1010. proslavio, od g. 1030 opat u Sazavi bio, a g. 1053 po sve star preminuo, izmedju g. 1010 i 1053. svojom rukom rusko slavenski tekst napisao; glagoljska pako strana bila je vele kasnie najmanje g. 1395. pisana od jednoga redovnika iz manastira S. Benedicta u Pragu. Biaše ovaj rukopis u 15 stoletju u Francuzku poslan. Neimajuchi mi bolja poznanja svèrhu ovog kodika, nemoxemo ni nanj naslonjati se. To znamo, da se tako çesto nenahodi zašto nije bio utiskan, i da je starii prem malo od Ostromirskoga. Nu nadomeche pametno još prevredni urednik Danice: „ Ovdė samo napominjamo, da po mnenju mnogih uçenih slavjanah rukopis Remeški nije tako star kao što veli Zubreycki, nego da je prepisan iz stare matice. “

2.) Veli ovaj slavni pismenstvenik: „ Vix tamen credo antiquiores ibi codices adhuc servari, quam sint Evangelia Ostromiri (1057) ed ducis Mstislavi, nuper detecta in Russia quorum pleniorem notitiam desiderem. In his certe et aliis aetate supparibus antiquoram Cyrilli versionem tontineri haud dubito. Quis non optet, ut haec seu linguae Slavicae monumentum antiquissimum et ad criticam sacram insigne subsidium aliquando prorsus immutata, ac caracteribus vetustam förmam referentibus in lucem edatur. Huic ego operi, quo universa gens slavinica et gloriari et proficere posset, lubens consecrarem operam meam. “

еу҃тлие се ракоу б҃жию нарѣченоу сѫщоу въ кр҃щении иосифъ, а мирьскъı остромиръ близокоу сѫщоу изаславоу кънѧзоу.

Iznosi dakle gorehvaljeni Kopitar na svèrhi ovog svog vele vrědnoga i prudnoga tvorja kazalo s naslovom » Slavorum utriusque ritus unius ejusdemque linguae sacrae alphabetum utrumque « i u desetoma redu vèrno jošte isnosi bukvar cirilianski onako doisto, kako se nahodi u kodiku Ostromirskomu buduchi hote çinio ga urězati. Buduchi su ova slova najstaria, koja su do sad poznata, ona imala bi bolje od inog drugoga bukvara sluxiti za ovaj pěnez istomaçiti. Ali zlamenja u nadpisu gorereçenomu, koja něsu ni gèrçka ni djaçka, i koja zato jesu po sudu gos- Napopa Kapora cirilianska, oli ne nahodu se u ovomu strarovitomu bukvaru, ili ako se utraxe, njihova cěna djaçka u bukvaru Ostromirskomu jest razliçna od one, koju im nadstavlja gos. I. Zafron. Na jedan priměr: zlamenja **И**, koje kod gos. I Zafrona: odgovara latinskomu slovu *u*, nema ne samo u kodiku Ostromirskomu (1057) dali ni u onomu Svjatoslava Izbornika upisanu god. 1073; nego po lětoslovnomu uredjenju kodikah cirilianskih jest iznašastja puno poslědnjega. To zlamenje ne nahodi se ni u najprědnjemu izdanju mletaçkomu Octoeka god 1493. Nalazi se stopèrv u někih kodicih i izdanjah vele pozdniih, nu i ovdě ne s cěnom djaçkoga *u*, nego *i* (Dobrovski Instit. Lin. Slav.)

Evo ti još i drugog preukaza i tako zadosta. Zlamenje ciriliansko Н, koje kod gos. I. Zafrona odgovara djaçkomu slovu *u*, nahodi se u kodiku Ostromirskomu i u onomu Svjatoslava Izbornika i u izdanju Octoeka na ovaj naçin Н, i odgovara djaçkomu slovu *n* ali ne *u*, i t. d. Sliçnih neizvèrsnostih mogao bi bilěxiti ne malo, ali to ostavljam, buduchi da svèrhu dobe cirilianskih pismenih govorit chu na dalje malo potle. Prudno je da jos ovdě opomenem štiocu, da štijuchi ovaj pěnez spreda i zada od desne put lěve, kako hoche gos. Zafron (što se suprotivi svim kodicim i izdanjim cirilianskim, gèrçkim i djaçkim) çini mi se, da imam pred oçima jedan komad jebuxeskog i tako drugih semitiskih jezikah, kad to bolje ne dogodi se pod rězom, buduchi je izpravio gos. I. Zafron u drugomu çlano, štijuchi od lěve put desne.

Iz predstavljenih skazanjah skladno moxe se viděti, da pěnez biaše iznova prinešen u Zori s manje zahoвah, nu da ništamanje ima još pogrěšakah i zato da bi bila stvar prudna iznova ga vèrno izvesti na světlo i do cilja i slikom iztoçnom. Nu od ovih smotrenjah sajdimo na što je od veche prudnosti i vaxnosti.

Traxiah od gos. I. Zafrona, da mi svoja uzoritost do cilja opiše naçin bukvara u nadpisu, a on mi krasno odgovaraše » da kad hi *on* imao pred oçima vas bukvar iz koga su bila slova na njegovom pěnezu prinešena, da nebi *on* ondar ne, dali koja mu drago babica (!) mogla ga tomaçiti (str. 86-) » I ovo utvèrdjenje malo je neredno i protivi çinu se, buduchi, onda svi pěnezi koji nose javan i razumětan nadpis djaçki, gèrçki i t. d. imali bi se bez truda i odmah iztomaçiti, i onda po sudu izvèrtnomu gos. I. Zafrona bila bi ta rabota babici pristojna, kad iz druge strane jest javno poznato, da někі nadpisi gèrçkih pinezah i djaçkih i t. d. od kojih pismena su preoçita, ili něsu bili do sada istomaçeni ili su utrudili pamati izvèrstne. (Ved. Eckbel D. N. V.) Nuti daklem znanja u pěnezoslovju!

(Slědit che.)

OPOMENA

Gos. Dru. Hermanu Meynert-u

Medju mnogimi, koji su se na Vašu dogodovštinu Austrianskog cesarstva predbrojili i ja sam jedan i buduchi sam slavjan, tako me zauzimlje ponajviše sve ono, što se moga roda tiçe; niesam još sve izišavše svezke proçitao, nego samo u one zavirio, gdie sam mislio štogod o mome narodu nachi. Po tom putu çitah u 30. svezku Vaše dogodovštine sliedeche redce: 1.) *Oni Mongoli, koji su u Dalmacii zaostali, postadoše jezgrom Morlakah i prozvaše se po gizdavu i-*

1.) Die in Dalmatien zurückgebliebenen Mongolen bildeten den Kern der Morlachen, die sich den stolzen Namen des grossen Uluses oder Hertscherstammes (Mechr-Uullus) beilegte und sih selbst noch heute Mor-Ulassen nennen, wie den auch di Morlachen um Zara noch bis auf diesen Tag das reine Gepräge mongolischer Gesichtsbildung tragen. — (Seite 203.)

menu velikoga Uluses-a iliti vladajucheg stabla (Mechr-Ulus) Mor-Ulassi, kako se i dan današnji zovu i kako dan današnji Morlaki okolo Zadra çisto mongolsko obličje pokazuju.

Vaša dogodovština ima, kako sam çuo, mnogo predbrojiteljah. Vechi dio tih predbrojiteljah znam, da neche slavjanski jezik znati kao ni Vi, imat che dakle 's Vama zajedno nesriechu onaj Vaš izrek, Bog zna iz kog vrielo izcèrpljen, za istinu dèrxati, akoprem istine ni za liek u njemu nije. Da biste Vi Gospodine slavjanski koj jezik znali, ili pisajuch o slavjanskim stvarma, dublje te stvari prouçili ili s slavjanimi se svietovali i porazgovorili, Vami nebi triebalo iz dalekog Mongolskog jezika ime Morlakah izvlaçiti i neznanca u bludnju zavadjati, Vi biste u blizom slavjanskomu jeziku izjasnjenje toga imena našli, bi se osviedoçili, da *Morlaki* neche drugo rechi nego *Morski Vlahi* ili *Morski Taliani (Meer-Italiener)* od inieh narodah tako nazvani, buduchi su prieko Jadranskog mora kroz sva stolietja veliko obchenje s Talianima imali, akoprem su iz çistog koriena slavjanskog proiznikli. Da je u vrieme Mangolske navale na jugoslavjanske dèrxave po Dalmacii i po drugih predielih ponešto Mongolskih porodicah zaostola, -- koje su se ali poslie u slavjansku kèrv posve prelile, — to je xiva istina, ali da ih je toliko ostalo za napuniti cielu Bukovicu (tako se zove prediel, gdie Morlaki stanuju) Mongolskim obliçjima i sasvim uništiti slavjanska, tu ste se, oprostite, malo omaklo ali duboku ugazili. Ja sam evo vech tretju godinu u Zadru i obašao sam dobrano Zadarsku okolicu, ali vieruj te mi na dušu, niesam nijedno Mongolsko lice srio, nego sve slavjanska, çisto onako kako se u Hèrvatskoj u Bosni u Sèrbii i t.d. vide.

Moja namiera, Gospodine, nije bila Vami ovo kao pogrieške predbaciti. — Vi ste pisali, kako ste u jednoj ili drugoj knjizi našli; ja sam xelio samo na ovaj naçin opomenute Vas i inostranske spisatelje, da u ovo doba slavjani niesu više gluhi niti sliepo za ono što se o njima piše, nego da oni çitaju, protresaju, svoga se dèrxe i svakom svoje vratjaju.

P. Preradovich.

MISLI CHUDOREDNE.

Bogoštovje 1.)

Ti nemoxeš nikad imati saviše ljubomorstva za ono što se tiçe bogoštovja. Ono ima biti daleko od neuredna kakva tvoga obzira, i svèrhe, i od tvojih odlukah; niti imaš dèrxati bogoštovje za izgled kakve tvoje dobiti.

Ti neimaš razmišljat tvoja děla, tvoju sluxbu i tvoje rodstvo, dali za jedinu svèrhu da sva ova imadu sluxit bogoštovju, i çinit ih podloxna istomu. Obiçajna ljudska slobodština nekuçi staviti u sumnju jeli bogoštovje pravo; dali nastoji kako che nexivět po zakonu, i po upravah bogoštovja.

Znade bo se što se ima věrovat; znade bo se odviše što se ima çinit; i çesto krat stane se mislit svèrhu obodvoga. Ti nemariš věrovat; niti se brineš çinit u starosti ono, što si duxan çinit u svako vrěme.

Pridruxi se bogoštovju, a ne světu koji ga spověda. Pridèrxi se tvoje věre, a ne onizih koji, su te u njoj nauçili. Ne dèrxi u glavi da moxeš biti ikad kip dobar, 'ako nebudeš imati çudo bogoštovja. Naše bo bogoštovje jest zaměreno u svojih naucih; i istine temeljne od njega postavljene jesu sve boxanstvene. ---

Ti necheš nikad moch uběgnuti druxtvu onizih duhovah silovitih *(spiriti forti,)* koji çine zavět nevěrovati nikakve stvari. --- Izkuštvo çinit che ti doznat, da koliko vechma tko imade bogoštovja, onaj je više nadaren, i ljubljen u světu. --- Koliko ti drago moxeš ukazati se ljubomoran *(zelante)* na bogoštovje, oçigledna děla, koja ti budeš uçiniti, neche biti prijatna, ako nebudu sdruxena sa zlamenjim bivstvenim pravoga bogoljubstva.

Duševnost.

Ti nikad necheš moch biti koliko je potrěbno izvèrstan, ni mnogo opazan svèrhu sve-

---

1.) Religione (omaggio) è una virtù annessa alla giustizia, e che prescrive un culto dovuto a Dio. La religione cristiana è la vera solamente. Essa è provata tanto, che non v' è cosa più certa; poichè le sue pruove eccedono in evidenza quelle de' mattematici. Conseguentemente la Religione Cristiana è divina nella sua durata, nella sua perpetuità, nella sua morale, nella sua condotta, ne' suoi efletti.

ga onoga što se tiçe duševnosti. --- Stavnije i bolje uprave od duševnosti ti necheš mochi slěditi; dali pazi da ju nebi oskvèrnuo, za da se ona priloxi tvomu razpuštenju, tvojoj volji i tvojim slabostima.

Nemoj radit imati duševnost mnogo mekoputnu, dali nemoj po isti naçin imat jednu da nebude koliko je zadosta. Razbor medju to i svět imadu u ovom dělu upravit naçin tvoga xivljenja; i jerbo mi nésmo svi zvani na jedan samij naçin na izvèrstitost; radi çesa duševnost neima biti jednaka u svakomu radi nejednakosti duxnostih, sasvim da jednomu cilju svi stupamo, slavi nebeskoj. --- --- Duševnost, i poštenje imadu biti uprave sviuh tvojih dělovanjah; korist i mito neima uchi u tvoje oměre, izvan na onaj naçin gdě moxe biti dopušteno i prosto po putu pravednosti i poštenja.

Kad budeš zadovoljio koliko razgleda duševnost i poštenje, radi uçiniti ono što si vrědan tvojim roditeljim i tvojim prijateljim, niti cheš uçiniti ikad odviše. --- Kad si izpunio duxnosti prama Bogu, prama sebi i prama tvomu iskèrnjemu, neostaje ti vech drugo, i u ovomu se uzdèrxi sve mudroznanje.

Radi toga više pazi duševnost nego drugo, jerbo che svašto prie mochi te prevarit, a duševnost neche nikad: *Conscientiam magis, quam famam attende. Fa namque saepe poterit fama conscientia numquam.* « (Seneca.)

Bojat se je da se manje dan današnji pazi na duševnost nego blago, i uvrěda iskèrnjega. Bog bi dao da ovo nije istina!

Vèrdoljak Imochanin.

POLJODĚLSTVO.

Texacim.

Měseca Prosinca (Decembra) nadat se je da bude.

Od 6. Prosinca (pèrva polutica u pèrve pěvce) do 13. istoga. --- Koi dan lěpo vrěme. Pak větri, kiše i moxe biti sněg i studen.

Od 13. Prosinca (uxba okò drugih dobah nochi) do 22. istoga. — Sěver, kiše, sněgovi, mrazi.

Od 22. Prosinca (poslědnja polutica potle ponocha) do 28. istoga. — Vlaga i studen, štogod i lěpa. —

Od 28. Prosinca (měna pred ponoch) do 4. Sěçnja 1846. --- Studen, sněg i mraz. A nadat se je koi dan i dobro. —

Starinska věštbanja:

Ako se na Boxich trava zeleni, bit che na uskèrs sněgom pokrivena. --- Ako je Boxiçnja noch, i boxich vedar i çist, biti che dojduche godine dosta vina i xita. Akoli je větrovit i kišovit, onda se s pomorom prěti. ---

Radnje texaçke měseca prosinca.

Trěba je gnojiti zemlje. Tuchi u kuchah xito; kakono kukuruze. Pokrivati stablim hrekove gnojem. Penjati gvozdja zvěrkam. Biti prasado. Od ovud poslovica: » *Sveti Toma ubi prasca doma.* « ---

» Turci vele: *tarana je hrana*;
Vele vlasi: *kupus i slanina.* «

NARODNA PĚSMA

(iz ustih puka u Slavonii.)

Smèrt Hvalislave.

Piše knjigu Atlagića Hajka
I šalje ju Cehajući Muji:
» Drag dragiću Cehajićn Mujo
Jutra nam je svetac Jurjev danak
Oder dušo da u kolo gremo,
Da se livna kola naigramo
I liepih pisam napivamo. «
Pri svići je knjigu razgledao,
Do pol noći konja osedlao,
Preda dan ga junak zajahao,
A do zore u Juran u kolo.
U kolu je Atlagića Hajka,
Kad ju junak okom opazio,
Junački se za nju uſatio,
Nehote joj monguš oborio,
I metje ga u žep od jećerme,
I zapiva gèrlom glasovito:
» Mili bože čuda velikoga,
Ženjen nisam, ženiti se neću
Doklem meni Atlagića Hajke
Nefali mi šalah ni mahramah
Ni košuljah zlatom navezenih «
Kad to čuje Atlagića Žune,
To se njemu vèrlo na žal dalo,
I uzjaše dobra konja svoga;
Sretio ga u sréd polja ravna,

Kad ga junak okom opazio,
Odmah se je bio domislio,
Da se j' Žune na njega spravio. —
Sam je junak sobom govorio:
» Zvon tamburo da bi s' nezvonila,
Vran konjiću da bi s' neigrao,
U dvoru si m' zao znamen kazo,
Da ni s' tio hladne vode piti',
Niti u dvoru drobne zobi gristi. «
Udari ga težkim buzdovanom,
Mèrtav junak na zemljicu pade; —
Kad to junak okom opazio
Z ruke mu je tamburu oteo . . .

Ljuba neljubljena.

Šetala se Agum-pašinica,
Po livadi po imanju svome,
Zalivala cvitje karafiće,
I svomu je cvitju govorila:
» Rasteš, cvateš, nigda cvita nimaš,
Kako ni ja svoga Age draga,
Evo ima devet godin danah
Da sam mlada Agi dopeljana,
Još mi nije lišca obljubio,
Ni u cèrne oči pogledao. «
Misli mlada da nitko nečuje,
To dočula Agum-paši majka,
I svoga je Agu dozivala:
» O moj Ago, moje dite drago!
Jel istina šta ljudi govore,
Da već, ima devet godin danah,
Da je mlada za te dopeljana,
Da joj nisi lišca obljubio,
Nit u cèrne oči pogledao? «
» Istina je moja stara majko,
Istina je šta ljudi govore:
Da već ima devet godin danah,
Da je mlada za me dopeljana,
Da joj nisam lišca obljubio,
Nit u cèrni oči pogledao;
Al te prosim moja mila majko,
Podaj ti njoj tri tovara blaga,
Sve no blaga i slebra i zlata,
Pak ju šalji majki na povrate. «
Majka ju je z daleka gledala,
Još joj se je bližje došetala,
Pak ju pita: „ milo mi i drago
Ki su glasi u dvoru tvojemu? «
» Dobri glasi, ali nisu za me.
Evo ti na tri tovara blaga,
Sve no blaga i slebra i zlata. « —
» Neka neka, milom Bogu fala,
I zemljici po koj raste trava,
Koja rani konja i junaka,
I Jelenu jedinu u majke. «

PRIPOVĚST.

Izgledna ljubav jedne kcheri.

Ah kako che mooh xiviti
On bez tebe kchere mila,
Kâ za otca sloboditi
Tvoj si xivot pogubila!
Milostive Děvojçice,
Ke kriposti věk ljubite,
Ovaj izgled vam za dice
Za spomenu uzdèrxite.

Sgodi se, neima vele vrěmena, da jedan gradjanin Lionski biaše od pravde stavljen u tamnicu za krivinu politiçku. On je imao jednu kcher, koja mu je odkrila svoju ljubav i u koju se je on mogao pouzdat u svakoj nesgodi. Biuši pravda odredila, da on bude prenešen u tamnicu Parixku, reçena njegova kchi ište da joj pravda dopusti slěditi svogą otca u istom vozu; ta milost njoj se uzkrati. Što ona tad çini? Ne slušajuchi nego chutjenje svoga sèrca ljubexljiva, odluçi slědit ga, hodechi pošice do Pariza; i kadgod se biaše ustavio voz za poçinuti, nastojala bi ona svomu otcu odoloxiti muke razgovorom, i ljubexlivim rěçima. Ali vajmeh! Netom su došli u Pariz, bila je joj sila razdělit se od otca, i predala je u svomu sèrcu, da che to razděljenje biti za věke. Ništa ne manje stavna u svojoj odluci, pokrěpljena nadom, za cěla tri měseca nije prestala moliti mnogo çeljadi od velike vèrste u vladanju jeda bi se ganula na svoj plaç i prignula na milost svomu otcu; i çesto bi ona hodila k vratam od tamnice uzdajuch se za moch otca svoga razgovoriti. Na svèrhu cicha svojih molbah, nukanjah i suzah biaše ona izprosila milost, za da njezin otac bude izbavljen iz tamnice. Onaj isti ças kad je ona imala toliko xudjenu naredbu u pismu od pravde najhitrie tèrçechi došla biaše k tamnice, gdě je zagèrlila otca svoga i navěstila mu velikom radosti njegovo oslobodjenje. Nije moxno izrěti, kojom ljubavi odkrio je otac njoj svoju harnost, zahvaljivajuchi bogu što mu biaše dao tako izvèrsnu kcher za razgovor u svojih tugah, i kao štap za svoju starost.

Tada ona pored s vojiem otcem odpravila se je taj ças put Liona, neustèrpliva za prie viděti svoju kuchnu çeljad, ali vajmeh! ona ne mogaše biti svědok veselja, koga je sumnjila kušati. Nje bolest, skonçanje i trudi, koje biaše podněla po putu njezino tělo biahu izmorili na takovi naçin, da sasvim što ona biaše u zelenu dobu svoje mladosti, i za sve da je imala svaku pomoch lěkarsku, bilo joj je odredjeno umrěti na putu, ostavljajuchi tako neutaxljiva i prem xalostiva otca svoga cicha smèrti toliko ljubexijve i krěposne kcheri, koju nije nigda zaboravio spominjati i glasivati svuda suzami.

Jeda ovaj izgled bude koristan našoj děci, za da budu slěditi stope ove izbrane děvojçice, i imati svedj milostvo sèrce za svoje roditelje, i za svoga iskèrnjega. *Marko Marinovich.*

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.

BROJ 50. — NA 15 PROSINCA — II. GODINA — 1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedĕljak. Godišnja mu je cĕna **4 f.** u Zadru, a po ostalih mĕstih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cĕlu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nĕsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zamĕnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĔSNIÇTVO.

Piesmice pomorske.

od

P. Preradovića.

I.

Dievojka se u moru ogleda:
Bože mili, ali sam ti liepa,
Vedro čelo nebo bez oblaka,
Žive oči dva ugljena živa,
Rujna lica rumene jabuke,
Biele ruke iz prebielog sniega;
Da je meni samo jošte kruna,
Kraljica bi bila od liepote!
Mlado momče iz otraga dodje
Lahkim krokom, pretežkim uzdahom,
Vienac ružah na glavu joj metne,
Vienac metne a riečima sretne:
Evo t' krune, kraljica si moja!

II.

Majka budi Rodavana:
Ustaj, Rade, evo dana!
Nemogu ti ustat, majko,
San me veže jošte sada,
Trudni sanak ove noći:
Preko mora plivao sam
U vodici mutnoj jako.
Majko moja, majko tužna,
U vodici mutnoj jako.
Plivajući cieli danak,
Niesam mogo izplivati,
Umoren sam moro stati,
Utopit se usried mora.
Umire ti smiak, majko,
Zakopaj ga ondie, gdie s' mu
Sinoć ljubu zakopala.

III.

Brodić sprema bratac na daleko,
Brodić sprema sestrice dozivlje,
Tri sestrice po majki rodjene.
Najstariu bratac zapitaše:
Šta da tebi ja donesem, Jele,
Kad se vratim iz daleka puta? —
Marahmu mi svilenu donesi,
Da ju nosim kad u cèrkvu podjem. —
Mladju pako bratac zapitaše:
Šta da tebi ja donesem, Mare,
Kad se vratim iz daleka puta? —
Zlatni pèrsten ti meni donesi,
Da ga nosim, kad u kolo podjem. —
A najmladju bratac zapitaše:
Šta da tebi ja donesem, Save,
Kad se vratim iz daleka puta? —
Save glasno ništ nereče bratcu,
Već mu šaptne nešto iz tihana,
Ustma šaptne, licem pocèrljeni. —
Bratac podje, za godinu dodje.
Sestrice ga vide iz daleka
I uz njega drugo momče mlade.
Bratac dodje sestrice daruje:
Najstariu svilenom marahmom,
Mladju pako zlatniem pèrstenom,
A najmladju povratjenim dragim.

O NAÇINU
kojim se xivotopisi pisati imadu.

Predragi!

Obiçaj je samo hvalit mèrtve. — Hvalimo ih i mi; hvalimo ih vazda, hvalimo ih u svemu, i ako bi tkogod htio hvalimo ih u griesih. A to pak ne, riet cheš; da kad ne to, molim te kako možeš riet mi: *de mortuis aut bene*, *aut nihil?* Kako dakle u xivotu jednoga muxa ja imam izabirat samo stvari hvaljive i hvalit ih, a nehvaljive propuštavat? Da çiji bi to xivot imao tada biti? To bi bio život jednoga krepostna, jednoga izabranoga, jednoga svetca, ali nigda onega kojega ime nosi. S toga paka obiçajno dogadja se, da xivotopisja ljudih imenovanieh budu dosadljiva do gada; jer promienivajuchi samo ime i godišta i grad i kojugod malahnu okoliš jedan xivot mogo bi slobodno sluxit za xivote sviuh ostalieh. Tako dogadja se, da xivoti svi, a najviše knjixevnikah, ne samo dodievaju, nego izštetu razum çitaocah ako su neviešti u tomu knjixevnomu licumierstvu, i pokvaru razsud koi bi se imo çiniti vèrhu tvorah njihovieh. Po mojoj dielo-izpravnosti to ne samo dopuštano nebi imalo se cěnit, çinechi tu štetu, nego nebi imalo bit dopuštano kad bi i onu korist, od koje çesto nam besiedu, prinosilo. Ali, za nesrechu, ni tu korist paçe nijednu korist ne prinosi; jer — hodimo na poçetke. Za što se xivoti pišu! Za pridat oniem, koi sliedu drum hvalienieh, jedan izgled, po komu bi se poizpravili, i za slavnu uzdèrxat uspomenu onieh koji su je dostojili. — A sad, molim te, uzmi jednoga kojega hoceš, i liepo zabij si u glavu, da cheš ga samo hvalit, jer kako je dostojan u jednoj stvari po darovih ljubexive naravi, ima bit u svih; bili ti imo smionstvo pomislit, da che ga svak, uprav svak po tvojiem nadutiem rieçima suditi? da neche nikoga vrag napostavati otvorit njegova pisma, pitat ljude s kojim je xivio, pitat çovieka istoga u svoijem ispoviestima, koje nemogu, nehote, çesto protiv volji svojoj neprikazat se? bili imo smionstva pomislit, da svèrhu tieh izkušanjah bila bi vazda ona rieç tvoja, ona tvoja miso? Da kad nebi bila, çemu si piso? Istina je, da vele putah pisajuch sve ono kako nahodiš pristojno, nebi nekoliko çeljadi ugodio. Al što za to? U ovomu nebi ugodio, al imo bi za se istinu, al imo bi za se pravednost, al imo bi za se sviedoçanstvo tvoje dnševnosti, koju ja cienim najpotrebitiu svakomu pisaocu, a protiv sebi samo oli priatelja oli nepriatelja, oba nerazloxna. Al u onomu mogo bi çut hvalu od kojega goruchega priatelja, koi bi xudio pozlatit uspomenu, koja poštuje sebe istoga; al bi ti imo protiv sebi sve pravedne i dobre, i ono što je još gore, imo bi protiv sebi sebe istoga, koi nebi mogo neizpovidiet tebi istomu, da je ono, vèrhu chesa te hvalu, jedna gnjila prevara. A radi prevare htio bi bit hvaljen? U prevarah išteš dat izgled? Cieniš da za vele bi ti se vierovalo? Al budi. Stavimo u dielo ono što izgledom uçiš. Jur diela sva kad su pisana uzmu vazda neku mast, neko obliçje piesniçtva na naçin, da i onaj, koi je tvor vidio, pèrvom nebi mogo razabrat podpuna viernost pisaoca, i to radi osobitnga kipstva, od kojega nitko se svuch nemoxe u suda kojemu drago stvari, i koje oli hocheš oli necheš trebuje ti priniet u svako tvoje tvorenje. A sad upiši ti jednu sgodu, koju ti isti mniš nedogodjenu, jer ju iz tvoje pameti radjaš, buduchi da po tomu ona uzimlje sve od tebe, treba je, da bude u njoj sve kipstvo tvoje, i tvoje najmilie kipstvo, buduchi dostojno tvoijeh hvalah. Što si dobio sad? da ono dielo izgledno nikomu nije koristno, nego, i to jedan put u tisuchih, samomu tebi; a kad si piso jedino za samoga sebe, zaisto moga si se i netrudit. Veruj mi, da dielo nemoxe bit uzeto za izgled nego u koliko moxe se uçinit obcheno, odielivajuchi ga u svemu i po svemu od svakoga kipstva, koje baš, jer je osobito, jest nesliedivo. — Drugi razlog, radi kojega pišu zivote, govoru da je za uzdèrxat slavnu uspomenu onieh ljudih. Umiem ti riet, da nerazumiem nikako po çemu to se moxe dogadit u njihoviem prevarniem xivotima. Išteš li hvalit onoga muxa, kojega si ime nadpiso? Tad pripoviedoj njegov xivot. Drugako ti isti sudiš ga ne hvaljiva po dielih njegovih, jer njegova diela nepripoviedaš nego nekoga tretjega, od kojega te nitko nepita ništa. Nu, moj predragi! Varaju nas kad vele, da pišu xivote za izgled i za hvalu spomenutieh. — Nije to istina po ništa; to je jedna od onieh rieçih, koje nekada licumiersto knjixno izdalo je, koje nigda nitko niji vierovo, niti vieruje, i koje i dan današnjij sliedu se izgovarat bez bit vierovane i bez iskat da budu. Pišu xivote za hvalit sami sebe. Kako Don Quijote samo u konjaniçtvu jezdechemu nahodio je izvèrstnost, tako ovi knjixevni Don Qui-

joti nahodu ju u oniem koji dieluju po njihoviem mislima. Jer se sramu bit ljudi, koji po slabosti naravi mogu sagriešit, s toga sramu se, da koigod grieh bude se iznach u njihoviem pohvalieniem strašechi se, da na njih nebi kakva sramota pala. Za sve ti çisto pripovidiet, dèrxim i ja, da neima bit vele drago jednomu nach se u svomu stavu pred dielih, kojieh bi bi se hotio proch; dèrxim i ja, da mu se ima i obraz zacèrljenit i u ruci pero zatresti, imajuchi ga predat listu za vieke; ništanemanju dèrxim, da ta smutnja oholasti ima se podniet ponixno oli ostaviti pisanje za svedj. Ova smutaja oholasti, koju on pišuchi pretèrpi, pretèrpi ju i çitaoc, i odovle poçetak popravljenja svojeh dielah, za na tèrpieti ju višu u sebi, i odovle hvala spomenutieh, koji prem da u to likiem manima, onaki mogli su izit. Kad bi oni pisali za one cilje koje nam spominju evo kako u istini bi ih našli, dali niti oni za to pišu, kako rekoh , nit bi kad bi za to pisali, na onaj naçin mogli dostignut, ni što je bolje nemislim, da se ima dostignut, jer niesu za toga xivotopisja uçinjena, ni tako se imaju slagat. Za što su i kako ima bit; bit che podlog moje druge. U to s bogom.

P. A. Kazali.

PĚNEZOSLOVJE.

ODGOVOR

S. Ljubicha Gosp. I. Zafronu.

(*Produxenje.*)

Naprěduje gos. I. Zarfon utvèrdjujuchi, kako rekoh malo prie, da se je gos. N. Kapor u istomaçenju pěneza sluxio gèrçkim, djaçkim i cirilianskim bukvarom. I za pokazati mi, da na vrěmenu iznašastja cirilianskih pismenah neima poništo dvojiti, stanovito i slobodno potvèrdjuje, *a*) da Ciril nije bukvicu novu sastavio, nego samo da ju je prelio i ponapravio, *b)* da ova biaše iznadjena puno prie. Ali i ovdě neiznosi oblast nikakvoga spisatelja, pěneza, ili nadpisa upisanoga istim pismenima. Ili je to mogao uçiniti? Proti zadnjom izreku gorizvedenom gos. I. Zafrona stoji sud glasovitih sloxiteljah knjige » Biografia Ant. e Moderna « više doisto moguch od onoga gos. I. Zafrona, koji kaxuchi, kako Metodio biaše poslan da pripověda Vanjelje u Panonii, nadomeche, da on » imparò la lingua, che parlavano que' popoli, i quali non avevano per anche *l' uso delle* lettere, ed incominciò le sue predicazioni l' anno 848. « Od vrěmenah Teodorika t. j. od šestoga věka imamo pokazah u sgodopissju ukinutja rimskog vladanja vrědnog Sismondi-a, koi povědajuchi, kako je ovaj kralj opchio s inostrancim (barbari) veli: » Ma poichè la loro lingua non aveva alfabetto, non solo non la sapevano scrivere, ma nessuno lo poteva; onde prendevano degli schiavi romani per segretarii 1.) e carteggiavano in una lingua spesso ignota egualmente ai due corrispondenti. « Isto more se rechi od naslědnika Segur-a i t.d. Uzjaçuju ova potvèrdjenja nadpisi i pěnezi djaçki, koji se u velom brojom nahodu po Panonii.

Sada je trěba pokazati gos. I. Zafronu, da nije bio Cirilo ponapravitelj pismenih cirilianskih, nego tvoritelj, i da zato nije potrěbno u nadpisu pěneza, od njega izvedenoga, cich lětoslovja vrěmenah, nikakvo zlamenje ciriliansko nalaziti. I da je to tako evo mu svědoçanjah:

1.) Ivan VIII. (koi je stolovao od god. 872. 882) u knjizi poslanoj panonskim Biskupim, veli: » Litteras Slavonicas a Constantino quodam Philosopho *repertas*, quibus Deo laudes debitae resonant, jure laudamus et ut eadem lingua Christi Dei nostri praeconia et opera enarentur, jubemus (Kohl. Introd. in Hist.) « Da Kostantin i Cirilo jest jedno isto çeljado to nam sviedoçi Grubišich (In Orig. et Hist. Alphab. Scilav. p. 6. Venetiis 1766.) » Sed Costantinus iste idem est cum Cyrillo Alphabeti Cyrillici, *Auctore*, Metodiique Moravorum Episcopi fratre, ut docet cl. Assemannus (kal. Tom. 4. p. 3.) « Dalje imamo stanovitu pokazu u kodiku Ostromirskomu (1057), gděno u dělu s naslovom » Synaxarius Ecclesiasticus « nahodimo bilěxenu na dan çetèrnadesti veljaçe uspomenu S. Cirila, zvanoga u kaludjerstvu tako, ali prie Kostantinom: **ДІ҃-памать прѣподобьнаго аүѯента чоудотворьца и прѣподобьаго оц҃а нашего костантина фи-**

1.) Cich ovoga çini mi se, da one rěçi Porfirogenita„ Pepigerunt (Chrobati) et „ chirographis propriis " datis Sancto Petro Apostolo juraverunt, nunquam se alienam terram armis invasuros " nalikuju na ovo uximanje suxnjah, i zato da rimski bukvar bio je u obiçaju kod inostranacah.

лосоѳа наречена къ чрьньчьство именъмь курила 1.)

2. *Anonymus* ungèrski spisatelj povědajuchi, kako Metodio okolo god. 863. biaše poslan u Panoniu i u Moraviu, da uçi Vangjelje onim pucim nadomeche » Neviter *inventis* slavinis literis 2.) Evo što pak pravi nam slavni Kèrçelich o ovome kipu (Not. Prel. Pan. Vet. Period. III. §. 1.) » Anonymus, si antiquior non est, Belae IV. coevus fuit. Ego antiquiorem etiam inde arguo quod Belae IV. regis notarius inscribatur. Rex vero Bela IV. docentibus suis diplomatibus, cancellarios vel protocancellarios exprimit, haud notarios. Sed cujuscumque regis Belae fuerat notarius Anonymus noster, evincit opus illius, virum fuisse Republicae studiosum, doctum, modestum, providum, quae vis cum rerum examine pro una veritate scribentem. «

3. Diokleas, spisatelj dvanadesetog věka, sveštenik cèrkve Antivarske, u svomu tvorju nazvanomu » Dogodovština kraljah dalmatinskih « i pisanomu prie u slovinskom narěçju, a pak od njeg istoga prenešenomu u djaçki, ovako nam kaxe: » Costantinum: (t. j Cyrillum) literam lingua slavonica *composuisse.* » Da rěç *litera* znaçi bukvar, vidět je još iz knjige Inocenta IV. poslane god. 1248. Senjskomu Biskupu, koi mu pitaše dopuštanje glašati S. Štievnicu s jerolimianskim pismenima. » Nos igitur attendentes, quod sermo rei et non res est sermoni subjecta, licentiam tibi, in illis dumtaxat partibus, ubi de consuetudine observantur praemissa, dummodo sententia ex ipsius varietate *literae* non ledatur. « Diokleas jest doisto spisatelj duševni, kakono on isti svědoçi, govorechi: » Ne bi htio da koigod medju štiocim misli, da sam ja što drugo upisao izvan onoga, što sam štio ili slušao iz ustih mojih praroditeljah, ne izmišljeno, nu svakim temeljem istine, povědati. « Tako talianski kod Orbini-a.

4. Na isti naçin misli glasoviti Aseman kod Kopitara (Glag. Cloz. Pref. p. 4.) » Doctissimus Assemanus, Cyrillum saeculi IX. exeuntis graecum crederet certo certius *auctorem* literarum slavicarum. «

5. Sliçno jest pravdosudje vrědnoga pismenstvenika Dobrovskog (Instit Lin. Sla. Cap. 1. §. 1.) « Soni linguae slavicae omnes et singuli neque graeçis characteribus exprimi posunt. Hinc ingeniosa *inventione* opus fuit ad constituendum alphabetum omnibus numeris absolutom. *Auctor* illius Constantinus Philosophus, alias Cyrillus dictus, Methodii Pannoniae et Moraviae Archiepiscopi frater, Slavis primum Bulgariae deinde Moraviae daturus Evangelium aliosque libros liturgicos, hoc consilio usus est, ut graecos caracteres fundamenti loco substerneret, sonorum a graecis alienom signa ex aliarum nationum, Armenorum videlicet et loptorum, Alphabetis mutueretur, reliquisquae adoptaret. « A cyrillico autem alphabeto, quo a medio saeculo nono omnes Slavi, graeco ritui adicti, usi sunt, plane differt glagoliticum seu Bukvica. «

6. Evo što svèrhu toga izvodi dobrozasluxni Katalinich u svomu sgodopisju Dalmacie: (Svitak II. knj. V. str. 175.) « Non vi è dubbio, che i caratteri ciriliani sieno stati *inventati* da San Cirillo. « I na strani slědechoj nadomeche: » Essi (t. j. pismena glagolska) sono molto posteriori ai cirilliani *introdotti* in Moravia nel IX. secolo e da questa provincia diffusi nelle altre abitate dagli Slavi. San Cyrillo oltre d' essere stato *l'inventore* dei caratteri, che portano il suo nome, fù anche il tradutore in islavo della sacra bibia e di altri libri di religione. « U predgovoru paka svitka pèrvoga veli: » L' epoca dell' *invenzione* delle lettere e della scrittura slava non conta la sua origine che dal IX. secolo dell' era volgare. «

7. Opcheno sgodopisje Cezara Cantu-a (Tom. 1. p. 448. Torino 1840.) svědoçi da » ben cinque alfabeti usano gli Slavi: il Cirilliano o servio o ruteno, più antico di tutti, *inventato* dal greco Cirillo nell' 865. coll' aggiunger nuove lettere a quelle dell' alfabetto greco. «

8. Najpokonje opchinska rěçoslovja xivotospisjah isto svědoçu. Medju mnogim prudno je izabrati dva najizvèrsnja. Sloxitel ji xivotospisja staroga i sadanjega ovako iznose (Bib. An. e Mod. T. 11. p. 68) » Le lettere schiavone furono *in-*

1.) Ovako kod „ Kopitara " XIV. Memoria S. Auxentii Thaumaturgi et S. P. N. Constantini philosophi dicti in monactatu nomine Cyrilli. "

2.) Noviter nove, novo modo adverb. in maniera nuova, nuovamente, di nuovo, per la prima volta. - Forcellini.

ventate da S. Cirillo, che le *formò* colla scorta dell' alfabetto greco. « Vrědni otci Richard i Giraud izdavatelji s. knjigoshrane ovako prave (Bibl. Sac. T. 5. p. 415.) » A. S. Cirillo e non a S. Girolamo dobbiamo attribuire *l' invenzione* dell' alfabeto slavo formato secondo quello de' greci. « Jeli dosta mili priatelju?

I ovim dokazim mogao bi nadostaviti one Grubišicha, Kopitara, Karamana, Levakovicha, Pastricia, Dobnera, Duricha, Altera, Sovicha, Vostokovia, Dandula, Kohlia i t. d. ali to ne çinim, buduchi se stanovito ufam, da cheš i ti biti na mojoj strani.

Iz ovih svedoçanjah izhodi, da Cirilo biaše ne *popravitelj* nego *tvoritelj* pismenah cirilianskih u těku IX. věka, i da zato nije potrěbno pokazati u nadpisu pěneza, kako ti hocheš, ikakvo zlamenje ciriliansko. I doisto odmaknuo si u drugomu çlanu dobri dio pismenah cirilianskih. Ali zašto nisi odmaknuo sva? Barem nek ih odmakne tvoja dobrota u novomu izvedenju pěneza! Cich koje stvari toli veche potrěbno je iznova s pravim svojim peçatom i pismenima izvesti pěnez, koga nadpis ili biti che gèrçke ili djaçki, 1.) zato bit che još pravo po naçinu ovh jezikah tomaçiti ga. I još zato jest ovdě prudno da napomenem, da ja ovako nerazorim zidanje podignuto od gos. I. Zafrona, kakono on veli, nego da ga utemeljujem sve to veche.

Niti komu je pamet na město moxe biti oprěçenje, što gos. I. Zafron tanko hoche, da nije bilo moguche, da knjixevnici onoga doba (Cirila) svi su se mahom podloxili nauçiti jedan bukvar posve priçinjen, buduchi da Cirilo biaše medju pèrvim, koji su povědali věru Isukèrstovu onim pucim i prenio S. Pismo; i zato bilo je baš naravno nadstaviti pèrvomu prenosenju slovinskomu i pismena nova potrěbna za S. Štievnicu, i koja se i sada zovu cèrkvena. S druge strane ovaj bukvar biaše otemeljen na gèrçkome i zato svim onim, koji su poznavali gèrçku bukvicu, bilo je netrudno nauçenje, ali i još gori pokazali smo da do IX. věka ovi puci nisu imali vlaštito pismo.

Sajdimo sada na razvezanje izvedeno od gos. I. Zafrona svèrhu drugoga moga sumljenja » buduchi da sam odluçio u ovomu odgovoru ne moj red, dali tvoj isti, skrak po skrah slěditi, lěpo kao da bi imao dětinskom igrom: skoçi gori tko je doli, zaboljati se. « Bio sam rekao, da u pěnezih Justinianovih, izvedenih od Eckhel-a (Dot. Num. Vet.) zada nenahodi se nadpis » FEL$_{ix}$ TEMP$_{orum}$ REPARATIO « komu gos. I. Zafron çini odgovarati ovaj slovinski » *Oblino* LIT OPRA$_{vljenje}$. Ali on što odgovori? dèrxi, da je za njega bolje o tomu ne besěditi, muçati. I umuknuo je!! Razboritost pristojna mu!! — Sada paka uhvatimo se razloxenja pěnezoslovskoga tvèrdo slědechi razloge gos. P. Nisitea prevrědnoga domorodca, koji uzjaçuju moja sumljenja, izvedena na broju 52. p. g: i obaraju što je gos. I. Zafron proti njim podao na světlo. (Pogledaj broj 12. Zore Dal. i broj 6. Dalmacie.)

» Vi govorite o opisu *Dominus noster*, upotrěbljenom od Cesarah. Evo vam stanovita spoznanja, koja nam podaje najglavnii uçitelj pěnezoslovja. Veli on u izvèrstnomu dělu (Eck. D. N. V. 8. 365.) » Primus in numos... apellationem Domini vocavit Aurelianus cum scribi passus est: Deo et Domino Nostro, in aliis Nostro Aureliano Augusto, quem paulo post imitutus esse Carus scribendo: Deo et Domino Caro Augusto Proxime post hos praenomen D. N. (Dominus noster) delatum fuit Diocletiano et Maximiano sed non nisi ex quo imperium posuere. « Ovo je pravo sgodopisje o imenu » Dominus Noster « s kojim su se sluxili, u nadpisih pěneznih i u kamenskih pismogorih (Ništanemanje gos. I. Zafron uçi » da pěnezi sa slovima D. N. poçeli su biti kovani pod Diokleciaanom.) « Çini mi se, da V. Gos. Poš. ima krivdu govorechi, da u pěnezih, gděno nadpis ima *D. N. Justin* i *Justinian* u Mionetu, nadime D. N. (Dominus Noster) nespada Justinianu

---

1.) Vele trudno pristao bi k volji Gos. I. Zafrona t. j. da nadpis ovog pěneza biaše sloxen s gèrçkimi pěsmeni, zašto u vrěme Galjena, smutjeno buduch sve rimsko oesartvo, dospěli su gèrçki gradovi utiskati pěneze; i bili su odluçeni nčki samo u kojih novci jedino utiskavali su se za plachaii vojnike dèrxave, u kojoj stanovahu (Eckhel her. Elem di Num.) i to svedjer s nadpisom latinskim (Eck. Doc. Num. Vet. T. 1. - 71., T. 5. 68. T. 8. 518.) — S druge strane pitam ja nahodi li se koi pěnez u Sisku utiskan s gèrçkimi pismeni? I tako koi nadpis? I toli veche, biva li sada koigod pěnez ili nadpis utiskan u Sisku ili urězan s psmeni slçnim ovim, o kojima se besědi? — Bit che ovo dakle golo iznašastje.!!

nu samomu Justinu. Ja mnim da isti Mionet pisajuchi: Justinus et colega Jostinianus junctim dicuntur D. N. Justin et Justinian « hoche rechi, da nadime D. N. u ovomu pĕnezu jest primljeno u skupivomu zlamenovanju, i da obima cesarim pristoji se. Ako nezahodim, sputnoslovju *junctim dicuntur* ino tomaçenje nemoxe se podati. Eckhel u gorizvedenomu tvorju iznosi ne jedan nego tri pĕneza s istim nadpisom. » D. N. Justin et Justini. PP. Aug., D. N. Justin et Justinian. PP. Aug. i D. N. Justinus et Justini. Aug « i veli » Imperatores duo nimbati sedentes. Hi modi eloquuntur, sociantque Justinum ejusque successorem Justinianum. « Za potvèrditi to evo još jedan nadpis i ne više. Iedan pĕnez Leona II. nosi ovaj nadpis: D. N. Leo. et Zeno PP. Aug. Prem da su skrachenja neobiçna, moxe se štiti » Domini Nostri Leo et Zeno Perpetui Augusti » i štijuchi » Dominus Noster Leo et Zeno Perpetuus Augustus « sdruxuju se i zajedno oba Cesara çaste se.

Vaš. Vel. Poš. hoche, da ona dva skrachenja PP. u pĕnezih Justinianovih imaju se štiti *Pater Patriae*. Smijem rechi da ovaj sud suprotivi se upravam postavljenim od uçiteljah pĕnezoslovja i stoji proti çinim javno potvèrdjenim

Izvèrstni sspisatelj znanja pĕnezoslovskoga (Eckhel 8. 452.) povĕdajuchi sgodopisje ovog slavnoga nadimena, poçimljuchi od Ciceruna dosixe dva Filipa govorechi » ex hactenus expositos vidimus variam imperatores in recipiendo hoc nomine (Patre patriae) legem fuisse seculos. De singulos ut pauca dicam, statim illud admisere Domitianus ... Produxi seriem tantum uspue ad Philippos ... quia hoc aevo (aevo inferiore) plerique illustres imperatorum tituli in moneta aut raro prodire, aut plane negligi cepere. Tamen cognomentum istud (Pater Patriae) adhuc legitur in certis quibusdam Theodosii II. numis. « Ako pak nam je slobodno spustiti se na oblast toliko izvèrsnoga uçitelja, kojoj se nitko do sada nije suprotivio, s cesarom Teodosiom II. dospio je obiçaj nadimena *Pater Patriae.* Ovaj cesar umro je god. 408 a Justinin poçeo je vladati god 527 t. j. 119 god. poslie neg je nadime *Pater Patriae* padnulo u neobiçaj. Imajuchi za vodca oblast toliko izvèrsnoga spisatelja, koi pĕnezoslovac u pĕnezih ovog vĕka mochi che štiti *Pater Patriae* ona dva skrachenja. P.P. prem da nebi bila razdĕljena toçkom? (Gos. I. Zafron? Ali odkud njemu ta oblast?) Mnogobrojni su pĕnezi poslie Teodosia II, koji nose skrachenje PP. ne razdĕljeno toçkom i pak da bi se i našla ova dva pĕsmena nerazluçena toçkom cich zahoda ili samohoche urĕzatelja peçatnice, od svih štiju se, jer se tako imaju štiti, *Perpetuus*, kakono u nadpisih na broju 1117. 1118. 1149 preuzmnoxnog sakupljenja Oreli-a 1828. Ako uçenici pĕnezoslovja nebi imali za vodca oblast toliko izvèrsnog uçitelja, dosta bi bilo da prigledaju sgodopisje pĕnezah cesarah, koi su se sluxili nadimenom *Pater Patriae* do Teodosia II í vidĕt che, da svedjer nadime je podstvaljeno a nigda nadstavljeno prezimenu *Augustus.* Takvi biaše ured u obiçaju kod pĕnezah i nadpisah, s kojima štovali su se Cesari. Soçinjenje djaçko pušta, da se reçe *Semper Augustus, Perpetuus Augustus*, *Maximus Augustus*, zašto tako se izglasuje uzmnaxenje, ali nije dopuštjeno odĕliti prezime *Augustus* od cesarskog imena, predstavljajuchi nadime *Pater Patriae.* (Ali oprĕçno misli naš gos. I. Zafron.) Drugi razlog premochan dèrxim da je navladao rimljane podstavljati çastiva imena *Pater Patriae,* svim inim nadimenim. Odredili su tako izvèrstnu çast najprie Cicerunu (o Furiu Kamilu dvoji se) paka Cezaru, i potle sramotno vechom broju Cesarah, zašto više ne biaše stari Rim, niti vĕche starih Otacah. Poçeli su se s njim sluxiti u pĕnezih i nadpisih Augusta u naizvèrsnom vrĕmenu djaçkog jezika, i naumili su s preizvèrsnim okušenjem govorenja i s dobrim razlogom podstaviti ovu izvèrstnost najvecheg domovinskog veliçanstva svakom drugomu nadimenu cesarske oblasti, za da tako još bolje uzmnoxi se hvala cesarova, i da sĕva visoko preçastno ime *Pater Patriae.* Napokon velim, da pĕnezi poslie Teodosiu II. koji nose nadime *Perpetuus Augustus*, prikazuju ga skraçenjim PP. Aug. ili Per. Aug., iliti Perp. Aug. i još u pĕnezih istog Cesara Justiniana, ali baš » saepe etiam valde mendose monetariorum ruditate » kako uçi opcheni uçitelj.

(Slĕdit che.)

NARODNA PĚSMA

(iz ustih puka u Slavonii.)

Igra i doigra.

Dva su druga věrno drugovala,
Drug Nikola i Radoje druže,
Rade Niki tiho govorio:
» Aj moj Niko i moj věrni druže
Odkada mi věrno drugujemo,
Da još nismo igre zametnuli,
Oder druže da ju zametnemo. « —
» Kaku ćemo igru zametnuti? “ —
„ Popet ću se Jablanu na grane,
Bacat ću se iz Jablana stěnom
Ko će dalje stěnu dobaciti. «
On se popne Jablanu na grane,
Pa se baca iz Jablana stěnom,
I udari Niku u sèrdašce,
Kako ga je lasno udario,
Z pèrsiuh ga kèrvca prolivala,
» Aj moj Rade, moj privěrni druže,
Ubi mene u pèrsa junaçka,
De me vodi staroj majki mojoj,
Ne kaži joj da si me ranio,
Već joj reci da sam s grane pao,
Da je grana jako tanka bila,
Pod manom se grana prekinula,
Pod granom je oštra stěna bila,
Na nju sam se junak udario. « —
Vodi Rade Niku majki svojoj,
Seka mu je na vratima stala,
Bratca Niku z daleka gledala,
I svoju je majku dozivala:
» Oj starice, moja mila majko,
Evo bratca jedinoga Nike,
On se dèrži za pèrsa junaçka,
Aj me majko, něko ga ranio. “
Kad je Niko k majki dopanuo,
Majka ga je lěpo zapitala:
„ Aj me Niko! moja mila diko,
Ko mi te je u pèrsa ranio? “ —
» Ja sam majko s grane opanuo,
Jer je grana jako tanka bila,
Pod manom se grana prekinula,
Pod granom je oštra stěna bila,
Na nju sam se junak udario. « —
To izusti i dušicu pusti.

SMĚSICE.

Vrebci i Kanarinac.

(Iz Němačkoga.)

Jedan kanarinac biaše iz svoga zatvora utekao i sloboštinu zadobio. Bèrzomu pèrhanju još nevěšt, sědne se on na jedan strom obližnjega vèrtla; ali bo jedva da su ga vrebci smotrili, sabere se njih cělo jato okolo njega; poçmu unj zuriti i usude se najzad, da mu sad ovo, a sad ono pèrce izçupaju. » Ostavte ga! « rekne napokon jedan stari utovljeni vrebac, » on je iz našega plemena i zaslužuje dakle našu obranbu. «

» Obranbu? « rekoše jednoglasno oni druzi, zar nevidiš, da on mnogo lěpše perje ima, nego mi? Njegova žuta i běla mast mogla bi ga nad nas uzdignuti — skončan mora biti, skončan! «

Kanarinac hotivši njihovu ljubav i priateljstvo zadobit, metne se pred njih i počme iz svega gèrla svoje mnogohvaljene pěsme žuboriti. Tad se cělo jato vrebacah uzdigne i povikne: » Takodjer i pěvati znade? — pěvati? — Nije li dosta žalosti, da ljudi sěvèrljugu i slavića visoko štuju, a nas jedva okom naziru? S tim rěčim sunu svi na nedužnoga pěvača, i nemilosèrdno ga na smèrt izkljuju sa svojim oštrim kljunim,

Tako se mnogomu spisatelju dogadja, koi toliko zna i razumi, da se nad jato prostih pisaseljah uzdigne.

Cvio Bèrndušić.

Věk čověčji.

Věk ljudskoga xivota šest razliçitih dobah, iliti vrěmenah uzdèrxi; to jest od njegova rovjenja do pukle starosti što se reçe.

Pèrva se doba zovu *dětinstvo*, (infanzia) i jest od porodjenja do sedme godine.

Druga *mladiçenstvo*, (puerizia) koje teçe od sedme do çetèrnaeste godine.

Trecha doba zovu se *mladost*; (adolescenza)

koja se broji od çeternaeste godine do dvadeset i osme.

Çetvèrta se nazivlju *odraslost*, iliti zrěla doba, (gioventù, o viriltà) i slědi do pedesete godine.

Peta doba nose ime *starosti*, (vcchiaja) i zapoçimlje od pedesete godine, i slědi do sedamdesete.

Šesta napokon doba iliti najposlědnje vrěme teka çověçijega zove se *prestarost* (decrepità senium) koja naslěduje od sedamdesete godine tja do stare starosti, çak do svèrhe xivota-

Ova šesterojstruka doba věka našega odgovaraju, po svědoçanstvu někih vrěmenopisaocah, šesterojstrukom vrěmenu ovoga světa *(le sei etá del mondo)*, od kojih *pèrvo* vrěme jest od Adama do Noe-a. *Drugo* od Noe-a do Abrama. *Treche* od Abrama do Mojsia. *Çetvèrto* od Mojsia do Davida. *Peto* od Davida do Isusa. *Šesto* od Isukèrsta tja do svèrhe světa.

U teçaju ove çověçije sedmere dobi, i od godinah koje se u njima uzdèrxe razmišljaju mudroznanci, i lěçnici, da od sedam do sedam godinah, i od devet do devet tèrpi çeljade koju proměnu u zdravlju, i osobito u godini çetèrdeset i devetoj, koja je sastavljena od sedam sedmicah, u godini pedeset i çetvèrtoj, koja uzdèrxi šest devetnicah; dali svèrhu svega u godini sedamdeset i trechoj, koja sklapa u sebi devet sedmicah, i sedam devetnicah; i radi toga reçena godišta prozvali so udesna, iliti, pogibljiva *(Anni Climaterici)*, što ja protivno dèrxim, naslonjen na svědoçanstva mnogih.

Razsuda svèrhu tudjih dělovanjah.

Ako xeliš dobiti cěnu i priateljstvo kod drugoga, pazi koliko se govori brez da se pèrtiš u niçije posle. Neçini drugoga više kriva nego je, i radi uglaviti drugoga koliko je mognche, da se govore i çine mnogo stvarih u nesvěst, i brez razbora, i brez govorit nadulje.

Netruj ni govorenja, ni děla drugoga, dali radi ih okrenut svedjer na naçin, kako nemogu nahudi ih oškoditi drugomu. Daj razlog svima s kojim si u kakvu poslu, isti naçin kako bi xelio da tebe drugi uçini. —

Radi svakomu ugoditi koliko je moguche, i nezapusti siromaha u potrěbah, koji mogu biti potvoreni od drugoga u çemu nepravedno, i budi siromaški obranitelj. — Imat cheš plachu věkovitu.

Imaj svedjer opaz vèrh naçina xivljenja onizih, koji se çine vidit da troše mnogo, ili posve malo. — Pohvali ono što cěniš da je dostojno, ali se nepruxaj govorit od onoga što prividjaš, da moxo biti okrivljeno, da ti nebi došlo uz obraz od istoga kog si pohvalio, od kog si dèrxao da cheš biti i pohvaljen. — Gledaj više što ti çiniš, nego drugi, i vidit cheš da si jedno ništo; niti se mechi u posle u kojizih neznaš suditi.

Neka tvoja oštrina i sud budu pasti svèrhu tebe a vèrh drugoga tvoja blagost, i tvoje opravdanje. — Jedan ljudski çověk, i sèrdca neukaljana koji ima prěd oçima istine kèrštjanske, sudi od stvarih kako ima, a ne po sudu světovnjemu, i svèrhu çasti koju on çini. —

Nemoj razgledat nevolje i nezgode kano zla, dall kano prigode za obazdriti se na boxija providvnja sa svom krotçinom i podloxstvom. —

Odaberi sebi napokon jedan stavni naçin i upravu za xiviti u tvomu stanju gdě si postavljen, a nepèrti se u što se neimaš pèrtit dati se světina neruga. — I tako cheš ti, i tvoja děca, koja glotno xivu i na tudjih plechih çudo koristniu, sebi zabavu nachi, nego onu o kojoj se sada nesvěstno muçiš, i mèrdljivo zabavljaš, brez da cheš ikad po tom putu uzachi na viši štepen i ime, pri çemu cheš jednako ostati dèrxan kako i vavik.

Verdoljak Imochanin.

Pismogori.

I.

Tome draga vila
Jest u bělo obuçena
Al mi se çini da je vista
Biti samo iz vanka çista.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara.
Izdavatelji i vlastnici

BROJ 51.

NA 22 PROSINCA

II. GODINA

1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki poneděljak. Godišnja mu je céna **4 f.** u Zadru, a po ostalih městih u Austrianskoj cesarovini **5 f.** zarad pošte. Predplatja se za cělu godinu, oli na ćetiri jednaka roka u knjizarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nėsu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaměnu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

Mlada lipa i bèršljan.

U srědi ni zelene livade
Stoji bèršljan pokraj lipe mlade,
„ Pusti mene okolo nježnoga, —
Oj ti mlada lipo! — stabla tvoga, "
Zamoli bèršljan, gore se viti,
„ Ja ću sěgurno zahvalan biti,
I tebe branit protiva vodi,
Suncu, vĕtru, i drugoj nezgodi! "
„ Ali: neće li mi biti tako,
Reče lipa, mojem komšii kako,
Ki tebi sličnog gosta priatio
Primi, i posle poginù zato?
„ Ne, ne lipo! lažan bèršljen reče,
To sěgurno tebi biti neće,
Kako bi mogo tako neharan
Biti i tebi neblagodaran? "
„ Mili bèršljan! to mi se dopada
Neka bude! reće lipa mlada. "
Na to bèršljan gore tio se viti
Poče, i čvèrsto ukoreniti.
Lipa sasvim zadovoljina staše,
Jer bèršljan svedj priatan biaše.
Ali eto po kratkom vrěmenu
Nježna i krasna lipa uvehnù.
Sad je istom varku uvidila,
Zato s je pred bèršljanom tužila,
Ali ovaj se nasměјuć reče:
„ Tako biva onome, ki neće
Sva takia dobro promotriti
I na drugiuh priměr paziti. —
Netrěba svakoj laskavoj riçi
Verovat, na med koja naliçi;
Jerbo taj sladki med je napitak
Otrovni, ter života gubitak.
Netrěba poznanstvo uçiniti
Odmah, i svakom priatelj biti! "
To veleć bèršljan gorko s' nasmija
I oko dèrvca dalje ko zmija
Slědi se razširivat i viti,
A lipa opet poče s' tužiti,
Ali prekasno bilo sada je;
Jer bèrzo sasvim usahnula je!

Ruža i Ilia.

(Romanza.)

Kod kneza je Gostomila
Velekrasna gostba bila,
Tu se 'e karlovaçko pilo
Rujno vince, svima milo.
Svi su s' gosti veselili,
Razne pěsme izvodili,
Samo 'e Ruža něma stala,
Suze roneć tugovala.
Ode u boj prot turskoj sili
Ilia, njein věrenik mili.
Pred oçima joj je slika
Boja, i milog vèrenika.
Sad od gostih svak nalije
Čašu, i u zdravje pije

Ilie, i ona pije
Al u çašu suze lije.
Vrata sad se otvaraju
Eto unutra stupaju
Šest momakah u cèrnini
S nosilom, i mnogo ini'!
Ruža polumèrtva staše,
Lés bez ah i vaj gledaše —
Tada k lěsu tužna hiti
Gdě věrenik leže uviti.
Digne oči u visinu,
Baci pogled na cèrninu
Vapaj jedan još izusti
I dušicu tužna pusti.

Krunoslav Johanides.

O NARODNIEM PĚSNAMI PUKA DALMATINSKOGA.

IZ ITALIANSKOGA

Gosp. Nikole Tommasèa.

(*Produxenje.*)

I u sèrbskih i u gèrçkih pěsnih nahode se çesto nebeske ptice svědocim i poklisarim. I najçestje u sèrbskih sokol, jer se je lov pristojao najbolje gospodskim običajim Sèrbskih velikašah srědnjega věka U ovih pěsnih (kakono u Eneidi) proměnjuju se kadgod ljudi isti i prekonaravna moguchstva i u ptice. I ptice donosu glasove ne samo rěçima nu joštera i listim. Jednomu puku razděljenu jakostim, nepravom, siromaštvom, neznanstvom, blatim, dobravam, rěkam, bèrdim, glas donešen od poklisara, i to veche je ako taj glas upisan, imaše u nekih nevoljah çiniti se kako objavljenje nebesko. I kako u Dantu çesto nahodimo prenesenja (traslati) koja spominju pisanje i knjige, jer knjige u njegovo doba bile su jošter rědke, tako u sèrbskih pěsmih napominju se çesto poslani listi. U njih list priliçan je ponešto çudnovatim dogodjajim vitexkih pěsamah. Jer çudnovatost pesnim dohodi ne samo iz daleçine vremenih nu joštera iz daleçine městih; tim veche ako zaprěke i pogibe, uzmuaxajuchi dvojnosti i strahe, prixixu poxude i radosti. List, koj dohodi za proměnuti u jedan ças bitje duše u dobro ili u zlo, priliçan je po nešto duhu koj dohodi letechi po visini, objaviti se kako prikazanje sadašnje, i romoni ti kako xiva rěç dragih udaljenih.

U sèrbskih pěsmih ptice donosu kadgod liste, kako nekad golubice u Palestini (i one sadera u Belgiu zabavljene tèrgovanjem), kadgod xivom rěçi navěstuju dobre ili zle glase. A kadgod vratjaju se s bojnog polja kljunom okèrvavljeniem i krilim prelomljeniem pripovědajuchi junaçtva i smèrti.

Çesto u sèrbskih pěsmih xalostni su glasovi, jer ove iskrene i otvorene duše dèrxu xalost kao nerazděljivoga druga njihova xivota. Jedan stih, koj çesto se povratja u narodnih pěsmih i koga nije dopuštano ni zaboraxiti ni proměnuti jsst onaj:

» Suze lěva i ljuto se tuxi, «

I ljubav mnogo kratih je xalostiva, svedjer skupljena çesto joj je smèrt svèrha, i što je zamèrtie, samovoljna. Sadera momak, sadera děvojka ubijaju se nad mèrtvim tělom svojega dragoga, pak ih zajedno ukopaju i iz groba rastu dva lěpa duba, koja se ljubezno gèrlu. Tako isto çuju se i u gèrçkih pěsmih, ali ja mnim, da u jednih i u drugih ovo pěsniçtvo vrěmenah je i městih pokvarenih, kad duša izgubi chutjenstvo inokupnih bolestih za samo se zabavljati sa svojim, i kad pregorka poxelenja oslabu dušu, i kad ljubav nije dèrxanstvo nego xivot.

Zaměrita je velika i çesta sliçnost iz medju gèrçkih i iz medju naških pěsamah, koju sliçnost, da bi tkogod stao duboko smatrati i priliçiti za ukazati gdě je xivlja prilika, gdě je slobodnie pripovědanje, upisao bi dělo vèrhu pesniçtva koristnie negoli su sva děla vèrhu zakonah pesništva, koja su se do današnjega dana viděla na bělome světu. I pokli tolike su sliçnosti, da oçevidno se nahodi, da ista miso prišla je od jednoga naroda k drugomu, slědi on ças pitanje: kod koga su se pèrvo te misli rodili. Moje mnenje slaga, se s onim koji hoche, da je jedan dio sadašnje Gèrçke naseljen pucim kolěna slavjanskoga, koji su prišli po osmomu stolětju nachi si prebivalište i to cich bojnih navalah, ili moxe biti mirnim preseljenem, i tako ponoviše izvorno

svojstvo iz medju ova dva naroda, koja oba dohode iz aziatskih ravnicah. I mnim, da iz sèrbskoga uzeo je današnji jezik gèrçki onaj naçin svog buduchnog vrěmena θέλω ili θὰ koj posve odgovara naškomu *hochu, chu,* naçin prelěpi, i obim narodim bilěg prave plemenitosti u tomu, da misli buduchnieh dogodjajah pridruxiva se nerazdjelno miso slobodna hotjenstva. Ovaj naçin buduchnoga vrěmena zajedno je dělo vère i pouzdanja, i svědoçi zajedno i prava i dèrxanstva našega jestestva. Još mnim da naçin nesvèršeni u današnjem gèrçkome jeziku izhodi iz jednoga naçina naškoga jezika, s tom razlikom samo da nama nesvèršeni pravi ostaje, a kod gèrkah obratja se u sastavljajuchi, (soggiuntivo) jer Sèrbi mogu rěti i *idjem viděti* i *idjem da vidim*, a Gèrci moraju svedjer rěti πάω νὰ εἰδῶ. Koj naçin ne nahodi se u jeziku bez razloga, nego sluxi za bilěxiti nesvèršeni i prikaxuje kako ljudska pamat upravlja se s inokupnog zaçetka bitja na inokupni zaçetak kipa.

Ali za povratit se na naš priměr, ja govorim, da zaçetak nekieh pěsamah moxe bezsumljivo uvěrit nas, da je iz Sèrbske prošo u Gèrçku, jer u sèrbskoj pěsmi on je cělii i vechom pomnjom sloxen. Ne govorim o pěsnih, gdě se stihovi slagaju (canti rimati) koji su i u Sèrbii i u Dalmacii tèrgovina městijah na kraju mora, pěsne u kojih se trudi miso a muçi chutjenstvo i pomnja, kakono po sklixavu putu tjerena put svèrhe stiha, gdě rěçi se slagaju, nemarechi jeli miso svih rěçih jednako razlivena, i jeli svaka rěç drugom pridruxena sladkom i moguchom slogom.

Zborim o pěsnih zdravih i jakih bèrdah i dubravah i govorim, da u Sèrbii njihov hod miran je i vitexki a u Gèrçkoj bèrz i liriçki. Jestestvo pěsniçtva slědi izgovaranju dvaju jezikah, razliçnosti dvaju podnebja, naravi dvaju pukovah, xivotah njihovih; jer xivot Gèrkah çestje bio je umoren uzbunutjem, navalam, pogibam, a xivot Sèrbah bio je domachi i više zaduben u uzpomene davnieh vrěmenah.

I ove pěsni vitexke i liriçke jesu (kakono pravo pěsniçtvo hoche) vatreno dramitiçke: ali u sèrbskih pěsmih *drama* veche se razvija, i vechom ljubavi, da tako rechem, prikaxivaju se sèrca ganutja.

Ovo gdě je dvogovor; pripovědanje svedjer je bèrzo i u sèrbskih pěsmih mnogo bolje nego u umětnomu pěsniçtvu. Kratke su prilike i malo kad razduljivaju se prěko jednog stiha, i dovodu nas na miso da ona dugaçka prilikovanja u pěsni Omerovoj imaju se smatrati kako, nadometnuti tvor doba Pizistratova. Duljina nekih besědah pěsni Omerove prehodu granice narodnih pěsnih, ali u opetovanju porukah istim rěçim, ono su pěsme zaisto puçke. I u ovomu pěsne sèrbške pribli xivaju se Omeru mnogo veche nego sadašnje gèrçke.

Pripovědanje, govorim, bèrzo je bez vapěnja i razmišljanja, koja sluxu kao smetljivi umeti (mimogovori- parentesi) i opazke pismu. On ças prihitiva svoj zaçetak a dvogovor svedjer je xiv i lasan. Kad je potrěbito dohode mnogi na pozorište, ali netom su rekli koliko su imali, otidu. Dvornost koja je utěrala njezina poklanjanja i u dèrxave krasnopisanja, ovdě neškodi chutjenstvu. Znati gdě se ima prestati pripovědati, što se ima propuštati, to nas nemoxe nauçiti nijedan uçitelj nego chutjenstvo istine: onako kako i u xivotu znati što se ima muçati a što rěti nije podano gradjanskomu lukavstvu, nego pravednomu chutjenstvu dobra.

(Konac che slěditi.) *I. A. K.*

O NAÇINU,
kojim se xivotopisi pisati imadu.

Predragi!

Reko sam ti juçer, da tvori ljudski, od kojegod naravi ti hoches, nosu sobom něku mast i neko obliçje kipstva, koje, çinechi da to tvorstvo osobito onomu ima se pridat i za njegovo osobito poznat, çini u isto doba, da svakomu nemoxe s toga istoga bit oçito, jer svak nepoznajuchi razloge, poçetke ponukovanja, oprieke, vrieme, dogodjaje i mnenja, koja su se sdruxila, nemoxe znat ni miso, koja se uprav krije pod onom rieçi oli pod oniem dielom. Da to neostane otajstvo za vazda, imaju se xivoto-

pisja slagati kako ona, koja imadu biti tomaçitelji medj rieçima oli dielima i istini. Da su za to potrebnita xivotopisja lasno je vidieti promišljivajuchi na priliku, da pisma Dantova toliko su tmasta, koliko tmasto jest znanje xivota njegova i da, iza kako su si blizu osamdeset tomaçiteljah uzeli poso na vrat, nĕki s ove nĕki s one strane za razputiti gonetke, koje se u njemu nahode, oli kad kad za zaputit ih gore, još se nahodi što bi se moglo rieti. Ali, da ne cieniš, da te tmine Dantove izlazu iz pisanja i jezika i vremena njegova, obvèrni se malo na Byrona, kojega, molim te reci mi, iza kako si proçito tvore, bez bit proçitao xivot, što si razumio? Gdiegod, tamo i ovamo koigod stih, gdiegod kojugod inokupnu poznanu miso, rieç po rieç svaku ali duh, po komu je bio nadahnut, jesi li uhitio? koliko je to daleko od tebe! Ako nevieruješ proštij ista diela iza kako budeš proštio xivot, iza kako budeš vidio slovestnost svezanu s xivotom, iza kako budeš zabiljexio pod koijem krenutjem duša ona prionivala je k piesniçtvu, iza kako budeš ochutio koijem ognjem ona miso goriela je, koijem chutjenstvom ono sèrdce hlaptalo je u pèrsih onoga smutjenoga muxa, tad ih proštij, pak cheš mi riet što je potrĕbno xivotopisje u slovestnosti. Paçek riet cheš mi što je slovestnost bez xivotopisja? Tĕlesina bez duha. Spomeni se, molim te koi trud neizmierni bio je podnesen i podnosi se svakdano za da nam budu otvorena bogatstva znanja i knjixevnosti starieh viekah gèrçkieh i latinskieh dèrxavah. A ti svi trudi na svèrhu našto se mogu razsudit podneseni, nego samo za spoznat xivite pisaocah? Jer što je xivot nego obiçaj bivstva, mnenjah, igarah, posalah i tako dalje? A što mi ištemo da nam skrovito prošastu bude objavit? što smo drugo iskali? A iza toliko trudah nerazumiuchi jošter nĕkoliko, a i od onoga što razumiemo ne po svemu stavno uglavieni da razumiemo uprav, ne bismo na svèrhu mogli doglavit, da bez xivotopisja mi chemo ostavit sinovima našiem neznanstvo u knjigah zapeçatenieh prevarom? i da chemo ih usilovat iste podniet trude za obaznat gdiegod i štogod pisaoce današnje kako i one od dvadeset, od trideset viekah na se? Tako bismo nazbilj dovèršili našega xivota cilj, i prinieli k sgradi, koju ljudski narod u izobraxenju podizava, prinieli bismo baš naš kamen. I to bi bilo u svemu i po svemu pametno uçjnieno. Nu, riet cheš mi ti, nu gdie ideš? Mi ostavit nauke naše bez xivotopisjah? a imali koigod viek prie nas, koi više ih je ostavio nego smo ih mi sastuçili? — Zaisto imaš razlog! Ja sam muço samo za ne riet ti, da ono xivotopisja niesu, a ostavljam napose ime koje bi dostojali. I uprav, tko bi imo smionstvo za dat im to ime, u vrieme kad niesu drugo nego skup svich rieçih hvalnieh iz rieçnika izvadienieh i prevaljenieh na jednoga jadnoga kipa oli xiva oli mèrtva, kojemu se nije ni u snu snielo, da che on igda nehote bit toliko krĕpostan i çestit koliko ovi nam 'ga prikaxuju? Boh! liepa xivota! A s tiem u çemu si se okoristio? Što si obazno? Eh! mene je sram, da je u ovo vrĕme potrĕba priglavit knjixevnicima da bi jur njihove uçionice lizanja i glamazanja imale bit odavna zatvorene a ne sliepiem prikazane za stvar veliku i preveliku. Dosta je toga gadna podnixenstva, dosta ga je i preko bèrka i preko brade, dosta ga je! A u tomu što doradjuju? da oni, koji çitaju diela pohvaljenih, ili ih nerazumiju, il nenahodechi onakieh, naopako ih sudu i opaçie dielujuchi cienu, da nije potrĕbno da svoja diela pravedne hvale budu dostojna, zadovoljeni podpuno samo da su hvaljena. Tad komu je stalo trudit se, kad bez truda na isto dokoneçivamo? Hvaljeni smo — to je dosta. Tak u komudrago naçinu xivota tĕk našieh danah provodimo, znamo da po temu bit chemo neumèrli. A kad smo neumèrli? .... Na dobro vam prudila neumèrlost vaša. U toliko vaša diela i vaši tvori nemoguchi bit iztomaçeni po xivotima vašiem ostaju otajstva: unuci vaši nemoguchi ta pisma sloxit s nasliedbam preteškiem vašieh dielah i tvorah, sudit che vas da ste .... Što? B! muç tu! ono što vam reku, stat che vam dobro moji dragi neumèrli! Dali kako cienim da to ima se çinit, pripovĕdiet chu ti u došastom.

P. A. Kazali.

PĚNEZOSLOVJE.

ODGOVOR

S. Ljubicha Gosp. I. Zafronu.

(Produxenje.)

Prem da mnogo prie Justiniana obiçaj ovoga nadimena padnuo je u zabit, ništanemanje rět che tkogod, Sišçani bit che se s njim sluxili. Ja mislim da ne, buduchi da tada sluxechi se s nadimenom od puno vrěmena neobiçnomu, nebi ga bili skratili, i za biti razumljene nebi bili izglasili s krachenjima sve rěçi nadpisa, bez da uçine ikakvo razděljenje; pri takovoj sgodi vi dobro znate, da bi štenje bilo pretrudno i mnogo nestalno navlastito kad se sbori o nadpisu poçastivomu u jeziku neobiçnomu.

Pravda zlamennje pravost, *upravda* po sudu Katançicha zlamenovat che oblast, koi spisatelj misli, da pokaxenje djaçko imena Justina i Justiniana izahodi. Nu ovomu povědanoma poznanju věrovat neche svi oni, koji znadu, da Justin biaše » *obscuro genere natus e subulto factus miles* (Hofmann) *litterarum rudis* (Eck.) « i da Justinian » principio regiminis nihil quod imperatoriam dedeceret majestatem vel habuit vel curavit, sed lingua, habitu, ingenio se ad barbarorum morem citius comparavit (Proc. Hist. Arc. c. 14.) » Ali gos. I Zafron neche, da je to tako. Buduchi pak sam ja rekao, da Prokop imenuje samo Justiniana imenom *Upravde* ali ne u vaxnom i slavnom sgodopisju » De bello gothico « vech u tajnomu » Arcana historia « i zato po svědoçanju glasovitoga Montesquieu-a, da je sumljivo to kazanje, odgovori mi gos. I. Zafron, da muçanje pověstnikah svèrhu jednoga dogadjaja, nije zadostivo za potvèrditi, da su oni taj dogadjaj neznali, da ovi pověstnici něsu imali uzroka i prigode od imena Justinianova beseděiti; i još da Prokop imenuje něka druga od njegove obitěli, kako na naçin izgleda. » Istok, Ljubica, Vilenica. Ali ja pitam, tko che me uglaviti, da nam je tajno sgodopisje Prokopovo teçenjem vrěmenah došlo, kako ga je on upisao? Nije li bo mogao koigod poslědni pisaoc u rukopisu umetnuti ova imena Justinianova stavljena za istinu? A pak evo što izvodi o tomu glasovito tvorje naslovom » Biog. Univ. Ant. e Mod. » Aneddoti e storia secreta di Procopio - Lévesque de la Ravaliere (Accad. delle inscriz., tomo 21) e Marmontel (Pref. di Belis.) sostennero, che Procopio non fu autore di tale produzione scandolosa. Suida, essi dicono, è il primo, che gliel abbia attribuita, seicento anni dopo il regno di Giustiniano. Agatia nel 6 secolo e Florio nel 9 indicata non l'avevano, facendo menzione degli altri suoi scritti. Non vuolsi riconoscervi ne il suo stile, ne sopratutto il suo carattere morale. «

Neche se htět uglaviti, govorim, da njihovi otci od nixnog i tmastog kolěna prividěli su visokost, na koju vèrtivost sreche njihove sinove biaše uzdigla, i zato da su htěli nadstaviti im imena, koja bi to proizglasila. A nebi li se baš moglo rechi, da iz imena *Justinus* izišlo je ime *Justinianus*, zašto sin posinjenja? Onim paka, koji bi mogli rechi, da to se ne sdruxuje s obiçajim prezimenah, u sinovih sinovah u těku lěpih godištah Rima, moram odgovoriti, da su u doba Justinianova i još prie rimski obiçaji s vechim brojem smeteni bili, i da Cesari zakonim osobnikah něsu bili podloxeni.

Vi govorite (str. 100) » *A Patri Patriae* ne pristoji se cělovito Justinian, komu je Slavska kakono i Sisçanima bila otaçbina? Voh nije tako. Justinian rodio se je u *Akridus-u*, gradu Macedonskomu, zvanomu još *Bederiana*, paka *Justiniana prima* (Hofmann Lex. Univ. Baudront lex. Geog. Enc. Metod. Geog. Ant.) a Justin u *Alpianum u*, gradu Dardanskom paka reçenomu *Justiniana secunda*. Odkle izhodi, da krajina od Vas nazvana Slavska nije bila otaçbina niti pèrvoga niti drugoga cesara, kad Vi ne biste htěli sklopiti pod imenom *Slavska* Traciu, Dardaniu i još Macedoniu. Buduchi je vech znato, da u otaçbini Justina i Justiniana nebesědjaše se slovinski jezik, trudno je věrovati, da je slovinsko ime *Upravda* za Justiniana, *Istok* za otca a *Biglenican* za mater njegovu, kako hoche Teofil njegov nauçitelj. Nije zadosta da P. O. Katançich u imenoizhodnoj historii njemu vlastitoj izvodi rěç *Vedrina* iz rěçi *Bederiana*, *Vilienica* iz reçi *Biglenican*, i s ovim za njega samo pretvèrdim uvèxbanjima hoche uglaviti, da Justin i Jostinian bili su Sla-

vljani, bez rechi nam iz koga jezika bili su xignuti glasi najpèrvi slovinski ovih imenah. Iz djaçkoga ne doisto. Paka ako bi mi P. O. Katançich ili drugi tko rekao, da iz gèrçkoga u dvoru Carigradskomu, odgovaram da to je lasno rechi, nu da meni i onim svima, koji nepoznaju gèrçki jezik, njegova oblast niti ona njegovih naslědnikah nebi bila zadostiva za upokojiti naše duševnosti, i da ništa nesluxe za nas ova povoljna imenoizvlaçenja. Trěba je pokazati, da u domovini Justinovoj i Justiniananovoj jezik puçki biaše slovinski, i da buduchi su se rodili od nixnog i tmastog kolěna, biahu njim postavljena imena, kako je pristojno vérovati njihovomu stanju i jeziku podobna.

Zato neima se podtajati, vech bolje raztomaçiti prěkoslovje. Jezik pelazski biaše prie inog drugoga govoren po Tracii, Macedonii, Tesalii, Epiru, današnjoj Bulgarii, Albanii, i rekao bi još i po Dalmacii, kad me nebi plašilo proklestvo Katançichevih našlědnikah. Ovaj jezik u svih ovih dèrxavah, izvan Dalmacie, još se govori ali biaše smeten cich udahnutja razliçnih proměnah, koje su potle ovi puci podnieti imali (Thumann. Untersuch über die Gesch. und Sprache der Albaner etc. — Atlante di M. A. Sage.)

Buduchi sam ja paka rekao (str. 413) da » iz svědoçanstva svih pověstnikah oblastnih srědnjeg věka i najglasovitiih pošlědnjeg, koji su opisali ukinutje rimskog vladanja i kraljevstvo Gotah u Italii, javno izhodi, da Justinian, prem da je ogledao (obludao), nije nikada za xivota svoga vladao u Panonii, i naslèdno nije imao nikakvu moguchnost nad Siskom i nad njegovom pěneznicom. « Gos. I. Zafron odgovori mi « da nije potrěbito *zapovědati* jednomu gradu za imati od njega dělo harnosti u kovanju jednoga pěneza « Nu baš ovde vara se Gos. I. Zafron. Pristaje, da Justinian nije vladao nad Siskom, a pak udilj nadomeche, da pěnez, od koga se besědi svědoçi, da ga je on od pritisnutja Gotah oslobodio. Dakle Sisak biaše u isto vrěme pod oblastju Justiniana i Gotah? kako, mili moj, kako si padnuo u takovo prěkoslovje?

Ali još nadomeche, da se nemoxe uglaviti kako je mogao Justinian obladati Panoniu a ne vladati u njoj barem za toliko vrěmena, koliko je dosta za kovati jedan pěnez. « I ovdě rét chu, da je upao zahod tiskarski u momu çlanku, javan doisto zahod i za malo videche a toli veche za gos. I. Zafrona, nu on baš, valja da reçem, nehtěše vidět ga u slogu. Bi [dakle na město » prem da je ogledao « u gorizvedenom izreku postavljeno « prem da je obladao, i to mochi che potvèrditi moj rukopis, koi se nahodi kod izdavateljah ovoga knjixevnog lista. Ništanemanje rět chu, da je baš mogao Justinian za malo vrěmena Panoniu obladati bez primiti pod svoju oblast tvèrdje, i još biti protěran bez imati vrěmena za utiskati pěneza u komu dragomu gradu Panonie. S druge strane pokazat chemo u naprědak, da Justinian nije nikad imao oblasti nad Panoniom.

Slědi gos. I. Zafron s svojim obiçajnim naçinom vidjenja govorit » rech chu [ti saviše s Prokopiom i Agatiom, da je po putu svojih vojvodah Justinian oblatio Gote iz sve Liburnie i Dalmacie, koja se je, kod Porfirogenita (De adm. imp. cap. 30.) tja do Dunaja prostirala, i zato je u svojim mejašima s Kroaciom i Sisak isti zaklapala. « I ovdě *najprie* nek bude mi prosto naznaçiti, da imena *Kroacie* ne biaše u doba Justinianova (527), buduchi su se po svědoçenju istog Porfirogenita (pogl. 31) Krobati (χροβάπνι) naselili onu dèrxavi pod Erakliom (610) » Pulsis vero iis (i. e. romanis) ab Abaribus in diebus ejusdem Imperatoris Heraclii desolata eorum regio jacuit, quapropter ejus jussu iidem Chrobati, armis arreptis, Abares ex illis locis expulerunt, et in ipsorum terra, quam etiam hodie tenent, sedes collocarunt; « *zatim* da Sisak nije spadao Dalmacii nego Panonii Savskoj, kakono svědoçi nadpis kod Lucia (De Reg. Dal. et Cro. lib: 1. c. 6:) » Praepos. Thesaur. Siscianorum Saviae. « i tako još mora se rechi od svih izvèrstnih sgodopisateljah i rěçosloxiteljah; *i napokon* da još *Panonia Savia* bivajucha po svědoçanju Sexta Rufa medju Dravom i Savom, bila je po sudu Prokopia, Agatie i t. d. po sve razliçna od Dalmacie. Ako dakle Sisak spadao je Panonii Savskoj, ako Justinian po sudu gos. I.

Zafrona, naslonjenoga na Prokopia i Agatiu, oblad ao je samo Liburniu i Dalmaciu, naravskim naçinom izhodi, da Justinian nije imao pod svojom oblasti Sisak. I samo ova smotrenja bila bi zadostiva za satèrti mišlenje gorizvedeno gos. I. Zafrona. Ništanemanje za opchinsku korist prudno je pokazati, da do sedmoga vêka najmanje Dalmacia nije se prostirala do Dunaja, kako hoche gos. I. Zafron, nego da je druge i puno kratcje granice imala.

Za potvèrditi, da se je Dalmacia prostirala do Dunaja naslanja se dakle gos. I. Zafron, kako rekoh, na svědocanje Porfirogenita (De Adm. Imp. cap. 31.) Iznesimo (kad on nije htio) najprie rèçi ovog spisatelja. » Antiquitas igitur Dalmacia incipiebat a confiniis Dyrrachii sive Antibaris, et ad Istriae confinia pertingebat, ad latitudinem vero ad Danubium flumen se extendebat, eratque omnis ille finitimus tractus sub romanorum potestate et prestantissimum thema omnium occidentalium. » Ali pitam ja ovdě, od kojih vrěmenah sbori Porfirogenit?

Od onih Augusta ne doisto, buduchi da u ona doba Dalmacia neprostiraše se do Dunaja, niti do Save. Plinio (lib. 3. c. 21.) veli » Liburniae finis et initium Dalmaciae Scardona. « S Ierolim, naš slavni domorodac, besêdechi o Stridoni, svojoj otaçbini kaxe ovako » quod Dalmatiae quondam, Panoniaeque confinium fuit. « I zato s razlogom rekao je Kèrçelich (Not. Prel. Pan. Vet. Per. 4. §. 1.) » Arbitrarie prorsus asseri, Dalmatiam ab Augusto fuisse extensam ad Savum aut Dravum vel Muram aut Danubium fluvios, atque hanc extensionem ad saeculum VII. imperturbate perseverasse. « Nu, i nadomeche (Per. 1. §. 1. n. 9.) » Verum quod Dalmatia ab Augusto ad Savum usque fuerit extensa neque Lucio neque A. Farlati subscribere valeo. Enim vero extensio hae nec ex Strabone nec ex Valejo Paterculo doceri potest... Apianus praeterea testatur, antiqua provinciarum nomina a Romanis fuisse servata, easque propriis nominibus singillatim appellant, caeterumque comuni vocabulo, omnes Illyricos arbitrantur. Accedit tot inter Veteras inscriptiones, nullam autem repertam aut relatam ab aliquo esse in *transavanis* his partibus, qua doceretur, ab Augusto ad Savum Dalmatiam fuisse extensam. Contra multas esse, in quibus Panoniae est mentio. Maemoria nostra, in campo *Turopolja* adeoque respectu Dalmaciae *cis Savum*, lupis erutus, sequentem exhibet inscriptionem:

L. Funisulano

L. F. Ani: Vettoniano Trib. Mil. Leg. VI. Vict. Questori. Provinciae. Siciliae. Trib. Pleb. Praet. Leg., Reg. IV. Scythic. Praef. Aerari. Saturni. Curatori Viae Aemiliae. Cos. VII. Viro Epulonum: Reg. Pro. Pr. Provinc. Dalmatiae Item Provinc. Pannoniae. Item Moessiae Superioris. Donato Bello Dacico Coronis IV. Murali Valori. Classica Avera. Hastis Puris. IV. Vexlis IV.

(Slědit che.)

NARODNA PĚSMA

(iz ustih puka u Slavonii.)

Nevini Povini.

Ziblje majka Deana nejaka,
Zlatnoj zibki srebèrnom povojcu,
Tiho mu je lipo popivala:
„ Uspi, pospi, Dean dite mlado,
Uspi, pospi, još mi bèrže rasti,
Jer si svojoj od potribe majki,
Da otmemo Banu Banovinu,
I mladomu Caru Carevinu. “
Misli jadna Deanova majka,
Ona misli da nitko nečuje,
To sačule sluge i delije,
Išli jesu Caru kazivati:
Oj čestiti Care gospodine!
Ziblje majka Deana nejaka,
Zlatnoj zibki srebèrnem povojcu,
Još je njemu tiho popivala:
„ Uspi, pospi, Dean dite mlado,
Uspi, pospi, još mi bèrže rasti
Da otmemo Banu Banovinu
I mladomu Caru Carevinu. “
Veli na to čestiti Cesaru:
„ Aj vi moje sluge i delije,
Već vi odte Deanovoj majki,
Ufatite Deana nejaka,

Stavite ga u škure tamnice,
Neko tamni devet godin danah. “
Kad deseta godina nastala,
Grede jadna Deanova majka,
Grede pitat ključe od tamnice:
„ Oj čestiti Care gospodine!
Podaj meni ključe od tamnice,
Da pobirem kosti Deanove. “
On joj dade ključe od tamnicu,
I otvara tu škuru tamnicu,
Sije tmina kako sunce žarko,
„ Aj Deane moje dite drago.
Ki te čuvo i ki te branio? “
Bog me čuvo i Diva Maria,
I Maria ka j' Boga rodila,
Narodila Boga i čovika,
A ti mene draga majko moja. “

KNJIŽEVNI POZIV.

Bratjo, Priatelji i Rodoljubi! Ja sam nakanio s novom godinom pèrva moja pokušenja u narodnom našem jeziku pod naslovom „ **Pèrvenci** “ u jednu knjižicu sklopiti i tiskom u književni naš sviet odtisnuti. Ali ja sam sam onakanio, još niesam za stalno odlučio, budući po svoj dobroj volji nevolja to nedopuštja. Ta nevolja ne samo moja, nego sviuh naših spisateljah, sastoji u slaboj prodaji knjigah, načinom, da ako se nebi sami spisatelji zabrinuli i preporučili dobroti rodoljubnoj, teško da bi kroz knjigotèržce i same troške pečatenja izvaditi mogli. — Sad ćete već znati kud sam naperio i bojim se već da vičite: Eto opet predbrojenja; ta da nam je carska blagajna, nebi nam dosta bila na ta viečna predbrojenja! Pravo imate, bratjo, ali neimamo ni mi spisatelji krivo. Kud će suza negna oko? Kud će spisatelj nego k svomu jednakmislećemu rodoljubu. Dakle oprostite i.... predbrojite se. Nemojte da bi na način pèrve štenadi moje pèrvence u vodu baciti morao! — Predbrojenje iznosi 50 kr. sr; rok njegov traje do 20. Veljače d. g., s kojim danom poskočit će ciena knjige na 1. fr. sr.; knjiga bit će po najnoviem ukusu tiskana i uredjena; novci se mogu odmah polužiti ili kad se knjiga primi.

Predbrojenje primaju p. n. gospoda

U Beču: Tendler i Schaefer, knjigotèržci. — U Biogradu: Miloš Popović, učrednik. — U Brodu: Ignatia Bèrlić. U Budvi: Petar Vodopiić, sèrdar. — U Celovcu: Matia Majer, sveštenik biskupie i kapelan stolne cèrkve. — U Cèrnoj-Gori: Milorad Medaković. — U Diakovu: Mato Topalović, professor filosofie. — U Dubrovniku: Gjorgje Nikolaevićparok, i I. Aug. Kaznačić, mladji. — U Gradcu: Sterman, bogoslovac. — U Imotskih: I. Vèrdoljak, sveštenik. U Karlobagu:: Šime Starčević, arcipop i dekan. — U Karlovcu: Čitaonica, i baron Dragutin Kušljan. — Na Korčulskom otoku: I. Zafron, sveštenik. — U Kotoru: Špiro Berberović, parok Morinski. — U Kninu: Maksimilian Jarisburg, c. k. kapetan, i Filip Karanton, c. k. pretor. — U Križevcih: G. Miloš Badovinac, kamerarius· — U Ljubljani: Doktor Iv. Bleiweis, učrednik kmetijskih i rokodelskih novicah. — U Makarski: Stiepan Ivičević. — U Mitrovici: Tadia Bèrkić. — U Novom: Antun Grabovac, c. k. pretor. U Novoj-Gradiški: Pettek kapelan. — U Novom-Sadu: Gjorgje Kiriaković. — U Opuzenu: Angjeo Vidović, c. k. pretor. — U Osieku: Gjuro Tordinac, kapelan. — U Omišu: Ante Barkanović, posiednik. — U Pančevi: Unterweger, professor. — U Pešti: Todor Pavlović, učrednik. — U Požegi: Otac Frane Muha. — U Požunu: Ljudevit Štur, professor, učrednik. — U Pragu: I. Pospišil, knjigotèržac. Na Rabskom-Otoku Antun Nimira, biskupski namiestnik. — U Rieci: Franje Kovačević, kapetan. — U Senju: Petar Steiner, plovan u Svetomu Križu. — U Šibeniku: Špiro Popović. — U Sinju: Franjo Lovrić. — U Sisku: E. Lovrić, tèrgovac. — U Splietu: Andria Stazić, učitelj. — U Tèrstu: Vladisavljević, učitelj. — U Valpovu: P. Gottlibović, prepozit i v. arkidiakon. — U Varaždinu: Dragutin Švagl, varm. bilieżnik. — U Vinkovcih: Wanjček, professor. — Na Viškom otoku: Božidar Petranović. — U Vukovaru: Kajo Agjić, gvardian. — U Zadru: Bratja Battare, knjigotèržci. — U Zagrebu: Viekoslav Babukić, advokat i tajnik čitaonice. — U Zemunu: Marianović, kapelan.

Rečena gospoda umoljavaju se od strane spisateljove, da bi dostojali broj predbrojenih knjigah i novce vani Dalmacie na g.g. Tendler-a i Schaefer-a, knjigotèržce u Beč ili na g. Viekoslav Babukića, advokata i tajnika čitaonice u Zagreb, a iz Dalmacie na mene istog u Zadar odpraviti i to najdulje do 28. Veljače d. g.

Na svako deset predbrojenih knjigah dat će se jedna badava.

U Zadru 1. Prosinca 1845.

P. Preradović,
c. k. nadnamiestnik u 33. piešnom pulku.

Pismogori.

Svèrha danas jest poznala
Zašto dome osta neudata
Jer bogata ona nebiaše
Zato one krune . . . svak se bojaše.

Kad bi Ive isprošena
Dvajest godin imadjaše
A od onoga vrimena
Toliko drugi protèrkaše
A zašto umri neudata?
Jer nje starost jest poznata.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara.
Izdavatelji i vlastnici

BROJ 52.

NA 29 PROSINCA

II. GODINA

1845.

ZORA DALMATINSKA.

Ovaj list izlazi svaki ponedéljak. Godišnja mu je céna 4 f. u Zadru, a po ostalih méstih u Austrianskoj cesarovini 5 f. zarad pošte. Predplatja se za célu godinu, oli na çetiri jednaka roka u knjixarnici izdavateljah, oli na c. k. poštah i kod njihovih poruçnikah. Knjige i svexnji ne primaju se, ako nésu prosti svakoga troška.

Zora Dalmatinska daje se u zaménu za kojmudrago narodni oli strani list.

PĚSNIÇTVO.

MISLI

Ane Vèrdoljakove Imotskinje.

O mornaru moj dragi!
Prevedi mene tamo;
Da bi dopro ja samo —
Mojoj Majci sad.

Prebrodi mene mili:
Smili se na me snixna,
Da mi majka, sva brixna
Netèrpi vech jad.

Dělech se meni reče:
Kud stupaš sinko mili! . .
Sèrdce gorko mi cvili;
Tuxan mi je dan.

Plaçna majka tu osta,
Levajuch grozne suze;
Bolne ju stexu uze,
Kad ostavih stan.

Rastavši se od tuxne
Stare mati premile,
Tad ljute njojzi strile —
Pokratiše věk.

Pak otido na vojsku; —
Kano rob tuxan dvori . .
Briga mene veche mori,
Nit mi prudi lěk.

Deset lět evo projde,
Da ostavi ja mati;
Niti mogu još znati —
Što od majke bi.

Xive li mi sad, neznam;
Al chu mèrtvu nju nachi,
Il chu u grob bèrzo sachi, —
Něsi l' čuo ti? . . .

Vode su me svud stigle:
Nemogu k majci dochi;
Preplivati jur mochi
Nechu, jer je jaz.

Nu mornaru moj dragi!
Prebaci mene kraju:
Sam bi prešo gdě staju,
Da bi znao gaz.

Prikuçi amo ladju,
Da prejdem ja za hlada:
Eto sunce jur pada,
Jur nastupa mrak.

Inaç jaz bit che meni —
Posteljica sad skoka;
Nit che majke dva oka
Nachi meni trak.

Cuj Vojniče moj! — sad
Eto mene tamo;
Prevest chu te amo:
Prestet che ti jad . . .

POLJODĚLSVTO.

O najkoristnih vèrstih žita.

Ovo potrebito i veoma koristno rastje spada u kotar travah. Bez njegova vrežanja (coltivazione) nemože jedna dobro uredjena dèržava obstajati počim red, blagostanje i zadovoljnost ondě vladaju, gdě se usivu ovih tokorse neuglednih rastlinah največja pomnja daje.

Prie nego se na opis pojedinih vèrstah žita sovratimo, biti će shodno, da se nekoliko rěčih o poljodělstvu kaže, koje može bit gdě kojemu štiocu neće neugodne biti.

Poljodělac ima pri obdělavanju svojih njivah osobojno dva glavna posla na oko uzeti i pomno izvèršiti, a to: *primirno obdělavanje zemlje i pravo obavljanje usiva.*

Pèrvo iziskuje znanje zemljišta, koje se zatim kroz gnojenje i oranje obavlja. Čim je pomnie zemlja uredjena, s tim ona veći plod daje, i jedna stara pričica netraži bez razloga, da se, njiva više putah i u prava doba orati mora. Pred usivom triput kopati, još nije dosta; dobar gospodzr obavlja taj posao četiri do pet putah, i nagnoji obilno svoju njivu sa starim trulim gnojem, koi mnogo prinosi za plodnost i uništenje škodljivih travah. Čim su brazde s plugom užje načinjene, s tim je bolje; takodjer kažu izkusni poljodělci, da je najbolje, kad su brazde od poldneva put polnoći, a ne od iztoka pram zapadu potegnute. U zadnjemu slučaju presiže iztočnjak (větar) cělu njivu, i lasno povali nježnu stèrn, što je naravski veoma škodno, buduć da slobodnu i prostu uzrastu smeta.

Pri obavljanju usiva ima se najprie na izbor sěmena gledati. Dobro sěme mora suho, sasvim zrělo i od kukolja çisto biti. Doba sianja nizvisi o kakvoći i položenju njive, i o više ali manje hornu vrěmenu. Kod sianja veoma je važno, da se srěda medju *prerědko i pregusto* pogoditi znade. Kad je usiv pregust, nemogu se klasovi podpuno zavèrći, i zato dadu samo lošo i maleno zèrnje; a kad je prerědak, izgubi se na plodu, i travurina ga preotme. Svako zèrno mora poldrug do dva palca razstojno biti, i nesmi niti preduboko, niti preplitko pod zemlju doći. U lagahnoj i toploj zemlji može se dublje metnuti, nego li u tvèrdoj, i zato opći se usiv u onoj podorati, a u ovoj samo pobranati.

Plodnost žita, kad se svako zèrno samo za se u zemlju zatakne, neizměrno je velika. Naměsto da kod navadnoga usiva iz jednoga korena tri, najviše šest slamkah iznikne, izbaci jedno jedino, na način zelja posadjeno zèrno mnokrat dvadeset, trideset i više slamkah: Ako se pako u dobru zemlju presade, tad se često od jednoga zèrca preko dvě tisuće dobie. Dapače dale su već u prava doba posiane, i na pristojnu daljinu presadjena ražovne slamke sedam tisućostruki plod.

Dok je sěme u zemlji, nemože poljodělac mnogo prinesti za obilnost dobre žetve, nego on mora skoro sve dobroj srěći prepuštiti. Ali bo tada ima se on poglavito brinuti za uništenje haluge, koja je opaki i mnokrat mučno izkorenjivi nepriatelj žita. Ostali njegovi nepriatelji obstoje u bolesti zèrnja, na što *hèrdja požar* i *rožčići* spadaju.

Hèrdja se pokaže kao žuto cèrljeni prilěpni prah na slami i klasu, koi rastjenju i podpunomu zavèrgnutju zèrnja smeta, koje mlětavo ostane i samo malo brašna dade. Ta bolest nastane, kad još zelene sočne cěvi kod zasobice proměnjive nagle kiše i jakoga sunca popocaju, pak se iztěcajući sok sgustne. Navadno se tad kaže, da je *medena rosa* pala. Izcurujući žutkasti sok preobrazi se na suncu malo po malo u prilěpni prah koi dotle na slami i klasu ostane, dokle ga větar ne strese, ili dok se kod vèršitbe neomlati.

Požar nalazi se največma u pšenici, kad kad i u ječmu i zobi, a rědko kad u drugomu žitu. Ova bolest obstoji u tomu, da zèrnje u klasu pocèrni i malo po malo uvěk mekše postane, dokle se napokon u prah razpane, kao da bi izgorilo bilo. Poznato je već, da ta bolest samo od nezrěla i nesuha sěmena dolazi.

Rožčići (namelj, cèrni klas, secale cornutum) nalaze se samo u raži. U vlažnih godištih, najskoli kad za mokrim prolětjim žestoka vrućina nastane, smotri se na klasovih protinaravno iz-

rastjeno, veliko i debelo zèrnje, koje izvana cèrnu ili tamno-modru, a iznutra modro-bělu mast i sladak, poněšto oštar ukus ima. Kad se ovo zèrnje osuši, mnogo je tvèrdje, nego naravsko sěmensko zèrno. Ta bolest dolazi od protinaravskoga uzvrianja i razvianja oštre šećerne kiseline, koja se kroz preobilnost vlage porodi. Brašno iz takova bolestna zèrnja samlěveno, izgleda skoro kao pepeo; a pečen kruh je cèrn ili cèrno zagašen, i odurna mirisa i ukusa. Tko ga užije, veoma mu naškodi; navadno dojdu zatim gèrčevi, padavica i smèrt. Porad toga mora se ovèršena raž uvěk pomno iztrěbiti od rožčićah.

Kad žito dozrija, tad započme žetva, koja je važni i trudni posao za poljodělca, koi poglavito na to gledati mora, da kod žetve mnogo zèrnja iz klasovah neizpane i po zlu neodide, što on s tim ukloniti može, da nepusti stèrn prezrijati.

Sad ćemo se na pojedine vèrste žita svratiti, i najprie raž (secale cereale), kao najpotrebitiu svih čověčanskih potrěboćah pod oko uzeti. Po raži vlada se cěna svih ostalih živešah, i zato ima ona medju svim druzim vèrstam žita najveću prednost. Raž sadi se lakše i s manjim troškom, nego pšenica i daje mnogobrojnim poslujućim ljudim zdravu i krěpku hranu.

Obćenita obilježtva ove vèrste jesu po Linněu: kalež sastoji iz dva nasuprot stojeća, poredo sulična (linienlanzettförmig) listića, i skriva dva cvěta u sebi. Kruna je dvolistna, a vanjski listić navèrhu igličast. Sěme je duguljasto; slama je u navadne raži ravna i dugačka, klas gust, a kaležni listići na kraju resasti. — Od ove obćenito poznate vèrste žita, koja iz Kandie proizhodi, razlučuje se po rastjenju i dobi sianja *ozima raž*, koja se u jesen sije, *jara raž*, koja se u prolětju u zemlju uspe; inače ima ozima raž dulju slamu i krepnie zèrnje.

Osim ove dvě vèrste raži poznato je još několiko druzih vèrstah, koje su kroz različnost zemlje, podnebja i obdělavanja proizišle.

Ovamo spada *Arhangelska raž*, koja šest do osam noguh visoku slamu goni, dugačke klasove nametne i krasan pogled na polju daje. Iz početka neraste tako bèrzo, kao naša navadna raž, i tekar onda oklasa, kad ova cvětava; ali bo ju kašnje opet stigne i s njom zajedno sazrija. Ova se raž malo gdě kod nas sije, buduć da sitno zèrnje ima, koje manje i zločesta brašna daje, nego naša navadna raž.

Jedna je druga vèrsta *busasta raž* (Staudenroggen), koja je iz Norvežke do nas došla. Ne samo da se ona jako obusi, nego i na svakoj slamki više klasovah donese. Ona je malo sivlja, nego naša raž, neboji se toliko studeni i mokrine, i raste na svakoj zemlji. Zèrnja ima dosta i obilno, ali bo je slama pretvèrda i nemože se za navadnu porabu upotrebiti.

Karlovačka raž raste još visokie, nego navadna, i daje obilatii plod. Njezina je slama meka i za kèrmu dobra.

Pšenica (triticum) je porad toga najplemenitia vèrsta žita, buduć da njezino zèrnje daje najbělie, najtanje i najdragocěnie brašno. Kao i od raži, tako ima i od pšenice iz istih uzrokah različitih vèrstah. Jedna veoma u oči skačuća razlika nalazi se na cvětnih ovèršcih, koji ili iglice imaju ili neimaju; ali bo je i to samo slučajno, budući da pšenica izgubi po ravnicah, a opet ih dobije po dubravah i planinah. Najkoristnie vèrste ovoga žita jesu: *Poljačka pšenica* (trit: polonicum) tèrbušastim, poněšto oštrim, krovocrěpoličnim, igličastim, četverocvětnim klasovim, od kojih su dva gornja cvěta mnokrat neplodna, i nejednakim, izvana resastim krunskim listim. Slamke uzrastu pet do šest noguh visoke, a klasovi pol noge dugački. Ona se veoma jako obusi, i pogne se u vrěme žetve pod brěmenom klasovah, premda debelu slamu ima. Zèrnje je veće, nego kod druzih vèrstah, bistro, skoro prozračno, težko i puno brašna; daje trećinu manje i pri tomu tanjih mekinjah (posijah), nego navadna pšenica.

Ova pšenica sadi se poglavito u Francezkoj, i obdělava se kao ozimo i jaro žito. U pèrvomu slučaju posije se měseca Rujna, i sazori u Sèrpnju slědećega lěta, a kao jarica posije se měseca Ožujka. Buduć pako da ona u ovomu slučaju uvěk podpuno nesazori, najskoli u mèrzlih podnebjih i kod nehorna vrěmena, tako mnogi poljodělci daju prednost jesenskomu usivu. Domo-

vina ove pšenice nije pomno poznata; samo se to izvéstno znade, da je najprie u južnih stranah poljačke sadjena, i porad toga svoje ime dobila. Čini se, da je iz Iztoka proizišla.

Divna ili panošna pšenica (trit: compositum) proizlazi iz Misira, i sadi se poglavito u Sicilii, Smirni, Ugarskoj i po někojih městih južne Němačke.

U dobroj zemlji i na hornih městih uzraste slama četiri do šest noguh visoka. Glavni klas dugačak je tri do çetiri palca, i od dna do blizo srěde stoji još četiri, šest do osam, i kadkad više ali manje manjih klasovah, kojih je gornje cvětje jalovo. Ona ukažuje dakle jedan sastavljeni iglićasti klas, i daje u dobrih okolnostih obilatii plod, nego naša navadna pšenica. Na gděkojih městih izvèrgne se taj klas, i izgubi svoje panoge, ako se u posve plodnu i dobru uredjenu zemlju neposije. Druge su vèrste:

(Slědit che.)

Cvio Bèrndušić.

PĚNEZOSLOVJE.

ODGOVOR

S. Ljubicha Gosp. I. Zafronu.

(Produxenje.)

I malo potlě nadomeche „ Insuper agnoscit doctissimus Farlatus, Provincia singulas in plures Dioeceses, quas conventus vocabant, partitas sub Romanis, extitisse, recensetque Asiaticas Dioeceses, tum ex Plinio Hispanicus conventus. Dalmaticos item tres, nempe Scardonitanum, Salonitanum, Naronianum. Et Plinio teste lib. 3. cap. 21 et 22. Conventum Scardonitanum petunt Japides, et Liburnorum civitates quatuordecim, Liburniae finis et initium Dalmatiae Scardona, eo minus credi potest, Dalmatiam ad Savum usqne ab Augusto fuisse protractam, quod Pannoniae, suae quaque fuerint Dioeceses et Conventus; neque sint vel indicia, Panoniam Saviam, ed Dalmaticos conventus unquam pertinuisse. S. Quirini M. et Sisciae Episcopi historia non commemorat, ad presidem Dalmatiae, vinim Sanchem, fuisse submissum, verum ad Amantium primae Panoniae presidom...“

Postavljena Dalmacia po Agustu medju ovim granicam, osta tako barem da šestog věka, buduchi da Kasiodor piše „ Extincto Occidentali Imperio donec Goti Illyrico potiti sunt nullam mutationem nomina provinciarum passa sunt. Ništa ne manje mochi che tkogod rechi, da Dalmacia u těku šestog věka biaše tako razpruxena. Nu pitam ove ja s Kèrçelichom (Per. 2. d. 2. n. 4) „ per quem? Fors barbarae ille gentes, Longobardi, Abares, Sclavi, Bulgari, Dalmatae erant? et ex Dalmatia erumpentes, ut nomen, potestatemque Dalmaticam extendisse videantur. At hoc scriptum a nemine, imo Dalmatiam ipsam a Sclavis et Abaribus destructam fuisse, dein saeculo septimo indulgente Heraclio a Croatis acquisitam censtat.“ I zato dèrxim, da je stvar podobnia misliti, da razpruxenje Dalmatiae po sudu Porfirogenita gorizvedenoga sgodi se po těku sedmog věka. Isto mislio je Kerçelich, gděno veli (Per. II. §. 2 n. 4) „ Porfirog. cap. 20 ait *antiquitus* Dalmatiam in latitudine usque ad Danubium sese extendisse, sed quando? quave ætate? non exprimit. Accepisse mihi videtur *ex narrationis suæ contextu*, tempus illud, quo loca illa Serviis ab Heraclio collata, ab Abarorum metum deserta fuere, hinc illa ut deserta, ad Provinciam Dalmatiæ scripsit, de qua videlicet, quomodo a Sclavis sit occupata enarrat. Quare Clariss. Farlati nec in Dalmatiæ extensione sive ab Augusto ad VII. sæculum, subscribi posse affirmo. “

Uništeno tako ovo prizrenje Gos. I. Zafrona svèrhu rěçih Porfirogenita (cap. 30), gledat nam je, negovori li isti Porfirogenit na drugom městu bistrie svèrhu ovoga. I doisto evo kako u istom poglavju 30. malo potlě veli. „ At a Chrobatis qui in Dalmatiam venerant, pars quædam secessit et Illyricum atque Pannoniam occupavit, habebantque etiam ipsi principem supremum, qui a Chrobatiæ tantum principem, amicitiæ erga legationem mittebat. “ Iz ovoga naravno slědi, da od Porfirogenita do doba Eraklia Dalmacia, Iliria i Panonia bile su tri dèrxave razliçne, i baš da Iliria nahodjaše se medju Dalmaciom i Panoniam. Lucio tomaçechi ove rěçi Porfirogenitove (Lib. 1. c. 12) potvèrdjuje „ Ideo hic Illyricum pro Dalmatia, Pannonia vero pro Pannonia Savia summenda est. “ Ali kako je on mogao rechi, da Iliria ima se primati za Dalmaciu, kad se u izreku Porfirogenitovu sve tri dèrxave napose izvedene nahode?

Nu vidimo malo, kako svèrhu ovoga misle drugi spisatelji, Oprosti dragi štioçe, da sam dug. Ali opchinska korist i zahode velebrojne domovnih sgodopisateljah svèrhu ovoga, navladaju me. Prokop (L. 1.c. 13) veli „ Post hos (i. e. græcos) sub Hesperiarum regno Dalmatæ, deinceps Liburnia, Histriaque et Venetorum sunt hoca, et Ravennam usque pertingunt, maritimique omnes ea habitant e regione, supra hos Stichii sunt et Svevi, haud tamen Francorum sub ditione, alii præterea, qui mediteranea tenent, Cari deide Mauricique incolunt, quibus ad aliorum locorum possesionem Singidones Sirmiique accedunt et usque ad Histrum fluvium eorum propagatur imperium. “ Evo ti daklem Dalmacie medju najprednjim granicam okoljene, evo ti još medju ovim derxavam i medju Daciom i Panoniom razliçni puci naseljeni, koji niesu bili doisto Dalmatinci i evo ti napokon sva ona mèsta izvedena svojim posobnim imenom. Isto mogao bi ti pokazati rèçima Jornanda (cap. 50), koi kaxe, da „ Naissum trajecto Savo “ bio je pèrvi grad Ilirie.

Ali za ne na mnoga potvèrdjenja spisateljah srednjeg vèka spuštjati se, dèržim da je stvar prepodona izvesti napokon svèdoçanje glasovitoga Kèrçelicha, koi se u ovom sudu ima postaviti vèrh svih drugih spisateljah, buduchi se je on primio ne samo razbistrenja dèla najtrudniega dogodovštine panonske t. j. izlazenja Slavjanah, izašto po svem tèku svog tvorja, gdèno sgodno nahodi, promatra izvèrsnim protresanjem ovu oprèçnu stvar, odtiskajuchi navlastito, što su Lucio i Farlati upisano ostavili, i iz istinitih dèlah s potrèbnim naçinom iznosechi, da Dalmacia do VII. vèka nije niti do Save razpruxala se. Veli on potlè neg je predstavio mnoga smotrenja i potvèrdjenja „ Equus judicet lector, an præmissorum consideratione sustineri valeat, ab Augusto ad VII. usque sæculum, Dalmatiam sive ad Savum sive ad Dravum, minus autem ad Danubium usque exstensam constanter fuisse. “ I malo poslè nadomeche „ Accedit scriptores illos, qui Dalmatiam ad Savum Danubiumque extendunt explicare debuisse, qua ex parte hanc Dalmatiæ extensionem habeant, per fluxum Savi, Dravi, Danuby totum, Dalmatiæ limites ab iis collocari non posse, res certa claraque est. Ad partes quoque has Adriatici, quæ ad occasum sunt et in continenti, cum olim Japidæ fuerint, dein sub romanis, certa ætate Norici, ac subinde sive ducum Istriæ, sive Foro Juliensium, Longobardorum, Abarum ac demum post 7. sæculum Sclavorum, Croatarumque, qua ratione Dalmatia ad Savum aut Dravum vel Danubium extensa fuisse demonstarii possit? non assequor. Sed nec ex parte illa Zagabriæ meridionali, Romanorum olim Mœsiæ, successive Serviæ atque Bosniæ Croatie item et Rasciæ... sive ad Savum sive ad Danubium hinc infra hodiernum Belgradum Dalmatia ad VII usque sæculum extensa fuisse, doceri potest. Quare pinio mea Dalmatiæ extensionem potius rectiusque ad posteriora sæcula, patroni sententiæ hujus, rejiciendam habent. Cum onim Croatiæ reges (uti ex eorum titulis clareret) fuerint, ex his Dalmatiæ extensio argui posset... Longum foret singula, quæ Cl. optime meritus sive Farlatus sive Lucius pro Dalmatiæ suæ extensione descripserunt, dilucidare, quare missa facio, cum ex antesioribus rei hujus veritas eluceat, facileque citati ab adverso scriptores explicari queant. “

Iz svih ovih smotrenjah i svèdoçanjah jest znato, da Dalmacia do VII vèka nije bila razpruxena niti do Save, i zato da neredno kaxe Gos. I. Zafron, da Sisak, grad Panonie Savske, spadao je Dalmacii, i toli manje da Dalmacia u tèku šestog vèka tja se do Dunaja prostiraše. Ali sada za vèrlo dobro uglaviti Gos. I. Zafrona svèrhu ovoga nije izvanredno pokazati, da Justinian ni kada u Panonii nie vladao, i zato ni nad Siskom, nu baš da njegovo moguchstvo i u Dalmacii istoj bi kao munja. I ovdè treba je stanje onih dèrxavah prie i po tèku vladanja Justiniana iskušati.

(Slèdit che.)

O NAÇINU,
kojim se xivotopisi pisati imadu.

Predragi!

Dakle kako imaju bit xivoti upisani? Istinito jer laxivi nemogu dopriet nikako istomaçit miso jednoga tvornika i trieba je da to nelaxivo pripoviedanje pruxa se vèrhu svieh okolišah koji su mogli uzbudit kojegod novo chutienstvo u sèrcu njegovu. Radi toga, trèbuje da sve i dietinska diela i rieçi sve, koje mogu bit bilèg tijeh unutèrnieh chutienstvah budu pomnjivo uz-

motreni i razabrani jer çesto više te rieçi i diela mogu nam objavit çovieka, nego ona koja su u stavnosti pred drugiem ljudima i pod tudjiem o-çima ucinjena i reçena. Ali to blizu graniçi s nemoguchstvom. Jer tko bi mogo tako pomnjivo bděti vèrhu dielah jednoga çovieka za pak upisat taj njegov zivot? Tko igda bi cěnio çověka jednoga dostojna toga bdenja? Tko u svojoj pameti ne derxiše višega, za sebi pristojniega truda? Tko na svèrhu, stavljajuchi to sve u dielo, nebi priloxio kipstvo svoje u ono kipstvo zamiereno i tako trudnie cěnio da bude razborstvo od ta dva kipstva zapletena nego od jednoga sama? Da se to nedogadi bilo bi najbolje, da tvorci dielah oni sami upišu nam xivot svoj i nadahnutje pod kojim upisani biahu, i po tomu kako imaju se razumieti, jer nitko na svietu nemoxe bit tako tomaçitelj mislih i dielah, kako onaj, koi ih je promislio i udielovo. To svoje xivotopisje bilo bi podloxno imat po obiçaju dvie mane. Pèrva je da svaki od njih hotio bi nam se prikazat vitezom dostojnom hvale u svemu i svaçemu više neg bi smo mi bili prignuti dopustit mu; druga, da bi smo xudieli i u njemu, da nam prikaxe svoja opaka diela oli cienjena za opaka u o-noj çistoti rieçi, koju cěnimo potrebnu u takovih pismih. Obe dve mogle bi se ponapravit na koigod naçin. Pèrva dovodivajuchi oni ças njegove govore na obiçajno xivlienje i na govore o-biçajne i nedopustivajuchi mu ih uzvisit nego koliko diela uçinjena dopuštavaju. U tomu moglo bi gdie u rietko dogodit se, da mu se malo krivine uçini, jer okoliši neoçitavani i neoçitivi bèrz mogli su ga prikazat baš onakoga kakav on dèrxi da je bio, ništa nemanje, za nas nebivši on drugo nego onoliko koliko je dielovo, nemoxe bit više ni sudica, a pak bolje je da njemu bude štogod i dignuto nego da mi privarniem slikastima budema u zlo uvedeni. To se moxe u-prav poznat samo po njihovih dielih u kojih veliçnost zaçetjah bit che nam znak i u istini jedini znak od veliçnosti uma koi, ih je tu uyeo i miera hvale, koje je taj mux dostojan. Diela njegova ista dat che nam naçine za ponapravit i drugu manu. Ako u rieçih i dielih mi budemo ugledati nepodobnosti, sudit chemo iz kakva sèrca izlazu. Jer prem da něki su popievali da trieba je *Castum esse decet pium poetam. Ipsum versiculos nihil necesse est. (Catall. ad Aurel.* Mi chemo s njihoviem dopuštenjem još vierovati, da u dielih i u tvorih viši dio çovieka raztaka se i da nije moguche da knjixevno licuměrstvo bude za vele doba slěditi, jer i tu se dogadja da *ex abundantia cordis os loquitur.* A i u tomu baš kad bi se mogo prikazat nam bolji nego je, toliko bolje za njega, tako bi mu se nadamierilo ono, što priašniem sudom bilo bi mu se diglo, a nami nebi vele stalo, da on uzima tu korist jer opet govorim, da nami nitko nije više nego onoliko, koliko je dielovo. To moxe se oçito vidieti po pripoviestih svojega xivota, kojega su nam ostavili několiko najzamiernie, dva koja mi se sad po pameti vèrtu to jest *Cellini* i *Alfieri.* Tko je tako sladke kèrvi da netom je bio pušten iz trakah nepozna da varaju sami sebe za privarit vas? *Cellini,* na priliku, malo nenavidan, malo ohol, malo izdajnik puno vriedan u svojemu zanatu prem da bi htio jednoga od pèrvieh vitezah svieta prikazati, prikajivajuchi sebe, ništa ne manje svak ga vidi nenavidna, ohola, izdajnika i prem vrědna zlatara, kako je bio. A *Alfieri* koi nam bi se xudio preprodat za novoga *Brutusa*, *Timoleona* i.t.d. Tko ne vidi u zivotu njegovu, iz kojega hvèrca knezestvo iz svake rieçi, da je on imo u sebi više od *Saula*, od *Filippa* nego od hvaljenieh? To je za one rěçno, koji bi poxudu gojili prikazat nam se po sebi istiem što bi svakomu bilo najkoristnie. Al to malo ih çini, jer s jedne strane strah ih je otvorno istinu riet, mislechi da che u našemu sudu bit prem podnixeni a sram ih je hvalit se sami, jer *laus in proprio ore sordescit.* I s toga ima prem malo svojexivotopisjah suproch broju neizbrojenomu ljudih dostojnieh da budu spomenuti. U tomu neostaje nam drugo, nego izpitat od svakoga i priatelja i nepriatelja diela i rěçi onoga, kojega xivot pisat imamo, ako još od njega je uspomena, pak oli nije oli jest pomnjivo proçitat sve što od njegova xivota nam ostaje, a najpomnjivie pisma, koja niesu bila pisana za oçi svaçije i od toli izvadit sve oli dobra oli zla u njema vidimo po sebi istomu oli

po drugiem objavljeno. Kad to ujediniva se s mislima i s dielima opcheno u njemu vidieniem, nismo daleko od istine, drugaçie, to nije ono što ištemo. Ti vidiš moj predragi, koliko je potrěbno u tomu bit opazan za neoskvèrnut uspomenu mèrtvieh neprevedno, i za ne pokvarit sud, koi vèrhu dělah njkovieh çini se s huljenjem oli s klanjanjem nepravedniem i nedostojniem. Moxe bit da nije ovo najmanji razlog, s kojega nevidimo jako malo xivotopisah u vrěme, kad nema u svoj slovestnosti vèrste tvorah koja bi bila koristnia i za dieloizpravnost prostraniti u svima knjixevnicima i za um razstvoriti sviem štiocima. Ostan s Bogom.

P. A. Kazali.

NARODNA PĚSMA

(iz ustih puka u Slavonii.)

Ljuba ostavljena.

Kad te primem Vilo
Od glave slaviti,
I tebi na glavu
Krunu postaviti,
Ota tvoja glava
Ka je puna vlasih,
Na njoj bi ti dušo
Zlatna kruna stala,
Oto tvoje čelo
Vlasi nakriveno,
Kako ravno polje
Travom obraštjeno,
Ote tvoje oči
Kako dvi zvezdice,
Prisegal bit Bogu,
Da su dvi zvezdice,
Oia tvoja lišca
Od kèrvi od mlika,
Meni bi zadala
Mome sèrcu lika,
Oti tvoj lipi nos
Med lišcem zasadjen,
Kako Budin grad je
Mirlići ogradjen,
Ota ivoja usta
Kada sprogovore,
Kako da se vrata
Od raja otvore!
Oti tvoji zubi
Drobni ter no gusti,
Kako da su dušo
Biserom nasuti,
Ta tvoja bradica
Na koj je jamica
Mojem je sèrdašcu
Velika ranica,
Oti tvoj bili vrat
Na kom koral stoji,
Nosi ga ti dušo
Ar ti se pristoji,
Ote tvoje ruke
Kako jedne jahle
Najpèrvo me gone
Pak me sebi mame,
Ota tvoja pleća
Kako ravno polje
Na njim bi izpisal
Sve moje nevolje,
Ote tvoje noge,
Kada potrepetju
Sve drago kamenje
Od sebe razmetju.

Sèrxba.

Melior est qui vincit iram, quam qui capit civitatem. (Cass.)

Sladkost, štono se obiçaje rechi i tihost u govorenju jesu najspodobnii halat za predobiti najsèrditijega çověka, i dovesti ga na ustèrpljenje. Sladak naçin i blagost u odgovoru omekša u istinu najoštrie sèrdce, i prigne njegovu volju na najvišu tihost. Protivno pak *Sèrxba* i gnjěv uzbuni najkrotçiju narav, poput naglih větarah najmirnie more.

Blaxen onaj, koji razmišlja pred oçima svoje svěsti mirno sèrdce ponixenoga Joba, koga prilike jesu nama uprave i izgled xivota dobroxitja!

Kadno koga karaš oštro i u sèrxbi, isto je da stavljaš jedan dragocěnjeni sok u sud otrovni. Razaberi se, i tada pokaraj, ako si u duxnosti.

Jedno çeljade sèrdito, osorno i usilno, jest nazvani neprijatelj uljudnoga druxštva, ili još bolje rekši, jedan bunitelj, koji oskvèrnjiva zakone najsvetie· Ukloni mu se s oçiju.

Nemoj se puštat tako prenosit nesvěstno. prepiši sebi jedan naçin upravni suprot dogodjajim dosadnim tvoga xivota.

Razsèrdi se na grěh, i u tom necheš sagrěšiti, govori Ambrox: » *Irascimini, ubi est culpa, cui irasci debeatis, non potest enim fieri » ut non rerum idignitate moveatur.*

Ako bi se pak dogodilo, da se pustiš preněti od sèrxbe, çudo bi xelio, da staviš tada pred oçi jedno ogledalo, u komu cheš vidit da si tako ostao preobraxen, i vas drugojaçii nego si obiçajan biti, buduchi da che te taka udiljna

proměna çinit razboritiega u prigodah i puno opazniega çinitche ti zaçet jednu stavnu odluku takoga prignutja, koje che te brez sumnje çiniti sasvim uspregnuti.

Nek nezajde sunce svèrhu sèrxbe tvoje, dali se razaberu, i san tvog sladak che biti u tminah mukle nochi, dok sèrdce tvoje u radosti mirno opoçiva.

Vèrdoljak Imochanin.

Pèrvo jeptino izdavanje.

KNJIŽEVNI OGLAS.

Naprědak sadašnji sviuh granah jugoslavjanskoga naroda u izobraženju gradjanskog i književnoga života, čini potrěbito vèrhu svega poznanje stare književnosti naše, za u njoj iznaći temelj i izgled sadašnjim našiem trudima. Već se je, hvala bogu! sakupio i izdao na světlo dobar dio one zlatne rude pěsničtva, koje, prohodeći od ustih do ustih medj prostome puku, čini naš narod najpoetičkiem u Europi. Takovieh sbirkah u različitih narěčjih slavjanskih broji se prěko stotine.

Vrěme je ali, da se obèrnemo i na onaj dio knjiżestva, koji izraz duhovnoga naprědka u izobraženju, jošte leži nepoznan u rukopisih, oli ako i pečatjen već je rědak radi dalečine vrěmena, oli malo poznat radi različnosti i nesloge u pravopisu. Dalmacia i osobito Dubrovnik sadèržuju neizbrojno blago takovieh dělah, počimljući jošte od XIV. věka. Potrěbu izdavati ih na světlo poznahu već davno Dubrovčani, i u različita doba izašla su, u onome izobraženome gradu, mnogovèrstna děla, medj kojima pèrvo město zauzimlje glasoviti Osman neumèrloga Gundulića. Ali su to pečatenja u pravopisu dubrovačkome, i osim toga nenaprěduje se u izdavanju onom hitrostju, koja bi mogla zadovoljiti pohlepi čitateljah. Družtvo Matice Zagrebačke zadobilo je věčnu zahvalu svega slavjanskoga světa, počimljući pečatiti prošaste godine stara děla knjižestva našega, i viděli smo pèrvi obilni plod toga truda u krasnome izdanju istoga Osmana Gundulićeva.

Videći pravu potrěbu vrěmena, ne štedeći pomnje ni troška, poduzimlju sade dolje podpisani izdavatelji u Dalmacii:

NOVO I PÈRVO PEČATENJE

IZBRANE BIBLIOTEKE

dělah izvornieh i prevodah

U ILIRSKO-DALMATINSKOME JEZIKU

predjašnieh i živujućieh pisateljah,

za koju se doli niže uvěti nalaze.

Oni naměravaju u ovome sabranju davati mnogo za malo, čineći s tiem pèrvo jeptino izdavanje onieh dělah, koja su vrěmenu pristojna a koja su dan današnji prem rědka, okoristivljajući se u tom izbranju světom svih učenih knjigoljubiteljah, koji budu htěli blagovoljno podpomoći njihovo poduzetje.

Čistota pismenah, osobito k toj svèrhi salivenih, izpravnost tiska, veličina knjige svakome pristojna, opazke priložene na města potrěbna, životopisja, uměrenost cěne i vèrhu svega organički obćeni pravopis: to su naslovi s kojima se izdavatelji pouzdaju, da će njihov trud blagovoljno primljen biti od izobraženog obćinstva slavjanskog.

Svaka knjiga bit će u 16ni vel. na lěpoj artii (*a macchina*).

Prodavati će se i ponapose.

Céna će biti po veličini knjige.

Izdavajući jedno dělo, oglasit će se naslov cěna onoga, koje ima slěditi.

Po izdanju svakoga děla uzmnožiti će se cěna o tretji dio za sve one, koji ne budu prie poslali svoja naručenja.

Děla, koja su kirilskom azbukom pisana, biti će tako i pečatena.

Artia, pismena, i pravopis biti će posve jednaki ovome oglasu.

Pèrvo dělo Biblioteke, koje će se izdati měsecom Sičnja **1846** u jednom svezku imat će za naslov:

ANDRIE KAČIĆA

Razgovor ugodni naroda slovinskoga.

Primaju se naručenja kod sviuh razděliteljah ovoga oglasa.

Cěna ove knjige bit će **1** fr. **30** kr. sr.

U Zadru **29** Prosinca **1845.**

Bratja Battara
Izdavatelji.

OGLAS.

Izdavatelji zahvalni blagovoljnim predbrojiteljima na podupiranju ovoga lista, *kao pèrvog i pravog poduzetja domorodnog*, dati che na dar s pèrvim brojom nove godine kazalo sviuh predmetah i imena sviuh pisateljah **Zore Dalmatinske** zajedno s krasnim zavitkom.

Darajuch ovo iz dragog sèrca, xele oni, da njihovo pritexko poduzetje bude takodjer i u ovom tretjem godištu primljeno na onaj naçin, kako se jedino od razumnog obchinstva oçekivati moxe, na koje naslonjeni obechavaju nove, koristne promiene za dnevnik.

J. A. Kaznaçich
Urednik.

Bratja Battara.
Izdavatelji i vlastnici

AI

SIGNORI ASSOCIATI

DELLA

ZORA DALMATINSKA

BUON CAPO D'ANNO 1846

Běla **Zora** Tebi nosi
U svom skutu mlado lito,
I s neba Ti tiho rosi
Svako dobro plemenito.

O věk' tako! blaguděli.
I Ti meni blagost koju,
Ovi slatko danak běli
Da spomenem ruku tvoju.

Razdavatelj.

A Te nell' aureo grembo
Reca il nuov' anno **Aurora**,
Che dal rorido lembo
Placida versa i doni suoi dal ciel.

O così sempre! or dà
Tu ancora a me cortese
Onde la tua bontà
Lieto rammenti in questo dì novel.

Il Distributore

Tipografia Battara.

POZIV NA PREDBROJENJE

ZA

tretu godinu 1846

ZORE DALMATINSKE

KNJIŽEVNI NEDILJNI LIST

u Ilirskom Dalmatinskomu narěčju.

Svė pučine, siver ledom.
Istok strane pram u podne
Dopiruće k sinju moru
Polja, rěke, kraljevine;
Uzvišene Banovine
Obastire sve kolike
Ilirički jezik Slavni
Do Latinskih krajah redom.

Pučke pěsni.

Srěćno je počela, srěćno napreduje ZORA DALMATINSKA. — Staro eto dospěva, mlado se lěto približà: i mi to veće bělomu danu. — Današnji dan, stupaji u životu, dobe su od prosvěti, naprědci u prosveštenju, sime od blagosti. S toga sèrcem se radujemo i zavirivajući u budućnost, svim ljubiteljim mile naše domovine, zahvalno na novo lěto dragi pozdrav šaljemo i veselje. Zar se mi nećemo o nadi veseliti? i imamo s čiem. —

Eto, hvala našem čestitome Caru, njemu slava i čast do věka; dvě su godine da smo s temelji domorodne naše književnosti golema se posla uzeli, općenog što pri početku rekosmo izobraženja i nauka. — Prem da smo putem na mlogi odpor sa svih stranah nagazili, nismo se za to prěpali; znabosmo da će se truda i vrěmena, dokle se odbie; da na književnom polju, novome i neuredjenom mloge su zaprěke, koje potrěbito je malo po malo uztèrpljivo iztribiti i izpliviti, da se prigotovi pravome težanju. — Čista je naša svèrha i goruća svakčas želja bila prostome puku otažbine na pomoć biti, da prime dobre i sebi pristojne nauke za kućom vladati, uzdèržati što mu je Bog dao i upravljati k naprědovanju, navlastito težačke radnje: za tim smo nastojali na světovna i ćudoredna poučenja, kako bi mu se hitrie sèrce i um razvio i uputio, da bi bogoljuban i svěstan susědom živio, věran Caru, ljubezan domovini. — Te biahu u sastavljenju ovoga lista osobite i najpèrve zaměre sviuh gotovo supomoćnikah u pisanjih o izobraženju našega naroda. — A pored toga nastojahmo čistoću materinskoga jezika, Dalmatinskoga narěčja; ne štedeći štogod municipalnog se zida odmaknuti, da bi mo duhom ili jezikom s ostalim granam Slavjanskoga naroda se porazumili i tiem se okoristili. Jesmo li cilj savèršili? — Znatni će ljudi i nepristrani, a najbolje potomci suditi, koliko smo za domovinu učinili, pokle smo Zoru Dalmatinsku izjasnili; jeli duh Slavnoga Ilirskog naroda po njoj se svakomu u sèrcu probudio; jeli pri takiem potaknutju krasni materinski jezik počeo se svagde ljubiti i učiti; jeli iskra domorodne ljubavi, koju duboko u sèrcu ćutimo, svakčas nas vodila i slědila, bivala u misli, govoru i rěči. — Prě toga, trěba je ispověditi, svaki učeni i neučeni po gradovim pokraine samo se j' inostranih jezikah i naukah i običaji dèržao, svoih se stidio; i još ima tvèrdoglavih nepriateljah naprědovanja, koi su prošastoga věka ostanci, pod rabotom se rodili, tudjinu služili, vladaoce minjali. — Nu stalo nam je: to je kupina, koja će se do malo osušiti i po sebi uništiti. —

Mi smo usuprot to većma svaku suprotivštinu pregaziti pripravni, što znamo da je skoro previšnja vlast odlučila i naredila, da se pèrvi nauk po Dalmacii mladjanoj dici ima pridavati u materinskome dèržavnom narěčju; što no će sigurnii mah pučkome izobraženju dati. —

Polje dakle je naše, da radimo. ZORA DALMATINSKA biti će u tomu glasnica i hram općenog naprědovanja u književnome i gradjanskom životu; razsvěćajući i zavirivajući u sve ono blago, koje već poznato ali još izkopano ni odkriveno nie. — S naše strane nećemo štediti pomnje ni troška o popravlenju ovoga lista, da bi se tako zadovoljilo g. č. čitateljem, gori rečenoj naměri i toli zahtevanoj svèrhi. — No dakle i u naprěd kanit će mo ko i do sada, onih osobito predmetih zauzimati i izdavati koi su od sadašnje potrěbe i od skorie koristi; a pored toga, sva ona koja po načinu i razlogu na izobraženje naše rodne zemlje mogu se upotrěbit. Vèrhu svega vlastita je zaměra naša, prostog Dalmatinca o dogadjaji i slučaji predjašnjih i sadašnjih ne samo dèržave dali sviuh ostalih kraljevinah i dèržavah Slavjanskoga puka i naroda ubavěstiti: po tom će mo redom izdavati zanimiva poglavja domaće dogodovštine i zemljopisa; i uměšat će mo ujedno sve ono što glede općenog žitja i naprědka u književnosti kod naše srodne bratje il koristno ili sladko bude nam se naměrit. —

S toga uzroka, videći da za veću korist nie moguće da mi više stoimo odcěpljeni od ostalog učenoga i srodnog světa, i da savezanje i sloga u književnosti jeste svakome i svima temelj osobite blagosti u buduće: ne pazeći na potvorenja i blebetanja jadnih nepriateljah svakoga popravlenja; onizih koi vazda mèrze na domaće a ne ljube nego samo što od inostranca proizlazi i dohodi: mi od ovoga časa u naprědak ovdě se primamo *organičkoga općenog pravopisa;* koi no pèrvo u Českoj izvoden, poslie u Zagrebačke Novine i Danicu uveden, sada dobroprimljen svude se razprostire. Da šta bi smo? Jedni neće rošćiće, drugi neće repiće: pak imamo toliko krivopisah, koliko jezikah na světu, koliko narěčjah u Slavjanstvu, koliko različitih mnenjah medju pisaocah, koliko je dèržavah baš da ne i gradovah! Trěba je već da prekinemo taki hudi odpor, da se općinom sadružimo, i jedan drugomu pomagamo. I pèrvo su *Danica* i *Zora* sestrice bile, kćeri jedne iste matere, pa će ju i sada svude se poznavati ne samo po govoru, dali i po odići. —

U ostalom, s tiem i bez toga, svaki koi kroz dva pèrsta malo dalje pregleda, latko se može uvěriti, da je ovi dobar korak k naprědku; da sva naša osnivanja ne zaměravaju nego samo općeno dobro, da nie nam pred oči nego samo zadovoljenje čitateljah po zahtevanjih městih i vrěmena. —

Opomena. — Pravopis je dakle općeni: ništanemanje na volju onih uljudnih derżavnih pisaocah koji žele nam i u naprědak kad kad koju prilogu blagoudělivati, nećemo dvoiti su do sada općenim u Zori vèrstopisom datiih na světlo, vazda samo da sa pošiljanjem čkljanah iztomače tu njiovu želju. —

Svi oni koi hoće i u buduće nadarivati njiovim prilogam naš List, molese da ih pošalju svakako proste od svakoga troška i upravljene na *Bureau Uredničtva Zore Dalmatinske* u kući izdavateljah.

Godištna cěna ovoga Lista, koja se ima predplaćat, u Zadru jest od fl. 4. —
. . . . po svoj Česarstvimi . . . „ 5. —

Tko bi hotio na pola predplaćati oli i četvèrti dio za pola godine oli za četvèrti dio gospodar je. —
Ta se predplatja činiti ima onim pred kojim se upisaju oli Č. K. Poštami.

U Zadru na 22 Prosinca 1845.

Prof. N. Valentić
Urednik.

Bratja Battara
Izdavatelji i vlastnici.